VIMARANIS

MONVMENTA HISTORICA

A SAECVLO NONO POST CHRISTVM

VSQVE AD VICESIMVM

IVSSV

VIMARANENSIS SENATVS

EDITA

PARS II

VIMARANE

EX TYPIS ANTONII LUDOVICI DA SILVA DANTAS

MCMXXIX

OBRA COLIGIDA E COORDENADA PELA «SOCIEDADE MARTINS SARMENTO».
OUVRAGE COLLIGÉ ET COORDONNÉ PAR LA «SOCIEDADE MARTINS SARMENTO».
WORK COLLECTED AND ARRANGED BY THE «SOCIEDADE MARTINS SARMENTO».
EIN VON DER «SOCIEDADE MARTINS SARMENTO» GESAMMELTES UND GEORDNETES WERK.

GUIMARÃES — PORTUGAL.

PARS II

MONVMENTA AB INITIO REGIMINIS ALPHONSI HENRICI VSQVE AD OBITVM FERDINANDI EXARATA COMPLECTENS

LXXVII

Sancti Mametis praelium et D. Alphonsi Henrici regiminis initium. Textum nobis suppeditavit Chronica Gothorum.

1128

Era MCLXVI. mense junio in festo Sancti Joannis Baptiste Infans inclytus donnus Alfonsus Comitis Henrici, et Regine Donne Tarasie filius, magni Imperatoris Hispanie Domini Alfonsi nepos, Domino auxiliante et diuina clementia et propitiante studio et labore suo magis, quam parentum uoluntate, aut iuuamine adeptus est Regnum Portugallis in manu forti. Siquidem mortuo patre suo Comite Domino Henrico cum adhuc ipse puer esset duorum aut trium annorum (1), quidam indigni, et alienigine uendicabant Regnum Portugallis matre eius Regina Donna Tarasia eis consentiente uolens et ipsa superbe regnare loco mariti sui, amoto filio a negocio Regni. Quam iniuriam ualde inhonestam nullatenus ferre ualens (erat enim grandeuus etate, et bone indolis) conuocatis amicis suis et nobilioribus de Portugal, qui eum multo maxime quam matrem eius, uel indignos et exteros natione uolebant regnare super se. Commisit cum eis prelium in campo Sancti Mametis, quod est prope castellum de Vimaranes, et contriti sunt, et deuicti ab eo, et fugerunt a facie eius, et comprehendit eos. Obtinuit ipse principatum, et Monarchiam Regni Portugallis.

Vide *Port. Mon. Hist., Scriptores,* pag. 12 (2).

(1) É tradição ininterrupta que D. Affonso Henriques nasceu em Guimarães; não conhecemos porém documento coevo que possamos apresentar no texto para comprovar este facto.

O anno do nascimento não é averiguado; as narrativas historicas publicadas no volume *Scriptores* dos *Port. Mon. Hist.* fornecem-nos as seguintes datas: 1094, 1106, 1107, 1109, 1110, 1111, 1113 (Vide *Scriptores,* pag. 22, 97, 91, 2, 21, 19, 11, 94). Herculano, nota XI no fim do primeiro tomo da *Hist. de Port.,* prefere o anno de 1111.

(2) Ainda outras referencias á batalha de S. Mamede se lêem no volume *Scriptores,* para onde remettemos o estudioso.

LXXVIII

Confirmatio et ampliatio foralis Vimaranensis a D. Alphonso Henrici facta.

1128

In dei nomine. Ego Infante domno A. enriquiz. Placuit mihi per bona pace et per bona uoluntate quod faciam ad uos bonos homines de Vimaranes proinde quod uos fecistis honorem et cabum super me et fecisti mihi seruicium bonum et fidele. Et ego uolo super uos et super filios uestros et super omni progenie uestra facere honorem et cabum. Auctorizo uobis illum forum quod debit uobis pater meus et mater mea et insuper dono uobis foros quod in tota mea terra non donetis portaticum. Et caualeiro aut uassallo de infancion aut nullo

homine qui fuerit ingenuo et in Vimaranes uenerit morare et ibi domum suam fecerit non donet fossadeira et sua hereditate et suo auer sit liber et saluo. Et iuniore sit liber et saluo cum suo auer si ibi uenerit habitare et si uoluerit suam hereditatem habere seruiat pro illa ad dominum in qua terra est. Et homiciane et rausador qui in Vimaranes uenerit habitare non pectet pro isto forfacto nichil sed in Vimaranes non sit tam ausus qui in illa uilla faciat rausum. Et quantos in Vimaranes habitare uenerint habeant istos foros semper et ipsi qui primiter uenerunt. Et de illas hereditates de illos burzeses qui mecum sustinuerunt male et pena in Vimaranes nunquam donent fossadeiras et suo auer ubicumque steterit sit saluus et qui illum prendiderit per malum pectet mihi LX solidos et insuper illo auer duplato ad dominum suum. Et qui isto iudicio et isto foro qui ego dedi ad uos homines de Vimaranes frangerit sit maledictus de deo et excommunicatus et illam maledictionem habeat super se sicut maledixit pater meus. Hec carta fuit scriptam v.º Kalendas Maii regnante domno A. in legione. Ego Alfonso enriquiz in hac carta manus meas roboraui. Era M.ª C.ª LX.ª VI.ª

Vide *Ibidem, Leges et Consuet.*, pag. 351.

LXXIX

Donatio a D. Alphonso Henrici propter officia praestita in obsidione Vimaranensi (1) *facta. Hunc parvum textum, ad scopum nostrum pertinens, qui continetur Charta mense Maio E. 1167 exarata, nobis suppeditarit* Monarchia Lusitana, P. 3, l. 9, c. 19.

1129

Pro servitio quod mihi fecistis in obsidione Vimaranensi adversus Regem Alfonsum meum consanguineum una cum Suario Menendi dictus Grossus et cum aliis de suo genere.

(1) Sobre o cerco de Guimarães por Affonso VII deve consultar-se a nota XII no fim do primeiro tomo da *Hist. de Port.* por A. Herculano. Este cerco, segundo o grande historiador, realisou-se em 1127.

LXXX

Charta ut nemo potens Vimarane domos aedificet sine populi consensu.

1130

In nomine domini amen. Sit omnibus hominibus qui venisti in hanc villam Vimaranensem rationem populandi pro bona pace quod mihi domino Anriquo nimis placet et huius rei maxime sumus contenti una cum muliere nostra dona Tareiga quod nullus potens qui secum duxerit societatem non possit in dicta villa domos edificare absque consensu habitantium in dicta villa ex quo nomine nostro evenit quod aliqui se volunt intromittere in dictam villam et quia non est vobis opus... ut non fiat amplius quia fecisti nobiscum honorem fidelitatis et ita mandamus ut in eternum compleatur ab illis qui post me venerint sub pena benedictionis ac maledictionis et sit maledictus a Deo sicut pater meus maledixit translatum per Egidium Valascum ad quinque Kalendas Madij Era mil cento sesenta e oito. (1).

Vide Archivo da Camara de Guimarães, *Livro das Provisões*, fl. 181, v.

(1) Este documento copiado do original nos principios do seculo XVII e authenticado pela assignatura do juiz de fora, não foi certamente bem lido pelo copista. D'este privilegio já ha vestigios no foral do conde D. Henrique e que elle existia desde o tempo de D. Affonso Henriques é incontestavel, como se vê d'um dos capitulos especiaes apresentados nas Cortes de 1446, que a seu tempo será publicado.

Os termos empregados no documento são em parte identicos aos do documento sob n.º LXXVIII e sendo este exarado na data de v.º Kalendas Maii da Era de 1166, não será porventura a data que tambem deveria estar n'aquelle original e que o copista alterou e vertendo-a no anno para portuguez?

E' este o unico documento em latim copiado no referido *Livro das Provisões* e por isso não podemos confrontar a sua copia com outras. Se as houvesse averiguar-se-hia se fôra praxe dos copistas verter para portuguez a era dos documentos. No archivo da Collegiada em copias authenticadas, feitas nos principios do secnlo XVIII, não faltam exemplos d'este facto.

LXXXI

Pactum venditionis fundi cujusdam in villa Feliz (Santa Eufemia de Prazins), *in loco quem dicunt* Oateiro, *siti. Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo* (Torre do Tombo) *invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1133

In dei nomine ego menendo anaiaz et uxor mea maria aluitiz tibi menendo petri. In domino deo eternam salutem. Placuit nobis per bonam pacem et uolumptatem faceremus tibi menendo petriz kartam uendicionis et firmitatis de hereditatem nostra propria quam habemus in uilla feliz discurrentibus aquis in aue territorio bracarensi et habet iacenciam in loco predicto ubi uocitant auteiro. Damus uobis ipsam hereditatem que fuit de martino u ganauimus eam de eo et fuit ex parte matris sue. Damus ibi uobis quartam integram per sus terminos et locos antiquos ubicumque eam potueritis inuenire casas uineas sautos deuesas pomares aquis rigatorias exitus moncium et regressus pro precio quod accepimus a uobis x morabitinos tantum nobis bene complacuit et de precio nichil remansit apud uos. Contra quod factum siquis uenerit ad inrumpendum uel forte ego uenero et in concilio de uindicare uel autorgare post uestram partem non potuerimus uel uos in uoce nostra pariemus uobis ipsam hereditatem duplatam uel tripatam uel quantum a uobis fuerit meliorata. facta karta uendictionis et firmitatis XVII kalendas februarii Era M.ª C.ª L.ª XXI.ª Ego menendo anaiaz et uxor mea maria aluitiz hanc karta uendicionis et firmitatis propria manibus roboramus—pro testes—Gomizo testis—...testis—.. nendus testis—Oueto aluitiz confirmo—Petrus pelaiz confirmo—Petrus midiz confirmo—Presbiter su... cus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do Tombo, *Collegiada de Guimarães*, maço 2, n.º 34.

(1) *Uilla feliz*: a freguezia de Santa Eufemia de Prazins. Veja-se a nota ao doc n.º XLV.—*Auteiro*: o logar do Outeiro na mesma freguezia.

LXXXII

Pactum venditionis fundi in Tagilde, *in loco dicto* S. Romão. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico extat Archivo, unde eam describendam curavimus.*

1133

In dei nomine Ego gundisaluus froilaz in domino deo eternam salutem. Placuit mihi asto animo et propria mea uoluntate ut facerem uobis fagildo gundisaluiz kartam uendicionis et firmitatis de hereditate mea propria quam habeo in uilla de sancto romano de tanagildi subtus monte de pena alta territorio bracarensi discurrentibus aquis in auizelam iacencia eius iter *(sic)* terminorum de sancto romano et de pena alta damus eam uobis cum domibus sautos deuesas pomaria aguas rigatorias uel irrigatorias exitus montium uel regressus terras ruptas uel irruptas scilicet fuit ab inicio pro quo accepi de uobis in precio XL et IIIes modios tantum mihi et uobis bene conplacuit et de precio apud uos nihil remansit. Igitur abeatis eam firmiter uos et cui eam uos uendideritis uel mandaueritis euo per enni. Et siquis tamen aliquis homo uenerit uel uenero contra hoc factum ad inrumpendum quod nos in iudicio uel autorgare uel defendere non potuero quatinus pariam parti uestre illam hereditatem duplatam et insuper cento modios. facta karta uendicionis, et firmitatis in die x^oIIII kalendas agusti Era M. C. LXXI. Ego gundisaluus supra dictus han kartam propriis manibus roboro. Pro testibus — Petrus testis — Pelagius testis — Gundisaluus testis — Pelagius Manuelz confirmo — Petrus ramiriz confirmo. Menendus ramiriz confirmo — Menendus qui notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 26.

(1) *Sancto romano*: o casal de S. Romão.—*Tanagildi*: a freguezia de Tagilde.—*Monte de pena alta*: denominação desconhecida, hoje monte de S. Bento (?).

LXXXIII

Pactum venditionis fundi in villa Frijão. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1135

In dei nomine ego adosinda didaz in domino deo eternam salutem amen. Placuit mihi asto animo et propria mea uolumtate ut facerem uobis menendo abbati kartam uendicionis et firmitatis de hereditate mea propria quam abeo in uilla frogam scilicet et parte parentorum meorum subtus monti sancti jacobi territorio bracarensi discurrentibus aquis in flumen aue. Do eum tibi scilicet quantam ego ibi abeo per ubi eam potueritis inueuire cum casas uineas pomaria sautos deuesas terras ruptas uel irruptas exiti moncium uel regressus aquas rigatorias uel irrigatorias pro quo accepi de te precium scilicet Lª XI morabitinos tantum mihi et tibi bene conplacuit et de precio aput te nichil remansit. Ita ex presenti die uel tempore sit ipsa eretraditas de iuri meo abrasa et in uestro sit tradita at qui confirmata euo perheni et si quis tamen aliquis homo uenerit uel uenero contra hoc factum nostrum ad inrumpendum quod ego in iudicio autorgare uel defendere non potuero quantum pariam uobis illam eretaditatem duplatam et insuper c.º xx marauidis facta karta uendicionis et firmitatis noto die quod erat xº VIIº kalendas aprilis Era M.ª C.ª LXXIII. Ego adosinda didaz hanc kartam propriis manibus roboro. Pro testibus—Menendo testis—Petro testis—Pelagio testis—Sauariqus trasariz confirmo—Odorio louegildiz confirmo—Pelagius sernandiz confirmo—rodericus presbiter qui eam notuit. (1).

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 13.

(1) *Frogam:* o lugar de Frijão em Corvite. Veja-se a nota ao doc. n.º XLV.—*Monti sancti jacobi:* o monte de S. Thiago nas extremas de Pencello e Prazins.

LXXXIV

Charta haec Regem D. Alphonsum Henrici aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat.

1139

Alphonsus gloriosissimus Princeps, et Dei gratia Portugalensium Rex, comitis Henrici, et Reginae Tarasiae filius, magni quoque Alphonsi nepos pro remedio animae meae, et parentum meorum facio vobis Abbati Ioanni, et fratribus qui vobiscum sunt chartam, et cautum, ne quis vos impediat eundi, et aedificandi monasterium Ordinis Sancti Benedicti sub noua reformatione, tali pacto, ut solum ubi eum feceritis sit nostri dominii, et si alterius fuerit ematur nostris expensis: et si aliquis de vassallis nostris, vel militibus contra hoc venerit, sit maledictus a Deo, et in inferno damnatus. Facta charta Cauti apud Vuimaranes, Cal. Octobris, Era M. C. LXXXVII.[1] Ego supradictus Rex hanc chartam propriis manibus roboro.

1 *Lege* M. C. LXX. VII.

Vide *Port. Mon. Hist., Scriptores,* pag. 89.

LXXXV

Donatio medietatis cujusdam fundi in villa Sesulfe. *Haec charta, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo extat, unde eam describendam curavimus.*

1140

In dei nomine ego iuliano enriquides una cum uxore mea onega uincenti. Placuit nobis ut faceremus tibi Fagildo gundisaluiz karta de hereditate nostra propria que abemus in uilla sesulfi iacentia ipsius hereditatis subtus mons que uocitant de uincenti territorio bracaresis *(sic)* et abet iacentia ipsa hereditate in loco predicto que nocitant caseelios quomodo diuidit cum illa de menendo aluariz et uadit ad sumitatem montis quomodo est conclusa cum omni sua prestantia. Damus tibi atque concedimus medietatem ipsius hereditatis ut abeas eam in uita tua firmiter et non sit ausus eam conquirere in uoce nostra in nullis temporibus et si minime fecerit quisquis fuerit sit excumunicatus et ab ecclesia dei separatus et pariat

parti tue ipsa hereditate duplata et insuper cento marauidis facta karta donationis et firmitatis pro remedio anime x° kalendas februarij E. MCLXXVIII[a] Nos supranominati in ha *(sic)* karta manus nostras roborauimus — pro testibus — Pelagius testis — Suerius testis — Menendus testis—Menendus diaconus notuit. (1).

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 3, n.º 6.

LXXXVI

Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis Liber Fidei, *sic dicto, hausimus.*

1140

TESTAMENTUM QUOD FECIT MITO NUNIZ CUM UXORE SUA MARINA SUARIZ ECCLESIE BRACARE DE ECCLESIA DE UIMARANES IN PORTELA DE GUITIM

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti trinitas indiuisa que nunquam erit finienda sed permanens per infinita seculorum secula. Ideo ego mito nuniz et marina suariz una cum coheredibus nostris omnibus facimus kartam testamenti de medietate illius ecclesie de uimaranes in illa portella de guitim cum omni suo iuri quod habet uel habere poterit beate marie sedis bracare et uobis archiepiscopo domno iohani et canonicis ibi commorantibus Idcirco facimus ut si potueritis cum rege parrochiam illius ecclesie cautetis et in ipsa benefaciatis ut per uos crescat et semper clericis quoredes istam ecclesiam teneant ita ut uobis et successoribus uestris fideliter et obedientes seruiant Si aliquis homo uenerit uel uenerimus contra hoc scriptum testamenti ad infringendum componat uobis archiepiscopo domno iohani uel successoribus uestris illam ecclesiam duplatam uel triplatam et insuper sit excomunicatus et alumnibus sancte matris ecclesie segregatus Facta karta testamenti mense aprilis in octauis pasce sub E. M. C. LXX. VIII. Ego mito nuniz et marina suariz una cum omnibus coheredibus istius ecclesie in hoc scripto firmitatis manus nostras roboramus. Pro testibus. Petrus testis. Aluito testis. Menendus testis. Petrus Prior conf. Petro odoriz conf. Mito cabiscol conf. Pelagius subdiaconus notuit. (1).

Vide *Liber Fidei*, doc. n.º 478.

LXXXVII

Pactum venditionis fundi in villa Prazins. *Hoc diploma, olim ad Collegiatam Vimaranense pertinens, conditum est in Publico Archivo, unde id describendum curavimus.*

1242

In dei nomine. Ego bona uicencii una cum uiro meo iohanne sesufix et cum petro menendix sobrino meo in domino deo eternam salutem. Placuit nobis asto animo et propria nostra accessit uoluntas ut faceremus uobis domno menendo abati kartam uendicionis et firmitatis de hereditate nostra propria quam abemus in uilla placii scilicet de omni parte nostra quam ibi habemus ex parte parentum nostrorum ut abeatis eam firmiter per ubi eam potueritis inuenire tam in uilla quam in monte per suos terminos et locos anticos tam in domibus quam in uineis in sautis in terris in aquis in deuesis. damus atque concedimus uobis illam sicut superius diximus pro quo accepimus de uobis precium scilicet VI morabitinos aureos tantum nobis et uobis bene conplacuit et de precio apud uos nichil remansit. Igitur habeatis de ea licenciam uendendi testandi donandi cuicumque uolueritis et de odie die sit de nobis abrasa et in uestro dominio sit tradita atque confirmata euo perenni. Et si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam de propinquis quam de extraneis contra hoc factum nostrum ad inrunpendum quod nos in iudicio autorgare uel defendere non potuerimus quatinus pariamus uobis illam hereditatem duplatam cum omni suo edificio et super XX morabitinos domino terre et

---

(1) *Villa sesulfi*: os casaes d'Amorosa e Espinhosa, nos arrabaldes de Guimarães, tiveram outr'ora o nome de Sesulfe, como se vê dos emprazamentos da Collegiada; talvez este documento lhes diga respeito.

(1) *Portella de guitim*: é para nós desconhecido este toponymico e porisso não podemos affirmar que este documento se occupe de territorio vimaranense.

iudicatum ad iudicem facta karta noto die VII° kalendas februarii. Era M.ª C.ª LXXX. Ego iohannes sesufix et uxor mea bona uicencii et petrus menendiz sobrinus hanc kartam propriis nostris manibus et hanc scripturam uobis menendo abati roboramus—Pro testibus—Menendus testis—Petrus testis—Menendus pelaiz confirmo—Petrus pelaiz confirmo—Ovecus.. eniquiz confirmo—...... Menendus presbiter... notuit. (1).

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 9.

LXXXVIII

Pactum venditionis fundi in Riba de Selho (S. Lourenço). *Charta ex scrinio Collegiatae Vimaranensis delata in Publicum Archivum, unde eam describendam curavimus.*

1145

In dei nomine. ego. petro pelaiz una cum uxore mea ujda petriz. siue cum filiis meis placuit nobis atque conuenit nullus quoque gentis imperio nec suadentis articulo sed propria nobis accessit uoluntas ut faceremus a uobis. Germinas tructriz. et uxor tua bronili cristouoiz sicut et fatiamus kartula uenditionis de hereditate nostra propria et accepimus de uobis in precio XIX brachales. tantum nobis bene conplacuit. jpsa hereditate habet iacentia in ripa de selio quanta ego petro pelaiz cum uxore mea hereditate hi abeo. damus a uobis Germinas tructriz cum uxore nostra uendimus a uobis ipsa ereditate integra per ubi illa potueritis cum quantum in se obtinet et aprestitum hominis est temporibus cunctis et seculis seculorum. Subtus mons Sancti iacobi. discurrente riuulo selio. Et si aliquis homo uenerit uel uenerimus contra hac kartula uenditionis ad irrupendum que pariat ipsa hereditate duplata aut quantum a uobis fuerint meliorata et iudices terra iudicatum. facta karta uendictionis. die idus kalendas magii. E.ª M.ª C. LXXXIII.ª Nos iam supra nominati sumus. Petro pelaiz ujda petriz siue cum filiis meis in hac karta uenditionis manus nostras roboramus—Pro testes—Petro testes—Johanne testes—Pelai testes—nunum qui notuit. (1).

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 2.

LXXXIX

Donatio fundorum in villa Brito. *Ex Archivo Publico describendam curavimus chartam hanc, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinentem.*

1146

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris uidelicet et filii et spiritus sancti quorum est indiuisa maiestas et una deitas Ego onega diaz a nullo coacta sed spontanea uoluntate iubeo facerem hanc kartam donationis et perpetue firmitatis tibi nepoti meo alfonso menendiz de mea propria hereditate quam abeo in uilla que uocatur brito. Do atque concedo tibi in ipsa uilla omnem ipsam hereditatem quam ibi habeo tam ex parte auorum quam ex parte uisauorum atque aliorum parentum in nominato loco scilicet sub ecclesia sancti iohanis de brito et sicut concedo tibi ipsam quam habeo paccatam ita do atque concedo tibi ipsam aliam quam ibi habeo sub pignoratam. hec autem hereditas istis terminis diuiditur scilicet per ipsam uiam ueteram deinde per cacumem montis uille noue et per ubicumque eam inuenire potueritis intus et extra. Est uero ipsa hereditas sub ipso monte qui uocatur pena spineira discurrentibus aquis in flumine aue territorio bracarensi. Sit etiam tibi super illam licentia uendendi testandi atque donandi cuicumque tibi placuerit. Set si forte aliquis homo de meis parentibus uel de extraneis hanc scripturam irrumpere uoluerit quisquis fuerit in primis sit a deo omnipotente maledictus ipse et omne semen illius et in palacio seruorum diaboli cum eisdem perhenniter cruciatus et duplet tibi ipsam hereditatem et omnem augmentum quod tinbi *(sic)* feceris uel aliquis pro te et uicario regis det. CCC. modios. et iudici suum iudicatum et here-

---

(1) *Uilla placii:* a freguezia de Santo Thyrso de Prazins. Veja a nota ao doc. n.º XLV.

(1) *Mons sancti iacobi:* monte de S. Thiago na freguezia de Pensello, limitrophe de S. Lourenço de Selho.

ditas ipsa remaneat aput te incolumis et intemerata. facta karta. donationis mense januarij. Era M. C. LXXXIIII. Ego predicta onega hanc kartam propria manu rōboro. Petrus testis — Gunsaluus testis — Pelagius testis — Menendus scripsit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 9.

XC

Pactum venditionis fundi in Creixomil. *Chartam hanc describendam curavimus ex Publico Archivo* maço 12 de Foraes antigos, n.º 3. fl. 47.

1149

In nominis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego domnus alfonsus rex portugalis et uxor mea regina domna mafalda uobis menendo eriz et tue uxori Dordie reinaldiz facimus cartam et scripturam firmitudinis de ipsa nostra quintana quam habetis in creisimir cum ipsa uinea que stat iuxta eam et cum campo que dicitur fundom et est prope montem de mazcotelos. Et habeatis illam uos et omne semen uestrum et cui illam dederitis in cunctis temporibus seculorum liberam iure hereditario. Et hoc facimus uobis pro uno caballo quod nobis dedistis pro precio. et pro Gunsaluo de sausa qui nos multosiens pro uobis rogauit. Quicumque igitur de semine nostro hanc cartam sicut nos fecimus uobis concesserit sit benedictus et sanctificatus. Et quicumque istam uobis frangere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda domini traditore in inferno dimergatur facta scriptura apud colimbrīam mense februario. E.ª M.ª C. LXXXVII. Ego supradictus Rex alfonsus et uxor mea domna maphalda qui hanc cartam uobis supradictis facere iussimus. coram nostris hominibus roboramus et hec signa facimus. pro testibus menendus alfonsus testis. Gunsaluus de costa. testis. menendus captiuus testis. Petrus corona testis. Reimundis garsie testis. Petrus de portu. testis menendus sesnandiz testis arias crispouaiz testis — Sarrazino dias testis — et aliij multi. Concellarius domni regis magister albertus. (1).

XCI

Pactum venditionis fundi in Creixomil. *Charta, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, hodie in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1150

In christi nomine. Ego eluira arias facio kartam uendicionis et perpetue firmitatis tibi pelagio petriz et fratribus tuis Menendo petriz et petro petriz. de mea hereditate quam habeo in crexemir sub monte latido discurrentibus aquis in flumine selio. territorio bracarensi. Do atque concedo uobis in hoc predicto loco omnem illam hereditatem quam ibi habeo de mea auoenga per ubcumque eam inuenire potueritis cum casis. uineis. atque cum omnibus suis prestanciis. pro qua accepi a uobis in precio. II. morabitinos aureos tantum mihi et uobis bene conplacuit et de predicto precio apud uos nichil remansit. habeatis (ergo) illam uos firmiter et omnis uestra posteritas in temporibus seculorum. Et sit uobis super eam licentia uendendi atque donandi cuicumque uobis placuerit. Sed si forte quod fieri non credo aliquis homo de meis parentibus uel de extraneis ad irrumpendum hanc kartam uenerit uel ego uenero. quisquis fuerit quantum calumpniauerit tantum uobis uel cui eam uobis dederitis in duplo conponat. et iudici. XV. solidos et hereditas ipsa maneat apud uos intacta atque intemerata. facta karta uendicionis Mense februario. Era M.ª C.ª LXXX.ª VIII. Ego supradicta eluira arias hanc kartam propriis manibus roboro—Qui uiderunt. petrus bacon qui uidit—Nunus pelaiz qui uidit—Menendus iulianiz qui uidit. petrus nauram qui uidit—Menendus charles qui uidit. Eirigus iulianiz qui uidit—Pro

(1) *Villa brito:* a freguezia de S. João Baptista de Brito. — *Montis uille noue:* o monte denominado Montouto, que extrema as freguezias de Brito e Villa Nova de Sande. — *Pena spineira:* talvez a sorte que no dito monte se diz Souto da Pena.

(1) *Fundom:* desconhecido.—*Maçcotelos:* a freguezia de Mascotellos, limitrophe de Creixomil.

testibus – Julianus testis.—Odorius testis—Petrus testis—Menendus notuit. (1).

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 35.

XCII

Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis Liber Fidei, *sic dicto, sumpsimus.*

1151

Testamentum quod fecit Pelagius onorici de ecclesia de uilla noua. et de gaifar. et de capareiros

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris uidelicet et filii et spiritus sancti. Ego famulus dei Pelagius onoriquiz facio kartam testamenti uobis archiepiscopo bracarensi domno iohani uestrisque successoribus atque canonicis eidem ecclesie seruientibus de hereditatibus quas habeo ex parte parentorum meorum uidelicet de parte monasterii de uilla noua de ripa aue ex integro. et de parte quam habeo in monasterio de gayfar. et de parte quam habeo in monasterio de capararios. et hoc facio pro remedio anime mee et parentorum meorum et pro beneficiis que recepi et recipio ab bracarensi ecclesia. Quod si aliquis uenerit uel uenero et hoc testamentum frangere uoluerit inprimis sit excomunicatus et cum iuda traditore dampnatus et quantum infringere temptauerit in duplo restituere cogatur et insuper regie potestati duo auri talenta persoluat. facta series testamenti. VII. idus februarii. E. M. C. LXXX. VIIII. Ego Pelagius honoriquiz hoc testamentum propria manu roboro. Petrus testis. Menendus testis. Pelagius testis. Gomizo bracarensis ecclesie prior conf. Menendus ramiri archidiaconus conf. Petrus odorii archidiaconus conf. Pelagius diaz sacrista conf. Johanes arie conf. Menendus diaz conf. Pelagius cardeno conf. Pelagius subdiaconus notuit. (2).

Vide *Liber Fidei*, doc. n.º 318.

(1) *Monte latido:* monte Largo. Veja-se a nota ao doc. n.º VII.

(2) *Villa noua de ripa aue:* Villa Nova de Sande.

XCIII

Pactum venditionis vineae prope rivulum de Coiros. *Charta haec, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1151

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Alfonsus portugalensia rex una cum uxore mea Regina domna Mahalda nullius quoque gentis imperio nec suadentis articulo sed propria mea accessit uoluntas ut facerem tibi Sueiro bispo et uxore tue maior kartam uenditionis et scripture firmitatis de una uinea quam fuit de goina cum suo casale per illo rego de illa creluda quomodo fer in illo riuulo de corios et inde per illo uallo antiquo ad illam petram que stat in illo uallo usque ad aliam petram que stat in capite souto per ubi spartet illo lauoradio cum illo souto et inde usque ad ribolum merdarium cum ipsa sesega de illo molino et hoc facio propter seruicium bonorum quod mihi fecisti et facturus es et pro precio quod accepi a te L.ta morabetinos tantum mihi et tibi conplacuit et de precio apud te non remansit in debito pro dare. Habeas tu illa firmiter et omnum posteritas tua filijs et filiabus tuis usque in perpetuum. Contra quod factum nostrum siquis ad inrumpendum uenerit in primis sit excomunicatus et cum iuda traditore domini dampnatus et pariat tibi illa hereditate duplata uel triplata aut quantum uobis fuerit meliorata. et ad parte calumpniam regis conponat. d.tos solidos et insuper iudicato. Facta karta uenditionis et scripture firmitatis notum die XII kalendas augusti. Era M. CLXXXVIIII. Ego Alfonsus rex supra nominatus una cum uxore mea regina Mahalda in hanc kartam quos fieri iussimus et legentem audiuimus manibus meis propriis Roboro. Qui presentes fuerunt. et audierunt fernandus pedriz confirmo. Petrus pelayz confirmo—nuno uello confirmo—Menendus moniz confirmo—Sanchio nuniz confirmo—Gunsaluo rodriguiz confirmo—fernandus menendiz confirmo—Gomizo menendiz confirmo—Prior sancte Marie vimaranensis —Petrus una cum omni conuentu confirmo—Judex Menendus siccus confirmo. Domnus Menendus alfonsus confirmo—Gunsaluus de Costa confirmo—Arias christoforiz confirmo—Sar-

razino didaz confirmo—Menendo heriz confirmo—Eirogo pelaiz confirmo—Pro testibus—Petrus testis—Menendus testis—Pelagius testis—Magister alberitus notuit—Alfonsus rex portugalis—Regina Mahalda. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 5, n.º 50.

XCIV

Pactum venditionis fundi in loco dicto Quintana. Ex Publico Archivo, ubi invenitur, hanc chartam, ad Collegiatam Vimaranensem pertinentem, describendam curavimus.

1151

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Ego Marina mogueimiz una cum omnibus filiis meis quos habeo de diago honoriquiz et cum uiro meo petro domadario facimus cartam uendicionis et firmitudinis tibi ueremudo diaz de omni ipsa hereditate quam ego marina mogueimiz cum uiro meo diago honoriquiz ganaui de filiis de gotierre polo in quintana sub monte latido territorio bracarensi discurrentibus aquis in arrogio merdario. Damus atque concedimus tibi in prefato loco totam illam hereditatem quam ibi conparauimus preteria quartam partem que euenit petro diaz et sorori sue in porcione ex parte patris sui. Pro qua accepimus a te in precio. LX bracales in auro ad preciatos. tantum nobis bene complacuit et de ipso precio apud te nichil remansit. habeas ergo tu illam firmiter et omnes illi quibus eam dederis in cunctis temporibus seculorum cum omnibus suis prestanciis ubicumque illam inuenire potueris per suos terminos et locos antiquos. et habeas potestatem faciendi ex ea quidquid uolueris Sed si forte aliquis homo de nostris propinquis uel de extraneis ad irrumpendum hanc cartam uenerit et nos in iudicio deuendicare non potuerimus aut tu in uoce nostra pariamus tibi illam duplatam uel tripatam. et iudicatum. facta carta uenditionis Mense octobrio. Era Mª Cª LXXXVIIII. Nos supradicti omnes hanc cartam propriis manibus roboramus—Pelagius testis—Gunsaluus testis—Petrus testis—Menendus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 1.

XCV

Pactum venditionis domus in oppido Guimarães. *Charta haec, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1152

In christi nomine. Ego Maria pelaiz simul cum filiis meis Martinus iohanis et Menendus iohanis. facio kartam uenditionis et eterne firmitatis tibi petro gunsalui uimaranensis ecclesie priori. de mea propria casa quam habeo in uimaranis sub ipsa aputeca et est diuisa per ipsam quitana que fuit de stephaneth et ex alia parte per ipsa meam casam et ex alia parte per ipsa de petro truito. Do uobis eam atque concedo cum suo exitu de precio quod a te accepi. IIIIor morabitinos tantum mihi bene placuit et de hoc precio apud te non remansit. Igitur habeas illam tu firmiter et omnis posteritas tua in cunctis temporibus seculorum. Et sit tibi super eam licenciam faciendi quidquid uolueris. Set si forte aliquis de meis parentibus uel de extraneis hanc kartam irrumpere uoluerit et ego illam tibi in iudicio deuindicare non possim aud tu in mea uoce quisquis fuerit pariat tibi uel uocem tuam pulsanti hoc quod sursum resonat et illam casam in duplo et quantum a te fuerit meliorata et in super iudici terre suum iudicatum. facta karta mense nouembrio. Era M.ª C.ª LXXXX. Ego supradictam Maria una cum filiis meis in hanc kartam manus meas ad confirmandum ponio (?)—Petrus testis—Menendus testis—Pelagius testis—Petrus diaconus pinxit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 13.

---

(1) *Riuulo de corios:* rio de Coiros.—*Ribolum merdarium:* rio Merdeiro; denominação ainda hoje conhecida.

(1) *Quintana :* desconhecido.—*Monte latido:* Monte Largo. Veja-se a nota ao doc. n.º VIII.—*Arrogio Merdario :* rio Merdeiro. Veja-se a nota ao doc. antecedente.

XCVI

Pactum renditionis fundi in Riba de Selho. *Ex Archivo Publico hanc chartam, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinentem, describendam curavimus.*

1152

In christi nomine. Ego Menendus alfonsus et uxor mea ousenda revelada facimus kartam uenditionis ed firmitudinis uobis Menendo abati de hereditate nostra propria quam habemus in ripa de Selio in nominato loco ubi dicunt casale de sendino. Damus uobis atque concedimus in predicto loco quartam partem de uno paredeneiro quod fuit cellarium cum suo terreno et... partem de ipso quintanale quem admodum nos illud habemus diuisum per suos marcos et de ipso exitui de tribus quartis medietatem integram quomodo diuiduntur per suos uallos et per una cepam de castanieiro. Pro qua accepimus a uobis in precio uno medio morabitinum in auro et unum solidum denariorum bone monete tantum nobis bene conplacuit et de hoc precio apud uos nichil remansit. Habeatis ergo eam uos firmiter per suos terminos sicut diuisa est in cunctis temporibus seculorum. Et si aliquis homo de nostris parentibus uel de extraneis hanc kartam infringere uoluerit uel uoluero pariam parti uestre ipsam hereditatem in duplo. et in super XV modios facta est hec scriptura Mense Decembrio. Era M.ª C.ª LXXXX. Ego prefatus Menendus alfonsus et uxor mea ousenda Revelada. hanc kartam propriis manibus roboramus—Petrus testes—Gunsaluus testes—Pelagius testes—Menendus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 3.

(1) *Casal de sendino:* desconhecido.

XCVII

Pactum renditionis fundi in Riba de Selho (S. Lourenço). *Charta, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1153

In christe nomine. Ego menendus alfonsus et uxor mea ousenda reuelada facimus uobis domno Menendo abbati kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de nostra propria hereditate quam habemus in ripa selij in loco nominato casal de sendino sub monte Sancti iacobi territorio bracarensi discurrente riuulo selio. Damus atque concedimus uobis in predicto casale omnem nostram porcionem quomodo diuiditur per cantu ex ipso celeiro et extremat per illos marcos quos stantur inter nos et menendus reueladus et in stant extra illum celeirum et uadit super ipsum uallum quod fecit menendus reueladus et fere in cima do uallo uedro cum omni nostra porcione exitus illius et cum arboribus illis quibus in prefacto termino ad stant et conclaudit per ipsum uallum uedrum et ferein ipso rego quod extremat intus nos et pelagio petriz uaeiro Pro qua accepimus a uobis in precio unum lzm tantum nobis et uobis bene conplacuit et de preeio apud uos nihil remansit. Ita ut ex presenti die ac tempore de iuri nostro sit abrasa et in uestro dominio sit tradita atque confirmata. sed si forte aliquis de nostris propinquis uel de extraneis hanc karta infringere uoluerit quisquis fuerit per sola temptatione quantum inquisierit tantum uobis uel cui uestram pulsauerit uocem in duplo pariat et in super illam hereditatem cum omi edificio suo et domino terre XX solidos probate monete et iudici suum ius facta karta mense marcio Era Mª Cª LXXXXI. Nos prefati uobis mendo abati in hanc manus nostras et os ad confirmadum ponimus — Petrus testes — menendus testes — pelagius testes—petrus diaconus indignus scribsit—Petrus menendis confirmo—Domnus gondanarus confirmo — Odorius godiniz confirmo. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 4.

(1) *Casal de sendino:* desconhecido. — *Monte sancti iacobi:* monte de S. Thiago na freguezia de Pensello, limitrophe de S. Lourenço de Selho.

XCVIII

Pactum renditionis partis molini (em Atães?). *Chartam hanc, ex scrinio Collegiatae Vimaranensis in Publicum Archivum delatam, describendam curavimus.*

1157

In christi nomine. Ego arias rotura et domna ledegundia fafiaz et goeuna truitesendiz tibi iermias truitis facimus cartam uenditionis et firmitatis ego arias rotura et frater meus de omni tercia de ipso molino datan pro precio quod a te accepimus. XII. modios et ego ledegundia fafiaz unum diem integrum de ebdomada pro precio quod mihi dedisti. III. modios. et ego goeuna alium diem de ebdomada de una filia quam ex me habuisti. habeas illum firmiter tu et omnis tua posteritas usque in seculum sed si aliquis homo uenerit tam de nostris parentibus quam de extraneis contra hoc factum ad irrumpendum pariat tibi uel tuam uocem tenenti ipsum molinum in duplo. et domino terre. c.º modios. facta carta mense ianuarij. E.ª M.ª C. LXXXXV. Nos prefati tibi iermias tructiz hanc cartam nostris manibus confirmamus — Petrus testes — Gunsaluus testes — Pelagius testes—Petrus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 5.

XCIX

Rodericus Gomez, sacerdos, fundos suos in finibus de Cahide *et* da Costa *sitos, excepta parte vineae, Ecclesiae Vimaranensi donat. Charta haec, olim ad Collegiatam pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1160

In nomine patris et filij et spiritus sancti Amen. Quam incertum est tempus uite nostre quo mortali ducimur casu quia nec initium nascendi nouimus nec finem uite nostre scire ualemus idcirco ego Rodericus gomez indignus uimaranensis ecclesie sacerdos peccatorum meorum pondere pregrauatus timens ne morte preocupatus ab hac uita intestatus recedam. eidem ecclesie beate marie semper uirginis in qua deo donante longam et quietam uitam duxi et de qua mentis et corporis alimoniam usque ad senium ab in eunte etate semper accepi ut in marcessibilis hereditatis que dei famulis in celo conseruatur coheres efficiar de mea hereditate testamentum facio. Audiui enim dominum per prophetam dicentem. Diues cum dormierit nichil secum aufert aperit oculos et nichil inuenit cui psalmista concordans ait. Turbati sunt omnes insipientes corde dormierunt somnum suum et nichil inuenerunt omnes uiri diuiciarum in manibus suis. Vnde beatus gregorius ait. Vt enim in sua manu diuites post mortem aliquid inueniant eis ante mortem summopere necesse est ut id quod habent bene dispensent. Exemplo quippe conditionis humane didicimus quia diu cum rebus nostris durare non possimus. aut enim nos illas deserimus moriendo aut ille nos quamcitius deserunt per eundo uel fraude uel uiolencio ad alios transeundo. Studendum igitur nobis est ut res neçessario perituras. in non per euntem faciamus transire mercedem. his ergo et huiuscemodi diuinarum scripturarum documentis autem cordes libenter accomodans ego Rodericus gomez uobis domno menendo prefate ecclesie priori et ceteris concanonicis uestris tam presentibus quam futuris facio testamentum de tota hereditate mea propria quam habeo in toto termino de caidi excepto una larea de uinea que iacet in ipso plano quam ecclesie sancte crispine mando. Et facio etiam uobis testamentum de tota ipsa hereditate quam habeo in ipsa costa. Do igitur et concedo omnem hanc hereditate prefate ecclesie beate marie semper uirginis pro remedio anime mee et parentum meorum et pro beneficio quod ab eadem ecclesia semper accepi et uos dominum menendum eiusdem ecclesie priorem de inceps dominum totius huius hereditatis constituo ut me cum ea manu teneatis et quod mihi necessarium fuerit tam in uita quam in morte prouideatis. Set sub tali conditione hoc facio ut in diebus uite mee teneam illam integram cum omni meo prestimonio scilicet cum quanto ecclesia beate et gloriose semper uirginis marie habet in seruianes. et cum medietate ipsius ecclesie sancti martini de morterie. Et uos post mortem meam habeatis illam hereditatem integram et liberam et ut ego in uita mea causa senectutis uel egritudinis seu etiam alicuius morbi non perdam

prestimonium meum neque portionem meam. sed ut me semper pro posse uestro iuuetis ac defendatis. Nec contra hoc factum meum aliquis uobis cartam anteriorem uel posteriorem quasi a me factam uel roboratam opponere audeat quia qui mihi iuuenti cum potuit non profuit nec mortuo prodesse poterit nec curabit. Siquam igitur ecclesiastica secularisue persona scripturam hanc sciens contra eam uenire temptauerit et eam in aliquo minuere fraudare uel aliquas in missiones facere uoluerit secundo tercione commonita nisi congrua emendatione satisfecerit. quicquid inquietare uel conturbare uoluerit quadrupli resttuitione componere et domino terre quingentos solidos probate monete reddere cogatur. Et insuper maledicatur et excommunicetur et cum inda traditore et ceteris operariis iniquitatis in eterna damnatione damnetur amen. facta carta testamenti mense ianuario. Era M. C. LXXXX. VIII. Ego supradictus Rodericus gomez quanuis indignus sacerdos qui eam facere iussi coram idoneis testibus roboro confirmo.

Ego menendus morarie huius ecclesie priori roboro et confirmo. Ego Sarracenus didaci eiusdem ecclesie concanonicus roboro et confirmo. Ego petrus presbiter roboro et confirmo. Ego Martinus presbiter roboro et confirmo. Ego Menendus presbiter confirmo. Petrus presbiter confirmo. Pelagius testis. Petrus testis. Gunsaluus testis. Bernaldus testis. Petrus testis. Galterius testis. Petrus feilon notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 2.

C

Vermudus Didaci, diaconus, fundos, quos possidebat in villis Urgezes, Quintã, Creixomil, Santa Maria de Souto *et aliis locis, donat Ecclesiae Sanctae Mariae* de Guimarães. *Haec charta, in scrinio Collegiatae Vimaranensis olim servata, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1161

In nomine Patris et filii et spiritus sancti Amen. Quam incertum est tempus uite nostre quo mortali ducimus casu quia nec inicium nascendi nouimus nec finem uite nostre scire ualemus iccirco ego uermudus didaci indignus uimaranensis ecclesie diaconus pecatorum meorum mole pregrauatus timens ne morte preocupatus ab hac uita intestatus recedam eidem ecclesie sancte marie semper uirginis in qua deo donante longam et quietam uitam duxi, et de qua mentis et corporis alimoniam usque ad senium ab ineunte etate semper accepi ut in marcessibilis hereditatis que dei filios in celis expectat coheres efficiar de mea hereditate testamentum facio. audiui enim et timui dominum per prophetam dicentem. Diues cum dormierit nichil secum aufert. Aperit oculos, et nichil inuenit. Cui psalmista concordans ait. Turbati sunt omnis insipientis corde. dormierunt somnum suum et nichil inuenerunt omnis uiri diuiciarum in manibus suis. Unde beatus gregorius ait. Ut enim in sua manu diuites post mortem aliquid inueuiant eis ante mortem suam in opere necesse est id quod habent bene dispensent. Exemplo quippe condicionis humane didicimus quare diu cum rebus nostris non possumus aud enim nos illas deserimus moriendo aut ille nos quam citius deserimus per eundo et uel fraude uel uiolencia ad alios transeundo. Studendum igitur nobis est ut res necessario per... in non pereuntem facimus transire mercedem. his ergo et huiuscemodi diuinarum scripturarum documentis aurem cordis libenter accomodans ego uemdus didaci uobis domno menendo prefate ecclesie priori et ceteris concauouicis uestris tam presentibus quam futuris testamentum facio de tota hereditate mea propria tam laicali quam ecclesiastica quam habeo in uilla colgeses et de tota illa quam habeo in quintana et in crexemir ea excepta quam nepos meus gunsaluus a me per cartam habet et illa de linares quam iam dederat hospitali similiter per cartam. Adhuc etiam facio testamentum uobis de duobus casalibus quos habeo in uilla sauto cum omnibus suis pertinentiis quas habent intus in ipsa uilla et extra in alia que di-

---

(1) *Caidi:* Cahide, antiga freguezia hoje incorporada na d'Atães.—*Ecclesie sancte crispine:* a egreja parochial da referida freguezia, cuja titular era Santa Christina.—*Costa:* a freguezia d'esta denominação.—*Seruianes:* Serviães, lugar em Mesãofrio.—*Sancti martini de morterie:* o lugar de Morteiras na freguezia de Matamá, não havendo porém tradição d'egreja ou capella dedicada a S. Martinho; havia uma capella dedicada a S. Thomé, que, dizia-se, tinha sido matriz e que foi demolida no fim do seculo XVIII.

citur uilar et de toto hereditario iure quod habeo in terra uimaranis excepto eo iure quod habeo in ecclesia sancte marie de sauto et in ecclesia sancte chrispine de longos quod eisdem ipsis ecclesiis concedo. Ita sane ut aduersus hanc scripturam nulla unquam perturbatio nulla fraudulenta inmissio nulla temeritas ab ipsarum ecclesiarum coheredibus oriatur. Alioquando pro sola ipsorum temeritate liceat uobis in ipsis ecclesiis usque ad cornu altaris meam exigere portionem. Do igitur et concedo omnem hanc hereditatem prefate ecclesie beate marie semper uirginis pro remedio anime mee et parentum meorum et pro beneficio quod ab eadem ecclesia semper accepi, et uos domnum menendum eiusdem ecclesie priorem amodo mei ipsius et totius hereditatis huius dominum constituo ut mee cum illa manuteneatis et quod mihi necessarium fuerit tam in uita quam in morte prouideatis. Nec contra hoc factum meum aliquis uobis cartam anteriorem uel posteriorem quasi a me factam uel roboratam opponere audeat et si opposuerit. irrita fiat. quia qui mihi uiuenti prodesse cum potuit noluit. mortuo quod prodesse nec poterit nec curabit. Siqua igitur ecclesiastica secularis ue persona testamenti huius paginam sciens. contra eam temere uenire temptauerit. et eam in aliquo minuere. fraudare. dolos uel aliquis inmissiones facere uoluerit secundo tercio ue commonita nisi congrua emendatione satisfecerit quicquid inquietare uel conturbare aunt auferre uoluerit. quadrupli restitutione conponere. et domino terre d°ˢ c solidos probate monete publice reddere cogatur. et insuper maledicatur et excommunicetur et cum iuda traditore et ceteris operariis iniquitatis in eterna pena damnetur. facta karta testamenti mense januario. Era M.ª C.ª LXXXX.ª VIIII.ª Ego iam sepe dictus uermudus diaconus qui eam facere iussi coram idoneis testibus roboro. — Regnante domino alfonso gloriose memorie comitis henrici et regine tarasie filio. et johane archiepiscopo bracharensis ecclesie presidente.

Ego menendus huius ecclesie prior roboro et confirmo. — Ego sarracenus iudex huius ecclesie diaconus confirmo. — Ego martinus presbiter huius ecclesie precentor confirmo — Petrus presbiter confirmo — menendus presbiter confirmo — Petrus testis — Pelagius testis — Gunsalus testis — Menendus costensis Prior notuit — Petrus aluitiz testis — Johanes testis — Galterius testis — Bernaldinus testis — Johanes de rochela testis — Petrus odorij testis — Petrus figueiredo testis. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 3, doc. n.º 22.

CI

Pactum venditionis domorum prope oppidum Guimarães *sitarum. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis hausimus.* (2)

1161

In dei nomine. ego Petrus menendiz et uxor mea Gontina Pellaiz facimus kartam uenditionis et eterne firmitudinis vobis Menendo morarie vimaranensi Priori ceterisque concanonicis uestris tam presentibus quam futuris de tota nostra parte de ipsis duabus casis que fundate sunt inter ipsam uestram chousam et inter uiam publicam que uadit ad sanctum Romanum Damus atque concedimus uobis de ipsis casis nonam integram que nobis euenit ex parte patris nostri pellagii gonsaluiz et accepimus a uobis in precio unum bracale, tantum nobis bene conplacuit et de precio apud uos nichil remansit habeatis ergo illam uos firmiter et omnis posteritas uestra in perpetuum habeatis quoque potestatem faciendi ex ea quicquid uolueritis sed siquis de nostra gente uel de extranea hanc cartam uobis irrumpere temptauerit pariat uobis seu posterioribus uestris ipsam nonam de ipsis casis duplatam et insuper quinquaginta solidos bone monete. Facta carta mense iulio era M. C. LXXXXVIIII. Ego predictus Petrus et uxor mea Gontina uobis jam dicto domno menendo vimar. priori et omnibus concanonicis ecclesie uestrae hanc cartam proprijs manibus roboramus. Pro testibus Gunsaluus testis. Me-

(1) *Colgezes:* a freguezia d'Urgezes. — *Quintana:* desconhecido.— *Crexemir:* a freguezia de Creixomil.— *Linares:* desconhecido, podendo talvez ser o casal de Linhares na freguezia de Pinheiro, limitrophe d'Urgezes.—*Sauto:* Santa Maria de Souto de que o documento faz em seguida menção.—*Extra* (Sauto)... *uillar:* talvez Villar d'Atão em S. Torquato, sito no monte que forma a divisoria com Souto.

(2) O documento autographo existe actualmente no Real Archivo da Torre do Tombo; por elle fizemos conferir e corrigir a copia existente no Archivo da Collegiada.

nendus testis. Pelagius testis. Petrus notuit. Ego Petrus mangion confirmo. Ego Pelagius dulueira confirmo. Ego gonsaluus de caldas confirmo. Ego Petrus pelaiz confirmo. Ego Martinus Faber confirmo. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos contractos, posses e compras*, fls. 268 v.

CII

Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis Liber Fidei, *sic dicto, hausimus. Lectiones varias ex eodem libro, doc. sub numero 822.*

1162

TESTAMENTUM FAFILE GODINI DE ECCLESIA DE UILLA NOUA QUOD FECIT ECCLESIE BRACARE. [1]

In christi nomine. Ego fafia godiniz [2] facio kartam testamenti deo et sancte marie bracare [3] sedis uobisque archiepiscopo domno iohani uestrisque successoribus atque canonicis de omni eo quod habeo uel de iuri habere debeo in monasterio sancte marie de uilla noua ex parte patris mei godini fafile intus et extra prope illum pontem antiquum qui est super flumen aue. do illud uobis pro remedio anime mee et pro illo debito quod ad obitum meum uobis persoluere debeo. Itaque habeatis uos illud firmiter et omnes successores uestri usque in perpetuum contra quod pactum meum quicumque uenerit ad infringendum sit maledictus et excomunicatus et quantum uobis de eo quod presenti scripto uobis concedo auferre presumpserit tantum uobis in duplo componat. facta karta. XIX. [4] kalendas septenbris. [5] E. M. CC. Ego fafia godiniz hac [6] kartam uobis predicto archiepiscopo domno iohani. uestrisque canonicis propria manu roboro. Petrus testis. Johannes testis. Pelagius testis. Vermudus diaconus notuit. (2)

Vide *Liber Fidei*, doc. n.º 491.

1 Testamentum de monasterio uille noue in ripa de Aue.
2 godini
3 bracarensis
4 XVIIII
5 setenbris
6 hanc

(1) *Sanctum Romanum:* S. Romão de Mesãofrio.
(2) *Sancte marie de uilla noua:* Santa Maria de Villa Nova de Sande.— *Pontem antiquum:* a ponte de S. João sobre o Ave junto á fabrica de tecidos de Campellos.

CIII

Pactum venditionis saltus et vineae prope saltum monasterii da Costa. *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1163

Ego petrus uermuiz et uxor mea maria petriz tibi petro sendiz facimus karta vendicionis et perpetue firmitatis de illa deuesa que stat circa ipsa deuesa dos fratres da costa cum sua uinea que stat in testa de ipsa deuesa in cima et cum suo limite et cum suos castineiros. pro precio quod a te accepi. I. morabitino et. I. solido tantum mihi et tibi placuit et de precio apud te nichil remansit habeas tu illam et omnis posteritas tua cunctis temporibus seculorum. Si aliquis homo uenerit qui hoc factum uoluerit infrigere quantum quisierit tantum duplauerit et insuper domino terre. XXX solidos bone monete. E.ª M.ª CC.ª I.ª Ego petrus uermuiz et uxor mea maria petriz hanc karta propriis roboramus — pro testes — Guntalus testes — Michael testes — Menendus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 23.

CIV

Pactum venditionis domus in via dicta Sapateira. *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1167

In christi nomine. Ego guntina brualda tibi Petro óoriz et uxori tue ausenda gunsalui facio kartam uendicionis perpetue firmitudinis de ipsa mea casa quam habeo in rua zapateira et habet iacentiam inter ipsa casa de maria ualasco. et inter ipsa de petro colon quomodo uertit aquis ad quintana de Meendo abate. do

uobis atque concedo pro precio quod a uobis accepi. xxiii. morabitinos. Tantum mihi et uobis placuit et totum mihi dedistis et pro reuora. i. zapatas de godomezil. habeatis illam in cunctis temporibus seculorum Si forte aliquis homo uenerit tam de mea parte quam de extranea qui hanc cartam infringere uoluerit. pariat uobis ipsam casam duplatam et quantum fuerit melioradam et insuper domino terre. ccc. solidos bone monete. facta karta mense ianuarij. Ego guntina brualda tibi Petro óóriz hanc cartam Roboro. Era m.ª cc.ª v. Petrus testis—Pelagius testis — Johanes testis — Petrus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 18.

CV

Pactum renditionis agri. Charta authographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.

1167

In christi nomine. Ego menendus dias et mea mulier eluira petriz. et ego petrus diaz et mea mulier maria petriz. uobis domno petro pelaiz diuino nutu uimaranensis ecclesie priori. facimus cartam uenditionis et eterne firmitudinis de omni ipso campo qui iacet ante casam de ero gonzaluiz et sub casa de petro cortes et uocatur senra. Damus uobis ipsum campum atque concedimus et diuidet cum ipso campo de ero gonzaluiz et cum ipso quod olim fuit de ueremudo diaz. pro precio quod a uobis accepimus. xii morabitinos tantum nobis placuit et de hoc precio apud uos in debito non remansit. Habeatis igitur uos firmiter illum et omnis uestri successores cunctis temporibus seculorum et faciatis in illo et de illo quicquid uobis placuerit. Sed si aliquis homo de... siue de extranea uenerit qui hoc nostrum factum infringere seu diminuere uoluerit. quantum a predicto campus...... nare uoluerit tantum uobis uel uestram uocem pulsanti in duplo conponat et insuper. d. solidos bone monete facta carta uendicionis Mense aprili. Era m.ª cc.ª v.ª Nos prefati uobis domno petro pelaiz ecclesie uimaranensis priori coram idoneis testibus hanc cartamnostris manibus roboramus—Qui ibi fuerunt presentes—Domnus fagildus—D. paulus—Petrus murusia — Menendus iulianiz — Martinus pelaiz—Raimundus petriz—Petrus menendiz—Gunsaluus petriz — Martinus lobeira — Petrus ...Petrus testis — Menendus testis — Pelagius testis. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 46.

CVI

Pactum renditionis fundi juxta locum, qui dicitur Fonte do Abbade. *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1170

In christi nomine. Ego iohanis pelaiz filius pelagij curui nepos pelagij godiniz uobis petrus menendi uimaranensis ecclesie priori facio kartam uenditionis et eterne firmitudinis de mea hereditate propria quam habeo in ipsa abdegania ex parte mei patris nominatum juxta ipsum fontem abbatis. do uobis istam hereditatem integram atque concedo per ubicumque eam inuenire potueritis pro precio quod a uobis accepi vii morabitinos et unum solidum. tantum mihi et uobis placuit et de precio apud uoś nichil remansit. Habeatis igitur uos eam firmiter et faciatis in illa et de illa quicquid uobis placuerit. Siquis uero uenerit qui hoc meum factum infringere uoluerit. quantum de predicta hereditate a uestro iure alienare uoluerit. tantum uobis uel uestram uocem tenenti in duplo conponat. et insuper. cc. solidos bone monete. facta karta in mense iulij. Era m. cc.ª viii.ª Ego prefatus iohanis. uobis petro menendi ecclesie uimaranensis priori. hanc kartam mea manu roboro—Pro testibus—

(1) *Rua Zapateira :* a rua Sapateira, comprehendida com outras na actual rua da Rainha desde a antiga rua Escura, hoje rua das Lamellas, ao largo Franco Castello Branco.

(1) *Senra :* Uma nota em papeis da Collegiada diz que este campo é situado na freguezia de Silvares.

Petrus testis—Menendus testis—Pelagius testis · Menendus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 19.

CVII

Pactum renditionis fundi in villa Souto. *Charta autographa ad parochiam, quae dicitur* Salvador do Mosteiro de Souto, *pertinens, asservatur in* Bibliotheca Martins Sarmento. (2)

1172

In nomine domini. Ego uicentius suariz et iohanes suariz insimul cum mater nostra ausenda affonso facimus tibi godinus prior de sauto kartam uenditionis et firtudinis *(sic)* de nostra propria hereditate quod habemus in uilla de sauto subtus mons ceruas territorio brachara discurrentibus aquis ad aue. Et abet nacentia *(sic)* in loco nominato ubi uocitant fadal quantumque ibi abemus et aprestitum hominis est de monte in fonte per ubi illam potueritis inuenire per suis locis et terminis antiquis. Damus tibi ipsa supra nominata hereditate pro pretio quod de te accepimus VI. morabitinos tantum nobis et tibi complacuit et de pretio nihil remansit pro dare. Habeas tu illam firmiter in cumctis temporibus seculorum. Sed si aliquis homo uenerit uel uenerimus qui hanc kartam infringere uoluerit et nos in iuditio deuendicare non potuerimus uel noluerimus pariamus tibi ipsam hereditatem duplatam uel tripatam et quantum a te fuerit melioratum et insuper cui uocem tuam dederis CC. solidos probate monete. Facta karta mense aprilis. E. M. CC. X. Nos supra nominatos fratres vicentius suariz. et iohanes suariz. in hanc kartam manus nostras proprias robor + + + amus.

Pro testibus. Pelaius—Iohanes—Martinus—testes. Petrus notuit. (3)

CVIII

Pactum permutationis fundorum in villa Calvos. *Sumpsimus ex apographo saeculi XVIII in codice* Livro das Transacções e Escambos *inserto et tabulario Collegiatae Vimaranensis extante.*

1172

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Dubium quidem non sit sed multis plerisque manet incognitum quod ego Petrus Amarellus Vimar. Prior una cum omni capitullo et concessione domini nostri incliti Portugalensium Regis Alfonsi facimus ligale pactum concambii de hereditatibus nostris inter nos et Petrum Garciae: damus videlicet illi ipsum casal quod fuit de Pelagio Gontemiris in Caluos in predito loco qui dicitur Palatio in quo modo moratur Ruy cum omnibus juris ejus sicuti modo illum tenet et per ubicumque illam Petrus Garceae esse nouerit et augmentare potuerit: et adhuc damus ipsas hereditates illi quas Fernandus Fernandi tenet scilicet casal de Abbate cum omnibus suis pertinentiis integre pro quibus hereditatibus recipimus ab eo ipsum casale quod fuit de Petro proiutio cum omnibus suis adjacentiis et pertinentiis de quibus Petrus Garceae tenet illum integratum et per ubicumque illam Prior Vimaranis esse nouerit et augmentare potuerit et adhuc ipsum alium casal de Reboreda cum omni suo juri quod fuit de Menendo Veasques. Igitur amodo et deinceps habeatis vos Petrus Garcea istas hereditates quas vobis scripto adsignatas pro istis conceditis. Siquis vero hoc nostrum pactum irrumperit temptauerit non sit ei licitum sed pro solla temptatione quantum calumniauerit in duplo componat et insuper quingentos solidos. Factum hoc ligale pactum mense maijo, era millessima ducentessima decima. Nos utriusque partis superius nominati hoc pactum stabilem roboramus. qui presentes fuerunt Petrus Heris Judex Vimaranensium. Villanus ejusdem villae vicarius. Fernandus Mogueimis. pro testibus. Petrus tes-

(1) *Fontem abbatis:* Fonte do Abbade, assim denominada a fonte sita no Largo do Campo da Feira em Guimarães, junto dos lavadouros publicos.

(2) Este e outros documentos do Mosteiro de Souto foram já por mim publicados na *Revista de Guimarães*, vol. VI e seguintes, dos quaes se imprimiu em *Separata* um vol. de 221 pag. com o titulo: *Documentos Ineditos dos seculos XII-XV*, etc.

(3) *Uilla de sauto:* a freguezia de Salvador de Souto. — *Mons ceruas:* denominação hoje desconhecida, sendo quasi certo que era o mesmo monte que hoje se chama *Guardina*. — *Fadal:* campo pertencente ao casal da Lage na dita freguezia.

tis. Pellagius testis. Menendus testis. Fernandus notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Transacções e Escambos*, documento n.º 69.

CIX

Rex D. Alphonsus Henrici fundos in Creixomil *et* Azurey *sitos Ecclesiae Vimaranensi donat. Ex apographo in* Livro dos Privilegios *inserto sumpsimus.*

1172

In nomine Sanctae et indiuiduae Trinitatis Patris videlicet et Filii et Spiritus Sancti amen. Quoniam incertum est tempus vitae nostrae quo mortali ducimur casu, quia nec initium nascendi nouimus nec finem vitae scire valemus idçirco ego Alfonsus Portugalensium Rex una cum filiis meis rege domno Sancio et regina domna tarasia, Facio cartam testamenti, et scripturam perpetuae firmitudinis Deo et beatae Mariae vimaranensis ecclesiae et omnibus sanctis Dei quorum nomina in predicta venerantur ecclesia et vobis Priori Petro Amarello et omnibus subcçessoribus vestris in perpetuum promovendis de hereditate mea propria quam habeo apud Vimaranes nominate de ipsis senaris mearum vinearum de Creixomil et de Azurei et mando quod ille qui tenuerit ipsas defensas meas et de meo filio det vobis semper ex eis unde ipsae vineae bene in unoquoque anno erigi possint. Do siquidem atque concedo uobis ipsas senaras mearum vinearum jure hereditario sicut suis vallis in circuitu concluduntur pro remedio animae meae et parentum meorum ut memoria mei apud eandem ecclesiam habeatur sempiterna. Quidquid etiam inter terminos istorum vallorum ad regale jus pertinet de meo dominio sit abrassum et in vestro traditum atque confirmatum iure per euum. Habeatis itaque et possideatis vos et proposteri vestri omnes ipsas senaras vinearum mearum sicut jam terminate dinoscuntur cum uniuersis quae ibidem adprestitum hominum esse videntur in cunctis temporibus seculorum. fructus vero earum vinearum in augmentandis et amplificandis rebus ecclesiae et hereditatibus emendis et signis et ornamentis ecclesiae renovandis expendatur. nam sicut jam supra dictum est Deo et beatae Mariae de Vimaranis istarum vinearum stabilem cartam facio cui illas sana mente et integro animo tradere curaui perpetuo possidendas, ut filii mei aut nepotes mei seu quicumque post me regnauerint et hanc ecclesiam bene et honeste tractauerint et manutenuerint et de juribis sibi ablatis vel de aliis adquisitis possessionibus huic ecclesiae aliquid in bene faciendo impenderint omni mea benedictione et celesti gratia repleantur, siquis vero quod fieri non credo hoc meum factum irrumpere vel diminuere tentauerit, non sit ei licitum, sed pro sola tentatione sit maledictus et excommunicatus et cum juda Domini nostri Jesu Christi proditore apud inferos in inextinguibili flamma penas paciatur, et insuper ecclesiae beatae Mariae aut uocem ejus tenentibus ipsas vineas duplatas, et quantum a vobis fuerint melioratae penitus reddere cogatur et regi terrae sex millia sollidos probatae monetae. facta carta testamenti mense augusto sub era mil duzentos e dez (1) Ego Alfonsus Dei gratia Portugallensium Rex una cum filiis meis hanc escrituram propriis manibus confirmo. Rex Alfonsus.—Rex Santius.—Tarasia regina.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios*, tomo 1, fl. 2 v.º).

CX

Pactum venditionis fundi in Fonte do Abbade. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, asservatur in Publico Archivo, unde eam describendam curavimus.*

1173

In dei nomine. hec est karta uendicionis et firmitudinis quam ego petrus sendinis facio tibi iohane de sausa et uxori tue dona eluira de he-

(1) *Caluos:* a freguezia de S. João de Calvos, hoje incorporada na de Lordello.—*Palatio:* o casal do Paço na dita freguezia.

(1) Na nota ao doc. LXXX fica dito que o copista dos documentos da Collegiada vertera algumas vezes o anno da Era; este doc. é uma das provas de tal affirmativa.

reditate mea propria quam habeo in ripa de riuolo in loco nominato a fonte de abade scilicet una clausa cum sua aqua et cum suo aprestitum de fonte de abade quomodo parte cum eluira gutieriz de una parte et cum caluo de altera per ubi eam potueritis inuenire pro precio quod accepi a uobis III marabitinos et pro robora. I solido tantum mihi et uobis bene conplacuit et de precio apud uos nichil remansit. habeatis uos illa firmiter et omnis posteritas uestra. Et si aliquis homo uenerit uel uenerimus qui hoc factum nostrum irrumpere uoluerit et nos in iudicio auctorizare noluerimus uel non potuerimus pariamus uobis ipsam hereditatem duplatam cum quantum fuerit meliorata. et domino terre. C. solidos. E.ª M.ª CC.ª XI.ª Ego predicti qui eam facere iussi coram idoneis testibus Roboro—Testis—petrus testis—pelagius testis—Iohanes testis—Petrus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 57.

CXI

Rex D. Alphonsus Henrici monasterio Sanctae Mariae et Sancti Torquati ecclesiam ac parochiam, quas dicunt de S. Torquato, *donat. Ex apographo saeculi XVIII in codice* Livro dos Coutos *inserto sumpsimus.*

1173

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Haec est carta cauti siue testamenti quam ego Alfonsus Rex Portugallensium una cum filio meo Rege Domno Santio et filia mea Regina Domna Tarasia pro amore Dei et remitione peccatorum meorum facio Ecclesiae Sanctae Mariae et Sancti Torcati et alliorum Sanctorum quorum ibi reliquiae reconditae sunt, et vobis Domno Pelagio ejusdem Ecclesiae Priori, et ceteris fratribus vestris tam presentibus quam futuris, qui in prefata Ecclesia bene vixerint, et secumdum canonicam regulam Beati Augustini in sancta conversatione permanserint. Do vobis atque concedo et presentis scripture munimine confirmo eamdem ecclesiam cum adjacentibus villis suis ipsa scilicet quae dicitur villa Regis et alia quae vocatur Reboreda per terminos infrascriptos determinatos diuiditur. Itaque a parte orientis per terminos notos et marcos de Sagadi, et Mosegi, et vadit per Spineira, et ferit in ipsa Portella inter auterio de Letanias et penneda, et inde pergit per prona comodo currit ipsa aqua et diuidit cum villar et ferit in illa leuada que dicitur do Ortal, et inde ascendit ad superiora per ipsas petras signatas ad petram superpositam comodo diuidit cum villa Gomianis, et vadit per caufum et ferit per petras de Bolpelleira in ipsa strata et inde comodo diuiditur per terminos et marcos notos et antiquos de Gomianes et Vrgildi et de Trasariis, et de Lubeira, et ferit in Sagadi unde initium sumpsimus, quidquid igitur dignoscitur totum vobis et prefactae Ecclesiae supradicta conditione concedimus et presentis scripturae pagina et prefata Cauti designatione communimus; quicumque igitur ex nostra posteritate siue vir siue femina Regni successionem acceperit et hanc nostram constitutionem uobis vestrisque successoribus obseruauerit Dei Omnipotentis benedictionem et nostram pariter consequatur, et Beatae Dei genitricis Mariae et Sancti Torcati et alliorum santorum qui in eadem Ecclesia honorantur intercetionem in omnibus suis necessitatibus inuenire mereatur, siquis uero temerarius diabolico furore commotus preditos cauti terminos violenter infregerit et aliquid damni ibi inferre temptauerit quidquid per violentiam abstulerit integrum restituat et uobis uel vicem vestram tenentibus quingentos solidos probatae monetae publice persoluere cogatur. Facta carta cauti siue testamenti sexto Calendas Magii Era millessima ducentessima decima prima. Ego Rex Alfonsus una cum filiis meis Rege Domno Santio, et Regina Domna Tarasia qui eam facere jussimus pro Dei amore et peccatorum nostrorum remitione in perpetuum roboramus. Rex Alfonsus. Rex Santius. Regina Tharasia. Qui presentes fuerunt Prior vimaranis Petrus Amarellus. Prior Costensis Domnus Menendus. Villanus vicarius Vimaranis. Joannes de Rochella. Joannes Pelagii. Frater Villanii. Fernandus Bispo. Petrus Mauro. Domnus Petrus Fernandi Maijordomus Curie Regis Santii confirmo. Petrus Odorii Dapifer confirmo. Domnus Fernandus Alfonsi signifer Regis Santii confirmo. In Bra-

(1) *Fonte de abade:* veja-se a nota ao documento n.º CVI.

cara Archiepiscopus Domnus Joannes. Petrus Faciom Regis Domni Alfonsi cancellarius confirmo. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos*, fls. 4 a 5 v.^to.

CXII

Pactum venditionis agrorum in Creixomil. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1173

In dei nomine. Ego alfonsus eriguiz et menendus erigiz tibi garcia petriz et tue mulieri dordia iohanes facimus karta uendicionis et eterne firmitudinis de ipsis campis quos habemus in creixemir et habent iacentiam iusta ipsos campos de ero gunsaluiz. Damus uobis illos atque concedimus per ubicumque illos inuenire potueritis pro precio quod a uobis accepimus medium morabetinum. habeatis igitur uos illos firmiter et omnis uestra post teritas. Set siquis uero uenerit qui hoc nostrum factum infringere uoluerit pariat uobis ipsos campos duplatos et quantum a uobis fuerint melioratos facta karta mense magij era M.ª CC.ª XI.ª Ego alfonsus erigiz et menendus erigiz tibi garcia petriz et tue mulieri dordia iohanes hanc karta roboramus. pro testibus petrus testis—pelagius testis—menendus testis—petrus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, doc. n.º 26.

(1) *Villa Regis:* talvez o casal de Real.—*Reboreda:* o casal de Reboreda. — *Sagadi:* o lugar de Segade. — *Mosegi:* o lugar de Mogege.—*Spineira:* desconhecido. — *Gomianis:* a freguezia de Gominhães. — *Vrgildi:* a quinta de Gilde. — *Lubeira:* a freguezia de Lobeira.

Este e alguns outros documentos, existentes por copia no Archivo da Collegiada, não puderam ser corrigidos pelos originaes, que deveriam existir na Torre do Tombo, porque, não obstante as diligencias feitas, não foram encontrados.

CXIII

Pactum venditionis fundorum in villis de Fareja *et* Cerzedo. *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1174

In dei nomine. Ego petrus petri et mea mulier maria pelaiz uobis fernando petri et tuis filiis nominatim iohane fernandi et eluira fernandi et maria fernandi facimus kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de partem nostre hereditatis propre quam habemus uobiscum ex parte nostre matris in uilla sancti martini de faregia et in uilla cerzedo. sub montibus ex una parte louesendi et ex alia sancte herene. discurrentibus aquis ad riuulum que uocitant malum. et intrant ex una parte et alia in auizela. Damus uobis in istis uillis totam nostram portionem prefate hereditatis sicut nobis euenit paterno et materno iure per ubicumque illam potueritis inuenire et augmentare cum montibus et fontibus et cum exitibus et regressibus et cum quantum in se obtinet et ad prestitum hominis est. pro precio quod a uobis accepimus unum morabitinum et dedimus de ipsum morabitum a uobis unum lenzum et remanserunt a nobis IIIJ.^or bragales quos recepimus pro ipsa hereditate. Tantum nobis bene complacuit et de hoc precio apud uos non remansit. habeatis igitur uos illam firmiter et omnis uestra posteritas post uos cunctis temporibus seculorum. Siquis uero uenerit tam de nostris quam de extraneis qui hoc nostrum factum infringere uoluerit quantum de predicta hereditate a uestro iure alienare uoluerit. tantum uobis uel uestram uocem tenenti in duplo conponat et domino terre. L. solidos bone monete. facta karta. Mense octobris. Era. M.ª CC.ª XII.ª Nos prefati uobis fernando petri et filiis tuis superius nominati. hanc kartam nostris manibus firmiter roboramus. Pro testibus—Pelagius testis—Gundisaluus testis—Petrus testis—fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 15.

(1) *Sancti martini de faregia:* a freguezia de S. Martinho de Fareja, actualmente do concelho de Fafe. — *Cerzedo:* a freguezia de S. Miguel de Serzedo. —

CXIV

Pactum venditionis fundorum in Costa *et quibusdam aliis locis. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1176

In christi nomine. Ego gundisaluus petri monacus uobis petro gunsalui et uestre mulieri truili uermuiz facio kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de totam illam hereditatem quam comparaui de gundisaluo arias nominatim in illa Costa (extra inde illum conchousum integrum) et in liares de lamas et in borreiros et in casal de chanis. et in pumar de zao et in illo campo de sub ipso forno qui fuit de saluador dente sub monte latido discurrentibus aquis ad riuulum merdarium. Do uobis in predictis locis totam illam hereditatem quomodo sursum resonat cum sautos et terras rubtas et barbaras. et cum aquis que illam rigare solent et cum quantum in se obtinet et ad prestitum hominis est de monte in fonte pro precio quod de uobis accepi. II.os morabitinos et. XII. denarios. Tantum mihi placuit et de hoc precio apud uos non remansit. Ita ex hodie die sit ipsa hereditas de iuri meo abrasa et in uestro dominio tradita atque confirmata habeatis igitur uos illam firmiter et omnis posteritas uestra in perpetuum. Siquis uero uenerit qui hoc meum factum irrumpere uoluerit et ego in concilio illam uobis aut uocem uestram tenenti defendere et auctorisare noluero uel non potuero tunc pariam uobis illam hereditatem in tali loco duplatam cum quantum a uobis fuerit meliorata. et domino terre. L.a solidos bone monete facta. karta. Mense februarij. E.a M.a CC.a XIIII. Ego gunsaluus petri uobis petro gunsalui et uestre mulieri truili uermuiz coram idoneis testibus hanc kartam propriis manibus roboro — Pro testibus Johanes testis — Menendus testis — Petrus testis — fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 26.

Montibus louesendi et sancte herene : desconhecidos. — *Riuulum malum :* rio Mau. Veja-se a nota ao doc. n.º XX.

(1) *Costa :* talvez a freguezia da Costa. — *Lamas, borreiros, chanis :* Lamas, Borreiros, Chãs ; casaes cuja situação não consegui averiguar. — *Riuulum merdario :* rio Merdeiro. Veja-se a nota ao doc. n.º XCIII.

CXV

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães *sitae. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico extat Archivo, unde eam describendam curavimus.*

1176

In dei nomine. Ego iohane malmerca et uxor mea loba menendi tibi petro donin facimus kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de nostra propria casa quam habemus in ipsa platea de sancta maria inter ipsa casa de pelagio sordo et inter ipsa de maior petri et de alia parte casa de petro bonitate. Damus tibi eam totam integram atque concedimus cum omni sua prestancia. et hoc facimus pro precio quod de te accepimus VI morabitinos et pro sua reuora. III. denarios. Tantum nobis placuit et de precio apud te non remansit. habeas tu illam firmiter et quem tu uolueris cunctis temporibus seculorum. Sed si aliquis homo uenerit qui hoc nostrum factum infringere uoluerit pariat tibi ipsam casam integram duplatam et quantum a te fuerit melioratam et insuper domino terre. CC. solidos. facta karta mense decembrio. E.a M.a CC.a XIIII.a Ego iohane malmerca et uxor mea loba menendi tibi petro donin manus nostras in hanc kartam roboramus — Pro testibus Petrus testis — Johanis testis — Pelagius testis — Granus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 3.

CXVI

Pactum venditionis fundi in villa de Souto. *Charta autographa ad parochiam, quae dicitur* do Mosteiro de Souto, *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *asservatur.*

...nomine. Ego Maria iohanis una cum filia mea tota fafilaz. Placuit nobis per bona pacis et uoluntas ut faceremus a uobis prior domnus godinus una cum conuentui uestro kartam uenditionis et scripture firmitudinis de hereditate

---

(1) *Platea de sancta maria :* o largo de Nossa Senhora da Oliveira.

nostra propria quam habemus in uilla souti in loco que uocitant fadal subtus mons ceruas discurrentes aquas a flumine aue. Damus uobis istam hereditatem quanta nos ibi habemus de monte in fonte per ubi illam melius potueris inuenire. Habeatis uos illa firmiter pro precio quod de uos accepimus. VI. morabitinos et sua reuora. V. solidos tantum uobis et nobis bene conplacuit et de precio nichil remansit in debitum pro dare. Et si aliquis homo uenerit uel nos uenerimus tam de nostris quam de extraneis qui hoc pactum nostrum uoluerit irrumpere. pariat istam hereditatem duplatam uel quantum fuerit melioratam et insuper CCC. solidos. Facta karta mense aprilis. Sub. E. M. CC. X. IIII. Ego Maria iohanis una cum filia mea tota fafilax a uobis prior in hanc kartam manus nostras robor+a+m+v+s.

Nunus testis—Johanes testis—Menendus testis. (1)

CXVII

Testamentum Urracae Petri. Hoc diploma, ad ecclesiam do Mosteiro de Souto *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *asservatur.*

1177

E. M. CC. X. V.

Mando ego horraca petri meum corpus ad monasterium sancti Saluatoris de Sauto. et ipsum meum casalem de rial integrum cum omnibus que ad illum pertinent in quo morauit menendus luz. et meum lectum cum almuzala et cum mea manta noua. Ad mariam pelagiz I. ouelia et I. cabra cum sua filia. ad mariam filiam de petro caluo. I. ouelia et I. capra et II. quartarios de pan. et I. arca. et I. telega de pan in quocunque anno donec habeat uirum. Mando ut petrus pelagiz teneat in uita sua ipsas casas in quibus morat. Ad petrum gunsaluiz meum abbatem I. ouelia et I. capra. Ad gafos de vimaranis et de bragaa et de barcelos singulas telegas. Ad sanctum martinum de candaosu II. morabitinos de hereditate de portela de lectoes. (2)

CXVIII

Donatio fundorum monasterio de Souto *facta. Monumentum hoc, ad ecclesiam* do Mosteiro de Souto *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *asservatur.*

1178

Sciant presentes et futuri. quod ego Pelagius Suerij facio mandationem et testamentum ad monasterium de Sauto. pro remedio anime mee do ibi quantam hereditatem habeo in bouza siue ecclesiasticam quomodo laicalem et habet iacentiam in termino sancte marie per illam inuenire potuerint cum omni suo iure de monte in fonte et etiam mando ibi quantam hereditatem habeo in uilar. Siquis uero uenerit qui meum factum infringere uoluerit pariat ipsam hereditatem duplatam uel triplatam et cogatur reddere cui uox fuerit data D. solidos probate monete. Facta karta mandationis seu testamenti mense aprilis. E. M. CC. X. VI. Ego pelagius suerii qui hanc kartam facere iussi meis manibus roboro.

Qui presentes fuerunt Domnus godinus prior de Sauto testis. — Iohanes pelagij testis. — Pelagius menendi testis.—Pelagius pelagiz testis. —Galuan testis.—Iohanes de ponte testis. Pelagius monachus sancti stephani testis—Petrus menendi abbas sancte marie testis. — Pelagius monachus illius clericus testis.—Osorio pelagij et frater eius pelainus testis. (1)

CXIX

Testamentum Johannis Laurentii. Diploma hoc ad ecclesiam, quae dicitur do Mosteiro de Souto, *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *conditum est.*

1178

E. M. CC. X. VI.

Hec est manda et testamentum quod ego

(1) Vejam-se as notas ao doc. n.º CVII.

(2) Vide a nota (1) ao doc. n.º CVII.—*Rial:* casal de Real em S. Torquato, que era foreiro a Souto. — *Sanctum martinum de candaosu:* a egreja parochial de S. Martinho de Candoso. — *Portela de lectoes:* a freguezia de S. Martinho de Leitões.

(1) *Bouza in termino sancte marie:* o casal da Bouça na freguezia de Santa Maria de Souto.

Veja-se a nota (1) ao doc. n.º CVII.

Iohannes Laurencius facio per manus prior Godinus de Sauto et per manus de mea mulier maria suariz. Inprimiter mando corpus meum ad monasterium de Sauto cum ipso casal de ferreirus et unum vasu de plata et meum lectum et soluat mea mulier diuida de Brachara. a sancta maria de Sauto ipsum meum quinionem de uinea. a arnoia v. morabitinos. a carbonario x. morabitinos quod metant in testamento. a uarzena I. equam. ad Brauanes ipsum meum quinionem de Sautello. ad sancta eolalia et sancti adrianj I. poldro. ad leprosos de Barzelus ipsa hereditate de nautanes. ad Burio I. modio de pan. ad leprosos de vimaranis I. quartarium de pan. ad ponte de aue de Sauto I. pedreiro unum mensem. ad leprosus de ponte I. quartarium de pan. ad leprosus de ratis I. quartarium de pan. (1)

CXX

Pactum venditionis fundi in villa quae dicitur de Fareja. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curarimus.*

1178

In christi nomine. Ego fernandus petri uobis onega iohani et semen quam habes de fernando scriba facio kartam uenditionis perpetueque firmitatis de hereditate mea propria quam comparaui de Menendo menendiz. et de sua mulier maior iohanis in uilla quod uocitant sancti Martini de pumar faregia sub montibus ex una parte sancti Mametis et ex alia sancti siluestri discurrentibus aquis undique ad riuulum malum et intrant in auizela territorio bracara. Do atque concedo uobis et semen uestram iam supra nominatam in ipsa iam dicta uilla. scilicet in ipso conclauso qui iacet super ipsam ecclesiam de sancto Martino. et sub ipsa tua casa. duas leiras de uinea asignatas per bonos homines cum suis arboribus que circumstant et cum quarta de quinque castineiros IIos in illo conclauso et tres circa tua domo. et una ficulnea. et una mazaneira et cum introitibus et regressibus et cum aquis et deuesis qui ad illam pertinent intus et foris et totam illam hereditatem quam habuit menendo menendiz et sua mulier maior iohanis de auiorum et parentum suorum et de ganantia sub signo sancti Martini et in omnibus finibus eius pro precio quod de uobis accepi IIIes morabitinos et medium. Tantum mihi et uobis bene complacuit et de precio apud uos nichil remansit. Habeatis igitur et possideatis uos ipsam hereditatem superius nominatam libere. cum omni integritate cum introitibus et regressibus suis cum aquis et pascuis. uineis. domibus. ortis. et plantationibus cum uniuersis que ibidem ad prestitum hominum esse uidentur per ubi illam inuenire et augmentare potueritis. in cunctis temporibus seculorum. Et habeatis licentiam faciendi de illa. quecumque uobis placuerit. Siquis uero quod fieri non credimus hoc nostrum factum irrumpere uel diminuere uoluerit aut ipsam hereditatem uobis auferre uoluerit. et ego illam uobis defendere et auctorisare non potuero. aut noluero. aut uos in uice mea pariam uobis ipsam hereditatem duplatam et quantum a uobis fuerit meliorata in tali loco. et domino terre xx modios et scriptura habeat robur suum. facta karta Mense februarij Era M.ª CC.ª XVI.ª Ego fernandus petriz uobis Onega iohani et semen supra scriptam hanc kartam proprijs manibus firmiter roboro confirmo — Petrus testis — Menendus testis — Pelagius testis. fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 16.

(1) *Ferreirus* : ?— *Sancta maria de sauto* : a egreja parochial de Santa Maria de Souto. — *Sautello* : casal na freguezia de Santo Thyrso de Prazins; hoje sómente conhecido um campo com o nome de Soutello. — *Sancta eolalia et sancti adriani* : talvez as egrejas parochiaes de Santa Eulalia de Barrosas e de Santo Adrião de Vizella, hoje a primeira do concelho de Louzada e a segunda do de Felgueiras. — *Ponte de aue de Sauto* : talvez a ponte de Donim sobre o Ave, nos confins da dita freguezia de Souto.

Veja-se a nota (1) ao doc. n.º CVII.

(1) *Sancti Mametis* : desconhecido. — *Sancti siluestri, riuulum malum* : veja-se a nota ao doc. n.º XX.

CXXI

Pactum partitionis fundorum in oppido Guimarães *et aliis locis. Diploma hoc, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde id describendum curavimus.*

1178

In christi nomine. hoc placitum factum fuit inter me petrum de laurido et fratres meos et filios et filias fratrum meorum. de hereditate qua mater nostra domna sancia reliquit. Excepto casali de cazurranes quod pro anima eius sancto martino assignauimus. Case itaque quas ipsa in uimaranis habuit cum furno et dimidio casali de negrelos in partem domni menendi albergueiro et menendi alfonsi et orace petri consilio et mandato mariti sui martini suariz et eluire fernandi iusta considerata partitione euenerunt. et de isto medio casali et de istis domibus et de isto furno menendo alfonso et sorire (*sic*) sue. domne mafalde quartam partem euenit. Totam uero aliam hereditatem quam ipsa in maureli et in uarzela iminente supremi temporis articulo possidebat petrus de laurido et fernandus menendi hereditaria partitione tenuerunt. Quicumque igitur uel quicumque istam placiti institutionem uiolare presumserit et participationem hanc cassare conatus fuerit. D. solidos illj que uel qua inquietauerit pariat et regie potestati. CC.tos solidos persoluere cogatur. excepta consobrina nostra eluira fernandi qua absente hanc inter nos fraterne partitionis fecimus constitutionem. facto placito II.º kalendas ianuarij. Sub. E.ª M.ª CC.ª XVI.ª Nos predicti hoc placito propris manibus Roboramus — Regnante rege alfonso et filio eius Rege santio et uxore eius domna dulcia.—Pro testibus—Pelagius testis — Menendus testis — Gundisalus (?) testis — Prior petrus amarelus confirmo. Uillanus confirmo—Petros aluitiz confirmo—Johanes fafiaz—Gundisaluus eriz—Menendus gunsaluiz —Fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, doc. n.º 22.

(1) *Cazurranes :* desconhecido. — *Sancto Martino :* a egreja de S. Martinho de Candoso. — *Negrelos :* hoje a freguezia do Paraiso. Veja-se a nota ao doc. n.º 1. — *Maureli :* Mouril na freguezia de Silvares. — *Uarzela :* Varziella na freguezia do Paraizo. — *Laurido :* Lourido em S. Martinho de Candoso.

CXXII

Pactum venditionis fundorum in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1179

In christi nomine. Ego menendus alfonsi facio kartam uendictionis et firmitatis uobis petro laurito auunculo meo de hereditate mea propria scilicet de octaua parte unius furni de uimaranis et de octaua parte domorum in quibus mater uestra morata est. et etiam de octaua parte medietatis unius casalis qui est in negrelus. Do itaque uobis supradictam hereditatem pro precio quod a uobis accepi uidelicet. XII. morabitinos et medio tantum mihi et uobis bene complacuit. et de precio nil apud uos remansit pro dare. habeatis itaque uos supra memoratam et faciatis de ea in uita et in morte quicquid uolueritis. Siquis amodo *(?)* uenerit uel uenero. tam de propinquis quam de extraneis qui hoc factum meum infringere uoluerit et ego uobis in concilio non potuero autorgare uel deuindicare. aut uos in uoce mea. tunc pariam uobis ipsam hereditatem dupplatam uel triplatam aut quantum a uobis fuerit meliorata facta karta uendictionis et firmitatis nonas Marcii sub era M.ª CC.ª XVII Ego igitur Menendus alfonsi uobis petro laurito auunculo meo. hanc kartam uendictionis et firmitatis proprijs manibus roboro.—Petrus testis—Pelagius testis—Johanis testis—Robertus Presbiter notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 36.

(1) *Negrelus :* veja-se a nota ao doc. n.º 1.

CXXIII

Pactum venditionis fundorum in oppido Guimarães *et in villa* do Paraizo. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1179

In christi nomine. Ego urraca petri una cum uiro meo martino suarij facimus kartam uendictionis et firmitatis uobis archidiacono petro laurito de hereditate mea propria quod ego urraca petri habui ex parte matris mee marine menendi in uimaranes scilicet de quarta parte domorum in quibus auia mea domna sancia morabatur et de quarta parte furni qui cum ipsis domibus continetur qui est coram domo petri figueiredi. Damus uobis partem nostram ipsarum domorum et ipsius furni pro precio quod a uobis accepimus scilicet XXVII morabitinos et etiam damus uobis cum ipsa supra dicta hereditate quartam partem unius casalis in negrelus que cum supradicta similiter in partem mihi euenit meam tantum nobis et uobis bene complacuit. et de precio nichil apud uos remansit in debito pro dare Habeatis itaque uos predictam hereditatem et licenciam faciendi de ea quicquid uolueritis iure perpetuo. Quod si nos uenerimus uel aliquis in uoce nostra tam de propinquis qua de extraneis qui hoc factum nostrum infringere temptauerit et nos uobis in concilio supradictam hereditatem non potuerimus auctorgare uel deuindicare tunc pariemus uobis ipsam hereditatem dupplatam uel triplatam aut quantum a uobis fuerit meliorata. facta karta uendictionis et firmitatis. sub. E.ª M.ª CC.ª XVII. III.º kalendas. iulij. Ego urraca petri una cum uiro meo martino suarij uobis archidiacono petro laurito. hanc kartam proprijs manibus roboramus — Petrus testis — Pelagius testis—Johannes testis—Rubertus Presbiter notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 25.

(1) *Negrelus:* veja-se a nota ao doc. n.º I.

CXXIV

Pactum venditionis fundi in Briteiros (Santa Leocadia). *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1180

In dei nomine. Fida memorie custos est scribtura. hec enim antiqua innouat. innouata confirmat. confirmata ne posterorum diuturnitate obliuioni tradantur representat. Idcirco ego toda pelaiz facio kartam uenditionis perpetueque firmitudinis uobis petro amarelo de mea propria hereditate quam habeo in palmeira. Sub montibus fromigueiro scilicet et pedraco territorio bracarensi discurrentibus aquis ad fluuium aue. Do atque concedo uobis totam ipsam hereditatem quantamcumque habeo in ipso conclauso uestri casalis do sirgal. quod uos uallo circuistis et accepi a uobis pro precio. VII. morabitinos. tantum mihi placuit. et de precio apud uos nichil remansit. Habeatis itaque et possideatis uos et omnis posteritas uestra omnem istam hereditatem sicut iam terminata disnoscitur cum omni iure suo in cunctis temporibus seculorum et habeatis licentiam faciendi ex ea quod uobis placuerit. Quicquid etiam intra terminos uestri conclausi ad meum ius pertinet. de meo dominio sit abrasum et in uestro traditum atque confirmatum iure perhenni. Nam sicut iam supradictum est. ego toda pelaiz uobis petro amarelo istius hereditatis stabilem kartam facio cui illam sana mente et integro animo tradere curaui. perpetuo possidendam. Siquis uero quod fieri non credo. hoc meum factum irrumpere uel diminuere uoluerit non sit ei licitum. set pro sola temptatione quantum inquietauerit tantum uobis in duplo conponat et domino terre. C. marauedis. Facta karta. Mense decembrio. Era M.ª CC.ª XVIII.ª Ego toda pelaiz hanc kartam manu mea roboro. Pro testibus — Petrus testis — Pelagius testis — Gundisaluus testis — fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 35.

(1) *Palmeira:* veja-se a nota ao doc. n.º XLV.—*Fromigueiro, pedraco:* Formigueiro e Pedráco; nomes de montes na freguezia de Briteiros. — *Sirgal:* o lugar do Serigal.

CXXV

Pactum venditionis fundi in Briteiros (Santa Leocadia). *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archiro invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1180

In dei nomine. Ego petrus uilar cui ecclesie sancte marie de sauto ab heredibus et parentibus meis cura comissa est et concessa iussu et concessu coheredum meorum laurentij gomez. uidelicet et pelagij abbi et petri corona et aliorum plurimorum. facio kartam uenditionis perpetueque firmitudinis uobis petro amarelo de illa hereditate quam ex iure iam dicte ecclesie habeo in palmeira. sub montibus fromigueiro scilicet et pedraco territorio bracarensi discurrentibus aquis ad fluuium aue. Do atque concedo uobis in ipsa uilla totam illam hereditatem quantumcumque ex iure beate marie prefate ecclesie habeo in ipso conclauso uestri casalis de sirgal sicuti uos illud uallo claudere fecistis. Dedistis siquidem mihi pro precio. VIIII. morabitinos de quibus uolo trahere aliam hereditatem quam habeo inpignorata in ipsa uilla de gumianes. tantum mihi bene complacuit et de precio apud uos nichil remansit habeatis itaque et possideatis uos et omnis posteritas uestra omnem illam hereditatem sicut iam terminata dinoscitur cum omni iure suo in cunctis temporibus seculorum et habeatis licentiam faciendi ex ea quod uobis placuerit. Quicquid etiam intra terminos uestri conclausi ad ius prefate ecclesie beate marie pertinet de suo dominio sit abrasum et in uestro traditum atque confirmatum iure perhenni. Nam sicut iam supradictum est ego petrus uilar uobis petro amarelo istius hereditatis stabilem kartam facio. cui illam sana mente et integro animo tradere curaui perpetuo possidendam. Siquis uero quod fieri non credo hoc meum factum irrumpere uel diminuere uoluerit non sit ei licitum. set pro sola temptatione quantum calumpniauerit tantum uobis aut uestram uocem pulsantibus in duplo conponat. facta karta. Mense decembrio sub era M.ª CC.ª X.ª VIII. Ego petrus uilar hanc kartam propria manu roboro — Pro testibus—Pelagius testis — Menendus testis — Petrus testis —fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 30.

CXXVI

Pelagius Gomes Cecus, Ecclesiae Vimaranensi fundos in Fermentões *sitos, donat. Ex libro Collegiatae Vimaranensis, quem dicunt* Livro I dos Testamentos e doações, *sumpsimus.*

1182

In nomine Sancte et indiuidue Trinitatis Patris videlicet et Filii et Spiritus Sancti amem. Quamquidem decet unumquemque fidelem de bonis sibi a Superno largitore collatis Dei ministros participes efficere ut per eos celestium bonorum particeps effici mereatur Idcirco ego Pelagius Gomes cognomine Cecus facio cartam testamenti et eterne firmitatis Beate Marie semper virginis vimaranensis Ecclesie et vobis Petro Amarello ejusdem Ecclesie priori utrisque successoribus vestris in perpetuum promouendis de mea propria hereditate quam habeo in Feruensa sub monte Latido territorio Bracarensi discurrente ribulo Selio, do atque concedo uobis in ipso riuulo Selio pro testamento Sancte Marie de illo molino quem vocant da Dona numinati quartam integram et de illis aliis superioribus qui vocantur do Caneiro de duobus tertiis medietatem videlicet unam tertiam integram et de alia tertia quartam integram et sic eueniunt uobis deduocim portionibus amborum molinorum quinque pertiones integras, et hoc facio pro amore quem vobiscum habeo et pro beneficio quod mihi in presenti tribuitis et ut si forte defecero secundum justam possibilitatem Ecclesie me semper contineant ab ipsa Ecclesia et adjubent quandiu vixero et totum illud quod eidem Ecclesie in testamentum offero omnibus diebus vite mee teneant et possideant et ut memoria mei apud eandem ecclesiam habeatur sempiterna post obitum vero meum sicut jam jussu meo superius terminatur Beate Marie semper virgini cum uniuersa integritate prosus et absque ullo

(1) Veja-se a nota ao documento antecedente.

impedimento relinquam habeatis itaque vos et possideatis et omnes successores vestri superiori pacto et conditione totum meum jus ipsorum molinorum cum omni integritate sicut illud inuenire potueritis cum tota aqua illorum in cunctis temporibus secullorum quidquid etiam istius hereditatis ad meum jus pertinet sicut superius sonat de meo dominio sit abrasum et in uestro traditum atque confirmatum jure peremni, nam sicut jam supra dictum est nominate hereditatis vobis Petro Amarello et Beate semper Virgini Marie stabilem testamenti cartam facio cui illam sana mente et integro animo tradere curaui perpetuo possidendam. Siquis vero quod fieri non credo hoc meum factum irrumpere vel diminuere tentauerit non sit ei licitum sed quantum calumniauerit tantum vobis aut vestram vocem pulsanti in duplo componat et domino terre centum solidos bone monete. Facta carta mense januario Era millessima ducentessima vigessima Ego Pelagius Gomes cognomine secus hanc cartam testamenti coram idoneis testibus propria manu roboro. qui presentes fuerunt et uiderunt. Pro testibus Joannes testis. Petrus testis. Martinus testis. Prior Petrus Amarellus. Domnus Rogel Presbiter. Petrus Murusia Presbiter. Guncaluus Riparia Presbiter. Petrus Bonitas diaconus. Martinus Vlbeira diaconus. Mendus Vedaria diaconus. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L.º 1.º dos Testamentos e doações*, doc. n.º 180.

CXXVII

Pactum venditionis fundi in Prazins (Santo Thyrso). *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, hodie in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1182

In christi nomine. Ego pelagius diaz facio kartam uenditionis perpetueque firmitudinis uobis domno petro amarelo de mea hereditate propria quam habeo in plazij sub monte penido territorio bracarensi discurrente arrugio uernegaa. Do atque concedo uobis in ipsa uilla totum meum ius de ipso kasale de uarzeela cum omnibus pertinentijs suis pro qua accepi a uobis in precio. VI. morabitinos. tantum mihi complacuit de precio apud uos nichil remansit. habeatis igitur et possideatis uos et omnis posteritas uestra cum omni integritate totum meum ius ipsius kasalis cum suis terminis et locis antiquis per ubi illud inuenire poteritis iure perenni et sit uobis licentia faciendi ex ea quicquid uolueritis. Siquis uero quod fieri non credo hoc meum factum irrumpere uel diminuere temptauerit non sit ei licitum. set quantum calumniauerit tantum uobis in duplo conponat. et domino terre. XX. modios. Facta karta uenditionis Mense ianuario. E.ª M.ª CC.ª XX.ª Ego pelagius diaz hanc kartam coram idoneis testibus propria manu roboro—Pro testibus—Iohanes testis—Petrus testis—Martinus testis—Granus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 11.

CXXVIII

Pactum venditionis fundi in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1183

In dei nomine. Ego petro de aguiar cum uxore mea maria petri uobis domino Martino fernandi facimus kartam venditionis et eterne firmitudinis de ipsa nostra almuia cum sua casa que stat sub castello uimaranis iuxta casam de gunsaluo gomez et iuxta casam de petro da fonte. Vendimus uobis et concedimus ipsam almuiam cum sua casa et cum toto suo iure per

(1) *Feruensa:* o casal de Fervença na freguezia de Fermentões. — *Latido:* veja-se a nota ao doc. n.º VIII. — *Molino da Dona:* ? — *Caneiro:* lugar de Caneiros na dita freguezia.

Como já fica anteriormente dito ácerca d'outros documentos a copia foi feita no seculo XVIII.

(1) *Plazij:* a freguezia de Santo Thyrso de Prazins. Veja-se a nota ao doc. n.º XLV. — *Monte penido:* o nome de Penido é conservado n'um lugar da freguezia de Souto (Salvador), limitrophe de Prazins. — *Arrugio uernegaa:* veja-se a nota ao doc. n.º XLV. — *Varzeela:* Varziella é o nome d'um casal em Prazins; não me parece porém que possa identificar-se com o predio de que trata este documento.

ubi uos eam potueritis inuenire et augmentare pro precio quod a uobis accepimus. xviii. morabitinos. Quia tantum nobis et uobis conplacuit et de hoc precio apud uos nichil remansit. habeatis uos illam firmiter et omnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum. Siquis homo uenerit qui hoc factum nostrum infringere uoluerit pariat uobis ipsam almuiam duplatam et quantum a uobis fuerit meliorata. et cui uocem uestram dederitis. pectet. D. solidos bone monete. facta kartam mense aprilis sub era M.ª CC.ª XXJ. Ego petro de aguiar et uxor mea Maria petri uobis domino Martino fernandi coram bonis hominibus hanc kartam propriis manibus roboramus. pro testibus — Petrus testis Pelagius testis—Johanes testis—Petrus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 12.

CXXIX

Pactum renditionis fundi in Mosteiro Souto. *Charta autographa, ad ecclesiam istam pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *condita est.*

1186

In dei nomine. Ego Pelagius godini una cum fratre meo fernando godini nostra spontanea uoluntate facimus uobis domno Godino petri priori sautensi et fratribus uestris kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de hereditate nostra propria quam habemus ex parte patris nostri. Damus uobis ipsum kasalem in uilla de sauto in loco qui dicitur fadal pro pretio iusto quod a uobis accepimus C. et X. morabetinos tantum nobis et uobis bene conplacuit. et apud uos nichil de pretio remansit pro dare. Habet autem iacentia ipsa hereditas in uilla supranominata de sauto in loco nominatum de fadal subtus mons candanoso discurrentes aquas ad flumen aue. territorio brachara. Damus uobis atque concedimus ipsam supradictam hereditatem scilicet ipsum casalem de fadal cum omnibus terminis et prestationibus suis. cum terris cultis et incultis. cum aquis et defensis. et montibus et domibus. et uineis et aruoribus. per ubicumque illam inuenire potueritis sicut illam pater noster habuit. Siquis igitur uenerit tam de propinquis nostris quam de extraneis uel nos uenerimus qui hoc factum nostrum infringere uoluerit. sit excomunicatus et anathematisatus et cum iuda traditore inferni penas sustineat. et quantum quesierit in duplo pariat. et insuper mille solidos persoluat. Facta karta uenditionis. Sub E. M. CC. XX. IIII. Nos supranominati scilicet ego pelagius godinj una cum fratre meo fernando godini uobis iam predicto domno godino priorj sautensi et fratribus uestris kartam quam fieri iussimus r + + oboramus et confirmamus. Qui uiderunt et audierunt et presentes fuerunt. Ego egeas godini confirmo. Ego Petrus maurus uimaranensis confirmo. Ego Petrus uilar confirmo. Martinus uelasquiz testis. Menendus suarij testis. Fernandus testis.

Robertus notuit. (1)

CXXX

Textus hic, ex charta confirmationis regis D. Santii I extractus, eum aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat. Nobis suppeditavit Ribeiro Dissert. Chronologicas, tomo IV, parte II, pag. 87.

1187

Facta apud Vimaranes... Januarii sub Er. 1225 anno 2.º quod cla...sus viam obiit universe carnis.

CXXXI

Donatio fundi, in Caldas de Vizella *siti, a rege D. Santio I facta. Ex Publico Archivo,* maço 12 de Foraes antigos, n.º 3, fls. 42, *hanc chartam describendam curavimus.*

1188

In dei nomine. Sciat omnes homines quod ego Sancius dei gratia portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Dulcia et filiis meis Rege domno alfonso et Rege domno henrico et filiabus meis Regina domna Tarasia et Regina domna Sancia facimus cartam donationis in perpetue firmitudinis uobis Johani de cal-

(1) *Fadal:* campo pertencente ao casal da Lage na freguezia do Mosteiro de Souto.—*Mons candanoso:* desconhecido, mas provavelmente o mesmo que no doc. n.º CLVII é denominado *Ceruas.*

das et uxore uestre maiori petri de illo nostro regalengo quod iacet sub sancto michaele de caldas. et uocatur cardos. Damus itaque uobis atque concedimus illud regalengum cum suis terminis nouis et ueteribus ut illud habeatis iure hereditario in perpetuum et faciatis ex eo quiquid uobis placuerit. Et quicumque hanc nostram cartam fraugere uoluerit aut istam hereditatem auferre a uobis temptauerit sit maledictus a deo amen. facta carta mense januario jn E.ª M.ª ccxxvj. Nos supranominati Reges qui hanc cartam facere iussimus coram testibus roboramus — Qui affuerunt. Comes dominus menendus maiordomus curie confirmo. Domnus petrus alfonsi signifer regis confirmo Godimus bracarensis archiepiscopus confirmo martinus portugalensis episcopus confirmo johanes visiensis episcopus confirmo. prior uimaranensis confirmo Domnus uillanus testis aluarus martini dapifer regis testis Egas pelagii testis — Reimundus iohanis testis — Julianus notarius curie ✠. (1)

CXXXII

Pactum commutationis fundorum, inter priorem monasterii da Costa *et priorem Vimaranensem factum. Ex apographo authentico tabularii Collegiatae Vimaranensis saeculi XVIII descripsimus.*

1188

Ab antiquo inollitum et maijorum est traditione susceptum ut quid stabille et in concillis radicibus vollumus permanere literarum apiscibus nutitiae futurorum mandemus hujus videlicet rationis prospectum utilitatis que intuitu ut quod illis dumtaxat sub quorum presentia agitur constat sequentibus quoque per hac scripta nichilominus innotescat. Idcirco ego Petrus Costensis Ecclesiae Prior cum consensu aliorum canonicorum ipsius ecclesiae presenti scripto notificare et confirmari decreui quasdam commutationes quas facio vobiscum Priore Vimaranis et canonicis vestris: Do vobis quandam partem agri nostri qui vestro adjacet unde fundo vestro aptior ambitus possit peruenire et valli circuitus adaptari et dimito vobis quasdam decimas quas intra septa valli vestri jure Ecclesiae nostrae possidebamus et accipio de vobis illum medium casalem quem habetis sub nostro monasterio et illum campum qui dicitur Laureiro, hujusmodi commutatio michi et sociis meis vobis et vestris placuit fieri que collaudauerunt. Restat ergo ut si alter de nobis vel qui post decessum nostrum loco nostro substituetur aliquid de his notare uoluerit tantum in duplo alteri parte restituat quantum usurpare presumpserit. Facta carta comutationis era millessima ducentessima vigessima sexta. Nos qui eam facere jussimus coram bonis hominibus roboramus. qui presentes fuerunt Petrus Gasco Rugel Gunsaluus Mendis Villanus Judex Joannes Paes Joannes Aunirim Domnus Fafilla Petrus sobrino et alii boni homines.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Transacções e Escambos,* doc. n.º 29.

CXXXIII

Rex D. Sanctius I uxori et filiis permanendi in Castello Vimaranensi ex testamento facultatem permittit. Hunc textum nobis suppeditavit Ribeiro, Dissert. Chronol., tomo III, p. II, pag. 118.

1188-1189

In Dei nomine. Ego Sancius, Dei gratia, Portugalensium Rex, timens diem mortis mee, volo de universis, que mihi Divina Pietas in potestate tradidit ita ordinare, quod post obitum mem......... Adjicio ad hec, quod ubicumque contingat me mori, vel (quod absit) aliquod incurrat infortunium, quod libertatis corporis mei impediat, in quodcunque istorum quinque castrorum, videlicet, Alanquer, Montemayore, Viseo, Vimaranes, et Castello Sancte Marie, uxor mea Regina Domna D: et filie mee ad tuitionem corporum, et rerum suarum intrare voluerint, recipiantur a Militibus, qui castra tenuerint, cum ea fidelitate, cum qua tenentur corpus meum recipere. Mando etiam ut si Regina D. Dulcia, et filiee mee potuerint habere secure, et... Castellum S. Mariae, recipiantur in eo, et stent ibi quandiu stare voluerint; redeuntibus ceteris prenominatis Castellum in

(1) *Sancto michaele de caldas:* a egreja parochial de S. Miguel das Caldas de Vizella. — *Cardos:* ?

jus, et hominium Filii mei, eo tempore regnantis ....
.... (1)

CXXXIV

Este trecho, extrahido da Historia de Portugal *de A. Herculano, prova que D. Sancho I na era infra mencionada estava em Guimarães.*

1191

Dirigiu-se este (D. Sancho) a Guimarães, aonde veio o futuro genro (Affonso IX de Leão), e ahi foi celebrado o consorcio na primavera de 1191.

....

Vide *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 61 da 4.ª edição.

CXXXV

Pactum venditionis fundi, in parochia de Sande (S. Martinho) *probabiliter siti. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1192

In dei nomine. Ego petrus fernandiz cognomento caluus facio kartam uendicionis et perpetue firmitudinis tibi gundisaluo suerij et fratri meo petro fernandi da quinta de ipsa quintana de uilar que fuit de patre meo fernando kaluo. Et habet iacentiam in ipsa uilla iam nominata sub monte autino territorio brachare discurrentibus aquis ad riuum aue. Do uobis et concedo quintam de ipsa quintana cum quantum in se obtinet et aprestitum hominis est pro precio quod a uobis accepi XX morabitinos nouos tantum mihi et uobis conplacuit et de precio apud uos nichil remansit. Ideo abeatis eam firmiter et homnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum. Set si forte aliquis homo uenerit tam de mea parte quam de extranea qui hoc factum meum infringere uoluerit. pariat uobis uel uocem uestram tenenti ipsam hereditatem duplatam. et quantum a uobis fuerit melioratam et insuper. d. solidos bone monete. facta karta mense nouembrio. Sub era M.ª CC.ª XXX.ª Ego supra nominatus scilicet petrus fernandi tibi gundisaluo suerij et fratri meo petro fernandi in hac karta manus meas roboro Pro testibus — Petrus testis — Pelagius testis — Suarius testis — Petrus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 34.

CXXXVI

Pactum emphyteusis fundi in Prazins (Santo Thyrso). *Monumentum hoc, ad ecclesiam* do Mosteiro de Souto *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *conditum est.*

1192

Noscant omnes homines tam presentes quam futuri quod ego Gaudinus petri prior de sauto una cum conuentui ipsius monasterii tibi pelagio menendiz facio firmum plazum et stabile de illo casal qui fuit de monio pelagiz qui iacet in prazii tali uidelicet pacto ut teneas illum et possideas in uita tua et edifices et plantes et ad obitum tuum cum quanto in ipso casali adpisceris et quanto in illo tenueris ad monasterium libere relinquas ac si deo uolente talem ecclesiam adipisci potueris in qua liceat tibi tuum sepelire corpus quam cito in illam habitaueris tam cito ad monasterii sauti relinquas. Et hoc facimus tibi qur es noster clientulus et etiam proin XII. morabitinos nouos nobis dedisti pro soluere casalem de portela de pignoribus. Damus illum tibi et firmiter supradicto pacto concedimus. Sed si forte ego uel aliquis de successoribus meis istum plazum tibi inrumpere uoluerit non sit licitum eis sed pro sola temptatione pariat tibi uel tuam uocem tenenti supradictum casalem in dupplo ac domno terre c.

(1) Este testamento, do qual copiamos a parte referente ao nosso proposito, não tem data; J. P. Ribeiro attribue-lhe um dos annos supra referidos, como pode ver-se no lugar citado na epigraphe.

(1) *Monte autino:* o monte Outinho a cavalleiro das freguezias de S. Clemente e S. Martinho de Sande. — *Uilar:* provavelmente o casal de Villarinho.

modios. ac si tu ad aliquam partem illum dare uel mandare uolueris et a nostro monasterio alienare. non sit licitum tibi sed supradictum casale nobis in dupplo conponas et insuper domno c. modios. facto plazo mense ianuarii. E. M. CC. XXX. libere supradicto pacto illum habeas et possideas. Ego supradictus prior una cum conuentu nostro tibi pelagius menendi hunc plazum coram idoneis testibus firmiter robor—amus. Pro testibus. Petrus testis.—Pelagius testis. — Johanes testis. — Gaudinus notuit. (1)

CXXXVII

Pactum renditionis fundi in Caldas de Vizella. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1192

In dei nomine. Ego iohane diaz et uxor mea ousenda uenegas tibi domino goesteo facimus tibi karta de hereditate nostra propria que habemus in uilla de Sauto et est quarta de ipsa que fuit de froia gunsaluiz quomodo diuidit per sanctum paulum et per senra et per romeu et rial territorio bracarensis discurrente riuulo de auizela. Damus tibi ipsam hereditatem integra per ubi illam potueris inuenire cum suis locis et terminis antiquis cum quantum in se optinet et aprestitum hominis est et accepimus de tibi precio. VIII. morabitinos et medio tantum nobis bene conplacuit et de precio non remansit pro dare. Ita ut de hodie die habeas tu illa firmiter et omnis posteritas tua usque in sempiternum. Set si aliquis homo uenerit qui hoc factum nostrum infringere uoluerit pariat tibi ipsa hereditate duplata uel triplata uel quantum fuerit meliorata et iudicato. et domino terre. c.^m^ solidos. Era M.ª CC.ª XXX.ª Ego iohane diaz et uxor mea ousenda uenegas tibi domino goesteo in hanc kartam manibus nostras roboramus — Pro testibus — Menendus testis — Petrus testis — Pelagius testis — Petrus notauit. (2)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 21.

CXXXVIII

Pactum renditionis. Charta haec, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.

1192

In dei nomine. Ego petrus petri et uxor mea Eluira petri uobis didaci petri uimaranis priori et omni conuentui eiusdem ecclesie facimus kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de portione nostra de ipsis brancos quos habemus in uilla vimaranis et euenerunt nobis ex parte petri gondesendi qui auus fuit de me eluira petri. Damus uobis et concedimus quantumcumque habemus in predictos brancos cum omni suo iure pro precio quod a uobis accepimus scilicet. IIIJ. morabitinos et VI solidos. Tantum nobis et uobis placuit et de precio apud uos nichil remansit. habeatis igitur porcionem nostram ipsius brancis iure hereditario. in cunctis temporibus seculorum. Si tamen aliquis uenerit. tam ex parte nostra quam aliena. qui hanc kartam infringere presumpserit. non sit ei licitum. set pro sola temptacione quantum quesierit. tantum in duplo conponat. et quantum etiam a uobis fuerint meliorati. et insuper domino terre. CCC. solidos probata monete. facta karta. uenditionis et firmitudinis mense februario. Sub E.ª M.ª CC.ª XXX. Ego petrus petri cognomine chamcio et uxor mea eluira petri uobis didaci vimaranis priori et uniuerso uestro conuentuj. hanc kartam coram idoneis testibus manibus nostris roboramus — Petrus testis — Pelagius testis — Johanes testis — Gunsaluus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 1.

---

(1) *Prazii :* a freguezia de Santo Thyrso de Prazins. Veja-se a nota (1) ao doc. n.º CVII.

(2) *Villa de sauto :* o lugar de Souto na freguezia de S. João das Caldas de Vizella. — *Sanctum Paulum :* S. Paulo, casal na referida freguezia. — *Senra :* será um campo com este nome nas proximidades de S. Paulo? — *Romeu :* será S. Romão, casal na mesma freguezia? — *Rial :* desconhecido.

(1) *Brancos :* ?

CXXXIX

Pactum venditionis domi in via, quae dicitur da Caldeirôa, *sita. Ex Publico Archivo, ubi invenitur, hanc chartam, ad Collegiatam Vimaranensem pertinentem, describendam curavimus.*

1194

In dei nomine. Ego gonsaluus gonsalui. et uxor mea dunia. tibi pelagio gonsalui et uxori tue marie martini. facimus cartam uendicionis perpetueque firmitudinis de nostra propria casa quam habemus in uimaranis in ipsa rua de caldeirom et habet iacentiam inter ipsam casam de caldeirom et inter ipsam de pelagio mozo. Damus uobis atque concedimus ipsam casam integram cum suis pertinencijs. pro precio quod a uobis accepimus. IIII. morabitinos nouos et. x. solidos tantum nobis et uobis bene conplacuit. et de precio apud uos nichil remansit. Igitur habeatis uos illam firmiter. et omnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum. Sed si forte aliquis homo uenerit tam de nostris quam de extraneis qui hoc nostrum factum infringere uoluerit. pariat uobis ipsam casam duplatam et quantum a uobis fuerit meliorata. et insuper domino terre. L. solidos bone monete. facta karta mense februario. Era M.ª CC.ª XXXII. Ego gunsalus gunsalui. et uxor mea dunia. tibi pelagio gunsalui et uxore tue marie martini hanc kartam. propriis manibus roboramus — Pro testibus — Petrus testis — Pelagius testis — Johanes testis — Petrus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 2.

CXL

Pactum venditionis fundi in villa de Balazar. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1195

In nomine domini. Ego durdia suariz una cum filiis et filiabus meis. facio. kartam uenditionis et eternem firmitudinis tibi gomez pelagij et uxore tue aracunti guncaluiz et nuno menendi de hereditate mea quam habeo in velsar scilicet quantum habeo et abere debeo in ipsa quintana que fuit de matre mea munia sconcaluiz et habet iacentiam in fundo de ipsa uila superius nominata sub monte autino territorio bracare discurrentis aquis ad riuum aue do uobis atque firmiter concedo supradictam hereditatem cum quantum in se obtinet et adprestitum hominis est pro precio quod a uobis accepi XIJ morabitinos quos dedit comez pelagij in debitis de filio meo fernando lopiz et alios quinque morabitinos quos nunu menendi dedit mihi tantum nobis et uobis bene conplacuit et de precio apud uos non remansit. ideo habeatis eam firmiter et omnis posteritas uestra euo perhenni. Set siquis uenerit tam de meis quam de extraneis qui hoc meum infringere uoluerit pro solo ausu temeritatis pariat uobis uel uocem uestram tenenti ipsam hereditatem duplatam et quantum a uobis fuerit melioratam et insuper. d. solidos bone monete. Facta karta mense februario. E.ª M.ª CC.ª XXXIII. Ego durdia suariz una cum filiis et filiabus meis tibi comes pelagij et uxori tue aragunti gonsalui et nuno menendi in hac karta manus nostras roboramus Pro testibus — Petrus testis — Pelagius testis — Menendus testis — Fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 3.

CXLI

Regem D. Sancium I aera infrascripta fuisse Vimarane, textus hic monstrat.

1196

Ego Sancius, Dei gratia, Portugal. Rex, una cum uxore mea, Regina D. Dulcia, et filiis, et filiabus meis............................

....

Era 1234. April. anno Regn. nostr. XI. (2)

Vide *Dissert. Chronol.*, de J. P. Ribeiro, tomo 3.º, pag. 194.

(1) *Velsar:* a freguezia de Balazar.—*Monte autino:* o monte Outinho.

(2) A. Herculano, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 76 da 4.ª edição, nota (3), diz que o foral d'Ermello e Ovelioa, d'onde Ribeiro extrahiu o texto supra, é datado de Guimarães.

CXLII

Inquisitio circa decimas persolvendas a praedio in villa dicta Villar d'Atão *sito. Sumpsimus ex apographo saeculi XIV?, in tabulario Collegiatae Vimaranensi asservato.*

1196

Quam multa obliuione delentur que ueritas comendat accionum series litteris assignantur ut si in posterum calumpnia emerserit scripta occurrat loquendo. Cum ecclesia sancti torquati decimas ipsius casalis qui est in extrema parte uille nuncupate uilar possideret frueretque quiete Johannes de rupela qui tunc temporis ecclesie sancti tirsi dominus preerat prefatas decimas quasi pro iure sue ecclesie occupauit ac per quinquennium et vi annis obtinuit. prior uero ecclesie sancti torquati Pelagius danielis uidelicet condolens suam ecclesiam his decimis suo tempore caruisse quas ab ea possessas inuenerat sepius per se et per amicos et litteras coram domno rege sancio super has decimas querimonia posuit qui rex utique ecclesie equitatem iusticie conpreserat iustos fidelesque homines Suerius petri qui condam iudex excitarat et iohannes fafila qui tunc iudez uimaranis permanebat ut examinando ueritatem inquirerent cui istarum ecclesiarum iure debito ipse decime obuenire deberent. Isti itaque coniurando et extorquendo ueritatem interrogauere habitantes predicte uille et senes indigenas cuicumque morantes et in quibusque ueritas poterat inuenire. Facta inquisitione et bis die statuto qua illam pro ut rex imperauerat inquisitores recitare deberent uimaranensi concilio Pelagius de ulueira qui iam tunc ecclesie sancti tirsi dominium acceperat iterum atque iterum uenire noluit. nec audire. Cumque prefatus prior suam causam cum dilatatione agitare uideret et ex alia parte moras super inquisitione facere ut erat factum regi sancio notificare curauit. Qui misit collateralem suum et dilectum inter familie sue dilectos Petrus nuniz scilicet ut predictum clericum cogeret uenire et inquisitores inquisitionem proferre. Iste utique regis iussibus obtemperans utrasque partes coegit et apud uimaranis in domo qui uia sacra dicitur concilium inquisitores coadunauit. Priore sancti torquati et Pelagio de ulueira presentibus. Prolata igitur inquisitione coram multorum testimonio ipsi inquisitores sepius dicti inuenere per plures fideles et per omines in domino coniuratos ipsius casalis decimas semper ab ecclesia sancti torquati possessas et semper nullo impediente perfrui scilicet et inuenere reuera domnum iohannem priorem ecclesie sauti circa finem sue uite dixisse quod est iuris sancti torquati a petra signata quam est in loco qui dicitur beloi. Didacus prior vimaranis et domnus uillanus auditores et iudices hujus inquisitionis fuere qui cum aliis pluribus et bonis hominibus decreuere ipsas decimas iure debito sancti torquati cedere *(?)*. Era M.ª CC.ª XXX.ª IIIJ.ª die omnium sanctorum. Pelagius testis. Petrus testis. Gunsalus testis. Dominicus testis. Nuno petri. Martinus luparia. Petrus menendi canonicus. Pelagius iohannis. Menendo fanio et suus filius. Menendus petri filius petri iohannis. Martinus petri maiordomus. Cantor uimaranis. Petrus pelagii et alii boni homines. Menendus ueeira uidit et dictauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho*, n.º 11.

CXLIII

Pactum permutationis fundorum, inter priores Vimaranensem et Sautensem factum. Ex apographo authentico saeculi XVIII, in Archivo Collegiatae Vimaranensis extante, sumpsimus.

1197

Laudabile est scripturae thesaurus memoriam enim excitat et emergentibus occurrens calumniis actionum seriem inconcussa loquitur veritate: Idcirco ego Godinus Prior monasterii de Sauto simul cum omni conventu ejusdem Ecclesiae per consensum et auctoritatem heredum de Sauto scilicet Alcaidi Petri Garseae et Petri Petri et Gunçalui de Costa et alliorum vobis Didaco Vimar. Priori et totius Ecclesiae conuentui facimus cartulam cambitionis et scripturam firmitudinis de nostra hereditate quam habemus in villa et termino de Gomianes in

(1) *Villar:* o lugar de Villar d'Atão na freguezia de S. Torquato. — *Ecclesia sancti tirsi:* a egreja parochial de Santo Thyrso de Prazins. — *Beloi:* desconhecido.

loco qui dicitur Ribullo de mollinos subtus monte latido et sancti Jacobi discurrentibus aquis in sellio territorio Bracarae scilicet de ipso casali qui fuit de Petro Petri de Penço per consessum sui fillii Martini Petri et de allio casale quem habemus in villa et termino de Lauredo ipsum videlicet qui fuit de Goldregodo lus et nepotum suorum et Gunçalui lus et Santiae lus et Flabilae lus et filliorum suorum: damus et concedimus vobis et Ecclesiae de Vimar. preditos duos casalles in Gomianes et in Lauredo cum omni jure eorum et cum suis pertinentiis in villis et in montibus et in aquis ubicumque jura eorum invenire et augmentare potueritis cum quanto in se obtinent et adperfectum hominis est et hoc facimus quia accepimus a vobis et ab Ecclesiae Sanctae Mariae de Vimar. alios duos casalles in villa de Sauto ipsos videlicet qui fuerunt de Vermudo Rubeo et habent jacentiam in loco qui dicitur Ulbeira. Istae cambitiones et istae equallitates utriusque partis fuerunt factae per Didacum Vimar. Priorem et per Domnum Villanum et per Domnum Gomes da Rochella et per Suerium Petri quos Domnus Rex Santius perfecit et ellegit coequatores istarum hereditatum: Isti siquidem inuenerunt et decreuerunt istas cambitiones utiles et equalles utrique Ecclesiae. Igitur ex hodierno die et tempore abrenuntiamus et dimitimus vobis et Ecclesiae Sanctae Mariae de Vimar. istas prenominatas hereditates ut habeatis et possideatis eas jure hereditario cunctis temporibus secullorum. Quicumque Prior tam Vimar. quam de Sauto vel quecumque persona istas cambitiones utriusque Ecclesiae infringere presumpserit vel in aliquo detrimentum fecerit pariat istas hereditates duplatas cui ille qui injuriam passus fuerit suam vocem dederit. Facta cartulla cambitionis et scriptura firmitudinis mense februarii. era millessima ducentessima tregessima quinta. Ego Godinus Petri Prior monasterii de Sauto simul cum omni conuentui ejusdem Ecclesiae hanc cartullam et hanc scripturam coram multorum testimonio roboramus et confirmamus. Petrus testis. Joannes testis. Pellagius testis confirmo. Alcaide Petrus Garseae confirmo. Petrus Petri confirmo. Gunçaluus Gonçalui de Costa confirmo et omnes heredes de Sauto confirmant. Lutius canonicus de Sauto confirmo. Pellagius canonicus confirmo. Petrus Suerii confirmo. Capellanus confirmo. Joannes Pelagii canonicus confirmo. Nunus canonicus confirmo. Pellagius Mendi confirmo et omnes canonici monasterii de Sauto confirmant. Romanus qui notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Transacções e Escambos*, doc. n.º 54.

CXLIV

Pactum venditionis agri in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1197

In dei nomine. Ego pedrelio et uxor mea maria mendiz tibi gunsaluo arias et uxor tue domne uelida facimus kartam uenditionis et eterne firmitudinis de uno nostro campo quem habemus in uimaranis et iacet inter uestrum et inter ipsum de petro pelagij. Damus uobis atque concedimus supradictum campum integrum cum omni sua prestancia. pro precio quod a uobis accepimus III morabitinos et x solidos tantum nobis et uobis conplacuit et de precio apud uos nichil remansit. habeatis itaque illum firmiter et omnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum. Set si fort aliquis uenerit tam de nostris quam de extraneis qui hoc factum nostrum infringere uoluerit pariat uobis uel uocem uestram tenentibus supradictum campum duplatum et quantum a uobis fuerit melioratus et cui uestram uocem dederitis. c. solidos bone monete. facta karta. mense april E.ª M.ª CC.ª XXXV. Ego pedrelio et uxor mea maria mendiz tibi gunsaluo arias et uxori tue domna uelida hanc kartam proprijs manibus roboramus—Pro testibus—Petrus testis—Suerins testis—Gunsaluus testis—Martinus testis—Menendus notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 5.

(1) *Gomianes:* a freguezia de Gominhães.—*Ribullo de mollinos:* desconhecido; o regato que atravessa a freguezia tem hoje o nome de Gateira, e perto d'elle ha uma propriedade denominada de Moinhos.—*Monte latido:* veja-se a nota ao doc. n.º VIII.—*Sancti Jacobi:* o monte de S. Thiago; veja-se a nota ao doc. n.º LXXXVIII.—*Lauredo:* o lugar de Louredo em S. Lourenço de Selho.—*Villa de Sauto:* a freguezia do Mosteiro de Souto. *Ulbeira:* nome de campo na quinta do Barral da dita freguezia.

CXLV

Pactum permutationis fundorum in Costa *et* S. Torquato. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1197

In christi nomine. Ego iohanis guilelme una cum uxore mea maria petri et sorore eius formosa petri tibi fratri meo martino petri facimus kartam de ipsa hereditatem quam habemus in a costa per nominata cantoni. damus tibi quam habemus in loco per nominato de ipsa carraria que uadit supra domum de tirouuel usque ad uilar quantum ibi habemus et usque ad uimaranes. Damus tibi atque concedimus super nominatam hereditatem per ubi potueris inuenire. Et tu das nobis quantum habes in palaçiolo et in sancto torquato et ipsam uineam quam uocant de quinteiro. Et hoc pactum facimus inter nos ut tu non uenias ad istam hereditatem quam nobis das nec nos ad illam quam tibi damus. Quod si forte aliquis uenerit ex parte nostra siue ex tua qui hoc pactum nostrum uoluerit infringere sit maledictus et excomunicatus et cum iuda in inferno dampnatus. et insuper pariat regi terre. mille solidos. et hereditatem duplatam. facta karta. mense nouembris. E.ª M.ª CC.ª XXX.ª V.ª Nos supradicti qui eam facere iussimus coram bonis hominibus roboramus. Qui presentes fuerunt. Gunsaluus sarriano. Petrus iudex. Domnus mourom. Menendus guilelme. Petrus de costa — Menendus testis—Petrus testis—Pelagius testis —Martinus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 3, doc. n.º 25.

(1) *Cantoni :* o lugar da Cantonha na freguezia da Costa. — *Uilar :* o lugar de Villar na mesma freguezia. — *Palaciolo :* talvez o lugar do Paço em S. Torquato.

CXLVI

Pactum venditionis fundi in Mosteiro de Souto. *Charta autographa, ad ecclesiam Salvatoris* do Mosteiro de Souto *pertinens, in* Bibliotheca Martins Sarmento *condita est.*

1199

In dei nomine. hec est karta venditionis et firmitudinis quam ego Eluira fromariguiz vna cum filio meo Pelagio tibi prior Godino petri de sauto insimul cum fratribus tuis facimus de hereditate nostra propria quam habemus in villa sancti petri in loco predicto vbi vocitant penido. Damus vobis atque concedimus ipsam supradictam hereditatem de monte in fonte per ubique illam potueritis inuenire cum quantum in se obtinet et adprestitum hominis est. Pro qua accepimus de vobis in precio III. morabitinos. tantum nobis et vobis complacuit. ac de precio nichil remansit pro dare. Habeatis vos illam firmiter et faciatis ex ea quocquod volueritis. Siquis tamen venerit qui hoc factum nostrum infringere uoluerit et nos uel nostram uocem pulsanti noluerit uel non potuerit defendere eam vobis pariat uel ipsam hereditatem duplatam uel triplatam et domno terre c. solidos probate monete. Facta karta mense iunio. E. M. CC. XXX. VII. Nos qui hoc facere iussimus coram bonis hominibus manus nostras robor+ +amus. Pro testibv—s. Petrus—testis.—Johanes—testis.— Pelagius— testis.—Romanus qui notuit. (1)

(1) *Uilla sancti petri :* o lugar de S. Pedro na freguezia do Mosteiro de Souto.—*Penido :* lugar na mesma freguezia.

Veja-se a nota n.º (1) ao doc. n.º CVII.

CXLVII

Pactum venditionis domi in loco incerto. Ex Publico Archivo, ubi haec charta autographa invenitur, eam describendam curavimus.

1199

In christi nomine. Ego maior diaz. tibi pelagio morgadiz facio karta uenditionis et perpetue firmitudinis de omni meo portione de ipsa

casa quod iacet ante ipsa de iohane mauro et ante ipsa de martino stephaniz et euenit mihi ex parte matris mee do tibi atque concedo. pro precio quod a te accepi. iij. morabitinos tantum mihi et tibi bene conplacuit. et de hoc precio apud te nichil remansit. habeas tu illam firmiter cunctis temporibus seculorum Sed si aliquis homo uenerit tam de meis quam de extraneis. qui hoc pactum infringere uoluerit pariat uobis ipsa casa duplata uel quantum tibi fuerit meliorata. et insuper cui uocem tuam dederis. cc. solidos. facta karta mense decembris. Era M.ª cc.ª xxx.ª vii.ª Ego maior diaz tibi pelagio morgadiz. hanc karta coram idoneis cum manibus Roboro — Petrus testis — Johanes testis — Menendus testis — Vicentius notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 2, n.º 7.

CXLVIII

Pactum renditionis fundi in villa de Infias. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1201

In christi nomine. Ego gunsaluo garcia et Ego Eluira garcia una cum marito meo Gunsaluo alfonso tibi Petro iohani et uxori tue Marie iohani facimus kartam uendicionis perpetue firmitudinis de hereditate nostra propria quam habemus in ipsa uilla de enfias in termino de caldas. uidelicet uendimus uobis quantum ibi euenit in ipso casale quod fuit de petro *soltam (?)* nobis ex parte patris nostri. et quantum ibi euenit a tila nostra chamua gunsaluiz et quantum ibi euenit de auunculo nostro arteiro et quantum ibi euenit de auuncula nostra ausenda lauzana. damus uobis atque concedimus ipsa supradicta hereditate omnes ipsos porciones. quos supra sunt scriptos de monte in fonte per ubicumque potueritis inuenire eos pro precio quod a uobis accepimus. vi. morabitinos. Tantum nobis et uobis placuit et totum precium nobis dedistis. Habeatis ipsam supradictam hereditate et omnis posteritas uestra in perpetuum. Si forte aliquis homo uenerit tam de nostris quam de extraneis qui hanc kartam irrumpere presumpserit pariat uobis omnes ipsos porciones quos supra sunt scriptos duplatos uel quantos fuerint melioratos et in super cui uocem uestram dederitis. cccc. solidos. bone monete. facta karta mense aprilis E.ª M.ª cc.ª xxx. viiij. Nos supra scripti tibi Petro iohani et uxori tue Marie iohani. hanc kartam manibus nostris Roboramus. Petrus testis — Johanes testis — Gunsaluus testis — Vincentius notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 31.

CXLIX

Epistola Innocentii Papae III, Priori Sancti Torquati scripta, de obedientia archiepiscopo Bracharensi praestanda. Ex perantiquo libro regestorum Sedis Bracharensis, qui titulum Livro das Cadêas *prae se fert, hausimus.*

1201

Innocencius episcopus seruus seruorum dei. Dilectis filiis Priori et Capitulo sancti torquati Bracarensis diocesis salutem et apostolicam. Cum non liceat a capite membra discedere non sufficiamus admirari quod sicut referente venerabili fratre nostro Bracarensi archiepiscopo nostris est auribus intimatum cum ecclesia uestra in ipsius sit diocesi constituta. uos nullum exemptionis priuilegium pretendentes obedire sibi tanquam episcopo uestro contumaciter recusantes. Cum igitur crimen ariolandi *(?)* sit repugnare. ac scelus ydolatrie nolle adquiescere substinere nollentes quod subditi prelatis suis non obediant ut tenentur de comuni sanctorum consilio per apostolica uobis scripta mandamus et in uirtute obedientie distincte precipimus quatenus prefato archiepiscopo et ecclesie bracarensi obedientiam et reuerentiam debitam sicut alii clerici sue diocesis faciunt de cetero sine contraditione qualibet impendatis. non obstante prescriptione que locum in tali casu nequit habere. alioquin sententiam quam idem in uos uel ecclesiarum uestrarum propter hoc rationabiliter tulerit ratam habebimus et faciemus autore domino inuiolabiliter obseruari. Data laterani viii.º kalendas maij. Pontificatus nostri anno quarto.

Vide *Livro das Cadêas*, doc. n.º 25.

(1) *Enfias* : a freguezia de Santa Maria de Infias.

CL

Pactum venditionis domi in ria Sapateira *sitae. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1201

In dei nomine. Ego Odorio menendiz una cum filio meo Petro odoriz tibi Johani petriz et tibi petro gunsaluiz et uxori tue Sancie nuniz fatio kartam uenditionis et perpetue firmitudinis de ipsa casa quam habemus in vimaranis in rua zapateira et habet iacenciam inter casam de Orraca et inter ipsa de canonicis sancte Marie que scilicet euenit nobis ex parte Odorij uizosi vendimus illam uobis cum omni suo iure et prestancia. Pro precio quod a uobis accepimus. xx. morabitinos tantum nobis et uobis placuit. et totum precium nobis dedistis. Habeatis uos illam et omnis uestra posteritas in perpetuum. Si nos aut aliquis ex nostris uel extraneis hanc nominatam domum uobis inquietare uoluerit aut illam kartam infringere presumpserit pariat uobis uel uocem uestram tenenti istam domum duplatam et quantum a uobis fuerit meliorata et in super cui uocem uestram dederitis—cc—solidos bone monete. facta karta Mense Junij E.ª M.ª CC.ª XXXVIIII. Ego Odorius menendiz una cum filio meo Petro odoriz tibi iohani et tibi Petro gunsaluo et uxori tue istam cartam coram bonis testibus roboro — Petrus testis—Johanes testis Pelagius testis—Menendus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 22.

CLI

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.*

1201

In Christi nomine. Ego Petrus Gunçalvi, et uxor mea Santia Nunni et Joannes Petri vobis Priori Vimar. et ejusdem Ecclesiae canonicis facimus cartam venditionis perpetuaeque firmitudinis de ipsa casa quam habemus in Vimar. in rua Sapateira, et habet jacentiam inter casam de Domna Vrraca et inter ipsam de canonicis Sanctae Mariae, scilicet que evenit eis ex parte Odori Visosi. Vendimus vobis ipsam casam cum omni suo jure et prestancia et pro pretio quod a vobis accepimus decem et octo maravitinorum tantum nobis et uobis placuit et de pretio apud vos non remansit: habeatis igitur vos illam firmiter, et omnes successores vestri in perpetuum sed si forte aliquis homo venerit tam de nostra parte qui hoc nostrum factum infringere presumpserit non sit ei licitum sed pro solla tentatione pareat vobis ipsam casam duplatam et quantum a vobis fuerit meliorata, et insuper cui vocem vestram dederitis trecentos solidos bonae monetae. Facta carta mense junii Era millessima ducentessima tregessima nona: Nos supranominati vobis Priori, et canonicis Ecclesiae Vim. hanc cartam coram idoneis testibus propriis manibus roboramus. Pro testibus.....

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras*, fl. 268.

CLII

Pactum venditionis fundi in Villa Nova de Sande. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1202

In dei nomine. Ego maria menendi simul cum omnibus filijs et filiabus meis tibi gondisaluo suerij facimus kartam uendicionis perpetueque firmitudinis de hereditate nostra quam habemus in uilla noua sub monte auto territorio bracharae discurrentibus aquis ad riuum aue. Et habet iacenciam in ipsa hereditate que fuit de domno Sesnando damus tibi atque firmiter concedimus quantum ibi habemus atque habere debemus cum ipso campo de supra deuesa de ripa aue habeas eam de monte in fonte pro precio quod ate accepimus xv morabitinos et medium tantum nobis et tibi bene conplacuit et de precio apud te non remansit. Ideo habeas eam firmiter et omnis posteritas tua euo per enni. Set si forte aliquis uenerit tam de nostra

(1) *Rua zapateira:* veja-se a nota ao doc. n.º CIV.

parte quam de extranea qui hoc factum nostrum infringere uoluerit quod pariat tibi ipsam hereditatem duplatam et quantum ate fuerit melioratam et insuper cui uocem tuam dederis c.m— marauedis facta karta Mense februario. Sub E.a M.a cc xxxx nos supranominati tibi gondisaluo suerij. hanc kartam manibus nostris roboramus—Pro testibus—Petrus testis—Johanes testis—Menendus testis—fernandus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 39.

CLIII

Pactum renditionis fundi in Costa. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archiro asserratur, unde eam describendam curarimus.*

1202

In dei nomine. Ego petrus cantoni una cum filijs meis petro petriz et lopa petriz et dominico petriz et Martino petriz tibi Martino de Costa facimus kartam uendicionis perpetueque firmitudinis de nostra hereditate quam habemus in uilla de costa — in loco qui dicitur cantoni uidelicet quantum habemus ab ecclesia Sancti Mametis usque ad fluuium Merdarij. Vendimus tibi atque concedimus totam ipsam hereditatem de Monte in fontem per ubicumque illam potueris inuenire cum omni suo iure ita pignoratam secundum solutam pro precio quod ate accepimus — cxv — morabitinos tantum nobis et tibi conplacuit et de precio apud te nichil remansit. habeas ipsam hereditatem firmiter et cui illam dimiseris in perpetuum. Set si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam de nostris quam de extraneis qui hoc nostrum factum infringere uoluerit pariat tibi ipsam hereditatem duplatam et quanto a te fuerit meliorata et in super uocem tuam tenenti. D. solidos probate monete. facta karta Mense ianuarij E.a M.a cc.a xxxx. Nos supranominati qui hanc kartam iussimus facere propriis manibus Roboramus — Petrus testis—Pelagius testis—Gunsaluus testis—Petrus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 22.

(1) *Villa noua:* a freguezia de Villa Nova de Sande. — *Monte auto:* o monte denominado Montouto, que limita a dita freguezia com a de Brito.

(1) *Villa de costa:* a freguezia da Costa.—*Cantoni:* o lugar da Cantonha. — *Ecclesia Sancti Mametis:* não ha vestigios da egreja de S. Mamede; o lugar assim denominado fica no extremo da freguezia da Costa, na vertente sudeste da serra de Santa Catharina e proximo da capella d'esta denominação. — *Fluuium merdarij:* veja-se a nota ao doc. n.º XCIII.

CLIV

Textus hic Regem D. Sancium I aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat.

1202

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Sancius dei gratia Port. Rex una cum filio meo Rege domno Alfonso, et cum aliis filiis et filiabus meis vobis septem populatoribus de sancta Marta et aliis septem populatoribus de Bidoedo, tam presentibus quam futuris..............................

....

Facta fuit hec carta apud Vimaranes mensse junio Era M.a cc.a xxxx.a: anno regni nostri x.º VII.º..................................

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuetudines,* pag. 522.

CLV

Pactum permutationis domorum in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archiro condita est, unde eam describendam curarimus.*

1203

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Ego Pelagius pelagij cognomine Ferrarius una cum uxore mea Maria petri uobis domno Didaco priorj et capitulo vimaranis facio plazum siue kartam firmitudinis de medietate ipsius case que est in rua forgia de qua uos habetis *aliam* medietatem ex

parte fratris mei Petri pelagij et habet iacentiam ante casam johanis saluato*ris do uobis istam* meam medietatem pro alia uestra medietatem quam mihi datis tali pacto quod habeam illam et possideam totam integram tantum in uita mea. Et post mortem meam. habeatis uos tam meam medietatem quam uestram liberam. Siquis tamen uenerit uel uenero tam de meis quam de extraneis qui hoc factum nostrum irrumpere presumpserit quantum quesierit. tantum uobis in duplo conponat et insuper cui uocem uestram dederitis. d. solidos probate menete facto plazo. siue karta mense augusti E.ª M.ª CC.ª XXXXI. Ego supranominatus cum supradictam uxore mea uobis predicto priori et capitulo vimaranis hoc plazum. siue kartam manibus meis roboro. Pro testibus — Gunsaluus testis — Petrus testis — Johanes testis — Martinus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 5, n.º 245.

CLVI

1204

A carta regia dirigida por D. Sancho I ao concelho de Lisboa é datada de *Guimarães* no mez d'agosto da era de 1242. (2)

Vide *Elementos para a historia do municipio de Lisboa*, por E. F. d'Oliveira, tomo 1, pag. 1.

CLVII

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1206

In christi nomine. Ego Maria paaiz simul cum Marito meo petro mendiz tibi Dominico petri facimus kartam uendicionis perpetueque firmitudinis. de ipsa casa quam habemus in rua ferreira preter ipsa tenda. que iacet cum illa et habet iacenciam. ante ipsas casas de Menendo albergueiro et de alia parte iusta ipsa casa de pelagio petri. Vendimus tibi ipsam casam preter ipsam tendam quicum illa iacet. pro precio quod ate accepimus XXI. morabitinos medium. Tantum nobis et tibi placuit et de precio apud te nichil remansit. Habeas eam firmiter et omnis posteritas tua in perpetuum. Si aliquis homo uenerit tam ex parte nostra quam extrhanea qui hoc factum irrumpere presunpsserit pariat tibi ipsam casam duplatam. et quantum ate fuerit meliorata. et cui uocem uestram dederitis. d. solidos. bone monete. facta karta. mense Maij. E.ª M.ª CC.ª XXXX. IIII. Nos supranominati tibi Dominico petri. hanc kartam manibus nostris Roboramus — Petrus testis — Johanes testis — Pelagius testis — Vincentuis notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 32.

CLVIII

Rex D. Sancius I, villam de Taboadello *D. Roderico Fernandiz, donat. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo extat, unde eam describendam curavimus.*

1206

In dei nomine. Hec est carta donationis et perpetue firmitudinis quam iussi fieri. Ego Sancius dei gratia portugalensis Rex una cum filio meo Rege domno alfonso et cum ceteris filiis et filiabus meis. Vobis domno Roderico fernandiz de illa nostra uilla que uocatur Tauoadelo. et est in termino de uimaranis et tenuit illam pro prestimonio. quidam homo noster villanus. Damus uobis ipsam uillam et iure hereditario habendam concedimus in perpetuum et mandamus ut faciatis de ea quicquid uobis placuerit vos. et successores cuncti uestri. Et hoc fe-

(1) O documento original está muito manchado; as palavras em italico, que se lêem n'uma copia authentica do seculo XVIII, existente no Archivo da Collegiada, *Livro 1.º dos Testamentos e Doações, doc. n.º 245,* não podem ler-se no original.

(2) Não foi encontrado este documento na Torre do Tombo, e d'aqui o motivo por que não damos o texto original.

(1) *Rua ferreira:* a rua da Ferraria, hoje a rua de S. Paio.

cimus pro multo et bono seruicio quod nobis fecistis et facitis. Quicumque igitur hoc factum nostrum uobis integram obseruauerit sit benedictus a deo amen. facta fuit hec carta apud troncosum mense Julio. E.ª M.ª CC.ª XXXX.ª IIII. Nos Reges nominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus. Qui affuerunt. Domnus Gunsaluus menendiz. Domnus Martinus fernandiz. Domnus iohanes fernandiz. Domnus Lopus alfonsi. Nunus midiz. Petrus nuniz testis. Domnus Garsia menendiz. Domnus ualascus menendiz. Domnus suarius diaz. Petrus gomez testis. Johanes reimondi testis. Suarius suarii testis. Julianus curie cacellarius.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 5.

CLIX

1207

No mez d'abril da Era de 1245 el-rei D. Sancho I fez doação das herdades de Villa Nova das Infantes e Golães a D. Martinho Sanchez e D. Urraca Sanchez, filhos que tinha tido de D. Maria Ayres, como se prova por um documento, que existiu no Cartorio do extincto Mosteiro de Santo Thyrso, gaveta das doações n.º 7.

Vide *Dissert. Chronol.*, por J. P. Ribeiro, tomo III, 1.ª parte, pag. 208; e *Elucidario*, de Viterbo, Supp. v. Cabedal. (1)

CLX

Pactum venditionis fundi in villa de Fareja. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.

1207

In dei nomine. Ego menendus iohanis una cum filias meas marina menediz et onega menendiz. Vobis Johanes fernandiz et petrus fernandiz una cum sorores uestras facimus kartam uenditionis perpetue que firmitudinis de nostra hereditate propria quam habemus in uilla Sancti martini de faresia sub monte sancti pauli discurrentibus aquis ad riuulum malum. Damus uobis istam hereditatem atque concedimus per ubicumque eam inuenire potueritis cum montibus et fontibus et cum exitibus et regressibus et cum quantum in se obtinet et ad prestitum hominis est pro precio quod a uobis accepimus. VIII. solidos Tantum nobis et uobis placuit et de precio apud uos non remansit. Habeatis igitur uos illam firmiter et omnis posteritas. uestra post uos in cunctis temporibus seculorum. Siquis uero uenerit qui hoc nostrum factum infringere uoluerit quantum de predicta hereditate a uestro iure alienare uoluerit tantum uobis uel uestram uocem tenenti in duplo conponat et insuper domino terre. XXX. solidos. bone monete. facta karta Mense iunij sub E.ª M.ª CC.ª XXXX.ª V.ª Nos prefati uobis iohanis fernandiz et petrus fernandiz una cum sorores uestras coram idoneis testibus hanc kartam nostris manibus roboramus. — Pro testibus petrus testis. Pelagius testis. Gunsalus testis. Menendus garsia confirma. fernandinus confirma. Menendus martiniz confirma. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 17.

(1) Não publicamos este doc. por não ter sido encontrado na Torre do Tombo.

E' ensejo opportuno para n'este lugar referirmos um documento, que por lapso omittimos na primeira parte, relativo á freguezia de Villa Nova das Infantas. J. P. Ribeiro, *Dissert. Chronol.*, tomo III, pag. 148, indica a doação e escambo entre a Infanta D. Sancha, irmã de D. Affonso Henriques, e a dita Egreja, feito em 1162, ao qual se refere no tomo II, pag. 109, e que é datado d'esta maneira: *XII. Kal. Februarii in era 1200, quando dedicata fuit Ecclesia Sancte Marie de Villa Nova a Domno Johanne Bracarensi Archiepiscopo summa cum celebritate atque leticie.*

(1) *Monte sancti pauli*: desconhecido. — *Riuulum malum*: veja-se a nota ao doc. n.º XX.

CLXI

Pactum renditionis agri et domus in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archiro asserratur, unde eam describendam curarimus.*

1207

In christi nomine. Ego Ladroni simul cum soprinis meis filijs de tramazi tibi Godino canbito et uxori tue Maiori martiniz et tibi petro petriz et uxori tue Eluire petri facimus kartam uendicionis perpetueque firmitudinis de medietate de ipso canpo de sub rego et de super rego. et de medietate de ipsa casa que ibi stat. et habet iacenciam in preposto quomodo diuidit cum ipsos canpos que fuerunt de johane queimado. videlicet uendimus uobis medietatem de ipsa casa et de ipso canpo cum suo molino. pro precio quod a uobis accepimus. IIIJ. morabitinos. Tantum nobis et uobis placuit et de precio apud uos nichil remansit. habeatis ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum. Si aliquis uenerit qui hoc factum irrumpere uoluerit pariat uobis ipsam hereditatem duplatam et quantum fuerit meliorata. et cui uocem uestram dederitis C. marauedis facta karta mense Setenbris. E.ª M.ª CC.ª XXXXV. Nos supranominnati uobis iam dictis hanc kartam manibus nostris. Roboramus. Petrus testis. Pelagius testis. Johanes testis. Vincencius notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 3.

CLXII

Charta haec regem D. Sancium I aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1209

Sancius dei gratia Portugali Rex uniuersis de regno suo ad quos litere iste peruenirent salutem: sciatis quod ego mando firmiter de omnibus petrariis qui stant in pontibus de Penna Macor et de omnibus illis qui stant super ipsas pontes ut sint cautati ipsi et domos et hereditates eorum. et mando ut non respondeant de aliqua calumnia nisi ante me; mando etiam ut nullus sit in toto meo regno qui eis audeat malefacere et quicumque eis malefecerit pectauit centum morauitinos et erit meus inimicus; preterea mando Raymundo de Caldis ut si aliquis eis malefecerit aut in suas hereditates ipse faciat eis totum emendari et si hoc non fecerit credat quod de domo sua faciam ego eis totum emendari, et ipse faciat eis integrari de toto suo directo sicut ei dixerit Prior Vimaranis. facta fuit hec carta apud Vimaranes quarta calendas Junii era mil e duzentos e carenta e sete. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios,* tomo 1.º, fl. 3 v.º).

CLXIII

Rex D. Sancius I canonicis Ecclesiae Vimaranensis immunitates donat. Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.

1210

Sanctius Dei gratia Portugalliae Rex concillio Vimaran. et vniuersis ad quoscumque scriptura ista pervenerit salutem. Sciatis quod ego pro amore Dei et Beatae Virginis Mariae et pro remitione peccatorum meorum et ad petitionem Domni Petri Bracaren. ellecti mando et firmiter concedo canoncis Vimaran. ut nunquam ipsi, neque sui seruientes de domibus suis pectent vocem neque calumpniam, et ut semper sint inde liberi et securi in perpetuum do eis istam meam cartam quae fuit facta apud Sanctarem tertio Calendas januarii Era millessima ducentessima quadragessima octaua.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Privilegios*, fl. 4, 157 v.º, 158 v.º (2)

---

(1) *Preposto:* casa e quinta em Guimarães.

(1) A 7 de maio d'este anno, 1209, já D. Sancho I estava em Guimarães, segundo escreve a *Monarchia Lusitana*, tomo 4.º, fl. 56 v.º e 57.

(2) A copia d'este documento é triplicada, como se vê da indicação das folhas do Livro em que elle se encontra. Algumas variantes existem nas copias; abstemos-nos de as apontar, salvo a indicação do dia em que foi lavrado; na de fl. 4 lê-se *quarto* e nas outras *tertio Calendas;* a numeração da era está em portuguez na referida copia: mil e duzentos e carenta e oito.

CLXIV

Cartas regias de protecção e immunidades concedidas por D. Sancho I ao mosteiro da Costa. Não têm data e porisso as inserimos n'este lugar, 1211, ultimo anno do reinado d'este rei.

El Rey dom Sancho o primeiro a vos dom gomçalo mendez meu fiel vasalo saude e graça sabee que o moesteiro da costa he meu e o fez meu padre e o amaua muito E em quanto ele viueo nunca hy quis filho ou filha ou outro homem por erdeiro senam a sy mesmo E eu semelhauell faço E agora os prioll me dise que os vosos mordomos queriam e pediam a penna de morte de seus homens e eses homens de monte longuo nem os homens de sua casa nom devem peitar a dita penna de calunya por que a sua erdade de montelomguo e de sam gymyr he homrrada e liure de todo o foro asy esa que lhes eu dey como esa que elles hy amte tinhao e nom emtra em elas moordomo asy como me diseram o alcaide Dom pero garcia e o juiz e pero perez e Eu per muitas vezes Encomendey a ese alcajde que emparase todalas demandas do moesteiro per direyto onde vos Roguo e mando que facaees a ele emtregar seus homens de quamto lhes tomaram E numca a eles nesa erdade nem em outras suas erdades seja ousados tomar lhe mamtimento porque eses ham neçessidade nese moesteiro Item me dise que os vosos moordomos de celorico embargauam sua erdade a quall comprara de martim pyres de çida Rodrigo e vos bem sabees que por ese martim pirez vos mandey minha carta que lhe quitaua e leyxaua todo foro de sua erdade por Roguo de mynha filha a Rainha dona tarejja porque lhe fezera serviço em o Reino de liam e a nos aprouue E por tamto mando ao prior e aos conegos de samta maria da costa que das erdades que ouueram em os dias de meu padre e meus nom Respondam delas senom a mym por que meu pay por muitas vezes deu a mym e a minha jeeração bemção que sempre teuesemos Em nosas mãos e defendesemos ese moesteiro em tal maneira que nunca em Diamte a ordem desfaleça E por amor desto vos mando se me amaees que ponhaees mão sobre o moesteiro e sobre seus homens por tall que numca a mym venha queyxume e querela mas amtes tenha suas erdades e todo seu direito asy como o teue nos dias de meu padre el Rey dom afonso e R. gomez de Rupela a todolos preytos e demandas tenha voz do moesteiro por tall que nenhuma cousa perca de seu direito se ele auia quanto tem e mande ao meu porteiro de guimaraes tirar os meus emcoutos a saber pennas daquelles que contra esto vierem E por tamto vos dou esta mynha carta aberta que nenhum seja tão ousado vyr contra ela. & De mym Rey Dom samcho o primeiro a vos Dom vylano saude eu comety e emcarreguey a pero saluadores o moesteiro de samta marinha da costa pera que com sua mão o teuese e defendese mas por em outros meus negoceos ser muito occupado Emcomendouos o dito moesteiro com suas pertemças que asy o tenhaees e o defemdaees comtra os fidalguos e meus moordomos e comtra todolos homeens do mundo quee em nenhum seja liçito que alguum mall hy faça nem das cousa do moesteiro alguuma cousa demenuir e per tamto eu comcedo que o dito moesteiro perfeitamente estee asy como em os dias de meu padre de boa memorea estaua e a nenhuum seja liçito e de nouo ponha nele e em suas cousas Emposisam nem a Requeira polo quall vos o tende em vosa mão que daquy avante nam seja theuudo o prioll desse mesmo moesteiro a mym vyr ou alguum de seus conegos sobre ysto a mym emviar. & El Rey dom sancho o primeiro per graça de deus Rey de puurtugall a vos dom gill vasquez e a pero pirez juiz de monte lomguo saude bem sabees que o juiz tirou Jnquiriçam da erdade de samta marinha da costa a quall tinha em momte lomguo E achoua liure E agora o prior me emviou dizer que os mordomos de dom Gill vasquez fazem hy muitos males. E porem mando firmemente que facaees estar sua erdade asy Jnteira que os mordomos de dom gill vasques nom façam hy alguum mall e que nunca daquy avamte me venha por yso queixume nem querela e vos sabees que a erdade de samta marinha da costa toda he mynha. E mando que o juiz a tenha asy emparada em maneira que nom posa hy alguem alguum mall fazer E mando a dom gill que defemda os seus moordomos que nom façam mall na erdade da costa.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Manuel,* Livro 16, fl. 87 v.º

CLXV

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1211

In Dei nomine. Ego Elvira Nunis una cum viro meo Suerio Petri, et ego Egeas Petri tibi capitullo Santae Mariae de Vimar. facimus cartam venditionis et firmitatis de tota ipsa casa quae jacet in rua Zapateira inter casam quae fuit de Mendo fromariguis et inter ipsam vestram casam: Vendimus vobis illam cum suo introito, et exitu, et cum omni jure illius pro pretio quod a vobis accepimus sex marauitinorum tantum nobis et vobis complacuit, et de pretio apud vos nichil remansit: habeatis vos illam firmiter et omnes vestri successores jure hereditario in perpetuum; Si aliquis homo venerit tam de nostra parte quam de extranea venerit qui hanc casam inquietauerit vel istam cartam irrumpere presumpserit pro solla tentatione pariat vobis uel vocem vestram tenenti illam duplatam, et quantum fuerit melliorata et insuper cui vocem vestram dederitis pectat ducentos solidos bonae monetae. Facta carta mense marcii Era millessima ducentessima quadragessima nona. Ego Elvira Nunnis cum viro meo Suerio Petri, et ego Egeas Petri tibi capitullo Sanctae Mariae de Vimar. istam cartam roboramus pro testibus. Petrus testis. Pellagius testis. Mendus testis. Joannes notauit.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L.º dos Cont., Posses e Comp.*, fl. 266 v.º

CLXVI

Testamentum Ferdinandi Dias. Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.

1211

In Dei nomine. Ego Fernandus Dias facio istam mandam. Inprimo meum corpus Sanctae Mariae de Vimar. et mando Sanctae Mariae de Vimar. quintam partem de hereditate de Freitas quam sortitus sum cum meis fratribus, et alliae quator quintae remaneant meis filliis, et filiabus talli pacto ut mei filli non vendant, nec subpignorent sed cum unus illorum obirit pars ejus remaneat Ecclesiae Sanctae Mariae de Vimar. et similliter portio omnium meorum filliorum et filliarum cum singulariter obierint singullariter remaneat Ecclesiae jam dictae. Ita quod omnibus meis filliis et filliabus mortuis Ecclesiae Sanctae Mariae de Vimar. habeat totam perfactam hereditatem integram jure hereditario in perpetuum, et mei fillii. et filliae non habeant potestatem relinquendi suis filliis sed ego mando quod post mortem illorum remaneat tota ipsa hereditas Ecclesiae Sanctae Mariae de Vimar. et mando meis fratribus, et sororibus totam meam portionem de omnibus hereditatibus quas ego, et mei fratres, et sorores adhuc debemus partiri in terra de Galecia, et mando eidem Ecclesiae pro meo anniuersario viginti marauitinos. Hoc fuit mense marcii era millessima ducentessima quadragessima nona presentibus. Petrus testis. Pellagius testis. Gunçaluus testis.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 2.º dos Testamentos e Doações*, doc. n.º 111.

CLXVII

Pactum venditionis fundorum ad satisfaciendum anniversarium pro rege D. Alphonso II in Ecclesia Vimaranensi. Ex charta in tabulario Collegiatae Vimaranensis asservata descripsimus.

1211

In dei nomine. Ego Martinus fernandi. et uxor mea Maria roderici. et Ego Gunsaluus fernandi et uxor mea Maria roderici. uobis Priori domno Didaco. et omni capitulo Vimaranensi. Facimus kartam vendicionis. et perpetue firmitudinis. de hereditatibus nostris quas habemus in uilla Miranci territorio Portugalensi. discurrentibus aquis ad mare. Vendimus uobis in predicta uilla uidelicet VIII.º casales. et III. quiniones de alio casali factis tantum VIII.º quinionibus de eo. cum omnibus suis terminis. et pertinentiis. et cum omni iure illorum de montibus in fontes. per ubicumque illud inuenire et augmentare potueritis. hoc facimus pro precio quod a uobis accepimus. scilicet. DCC. et L.ª morabitinos. quos domnus Rex alfonsus filius Regis Sancii. et uxor eius Regina domna Vrraca. dederunt ecclesie Vimaranensi. adhuc ipsis uiuentibus pro suo anniuersario. Tantum

nobis et uobis conplacuit. et de precio apud nichil remansit. Damus uobis atque concedimus supradictas hereditates. ut uos et omnes uestri sucessores illas habeatis sicut prescriptum est iure hereditario in perpetuum. Sed si forte aliquis homo uenerit tam ex nostra parte. quam extranea qui istas hereditates. uel partem illarum inquietauerit. et hanc kartam. irrumpere presumpserit. pro sola temptacione pariat uobis. uel uestris successoribus iam dictas hereditates duplatas. et triplatas. et quantum fuerint meliorate. et insuper cui uocem uestram dederitis. mille morabitinos. probate monete. Facta. karta. quinto kalendas. Septembris. E.ª M.ª CC.ª XXXX.ª VIIII.ª Nos fratres predicti scilicet Martinus fernandi. et Gunsaluus fernandi. cum prenominatis nostris uxoribus. uobis Priori domno Didaco. et uniuerso capitulo Vimaranensi. istam kartam. propriis manibus coram idoneis testibus roboramus. Actum fuit hoc Vimaran. regnante Rege alfonso filio Regis Sancii. et uxore eius Regina domna Vrraca. Et accepimus pro reuora. v. morabitinos. Tunc temporis domnus Martinus fernandi erat maiordomus curie Regis. et de sub manu eius Petrus iohannis. et Domnus Iulianus cancellarius—domnus Petrus electus Bracarensis—domnus Godinus decanus —domnus Petrus cantor—domnus Petrus magister scolarum.

Qui presentes fuerunt Suerius petri iudex Vimaran. Gomecius de rupella. Johannes petri uerua. Johannes petri uillanus. Pelagius de rupella. Godinus pelagiz cambitu. Martinus menendi gasco maiordomus. Et alii multi boni homines.

Pro testibus. Ihoannes testis. Menendus testis. Pelagius testis. Petrus notuit.

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Martinus fernandi. et Gunsaluus fernandi simul cum uxoribus nostris damus uobis Priori domno Didaco. et Capitulo Vimaran. totam hereditatem quam habemus in mooquin. quod senper defendamus uobis hereditates de miranci per istas. Et si forte hereditates de miranci uobis defendere non potuerimus. habeatis et possideatis istas de mooquin. donec completum senper sit quod in uestra karta resonat.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 12.

CLXVIII

Donatio domus Ecclesiae Vimaranensi facta. Charta autographa, ad Collegiatam pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.

1211

In dei nomine. Ego Maria petriz una cum filiis meis. Johane pelaiz et Ousenda pelaiz uobis Priori domno Didaco et Capitulo vimaranis facimus kartam de ipsa casa quam habemus in ipsa rua de domna Eluira menendi iuxta ipsam suam quintanam scilicet ipsam casam quam tenuit Ousenda liceira inpignore pro XIIJ morabitinos de nobis et in morte sua mandaui uobi ipsas tredecim morabitinos *ueteres (?)* pro aniuersario suo Nos uero facimus tale pactum uobiscum quod Ego Maria petriz teneam ipsam casam in uita mea et post mortem meam relinquam illam uobis liberam in pace sine ulla contradicione. Siquis uero contra hanc kartam nostram uenerit qui eam infringere uoluerit pariat uobis ipsam casam duplatam et quantum a uobis fuerit meliorata. et cui uocem uestram dederitis pectet. D. solidos bone monete. facta karta Mense setembris. Eª M.ª CC.ª XXXX.ª VIIII.ª Nos supranominati hanc kartam propriis manibus roboramus — Pro testibus. Johanis testis. Mendus testis. Pelagius testis. Petrus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 9.

CLXIX

Regem D. Alphonsum II aera infrascripta fuisse Vimarane textus hic monstrat.

1212

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filio nostro infante domno Sancio et filia nostra infante domna Alionore hanc cartam roboro et confirmo, et inuiolabiliter obseruari precipio. Et hoc fuit factum apud Vimaranes VIª die Junii. Era

(1) *Rua de domna Eluira menendi:* desconhecida.

M.º cc.º l.º Domnus Martinus fernandiz maiordomus curie conf. Julianus çancellarius curie domini Regis. Et ista cartam *(confirmação do foral do Castello de S. Christoram)* non erat sigillata nec tenebat signa.

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et consuet.*, pag. 552.

CLXX

Pactum renditionis domus in oppido Guimarães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1213

In dei nomine. Ego Maria petri simul cum filiis meis Joanne Pelagii et Ausenda Pelagii vobis domno Didaco vimaranis priori et uniuerso Capitulo vestro facimus cartam venditionis et eternae firmitudinis de nostra casa propria quam habemus in vimaranis et est ista inter quintanam quae fuit de domna Elvira Menendi et inter quintanam quae fuit de Elvira Gaga vendimus vobis et concedimus ipsam casam scilicet in qua solebat morare Ausenda Vieira cum omni suo jure pro pretio quod a vobis accepimus duodecim morabitinorum et medium quod de vestris anniuersariis habebatis in deposito: tali pacto quod ego Maria Petri habeam illam et possideat tantummodo in uita mea et post mortem meam vobis illam liberam omni contraditione remota dimittam. tantum nobis et vobis bene complacuit et de pretio in debito pro dare apud vos nichil remansit habeatis illam firmiter vos et omnes successores vestri per supradictum pactum cunctis temporibus seculorum. Siquis tamen venerit vel venerimus qui hoc factum nostrum irrumpere presumpserit quantum quesierit tantum in duplo componat et pro sola tentatione pectet vobis vel vocem vestram tenenti quingentos solidos probatae monetae. Facta carta mense junio sub era millessima ducentessima quinquagessima prima. Ego Maria Petri simul cum supranominatis filiis meis vobis Domno Didaco priori vimaranensi et universitati totius Capituli vestri hanc cartam coram idoneis testibus propriis manibus roboramus. Petrus testis. Joanes testis. Gunçaluus testis. Martinus notauit.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras*, fl. 269 v.º

CLXXI

Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis Liber Fidei *sic dicto, descripsimus.*

1213

De obedientia. processione. et procuratione danda de monasterio de Costa archiepiscopo Bracarensi.

Stephanus dei pacientia bracarensis archiepiscopus et uniuersum Capitulum eiusdem ecclesie. Martinus prior et conuentus monasterii sancte marine de Costa. diocesis Bracarensis. Omnibus presentibus et futuris ad quos huius pagine scriptura peruenerit salutem in domino. Cum inter Stephanum archiepiscopum et Capitulum bracarense ex una parte et nos Martinum priorem et conuentum sancte marine de Costa. ex alia. super obedientia. processione. procuratione. mortuariis. et quibusdam aliis ad archiepiscopalem iurisdictionem pertinentibus questio uerteretur. accidit quod nobis priori et conuentui supradictis dominus Papa in uirtute obedientie precepit litteris destinatis. ut ex quo monasterium nostrum exemptionis priuilegium non habebat. non obstante prescriptione temporis que in tali casu locum nequit habere. memorato archiepiscopo et ecclesie bracarensi obedientiam et reuerentiam quemadmodum sue diocesis faciunt sine contradictione aliqua impendere curaremus ad quod ostendendum in posterum per dictas domini Pape litteras de uerbo ad uerbum ut inferius patet. scripsimus in rescripto. Innocencius episcopus seruus seruorum dei. Dilectis filiis Vimaranis. et de Costa. et sancti Torquati prioribus Bracarensis diocesis salutem et apostolicam benedictionem. Cum non liceat a capite membra discedere. nos sufficimus admirari. quod sicut referente uenerabili fratre nostro Bracarensi archiepiscopo nostris est auribus intimatum cum ecclesie uestre in ipsius sint diocese constitute. uos nullum exemptionis priuilegium pretendentes obedire sibi tamquam archiepiscopo uestro contumaciter recusatis. Cum igitur crimen ariolandi *(?)* sit repugnare. ac scelus ydolatrie nolle adquiescere sustinere nolentes ut subditi prelatis suis non obediant ut tenentur discretioni uestre per apostolica scripta mandamus et in uirtute obedientie precipimus quatinus prefato archiepis-

copo et ecclesie bracarensi obedientiam et reuerentiam debitam sicut alii clerici sue diocesis faciunt de cetero sine contradictione aliqua impendatis. non obstante prescriptione temporis que locum in tali casu nequit habere. alioquin sententiam quam idem archiepiscopus in uos uel ecclesias uestras propter hoc rationabiliter tulerit ratam habebimus et faciemus auctoritate nostra appellatione remota inuiolabiliter obseruari. Data Laterani v nonas maij pontificatus nostri anno sexto decimo. Nos igitur scientes pro certo quod per huiusmodi lites et contentiones fraterna caritas grauem patitur lesionem et partes nimiis grauantur laboribus et expensis in ecclesiis et personarum maximum periculum et grauamen atque inter nos cupientes pacem et concordiam reformari. obedientiam ad iurisdictionem metropolitanam expectantem in processionem absolute ac sine omni contradictione cum debita reuerentia persoluimus et de cetero sine contradictione aliqua persoluemus uobis domno S. archiepiscopo et successoribus uestris canonice intrantibus nomine et in loco bracarensis ecclesie sub obedientie debito uobis in uirtute prestiti sacramenti firmiter promittentes quod in iusticia et correctione et in uocatione ad sinodum ecclesie bracarensis nec non in aliis omnibus ad iurisdictionem eiusdem ecclesie pertinentibus uobis et cunctis successoribus uestris canonicum ingressum habentibus uniuersum obedientie debitum fideliter et deuote in perpetuum exsoluemus. Causa uero que inter uos et nos super aliis uertitur bonorum uirorum scilicet Martini prioris et regularis canonici de nandin. domni Stephani. et Petri menendi. canonicorum regularium dicti monasterii de Costa. fernandi regmundi de Sausa. et johannis capellani bracarensis archiepiscopi de comuni consensu comisimus terminandam iurantes corporaliter ad sancta dei euangelia nos archiepiscopus et canonici bracarenses ad instar aliorum monasteriorum consimilium que in diocesi bracarensi continentur prescrutati sumus et considerabimus diligenter prior et conuentus supranominati ut quicquid prefati v^{e} uiri iudicio uel arbitrio siue compositione statuerint inter nos inuiolauiliter obseruari. Nos igitur v^{e} uiri quorum nomina superius sunt expressa suscipientes onus arbitrii. possibilitatem dicti monasterii de Costa et iura in quibus tenetur ecclesie bracarensi ad instar aliorum monasterium consimilium que in dicta diocesi continentur prescrutati sumus et considerabimus diligenter ideoque arbitrando et componendo statuimus et sentencialiter diffinimus uobis priori et conuentui sub pena periurij mandantes. ut uos et successores uestri semel in anno cum uos uisitauerit dictus archiepiscopus eidem et successoribus eius procurationem soluatis in perpetuum isto modo que in subsequentibus declaratur. Inprimis cc^{os} panes quos faciatis fieri de duobus quartariis tritici per mensuram id est per taligam de Vimarane que dicitur quarta et si non crescat ipsa quarta siue decrescat in Vimarane ista que modo currit ibi sub era M.^{a} CC.^{a} I.^{a} semper maneat in statu eiusdem quantitatis in qua nunc est in ista era predicta ita quod unum exemplar istius mensure in petra uel in ligno seruetur expressum in testimonium apud ecclesiam bracarensem et alius apud monasterium supradictum et VI^{ex} quartarios anone per eamdem mensuram et VI^{ex} puzales de uino per quartam de Vimarane condicione mensure uini seruata secundum quod de mensura panis superius est expressum. Duos porcos bonos qui nec sint obtimi nec minus boni. V^{ex} arietes similiter bonos. XX^{ti} gallinas. IIII^{or} anseres uel IIII^{or} lectones aut IIII^{or} capriolos iuxta diuersitatem temporis. quarte unius libre piperis. C.^{m} oua. I.^{o} restem ceparum. et alia aliorum. In diebus uero in quibus non uescuntur carnibus III.^{or} morabitinadas piscium cum aparamento olei. si dies ieiunii hoc poposcerit uel cum butiro in ea quantitate que superius est expressum. Duas libras cere. alia uero minora que ad aparamentum ciborum pertinent secundum quod ratio exegerit conferentur. Nos uero iam dictus archiepiscopus relaxamus penitus omnes foros et omnes exaciones quos et quas officiales predecessorum nostrorum exigere consueuerant et nichil ex hiis omnino a predicto monasterio eiisdem officialibus pro debito persoluatur. De mortuariis autem arbitrando et conponendo sentencialiter diffinimus hoc modo uidelicet et sub pena periurij per uobis in uingentes *(?)* quod monasterium prelibatum soluat terciam partem omnium mortuariarum illarum que receperit de Castello. et de toto burgo de uimarane et bracara. et de aliis consimilibus locis. mortuarias uero rusticorum que de parrochiis aliarum ecclesiarum tocius diocesis. et de adegania. et tota sua parrochia receperit monasterium prelibatum integras habeat in pace. nec ex hiis quicquam ecclesia bracarensis un-

quam persoluere teneatur. hiis omnibus in pace ut superius diximus persoluatis. Statuimus et sentencialiter diffinimus ne monasterium predictum in aliis grauetur ab ecclesia bracarensi. Verum qum ad maioris roboris firmitatem disposueramus hoc instrumentum sigillorum nostrorum munimine roborare. formidantes ne sigilla cerea consumerentur nimia uetustate. ideoque instrumentum hoc suspectum a posteris haberetur ac propter hoc contingeret illud in dubium reuocari. fecimus fieri duas cartas consimiles et eiusdem tenoris per omnia indiuisas per continuum alphabetum testium et subscriptioni utriusque partis personarum firmitudine roboratas. Facta conpositionis firmitudinis perpetue. VII.º Idus Septembris. regnante rege Alfonso secundo. Sub E.ª M.ª CC.ª L.ª I.ª Ego Stefanus bracarensis archiepiscopus huic pacto assencio et confirmo. Ego Godinus decanus bracarensis assentio et confirmo. Ego Petrus bracarensis Cantor assentio et confirmo. Ego magister iohannes bracarensis presbiter et canonicus assentio et confirmo. Ego Vermudus diaconus assentio et confirmo. Ego johannes pelagij capellanus assencio et confirmo. Ego Suerius pelagij diaconus assentio et confirmo. Ego laurencius nuniz assencio et confirmo. Ego martinus suerij subdiacono assencio et confirmo. Ego Siluester pelagij diacono assencio et confirmo. Ego Siluester petri subdiacono assentio et confirmo. Ego Pelagius diaconus assencio et confirmo. Ego M. diaconus assencio et confirmo. Ego Didacus subdiaconus assencio et confirmo. Ego Vicencius iohannis subdiaconus assencio et confirmo. Ego Suerius subdiaconus assentio et confirmo. Ego Petrus pelagij diaconus assentio et confirmo. Ego martinus prior de Costa assentio huic pacto et confirmo. Ego Petrus presbiter et ipsius ecclesie canonicus assencio et confirmo. Ego Stephanus presbiter canonicus ipsius ecclesie assencio et confirmo. Ego Pelagius presbiter canonicus ipsius ecclesie assencio et confirmo. Ego Petrus presbiter canonicus ipsius ecclesie assencio et confirmo. Ego Pelagius presbiter canonicus ipsius ecclesie assentio et confirmo. Ego Petrus presbiter canonicus ipsius ecclesie assencio et confirmo. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Z.

Vide *Liber Fidei,* doc. n.º 883.

CLXXII

Reginae D. Urracae Vimaranensi Priori legatum. Hunc textum nobis suppeditavit Historia Genealogica, Provas, tomo I, pag. 37.

1214

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Ego Regina Portugaliae Dona Urraca timens diem mortis meae fatio testamentum..

....

Mando... Priori Vimaranensis cem morabitinos.....................................

....

Facto testamento apud Colimbriam undecimo septimo Calendas Julii Era milesima ducentesima quinquagesima secunda.

CLXXIII

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1214

In Dei nomine. Haec est carta venditionis et firmitudinis quam jussi facere ego Fermosa Joannis una cum fillio meo Menendo Suerii vobis Domno Didaco Priori Vimar. et toti capitullo de una nostra domo cum una figueira, et cum suo exido quam hauemus in Vimar. et habet jacentiam in rua Sanctae Mariae sirca ecclesiam Sancti Jacobi, et de allia parte circa casam quae fuit Joannis de Rochella vendimus vobis ipsam domum cum ipsa figueira, et cum suo eixido, et cum omni suo jure pro pretio quod de vobis accepimus scilicet nouem marauitinos quia nobis et vobis tantum placuit, et de pretio apud vos nichil remansit pro dare habeatis igitur ex hac die ipsam domum cum omni suo jure semper firmiter, et qui vobis placuerit sed si fort aliquis venerit vel nos venerimus tam de nostris parentibus quam de extraneis qui hoc factum nostrum irrumpere voluerit quantum inquisierit tantum in duplum componat, et quantum fuerit mellioratum, et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos solidos. Facta carta feria tertia duodecima die Augusti Ego Fermosa Joannis, et meus fillius Menendus Suerii supra nominati qui hanc car-

tam facere jussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus qui presentes fuerunt Martinus Martinz tabellio Vimar. notauit Deus est veritas et qui diligit veritatem diligit eum et Deus illum. Istud est signum. Actum fuit in Vimar. Era millessima ducentessima quinquagessima secunda.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras*, fl. 267.

CLXXIV

Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis Liber Fdei, *sic dicto, descripsimus.*

1214

De obedientia. processione. et procuratione de monasterio sancti torquati archiepiscopo Bracarensi.

Stephanus dei pacientia bracarensis ecclesie archiepiscopus et uniuersum capitulum eiusdem ecclesie. Martinus prior et conuentus monasterii sancti torquati. diocesis Bracarensis. Omnibus presentibus et futuris ad quos huius pagine scriptura peruenerit salutem in domino. Cum inter nos Stephanum archiepiscopum et capitulum bracarense ex una parte et nos Martinum priorem et çonuentum sancti torquati. ex alia. super obedientia. processione. procuratione. mortuariis. et quibusdam aliis ad archiepiscopalem iurisdicionem pertinentibus questio uerteretur. accidit quod nobis priori et conuentui supradictis dominus Papa in uirtute obedientie precepit litteris destinatis. ut ex quo monasterium nostrum exemptionis priuilegium non habebat. non obstante prescriptione temporis que in tali casu locum nequit habere. memorato archiepiscopo et ecclesie bracarensi obedientiam et reuerentiam quemadmodum alii sue diocesis faciunt sine contradictione aliqua impendere curaremus ad quod ostendendum in posterum per dictas domini Pape litteras de uerbo ad uerbum ut inferius patet. scripsimus in rescripto. Innocencius seruus seruorum dei. Dilectis filiis Vimaranis. et de Costa. et sancti torquati prioribus Bracarensis diocesis salutem et apostolicam benedictionem. Cum non liceat a capite membra discedere. nos sufficimus admirari. quod sicut referente uenerabili fratre nostro Bracarensi archiepiscopo nostris est auribus intimatum cum ecclesie uestre in ipsius sint diocese constitute. uos nullum exemptionis priuilegium pretendentes obedire sibi tamquam episcopo uestro contumaciter recusatis. Cum igitur crimen ariolandi *(?)* sit repugnare. ac scelus ydolatrie nolle adquiescere sustinere nollentes ut subditi prelatis suis non obediant ut tenentur discretioni uestre per apostolica scripta mandamus et in virtute obedientie precipimus quatinus prefato archiepiscopo et ecclesie bracarensi obedientiam et reuerentiam debitam sicut alii clerici sue diocesis faciunt de cetero sine contradictione aliqua impendatis. non obstante prescriptione que locum in tali casu nequit habere. alioquin sententiam quam idem archiepiscopus in uos uel ecclesias uestras propter hoc rationabiliter tulerit ratam habebimus et faciemus auctoritate nostra appellatione remota inuiolabiliter observari. Data Laterani v nonas maij pontificatus nostri anno xvi°. Nos igitur scientes pro certo quod per huiusmodi lites et contentiones fraterna caritas grauem patitur lesionem et partes nimiis grauantur laboribus et expensis in ecclesiarum et personarum nostrarum maximum periculum et grauamen atque inter nos cupientes pacem et concordia reformari. obedientiam ad iurisdictionem metropolitanam expectantem in processionem absolute ac sine omni contradictione cum debita reuerentia persoluimus et de cetero sine contradictione aliqua persoluemus uobis domno S. archiepiscopo et successoribus uestris canonice intrantibus nomine et in loco bracarensis ecclesie sub obedientie debito uobis in uirtute prestiti sacramenti firmiter promittentes quod in iusticia et correctione et in uocatione ad sinodum ecclesie bracarensis nec non in aliis omnibus ad iurisdictionem eiusdem ecclesie pertinentibus uobis et cunctis successoribus uestris canonicum ingressum habentibus uniuersum obedientie debitum fideliter et deuote in perpetuum exsoluemus. Causam uero que inter uos et nos super aliis uertitur bonorum uirorum scilicet M. abbatis sancti tirsi. et. M. prioris de Costa. et Magister J. canonici bracarensis arbitrio de comuni consensu comisimus terminandam iurantes corporaliter ad sancta dei euangelia nos archiepiscopus et canonici bracarenses. Prior et conuentus monasterii sancti torquati ut quicquid tres uiri iudicio uel arbitrio siue compositione statuerint inuiolabiliter obser-

uemus. Nos igitur tres uiri quorum nomina sunt expressa suscipientes onus arbitrii. possibilitatem dicti monasterii sancti torquati et iura in quibus tenetur ecclesie bracarensi ad instar aliorum monasteriorum consimilium que sub bracarensi ecclesia continentur prescrutati sumus et considerabimus diligenter ideoque arbitrando et conponendo statuimus et sencialiter diffinimus uobis priori et conuentui sub pena periurij mandantes. ut uos et subccessores uestri semel in anno cum uos uisitauerit dictus archiepiscopus eidem et successoribus eius pro uitationem soluatis in perpetuum isto modo que in subsequentibus declaratur. Inprimis CL.ª panes quos faciatis fieri de tribus sextariis tritici per mensuram et per taligam de Vimarane que dicitur quarta et si decrescat ipsa quarta siue crescat in uimarane ista que modo currit ibi sub era M.ª CC.ª L.ª IIª semper maneat in statu eiusdem quantitatis in quo nunc est in ista era. ita quod unum exemplar istius mensure in petra uel in ligno seruetur expressum in testimonium apud ecclesiam bracarensem et aliud apud monasterium supradictum et sex quartarios annone per eandem mensuram. et. I. modium uini per quartam de Vimarane conditione uini seruata secundum quod de mensura panis superius est expressum. Duos porcos qui nec sint obtimi nec minus boni. IIII^{or} arietes. XX^{ti} gallinas. III. anseres. uel III. lectones. aut III. edos iuxta diuersitatem temporis. quartam unius libri piperis. LXª oua. I. alquiere de manteiga. I. restem ceparum et aliarum aliorum. In diebus uero in quo non uescuntur carnibus. III. morabitinadas piscium cum apparamento olei. si dies ieiunii penes domnum archiepiscopum hoc poposcerit uel com butiro in ea quantitate que superius est expressa. et. I.ª libram cere. alia uero minora que ad paramentum ciborum pertinent secundum quod ratio exegerit conferatur. Ego uero iam dictus archiepiscopus relaxo penitus omnes foros et omnes exaciones quos et quas officiales predecessorum meorum exigere consueuerant ex nichil ex hiis omnino a predicto monasterio eisdem officialibus pro debito persoluatur. hoc autem quod de procuratione relaxauimus fecimus propter tenuitatem ipsius monasterii sub hac tamen conditione quod si per dei gratiam ipsum monasterium ad pinguiorem fortunam quam nunc sit contigerit deuenire procuratio more aliorum monasteriorum Bracarensi archiepiscopo ab ipso monasterio persoluatur. De mortuariis autem et de omnibus aliis rebus sub pena periurij utriusque partis sentencialiter diffinimus. partibus in uingentes *(?)* quatinus consuetudines que usque nunc sunt seruata. uidelicet. de mortuariis. et de datiua et de rejcepcione archiepiscopi bracarensis quando tercia feria. VI.ª X.ª et aliis uicibus propter necessitatem preter alia supradicta que ad obedientiam et subiectionem episcopalem pertinent secundum quod in eis exprimitur que continetur in premissis ante quam de procuratione mentio habeatur firmam seruetur illesam. hiis omnibus ut supra diximus. in pace persolutis. statuimus et sentencialiter diffinimus sub pena periurij supradicta ne monasterium supradictum in aliis grauetur ab ecclesia bracarensi nec ipsum monasterium sub pena periurij aliquid de supradictis possit subtrahere uel denegare ecclesie bracarensi. Verum qum ad maioris roboris firmitatem disposueramus hoc instrumentum sigillorum nostrorum munimine roborare. formidantes ne sigilla cerea consumerentur nimia uetustate. ideoque instrumentum hoc a posteris haberetur suspectum hac propter hoc contingeret illud in dubium reuocari. fecimus fieri duas cartas consimiles et eiusdem tenoris per omnia et diuisas per continuum alfabetum testium et subscriptionum utriusque partis personarum firmitudine roboratas. Facta conpositione firmitudinis perpetue XVIIII°. kalendas decembris. Quod autem de pinguiori fortuna superius diximus intelligimus quod si tanta adquiesierit monasterium quod sine magno sui dapmno possit dare procurationem plenariam. eam det. alias autem non teneatur nisi ad illam que superius exprimitur. Ego Stephanus bracarensis archiepiscopus confirmo et subscribo. Ego Godinus bracarensis decanus confirmo et subscribo. Ego Petrus Petri bracarensis cantor confirmo et subscribo. Ego micahel magister scolarum bracarensis confirmo et subscribo. Ego magister iohannes bracarensis canonicus confirmo et subscribo. Ego Suerius bracarensis archidiaconus confirmo et subscribo. Ego Garsia archidiaconus confirmo et subscribo. Ego martinus prior sancti torquati confirmo et subscribo. Ego romanus sancti torquati confirmo et subscribo. Ego Pelagius canonicus confirmo et subscribo. Ego Pelagius pelagij canonicus sancti torquati confirmo et subscribo. Ego Pelagius petri canonicus sancti torquati confirmo et

subscribo. Ego menendus canonicus sancti torquati confirmo et subscribo. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Z.

Vide *Liber Fidei*, doc. n.º 882.

CLXXV

Pactum venditionis furni in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1215

In dei nomine. hec est karta uendicionis et firmitudinis quam iussi facere. Ego Pelagius petriz. vobis domno Egidio De octaua de toto ipso forno de vimaranis qui habet iacentiam in Rua noua. Vendo tibi octauam de ipso forno que mihi euenit ex patre meo et matre mea pro precio quod de te accepi scilicet. xvj. morabitinos. Quia mihi et tibi tam placuit et de precio nichil remansit. habeas igitur ex hac die octauam de ipso forno senper firmiter et qui tibi placuerit. Set si forte aliquis uenerit uel ego uenero qui hoc meum factum irrumpere uoluerit. Conponat tibi ipsam octauam duplatam et quantum fuerit meliorata et cuj uocem tuam dederis. pectet illj. D. solidos Et si ego in concilio auctorizare noluero uel non potuero. similiter faciam. facta karta apud Vimaranis. xijº. die februarij. E.ª M.ª CC.ª L.ª IIIª per manus Martinj martiniz primi Tabellionis Vimaranis. hoc signum apponentis. Deus est ueritas et qui diligit ueritatem diligit deum et deus illum + Ego Pelagius petriz supranominatus qui hanc kartam facere iussi coram bonis hominibus meis manibus roboro. Qui uiderunt. Rodericus. Petrus feo. Dominicus martinj. pro testibus. Petrus — Pelagius — Johanes — testis. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 29.

(1) *Rua noua:* talvez a rua que mais tarde se denominou Rua Nova do Muro e hoje Rua Nova do Commercio.

CLXXVI

Pactum venditionis fundi in oppido Guimarães *infra Castellum. Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1215

In dei nomine. hec est karta uenditionis et firmitudinis quam iussimus facere. Ego Didacus didacj et vxor mea Maria iohanis tibi Durano martinj de una almonia cum omni suo iure quam habemus sub Castello Vimaranis circa casam que fuit de Petro de fonte et ipsa almonia fuit de Petro aguiar et dedit illam nobis domnus Martinus fernandj uester pater. Vendimus tibi ipsam almoniam cum sua casa et cum omnj suo iure pro precio quod de te accepimus scilicet. c. morabitinos qui nobis et tibi tam placuit et de precio apud te nichil remansit. habeas igitur ex hac die ipsam almoniam cum sua casa semper firmiter et qui tibi placuerit. Sed si forte aliquis uenerit uel nos uenerimus tam de nostris parentibus quam de extraneis qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit quantum inquisierit tantum in duplum conponat et quantum fuerit melioratum et cuj uocem tuam dederis. d. solidos. Et si nos in concilio auctorizare noluerimus uel non potuerimus similiter faciamus. facta karta apud Vimaranis IIIJ.º kalendas Junij E.ª M.ª CC.ª L. III.ª per manus Martinj Martinj tabellionis hoc signum apponentis. Deus est ueritas et qui diligit ueritatem diligit deum et deus illum +. Ego Didacus didacj et vxor mea Maria iohanis supranominnatj qui hanc kartam facere iussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. Qui presentes fuerunt — Suerius garsia — Johanes dominici — Petrus monocus de auezam. Suerius petri — Dominicus suerij testis — Petrus Pelais Johanes testis.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 15.

CLXXVII

Innocentius Papa III immunitatis chartam, a Rege D. Sancio I canonicis Vimaranensibus datam, confirmat. Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.

1215

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filliis canonicis Vimaran. salutem et appostolicam benedictionem. Sacrosanta Romana Ecclesia deuotos et humilles fillios ex asuetae pietatis officio propentius diligere consueuit, et ne prauorum hominum mollestiis agitentur eos tamquam pia mater suae protectionis munimine confouere, qua proter dilecti in Domino filliis vestris justis postullationibus grato concurrentes assensu libertates et immunitates quas vobis et seruientibus domorum uestrarum clarae memoriae Sanctius Portugalliae Rex concessit sicut vobis pie ac prouide sunt ab eodem Rege concessae ac ipsius Regis auctentico quod presentibus ad cautellam inseri fecimus continetur vobis et per vos Ecclesiae vestrae autoritate appostollica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Tenor autem auctentici prefacti tallis est. (1)..........

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere uel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc actentare presumpsserit indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Paulli appostollorum ejus se nouerit incurssum. Dat Viterbii decimo tertio Callendas Jullii Pontificatus nostri Anno septimo decimo.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Privilegios*, fl. 157.

(1) Segue-se o doc. n.º CLXIII, que fica a pag. 116.

CLXXVIII

Testamentum Tarasiae Petri et Ecclesiae Bracharensi octavae partis do Couto de Lanhas *triumque Ecclesiarum ibi sitaram donatio. Ex antiquo libro regestorum Sedis Bracharensis* Liber Fidei, *sic dicto, descripsimus.*

1216

In christi nomine in era M.ª CC.ª L.ª IIII. Ego Tarasia petri. Petri petri et Urrace Gomecii filia timens diem mortis mee ad honorem Dei et salutem anime mee de hereditate mea propria que mihi prouenit ex parte patris et matris mee facio testamentum et de corpore meo. In primis mando corpus meum sepelire in ecclesia bracarensi et do ibi pro remedio anime mee quintam partem totius hereditatis que mihi prouenit ex parte patris et matris mee ut fiat particeps orationum Archiepiscoporum et canonicorum ipsius ecclesie bracarensis et ut per fratres meos uel per successores eorum non possit immutari uel irritari seu perturbari de his que ego hic do ecclesie bracarensi pro remedio anime mee siue de his que in plaso cum archiepiscopo et canonicis pro ut continetur in implazamento inferius adnotato scilicet totum remaneat firmum et stabile: mando post mortem meam omnibus fratribus et sororibus meis medietatem duorum casalium quos habeo circa monasterium de Requiam cum fratre meo Vicentio petri per medium cum quanto ad ipsos casales pertinet supradictos de Requiam et sic aparto et heredito eos ibi ut numquam possint uenire contra testamentum neque contra plazum meum quod tale est. In christi nomine. Ego Tarasia petri. Petri siluestri et Urrace Gomecioniz filia propter multa debita quibus teneor obligata et propter necessitatem paupertatis utpote quare de rebus meis non possum commode sustentari facio plasum et pactum domno Stephano bracarensi archiepiscopo et uobis G. decano ac uniuerso eiusdem Sedis capitulo de tota mea hereditate quam nunc habeo ex parte patris et matris mee. excepta quinta parte quam superius uobis mandaui et dedi pro remedio anime mee et excepta hereditate quam habeo per medium cum fratre meo Vincentio petri in uilla de Requiam quam hereditatem fratribus et sororibus meis post mortem meam mando et ibi eos aparto et heredito. Hec autem

hereditas quam uobis inplaso est in uilla que dicitur Portella in illa quintana que fuit patris mei et est in summitate uallis de Peelio Pelagii martini et est prenominata ipsa hereditas quam ego ibi habeo medietas totius hereditatis et totius quintane et turris quam ibi habuit pater meus et mater mea et totius Cauti cum omnibus terminis suis nouis et ueteribus et cum defensis. pratis et riuulis et montibus et fontibus et exitibus et regressibus per ubicumque illam potueritis inuenire. medietas etiam integra duarum ecclesiarum que ibi sunt. uidelicet sancte Marie et sancte marine. quam tenuit clericus qui uocabatur Piquemol. sunt autem in predicta medietate nouem casales integri et preter ipsos casales est medietas terrenorum qui non sunt casales sed possunt inde fieri duo casales. Habeo etiam medietatem unius casalis et dimidii in cauto de Layas de Vermuim et octauam partem ipsius cauti et semiliter octauam partem trium ecclesiarum que ibi sunt. uidelicet sancte marie quam tenet Suerius arie filius de Pechi arie. et sancti pelagii quam tenuit Gonsaluus uermuiz. et sancti uicentii quam tenuit Pelagius martini. hanc autem etiam supradictam hereditatem et cautos et ecclesias uobis do concedo atque inplazo pro ducentis morabitinis quos statim mihi dedistis de quibus soluerem debita quibus tenebar et toto tempore uite mee in uilla de Bracara detis mihi tantam portionem quanta datur uni ex canonicis de pane et uino et denariis et domos ubi honeste possim habitare et ut detis mihi hereditatem uestram secundum quod mihi et uobis placuerit quam teneam toto tempore uite mee de qua fructus omnes percipiam et uobis liberam post mortem meam cum que in ea inuenta fuerit dimitam et ut faciatis mihi post mortem meam et Siluestrem petri cognato meo et canonico uestro in perpetuum anniuersarium quod anniuersarium debet fieri de medietate canonicorum tantum et non de medietate archiepiscopi et debet esse trium aureorum. Sciendum autem quod omnes supradictas hereditates et cautos et ecclesias tam illas quas implazi quam quintam partem quam pro anima mea mandaui et dedi ecclesie bracarensi statim trado et dono et in dominio ipsius ecclesie transfero iure perpetuo possidendas ita quod ab hac die in antea semper inde habeat ecclesia bracarensis mea iura et totam utilitatem ipsarum et faciat de eis quidquid uoluerit omne per euum. Si autem ego predicta Tarasia petri contra hoc factum uenero pectem ecclesie bracarensi uel ei qui uocem suam pulsauerit mille morabitinos publice monete et ipsum factum remaneat firmum et stabile. Similiter si archiepiscopus et capitulum contra predicta que mihi debent adimplere uenerint uel ei qui uocem meam pulsauerit pectent mihi similiter mille morabitinos nihil aliud mihi correxerint et pactum istud remaneat firmum et stabile et si aliquis alius siue de propinquis meis siue de extraneis contra hoc factum uenire tenptauerit aut illud irrumpere uoluerit pectet ecclesie bracarensi quantum quesierit duplatum uel triplatum et insuper mille morabitinos publice monete facto isto nichilominus in suo robore permanente. Si uero ego uobis autorgare non potuero aut uos in uoce mea deuindicare non potueritis non teneamini mihi ad supradicta que in plazo continentur scilicet me semper cum omnibus meis defendatis et manuteneatis pro posse uestro. Ad hec sciendum quod totam supradictam hereditatem, cautos et ecclesias siue quas mandat domna Tarasia pro anima sua siue quas implazat debent diuidere archiepiscopus et capitulum per medium inter se equaliter et archiepiscopus dedit medietatem supradictorum ducentorum morabitorum domne Tarasie et medietatem hereditatis quam ipsa debet tenere in uita sua sicut superius continetur et capitulum dedit aliam medietatem aureorum et hereditatis eodem modo debent facere de pensione domorum in quibus ipsa habitauerit. De porcione uero quam ipsa cotidie debet percipere dum in uilla fuerit ita positum est ab hac die superius scripta usque ad tres annos completos debent eam dare canonici ipsi domne integre ita ut archiepiscopus nichil inde soluat elapso uero trienio debet ex tunc dare archiepiscopus medietatem ipsi domine portionis et canonici aliam medietatem et propter hoc archiepiscopus debet bona fide laborare ut totum istud defendat et enparet ad opus sui et canonicorum et hoc debet facere in propriis expensis. Facta charta testamenti et emplazamenti pridie Idus Augusti sub Era M.ª CC.ª L.ª IIII. Qui presentes fuerunt predictus Archiepiscopus Stephanus. Domnus G. decanus et uniuersum capitulum. Alfonsus Ooriz. Domnus Petrus fernandi de uilla coua. Domnus Petrus onorici monachus de Randufi. Egeas Guimariz. Ego supradicta Tarasia et nos Archiepiscopus et capitulum supradictum

hanc chartam propriis manibus roboro uobis Domno Stephano Bracarensi Archiepiscopo et capitulo. Facta charta per manum Petri pelagii primi tabellionis Bracarensis ciuitatis. (1)

Vide *Liber Fidei,* doc. n.º 888.

CLXXIX

Pactum compositionis inter Archiepiscopum et Capitulum Ecclesiae Bracharensis et Ecclesiam Vimaranensem factum. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1216

In nomine Domini amen. Quoniam fragilis est mortallium memoria utpote in nudo et lubrico constituta ideo necessarium fuit scripturae remedium propter ea quae quotidie obliviscantur et ad oblivionis tendunt interitum. Hac itaque pagina in perpetuum vallitura notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod cum inter Archiepiscupum Dominum S. et Cappitullum Bracharensem ex una parte, et D. Priorem, et canonicos, et Porssionarios Vimaranenses ex altera super subjetione, et aliis juribus Diocaesano Episcupo debitis restitutione, et quarundam oblatorum, et quibusdam aliis in nostris scilicet et F. Zamorensis, et Astorien. Archidiaconorum judicum a Domino Papa Innocentio bonae memoriae delegatorum presentia questio verteretur placuit partibus dictam controvertiam per compositionem amicabilliter terminari que in hunc modum processit ut Bracharensis Archiepiscupus liberam et absolutam habeat et exerceat jurisdictionem in Priore et Ecclesia Vimaranensi siquam habet de jure in aliquo suo sufraganeo Episcupo et ejus Ecclesia hoc addito quod ipsi Priori possit dare cedendi licentiam si ad alium locum se transferre vellit, et quod possit eum amovere vel suspendere in perpetuum si causa exigeret observato ordine juditiario: in canonicis vero et porcionariis illam habeat jurisditionem Archiepiscupus et illis casibus eam exerceat quam habet de jure et in quibus casibus eam exercet in canonicis et portionariis alicujus Ecclesiae suae sufraganeae cathedralis. Prior vero jurisditionem habeat in canonicis suis et portionariis quam habet Episcupus Diocaesamus in suis canonicis hoc excepto quod de gravioribus, quae depositionem vel suspentionem perpetuam exigunt cognoscat Archiepiscopus, et non Prior. In aliis autem clericis et lacis Vimaran. jurisditio quam hactenus habuit eidem Archiepiscupus non denegetur. Vocatus autem Prior Vimaranensis ad sinodum veniat Bracharam semel in anno colocandus in loco honorabili secundum providentiam Domini Archiepiscupi. Preterea procurationem canonicam quae ratione visitationis debetur semel in anno dicto Archiepiscupo exhibebit idem Prior in obtentione Archiepiscupi permanente utrum vellit hospitari intus in claustro vel in domo Prioris cum dictam procurationem receperit. Item quator capellae scillicet Ecclesia Sancti Pellagii, Santi Michaelis de Castello, Sante Eolaliae de Foramondães, Sancti Michaelis de Crexemir sint liberae a prestatione census, et respiciant plenarie Priori Vimaran. Pro duabus autem Capellis scilicet Santi Vincentii de Mascotellos Santi Petri de Azurei exsolvat Prior in Kallendis Maji sex aureos annuatim et non amplius. Hoc adjecto quod Ecclesia Vimaran. soluat tertiam partem de omnibus eidem rellitis in ultima voluntate ab omnibus ilis, qui non fuerint de Villa Vimaran. si autem civis Bracharen. apud Ecclesiam Vimaran. elejerit sepulturam vel aliquid eidem relliquerit medietas remaneat apud Ecclesiam Bracharen. et e converso idem juris servetur justa si Vimaran. Burgensis sepulturam elejerit apud Ecclesiam Bracharensem vel aliquid eidem legaverit. Promissum fuit etiam ex parte Prioris Vimaran. quod cum Burguensis Vimaranensis volluerit facere testamentum clerici Vimaran. qui presentes fuerint ortabuntur eum ut alliquid rellinquat tamquam matri suae Ecclesiae Bracharen. In Ecclesiis autem aliis extra Burgum in quibus Vimaran. Ecclesia jus obtinet patronatus habeat Archiepiscupus jura sua secundum quod hactenus habuit, et Prior presentet clericos in eis, et Archiepiscupus confirmet vel ejus Vicarius. Super restitutionem autem ablatorum facienda Priori et fa-

(1) *Peelio:* o rio Pelle. — *Cauto de Layas de Vermuim:* antigo Couto, que comprehendia as freguezias de Lanhas, hoje extincta, Airão e Oleiros.—*Sancte marie:* a egreja de Santa Maria d'Airão.—*Sancti pelagii:* a egreja de S. Paio de Lanhas, sede da freguezia hoje incorporada na antecedente, onde ha os casaes de S. Paio e de Lanhas. — *Sancti uicentii:* a egreja de S. Vicente d'Oleiros.

ctoribus suis et Ecclesiae Vimaran. ab Archiepiscupo hoc placuit inter partes ut Archiepiscupus interrogetur ut bona fide dicat verum, et ea quae recognoverit ad se pervenisse vel sua culpa fuisse deperdita restituat. Super his vero de quibus responderit sic bona fide dico quod haec non pervenerunt ad me nec perierunt culpa mea stetur verbo Archiepiscupi, ut non teneatur de eis. De aliis vero de quibus dubitaverit Archiepiscupus stetur juramento Prioris et Chantoris et Gundissalvus Gunssalvi canonici Vimaran. ita quod jurent in veritate sic esse. Siqua vero dicentur ad homines Archiepiscupi pervenisse vel eorum culpa deperisse exhibeat justitiam Archiepiscupus de hominibus illis. Actum fuit etiam ut canonici et alii clerici Vimaranenses tam factores Archiepiscupi quam Prioris ad prebendas et omnia beneficia sua quae tam in Ecclcsia Vimaran. quam alibi habebant restituerentur. Preterea actum est ut injuriae utrinque illatae remiterentur statim que presentes id humilliter impleverunt. Pro his autem quae superius scripta sunt ad implendis et observandis prestitit utraque pars in nostris manibus super sacra evangelia juramentum. Preterea actum fuit ut si Burguenses Vimaranenses in questione quam dicunt se habere contra Archiepiscupum Bracharensem non potuerint per se, vel per communes amicos concordare Prior et canonici Vimaran. sine offenssa Archiepiscupi jubent eos ita tamen quod in causa ipsa aliquam malitiam non procurent. Insuper de voluntati communi utranque partem ad hanc compositionem firmiter observandam pennes prefactos judices potestas cohercendi remansit. Facta fuit ista compositio ita apud Beneventum in Ecclesia Santi Petri sub era millessima ducentessima quinquegessima quarta mense octobris decimo Kallendas novembris, quae ut perpetuum robur obtineat eam sigillis nostris et Domini Archiepiscupi et Prioris Cappitullorum suorum facimus communiri.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados*, fl. 265 v.º

CLXXX

Pactum compositionis de jure patronatus in Ecclesia de Ribas. *Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1217

In nomine Domini nostri Jezus Christi amem. Notum sit omnibus tam presentibus quam posteris quod cum orta fuisset controuersia inter Domnum Didacum Priorem et capitullum Vimar. ex una parte, et Petrum Petri Perllatum Sancti Saluatoris de Ripis, et omnes clericos, et patronos ejusdem Ecclesiae ex altera super jure patronatus, et super jure elligendi Perllatum, et presentandi confirmandum in eadem Ecclesia quod idem Prior, et Capitullum dicebant ad se de jure pertinere, et etiam super quator casalibus, quae idem Prior, et Capitullum dicebant similiter ad eos de jure spectare ratione plasi quod fatum fuerat inter eos, et Domnam Ausindam Nunnis nobillem feminam, et etiam rationis longissimi temporis quo cuncta quae predicta sunt in pace possederant, et illis usi fuerant, et ex parte altera a jam dictis Perllato, clericis, et patronis omnibus proponeretur contra jam dictos Priorem, et Capitullum Vimar. quod predita femina non posset illis de jam dictis jure patronatus, et casallibus plasum facere quoniam eadem femina de predictis prius illis plasum fecerat: cumque hujusmodi negotium coram P., et A. Archidiaconum Aurien. a Domino Papa Ignocencio tercio santae memoriae judicibus delegatis Domino Aurienti Episcupo tertio cum judice se ex causa legitime excusante fuisset diutius ventillatum ita quod lite contestata idem dellegati receptionem testium ab utraque parte faciendam Cantori Magistro S., et A. coris canonicis Bracharensis subdellegacent intreuentum tandem Domini S. Brachar. Archiepiscupi eorundem que subdellegatorum re adhuc integra, et dubia existente de beneplacito utriusque partis tallis fuit inter eos amicabillis compositio uel transatio cellebrata, et in scriptis redacta, et per alphabetum in duas cartas diuisa quarum una perpetuo in Vimarensi Ecclesia seruari debet, et alia in Ecclesia de Ripis in memoriam posterorum. Renuntiauerunt utique predicti Prior et capitullum Vimar. juri patronatus siue juri elligendi Perllatum, et presentandi confirmandum quod a longis retro temporibus se dicebant ha-

buisse in predicta Ecclesia ratione plasi quod fecerant cum prefacta femina nomine A., et ex parte altera prefacti P. Petri Perllatus Sancti Saluatoris de Ripis et omnes clerici et patroni ejusdem Ecclesiae renuntiauerunt omni actioni, et juri quod se dicebant habere in prefactis quator casalibus quod simmilliter dicebant se habere ratione plasi quod dicebant se fecisse cum eadem femina priusquam Prior, et capitullum Vimar. Renuntiauerunt etiam omnibus literis, et instrumentis super hoc habitis, et habendis hoc excepto quod de illis casalibus prefacta Ecclesia haberet tantum decimas Deo debitas sicut eas habere hactenus consueuit Sed si forte de cetero predicti Prior, et Capitullum alliquam grangiam uel culturam, siue viniam uel arbores propis hominibus uel sumptibus de nouo plantauerint ibidem, uel fecerint nullas inde decimas predictae Ecclesiae soluere teneantur hanc itaque compositionem taliter factam utraque pars jurauit se perpetuo firmiter seruaturam; et si ex alterutra parte contra hoc ventum fuerit pectet alteri parti uel ei cui vocem suam dederit quingentos aureos puri auri compositione nichilominus in suo robore permanente. Facta fuit hec compositio apud Bracharam per manum Petri Pellagii publici taballionis et in scriptis redata Regnante Rege Domno Alffonso secundo, et Domno Sthephano existente Archiepiscupo atque presente multisque canonicis Bracharensis, et Vimaranensis aliisque clericis, et laicis presentibus quorum quedam nomina sunt inferius adnotata Era millessima ducentessima quinquessima quinta mense maij. Qui presentes fuerunt ex parte Ecclesiae de Ripis hii sunt. Vellascus Martini. Rodericus Martini. Martinus Gomesi. Martinus Joannis. Fernandus Mendi. Martinus Mendi. Martinus Mendi. Egeas Petri. Petrus Pexerius. Petrus Garciae. Mendus Petri procurator. alliorum multorum. Petrus testis. Joannes testis. Pellagius testis. Milites clerici et laici, et bonorum hominum; ex parte Vimar. Prior cum capitullo suo uniuerso. Gomesius de Rupella. Joannes Petri. Joannes Fernandi. Judex Domnus Ramirus. Pretor Domnus Martinus. Gunçalui laici Vimar. Archidiaconus magister Siluester. Magister Joannes thesaurarius. Capellanus Gartia Petri. Domnus Rubertus. Archidiaconus Martinus Martini Brachar. canonici.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L.º das Transacções e Escambos,* fl. 189.

CLXXXI

Textus hic Regem D. Alfonsum II aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat. (1)

1217

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum vxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, vobis populatoribus de Contrasta tam presentibus quam futuris ....

....

Facta fuit hec carta apud Vimaranes, XI.ª die Augusti Era M.ª CC.ª L.ª V.ª ....

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.,* pag. 570.

CLXXXII

Rex D. Alphonsus II Ecclesiae Vimaranensi immunitatem concedit. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.

1217

Affonsus Dei gratia Portugaliae Rex uniuersis de regno suo ad quos litere iste peruenerint salutem. sciatis quod auus meus excellentissime memorie Rex Donus Alfonsus fuit patronus ecclesie Sancte Marie de Vimaran. et multum amauit ipsam ecclesiam et Priorem et canonicos ipsius et amparauit et manu tenuit illos cum omnibus causis quas jam dicta ecclesia habebat in suo regno, et similiter Pater meus Rex Domnus Sancius fuit inde Patronus et multum dilexit ipsam et Priorem et canonicos ejusdem et amparauit illos cum suis causis quas in suo regno habebat ipsa ecclesia et similiter ego sum inde Patronus et amo multum ipsam ecclesiam et Priorem et Canonicos ipsius. et habeo grandem voluntatem amparandi illos cum totis suis causis quod supradicta ecclesia habet in meo regno. unde sciatis quod recipio

(1) A confirmação do foral de Ponte do Lima tambem foi feita em Guimarães pelo mesmo Rei e no mesmo mez e era acima referida, como se vê no vol. *Leg. et Consuet* citado, pag. 365.

in mea comenda et sub mea protectione ecclesiam Vimaran. et Priorem et Canonicos ipsius ecclesie cum suis hominibus et cum suis hereditatibus et cum quanto Vimaran. Ecclesia habet in toto meo regno. et pono talle cauptum omnibus illis qui ibi eis malefecerint pectauit michi quingentos marauitinos et eis emendauit ad plenum damnum quod illis fecerit, et insuper habebitur pro meo inimico. et ut illis melius possint amparare se et suas causas dedi eis istam meam cartam apertam meo plumbeo sigillo munitam. et fuit facta apud Vimaran. sexto die setembris rege mandante, era mil duzentos sincoenta e sinco.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Privilegios,* fl. 4 v.º).

CLXXXIII

Pactum venditionis domi in oppido Guimarães. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo condita est, unde eam describendam curavimus.*

1217

In dei nomine. hec est karta uendicionis et firmitudinis quam iussimus facere. Ego Domna Aragunti et filius meis Martinus petriz. Vobis Petro laurentij et uestro *socro (?)* johani petriz. De ipsa domo quam habemus in Vimaranis et habet iacenciam in rua de Gatis. inter domum de domna Dordia et ante fornum johanis petriz. Vendimus uobis ipsam domum cum suo Campo pro precio quod de uobis accepimus scilicet xxiij morabitinos. Quia nobis et uobis tantum placuit et de precio nichil remansit. habeatis igitur ex hac die ipsam domum cum suo Campo semper firmiter et qui uobis placuerit. Set si forte aliquis uenerit uel nos uenerimus qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit conponat uobis ipsam domum cum suo campo duplatam et quantum fuerit meliorata et cui uocem uestra dederitis pectet illi. d. solidos Et si nos in consilio auctorizare noluerimus uel non potuerimus similiter faciamus. facta karta apud vimaranis—xº—kalendas januarij. E.ª M.ª CC.ª L.ª V.ª per manus Martinj martiniz primi Tabellionis Vimaranis hoc signum apponentis. Deus est ueritas et qui diligit ueritatem diligit deum et deus illum +. Nos supranominatj qui hanc kartam facere iussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. Qui uiderunt fernandus petriz. Gunsaluus iohanis. Menendus palumbario pro testibus. Petrus johanes Johanes testis. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.,* maço 12, n.º 46.

CLXXXIV

D. Alphonsus II anniversarium in Ecclesia Vimaranensi fundat pro anima Gunsalvi Gunsalviz. Textum nobis suppeditavit Historia Genealogica, Provas, tomo 1.º, pag. 34.

1218

Ego Alphonsus Dei gratia Portugaliae Rex notum esse volo vniversis ad quos praesens scriptura pervenerit, quia illos morabitinos de Povos, quos ad opus Gunsalum Gunsaluiz feceram conservari volo dare Ecclesiae S.te Mariae de Vimaranis, ut inde sibi in quolibet anno faciant anniversarium, et si antequam morabitinos ipsos ibidem memori contingerit, dedi in mandatis meo Mayordomo, in meo cancelario, et illi qui tenuerit quartum librum de Recabedo mei Regni et meo Capelano, ut ipsi dent ibi pro suo anniversario, et propterea precepi fieri IIII quator cartas meo sigilo plumbeo munitas quarum tenet singulas omnes supra escripta quae fuerint facta apud Ulixbonam mense maii Era M. CC. LVI per mandatum meum.

CLXXXV

Textus hic Regem D. Alphonsum II aera infrascripta fuisse Vimaranem monstrat.

1218

A. dei gratia Portugalensis Rex. Vniversis de regno suo ad quos littere iste peruenerint, salutem..............................
....

(1) *Rua de gatis:* rua de Gatos, nome ainda hoje dado vulgarmente á rua de D. João I.

fuit facta apud Vimaranes, per mandatum meum, x.ª die Julii Era M.ª CC.ª L.ª UI.ª (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.*, pag. 579.

CLXXXVI

Textus hi Regem D. Alphonsum II aera infrascripta fuisse Vimarane monstrant.

1219

Ego Alfonsus II^us^ dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Marmelar cartam illam de foro................

....

Que fuit facta apud Vimarane III die aprilis. Sub Era M.ª CC.ª L.ª VII.ª..................

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.*, pag. 490.

*

Ego Alfonsus II.^us^ dei gratia Portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Bragancia cartam illam................

....

que fuit facta apud Vimarane IIII die Julii Era M.ª CC.ª L.ª VII.ª (2)......................

Vide *Ibidem*, pag. 464.

(1) Um outro exemplar do diploma de que extrahimos este texto, *Foral de Avis*, é datado de Coimbra.

(2) Dous outros exemplares d'este diploma são datados no mez d'abril.

CLXXXVII

Rex D. Alphonsus II donationem fundi in S. Miguel das Caldas *siti confirmat. Ex Publico Archivo chartam hanc describendam curavimus.*

1219

Ego alfonsus secundus dei gratia portugalie Rex una cum uxore mea Regina domna vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso. et domno fernando et domna alionor cartam illam cuius tenor in hac carta uerbo ad uerbum continetur, quam pater meus bone memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit. Johani de caldas et uxori sue maiori petri de illo regalengo quod iacet sub sancto michaele de caldas. et uocatur cardos. roboro et confirmo. tibi maiori petriz et cunctis successoribus tuis. et donationem ipsam. firmam et ratam habeo quemadmodum dictus pater meus illam fecit. Et ut hec mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant hanc cartam fieri precepi et meo sigillo plumbeo conmuniri. que fuit facta apud vimaranes XIIIJ die maij E.ª M.ª CC.ª L VIJ. Nos supra nominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus — Qui affuerunt. Domnus martinus iohanis signifer domni regis confirmo Domnus petrus iohanis maiordomus curie confirmo Domnus Gundisaluus menediz confirmo Domnus Egidius ualasquis confirmo Domnus Rodericus menendiz confirmo Domnus Garsia menendiz confirmo Domnus valascus menendiz confirmo Domnus Petrus garsie confirmo Domnus martinus petri confirmo Domnus pontius alfonsi confirmo. Domnus Lopus alfonsi confirmo Domnus Sancius braccarensis archiepiscopus confirmo Domnus martinus portugalensis episcopus confirmo Domnus petrus colimbriensis episcopus confirmo Domnus suarius Vlixbonensis episcopus confirmo Domnus sancius Elborensis episcopus confirmo. Domnus pelagius Lamecensis episcopus confirmo Domnus bartholomeus visiensis episcopus confirmo. Domnus martinus Egitaniensis episcopus confirmo magister petrus cantor portugalensis testis vincencius menendiz testis. Petrus garsie testis. martinus petri testis petrus petri testis Johani-

nus testis Gunsaluus menendi cancellarius. Dominicus petri scripsit. (1)

Vide Arch. da T. do T., maço 12 de *Foraes antigos*, n.º 3, fl. 42.

CLXXXVIII

Pactum venditionis fundi in loco dicto Asperandei. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1219

In christi nomine. Haec est carta venditionis et perpetuae firmitudinis quam jussimus facere ego Dordia Sarraris et Aragunta Sarraris vobis Domno Didaco Priori Vimar. et ejusdem capitullo de nostra hereditate propria quam habemus in Asperandei ex parte patris nostri, et matris nostrae, scilicet ex parte patris nostri duas octauas, et nostrum quenionem qui nobis pertinet de Maria Sarraris sorore nostra et ex parte matris nostrae scilicet duas septimas, et nostrum quenionem qui nobis pertinet ex parte Didaci Sarraris. Vendimus vobis ipsam hereditatem de monte in fontem per ubi illam potueritis inuenire pro pretio quod a vobis accepimus humdecim marauitinos cum sua robora de illis marauitinis quos Rex Domnus Alffonsus dedit Priori, et capitullo pro anniuersario Gunçalvi Gunçalvis tantum nobis et vobis placuit, et de pretio apud vos nichil remansit: habeatis igitur ex hac die ipsam hereditatem semper firmiter, et qui vobis placuerit. Sed si alliquis venerit vel nos venerimus qui hoc nostrum factum irrumpere volluerit componat vobis ipsam hereditatem duplatam, et quantum a vobis fuerit melliorata, et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos solidos, et si nos in concillio autorisare nolluerimus vel nom potuerimus similliter faciamus. Facta carta apud Vimar. octauo die Augusti era millessima ducentessima quinquagessima septima per manus Martini Mendis mandante Martino Martinz primo taballione Vimar. hoc signum apponentis. Deus est veritas et qui diligit veritatem diligit Deum et Deus illum. + Nos supra nominatim qui hanc cartam facere jussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus; qui viderunt Gomesius de Rochella. Joannes Petri. Martinus Pellagii. pro testibus Petrus. Paullus. Joannes testes. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L.º dos Cont.*, *Posses e Comp.*, fl. 283 v.º

CLXXXIX

Pactum venditionis fundi in parochiis Sancti Pelagii de Guimarães *et Sancti Petri* de Azurey.

1219

In Dei nomine. Haec est carta venditionis... jussi facere Ego Godinus Pellagii Cambitus vobis Domno Didaco Priori Vimar. et ejusdem Ecclesiae capitullo et cunctis successoribus... de ipso casalli quem ganauit socer meus Martinus Petri de Petro Julliani scilicet in Sezufe, et de alia hereditate quam Ego Godinus Pellagii comparaui, et ganaui cum uxore mea Mayori Martinis tanquam de illa quam sine uxore mea comparaui scilicet in freguezia Sancti Pellagii et Sancti Petri de Azurei in preposto, et in Sezufe, et ubicumque eam inueneritis in istis terminis tam ingenuam quam regallengam: Vendo vobis totam ipsam hereditatem tam ingenuam quam regallengam per ubi eam potueritis inuenire de monte in fontem pro pretio quod a uobis accepi quadraginta marauitinos tantum michi, et vobis placuit, et de pretio apud vos nichil remansit; Habeatis igitur ex hac die ipsam hereditatem semper firmiter. Sed si aliquis homo venerit tam de filiis meis quam de extraneis qui hoc meum factum irrumpere volluerit componat vobis ipsam hereditatem du-

---

(1) *Cardos:* desconhecido. Será o lugar denominado Cardoso nas proximidades da egreja parochial de S. Miguel das Caldas?

Este documento é um registo, sendo provavel que no original estivesse simplesmente um S. na assignatura dos confirmantes arcebispo de Braga e bispos d'Evora e Lisboa, que n'esta epocha eram respectivamente *Stephanus* e *Suerius* e não *Sancius* como interpretou o copista.

(1) *Asperandei:* Esplendens, lugar da freguezia de Guardizella.

platam, et quantum fuerit melliorata et cui vocem vestram dederitis pectet illi mille solidos. Concedio etiam e mando firmiter quod si alliquis ex filliis meis voluerit venire contra hanc hereditatem quam vobis vendo vos veniatis ad omnia bona mea quae odie possideo, et filli mei vel allii qui habuerint ista bona mea defendant vobis supradictam hereditatem sciendum est quod nos comparauimus hanc hereditatem in marauitinis quos Rex Domnus Alffonsus dedit uobis pro anniuersario Gunçalui Gunçalui. Facta carta apud Vimar. octaua die augusti, era millessima ducentessima quinquagessima septima per manus Martini Mendis mandante Martino Martinis primo tabellione Vimar. hoc signum apponentis Deus est veritas, et qui diligit veritatem diligit Deum, et Deus illum. Ego supranominatus Godinus Pellagii qui hanc cartam facere jussi coram bonis hominibus meis manibus roboro. Nos fillii venditoris Elvira Godinis, et Marcus Martinis, Laurentius Gualter, et Petrus Godinis, et Tharasia Godinis hanc cartam concessimus, et propis manibus roboramus. qui viderunt Menendus Martinis, Gunçaluus Gunçaluis, Martinus Martinis, Pellagius Ozoris, pro testibus. Petrus. Paullus. Joannes testes. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras*, fl. 281 v.º

CXC

Cartas regias de protecção e immunidades concedidas ao mosteiro da Costa.

1219

El Rey dom Afonso per graça de deus Rey de puurtugal ao alcaide E a gomçalo de Rupela e ao juiz de guimaraes e tabaliam saude.

Sabede que o prioll da costa me fez quejxume dos moordomos De faão que lhe demandauam foro das casas que sam feitas em sua erdade onde eu me marauilho por que vos sofres porque gomçalo de Rupela e fernam fernandez meu porteiro de faão me diseram que o foro de fão todo he huum ho quall foro tem hy minhas erdades tall tem as suas E o prior todo foro e seruiço de seus homeens tem jnteiro e nenhuma cousa nom tem hij os meus moordomos per direito nem deuem dauer e por tamto vos mando que o prior e os seus homeens quanto proueito poderem aver ou fazer em sua erdade façam e nenhum nom seja ousado Inpidilos. E mando que eyra nom façam na erdade do prior comtra sua vomtade e tambem mando a vos alcaide e a gomçalo de Rupela que vades a sousa e a monte lomguo e a barrosas e a outros lugares que vos diser o prior e Reçebede esas erdades sob mynha defemsam e sob meu couto e emparo por que por cartas uelhas que o prioll tem de meus avoos e de meu padre me mostrou e acheij esas sobreditas por liures e omrradas e Isemtas dos comcelhos sem foro e por esas julgues ao moesteiro e o tinhaees asy emparado e defeso que contra os fidalgos e caualleiros e comtra moordomos e porteiros e todos homeens que nenhum hij mall posa faser e se alguum tam ousado por que hy mall faça vos tiray loguo pera mijm o meu emcouto E emuiay me loguo vosa carta e Eu emmendarey todo que nunca daquij avante me venha queijxume. Dada em coinbra deyo decimo kalendas de janeiro el Reij o mandou polos juizes.

Dom afonso per graça de deus Reij de puurtugall ao alcaide e a gomçalo de Rupela e ao juiz de guimaraes e a todos de meu Reino aos que esta carta for mostrada saude vos sabedes que o meu avoo da muito eicelente memorea el Reij dom afonso padroeiro do moesteiro da costa e sabees que muito amou ese moesteiro e o emparou e o teue sob sua pertençom e seo prior e conegos de meu moesteiro com todalas suas que o prior e conegos e moesteiro tinham e semelhauelmente meu padre da nobre memoria Reij dom sancho foy jso mesmo padroeiro e amou e emparou ese moesteiro e o prior e conegos com todalas suas cousas as quaees tinham em seu Regnno e sabe que eu semelhauelmente sam tambem padroeiro pollo quall sam obrigado de o amar e emparar o sobre dito moesteiro da costa e o prior e conegos do mesmo moesteiro e os defender com todas suas cousas que em meu Reino tem onde sabe que eu Reçebo em mynha emcomenda e sob mynha

---

(1) *Sancti Pellagii et Azurei*: as freguezias de S. Paio de Guimarães e S. Pedro d'Azurey, limitrophes.— *Preposto*: veja-se a nota ao doc. n.º CLXI. — *Sesufe*: veja-se a nota ao doc. n.º LXXXV.

Defensam Ese moesteiro da costa e prior e conegos do mesmo moesteiro com seus homeens e com todas suas erdades e com quanto tem em meu Regnno E ponhò hy tall emcouto e penna que quallquer que lhes mall fezer ou aos seus homeens ou Em todlas outras suas cousas peijtara a mym quinhentos marauidis e a eles emmendara em cheo o dapnno que a eles fezerem e sobre todos sera avido por meu jmiguo e sabede que o prioll me fez queyxume dos moordomos de momte llomguo e de gomçalo samchez que lhe demanda Regemgos negados e o prioll me dise que numca foram perdidos em os dias de meu padre E eu me marauilho porque Rasam vos sofres taees cousas por que vos bem sabees que quamto tem o moesteiro todo he meu pollo quall vos mando que asy destas cousas como das outras que vos diser o prior vaades ao Registo e jmquiriçam que mandeij *sabeer* ? polos boons homeens E em que maneira achardes E asy fazeye estar ho moesteiro emtregue de todo o seu direito asy como ja mais melhor esteue em dias de meu padre E tambem vos diguo que o prior me mostrou cartas seladas de meu paij que as erdades de momte llomguo era liure e sem foro e vasco martins e pero pirez que foy juiz diseram dyamte mym que esa erdade era omrrada e nam emtrauam hy moordomo nem peitaua penna alguuma de direito por calunea a saber por maleficio que cometese asy como samge E armas e dom payo prelado de sam geenz que he homem velho açerca de çemto annos E garçia mouro caualleiro per mandado do senhor Rey dom samcho enquereram sobre esa erdade E acharam na por liure pola quall cousa Eu el Rey dom afonso mando que sempre seja liure firmemente mando ao alcaide e justiça de guimaraes e a gomçalo de Rupela e ao juiz que eles tomem em emcomenda ese moesteiro com quanto tem e o tenham asy todo emparado e defeso que nom posa hy alguem mall fazer em tall maneira que se me nom venham por jso agrauar. E se hy alguum mall fezer mando que eses polo meu porteiro de guimarães façam sacar o meu emcouto e ao prior todo danno emmendar E mais vos diguo que por esta mynha carta e polas que tem de meu padre seladas julges o moesteiro e sabee que tenho de vos gram queixume por que sofres aos cavaleiros tomar em suas erdades pam nem outra cousa comtra vomtade do prior e pera ver em que maneira o fazees por meu mandado dej esta carta mynha aberta a ese moesteiro que foy feyta em guimarães terçeo calendas de setembro per mandado del Rey era de mill e ij^c l b ij.

CXCI

Charta D. Alphonsi II de hereditate non regalenga in Asorey. *Ex Publico Archivo describendam curavimus.*

1219

Alffonsus dej gratia portugalie Rex Vniuerssis de Regno suo ad quod litere iste peruenerint salutem noueritis que cum ego fecissem inquiri omnes Regalengos apud vimaren. accepit Tarasie petri quandam partem de suo baçello quare dictum fuerat mihi quod erat meum Regalengum jpsam uero dixit quare in diebus patris mey jam fuerat inquisita jpsa hereditas et inuenerit quam non erat Regalenga set erat sua libera. et quod ista inquisicio facta fuerat per domnum didacum priorem vimaren. et per suarium petri judicem et per nunum petri et per bernardum simeonis Et quare constitit michi per dictum priorem et per suarium petri et per valascum martini que de mandato patris mei dixerat priori et alijs supra nominatis quod illam inquisicionem facerent de illo canpo quod aliter illa hereditas fuerat inquisita et quod inuenerant eam liberam et non Regalengam dimisi ei ipsam hereditatem sicut diuidit per quendam lapidem qui ibi stat descendendo uerssus riuulum ipsum de Esorey Et conçedo quod habeat ipsam hereditatem liberam et in pace. Et mando quod nullus inpediat ei illam. Et propter hoc dedi ei istam meam cartam apertam meo sigillo plunbeo munitam que fuit facta apud vimaren. Vltima dia Septembris per mandatum meum. Era millesima ducentesima septima qui presentes fuerunt domnus p. iohanis maiordomus curie domnus Gonsallus menendj cancellarius petrus garssie Repositarius fernandus petri caballarius petrus saluatoris domnus matheus johanes dominici. Dominicus

petri magister saluator magister johanes raolis magister villelmus. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, L.º III, fl. 159.

CXCII

Charta donationis fundi in oppido Guimarães. *Ex Publico Archivo describendam curavimus.*

1219

In dei nomine. hec est carta donationis et perpetue firmitudinis quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia portugalie Rex una cum uxore mea Regina domna vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancius et domno alfonsus et domno fernando et domna alionor tibi Gunsaluo petri meo falconario de uno nostro terreno quod habuimus in vimaranes circa nostram carnecariam Ipsum terrenum tibi et cunctis successoribus tuis concedimus iure hereditario in perpetuum habendum atque possidendum. Et condimus ut faciatis de illo quidquid uobis placuerit tamquam de uestra propria hereditate. hoc autem facimus pro amore dei et beate uirginis marie et pro multo seruicio quod tu Gunsalue petri nobis fecisti et facis Quicumque igitur hoc factum nostrum tibi et successoribus tuis integram obseruauerit sit benedictum a deo amen. Qui uero illud infringere attemptauerit iram dei omnipotentis incurrat. et quidquid ipse fecerit successor eius totum in irritum deducat. facta fuit hec carta mense februarii apud vimaranes. E.ª M.ª CC.ª LVIJ. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus Qui affuerunt — Domnus martinus iohanis signifer domni regis. confirmo Domnus petrus johanis maiordomus curie confirmo Domnus Gunsalus menendiz confirmo Domnus Rodericus menendiz confirmo Domnus Garsia menenendiz confirmo Domnus valascus menendiz confirmo Domnus petrus garsie confirmo Domnus martinus petri confirmo. Domnus Egidius ualasquiz confirmo Domnus pontius alfonsi confirmo Domnus Sancius bracarensis archiepiscopus confirmo. Domnus martinus portugalensis episcopus confirmo. Domnus petrus Colimbriensis episcopus confirmo—Domnus Sancius Vlixbonensis episcopus confirmo—Domnus Sancius Elborensis episcopus confirmo—Domnus petrus Lamecensis episcopus confirmo—Domnus bartholameus visiensis episcopus confirmo Domnus martinus Egitaniensis episcopus confirmo magister pelagius cantor portugalensis testis vincentius menendiz testis—martinus petri testis—petrus petri testis—petrus garsie testis—Johaninus testis—Suerius Stephani testis—Gunsaluus menendiz cancellarius—Dominicus petri scripsit. (1)

Vide Arch. da T. do T., maço 12 de *Foraes Antigos*, n.º 3, fl. 42.

(1) Este documento acha-se inserido n'uma Carta de confirmação de D. Diniz, dada em Lisboa a 13 de agosto da Era de 1362 (Ch. 1324). N'esta confirmação se declara ser passado pelo avô d'este Rei, D. Affonso. A data é pois Era de 1257 e não 1207 como por equivoco se lê.

Riuulum de Esorey: regato do Bom Nome, que passa sob a ponte de Santa Luzia.

CXCIII

Vimaranenses pro rege D. Alphonso II adversus Archiepiscopum Bracharensem pugnant. Ex Bulla Honorii III Papae hunc textum, qui nobis suppeditavit Monarchia Lusitana, tomo 4.º, pag. 269, *descripsimus.*

1219

Honorius, etc. Illustri Regi Portugaliae.... Sed quod graviter ferimus... non solum... verum... contra praedictum Archiepiscopum... et ad Ecclesiam suam sathanae satellites, videlicet S. Suareij. M. Gunsalui milites R. Iudicem. M. Stephani, et J. Petri, et concilium Vimaren. destinans cellaria, et alia bona eius post appellationem ad Sedem Apostolicam interpositam, per eos non sine nota forsitan sacrilegij occupasti. Propter quod, et in eos idem Archiepiscopus excomunicationis sententiam promulgauit. Nec his contentus ut ex ascendente superbia tua.... Ejusdem Archiepiscopi vineas, et arbores non solum succidi sed eradicari faciens et comburi....................

(1) Por lapso este documento não foi paginado no lugar d'ordem, que lhe cabia n'este anno—1219.

Veja-se o segundo periodo da nota ao doc. numero CLXXXVII.

. . . .
Datum Laterani xj. Calend. jan. Pontificatus nostri anno quinto, etc. (1)

CXCIV

Inquisitiones Regis D. Alphonsi II.

1220

HEC SUNT INQUISITIONES DE REGALENGIS DE TERMINO VIMARANENSI ET DE ALIIS JUDICATIBUS INFERIUS SCRIPTIS, QUAS FECERUNT ABBAS SANCTI TIRSI, ABBAS POLUMBARII, ET PRIOR VIMARANENSIS, ET PRIOR DE COSTA, ET PRIOR SANCTI TORQUATI, ET GOMECIUS DE RUPELLA, ET MAGISTER MENENDUS FRATER COSTENSIS, ET JUDEX RAMIRUS PETRI, ET JOHANNES PETRI VILLANUS, ET FERNANDUS DOMINICI, ET MARTINUS STEPHANI, ET TABELLIO MARTINUS MARTINI, PER MANDATUM DOMINI REGIS ALFONSI, FILII DOMINI REGIS SANCII, ET FUERUNT FACTE IN MENSE AUGUSTI SUB ERA M.ª CC.ª L.ª VIII.ª (2)

(1) Esta bulla dada em 1221 relata os factos passados em 1219 conforme se pode verificar na *Hist. de Port.*, por A. Herculano, tomo II, pag. 227 da 4.ª edição.

(2) Esta rubrica inicial é conservada na segunda e terceira divisão das Inquirições, sendo omittida na quarta, com as seguintes modificações: na segunda em vez de **Regalengis** lê-se: **Foris**, na terceira é a mesma palavra substituida pelas seguintes: **ecclesiis Archiepiscopatus Bracharensis, de quibus dominus Rex est patronus vel non.**

Collocamos as freguezias pela ordem alphabetica dos appellidos por que hoje são conhecidas e em cada freguezia quanto lhe diz respeito e pela ordem das quatro divisões em que se encontra nos *Port. Mon. Hist.*, a saber: — Reguengos — Foros — Padroados — Bens das Ordens —, que respectivamente vão designadas no texto com os numeros 1, 2, 3 e 4.

Os nomes actuaes precedem em normando cada uma das freguezias.

As freguezias até á de Xisto, inclusive, estão descriptas no termo de Guimarães e n'elle comprehendidas.

Na 2.ª, 3.ª e 4.ª divisão omittimos os nomes das testemunhas, que depozeram; vão inscriptas na primeira e, sendo sempre as mesmas, é inutil a repetição dos nomes.

Julgamos este plano que adoptamos de maior facilidade para a consulta dos estudiosos.

Abbação — S. Christovão d'

1 — De parrochia Sancti Christofori de Avezam. Gomez Garcie prelatus, et Arbote, Martinus Menendi, Petrus Grilo, Pelagius Johannis, laici, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi duo casalia, et est unum depopulatum, et dant inde terciam partem panis et medium vini: et dant de uno directuras. Habet eciam ibi quasdam leiras, de quibus dant terciam. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi nullum forum, preter vocem et calumpniam quod pectant ei.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex nón est patronus istius ecclesie.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et habet ibi Hospital de Lezia j. casale. Et ecclesia Sancti Georgii habet ibi quosdam campos.

Vide *Port. Mon. Hist.*, *Inquisitiones*, pag. 1, 75, 169 e 211.

Abbação — S. Thomé d'

1 — De parrochia Sancti Thome de Avezam. Petrus monacus prelatus, et Fernandus Gomiz, Petrus Fernandi, Johannes de Carvalio, Gunsalvus Menendi, Pelagius Cuviliana, Petrus Gomez, Petrus Gunsalvi, Pelagius Maurus, Gunsalvus (1), laici, jurati dixerunt quod Rex habet ibi vj. casalia, et est inde unum depopulatum, et dant terciam panis et medium vini: pro directuris singulos bragales et singulas spatulas et singulos cabritos. Habet eciam ibi aliud casale, quod tenet Rodericus Suerii, et dant terciam panis et medium vini: pro directuris ij. bragalia. Sunt eciam ibi quidam castinarii unde dant ij. franganos. Habet eciam ibi alias leiras, de quibus dant terciam panis. Et de alia leira, quam tenet hereditas Hospitalis, dant unam teeigam de pane et quarta de vino. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod de iiij.or casalibus et de una cervizaria, quod dominus Rex ibi habet, dant ibi pro foro ij. ij. frangaos et iiij. iiij. cubitos de bracali Maiordomo, preter de cervi-

(1) Nas restantes divisões lê-se Gunsalvinus.

zaria, quod non dant ipsos iiij. cubitos, et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Monasterium Sancte Crucis de Colimbrie iij. casalia minus tercia. Et Hospital ij. casas unde dant vj. cubitos de bracali. Et Sancta Eufemia de Fiiz j. casale medium.

Vide *Ibidem,* pag. 1, 75, 169 e 211.

Agrella — Santa Christina d'

1 — De Sancta Christina de Agrela. Petrus Fafiaz abbas, Pelagius Menendi, Martinus Pelagii, Cativus, Petrus Calvus, Petrus Gomez, Johannes Johannis, Menendus Gomez, Petrus Johannis, Michael Venegas, Menendus Deveso, jurati dixerunt quod dominus Rex habet iiij^{or}. leiras regalengas, et dant inde terciam. Et de aliis Regalengis qui jacent in Monte de Lauredo dant sextam in porcione.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro censuria: de casali de Cidi x. taligas per stiva. De hereditate de Quintas ij quartarios et almude. De Luzo Sueriz et de Chiquas v. taligas. De hereditate de Donas ij. quartarios. De hereditate de Petro Pitao j. sextarium. De Guntinos iij. taligas. De Joanne Pivida j. taligam. De Ansuros j. sextarium, et pro fugaza j. taligam. De Gueleiros iij. taligas. Pelagius Sueriz cum suis fratribus taligam minus tercia. De casali de Menendo cativo vij. taligas. Ex habet ibi duas focarias unde dant ij. spatulas, et si habuerint capras dabunt ij. cabritos, et lectones similiter, et j. taligam per quaira pro fugaza, et est ibi pausa Maiordomis. De Alvito Ramiriz xj. taligas per stiva. Cativus et Maria Vermuiz iij. quartarios per stiva, et. j. taligam per quaira pro fugaza. De hereditate de Guntiriguiz v. taligas per stiva et j. taligam per quaira pro fugaza. De casali de Outeiro iij. quartarios per stiva et j. taligam per quaira pro fugaza. De Petro Diaz de Erosa iij. almudes. Pelagius Malus j. almude. Taravelas j. almude. De hereditate Sancti Juliani v. almudes. De Avoin iij. alqueires. De hereditate do Carreiro de Petro de Eiz et de Godino Luz iij. sextarios. De una figueira et de casa j. taligam. De Petro Ooriguiz de Castelanis j. taligam. De quodam castinario j. frangao x. ovos pro terradigo. De quadam leira de Oudenga j. gallinam x. ovos. De Guntirigos quot focos ibi fuerint tantas spatulas debent dare, et tantos cabritos si habuerint capras, et tantos lectones si porcas habuerint. De Mamelas j. taligam per stiva. De hereditate de Petro Gilmiriz j. taligam per quaira pro fugaza. De Petro Fafiaz et de Cativo j. taligam per quaira pro fugaza. De casali de Alvito Ramiriz j. taligam per quaira pro fugaza. De hereditate de Mamelas j. spatulam et cabritum et lectom. De hereditate de Cativo j. spatulam et cabritum et lectom. De hereditate de Outeiro similiter. De hereditate de Ausenda similiter. De hereditate de Petro Gomiz j. gallinam et cabrito et lectom. Et in ipsis casalibus unde dant censuriam, quot focos ibi fecerint de omnibus debent dare singulas spatulas, et singulos cabritos si habuerint capras, et singulos lectones si habuerint porcas, preter duos formales de casalibus qui fuerunt de Godino Luz et de Alvito Ramiriz. De hereditate de Donas dant pro fossadeira j. bracale medium. Et de Taravelas j. bracale, et vocem et calumpniam. Et ista villa habet pro foro quod nullus debet ibi comparare nec gaanare hereditatem nisi dominus Rex et forarii qui ibi sunt.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et habet ibi Hospital quasdam leiras. Et fratres Elbore j. quintana que erat regalenga.

Vide *Ibidem,* pag. 5, 78, 171 e 213. (1)

Aldão — S. Mamede d'

1 — De heremita Sancti Mametis de Aldam. Johannes Vimaranes cappelanus, Pelagius Petri, Johannes Pelagii, Menendus Filius, Menendus Ovequiz, Petrus molneiro, et Pelagius Pelagiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi ij. casalia, et est inde unum heremum, et dant de illis terciam panis et medium vini; et de uno dant pro directuris j. lenzo, et j. sextarium de tritico per quaira, et ij. capones, et spatulam cum castaneis, et cabritum et caseum, et tenet illud filius de Johannes Didaci de Frectas; et de alio dant spatulam et cabritum, et tenet illud Stephanus Menendiz de Monte Nigro. Habet ibi eciam Rex campos et vineas, unde dant

---

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

terciam panis et medium vini, et bonas devesas regalengas.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant Regi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Sancta Maria de Vimaranes.

4 — jurati dixerunt quod ista heremita habet unam parvam senariam. Ecclesia Sancte Marie Vimaranensis habet ibi j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 14, 84, 173 e 216.

Arões — Santa Christina d'

1 — De Sancta Christina de Aronis. Pelagius Vilar abbas, Petrus Menendiz, Petrus Petri, Gunsalvus Pelagii, Johannes Martiniz, Garcia Menendiz, Johannes Ordoniz, Petrus Pilitarii, Johannes Gunsalvi, Johannes Johannis, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi ij. casalia, et dant inde terciam panis et lini, et medium vini; et pro directuris ij. spatulas cum j. sextario de centeno, et j. quarta de vino, et ij. cestas de castaneis, et j. bracale, et iiij. gallinas cum xxx. ovos, et ij. cabritos, et ij. taligas de fugacis. Habet ibi Rex quasdam leiras, unde dant terciam panis; et pro directuris j. gallina, v. ovos. Et istud tenet domnus Duram.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira ix. cubitos minus ij. quintas de viij. cubitos, et j. quadrazil, et j. almude de vino. Et pectant vocem et calumpniam et dant luctosam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et iij. casalia. Et Hospital j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 172 e 215. (1)

Arões — S. Romão d'

1 — De Sancto Romano de Aronis. Gomecius Martiniz abbas, Petrus Johannis, Bragal, Petrus Pelagii, Pelagius Pelagii, Petrus Menendi, Johannes Pelagii, Petrus Petri, Petrus Menendiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi quosdam Regalengos, unde dant terciam.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione sunt ij. casalia in Requexo et unus in Ferreiros, unde dant Regi iij. spatulas, et iij. cabritos, et tres taligas de centeo pro fogaciis, et singulos dies de domaa pro geira; et dant pro fossadeira v. bracales de viij. cubitos, et terciam de j. cubito. De hereditate de Martino Gunsalvi de Nogueira j. bracale. De casali de domno Alvino, quod jacet super casal de Nogueira, j. bracale et j. quadrazil. De hereditate de Petro Menendi et de Nuno Menendi de Astrufaes j. bracale. De hereditate de Gunsalvo Pelagiz et de suis germanis de Oleiros j. quadrazil minus terciam. De hereditate de Petro Menendiz de Sobaco cum sua germanitate dant Maiordomo ij. quadraziles minus tercia. Et herdadores debent dare luctosam. Et pectant ibi vocem et calumpniam. Et Prestamarius debet pausare in casa sui Maiordomi.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et xij. casalia. Et Monasterium de Refloriis habet ibi v. casalia. Et Hospital iij. casalia. Monasterium de Caramaris j. casale. Monasterium de Palumbeiro nonam partem unius casalis. Sancta Maria Vimaranensis ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 172 e 215. (1)

Atães — Santa Maria d'

1 — De Sancta Maria de Atanes. Martinus Menendiz abbas, Petrus Gunsalvi, Johannes Pelagii, Menendus Sueriz, Menendus Johannis, Dominicus, Martinus Gunsalvi, Johannes Menendiz, Menendus Martiniz, Johannes Gomiz, jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira iiij. bracales et j. cubitum quarta, et viij. denarios. Et habet ibi Rex vocem et calumpniam cum monasterio de Costa per medietatem.

2 — jurati dixerunt quod Rex habet ibi quandam parvam vineam, et laborant illam de ista ecclesia: dant inde medium vini. Et est ibi alia leira regalenga, de qua dant terciam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Costa habet ibi xij. casalia et alias entradas.

Vide *Ibidem*, pag. 14, 85, 174 e 216.

---

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

Azurey — S. Pedro d'

1 — De Sancto Petro de Asorei. Petrus Petri capellanus, Peainus, Domnus Laurencius, Petrus Menendiz, Johannes Pelagii, Domnus Dominicus, Pelagius Menendiz, Pelagius Petri, Johannes Martini, Johannes Petri, Johannes Menendiz, Didacus Petri, Menendus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi in Asorei v. casalia, et tenet inde unum Gomecius de Rupella in prestimonio, et pretor Vimaranensis tenet alios iij. casalia quia sunt prestimonium de castello Vimaranensi. Et de uno ex istis casalibus, qui habet Bernaldus Simoiz, dant pro directuris ij. bracales, et pro fugacis j. sextarium tritici, et spatulam cum vino et castaneis, et j. capom, x. ovos, et j. frangao, et cordeirum album, et caseum cum manteiga et cum ovis, et lectom si habuerit illum. Et de casali qui tenet Gomecius de Rochela dant pro directuris ij. bracales, et pro fugacis iij. almudes tritici, et spatulam cum vino, et cordeirum album, et caseum cum manteiga et cum ovis, et lectonem, et ij. capones cum xx. ovis, et pernam de carneiro. Et de casali de Patecaras dant spatulam. Et de casali de Gradinas dant spatulam cum vino et castaneis, et cabrito et lectom. Et de Quintana dominus Rex Alfonsus, avus istius Regis, fecit cartam Menendo Malo ut habuisset illam per forum de Creiximir, et postea accepit ipsam Quintanam et misit eam in Regalengo. Et Maior Menendi, filia ipsius Menendi Mali, fuit ad dominum Regem Sancium, et ostendit ei cartam quam fecerat pater suus dominus Rex Alfonsus, et octorgavit ei terciam ipsius Quintane, quia tantum etat suam portionem, et dat inde terciam de j. spatula et de cabrito; et de aliis duabus partibus dant ij. bracales, et ij. capones, xx. ova, et j. sextarium tritici, et spatulam cum vino, et cordeirum album, et caseum cum ovis et cum manteiga, et lectom. Habet ibi eciam unum casale, et dicit prior Vimaranensis quod dominus Rex Sancius dedit illum Sancte Marie de Vimaranes pro illuminare inde unam lampadam ante altare pro sua anima. Habet ibi eciam Rex alios campos, unde dant terciam panis. Et unus campus, qui est de termino de Cezil, dat illum Maiordomus cui vult pro sua offretione, et dant inde terciam panis. In Pausada habet Rex unum casale, et dant inde terciam panis et medium vini; et pro directura j. bracale, et caponem, x. ova, et pro fugaça vj. denarios, et spatulam, et cabritum, et caseum, et lectom. Habet eciam ibi alios Regalengos, unde dant terciam panis et medium vini, et bonas devesas regalengas. In Cezil habet eciam Rex iij. casalia, et dant inde terciam panis et vini, et in paucis locis medium vini; et dant pro directuris singulos solidos pro bracalibus, et singulos capones cum x. x. ovis, et pro fugacis vj. vj. denarios, et singulas spatulas, et de duobus ij. cordeiros albos, et de altero unum cabritum, et quocienscunque peperit porca dabit lecticam, et singulos caseos. Habet eciam ibi bonas devesas regalengas. Et istum Regalengum de Cezil et de Pausada tenet magister Menendus in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi de casali de Pausada et de casalibus de Cezil singulos quartarios de pane et singulos puzales de vino pro eiradigo, et dant luctosam, et ducunt panem et vinum ad cellarium domini sui in Vimaranis. Et de vinea de Moreira dant j. puzalem pro eiradiga. Et de campo de Lagona et de Pumarelo dant j. quartarium pro eiradigo. Et in casali qui tenet Gomez de Rochella debent facere boronas pro a canibus domini Regis, et quando eas fecerint debent eis dare portionem de domo Regis. Et pectant ibi vocem et calumpniam. Et de omnibus casalibus regalenguis qui sunt in ista collatione dant inde unusquisque singulos dies ebdomade pro geira, et dant luctosam.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia Sancte Marie Vimaranensis habet ibi vij. casalia. Et Monasterium de Costa j. casale. Sanctus Jacobus medium casale.

Vide *Ibidem*, pag. 9, 82, 172 e 215.

Balazar — Salvador de

1 — De Sancto Salvatore de Belsare et de Sancta Maria de Pausada. Johannes Petri, Gunsalvus Petri prelati, Pelagius Pelagii, Martinus Menendiz, Petrus Menendiz, Petrus Pelagii, Johannes Petri, Gunsalvus Pelagii, Martinus Laurentii, Dominicus Gunsalvi, jurati propter freeguisias quod habebant insimul dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati propter friguisias quas habebant

insimul dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam. Et in uno casali quod habet ibi monasterium de Loomar debet Prestamarius pausare.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus. Et hoc juraverunt propter quod habebant freguisias insimul.

4 — jurati propter friiguizias quas habebant insimul, dixerunt quod iste ecclesie habent senarias. Et Monasterium de Loomar habet ibi j. casale. Et Monasterium de Sandi iij. casalia medium, et unam granchiam. Ecclesia de Villa Nova iij. casalia et senaras de vineis. Sancta Christina j. casale. Hospital ij. casalia quarta.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 77, 170 e 212. (1)

Barco — S. Claudio do

1 — De Sancto Croio de Ripa Ave. Pelagius monacus abbas, Petrus Pelagiz, Pelagius Fromariguiz, Petrus Osevis, Arteirus, Johannes Fromariguiz, Johannes Johannis, Petrus Menendiz, Menendus Fromariguiz, Benedictus, jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira: de casali de Suerio Longo v. cubitos. De hereditate de Petro Oseviz quartam de bracali. De hereditate de Petro Diaz medium bracale. De hereditate de Petro Eitaz j. cubitum, et vocem et calumpniam. Et hospital gaanavit ibi quandam entradam, unde aufert vocem et calumpniam Regi.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et iij. casalia. Et Hospital quandam entradam unde dant ei j. sextarium de pane, et j. bracale, et capom, x. ovos. Monasterium de Sauto j. casale. Et Monasterium de Arnoia j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 171 e 213.

Briteiros — Santo Estevão de

1 — De Sancto Stephano de Ripa Ave. Domnus Godinus abbas, Petrus Martiniz, Petrus Petri, Johannes Pelagii, Domnus Stephanus, Domnus Dominicus, Menendus Martiniz, Johannes Petri, Pelagius Pelagii, Menendino, Johannes Martiniz, Menendus Menendiz, jurati dixerunt quod in ista collatione pectant Regi vocem et calumpniam.

2 — jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Monasterium de Sauto habet ibi viiij. casalia. Sancta Christina de Longos j. casale. Monasterium de Sandi j. casale. Et Monasterium de Fontarcada j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 15, 85, 174 e 217.

Briteiros — Santa Leocadia de

1 — De Sancta Leocadia de Palmeira. Pelagius monacus abbas, Pelagius Gomiz, Petrus Calvus, Martinus Petri, Pelagius Petri, Petrus Pelagiz, Amberte, Martinus Menendiz, Simeon, Pelagius Martiniz, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam. Et de hereditate que fuit de Petro Johannis dabant pro fossadeira iij. cubitos, et domna Marina Gomecii comparavit illam minus ij. nonas, et tollit inde fossadeira.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et fratres Templi j. casale. Hospital j. casale quarta. Monasterium de Sandi ij. casalia et j. vineam. Et Monasterium de Tiviaes iiij. casalia. Sancta Maria de Vimaranes ij. casalia. Santa Maria de Sauto j. casale. Ecclesia Bracarensis j. casale. Monasterium de Vilar j. casale. Sancta Christina iiij. casalia tercia.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 170 e 213.

Briteiros — Salvador de

1 — De Sancto Salvatore de Briteiros. Martinus Menendiz abbas, Godinus Rodriguiz, Johannes Menendiz, Menendus Menendiz, Egas Menendiz, Martinus Menendiz, Gunsalvus Arias, Pelagius Gunsalviz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi unum casale, quod te-

(1) A freguezia de Pousada está incorporada na de Balazar; no local em que, segundo a tradição, existiu a sua egreja parochial está erecta uma capella dedicada a Nossa Senhora das Neves.

net Johannes Anriguiz: tamen dixit ipse Johannes Anriguiz quod habet illum per cartam.

2 — jurati dixerunt quod dant Regi pro fossadeira de Ventosela iij. cubitos et medium, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista eeclesia habet senarias et decima de uno casali. Et Hospital habet ibi j. casale. Et fratres Templi medium casale minus quinta.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 171 e 213.

Brito — S. João de

1 — De Sancto Johanne de Brito. Martinus Pelagii abbas, Johannes Menendiz, Petrus Pelagii, Martinus Diaz, Johannes Pelagii, Dominicus, Petrus Palia, Petrus Petri, Gunsalvus Menendiz, Johannes Petri, Martinus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi in Lauredo xj. casalia, et dant inde terciam panis et medium vini, et est inde unus depopulatus. Et de istis decem casalibus depopulatis *(sic)* dant pro directuris singulos lenzos de pane de bracali, et singulos capones, et ij. ij. gallinas cum x. ovis, et singulas taligas tritici pro fugacis, et singulas spatulas cum vino et castaneis, et singulos cordeiros albos, et singulos cabritos, et singulas quartas de vino, et singulos caseos cum x. ovis, et qui habuerit porcam, quantas vices peperit, dabit tantas lectigas. Et de casali depopulato dant pro directura j. morabitinum. Habet eciam dominus Rex in Brito viij°. casalia, et dant inde, de v. casalibus, terciam tritici et centeni, et medium alterius panis, et medium vini; et pro directuris singulos bracales, et singulos porcos de viij. viij. cubitos de bracali, et singulos capones, et singulos frangaos cum x. ovis, et singulos cordarios albos, et singulos sextarios tritici pro fugacis, et singulas spatulas cum vino et castaneis, et singulos caseos cum x. x. ovis. Et de altero casali de Petro Cieiram dant unum modium de pane et medium vini; et pro directuris unum quartarium tritici, et j. quartarium de centeno, et unum sextarium de leguminibus, et j. bracale, et ij. capones, xx. ova, et spatulam cum vino et cum castaneis, et j. porco de viij. cubitos, et j. cordarium album, et caseum, x. ovos. Et de casali de Pardelhas dant terciam tritici et centeni, et medium alterius panis, et de legumiis; et pro directuris j. bracale, et caponem, x. ova, et unum porcum de viij. cubitos, et j. sextarium de tritico, et spatulam cum vino et castaneis, et cabritum, et caseum, x. ovos. Et de altero casali depopulato dant terciam tritici et centeni, et medium alterius panis; et pro directuris medium morabitinum. Et de Quintana de Paazaoo dant terciam tritici et centeni, et medium alius panis, et medium vini, et spatulam, et almude tritici, et capom, x. ovos: et est ibi pausa domini terre. Habet ibi quodam molinum, quod dat Maiordomus pro sua offrecione. Et totum istud tenet Stephanus Soariz in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi de hereditate de Quintana unam spatulam cum vino et j. almude tritici. Et de quebradas de Brito iiij. capones, xl. ovos, et j. bracale. Et de quodam molino ij. cubitos. Et de altero molino iij. cubitos. Et de casali de Ordonio de uno campo iij. cubitos medium. Et Maiordomus de Laureiro debet dare Domino terre da entrada iiij. morabitinos, et pro meitiga viij. morabitinos, et j. capra pro ad azores, et pro fugacia j. almude tritici, et vj. calazas de carne de porco coctas et adubadas, et j. cabritum adubadum. Et dant de quodam campo j. solidum, et de alio iij. denarios, et de alio de Avelaido j. quartam de vino. Et de herdadores pro fossadeira v. bracales medium. Et de hereditate de Gunsalvo Pelagiz et de Petro Zorro et de Pelagio de Oleiros dant pro foro iij. almudes tritici et iij. spatulas. Et de quebradas x. capones, c. ovos. Et de quodam campo j. quartam de vino. Et de vj. casalibus regalenguis de Brito dant pedidam Maiordomis. Et Maiordomus de Brito dat pro almeitiga unum porcum, et unum carneirum, et viij. gallinas, ij. capones, et iij. almudes tritici, et iij. taligas de centeo, et j. almude de manteiga, et pectant vocem et calumpniam. Et totum istud tenet Stephanus Sueriz in prestimonio. Et de casali de Suerio Ooriz, et de Menendo Laureiro, et de Martino Ordoniz debent esse Maiordomos de terra et de pane.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et x. casalia medium. Habet ibi Hospital j. casale. Et Sancta Maria de Vimaranes ij. casalia. Et Monasterium de Ulveira vj. casalia. Ecclesia de Villa Nova ij. casalia medium.

Vide *Ibidem*, pag. 5, 79, 171 e 214.

Cahide — Santa Christina de

1 — De Sancta Christina de Caidi. Domnus Vilidus abbas, Pelagius Suariz, Petrus Puzal, Suerius Menendiz, Petrus Martiniz, Johannes Menendiz, Pelagius Martiniz, Menendus Martiniz, Petrus Pelagii, Martinus Petri, jurati dixerunt quod Rex habet ibi medios de duobus casalibus, et dant inde terciam panis et medium vini; et pro directuris medias de ij. spatulis, et medios bracales, et medios de duobus cabritis, et medios de ij. franganis et de xv. ovis.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira ij. bracales et v. cubitos et medium, et iij. denarios, et mediam de voce et de calumpnia.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Costa habet ibi iiij. casalia, et unam bonam vineam, et mediam partem de voce et de calumpnia et de fossadeira de ista collatione. Et Hospital habet ibi medium casale. Et Monasterium de Sauto j. casale. Et Sancta Maria Vimaranensis ij. casalia medium. Et ecclesia de Villa Cova j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 10, 82, 172 e 215. (1)

Caldas de Vizella — S. João das

1 — De parrochia Sancti Johannis de Caldis. Johannes Petri prelatus, Domnus Facundus, Pelagius Pelagiz, Gunsalvus Menendiz, Petrus Petri, Martinus Menendiz, Laurentius Pelagiz, jurati dixerunt quod non erat ibi aliquod Regalengum.

2 — jurati dixerunt quodo Rex non habet ibi ullum forum.

3 — jurati dixerunt quod est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Vilarino habet ibi j. casale medium et bona senarea de vinea.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 75, 169 e 211.

Caldas de Vizella — S. Miguel das

1 — De parrochia Sancti Michaelis de Caldis. Magister Martinus prelatus, et Gunsalvus Menendi, Dominicus Menendi, Didacus Garcie, Martinus Pelagii, Gunsalvus de Ulvar, Petrus Pelagii, Dominicus Gunsalvi, Gunsalvus Valasquiz (non potuimus magis habere), jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xxiiij. casalia, et dant terciam panis et vini. Et est talis consuetudo: quot focos ibi fecerint, tot directuras debent dare, tales videlicet: qui habuerit porcum debet dare spatulam, et si non habuerit dabit unum solidum: et si habuerit capras et genuerint dabit cabritum: si habuerit oves et genuerint dabit agnum: si habuerit porcam et genuerit dabit lecticam: si habuerit vaccam et genuerit dabit caseum: si venerit Rex dabunt ei singulas gallinas una vice in anno.— Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod Rex...

3 — jurati dixerunt quod Rex est patronus cum quibusdam aliis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Et Monasterium de Vilarino habet ibi iiij. casalia. Et Hospital j. casale. Et Monasterium de Palumbeiro j. casale. Et Sanctus Johannes de Caldis sextam de uno casali.

Vide *Ibidem*, pag. 1, 75, 169 e 211.

Caldellas — S. Thomé de

1 — De Sancto Thome de Caldellis. Petrus Martiniz capellanus, Martinus Petri, Gunsalvus Petri, Suerius Sanchiz, Petrus Johannis, Petrus Menendi, Gomecius Petri, Martinus Menendiz, Suerius Gunsalvi, Menendus Petri, jurati dixerunt qu̇od dominus Rex habet ibi quosdam Regalengos, de quibus dant terciam panis, et prestamarius dat illos cui vult pro sua offretione. Et istud Regalengum tenet Petrus Petri de Arguzaes, et vocem et calumpniam.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione dant Regi pro fossadeira ij. bracales iij. cubitus, et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Maria Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et mediam de uno casali. Et Santa Maria de Villa Nova habet ibi mediam de uno casali. Et Monasterium de Sandi v. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 173 e 215.

(1) Esta freguezia está hoje incorporada na de Atães.

Calvos — S. Lourenço de

1 — De Sancto Laurencio de Calvis. Petrus Garcie abbas, Fernandus Pelagii presbiter, Petrus Pelagii, Monius Pelagii, Andre, Pelagius Martiniz, Dominicus Pelagii, Petrus Petri, Pelagius Pelagii, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi j. casal depopulatus, et dant inde terciam, et non dant directuras. Habet ibi eciam quosdam Regalengos, unde dant iij. quartas de vino et j. sestarium de pane et iij. gallinas.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et vj. casalia, et duas partes de casali. Sancta Maria de Vimaranes j. casale. Sancta Crux de Colimbrie ij. casalia minus tercia de casali.

Vide *Ibidem,* pag. 4, 77, 170 e 212.

Candoso — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Candaoso. Johannes Fafiaz abbas, Egas carpeñ., Petrus Soariz, Johannes Gunsalvi, Gunzalvinus, Bonus Homo, Martinus Diaz, Menendus Petri, Petrus Menendiz, Johannes Garsie, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vij. casalia, et dant terciam panis et medium vini. Et dant inde, de duobus que sunt in Laurido, pro directuris v. cubitos de bracali, et singulas spatulas cum singulis alqueiris de castaneis, et singulos quadraziles, et singulos cabritos cum singulas ranoadas de cabritos, et singulos lectones, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos frangaos, et singulos caseos, et singulas taligas de tritico. Et alii duo casalia sunt in Lagenas, et tenet unum Gomecius de Rochela in prestimonio, et alter tenet Ruber de Lila, et dant pro directuris singulas taligas tritici, et singulos lenzos de panno de bracali, et singulos capones cum x. x. ovis, singulos frangaos, singulas spatulas cum singulis almudis tritici et cum castaneis, et singulos cordeiros albos, singulos caseos. Et alii tres casales sunt in Ripa Selii, et dant de uno pro directuris j. bracale, et capom, x. ovos, et spatulam cum alqueire de castaneis, et cabritum: et de altero dant iiij. cubitos de bracali, et capom, x ovos, et spatulam cum alqueire de castaneis, et cabritum: et de altero dant vj. cubitos de bracali, et capom, x. ovos, et spatulam cum alqueire de castaneis, et cabritum, et caseum, et lectonem. Et de quadam entrada regalenga in Candaoso dant terciam panis et medium vini; et pro directuris j. bracale, et capom, x. ovos.

2 — jurati dixerunt quod de duobus casalibus regalengis qui sunt in Laurido dant pro foro Maiordomo panis singulas mectigas. Et de quintana de Laurido dant j. bracale, j. spatulam cum alqueire de castaneis, et cabrito, et capom, x. ovos. Et de toto Laurido dant pro fossadeira ij. bracales et ij. cubitos. Et de Lagenas de Jusanas dant pro foro j. modium de pane per quaira, et pro fossadeira iiij. cubitos, et spatulam cum alqueire de castaneis, et ij. capones, xx. ovos, et cabritum. Et de quadam entrada da Ribeira dant pro fossadeira iij. bracales et iij. cubitos, et almude de vino, et almude de castaneis. Et de casa que stat in Batoca dant j. gallinam. Et in Ripa Selii dant hereditatores pro fossadeira iij. bracales, j. cubitum. Et de hereditate que vocitant Salamanca dant j. gallinam et almude de castaneis. Et de quadam entrada de Candaoso pro fossadeira j. bracale. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Habet ibi Hospital unam bonam quintanam cum bonis senariis, et iij. casalia.

Vide *Ibidem,* pag. 7, 80, 171 e 214.

Candoso — S. Thiago de

1 — De Sancto Jacobo de Candooso. Menendus Garcie abbas, Petrus Petri, Menendinus, Martinus Dominici, Dominicus, Stephanus, Petrus Maurus, Menendus Pelagiz, Gunsalvus Petri, Johannes Petri, Silvester, jurati dixerunt quod Rex habet ibi in Candooso vij. casalia et unam quintanam, et dant inde terciam panis et lini, et medium vini, et tenet de illis Gomecius de Rochela iiij. casalia, et judex Ramirus Petri ij. casalia. Et dant inde pro directuris, de tribus, singulos bracales, et de uno vj. cubitos, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos frangaos, et pro fugacis singulas taligas tritici, et singulas spatulas, et singulos quadraziles cum vino et cum castaneis, et singulos cordeiros albos, et de tri-

bus singulas ranuadas de cabrito, singulos lectones qui eos habuerit, et singulos caseos cum manteiga et cum ovis. Et de uno casali dant medias de maçanis et de peris, et de altero dant medias de peris. Et de duobus casalibus, quod judex tenet, dant pro directuris de uno vj. cubitos de bracali, et j. taligam tritici pro fugacia, et j. capom, x. ovos, et spatulam cum vino et castaneis, et unum quarazil, et cabritum, et caseum cum manteiga et cum ovis, et unum lectom; et de altero dant ij. bracales, ij. capones, xx. ova, et j. sextarium tritici pro fugacis, et ij. spatulas cum vino et castaneis, et ij. cabritos, et lecticam, et ij. caseos cum manteiga et cum ovis, et pedidam Maiordomis. De altero casali, quod venit ad cellarium Regis, dant pro directuris j. bracale, j. caponem, x. ova, et spatulam cum castaneis, et cabritum, et caseum, et lectonem, si illum habuerint. Et de quintana dant terciam panis et medium vini, et non dant directuram. Habet ibi Rex quosdam Regalengos, unde dant terciam panis et medium vini. Habet eciam Rex in termino de Crexemir unum casale, unde dant terciam panis et vini. Habet ibi alios Regalengos, unde dant terciam panis et vini. Habet ibi eciam fornos ubi faciunt tegulam, et de quantas fornadas ibi cozerent debent dare Regi vj. vj. q̄r de tegula.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione de uno casali debent facere panem centenum Regi, et serviciales debent ei dare j. quartarium de centeno plenum et alterum rasum, et levarent illum ad molinum et ducere farinam per suam custam; et ipse qui facit panem debet illum molere. Et in Quintana est pausa Regis et debet ibi esse servizaria. Et de casali de Pelagio Perro debet esse Maiordomum de terra, et Reimondus debet esse Maiordomum et servizalem, et Stephanus Pelagiz Maiordomum panis, et Caracho Maiordomum terre. Et pectant ibi vocem et calumniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias.

Vide *Ibidem*, pag. 12, 84, 173 e 216.

Castellões — S. João de

1 — De parrochia Sancti Johanis de Castellanis. Johannes Alvitiz prelatus, Petrus Petri, Gunsalvus Menendiz, Pelagius Soprinus, Petrus Maurus, alter Petrus Maurus, Petrus Pelagii, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi quasdam leiras, unde dant ei suam portionem. — Interragati si aliquod ibi erat negatum domino Regi dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod habet ibi iij. casalia de hereditatoribus, unde dant Regi pro foro iij. spatulas; et si habuerint capras dabunt singulos cabritos, et lectones similiter. De casali de Quintana j. taligam pro fugacia. De casali de Barro j. sextarium pro fugacia. De Villar j. sextarium pro fugacia et j. gallinam. De Quintanas j. gallinam. De Varzenas ij. spatulas, et si habuerint capras dant ij. cabritos, et lectones similiter. De hereditate de Carvalio j. spatulam, et si habuerit capram dabit cabritum et lectonem similiter. Et dant de Villa de Castellanis vij. modios per stiva de pane pro censuria, et de Varzeelas vj. quartarios (et) sextarium per stiva, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et vij. casalia. Et Monasterium de Fontarcada ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 76, 170 e 212.

Conde — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Conde. Petrus Garcie abbas, Dominicus Pelagii, Pelagius Petri, Johannes Garcie, Garcia Jaz, Dominicus Menendiz, Menendus Petri, Fernandus Petri, Petrus Gunsalvi, Gunsalvus Menendiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi viij. casalia et quartam, et est inde unus heremus, et dant terciam panis et medium vini; et pro directuris dant singulos bracales medium, et ij. ij. franganas coctas de singulis taligis de centeno, et singulas spatulas cum vino et cum castaneis, quos habuerint singulos cabritos, et qui habuerit porcam dabit lecticam semel in anno, singulos frangaos cum x. x. ovis, et qui habuerit vacam cum lacte dabit caseum, et singulas quartas vini quando segarent messes. Habet ibi eciam dominus Rex quosdam Regalengos, et Maiordomus dat illos cui vult pro sua offrecione, exceptis campum do Esqueeiro et campum de Molino, quod debet laborare linagem de Petro Alvariz: et de istis Regalenguis dant terciam panis, et de roteis de monte dant quartam panis. Et de castinariis qui stant in Rega-

lengo debent dare medias de castaneis, et de uvariis dant medium vini. Et de quanto plantaverint in Regalengo debent dare medietatem fructus domino terre. Et istud tenet magister Silvester in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi omnes qui ibi habitant singulas gallinas pro azore, et singulos fexes de palea, et dant pro fossadeira xj. bracales ij. cubitos medium. De quodam molino dant j. bracale. Et de casali de Outeiro pro Regalengo quod laborat dat j. bracale et medium. Et de campis de Barneiras iij. mealias. Et homines qui habitant in Regalenguis debent dare singulos dies de domaa pro geira, et debent ire in mandato usque ad Turrem de Sandi, et de alia parte usque ad quintanam de Ripa Vizella qui vocant Outeiro, et pectant ibi vocem et calumpniam, et dant luctosam. Johannes Garcia est Maiordomus de pane. Et Petrus Petris, et Monio Ermichiz, et Garcia Alvitiz, et Didacus Petriz, et Petrus Menendiz, et Petrus Fortes, fuerunt Maiordomos de terra et de pane. Et domnus Isidorus, et Gunsalvus Pelagiz, et Martinus Pelagiz de Covelas, et Johannes Pelagiz, fuerunt de pane.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Vilarino habet ibi iiij. casalia et quandam entradam unde dant et j. lenzo.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 173 e 216.

Corvite — Santa Maria de

1 — De Sancta Maria de Curviti. Petrus Pelagii capellanus, Rodericus Menendiz, Johannes Osoriz, Osorius, Johannes Petri, Martinus Petri, Johannes Menendiz, Johannes Petri, Martinus Petri, Pelagius Ooriguiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi quosdam Regalengos, unde dant terciam panis et vini, et ex illis dat Maiordomus cui vult pro sua offrecione.

2 — jurati dixerunt quod de Regalenguis qui laborant de Libi dant pro foro medium morabitinum. De vinea de Gomecio Gunsalvi dant pro eiradigo j. bracale, et de castinariis j. frangao cum ovis. De vinea de Petro Menendiz de Frojam iiij. cubitos de bracali. De vinea de Menendo Cavaleiro j. frangao. De vinea de Menendo Menendiz de Bacorin medium bracale. De vinea de Johanne Menendiz, gener de Menendo Menendiz, pro eiradigo j. puzale de vino. De casali que fuit de Elvira Ooriz pro fossadeira viij. cubitos de bracali. De hereditate de Maria Diaz j. cubitum. De hereditate de Priore iiij. denarios. De vinea de Froja ij. denarios.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Sancta Maria Vimaranensis j. casale. Et ecclesia de Villa Nova ij. casalia. Et Hospital iiij. casalia et unam vineam.

Vide *Ibidem*, pag. 5, 79, 171 e 213.

Costa — Santa Marinha da

1 — De monasterio de Costa. Prior Menendus Gunsalvi presbiter, Menendus Soprinus. Gunsalvus Didaci, Johannes Petri, alter Johannes Petri, Gunsalvus Fernandi, Menendus Albus, Fernandus Vermuiz, Menendus Gunsalvi, Menendus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xvj. casalia, de quibus dant terciam panis et medium vini; et de quibus fuerint populata debent dare pro directuris singulas spatulas, et singulos cabritos, et singulos lectones, si habuerint illos; et quando venerit Rex debent ei dare singulas gallinas. Habet ibi eciam Rex campos et vineas, unde dant terciam panis et medium vini; et ex illis dant rationem ad unum casale Regalengi supradicti, quod tenet Fernandus Petri Salvatoris, et alii vadunt ad cellarium Regis. Et de istis casalibus unus tenet prior Vimaranensis, et alter tenet Petrus Nuniz, et alter tenet Strabarius domini Regis. Et in cima de vinea de Ber(naldo) Rodelin est de illa regalenga, et campum ubi plantavit devesa est regalenga. Et in alio campo parvo regalengo plantavit Petrus Petri, clericus Sancte Marie, devesa.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione dant Regi pro dadiva herdadores de Cantoni iiij. modios de vino. Et de Verdeal j. modium de vino. Dant eciam de Cantoni de hereditate de Menendo Gunsalvi cum fratribus suis vj. puzales de vino. Et de casali quod jacet inter hereditatem de Costa et inter quintanam que fuit domni Nicholai ij. modios de vino. De casali quod vocitant de Costardo debent facere panem triticum domino Regi, et serviciales debent levare triticum ad molendinum et ducere farinam, et quando fecerit panem debent ei dare

rationem de domo Regis. De casali de Maria Dona et de Johanne Zinisia debent dare Regi lineam siccam, et darent eis rationem de domo Regis. Et de casalibus de Petro Canoto, et de Cerafena, et de Pelagio Fardo, et de Durano, debent dare lineam viridem de devesas regalengas, et dare eis rationem de domo Regis. Et de casalibus de Petro Stalom, et de Menendo Moniz, et de Didaco Dominici, debent dare masseiras pro ad canes et aves, et debent eis dare rationem de domo Regis: et quando dominus Rex exierit de villa debent dare masseiras ad ipsos qui eas faciunt ut custodiant illas. Debent eciam ire ad servìcium Regis quando vocaverint eos de istis Regalenguis. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — Est patronus.

4 — jurati dixerunt quod iste Monasterius habet ibi senarias et viij. casalia. Et ecclesia Sancte Marie Vimaranensis iiij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 14, 85, 173 e 216.

Creixomil — S. Miguel de

1 — De Sancto Michaele de Creximir. Cantor Vimaranensis abbas, Menendus Johannis, Gallecus, Menendus Petri, Petrus Maurus, Menendus Menendiz, Martinus Petri, Maurus, Petrelinus, Petrus Martiniz, Menendus Longo, jurati dixerunt quod Rex habet ibi xvij. casalia, de quibus dant terciam de tota lavoira et de vino; et pro directuris singulas spatulas cum castaneis, singulos cabritos, singulos lectones, qui eos habuerint. Et de istis casalibus tenet unum Gunsalvus Petri falconarius, et alter tenet ipse qui tenet castellum Vimaranensem. Habet ibi eciam Rex quosdam campos et vineas regalengas, unde dant terciam panis et vini.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione quot homines habitant in casalibus regalenguis debent ire ad servitium Regis quando eos vocaverint. Et in uno casali qui vocatur de Porcariza debent custodire porcos Regis quando ei illos dederint. Et de uno casali de Maucos debent facere aream in qua malleant panem regalengum, et debent levare tegulam Regis de forno teleiro ad casalem de Rabicis. De molino de Lagea dant pro foro j. taligam de centeno et j. quartam de vino. Et de molino do nego *(sic)*. Et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Et Sancta Maria Vimaranensis habet ibi ij. casalia et ij. senarias de vineis. Sanctus Jacobus j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 13, 84, 173 e 216.

Donim — S. Salvador de

1 — De Sancto Salvatore de Donim. Johannes Petri abbas, Petrus Johannis, Johannes Petri abbas, *(sic)*, Martinus Petri, Duram, Martinus Petri, Johannes Petri, Menendus Menendiz, Johannes Sueriz, jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod Rex habet ibi vocem et calumpniam, preter in hereditate de Tiviaes.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Monasterium de Tiviaes.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Tiviaes viiij. casalia medium. Et Monasterium de Adaufi v. casalia. Et Monasterium de Sauto iij. casalia. Et Monasterium de Loomar ij. casalia. Et Monasterium Sancti Torquati j. casale. Et Hospital quadam entrada, unde dant ei j. taligam.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 171 e 213.

Fareja — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Farecha. Petrus Fernandiz capellanus, Pelagius Diaz, Gomecius, Fernandus Sueriz, Martinus Pelagiz, Fernandus Fernandi, Garcia Fernandi, Menendus Martiniz, Petrus Menendiz, Martinus Fernandi, Petrus Foloo, jurati dixerunt quod Rex habet ibi viij. casalia medium, de quibus dant terciam panis et lini, et medium vini; et dant inde de v. casalibus pro directuris singulos bracales, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos frangaos, preter unus qui non dat caponem, singulas spatulas cum singulis almudis de castaneis, singulos cabritos, singulos lectones, qui eos habuerint, et iij. caseos, quia duo non dant caseos, et iiij. quadraziles, quia unus non dat illum. De casali de Raariz dant mediam directure, preter lectonem et caponem et franganum et quadrazil. Et de aliis duobus casalibus dant singulos medios bracales, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos frangaos, sin-

gulas spatulas cum singulis almudis de castaneis, et singulos quadraziles, singulos cabritos, et lecticas qui eos habuerit. Habet ibi alios campos et vineas regalengas, unde dant terciam panis et medium vini. Habet ibi quandam vineam regalengam, qui tenent de hereditate de filiis Laurencii Bernaldi, unde dant terciam. De lareis regalenguis, qui laborant de casali ubi habitavit Pelagius Gondemariz, pro directuris j. frangao cum v. ovis. De quadam chausa, qui tenent de ecclesia, dant j. frangao cum v. ovis. De casali de Quintana tenent quandam vineam regalengam, unde dant medium vini; et pro directuris j. quarta de vino. Et de una chousa regalenga j. frangao cum v. ovis, qui tenent cum ipsa vinea. Et de quodam molino dant pro directuris j. taligam terciam inter panem et vinum. Et istud tenet domna Stephania.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira v. bracales et ij. cubitos quartam de cubito, et ij. solidos. Et pectant ibi vocem et calumpniam. Et istud tenet domna Stephania.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Hospital habet ibi ij. casalia medium. Et Sanctus Michael j. casale de quo dant Hospitali ij. bracales. Et Monasterium de Palumbeiro vj. casalia et unam heremitam cum suis senariis bonis. Sancta Maria Vimaranensis unam heremitam et j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 13, 84, 173 e 216. (1)

Fermentões — Santa Eulalia de

1 — De Sancta Eolalia de Ripa Selii. Petrus Gunsalvi abbas, Menendus Gunsalvi, Johannes Menendiz, Joanino, Menendus de Opera, Suerius Norza, Didacus, Johannes Martiniz, Gallecus, Johannes Chamuscado, Petrus Michaelis, jurati dixerunt quod Rex habet ibi iij. casalia et alios Regalengos, de quibus dant terciam panis et lini, et medium vini. Pro directuris de istis iij. casalibus dant singulos bracales, et singulas taligas tritici, singulos capones cum x. x. ovis, et singulas spatulas cum castaneis, singulos cabritos, singulos caseos. De Regalenguis quod laborant de casali de Johanne Dominici dant pro directuris unum caponem. Et de aliis quod laborant de casali de Reimondo Johannis dant x. ova. Et de una chousa, que jacet in casali de Petro Feo in Fervenza, j. frangao x. ova. In Laureiro habet Rex iiij. casalia, de quibus dant terciam panis et vini, quia dicunt ipsi quod a longo tempore dederunt terciam vini; tamen de aliis totis casalibus dant in ipso termino medium vini, et non monstrant nullam cartam, pro qua debeant dare terciam vini, nisi per parabolam. Et dant inde pro directuris de tribus casalibus iij. iij. almudes tritici, singulas spatulas, singulos cabritos, singulos capones cum x. x. ovis, singulos caseos. Et de altero casali dant iij. almudes tritici, et j. solidum pro spatula, et cabritum, et caseum. Et de campo de Varzea et de Petra Maladoira dant terciam panis; et pro directuris j. caponem, x. ova. Et de campo de Talio terciam panis, et j. caponem, et x. ova. De sauto do Ermo j. caponem, x. ova. De duabus partibus de molino do Arco ij. bracales. De una leira de vinea, que jacet in casali de Menendo Petri, sextam vini et medium bracale. Et de uno campo quod laborant istius ecclesie in Asserosa dant sextam panis. Et de alio qui laborant de Terpecido similiter. Et istud tenet domnus Petrus Pelagii pretor Ulixbone. In quintana de Fervencia, intus in cortinale, habet unum campum Regalengum, unde dant sextam panis, et unam leiram de vinea, de qua dant quartam partem vini; et extra cortinale habet alias leiras, de quibus dant terciam. Et istud tenet Petrus Gunsalvi Eriz in prestimonio. Habet ibi alios Regalengos, unde dant terciam panis et medium vini. Et de campis quos laborant de casali de Pelagio de Rochela dant j. alqueire. Et de aliis quos laborant de casali de Maiore de Frandiz j. alqueire. Et de campo de Amexenale j. taligam. De vinea que jacet in casali de Gunsalvo Petri j. quarta de vino. Et sub Petra Maladoira habet unam leiram regalengam, et dabant inde terciam, et accepit eam Gunsalvus Petri et non dat inde nichil.—Interrogati si habebat ibi magis negatum, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod homines qui habitant in casalibus regalenguis in ista collatione unusquisque debet esse Maiordomum de istis casalibus in suo termino. In casali ubi habitat Menendus Gunsalvi est pausa Prestamarii et

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

servizaria. De quadam entrada quod tenent in casali de Menendo Petriz dant pro dadiva j. sextarium de pane. De campis qui fuerunt de Pelagio Rebentina dant pro fossadeira medium bracale. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed est inde medietatem ecclesie Sancte Marie Vimaranensis, et aliam medietatem de filiis Petri Alvitiz cum progenie de priore Petro Amarelo et de priore Didaco Petriz.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias, j. casale. Ecclesia Sancte Marie Vimaranensis habet ibi j. casale. Et Monasterium de Costa iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 13, 84, 173 e 216.

Figueiredo — S. Payo de

1 — De Sancto Pelagio de Figueyredo. Martinus Petriz abbas, Petrus Bonus, Dominicus Pelagii, Gunsalvus Martiniz, Menendus Sueriz, Menendus Veegas, Petrus Sueriz, Pelagius Maurus, Martinus do Campo, Pelagius Diaz, Arrizatus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xv. casalia, et dant inde terciam de octuno et medietatem alterius panis ; et pro directuris de casalibus de Mulieribus j. capom, x. ovos, et spatulam cum castaneis, et cordarium album, et cabritum, et caseum, x. ovos, et quociens porca peperit dabit lecticam, et unam garfam senebis, et unam canadam de castaneis siccis. Et de casali de Pelagio Mauro dant iij. bracales, et capom, et frangao, x. ovos, et spatulam cum vino et castaneis, et taligam de centeno per quaira pro fugacia, et cordarium album, et cabritum, et caseum, x. ovos, et quartam de vino, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. De casali de Petro Soariz dant iij. bracales, et capom, et ij. frangaos, x. ovos, et taligam de centeno pro fugacia, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium album, et cabritum, et quartam de vino, et caseum, x. ovos, et iiij^or. canadas de castaneis siccis et garfam senebis ; et de una quebrada viij. denarios. De casali de Arrizado dant ij. bracales, et capom, x. ovos, et taligam de centeno pro fugacia, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et in uno anno dat cordarium album, et in altero anno dat cabritum, et caseum, x. ovos, et garfam senebis. De casali de Menendo Venegas ij. bracales medium, et capom, et iij. frangaos, x. ovos, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cabritum, et caseum, x. ovos, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis ; et de quodam sauto j. capom, xij. ovos ; et de una quebrada viij. denarios et medium de fructu. De casali de Menendo Sueriz iij. bracales, et capom, et iij. frangaos, x ovos, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium album, et cabritum, et caseum, x. ovos, et viij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. De casali de Petro Petri ij. bracales, et capom, et frangao, x. ovos, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cabritum, et caseum, x. ovos, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. De casali de Dominico Pelagiz iij. bracales, et capom, ij. frangaos, x. ova, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium album, et cabritum, et caseum, x. ovos, et j. canada de castaneis siccis, et garfam senebis ; et de quebradas terciam de bracali. De casali de filio de Sumiza j. bracale medium, et capom, x. ova, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium, et cabritum, et caseum, x. ovos, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam de senebis ; et de quebrada ij. solidos et ij. frangaos. Et de casali de Outeyro iij. bracales, et capom, et ij. frangaos, x. ovos, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium, et cabritum, et caseum, x. ovos, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. De casali ermo j. bracale, et capom, x. ovos et spatulam. De casali de Riba j. bracale, et capom, x. ovos, et taligam de centeno, et spatulam, et caseum, x. ovos. De casali de Pelagio Menendiz ij. bracales, et capom, et ij. frangaos, x. ovos, et taligam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et cum castaneis, et cordarium, et cabritum, et caseum, x. ovos, et v. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. De casali de Padornelo iij. bracales, et capom, et frangao, x. ovos, et taligam de centeno, et spatulam cum vino et castaneis, et cordarium, et cabritum, et caseum, x. ovos, et j. canadam de castaneis siccis, et garfam senebis ; et de quebradas iij. puzales de vino. Et de casali de Gunsalvo Diaz iij. bracales, et capom, et frangao, x. ovos, et teigam de centeno, et quarta de vino, et spatulam cum vino et castaneis, et cor-

darium, et cabritum, et caseum, x. ovos, et ij. canadas de castaneis siccis, et garfam senebis. Et istud tenet Stephanus Sueriz in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de quintana de Didaco Arias dant Regi pro fossadeira j. bracale, et pro foro j. spatulam cum vino et cum castaneis, j. capom, x. ovos. De hereditate de Menendo Longo de Lagea j. bracale, et iij. puzales de vino de censuria. Et de una quebrada j. solidum. De sauto de Petro Vicente j. capom, et frangao, x. ovos. De hereditate de Gomecio Mercham j. spatulam. De hereditate de Pelagio Ooriz j. spatulam et j. cabritum. De hereditate do Ribeiro j. spatulam, et pro fossadeira j. bracale. De Cardido j. franganum. Et do campo do Padrom j. frangao pro ofrecione. De focaria do Ribeiro, et filii de Didaco Arias, et filii Pelagii Martiniz, et filii Petri Marnoti, et filii Pelagii Ordoniz, et Gunsalvus Martiniz debent esse Maiordomos, et pectant ibi vocem et calumpniam. Et tenet istud Stephanus Sueriz in prestimonio.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Hospital habet ibi j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 6, 79, 171 e 214.

Freitas — S. Pedro de

1 — De parrochia Santi Petri de Frectis. Domnus Fugaça prelatus, Gomecius Menendiz, Petrus Petri, Petrus Gunsalvi, Petrus Petri, Menendus Petri, Petrus Pelagiz, Petrus Gomiz, Johannes Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xv. casalia, et dant inde terciam panis, et in quibusdam locis quartam: et de uno casali de istis non dant porcionem, nisi tantum directuras: et de istis casalibus dant domne Lupe de Fornelo, de tribus, in quibus locis de porcione terciam partem, et in quibusdam terciam et quartam, et in quibus medium; et de aliis tribus casalibus, qui sunt in loco ubi vocitant Castineira, dant predicte domne Lupe sextam partem de portione. Pro directuris talis est consuetudo: si habuerit porcum, qui valeat bracalem aut plus, debet inde dare spatulam, et si non habuerit det spatulam directam, et pro fugacis singulas taligas de centeno: si habuerit porcam dabit lectonem, et si habuerit capras dabit cabritum, et iiij.or iiij.or cubitos de bracali, et singulos capones cum x. x. ovis. Et de omnibus istis directuris dant inde domne Lupe supradicte directuras de tribus casalibus. Habet etiam dominus Rex ibi quandam portionem de rauxiis et de uno casali de monasterio de Sauto. Habet etiam dominus Rex de uno casali de monasterio de Arnoya, in quibus locis, terciam de ratione panis et vini; et de directuris iij. cubitos de bracali, et unum frangao cum x. ovis, et j. corazil. Habet ibi etiam Rex xij. casalia, quos tenet Menendus Fafiaz in prestimonio.

2 — jurati dixerunt...

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Sauto habet ibi iij. casalia. Et Monasterium de Arnoia j. casale. Sancta Maria de Vimaranes iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 76, 170 e 211. (1)

Garfe — Santos Cosme e Damião de

1 — De Sancto Cosmato de Garfi. Martinus Petri abbas, Godinus Nuniz, Petrus Maurus, Petrus Pelagii, Godinus Petri, Johannes Petri, Menendus Luz, Petrus Feo, Petrus Menendiz, Johannes Petri, Pelagius Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione non habet Rex ullum forum.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. heremitas et j. casale. Et fratres Templi j. casale. Et Hospital mediam unius domus et vineam cum sua entrada. Et Monasterium de Burio ij. casalia. Et Monasterium de Fontarcada ij. casalia. Ecclesia de Villa Nova ij. casalia. Monasterium de Sauto iiij. casalia. Fratres Elbore unam quintanam cum suis senariis et iiij. casalia terciam, et vocem et calumpniam et fossadeiram.

Vide *Ibidem*, pag. 8, 81, 172 e 214. (2)

Gemeos — Santa Maria de

1 — De Sancta Maria de Geminis. Fernandus Pelagii capellanus, Petrus Sueriz, Martinus

---

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

(2) Esta freguezia pertence hoje ao concelho da Povoa de Lanhoso.

Menendiz, Johannes Menendi, Menendus Menendi, Menendus Grilio, Petrus Sueriz, Menendus Michaelis, Johannes Pelagii, Gunsalvus Laurentii, Johannes Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iij. casalia, et est inde unus depopulatus, et dant inde terciam panis et medium vini. Et unus de istis casalibus tenet ama de domno Martino Sanchiz, et alter est serviciarius, et de altero depopulato dant pro directura j. morabitinum. Habet etiam ibi alias entradas regalengas, unde dant terciam panis et medium vini.

2 — jurati dixerunt quod dant Regi pro foro de uno sauto j. bracale, et de alio sauto quartam de j. bracal, et de quodam pumare iij. cubitos, et de una entrada regalenga vj. denarios, et vocem et calumpniam, preter de tribus casalibus.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Habet ibi Hospital j. casale. Et Monasterium de Vilarino j. casale. Et Monasterium de Sandi medium casale. Et Sanctus Georgius j. casale. Et Sancta Maria de Vimaranes j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 76, 170 e 212.

Gominhães — S. Pedro Fins de

1 — De Sancto Felice de Gomianis. Pelagius Pelagii abbas, Pelagius Stephani, Petrus Calvus, Gomez, Johannes Johannis, Pelagius Petri, Pelagius Johannis, Pelagius Maurus, Petrus Menendiz, Mauram, Petrus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi j. casale, et dant inde terciam panis et lini et vini; et pro directuris j. solidum, et spatulam, et cabritum, et taligam de castaneis viridis, et frangao, v. ovos. In quintana de Petro Petri Coronel, habet duas leiras regalengas, unde dant terciam. Habet etiam ibi alios campos et vineas regalengas, unde dant terciam panis et vini. Et istud Regalengum tenet Petrus Petri Coronel et Martinus Gunsalvi, soprinus ejus.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant pro foro ad Maiordomum panis: de Regalenguis quod laborant de casali de Bernaldo Simoniz j. frangao, v. ovos. Et de casali de Lapa pro Regalenguis ij. frangaos, xx. ovos, et j. sextarium de castaneis virides, et viij. denarios. Et de casali de Petro Calvo pro Regalenguis j. taligam de castaneis virides, et iiij. denarios et mealia. De vinea Regalenga de Requexo et de Regalenguis xvj. denarios et mealia. De quintana de Elvira Diaz pro Regalenguis vj. denarios. De casali de Pelagio Pelagiz do Valino pro Regalenguis viij. denarios et j. frangao, v. ovos. Et de alio Regalengo quod laborat cum germanitate sua j. frangao, v. ovos. De casali de Johanne Bandulio pro Regalenguis ij. solidos, et taligam de castaneis virides, et frangaos, v. ovos. De casali de Vermulo Guizoriz pro Regalenguis x. denarios, et j. taligam de castaneis virides.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Sauto habet ibi iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 7, 80, 171 e 214.

Gonça — S. Miguel de

1 — De parrochia Sancti Michaelis de Gonça. (1) Petrus monacus capellanus, Petrus Pelagii, Julianus, Johannes Petri, Martinus Pelagii, Pelagius Petri, Johannes Johannis, Petrus Maurus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi viiij. casalia, et dant de xij. quiniones unum de pane, et in quibus locis sextam, et in quibus quartam; et dant sextam partem vini: pro directuris singulas spatulas et singulos cabritos, preter unum casale unde dant unun quorazil et medium cabritum sine pelle. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Hospital hereditatem unde habet iij. almudes de pane. Monasterium de Sauto vij. casalia. Sancta Maria de Sauto j. casale. Monasterium de Fontarcada j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 169 e 211.

Gondar — S. João de

1 — De Sancto Johanne de Gondaar. Menendus Petri abbas, Vincentius Petri, Petrus Soeriz, Petrus Menendiz, Vincentius Menendiz, Martinus Petri, Petrus Petri, Petrus Soeriz,

(1) Na 2.ª divisão omitte-se esta freguezia e nas 3.ª e 4.ª lê-se: Gunza.

Petrus Petri, Johannes Laurentii, Martinus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xj. casalia, et dant inde terciam panis et lini, et medium vini. Et de vj. casalibus dant pro directuris singulas spatulas cum singulis alqueiris de vino, et singulos bracales, et singulas taligas de centeno pro fugacis, et singulos cabritos, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos caseos cum vj. vj. ovis, et singulos frangaos cum lino; et de aliis tribus casalibus vij. bracales minus cubitum, et iij. spatulas, et iij. cabritos, et iij. alqueires de castaneis, et iij. capones cum xxx. ovis, et j. quartarium tritici pro fugacis, et iij. caseos cum xxx. ovis; et de aliis duobus casalibus ij. spatulas, et ij. alqueires de vino, et viij. bracales cum lino, et ij. cordeiros albos, et ij. capones, xx. ovos, et singulos caseos, et j. sextarium tritici. Et de quodam Regalengo ij. capones et j. almude de vino; et de alio medium de uno frangao.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi de quadam chantadoria j. capom pro foro, et de iiij. molendinis iiij. bracales, et de molendinis de Vilar ij. bracales, et de alia chantadoria j. capom. De Ulvar pro fossadeira viij. cubitos de bracali, et v. capones cum l. ovos, et j. taligam de pane. De Cabreira ij. cubitos, et j. capom, x. ovos, et j. solidum, et j. quartam de vino. De Brandiam ij. solidos. Johannio j. alqueire de pane. De Campo Silio j. sextarium de pane. De v. castinariis v. denarios, et de alio castinario j. frangao. Et pectant ibi vocem et calumpniam et luctosam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Monasterium de Cerzedelo v. casalia. Et Monasterium de Costa j. casale et quandam entradam.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 172 e 215.

Gondomar — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Gondemar. Gunsalvus monacus abbas, Martinus Petri, Martinus Neto, Gomecius, Petrelinus, Pelagius Martiniz, Gunsalvus Petri, jurati dixerunt quod in ista collatione non habet Rex forum.

2 — jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Hospital habet ibi xj. casalia minus sexta. Et Monasterium de Randufi ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 15, 85, 174 e 217.

Guimarães — N. S. da Oliveira

3 — De ecclesia Sancte Marie de Vimaranes dominus Rex est patronus.

Vide *Ibidem*, pag. 169.

Infantas — Santa Maria de Villa Nova das

1 — De ecclesia Sancte Marie de Villa Nova. Petrus Garcie abbas, Menendus Fernandiz, Pelagius Pelagii, Martinus Menendiz, Johannes Sueriz, Petrus Menendiz, Petrus Maurus, Suerius Johannis, Petrus Sueriz, Garcia Fernandi, Menendus Gomiz, jurati dixerunt quod ista Villa Nova dedit dominus Rex Sancius ad domnum Martinum Sanchiz et sorori sue domne Urrace Sanchiz per cartam.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex Sancius dedit quantum habebat in ista villa de Villa Nova domno Martino Sanchiz et sorori sue domne Urrace Sanchiz per cartam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, quia dedit illam dominus Rex Sancius ad domnum Martinum Sanchiz et sorori sue domna Urraca Sanchiz per cartam.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias, et dedit illam dominus Rex Sancius domno Martino Sanchiz et sorori sue domne Urrace Sanchiz per cartam.

Vide *Ibidem*, pag. 12, 84, 173 e 216.

Infias — Santa Maria d'

1 — De parrochia Sancte Marie de Enfias. Domnus Vincentius capellanus, Johannes Folia, Gunsalvus Martiniz, Pelagius Petri, Gunsalvus Menendiz, Suerius Diaz, Petrus de Barrio, Petrus Brualia, Martinus Martiniz, Dominicus Sancho, Petrus Johannis, Salvador, Johannes Alfonsi, Reymondus Johannis, Johannes Frison, laici, et Johannes Petri presbiter, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xxx. casalia, et dant inde terciam panis et vini. Pro directuris talis est consuetudo: quot focos ibi fecerint tot directuras debent dare, videlicet: si habue-

rit porcum debet dare spatulam; si non habuerit dabit unum solidum: si habuerit capras et genuerint dabit cabritum: si habuerit oves et genuerint dabit agnum: si habuerit porcam et genuerit dabit lecticam: et si habuerit vaccam et genuerit dabit caseum. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — (1)

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 75, 169 e 211.

Leitões — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Portella de Lectonis. Johannes Petri abbas, Michael, Durandus Petri, Johannes Martiniz, Petrus Gunsalviz, Petrus Johannis, Johannino, Petrus Petri, Menendus Pelagii, Johannes Sueriz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi vj. casalia et dant inde, de duobus, terciam de outono, et medium de milio; et pro directuris j. lenzo de panno, et j. capom, x. ovos, et j. taligam de centeno, et j. spatulam cum castaneis, et ij. cabritos, et caseum cum x. ovos, et pro pedida de Maiordomo j. sextarium. Et de altero casali dant terciam panis et medium vini: et pro directuris unum bracale, et capom, x. ovos, et taligam de centeno, et spatulam cum castaneis et cum vino, et cabritum, et caseum, et pedidam Maiordomi. Et de altero casali dant similiter. Et de altero dant medium panis, et in locis terciam, et medium vini; et pro directuris unum lenzo, et capom, x. ovos, et spatulam cum vino et cum castaneis, et cordarium album, et cabritum, et caseum, x. ovos, et quociens porca peperit dabit lecticam, et taligam de centeno, et quarta de vino coctu, et garfam de senebe, et quatuor canadas de castaneis siccis. Et de altero dant terciam panis. Et de duabus lareis dant medium quando ibi jacet milium; et pro directuris unum lenzo, et taligam de centeno, et cordarium album, et cabritum, et caseum cum x. ovis, et capom cum x. ovis. Habet etiam ibi quosdam campos regalengos unde dant terciam, et in locis medium, et in locis sextam. Et istud tenet Stephanus Soariz in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de vj. casalibus, quos dominus Rex ibi habet, unus habet pro foro quod vadat in mandato et det iij. meitigas ad Maiordomum, et de altero casali dant unam meitigam. Et de quadam entrada dant j. gallinam x. ovos. Et de quodam castinario j. frangao, v. ovos. De hereditate de Petro Marnoto j. spatulam cum vino et castaneis. Et de quodam castinario de Insula dant j. frangao et v. ovos ad castellum de Vermui. Et de ista collatione dant pro fossadeira iij. bracales, iiij. cubitos medium. Et de castinariis regalenguis qui tenent de hereditate Petri Pelagii dant j. canadam de castaneis siccis, et pectant vocem et calumpniam. Et totum istud tenet Stephanus Sueriz in prestimonio.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia Sancte Marie de Vimaranes habet ibi j. casale. Et Monasterium de Loomar iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 6, 79, 171 e 214.

Lobeira — Santos Cosme e Damião da

1 — De Sancto Cosmado. Gomez Pelagii abbas, Johannes Tibaldiz, Petrus Garsie, Pelagius Petri, Petrus Ovequiz, Martinus Fafiaz, Johannes Petri, Martinus Martiniz, Petrus Manso, Johannes Gomez, Nicolaus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi VI casalia, et de tribus dant terciam panis et medium vini; et dant inde, de uno, pro directuris unum bracale, et unum frangao, x. ovos, et spatulam, et cabritum, et caseum, et lectonem si habuerint porcam; et de altero dant pro directuris spatulam et cabritum; et de altero spatulam, et cabritum, et caseum, x. ovos, et lectonem. De altero casali de Guela dant j. quartarium de pane in portione, et si ibi plus habuerit magis dabit, et non dant directuram. Et de casali de Regosendo dant terciam panis; et pro directuris unum bracale, et frangao, x. ova, spatulam, et cabritum. Et de casali do Eido dant duezimam panis; et pro directuris spatulam, et cabritum, et frangao, x. ovos. Habet ibi alias entradas regalengas, unde dant terciam panis; et pro directuris duos frangaos, xx. ova. Habet ibi alias entradas unde dant duezimam panis et

(1) Além dos nomes das testemunhas nada mais se lê n'esta divisão.

sextam vini. Habet ibi etiam alias leiras, quas laborant de casalibus de Outeiro, et dant terciam, et in locis sextam.

2 — jurati dixerunt quod de casali qui laborat Johannes Garsie dant Maiordomo panis j. solidum pro meitiga. Et de altero casali de Guela xv. denarios pro meitiga. Et pro fossadeira ij. bracales medium, j. denarium. Et de hereditate que fuit de Petro Lobeira pro fossadeira j. quartam de vino, et vocem et calumpniam. Et de casali de Outeiro dant pro foro j. cabrito et viij. denarios.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et medium casale.

Vide *Ibidem*, pag. 5, 79, 171 e 213.

Longos — Santa Christina de

De Sancta Christina de Longos. Petrus Menendiz abbas, Petrus Sueriz, Petrus Salvatoris, Petrus Johannis, Petrus Petri, Dominicus Johannis, Johannes Petri, Petrus Gallecus, Johannes de Portu, Johannes Pelagii, jurati dixerunt quod Rex habet ibi mediam de una ecclesia, quam vocant Sanctum Felicem et jacet in ista collatione. Habet eciam ibi quasdam entradas, quas dat suus Maiordomus cui vult pro sua offretione, et dant in portione vj. quartarios. Habet eciam Rex quasdam entradas, partem in monte de Sancto Felice, qui vocatur Regalengum. Et istud tenet Stephanus Suerii cum voce et calumpnia in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione habet ij. cazales, unde dant pro foro ij. spatulas de vij. vij. costas, et ij. cabritos, et iij. cubitos de bracali, et pro fossadeira dant de viiij. quiniones unum de iij. cubitos et medium. Et de Medaos j. cubitum de bracali. Et in una ecclesia que est in ista freguisia debet pausare Dominus terre. Et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet xvj. casalia et quarta, et granchas et vineas multas et bonas que dederunt plantare ad forum, et mediam de una ecclesia que jacet in ista collatione. Et Monasterium de Refoios ij. casalia et una grancha. Et Monasterium de Sandi vij. casalia tercia et ij. granchas. Et Hospital vij. casalia et una bona quintana cum magnis senariis, et una bona grancha. Et Monasterio de Sauto j. casale. Et fratres Templi ij. casalia et j. quintana cum bonis senariis.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 76, 170 e 212.

Mascotellos — S. Vicente de

1 — De Sancto Vicencio de Mazcotelis. Martinus Dominici capellanus, Suerius Pelagiz, Didacus, Johannes Petri, Gunsalvus Pelagiz, Pelagius Maurus, Pelagius Petri, alter Pelagius Petri, Menendus Petri, Menendus Palea, jurati dixerunt quod Rex habet ibi iij. casalia, et dant de illis terciam panis et vini. Et de duobus de istis casalibus dant pro directuris singulos bracales, et ij. ij. frangaos cum x. x. ovis, et singulas spatulas cum castaneis, et singulos cabritos, et singulos caseos cum x. x. ovis. Et de altero non dant directuras, quia vadunt de illo pro ramis de palmis in quocumque anno et ducunt illos ad ecclesiam Sancte Marie Vimaranensis in festo Ramis palmarum. Et tenet illos Petrus Nuniz et Gunsalvus Petri. Habet eciam Rex iij. casalia et unam vineam in termino de Creximir, et dant de illis terciam panis et vini; et pro directuris singulas spatulas cum castaneis, et singulos cabritos, et singulos lectones, si illum habuerit. Et de istis tribus casalibus dicunt quod dominus Rex Sancius dedit inde unum priori Vimaranensi.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant vocem et calumpniam. Et de casalibus regalenguis qui sunt in termino de Creximir debent facere aream pro ad messem malare, et ducere tegulam Regis de furno teleiro usque ad cazalem de Rabizis cum aliis de altera collatione.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia non habet senarias nec aliquam hereditatem. Habet ibi Sancta Maria Vimaranensis ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 173 e 216.

Matamá — Santa Maria de

1 — De Sancta Maria de Matamaa. Menendus Gunsalviz prelatus, Martinus Petri, Menendus Petri, Menendus Sueriz, Don Gomez, Fernandus Petri, Petrus Gomiz, Sueirinus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi v. casalia, et dant inde terciam panis et vini. Et dant inde, de iiij.or casalibus, pro directuris

duos bracales et j. cubitum, et unum sextarium de tritico pro fugacis, et iiij. spatulas, et iiij. cabritos, et iiij. caseos; et de altero casali dant pro directuris j. bracale, j. caponem, x. ova, et spatulam. Habet ibi eciam quosdam Regalengos, unde dant terciam. In vinea de Dominico Nuniz jacet unum campum parvum, et juxta vineam de fora alium campum parvum, et dant inde terciam. In casali qui fuit de Johanne Stephani jacent duas leiras intus in cortinali, et de fora alias duas leiras, unde debebant dare terciam. Et totum istud (tenet) filius Johannis Dias de Frectas, preter unum casale quod tenet Fernandus Petri Salvatoris.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie de Vimaranes.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senariam. Santa Maria de Vimaranes habet ibi ij. casalia et quasdam entradas. Hospital j. casale. Et Monasterium de Costa j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 78, 171 e 213.

Mesão frio — S. Romão de

1 — De Sancto Romano. Menendus Atanes prelatus, Johannes Fafiaz, Gunsalvus Pelagiz, Martinus Petri, Gunsalvus Petri, Johannes Pelagiz, Johannes Petri, Petrus Polino, Petrus Gunsalviz, Martinus Pelagiz, Gunsalvus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi in Morteira unum casale, et dant inde terciam panis et vini, et pro directuris iij. cubitos de bracali, et spatulam cum almudi de tritico, et cabritum et caseum. Et istud casale tenet filius Johannis Diaz de Freitas in prestimonio. Habet eciam dominus Rex iiij. casalia in Adegania et dant inde terciam panis et medium vini, et pro directuris singulas spatulas et singulos cabritos. Et dominus Rex Sancius dedit unum de istis casalibus priori Vimaranensi. Habet ibi eciam alios campos et vineas regalengas unde dant terciam panis et medium vini. Et est una leira regalenga in Aural, unde dabant terciam panis et unum frangão, et modo nichil dant, et alias duas leiras pequenas in vinea du Casal de Johanne Stephaniz de Covelas, unde dabant terciam panis, et modo nichil.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Costa habet ibi v. casalia et medias de duabus hermidas. Et Sancta Maria de Vimaranes vj. casalia, et unum cautum ubi sunt iiij. casalia, et medias de duas hermidas. Et Monasterium de Sauto j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 78, 171 e 213.

Monte — S. Miguel do

1 — De parrochia Sancti Michaelis de Monte. Johannes Petri prelatus, Pelagius Petri, Menendus Albus, Petrus Menendiz, Johannes Pelagii, Michael Petri, Johannes Johannis, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xvj. casalia, et tenet eos Stephanus Menendiz in prestimonio, et dant inde sextam partem panis: pro directuris singulas spatulas: pro fugacis singulas taligas de pane, singulos cordeiros albos: si habuerint porcas singulos lectones. Habet eciam ibi Rex de uno casali de Sancta Maria de Sauto sextam partem de porcione panis et vini et directuras integras. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod habet in ista collatione xxv. casalia de hereditatoribus, et dant inde Regi de censuria iij. modios de pane; et de quantos focos ibi fecerint debent dare singulas spatulas; et si habuerint capras singulos cabritos; et qui habuerit porcam quantas vices genuerit dabit lecticam; et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex est patronus cum rusticis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Sancta Maria de Sauto habet ibi j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 76, 170 e 212. (1)

Moreira de Conegos — S. Payo de

1 — De Sancto Pelagio de Cauto de Moreira. Augustinus abbas, Mangris, domnus Egas, Gunsalvus Petri, Martinus Menendi, Petrus Varzea, Fernandus Petri, Martinus Menendiz, Martinus Petri, Pelagius Moreira, Petrus Mar-

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

tiniz, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione non habet Rex ullum forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Habet ibi Sancta Maria de Vimaranes xxviiij. casalia cum isto cauto. Et Monasterium de Vilarino j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 11, 83, 173 e 216.

Mouriçô — S. Felix de

3 — De ecclesia de Sancto Felice qui est juxta Mouricoo. Petrus Petri prelatus de Sancta Christina, et Petrus Sueriz, Petrus Salvatoris, Pelagius Johannis, Petrus Petri, Dominicus Johannis, Johannes Petriz, Petrus Gallecus, Johannes do Porto, Johannes Pelagiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet mediam partem istius ecclesie.

Vide *Ibidem,* pag. 170. (1)

Nespereira — Santa Eulalia de

1 — De Sancta Eolalia de Nespereira. Gomes Pelagii capellanus, Petrus Menendiz, Menendus Menendiz, Menendus Pelagii, Garcia Diaz, Gulsalvus Petri, Pelagius Toeriguiz, Fernandus Michaelis, Johannes Johannis, Dominicus, Petrus Vimaranes, jurati dixerunt quod Rex habet ibi xij. casalia, et sunt inde duo depopulati, et alios duos tenet magister Silvester, et alios duos tenet Martinus Martiniz tabellio Vimaranensis. Et de omnibus predictis casalibus dant terciam panis et lini, et medium tocius vini, et medietatem de mazanis et de peris et de castaneis; et dant pro directuris singulas spatulas, singulos cabritos, et qui habuerit porcam dabit lectonem. Et dant de magis de casali de Martim j. bracale, et de casali de Petro Maurino j. spatulam, et de casali de Alvarino ij. bracales; et de casali de Petro Lauzano solebant dare ij. spatulas et modo non dant nisi unam. Habet ibi dominus Rex duos campos, qui jacent sub vinea istius ecclesie, unde dant terciam, et dominus Rex Sancius dedit de illis j. modium de cebata Gomecio de Rupella in prestimonio, et panem quem ibi magis habent Maiordomus Regis levat illum ad cellarium suum de Vimaranes. Habet ibi eciam dominus Rex quosdam campos et vineas, unde dant terciam panis et lini, et medium vini, et medietatem de mazanis et de peris et de castaneis. Et quando venerit Rex ad terram dabunt ei singulas gallinas semel in anno.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro foro de Sauto de Velias j. bracale. De Paazano ij. cubitos. De linare viij. cubitos. Et dixit unus ex istis juratis quod levaverat de Regada ij. cubitos. Et dixit pro quodam molino quod solebant dare de illo pro foro j. bracale, et evenit tempus quod fuit destructus, et judex Suerius Petri mandavit illum facere ad forum ut darent de illo ij. cubitos et non magis. De Covelo dant pro foro vj. cubitos. De Tras Rivulo Petrus Guimaranis cum fratribus suis medium bracale. De Auteiro ij. cubitos. De Senira ij. cubitos. De campis do Prado, qui laborant de casali Johannis Petriz medium bracale. Et de campis qui laborant de casali de Don Sueiro medium bracale. De campo da Pena de matre de Menendo Berino iiij. denarios, et pro fossadeira viiij. bracales. De casali do Barro vj. cubitos. Et isti fuerunt Maiordomi de terra et de pane: Menendus Molneirus, et Domnus Erus, Pelagius Fagildiz, Don Toereus, Garcia Rooriguiz. Et pectant ibi vocem et calumpniam, et vadunt ad ramatam, et faciunt paleirum.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Costa habet ibi iij. casalia et unam vineam. Et Sancta Maria Vimaranensis j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 9, 81, 172 e 215.

Paraiso — S. Miguel do

1 — De Sancto Michaele de Negrelis. Domnus Capellanus abbas, Johannes Ooriz, Petrus Sueriz, Suerius Sueriz, Petrus Johannis, Menendus Petri, Gunsalvus Gunsalvi, Petrus Ooriz, Gunsalvus Martiniz, Johannes Petri, jurati dixerunt quod Rex habet ibi iij. casalia, et dant inde

(1) Esta egreja não é mencionada nas outras divisões. Mouriçô é hoje um lugar da freguezia de Longos, e sobranceiro a elle exsite uma capella dedicada a S. Thiago, que no Livro das Visitações d'esta parochia se diz em 1765 ter sido matriz d'ella.

terciam panis et medium vini; et de duobus dant pro directuris singulas spatulas, et j. soldo pro fugacia, et singulos bracales, et singulos cabritos, et singulos caseos, et singulos alqueires de castaneis, et iij. capones cum xxx. ovis, et ij. frangaos; et de alio casali dant unum bracale. Habet ibi eciam Rex quasdam quebradas, de quibus dant terciam panis, et quasdam uveiras et castinarios, pro quibus dant xiiij. capones, et clx ova, et v. gallinas, et iij. solidos minus ij. denarios, et j. quarta vini. Et in Varzeela habet Rex iiij. casalia, et dant inde terciam panis et lini, et medium vini; et pro directuris xij. bracales, et iiij. spatulas, et iiij. almudes de vino, et iiij. cordeiros albos, et viij. capones cum lxxx. ovis, et iiij. caseos cum xl. ovis, pro fugacis ij quartarios tritici; et unam devesam regalengam quam tenet mulier que fuit de Johanne Verba negatam; et unam vineam quam fecit in Regalengo. Et ista casalia de Varzeelas tenet Stephanus Suerii.—Interrogati si habebat ibi magis negati, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi: De casali de Paneia pro fossadeira xvj. cubitos de bracali, et j. spatulam cum alqueire de castaneis, et j. taligam tritici, et j. cabritum, et j. almude de castaneis. De hereditate de Saa pro fossadeira viij. cubitos, et j. spatulam, et cabritum, et taligam tritici. De hereditate de Outeiro v. cubitos et j. cabritum. De hereditate de Sauto iij. bracales minus cubitum, et spatulam, et j. cabritum, et j. taligam tritici, et iiij. denarios. De hereditate de Suerio Maurino v. cubitos. De hereditate de Pelagio Cidiz ij. cubitos. De hereditate de Menendo Agno viij. cubitos, et j. spatulam, et alqueire de castaneis, et j. cabritum. De hereditate de Luzo et de Ausinda Velia viij. cubitos et j. cabritum. Suerius Canias ij. cubitos. D. campo de Pardelas unam meitigam. De outeiro j. quartarium de castaneis. De casali qui fuit de Calvo xij. cubitos. Canardo iij. cubitos, et pectant vocem et calumpniam. Et de casalibus regalenguis de Varzeela dant Maiordomo de pane viij. solidos, et pedidam de Maiordomo, et dant vitam quando mittunt cabedalem.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Sancte Marie Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Costa habet ibi ij. casalia. Et Hospital j. almude. et luctosam.

Vide *Ibidem*, pag. 10, 82, 172 e 215.

Penacova — S. Mamede de

1 — De Sancto Mamete de Villa Cova. Menendus Petriz capellanus, Menendus Martiniz, Fernandus Venegas, Johannes Venegas, Menendus Petri, Martinus Venegas, Fernandus Petri, Johannes Pelagii, jurati dixerunt quod Rex habet ibi duo casalia, et dant inde terciam de outono, et de milio regado dant medium, et de quo non est regado dant terciam, et dant medium vini et lini; et pro directuris unus dat j. bracale et porcum de j. bracali, et aliud dat ij. bracales, et ambo dant singulas spatulas cum vino et cum castaneis, et pro fugacis singulos sextarios tritici, et ij. ij. capones cum xx. xx. ovis, et singulos cordeiros albos, et singulos caseos, et singulas pernas de carneiro. In casali de Froian habet quoddam regalengum, unde dant j. sextarium de pane per quairam, et j. frangao, v. ova. Habet eciam in Froiaes unum casale, quod tenuit domnus Bespin et domnus Fernandus Bispo, et filii ejus, et homo qui habitabat ibi ejecerunt inde illum; et tunc ipse homo fuit ad dominum Regem Sancium et dixit ei qualiter ejecerunt illum inde, et quod erat regalengum, et tunc dominus Rex mandavit illum ibi habitare, et ipse habitavit ibi in vita sua, et post obitum suum remansit ibi filius suus et moravit ibi unum tempus; et postea ejecerunt illum inde, et ipse volebat ire ostendere domino Regi sicut fuerat pater suus, et ipse qui ejecerat eum inde vidit quod volebat ire ad Regem timuit et rogavit eum ut non iret illuc, et dimisit illum ibi habitare, et sic tenet illum pro regalengo. Et totum istud tenet Martinus Gunsalvi, pretor Vimaranensis.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et tenet inde domna Stephania duas partes, et Martinus Gunsalvi sextam, et Maiordomus Vimaranis alteram sextam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Monasterium de Manzelis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Manzelos habet

---

(1) Esta freguezia está hoje incorporada na de S. Martinho de Penacova, do concelho de Felgueiras. E' provavel que o copista do documento original se equivocasse e lê-se *Villa Cova* em logar de *Pena Cova,* que é a verdadeira denominação.

ibi iij. casalia et tres quartas istius ecclesie. Et Monasterium Palumbarii iij. casalia medium.

Vide *Ibidem,* pag. 10, 82, 172 e 215. (1)

Penacova — S. Martinho de

1 — De Sancto Martino de Penacova. Menendus Petri abbas, Fernandus Petri, Dominicus, Martinus Seceirus, Johannes Gunsalvi, Dominicus Gunsalvi, Petrus Martini, Martinus Venegas, Martinus Gunsalvi, Pelagius Gunsalvi, Petrus Diaz, Johannes Petri, jurati dixerunt quod Rex habet ibi j. casale, et de quanto est regato dant inde medium panis, et de quo non est regato dant terciam, et dant medium vini et lini; et pro directuris ij. bracales, pro fugacis j. sextarium tritici, et spatulam cum vino et cum castaneis, et cordeirum album, et ij. capones, xx. ova, et caseum, et pernam de carneiro. Habet eciam ibi unum casale qui vocatur de Lupa, et dant inde terciam de octono et medium de milio; et pro directura j. bracale. Et in casali Palumbarii habet unum campum Regalengum, unde dant in portione j. sextarium panis, et j. frangao, v. ova. Et in casali de Didaco Bool habet alterum campum, unde dant sextarium panis, et j. frangao, v. ova; et unam leiram de vinea, unde dant medium vini. Et casale tenet Martinus Gunsalvi, pretor Vimaranensis; et campos et leiram de vinea tenet domna Stephania.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et tenet inde domna Stephania duas partes, et Martinus Gunsalvi sextam, et Maiordomus Vimaranis aliam sextam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale et quartam de ista heremita. Habet ibi Monasterium Palumbarii viiij. casalia. Et Hospital medium casale. Et Monasterium Vilarini ij. casalia. Sanctus Vereximus iij. casalia minus quarta. Sanctus Jurgius unam casam et quosdam campos.

Vide *Ibidem,* pag. 10, 82, 172 e 215. (1)

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Felgueiras.

Pencello — S. João de

1 — De Sancto Johanne de Penselo. Johannes Menendi capellanus, Petrus Pelagii, Gunsalvus Petri, Menendus Calvel, Menendus Cabeza, Johannio, Berufo, Didacus, Pelagius Johannis, Menendus Gunsalvi, jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira iiij. bracales, et pectant vocem et calumpniam. Et homines qui habitant in Regalengo vadunt ad servicium Regis quando eos vocaverint.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi v. casalia, de quibus dant terciam panis et medium vini; et pro directuris de duobus casalibus quod tenet Gunsalvus Petriz dant iij. bracales, et Menendus Calvet j. bracale, et de totis v. casalibus singulas spatulas cum castaneis, et singulos almudes tritici pro fugacis, et singulos capones cum x. x. ovis et cum lino, singulos frangaos, singulos cordeiros albos, singulos caseos cum x. x. ovis, et singulos lectones, si habuerint porcas. Et de uno sauto quod tenet Dominicus filius Johanni Vermuiz j. frangao et v. ovos. Et de campo regalengo quod laborant de casali de Pereira j. capom, x. ovos. Et de alio campo regalengo quod tenet domna Maior Menendiz j. frangao, v. ovos. Et de alio campo regalengo quod tenet casale de Hospitale j. frangao, v. ovos. Et de alio campo regalengo quod tenet casale de Sancta Maria j. frangao, v. ovos. Et de uno sauto quod tenet Johannes das equas j. frangao. Et de campo das Reveladas j. frangao, v. ovos, et viij. denarios. Et de campo de Lama xviij. denarios. Et de campo quod tenent do Telhado iiij. denarios. Habet ibi eciam campos et vineas regalengas, unde dant terciam panis et medium vini. Et de quebradas quas tenet casale de Gomicio Cambuo j. capom, x. ovos. Et de campo quod tenet Petrus Palmeira et Berufo j. capom, x. ovos. Et de chantados de casali de Rania j. frangao, v. ovos. De uno castineiro de Bona Olcara j. capom, x. ovos. Et istud Regalengum tenent serviciales Regis de Vimaranes.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed est medietatem istius ecclesie de Sancta Maria de Vimaranes, et de alia medietate dant terciam panis et vini ad Hospitalem de senariis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias, et de istis senariis dant inde de medietate terciam partem panis et vini ad Hospi-

talem. Et Sancta Maria de Vimaranes habet ibi v. casalia.

Vide *Ibidem,* pag. 15, 85, 174 e 217.

Pentieiros — Santa Eulalia de

1 — De parrochia Sancte Eulalie de Tavoadelo. Petrus Suariz clericus, Domnus Vincentius, Suerius Rea, Gunsalvus Petri, Menendus Petri, Petrus Pelagii, Petrus Gunsalvi, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi unum casale, et dant terciam panis. Habet ibi alios campos unde dant terciam.—Interrogati si erat ibi aliquod negatum, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod Rex habet ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Et Monasterium de Costa j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 3, 76, 170 e 212.

Pinheiro — Salvador de

1 — De parrochia Sancti Salvatoris de Pineiro. Menendus Pineiro prelatus, Domnus Dominicus, Petrus Maurus, Gunsalvus Gunsalvi, Petrus Pequeno, Petrus Diaz, Menendus Gunsalvi, Pelagius Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iij. casalia, et tenet eos Fernandus Petri Salvatoris, et dant terciam panis et medium vini pro directuris *(sic).* Et habet ibi alias entradas, unde dant terciam panis et medium vini, et tenet eas ipse Fernandus Petri. Habet eciam ibi dominus Rex alias entradas, unde dant iij. modios de vino, et tenet eas domnus Stephanus Sueriz. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et v. casalia. Et Sancta Maria de Vimaranes j. casale et una vinea.

Vide *Ibidem,* pag. 3, 76, 170 e 212.

Polvoreira — S. Pedro de

1 — De parrochia Sancti Petri de Polvoreira. Geraldus Juliani prelatus, et Petrelinus, Garcia Diaz, Laurencius Petri, Johannes Diaz, Menendus Calvus, Menendus Diaz, Pelagius Agazo, Petrus Abelia, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iij. casalia. Et de istis tenet Gomez de Rocha ij. casalia et dant terciam panis et medium vini: pro directuris singulos lenzos de bracale et singulas spatulas cum vino et cum castaneis, et singulas teeigas de centeno et singulas de tritico pro fugacis, et duos duos capones cum xx. xx. ovis; et unus dat cabritum et alter agnum. Et de altero casali dant terciam panis et medium vini: pro directuris ij. bracales, pro fugacis j. sextarium de tritico, ij. capones, xx. ova, spatulam cum vino et cum castaneis, et cordeirum album. Et dominus Rex debet ibi habere senariam de vino per se et quodam sautum. Et habet ibi eciam alias leiras unde dant terciam panis. Et de hereditate de Guylamiro dant iij. modios de vino. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod de iij. casalibus quos dominus Rex ibi habebat dant inde pedidam de Maiordomo quando volunt segares suos labores. De hereditate que fuit de Pelagio Neto dant pro fossadeira ij. bracales. De casali quod fuit de Gunsalvo Menendi ij. cubitos. Et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et xiij. casalia medium. Habet ibi Hospital quasdam entradas unde habet j. taligam de pane. Sancta Maria de Vimaranes j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 1, 75, 169 e 211.

Ponte — S. João de

1 — De Sancto Johanne de Ponte. Johannes Petri prelatus, Johannes Menendiz, Petrus Menendiz, Petrus Martiniz, Petrus Petri, Menendus Vermuiz, Gomes Arias, Johannes Gunsalvi, Johannes Petri, Petrus Gomiz, Johannino, jurati dixerunt quod dominus Rex habet extra cautum, in Gustelanis, duo casalia et unam vineam cum sua devesa, et dant inde terciam panis et vini; et pro directuris de istis casalibus iij. iij. cubitos de bracali, et iij. iij. almudes tritici pro fugacia, singulos capones cum x. x. ovis, et singulos frangaos, du lino, singulas spatulas cum vino et cum castaneis, singulos cordarios albos, singulos caseos cum manteiga et cum x. x. ovis, et singulos savais, singulas pernas de carneiro. Et ista vinea cum sua devesa trajet Petrus Johannis Fafiaz pro natura. Habet ibi

eciam dominus Rex in Fontaelo ij. casalia et alias entradas, unde dant terciam panis et medium vini: et Gomez de Rochela tenet inde unum in prestimonio, et dant inde pro directuris j. bracale, ij. capones, xx. ovos et j. frangao, et pro fugacia unum sextarium tritici, et spatulam, et cordarium album, et caseum cum manteiga et cum ovis, et pernam de carneiro: et alter casale venit ad cellarium Regis, et dant inde pro directuris j. bracale, et j. capom, x. ova, et j. frangao, et pro fugacia iij. almudes tritici, et spatulam, et cabritum, et caseum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione extra cautum dant de quodam sauto in Guistilanes j. capom, x. ovos. Et de castinariis de Berufo j. frangao, v. ovos, et de aliis castinariis iiij. denarios. Et de una casa dant pro fossadeira ij. denarios. In Fontaelo de hereditate de campis dant pro fossadeira vj. denarios, et de quodam sauto j. capom. De hereditate de Quintana pro fossadeira viij. cubitos. Et pectant vocem et calumpniam extra cautum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Sancta Maria Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia Sancte Marie de Vimaranes habet ibi cautum cum xxv. casalia. Et Hospital j. casale. Ecclesia de Villa Nova j. casale. Sancta Maria de Sauto j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 8, 81, 172 e 214.

Pousada — Santa Maria de

Vide **Balazar**, pag. 140.

Prazins — Santa Eufemia de

1 — De Sancta Eufemia de Fiiz. Johannes Petri prelatus, Martinus Sueriz, Johannino, Menendus Maurus, Suerius Afonso, Peainus, Menendus, Suerius Menendiz, Martinus Oseviz, Menendinus, Petrus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi quosdam campos regalengos et sautos, unde dant terciam panis et medium de castaneis. Et istud tenet Petrus Petri de Arguzaes.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant pro fossadeira viiij. bracales et iiij. cubitos et medium, et pectant vocem et calumpniam. Et de ista fossadeira et de calumpnia tenet Petrus Petri de Arguzaes iij. quartas, et altera quarta tenet Maiordomus Vimaranensis. Et de hereditate de filiis Petri Mauri solebant dare iiij. cubitos pro fossadeira et pectabant inde vocem et calumpniam, et gaanavit illam fratres Hospitalis et postea nichil dedit. De hereditate de Petro Savariguiz solebant dare iiij. cubitos pro fossadeira, et gaanavit inde Sancta Maria de Vimaranes quintam partem, et non dat quintam de ipsis iiij. cubitis. De Auteiro de hereditate de Sauto solebant dare ij. cubitos pro fossadeira, et modo non dant inde j. cubitum de portione de Sauto. De hereditate que fuit de Ruxo dabant iiij. cubitos pro fossadeira, et comparavit inde Johannes Petri Verba quandam portionem et evenit ibi ij. denarios et postea non dederunt illos.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Et Hospital habet ibi j. casale medium et alias entradas. Et Monasterium de Vilare j. casale. Et Monasterium de Sauto iij. casalia. Sancta Maria de Vimaranes iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 7, 80, 171 e 214.

Prazins — Santo Thyrso de

1 — De Sancto Tirso de Plazii. Godinus Petri capellanus, Menendus Pelagii, Martinus Petri, Menendus Laurencii, Petrus Pelagii, Petrus Martiniz, Monius, Gunsalvus Petri, Pedrelino, Johannes Stephani, Petrus Froiaz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi quosdam Regalengos in Plazii, unde dant terciam de toto, et tenet eos Petrus Petri de Arguzaes, et ij. capones et ova. Et in Matheo habet unum casale, quod isti jurati viderunt illum habere ad Sanctam Mariam de Vimaranes; et domnus Petrus Amarelus, prior Vimaranensis, dedit ipsum casale ad Petrum Coronam in prestimonio, et tenuit illum in vita sua, et post obitum ejus tenet illum filius ejus domnus Petrus Petri. Et propter quod iste prior domnus Didacus voluit accipere ei ipsum casale, ipse Petrus Petri dixit quod est regalengum. Habet eciam dominus Rex alios Regalengos in Ulveira, unde dant terciam panis et medium vini, et laborant de illis de hereditate de Johanne Anriquiz, et dant pro directura et pro offrecione unum bracale et medium morabitinum. Laborant etiam de illis de hereditate que fuit de Pelagio de Ulveira, et dant pro directura j. capom, x. ovos. Et de ca-

sali de Outeiro laborant de illis, et dant pro directura j. frangao. Et de casali do Passaral laborant de illis, et dant pro directura ij. solidos. Et istud Regalengum de Ulveira tenet Stephanus Sueriz in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant de Auterelo pro fossadeira vj. cubitos medium et j. denarium. Et de Passaral ij. cubitos. Et de casali de Bafaul j. cubitum, et comparavit inde Johannes Anriquiz terciam de ipso casali et postea non dedit terciam de ipso cubito: et de altero casali de Bafaul dant ij. denarios. De Requeixo medium cubitum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Hospital ij. casalia. Et Sancta Maria de Vimaranes xj. casalia et unam vineam. Et Monasterium de Sauto v. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 7, 81, 171 e 214.

Regilde — Santa Comba de

1 — De Sancta Columba. Petrus Garcie clericus, Michael Laurencii, Salvador, Petrus Petri, Johannes Petri, Dominicus Petri, Gunsalvus Petri, Menendus Petri, Petrus Menendiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi quosdam Regalengos, de quibus laborant de servizaia domni Martini Johannis, et dant inde j. sextarium de pane per sesta, et j. frangao, v. ova. Et de alio, qui vocant Mandezom, qui laborant linagem de Menendo Roza, similiter dant j. sextarium de pane, et j. frangao, v. ova.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira v. almudes de vino, et pectant ibi vocem et calumpniam. Et Martinus Tirla est Maiordomus terre, et Menendus Moniz fuit Maiordomus.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Vilarino habet ibi unum casale. Et Monasterium de Manzelis j. casale. Et Monasterium Palumbarii j. casale medium. Et Monasterium de Ceti ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 173 e 216. (1)

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Felgueiras.

Rendufe — S. Romão de

1 — De Sancto Romano de Rendufi. Laurentius Menendiz abbas, Petrelinus, Gomez Menendiz, Pelagius Petri, Fernandus Johannis, Laurentius Menendiz, Martinus Gomiz, Menendus Petri, Petrus Johannis, jurati dixerunt quod habet ibi Rex v. casalia, et dant inde terciam, et de quo non regant dant quartam, et de quanto rumpent dant quintam in primo anno; et pro directuris dant singulas spatulas, et singulas taligas de centeno pro fugacis, et singulos cabritos cum x. x. ovis, et singulos caseos, et singulos capones cum x. x. ovis, et singulos solidos. De Regalenguis quos Johannes Petri traget dat inde terciam et de illis nonam panis; et pro directuris j. caponem, x. ovos. Et de Regalenguis quos laborant homines Hospitalis dant terciam panis; et pro directuris j. caponem, x. ovos. Et de Regalenguis quos laborant de hereditate de domna Onega dant de illo terciam et de illo nonam; et pro directuris j. caponem, x. ovos. Et de Regalengo, quod laborant de casali de Martino Bernaldi et de Johanne Petri, dant terciam; et pro directuris j. caponem, x. ovos. De Cernados dant terciam panis; et pro directuris j. spatulam, et pro fugacis j. taligam de centeno, et j. cabritum, x. ovos, et caseum, et caponem, x. ovos, et j. solidum. Habet ibi eciam Rex unum Regalengum, quod jacet super devesam de Valias, et traget illum Laurencius Gunsalvi, et non dat inde nichil. Et in ipso casali de Martino Bernaldi et de Johanne Petri habet campos regalengos et vineam et acheda, et ad portam et intus in conchouso, unde debebant dare terciam, et tenent illum negatum. Et istud tenet Petrus Petri de Arguzaes in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione dant Regi de hereditate de Bispo nonam partem panis, et spatulam, et j. taligam de centeno, et cabritum x. ovos, et capom x. ovos. Et de casali istius ecclesie sextam partem panis, et spatulam, et taligam de centeno, et cabritum x. ovos, et caseum, et capom x. ovos, et vj. denarios. Pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Monasterium de Sauto habet ibi vij. casalia. Et Hospital j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 13, 84, 173 e 216.

Ruivós — S. Pedro de

1 — De Sancto Petro de Ruvoos. Martinus Gunsalviz, Petrus Fernandi, Fernandus Pelagii, jurati dixerunt quod Rex habet ibi iij. casalia unde dant terciam, et de locis quartam, et pro directuris iij. spatulas et iij. sextos de castaneis et iij. cabritos.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione non habet Rex ullum forum.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 77, 170 e 212. (1)

Sande — S. Clemente de

1 — De Sancto Clemencio de Sandi. Menendus Sueriz capellanus, Menendus Arias, Martinus Diaz, Petrus Gunsalvi, Gunsalvus Johannis, Petrus Petri, Pelagius Didaci, Petrus Pelagii, Fernandus Fernandiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi quosdam Regalengos unde dant terciam, et in locis quartam; et ex illis dat Maiordomus cui vult pro sua offretione.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro foro vij. bracalia et iij. cubitos. Et de Pineiro pro fossadeira unum bracale, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et habet ibi Monasterium de Sandi xx. casalia. Et ecclesia de Villa Nova ij. casalia. Et Monasterium de Caramaros iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 76, 170 e 212.

Sande — S. Lourenço de

1 — De Sancto Laurencio de Sandi. Domnus Durandus, Suerius de Sandi, Fernandus Fernandi, Petrus Menendiz, Petrus Petri, Laurentius Johannis, Gunsalvus Facundi, Gunsalvus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi j. leiram, unde dant terciam.

2 — jurati dixerunt quod dant Regi pro fossadeira de Currelos minores j. bracale et vj. denarios, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus, sed Monasterium de Sandi.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et habet ibi Monasterium de Sandi xviiij. casalia minus quarta, et unam grancham, et quasdam entradas.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 76, 170 e 212.

Sande — Santa Maria de Villa Nova de

1 — De Sancta Maria de Villa Nova de Sandi. Fernandus Suariz capellanus, Gunsalvus Valasquiz, Martinus Menendiz, Domnus Didacus, Johannes Petri, Fernandus Gunsalvi, Fernandus Petri, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de v. casalibus istius ecclesie dant Regi iij. bracales minus j. cubitum pro caritel, et singulas gallinas; et de sexto casali dant ij. cubitos pro fossadeira. De hereditate de Lagea dant vij. cubitos pro fossadeira. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et vj. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 10, 82, 172 e 215.

Sande — S. Martinho de

1 — De monasterio de Sandi. Johannes Petri capellanus, Martinus Pelagii, Gunsalvus Sueriz, Alfonsus Fernandiz, Menendus Sueriz, Pelagius Sueriz, Johannes Menendiz, Petrus Pelagii, jurati dixerunt quod Rex habet ibi quandam leiram de Regalengo de Ruvoos, et alios campos trans rivulum, de quibus sunt medios regalengos et medios istius monasterii, et dant inde terciam, et tenet illos domnus Petrus Petri in prestimonio.

2 — jurati dixerunt quo de ista collatione dant Regi pro fossadeira iiij. cubitos.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod iste Monasterius habet ibi vj. casalia medium. Et Hospital quarta de j. casali et quadam leiram, unde dant ei portionem et j. gallinan.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 77, 170 e 212.

Sande — S. Martinho de Villa Nova de

1 — De Sancto Martino de Villa Nova de

---

(1) Esta freguezia está hoje incorporada na de S. Clemente de Sande.

Sandi. Gunsalvus Suariz abbas, Pelagius Gomiz, Paiothe, Petrus Gunsalvi, Petrus Silvester, Martinus Pelagii, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira de tribus casalibus xij. cubitos de bracali et iij. gallinas. De quintana de Maria Gunsalviz xiij. denarios et mealiam, et pectant vocem et calumpniam, et tenet eam Martinus Gunsalviz pretor Vimaranis.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Habet ibi Sancta Maria de Villa Nova vj. casalia minus quarta.

Vide *Ibidem,* pag. 10, 82, 172 e 215. (1)

S. Torquato

1 — De Monasterio Sancti Torquati. Laurencius Menendiz prepositus, Martinus Johannis, Simeon, Requexo, Pelagius Pelagii, alter Pelagius Pelagii, Petrus Menendiz, Martinus Pelagii, Martinus Ribeira, Pelainus, Petrus Petri, Martinus Menendiz, Petrus Diaz, jurati dixerunt quod dominus Rex habet in ista collatione extra cautum, in Urgildi, xi. casalia, et dant terciam panis et vini; et pro directuris singulas spatulas et singulos cabritos: et qui habuerit porcam et genuerit dabit lectom. Habet ibi alium campum ad portam palumbaris unde dant terciam; et pro directuris spatulam et cabritum. De media vessada de Lama dant terciam panis; et pro directuris mediam spatulam et medium cabritum. Et de senaria, quam dederunt ad casalem de Trasrivulo, dant terciam panis; et pro directuris duas partes de spatula et de cabrito. Et istum Regalengum tenet Alfonsus Rodirici miles in prestimonio. Et in Sagadi habet Rex xvij. casalia, et dant duodecimam panis et sextam vini; et pro directuris xvj. spatulas, quarum una est cocta, et unum quadrazilem, et xv. cabritos, et unam ranoadam, et v. bracales et iiij. cubitos medium, et xx. denarios: et si habuerint porcas et peperint, unusquisque dabit de una lecticam. Habet ibi Rex quosdam campos, unde dant terciam. Et istud Regalengum tenet Petrus Roderici capellanus domini Regis. Et in Vilare habet Rex quosdam Regalengos, unde dant terciam.

2 — jurati dixerunt quod de xj. casalibus, quos dominus Rex habet in ista collatione extra cautum in Urgildi, dant inde Maiordomo panis pro foro singulos frangaos cum x. x. ovos. Et de campo de Porta Palumbarii dant ei unum frangao, x. ovos. Et de una senaria qui laborant de casali de Tras Rivulo dant ei duas partes de j. frangao et de x. ovos. Et est pro foro quot laborarent de istis Regalenguis debent dare singulos frangaos cum x. x. ovos. Et homines istius Regalengui veniunt facere ramatam domino Regi. Et de xv. casalibus regalenguis de Sagadi dant pro foro Maiordomo panis xv. frangaos, et quando dividunt messem dant ei singulos denarios. Et homines de Mozechi et herdadores qui ibi laborant dant ei similiter singulos denarios. Et Menendus Neto, et Pelagius Pelagiz, et Petrus de Oculo, fuerunt Maiordomos de terra et de pane. Et Prestamarius pausat in casalibus ipsorum Maiordomorum. Et in Vilare de hereditate de Monio Torvisco dant pro foro spatulam, et pro fossadeira j. bracale. De hereditate de Alvito Digareiz spatulam et cabritum. De hereditate que fuit de Menendo Rauco pro fossadeira iij. cubitos, et ij. frangaos, xx. ovos, viij. denarios. De hereditate que fuit de Petro Tedoniz pro foro j. franganum, x. ovos, et viij. denarios. Et Dominicus Petri et Pelagius Petri sunt Maiordomi. Et est pausa Maiordomis, et dant ei vitam qualem habent. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — est patronus.

4 — jurati dixerunt quod iste Monasterius habet unum cautum ubi sunt xxxvij. casalia, unde habent rationem et directuris. Et habet in ista collatione extra cautum Monasterium de Sauto j. casale, et Sancta Maria de Sauto j. casale.

Vide *Ibidem,* pag. 7, 80, 171 e 214.

Selho — S. Christovão de

1 — De Sancto Christofano de Ripa Selii. Laurencius Petri clericus, Petrus Menendiz, Pelagius Petri, Johannes Gunsalviz, Suerius Petri, Vilançao, Petrus Petri, Menendus Petri, Menendus Franco, Menendus Menendiz, Martinus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iij. casalia et medium. Et don Gomez de Rocha tenet unum ex illis in prestimonio, et

(1) Esta freguezia está hoje incorporada na de Villa Nova de Sande.

dant inde terciam panis et medium vini; et pro directuris unum bracale, j. teigam tritici pro fugaza, et spatulam cum almude de vino et castaneis, et caseum, et capom, et frangao, x. ova, et lectom. Et alii duo casalia veniunt ad cellarium regis, et dant inde terciam de outuno et medium de milio et medium vini; et pro directuris singulos bracales, et singulas spatulas, singulos cabritos, singulos caseos, singulos lectones, et ij. ij. capones cum xx. xx. ovis, singulos frangaos, singulas taligas de centeno pro fugacis. Et de medio casali dant terciam panis et medium vini; et pro directuris spatulam cum castaneis et cum vino. Et de quebradas de Cardido ij. quartarios inter panem et vinum; et pro directuris ij. capones et xx. ova.

2 — jurati dixerunt quod de duobus casalibus regalenguis dant Maiordomo panis singulos solidos pro meitiga. Et de ista collatione dant pro fossadeira Regi v. bracales et iij. cubitos et terciam de cubito, et Maiordomo panis dant ij. cubitos, et dant etiam spatulam cum castaneis, et taligam tritici, et cabrito. De Lovegildi dant pro fossadeira xviij. cubitos, et pro foro j. sextarium tritici, et ij. spatulas cum taliga de castaneis et cum quarta de vino, et ij. cabritos. De casali qui fuit de domna Anais pro fossadeira iiij. cubitos. De hereditate de Petro Albo et de Vilanzano cum fratribus suis pro fossadeira vj. cubitos. De Auteiro Lavado pro fossadeira viij. cubitos, et pro foro taligam de tritico, et spatulam cum vino et castaneis, et cabritum, et capom, et x. ovos, et taligam de avenis. De casali de Portela j. taligam de avenis. De casali de Ripa Selii de Johanne Petriz j. taligam de avenis, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Sancta Maria Vimaranensis habet ibi v. casalia. Et Hospital medium casale.

Vide *Ibidem,* pag. 5, 78, 171 e 213.

Selho — S. Jorge de

1 — De Sancto Georgio de inter Avem et Selium. Martinus Menendis capellanus, Peainus, Petrus Michaelis, Gunsalvus Pelagii, Petrus Casado, Michael, Gunsalvus Venegas, Johannes Petri, Menendus Gunsalvi, Menendus Sueriz, Dominicus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iij. casalia, et dant terciam panis et medium vini. Et dant de uno casali pro directuris ij. bracales, et unam taligam tritici, et unum capom, et x. ovos, et unum frangao, et spatulam, et cabritum, et caseum, et lectom, et unum frangao cum x. ovis: et judex de Vimaranes tenet istum casale in prestimonio. Et de aliis duobus casalibus dant pro directuris singulos bracales, et singulas taligas de centeno pro fugacis, et singulas spatulas, et singulos capones x. x. ovis, et singulos cabritos, et singulos caseos, et singulos lectones, et singulos frangaos: et ista duo casalia veniunt ad cellarium Regis. De campis de Palumbare de Midi dant terciam; et pro directuris unam quartam de vino, et capom, et x. ova. Habet ibi unam senariam regalengam, quam dat Maiordomus pro sua offrecione, et dant in portione terciam. Habet ibi eciam ij. vessadas regalengas, quas laborant de Quintana, et quando jacet de octuno facit ibi Maiordomus pradum, et dant inde terciam: et fuit tempus quod laboravit illam Maiordomus, et invenerunt quod debebant illam laborare de Quintana, et tunc Maiordomus relaxavit ei illam. Et in Quintana habet alios campos regalengos, unde dant terciam panis et medium vini; et pro directuris unum bracale, ij. capones, xx. ovos. Habet etiam ibi alios campos regalengos, unde dant terciam panis et medium vini, et Maiordomus dat ex illis cui vult pro sua offrecione. De Regalengis de Portella pro directuris j. almude de vino, et almude de castaneis, et duos capones.

2 — jurati dixerunt quod de Regalenguis qui laborant de casalibus de Barro dant Regi pro foro j. solidum, et ij. capones, xx. ovos, et sextarium de eiradigo. Et de Campo de Plano de filiis Gunsalvi Martini ij. denarios. Et de alio campo qui jacet juxta illum iiij. denarios. De hereditate que fuit de Menendo Gundufiz pro fossadeira viij. cubitos de bracali. In Arravalde de Jusano de hereditate de Aragunti Eris dant sextam de una spatula, et sextam de taliga de tritico et de cabrito, et ij. cubitos de bracali integros. In Arravalde de Susano de hereditate de Maria Velia cum suis propinquis dant terciam de una taliga tritici et de una spatula et de uno cabrito, et pro fossadeira iiij. cubitos. Et de casali de Leiras dant iij. taligas de pane, et j. quartam de vino, et j. cabrito, et pro fossadeira iiij. cubitos. Et de leira quam tenet Martinus Menendi j. sextarium de pane. Et de entrada de Paleira j. alqueire. Et de casali de

Barro, qui est de Monasterio de Costa, j. spatulam, et j. alqueire de castaneis, et taligam tritici, et cabrito, et pro fussadeira viij. cubitos. Et de casali de Arravalde dant spatulam, et alqueire de castaneis, et taligam de tritico, et cabrito, et pro fossadeira x. cubitos. Et de quasdam entradas, que laborant de hereditate Sancte Marie de Vimaranes, j. bracale, et j. capom, x. ovos, et vocem de calumpniam. Et de Regalenguis quod laborant de hereditate supradicte ecclesie j. capom x. ovos, vj. denarios.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Monasterium de Costa.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et ij. casalia. Sancta Maria de Vimaranes habet ij. casalia. Monasterium de Cerzedelo j. casale. Monasterium de Costa vij. casalia minus sexta.

Vide *Ibidem,* pag. 5, 78, 171 e 213.

Selho — S. Lourenço de

1 — De heremita Sancti Laurencii de Ripa Selii. Martinus Dominici capellanus, Petrus Menendiz, Johannes Pelagiz, Menendus Gomiz, Petrus Johannis, Simeon, Martinus Petri, Petrus Gomiz, Petrus Gunsalvi, Petrus Petri, Petrus Johannis, jurati dixerunt quod Rex habet ibi j. casale, et dant terciam panis et medium vini; et pro directuris j. bracale, et capom, x. ova, pro fugacia vj. denarios, et spatulam, cordarium album, et lectom, pro caseo vj. denarios: et magister Menendus tenet illum in prestimonio. Habet ibi eciam Rex alios campos multos et bonos, et dant terciam panis; et dat illos Maiordomus cui vult pro sua offrecione. Et Petrus Petri de Arguzaes tenet eos in prestimonio, et dedit de illis ad plantare vineas tali foro ut dent inde terciam vini: tamen in termino isto dant de aliis vineis regalengis medium vini.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi de quodam sauto de Refoginis j. capom, x. ovos. Et de plantato de Fragina j. franganum, v. ovos. De hereditate que fuit de Martino Lauredo cum suis germanibus j. quartam de vino pro fossadeira. De campo ubi Gunsalvus Petriz Maurus plantavit vineam solebant dare unam gallinam, et modo ipse non dat illam. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista heremita non habet senarias nec hereditas. Ecclesia Sancte Marie de Vimaranes habet ibi ij. casalia.

Vide *Ibidem,* pag. 8, 81, 172 e 214.

Serafão — S. Julião de

1 — De Sancto Juliano de Celafao. Johannes Martiniz, Petrus Pelagiz, Paupa legõ, Johannes Gunsalvi, Martinus Pelagiz, Petrus Menendiz, Pelagius Johannis, Lupus, Petrus Johannis, Menendus Johannis, Pelagius Petri, jurati dixerunt quod Rex habet ibi xxvj. casalia, de quibus dant quartam panis et lini et vini et de nucis et de piris et de mazanis; et pro directuris, qui habuerit porcum qui valeat unum bracalem dabit inde spatulam, sin autem dabit bonam spatulam, et qui habuerit capram dabit cabritum, et qui habuerit porcam dabit lecticam, et quot focos ibi fecerint tantas spatulas debent dare; et pro fugacis dant vj. taligas per sesta, et si voluerint illas dare in pane cocto dabunt illas. Habet ibi unum campum in quo faciunt pradum, et Maiordomus dat illum pro sua offrecione. Et istud tenet Menendus Fafiaz in prestimonio. Et in Lauredo sunt xj. focos, et dant inde quartam in portione de uno fructu de quale Maiordomus voluerit; et pro directuris singulos frangaos, et singulas spatulas, et singulos cabritos, et lectones, sicuti supradicta. Et istud tenet Alfonsus Roderici. In Sautelo xiij. focos, et dant inde de villa quartam, et de monte de locis quartam, et de locis sextam; et directuras sicut in Lauredo, preter de uno, unde dant gallinam pro spatula. Habet ibi nogueiras, unde dant v. v. ovos, et quartam de nucis. Et in Sancto Juliano sunt xix. focos, et dant portionem et directuras sicuti in Soutelo. Et tenet istud domnus Martinus Pelagii Ribeira.

2 — et isti sunt laici quia non erat ibi clericus, jurati dixerunt quod in ista collatione habet in Vilarelo xv. focos, unde dant Regi singulas spatulas, preter tres quod dant iij. gallinas pro iij. spatulis, et pro fugaciis iij. quartarios per quinta, et si voluerint ipsas fogacias dare in pane cocto, dabunt illas, et singulos cabritos si habuerint capras, et singulas lecticas si habuerint porcas, unusquisque de una porca. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod nesciunt si Rex est patronus vel non.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et viij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 14, 84, 173 e 216. (1)

Serzedo — S. Miguel de

1—De parrochia Sancti Michaelis de Cerzedo (2). Menendus Martini prelatus, et Reymondus Johannis, Garcia Martiniz, Menendus Fernandi, Gunsalvus Pelagii, Gunsalvus Petri, Dominicus Pelagii, Pelagius Fernandi, Johannes Suariz, Johannes Venegas, Petrus Martiniz, jurati dixerunt quod non erat ibi aliquod Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de hereditate de Pelagio Velio dant Regi pro fossadeira j. bracale, et de hereditate de Gomecino iij. cubitos, et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et vij. casalia, et duas partes de altero casali. Et Monasterium Sancte Crucis j. casale tercia. Et Monasterium de Palumbeiro v. casalia minus ij. nonas de uno casali. Sanctus Johannes de Arnado j. casale. Sanctus Vincentius de Sausa iiij. casalia. Monasterium de Vilarino j. casale. Hospital j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 1, 75, 169 e 211.

Silvares — Santa Maria de

1 — De Sancta Maria de Silvares. Petrus Petri prelatus, Gunsalvus Petri, Petrus Johannis, Dominicus Martiniz, Salvator Petri, Menendus Martiniz, Odorius, Gunsalvus Petri, Menendus Petri, Petrus Menendiz, Suerius Pelagii, Mamede, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi in Cenaes v. casalia, et dant terciam panis et vini, tamen est ibi consuetudo quod de aliis vineis dant medium vini; et pro directuris dant singulos bracales, pro fugacis singulos sextarios tritici, singulos capones cum x. x. ovis, singulos frangaos, singulas spatulas, singulos cordeiros albos, singulos caseos cum x. x. ovis. Habet ibi eciam Rex bonas vessadas, unde dant terciam de outono et medium de milio, et Maiordomus dat illas cui vult pro sua offrecione. Et istud tenet Sancha Martiniz in prestimonio cum v. modios de Moucos quod debent complire. In Moucos habet ibi unum casale, unde dant terciam panis et vini: pro directuris j. spatulam cum alqueire de castaneis, et cabrito et lectom. Et in Requiam habet Rex ij. casalia, unde dant terciam panis et medium vini; et de vinea nova dicunt quod plantarunt illam per forum quod dent terciam, tamen non monstrant inde Cartam; et dant pro directuris singulos bracales, et pro fugacis iij. iij. almudes tritici, et singulos capones cum x. x. ovis, singulos frangaos, et singulas spatulas, singulos cabritos, et singulos caseos. Et ista duo casalia tenet Stephanus Sueriz in prestimonio. Et in Maureli habet Rex unum casale, unde dant terciam panis et medium vini: pro directuris dant iiij. bracales, ij. capones, xx. ovos, et pro fugacis j. sextarium de tritico, et spatulam, et cordarium album, et caseum cum manteiga et ovis, et tenet illum judex Ramirus Petri de Vimaranes. Et in Silvares habet Rex campos et vineas, unde dant terciam panis et medium vini.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Maiordomo panis de duobus casalibus qui sunt in Requiam regalengi vj. cubitos de bracali, et homines qui habitant ibi dant singulos dies de domaa pro geira domino suo. Et homo qui habitat in casali regalengo de Maucos dat unum diem sicuti supradicti. Et de quodam campo de Silvares dant Maiordomo panis j. frangao. Et de aliis campis qui laborant de hereditate de Johanne Petriz et de Martino Bernaldiz ij. capones, xx. ovos. Et de campo de forca j. capom x. ovos. Et de campo de Pontido qui laborant Sancti Genesii j. capom, v. ovos. De campis de Corogo et de Pena Cova j. capom x. ovos. De hereditate de quintana de Silvares cum fratribus suis j. capom et j. cabrito, et pro fossadeira j. bracale. De Froiam pro fossadeira iiij. cubitos. De uno campo qui laborant de casali de Goesteo vj. denarios. De sauto de Froiam vj. denarios. De hereditate de Bono j. spatulam cum castaneis. Et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed ecclesia Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Sancta Maria Vimaranensis habet

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

(2) A letra inicial d'esta palavra é *S* na 2.ª divisão e *Z* na 3.ª

ibi ij. casalia. Et Monasterium de Costa j. casale. Sanctus Martinus de Candaoso ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 9, 81, 172 e 214.

Sobradello — S. Thiago de

1 — De parrochia Sancti Jacobi de Sobradelo. Martinus Vilar prelatus, Pelagius Menendi, Johannes Petri, Petrelinus, Martinus Petri, Petrus Gunteriguiz, Gallecus, Salvador, Petrus Diaz, Egas Petri, jurati dixerunt quod non erat ibi aliquod Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro foro xxij. spatulas minus quartam, et xv. gallinas, et ij. coraziis pro singulis spatulis, et xxiij. taligas de pane per quairam pro fugacis cum iij. iij. denariis, et l. bracales; et omnes isti qui capras habuerint dabunt cabritos singulos, et lectones similiter; et de casali de Carreira pro fossadeira viij. cubitos; et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex est patronus et prior Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et viij. casalia medium. Habet ibi Hospital j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 76, 170 e 212. (1)

Souto — Salvador do Mosteiro de

1 — De Monasterio de Sauto. Johannes Pelagii frater, Suerius Sueriz, Menendus Petri, Johannes Pelagii, Pelagius Petri, Fernandus Petri, Fernandinus, Thome, Petrus Pelagii, Fernandus Pelagii, Ovecus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi quartam unius casalis et alios campos bonos, unde dant terciam panis et vini, et Maiordomus dat illos cui vult pro sua offrecione. Et istud tenet Laurencius Fernandiz miles in prestimonio. Habet ibi eciam quodam sautum, unde dant terciam de castaneis.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant pro fossadeira vij. bracales. Et gaanavit ibi iste Monasterius hereditatem unde dabant xij. cubitos pro fossadeira, et modo nichil dant. Et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod iste Monasterius habet xxiij. casalia medium, et ij. granchas et senarias bonas. Et Monasterium de Fontarcada ij. casalia minus quarta. Et Bracarensis Ecclesia j. casale. Sancta Maria de Sauto iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 8, 81, 171 e 214.

Taboadello — S. Cypriano de

1 — De parrochia Sancti Cipriani de Tavoadelo. Dominicus Johannis clericus, Suerius Dominici, Pelagius Gunsalvi, Johannes Venegas, Gunsalvus Venegas, Petrus Gomiz (non potuimus plures habere), jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi v. casalia, et dant inde terciam panis et medium vini: pro directuris singulas spatulas et singulos cabritos. Et habet ibi eciam alias leiras unde dant terciam panis. Et istud tenet Stephanus Suerii in prestimonio. Et de uno campo dant unum almude de pane. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod Rex non habet ibi ullum forum, preter vocem et calumpniam quod pectant ei.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Vılarino j. casale. Sancta Maria de Vimaranes ij. casalia medium. Sanctus Petrus de Polvoreira j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 75, 169 e 211.

Tagilde — Salvador de

1 — De Sancta Maria de Taagildi. Benedictus Petri abbas, Martinus Petri, Petrus Maurus, Petrus Petri, Gunsalvus Fernandiz, Didacus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi vj. casalia, et dant inde terciam panis et medium vini. Et dant ex istis, de tribus casalibus, pro directuris xij. bracales, et vj. taligas tritici, et iij. spatulas cum vino et cum castaneis, et iij. capones, iij. frangaos cum xlv. ovis, et iij. cordeiros albos, et iij. caseos, et iij. lectones. Et de aliis duobus casalibus dant iiij. bracales, et j. quartarium tritici, et ij. spatulas cum vino et cum castaneis, et ij. capones, et ij. frangaos cum xxx. ovos, et ij. lectones. Et de altero casali dant j. bracale et medium, et alias

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho da Povoa de Lanhoso.

directuras sicuti supradicti. Habet ibi eciam quosdam campos et vessadas, unde dant terciam panis et medium vini; et Maiordomus dat ipsos campos et vessadas cui vult pro sua offretione. Et de quadam istius campis *(sic)*, quos tenent supradicte ecclesie, dant in portione ij. quartarios, et pro directuris ij. gallinas, x. ovos. Et de altero campo, quod tenent de Vilarino, dant terciam, et pro directura ij. frangaos. Et de alia entrada, quod tenent de casali de Gunsalvo Pelagii, dant terciam, et pro directura j. gallina. Et de alia entrada, quod tenent de casali de Martino Diaz, dant j. taligam de pane in porcione. Et totum istud tenet domnus Fernandus Johannis, preter unum casale quod tenet magister Silvester.

2 — jurati dixerunt quod de vj. casalibus quod habet dominus Rex in ista collatione dant suo Maiordomo pro foro, quando colligent vinum in lagare, singulos frangaos cum v. v. ovis, et singulos medios alqueires de farina tritica. Et de ista friguisia dant pro fossadeira...

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et xviiij. casalia medium. Et habet ibi Hospital j. casale minus sexta et alia entrada unde dant ei ij. bracales. Et Monasterium de Vilarino vj. casalia. Et Monasterium Sancti Tirsi ij. casalia. Et Monasterium de Nandim j. casale. Sancta Maria de Vimaranes j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 170 e 213.

Urgezes — Santo Estevão d'

1 — De Sancto Stephano de Colgeses. Domnus Duranus capellanus, Menendus Pelagii, Vermulus, Johannes Michaelis, Calvus, Pelagius Vermuiz, Gunsalvus Petri, Petrus Petri, Martinus Gunsalvi, Petrus Toeriz, Martinus Gunsalvi, jurati dixerunt quod Rex habet ibi in Covas vj. casalia, de quibus dant terciam panis, et lini, et vini, et de leguminis, et de mazanis, et dant singulas cerdeiras quando sedent cum fructu, et singulos sextarios de castaneis viridis, et ij. ij. frangaos, et singulas spatulas cum singulis almudis de castaneis; et quatuor homines dant singulos cordarios albos, et ij. homines singulos cabritos, et onnes singulos lectones, et singulos caseos. Et istud tenet domnus Vincencius Petri Salvatoris in prestimonio. Habet eciam Rex in Colgeses v.ᵉ casalia, de quibus dant terciam panis, et medium vini, et terciam lini, et de legumiis; et pro directuris dant unusquisque x. cubitos medium de bracali, et singulos capones cum x. x. ovis. Et de casali de Michaele dant de magis j. frangao, et singulas spatulas cum singulis taligis de castaneis, et singulas quartas de vino, singulos cabritos, et singulos caseos cum manteiga et cum x. x. ovis, et singulas lecticas qui porcam habuerit, et singulas pernas de carneiro. Habet eciam ibi alios Regalengos, de quibus dant terciam panis et medium vini; et pro directuris de vinea de Vaagem et de Sauto medium bracale, et j. frangao, x. ova, et unum puzalem de eiradigo. De vinea de Menendo Pelagii cum fratribus suis medium bracale et j. puzalem de eiradigo. De vinea de casali de Ega j. puzalem de eiradigo. De vinea de Regada medium bracale et j. puzalem de eiradigo. Et de vinea de Barreiro j. lamprea. Et de campo de Rooriz j. frangao, x. ova. Et de Queirom j. quadrazil, et j. frangao, x. ova. Et de vinea do poço j. solidum. De Regalengo quod laborant de Maria frangao, x. ova. De Regalengo quod laborant de casali de Lageas j. frangao x. ova. De vinea do casal de Jesufo medium bracale. Et istud tenet Fernandus Petri Salvatoris in prestimonio. Et isti jurati dixerunt quod Giraldus Juliani accepit in duobus locis Regalengum de Covas et misit illum cum sua hereditate. Habet ibi eciam dominus Rex ij. casalia, et est unum heremum, et dant inde terciam panis et vini; et pro directuris de ipso populato unam spatulam cum castaneis et unum cabritum: et de ipso heremo tragent inde medietatem de ecclesia Sancte Marie Vimaranensis. Habet ibi eciam Rex campos et vineas, unde dant terciam panis et vini, et vadit ad cellarium Vimaranense.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira v. bracales et j. cubitum, et pectant vocem et calumpniam. Et homines qui laborant in Regalenguis dant singulos dies de domaa pro geira. Et Maurus Regualdiz est Maiordomus terre et panis.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed est inde medietatem de ecclesia Sancte Marie de Vimaranes.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia Sancte Marie Vimaranensis habet ibi v. casalia. Et Monasterium de Costa j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 12, 84, 173 e 216.

Villa Cova — S. Bartholomeu de

1 — De parrochia Sancti Christofori de Villa Cova. Johannes Petri prelatus, Petrus Petri, Gunsalvus Gunsalvi, Gunsalvus Michaelis, Didacus Gunsalvi, Petrus Gunsalvi, Menendus Menendiz, Martinus Pelagii, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi ij. casalia et dant inde terciam panis et vini, et singulas spatulas: si habuerint capras singulas cabritos: si habuerint porcas singulos lectones. — Interrogati si aliquid ibi erat negatum domino Regi, dixerunt: non.

2 — jurati dixerunt quod de v. casalibus istius ecclesie dant Regi pro foro j. modium de pane per estiva. Et habet in ista collatione xiij. casalia veteres de hereditatoribus, unde dant Regi pro foro singulos sextarios de centeno pro fugacis; et de quantos focos ibi fuerint debent inde dare singulas spatulas; et si habuerint capras dant singulos cabritos, et lectones similiter; et dant etiam censuram de pane et de castaneis secundum consuetudinem loci; et de resiis dant iiij. frangaos et xxxv. ova. Et de quadam hereditate quam ibi habet monasterium de Sauto dant inde pro foro j. almude de vino, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et v. casalia. Et Monasterium de Sauto habet ibi ij. casalia. Sancta Maria de Sauto ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 2, 76, 170 e 212. (1)

Villa Fria — Santa Maria de

1 — De Sancto Salvatore de Villa Frigida. Petrus monachus prelatus, Petrus Pelagii, Johannes Pelagii, Johannes Fernandi, Petrus Gunsalvi, Gomecius Fernandi, Martinus Petri, Petrus Pelagii, Pelagius Petri, Petrus Johannis, Petrus Maurus, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi iiij. casalia, et dant terciam panis et lini, et medium vini: pro directuris singulos bracales, singulos sextarios tritici pro fugacis, singulos capones cum x. x. ovis, singulos frangaos cum v. v. ovis, singulas spatulas cum singulis almudis de vino, et singulos almudes de castaneis, singulos cabritos, singulos caseos cum manteiga et cum ovis, singulos lectones. Habet ibi eciam dominus Rex unum casale do Arco, et dant terciam panis et lini, et medium vini: pro directuris ij. bracales, ij. capones, xx. ova, et pro fugacia j. almude tritici, et spatulam cum vino, et cabritum, et caseum. Et Martinus Gunsalvi pretor Vimaranensis tenet istos casales in prestimonio. Habet eciam ibi dominus Rex in Taloos j. casale et alios campos, et dant terciam panis et lini, et medium vini; et pro directuris ij. bracales, ij. capones, xx. ovos, et j. taligam tritici et taligam de centeno pro fugacis, et spatulam, et cabritum. Habet ibi alios campos, unde dant terciam panis. Et isti regalengi de Taloos tenet magister Silvester in prestimonio. Habet eciam ibi Rex alios campos et unam vineam, et dant terciam panis et de vinea j. puzal. Et istud tenet domna Stephania.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant pro foro de iiij. casalibus regalenguis Maiordomo panis singulos bracales, et singulos quadraziles cum singulis alqueiris de vino, et pro meitiga v. v. solidos, et singulos frangaos cum v. v. ovis. Et de altero casali de Arco dant pedidam Maiordomis. Et Maiordomus dat Prestamario pro hoc iiij. morabitinos. Et de quodam campo de Villa Frigida dant Maiordomo panis pro foro ij. frangaos et j. solidum. Et de alio campo de Taloos xviij. denarios, et pro fossadeira ij. bracales. Et de hereditate de Petro Johannis et de fratribus suis in Villa Frigida pro fossadeira xvj. cubitos. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus, sed Sancta Maria Vimaranensis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium Palumbarii habei ibi vj. casalia medium. Et Hospital iiij. casalia medium. Et Sancta Maria Vimaranensis ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 8, 81, 172 e 214. (1)

Vizella — Santo Adrião de

1 — De Sancto Adriano de Ripa Vizella. Johannes Pelagiz abbas, Martinus Menendiz, Menendus Venegas, Johannes Pelagiz, Petrus Gar-

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe.

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Felgueiras.

cie, Johannes Petri, Martinus Pelagiz, Johannes Venegas, Petrus Filio, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi pro fossadeira ij. bracales ij. cubitos medium, j. denarios, et v. almudes de vino, et pectant ibi vocem et calumpniam. Et tenet inde domna Stephania duas partes, et Martinus Gunsalvi sextam, et Maiordomus Vimaranis aliam sextam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et fratres Templi habent ibi v. casalia. Et Monasterium de Vilarino v. casalia minus tercia.

Vide *Ibidem*, pag. 11, 83, 173 e 216. (1)

Vizella — S. Faustino de

1 — De Santo Fraustro. Petrus Menendiz abbas, Menendus Menendiz, Garcia Pelagii, Menendus Petri, Petrus Petri, Maurus, Romanus Petri, Pelagius Fernandiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi iij. casalia et dant inde terciam panis et medium vini. Et domnus Martinus Johannis tenet duos de istis casalibus, et alter casale vadit ad cellarium Regis. Et dant pro directuris de ipsis quod tenet domnus Martinus Johannis singulos bracales et singulos sextarios tritici, et singulos capones cum xx. xx. ovis, et singulas spatulas cum singulis almudis di vino et singulis almudis de castaneis, et singulos cordarios albos, et singulos caseos. Et de alio casali dant cum lino j. frangao, v. ova, et unum bracale, et j. capom, x. ova, et unam spatulam, j. quadrazil, et j. almude de castaneis, et j. cabritum. Habet ibi eciam Rex quasdas entradas unde dant terciam panis et medium vini. Et de una entrada de Bauza dant j. taligam de pane. Et de entrada que jacet in hereditate que fuit de Petro Nigro j. almude de pane, et pro directura j. frangao, v. ova.

2 — jurati dixerunt quod de entradas regalengas que habet in ista freeguisia dant pro foro vij. bracalia, et dant Maiordomo panis duos capones, xx. ovos, et j. almude de castaneis, et j. frangao, v. ovos, et j. bracale et iiij. cubitos.

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Felgueiras.

Et de duobus casalibus regalenguis quos tenet domnus Martinus Johannis dant pedida Maiordomo, et vj. vj. cubitos de panno de bracali, et cum lino ij. frangaos, x. ovos, et ij. panes tritici, et pro lagaradiga ij. frangaos, x. ovos, et j. alqueire de farina tritica. Et de alio casali dant Maiordomo panis j. bracale, et ij. meitigas aut vj. solidos pro illas. Et de vinea de Lauredo dant j. almude tritici, et pro lagaradiga j. frangao, v. ovos, et medium alqueire de farina tritica. Et de casali de Uta dant iiij. cubitos de bracali.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Hospital quadam entrada unde dant ei taligam de pane. Monasterium de Vilarino iij. casalia medium.

Vide *Ibidem*, pag. 3, 77, 170 e 212. (1)

Vizella — S. Jorge de

1 — De Sancto Georgio de Ripa Vizella. Gomecius Garcie abbas, Vincencius Martiniz, Petrus Johannis, Petrus Petri, Pelagius Petriz, Martinus Gunsalvi, Martinus Menendiz, Martinus Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi ij. casalia, et est unus heremus, et dant inde terciam de octuno, et de milio regado dant medium, et de quo non est regado dant terciam, et de lino et de vino dant medium; et pro directuris de ipso populato dant j. bracale, et spatulam, et pro fugacia j. taligam de centeno, et cabritum, et ij. capones, xx. ova. Et de heremo non dant directuras. Et habet ibi campos ubi prestamarius facit prados, et dat illos cui vult pro sua offrecione. In casali de Anzoes habet entradas regalengas, unde dant medium panis et vini. Et in casali de Nogueira de Vilarino habet unam entradam, et stant ibi cerdeiras, et dant inde j. frangao, v. ova. Habet etiam ibi unam vineam, quam petit Petrus Monacus, et dant inde medium vini. Et totum istud tenet Martinus Gunsalvi, pretor Vimaranensis.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et tenet inde domna Stephania duas partes, et Martinus Gunsalvi sextam, et Maiordomus Vimaranis aliam sextam.

(1) Na 3.ª divisão está esta denominação: *De Sancto Faustro de Ripa Vizella.*

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia babet senarias et ij. casalia. Et habet ibi Hospital j. casale. Et Monasterium Palumbarii ij. casalia. Et Monasterium de Vilarino ij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 10, 82, 172 e 215. (1)

Vizella — S. Paio de

1 — De Sancto Pelagio de Ripa Vizelle. Petrus Menendiz abbas, Petrus Menendiz, Menendus Petri, et alter Menendus Petri, Petrus Gomiz, et alter Petrus Gomez, Fernandus Menendiz, Laurencius Petri, jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi xiij. casalia, et est inde unus hermum, et dant de illo j. modium de pane per quaira, et de aliis xij. casalibus dant terciam panis et medium vini. Et tenet inde domnus Martinus Gunsalviz vj. casalia, et alii vadunt ad cellarium Regis. Et de ipsis quod tenet domnus Martinus Gunsalviz dant pro directuris singulos sextarios tritici, singulos brabales, singulos capones cum x. x. ovis, singulas spatulas cum vino et castaneis, et tres dant singulos cordarios albos, et tres singulos cabritos, et singulos caseos cum manteiga et cum ovis, et singulos lectones, singulas pernas de carneiro. Et de aliis vj. casalibus dant vj. bracales et vj. capones cum lx. ovis, et vj. spatulas, et vj. quadraziles, et vj. almudes de castaneis, et vj. cabritos.

2 — jurati dixerunt quod de xiij. casalibus dominus Rex habet in ista collatione dant de uno quod est heremum almeitega Maiordomo. Et de vj. casalibus quod tenet Prestamarius dant Maiordomo panis v. v. solidos, et singulos frangaos cum v. v. ovis, et singulos bracales, et singulos quadraziles; et Maiordomus dat pro isto domino suo iiij. morabitinos. Et quando Maiordomus dat linum domino suo, dabit cum illo ij. freames et panem. Et de aliis vj. casalibus que vadunt ad cellarium Regis dant Maiordomo panis iiij. iiij. cubitos de bracali, et singulas meitigas aut iij. iij. solidos pro illas, et cum lino singulos frangaos cum v. v. ovis.

3 — jurati dixerunt quod non est patronus.

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Felgueiras. Na 3.ª e 4.ª divisões o titular escreve-se: *Sancto Jurgio.*

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et v. casalia. Habet ibi Hospital iij. casalia medium. Et Sancta Crux j. casale minus tercia, et quadam parte de alio casali. Sanctus Michael de Cerzedo terciam de uno casali.

Vide *Ibidem*, pag. 4, 77, 170 e 213.

Xisto — S. Romão de

1 — De Sancta Lucricia de juxta Sancti Torquati. Gomecius Pelagii abbas, Petrus Cabeza, Pelagius Petri, Johannes Pelagii, Petrus Osoriz, Johannes Petri, alter Johannes Petri, Gomecius Martiniz, Martinus Petri, jurati dixerunt quod in ista collatione dant Regi de casali de Campo de Sauto j. quartarium de pane. De casali de Monio de Lagareo j. bracale pro fossadeira. De hereditate de Pelagio Saraziniz dos Foloos j. cabritum et j. solidum. De casali de Sauto de Soveredo j. frangao x. ova.

2 — jurati dixerunt quod dominus Rex habet ibi campos, de quibus dant terciam et de locis sextam. Et de campis quos laborant de casali de Valmediano dant j. frangao, x. ovos. Et de casali de Toerigo pro campis j. frangao x. ovos. Et de ij. casalibus de Ganderei pro campis j. frangao. De leira de Batoca das murras sextam de pane et j. frangao: et jacet ibi alia leira, unde dant terciam panis. De hereditate de Pelagio Guelas dant sextam panis et j. frangao. Et de tribus leiris quod jacent in casali de campo, quod est de Sauto, dant terciam panis. Et de ij. leiras quod jacent in hereditate de domna Maiore dant terciam panis. Et de hereditate de Johanne Galardo dant terciam. In Batoca habet unam vineam, unde dant sextam in ratione.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Sauto habet ibi iiij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 14, 85, 174 e 217. (1)

(1) Esta freguezia está hoje incorporada na de S. Torquato. Ainda no tempo do arcebispo D. Balthazar Limpo, 1550-1558, era conhecida a primitiva denominação; no *Livro Sumario e tombo das dignidades, conesias, mosteiros, igrejas*, etc., mandado fazer por este arcebispo, existente no Archivo da Mitra, lê-se: Sixto, Santa Lobriça, aliás S. Romão.

Airão — S. João d'

1 — De Sancto Johanne de Aram. Petrus Johannis abbas, Petrus Boo, Petrus Martiniz, Petrus Diaz, Petrus Ooriz, Suerius Petri, Pelagius Petri, jurati dixerunt quod non sunt ibi plures parrochiani, nec habet ibi dominus Rex Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod non sunt ibi plures parrochiani, et quod dant de medio casali de ecclesia medium capom. Et de Corvazeiras dant Regi j. sextarium panis per quairam, j. capom, x. ova. — Interrogati si erat ibi aliquod negatum, dixerunt: non.

3 — jurati dixerunt quod non sunt magis parrochiani, et quod Rex non est inde patronus.

4 — jurati dixerunt quod non sunt ibi plures parrochiani, et quod ista ecclesia habet ibi medium casale. Bracara j. casale. Tiviaes j. casale. Hospitale j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 65, 156, 202 e 253. (1)

Airão — Santa Maria d'

1 — De Sancta Maria de Airam de Laias. Suerius Arie abbas, Suerius Michaelis, Martinus Petri, Pelaio, Johannes Vermuiz, Laurencius, jurati dixerunt quod non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod non habet ibi forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet ibi senarias. Tiviaes x. casalia. Bracara j. casale. Hospitale ij. bracalia et medium.

Vide *Ibidem*, pag. 63, 154, 201 e 251. (2)

Calvos — S. João

1 — De Sancto Johanne de Calvos. Egas Pelagiz abbas, Menendus Roderiz, Johannes Menendiz, Gunsalvus Pelagiz, Egas Petriz, Garcia Menendiz, Johannes Petri, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod dant domino Regi de ista collactione iiij. bracales vj. cubitos et medium, iij. almudes de vino pro fossadeira. Domnus Reimondus Petri comparavit ibi unam hereditatem, unde solebant dare domino Regi viij. cubitos de bracali, et modo non dant illos. Et pectant ibi vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod habet ibi ecclesia Vimaranensis ij. casalia. Et Monasterium de Rooriz j. casale et medium.

Vide *Ibidem*, pag. 66, 157, 203 e 254. (1)

Espinho — S. Martinho d'

1 — De Sancto Martino de Spino. Suerius Diaz abbas, Johannes Diaz, Menendus Johannis, Menendus Petriz, Petrus Diaz, Pelagius Sueriz, Martinus Martiniz, Petrus Petriz, Petrus Pelagii, Martinus Nuniz, Domnus Luzo, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt qnod Rex non habet ibi forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Ecclesia Bracarensis habet ibi vj. casalia. Et Monasterium de Adaufi iij. casalia. Monasterium de Sauto j. casale et octava.

Vide *Ibidem*, pag. 70, 163, 206 e 259. (2)

Gandarella — Salvador de

1 — De Sancto Salvatore de Ganderela. Martinus Venegas abbas, Johannes Petriz, alter Johannes Petriz, Peainus, Gunsalvinus, Petrus Sueriz, Menendus Petriz, Gunsalvus Menendiz, jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant domino Regi pro fossadeira iiij. bracales,

---

(1) Esta freguezia, que na 3.ª e 4.ª divisão se escreve *Airam*, pertencia em 1220 ao termo ou julgado denominado *Terra de Vermui*, actualmente pertence ao concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao termo denominado *Terra de Vermui*, hoje é do concelho de Guimarães.

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao termo denominado *Terra de Vermui*, hoje acha-se incorporada na de Lordello do concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao termo denominado *Terra de Bracara;* depois pertenceu ao concelho de Guimarães até ao seculo XIX; hoje é do concelho de Braga.

et j. quartam de vino in lagare, et j. gallinam, et pectant vocem et calumpniam. Et de quadam entrada de Sancto Martino de Conde, quod magister Silvester tenet in ista friiguisia, dant pro fossadeira iij. bracales medium, et j. frangao, et j. fexe de palea. Et dant ibi vitam Maiordomo qualem tenuerint.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus sed ecclesia Sancte Marie de Vimaranes.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia de Cerzedelo habet ibi viiij. casalia medium. Et Monasterium Sancti Tirsi j. quintanam cum senariis. Et monasterium de Nandim j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 67, 159, 203 e 255. (1)

Gontim — Santa Eulalia de

1 — De Sancta Eolalia de Gontin. Non est ibi abbas, quia fuit cum Archiepiscopo et non dimisit ibi clericum. Godinus, Pelagius Maurus, Menendus Johannis, Petrus Martiniz, Pelagius Johannis, Petrus Menendiz, Johannes Johannis, Nunus Petriz, Petrus Martiniz, Johannes Luz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi xv. casalia, et solebant inde dare quartam panis, et posuit eis domnus Gunsalvus Roderici ut darent quintam et modo dant quintam panis; et sunt inde v. heremi et non dant directuras, et x. populata et dant pro directuris singulas taligas de centeno per quaira, et singulas spatutas, et singulos cabritos, et singulas gallinas cum x. x. ovis. Et unum campum regalengum jacet juxta fontem de Vargao, et traget illum Petrus Gomiz et erat furtado.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et unde dant forum dant luctosam. Johannes Luz est Maiordomus de areis.

3 — jurati dixerunt quod dominus Rex est patronus cum parrochianis.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et ecclesia de Villa Nova habet ibi j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 60, 150, 199 e 249. (2)

Guardizella — Santa Maria de

1 — De Sancta Maria de Gradizela. Pelagius Calandrus abbas, Suerius Arias, Petrus Petriz, Fernandus Gunsalvi, Petrus Pelagiz, Gunsalvus Sueriz, Petrus Sculeito, Egas Petriz, Gunsalvus Menendiz, Pelagius Eriz, jurati dixerunt quod dominus Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod dant de ista collatione domino Regi pro fossadeira vj. bracales j. cubitum. Et de hereditate de Petro Sesnandiz dant iiij. bracales, et j. sextarium de vino. De casali de Frexeeiro j. quarta de vino. Et de ista ecclesia dant vitam Maiordomo qualem tenuerint.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale; et Maiordomus demandabat fossadeiram de ipso casali, et abbas istius ecclesie dedit ei de suis denariis ut non demandasset ei illam. Habet ibi Monasterium Sancti Tirsi xiij. casalia et terciam istius ecclesie. Et Monasterium de Nandim j. casale et aliam terciam istius ecclesie. Monasterium de Rooriz iiij. casalia. Sancta Maria de Vimaranes j. casale. Ecclesia de Cerzedelo ij. casalia. Monasterium de Tiviaes ij. casalia. — Interrogati si erat ibi aliquod negatum, dixerunt: non.

Vide *Ibidem*, pag. 67, 159, 203 e 255. (1)

Lanhas — S. Paio de

1 — De Sancto Pelagio de Laias. Suerius Arias abbas, Suerius Menendiz, Petrus Gunsalviz, Gomecius, Petrus Petri, Duram, Martinus Pelagiz, jurati dixerunt quod non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod non habet ibi dominus Rex forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Tiviaes v. casalia. Hospitale j. casale. Bracara medium casale.

Vide *Ibidem*, pag. 63, 154, 201 e 251. (2)

---

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje pertence ao concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao denominado *Judicatu de Travaçoos*, posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Fafe.

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao termo ou julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje é do concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje está incorporada na de Santa Maria d'Airão do concelho de Guimarães.

Lordello — S. Thiago de

1 — De Sancto Jacobo de Laordelo. Fernandus Petriz abbas, Petrus Menendiz, Souri, Soeirote, Pedrelon, Egas Pelagiz, Egas Petriz, Gunsalvus Petriz, Don Rodericus, Petrus Menendiz, Don Odorius, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant domino Regi in Ataide xij. cubitos de bracali, et in Cerzedelo xij. cubitos, et iiij. denarios. Et pectant vocem et calumpniam. Et dant vitam Maiordomo qualem tenuerint.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet iij. casalia, et alios campos unde dant ei v. modios. Habet ibi Monasterium de Rooriz xxij. casalia medium, et istam ecclesiam. Et habet ibi Monasterium Sancti Tirsi iij. casalia.

Vide *Ibidem*, pag. 67, 159, 203 e 255. (1)

Monte — S. Pedro do

1 — De Sancto Petro de Monte. Martinus Menendiz prelatus, Durandus Petriz, Suerius Menendiz, Suerius Venegas, Silvester, Petrus Johannis, Petrelinus, jurati dixerunt quod Rex nullum habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod dant de ista collatione domino Regi pro fossadeira vj. bracales iiij. cubitos, et vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et ecclesia de Cerzedelo xviij. casalia et j. quintana. Et Monasterium de Ulveira j. quintana cum senariis.

Vide *Ibidem*, pag. 67, 159, 203 e 254. (2)

Niscra — S. Bartholomeu de

1 — De Sancto Bartholomeo de Inter Ambas Aves. Menendus Pelagiz abbas, Bartholomeus, Odorius Pelagiz, Suerius Menendiz, Laurentius Petri, Silvester, Pelagius, Fernandus Petri, Fernandus Gunsalvi, Monio, Gunsalvus Pelagii, Pelagius Gunsalvi, jurati dixerunt quod Rex nullum habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod Rex nullum forum habet ibi.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia nichil habet ibi. Sanctus Tirsus habet ibi j. casale. Et ecclesia de Cerzedelo quedam testamenta.

Vide *Ibidem*, pag. 66, 158, 203 e 254. (1)

Paços — S. Vicente de

1 — De Sancto Vincentio. Martinus Guterriz abbas, Menendus Guterriz, Gomecius Martiniz, Gomecius Moniz, Martinus Johannis, Menendus Menendiz, Johannes Menendiz, Don Dominicus, Nunus Laurentii, Gomecius Johannis, Fernandus Pelagiz, jurati dixerunt quod non habet ibi Regalengum, quia sunt forarii.

2 — jurati dixerunt quod de ista collatione dant Regi: De casali de Lamielas j. sextarium per taligam de terra de censuria, et pro fugacis j. sextarium de centeo, et pro fossadeira iiij. cubitos de bracali. De hereditate de domno Fromarigo spatulam, et cabritum si habuerit capram, et lectom similiter, et j. frangao. Et de casali de Pumares habet tale forum quomodo casale de Lamelas. Et hereditas de Fernando Monaco cum sua germanitate j. sextarium de censuria. De casali de Octeiro j. sextarium de censuria, et pro fugacia iij. taligas de centeo, et pro fossadeira vj. cubitos. Et de alio casali de Octeiro de censuria iij. quartarios, et pro fugacia v. taligas per quaira, et pro fossadeira j. lenzo. Et de casali de Gouvia de censuria j. quartarium, et pro fugacia j. taligam, et pro fossadeira j. bracale. De hereditate de Tio Gondesendo de censuria iij. quartarios, et pro fugacia j. quartarium, et pro fossadeira j. lenzo minus j. cubitum vj.[a] Et de hereditate de Crestimiro pro fugacia j. taligam, et pro fossadeira iiij. cubitos minus quarta. Et de alio ca-

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje é do concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje está incorporada na de Serzedello do concelho de Guimarães.

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje está incorporada na de Serzedello do concelho de Guimarães e a sua séde era no lugar chamado Niscra, onde existe uma capella sob a invocação de S. Bartholomeu.

sali de Gouvia de censuria j. sextarium minus vj.ª, et pro fugacia j. taligam minus vj.ª, et pro fossadeira ij. cubitos minus vj.ª Et de hereditate de Menendo Rofes de censuria iij. taligas, et pro fugacia j. sextarium, et pro fossadeira iiij. cubitos. Et de hereditate de Patos de censuria j. sextarium, et pro fugacia j. taligam, et pro fossadeira iiij. cubitos. Et de villa de Cortinas de casali de Vellias de censuria j. sextarium, et pro fugacia j. sextarium, et pro fossadeira iiij. cubitos. Et omnes ista casalia habent pro foro, preter casale de Cima de Villa et aliud de Gouvia, quod quot focos ibi habuerit debent dare singulas spatulas cum ij. porros, et cabritum si capras habuerint, et lectom si porcas habuerint, et frangaos. Et quando venerit ibi Maiordomus debent ei dare de vita qualem habuerint. Et vadunt ad intorviscatam, et pectant vocem et calumpniam.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et j. casale. Et Monasterium de Adaufi habet ibi ij. casalia. Et Hospital j. casale et j. sextarium de pane. Et Sancta Maria de Vimaranes duas partes de casali. Ecclesia de Villa Nova j. casale. Monasterium de Sauto j. casale. Monasterium de Costa j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 60, 150, 199 e 249. (1)

Queimadella — S. Pedro de

1 — De Sancto Petro de Queimadela. Non est ibi abbas, quia est heremita. Petrus Ordoniz, Judex, Pedreiro, Menendus Menendiz, Petrus Petriz, Johannes Gomiz, Petrus Guimaraz, Martinus Petriz, Martinus Moniz, Petrus Albus, Lupus Petriz, Gunsalvus Pelagiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi in Guiliandi iiij. casalia, et dant inde quintam panis et singulas spatulas, et cabritum si habuerit capram, et lecticam similiter, et singulas gallinas cum x. x. ovis, et singulos medios bracales, pro fugacis singulos almudes de centeno coctos; et habent pro foro quod quando sunt heremi non dant directuram, ergo panem solum, et gallinam, et ova. Et in Argandi v. casalia, et faciunt similiter. In Sancta Cruce iij. casalia, et dant directuras sicut supradicta et non dant panem. Et in Cheda ij. casalia, et dant similiter Sancte Crucis. Et habet Rex in Queimadela campos, unde dant quintam. Et de campo de Carvalio dant quartam.

2 — jurati dixerunt quod dant de ista collatione Regi, de ij. leiras que sunt in Argandi de hereditatoribus, j. frangao x. ovos. Et de iiij. casalibus quod habet in Queimadela de populatoribus dant singulas spatulas, et cabritum si habuerint capras, et lecticas similiter. Et in Sancta Cruce iiij. casalia et dant similiter. Et habent pro foro quod quot focos ibi fecerint dabunt tantas directuras, et quando fuerint heremi non dant nichil. Et pectant ibi vocem et calumpniam, et dant luctosam unde dant forum. Et Petrarius quando ibi habitaverit debet esse Maiordomus de terra. Et Petrus Martiniz de areis. Et vadunt ad intorviscatam sicut de supradictis collationibus. Et Ricushomo pausabat et Maiordomus, sicut in Sancto Andrea est dictum. (1)

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Et Monasterium de Refloriis habet ibi j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 60, 150, 199 e 249. (2)

Ruilhe — S. Paio de

1 — De Sancto Pelagio de Ruili. Gunsalvus Gunsalvi abbas, Pelagius Maurus, Petrus Fromariguiz, Rodericus Gunsalvi, Martinus Pelagii, Gunsalvus Sueriz, Petrus Pelagii, Pelagius Fromariguiz, Petrus Gunsalvi, Peainus, Johannes Petri, Dominicus Roderici, Martinus Pelagii, jurati dixerunt quod habet ibi Rex xij. casalia, et dant inde medium panis et lini in locis, et in locis terciam, et de baucis quas rumpunt in monte quartam et medium vini; et pro directuris singulas taligas de centeno pro fugacis per taliga vetera, et singulos porcos qui

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao denominado *Judicatu de Travazoos*, posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Fafe.

(1) Vide infra pag. 177, freguezia de Travassós.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao denominado *Judicatu de Travazoos*, depois pertenceu ao concelho de Guimarães e actualmente ao de Fafe.

valeant singulos bracales, et singulos capones cum ij. ij. frangaos et cum singulis gallinis et cum xx. xx. ovis, et singulos bracales, et singulas spatulas de ix. ix. costis sine pedibus cum castaneis, et singulos cordeiros albos in uno anno, et in alio singulos cabritos, et qui non habuerit porcam dabit lectigam; et dant medietatem de mazanis et de piris et de nucibus. Sunt eciam ibi alii campi regalengui, quos laborant de casali de Hospitali et de casale de Tavoosa, et dat illos Maiordomus cui vult ad laborandum pro sua offretione, et dant inde rationem sicut de supradicto. Et est ibi una senaria de pane, et similiter dat illam Maiordomus cui vult, et dant inde terciam de octuno et medium de milio. Et Menendus Silvestri filiavit quosdam castinarios in Valle de Romano, qui sunt in Regalengo de Ruili; et sub presa de Abbate filiarunt quosdam castinarios de Arentim, qui sunt in Regalengo de Ruili.

2 — jurati dixerunt quod xij. casalia, que ibi habet dominus Rex, dant de foro domino Regi x. quartarios de castaneis siccis minus taliga, et levat inde Ecclesia j. quartarium pro decima et remanent Regi viiij. quartarios. De Sauto de Silvana dant de ipsa villa unam cabaaza de vino, si venerint colligere castaneas: et Petrus Canno j. capom x. ova: Petrus Cota j. frangao x. ova: et Laurencius Pelagiz et Lupa cum sua germanitate j. gallinam, j. capom, x. ova: Dom Vicente j. capom, x. ova. Et si isti non venerint colligere castaneas, ipsi qui colligerint eas debent dare ipsas gallinas. Et dant de molendinis vj. bracales. Est ibi unum palatium, et est pausa Regis, et servizariam. In ista collatione non pectant nisi iij. calumpnias, nec dant luitosam; et vadunt in mandatum Domini terre ita quod possint ire et redire ad domos suas uno die. Et tenet istud Stephanus Suerii. Et nichil est ibi negatum.

3 — jurati dixerunt quod Rex est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias. Hospital j. casale. Sanctus Salvator de Tevoosa j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 16, 89, 175 e 218. (1)

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao termo denominado *Terra de Penafiel de Bastuzo*, posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Braga.

Serzedello — Santa Christina de

1 — De Ecclesia de Cerzedelo. Pelagius Petri capellanus, Martinus Menendiz clericus, Petrus Pelagiz, Michael Johannis, Pelagius Vaizena, Pelagius Sueriz, Fernandus Menendiz, Pelagius Petri, Dominicus, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod dant de ista collatione domino Regi pro fossadeira vij. bracales v. cubitos. De hereditate de Menendo Pipeiro ij. gallinas. De hereditate de Condomias j. sextarium de vino, et vocem et calumpniam. Et de ista ecclesia dant vitam Maiordomo qualem tenent.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet bonas senarias, et xvij. casalia, et quebradas, unde habet ij. quartarios.

Vide *Ibidem*, pag. 67, 159, 203 e 255. (1)

Silvares — S. Clemente de

1 — De Sancto Clemencio de Silvares. Johannes Gunsalvi abbas, Petrus Petriz, Pelagius Garcie, Suerius Sueriz, Fagundo, Fernandus Martiniz, Petrus Pelagii, Martinus Petri, Petrus Pequeno, Martinus Garcie, Petrus Fernandiz, jurati dixerunt quod Rex nullum habet ibi Regalengum.

2 — jurati dixerunt quod Rex nullum habet ibi forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est inde patronus, quia dedit illam Rex domnus Sancius cum ipsa villa ad domnam Mariam Arie per cartam, et domna Maria dedit illam cum vj. casalibus Monasterio Sancti Tirsi.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia est de Sancto Tirso cum vj. casalibus. Caramaros ij. casalia. Antimi iij. casalia. Refoios j. casale.

Vide *Ibidem*, pag. 48, 132, 193 e 242. (2)

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Vermui*, hoje é do concelho de Guimarães.

(2) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado denominado *Terra de Monte Longo*, depois pertenceu ao concelho de Guimarães e actualmente ao de Fafe.

Travassós — S. Thomé de

1 — De Sancto Andre. Non habet ibi prelatus, quia fuit cum Archiepiscopo et non dimisit ibi clericum. Petrus Rial, Menendus Pelagiz, Martinus Pelagiz, Petrus Gomiz, Gomecius Petri, Pelagius Pelagiz, Petrus Petriz, Petrus Pelagiz, Menendus Petriz, Gomecius Osoriz, Menendus Menendiz, Menendus Fernandiz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi unum campum regalengum, unde dant terciam. Et de villa de Felgueiras est medietas Regis, et habet ibi vj. casalia de veteri, et dant quintam panis et de veiga quartam; et pro directuris singulas spatulas, et singulos cabritos, et qui habuerit porcam singulas lecticas, et singulos frangaos. Et istud tenet domnus Stephanus Sueriz.

2 — jurati dixerunt quod in ista collatione habet xxviij. cabecias de casali de populatoribus, et unum de illis fuit de judice terre et non dabat inde directuram sed quamvis habet tale forum quomodo alia. Et habent omnes pro foro quod quot focos in illis habuerit dant singulas spatulas cum duobus porris, et cabritum si capram habuerit, et lecticam si porcam habuerit, et singulos frangaos, et pro fugaciis de ista collatione iij. modios ij. quartarios de centeno per mensuram terre, et xxiiij. bracales iij. cubitos medium. Et de Octeiro de censuria vj. quartarios de panitio per stivam. Et in Asturaos de casali de Charmeli xv. taligas de panitio. Et quidam illorum jurati dixerunt quod viderant in ista ecclesia pausare Infantem et don Petrum Ooriz in tempore Regis domini Affonsi, et Rex domnus Alfonsus defendidit eos quod non pausarent ibi. Et domnus Gunsalvus Roderici pausavit ibi in tempore Regis domni Sancii, et Rex domnus Sancius defendidit ei quod non pausaret ibi. Et in tempore Regis domni Affonsi secundi pausavit ibi Stephanus Suariz, et dixerunt istud domino Regi Alfonso, et defendidit ei quod non pausaret ibi. Et dixerunt quod debent dare spatulas de meliori porco quem habuerint. Et si habuerint porcum qui valeat unum bracale debent inde eis recipere spatulam. Et si porcum vendiderit ex die Sancti Martini adeante debet se avenire melius quod potuerit cum Maiordomo. Et spatulas debent levare quantum habet de ista collatione usque ad Vimaranes: tamen fecerunt illas eis levare ad Belmir. Petrus Gomez est Maiordomus terre. Gomez Osoriz de areis. Petrus Petriz de terra et de areis. Menendus Martiniz de Vizella de terra. Et Pelagius Suariz de terra et de areis, et habet filios. Et Petrus Exeminiz fuit de terra. Et Petrus Sendiniz de terra et de areis. Petrus Menendiz de terra. Et Pelagius Seara de terra. Et in casali de Gosendo fuit servizaria et cecidit. Et Pelagius Loefreiz habebat ibi suam hereditatem bonam ingenuam de qua nullum forum faciebant Regi, et venit don Petrus Ooriz, qui tenebat ibi terram, et fecit ibi servizariam et pauzam per forciam, et quando ibi non tenebat servizariam pausabat ibi, et quando ibi tenebat non pausabat ibi. Et Maiordomus terre quando fuerit ad domos hominum comedet cum illis de illo quod eis invenerit. Et Ricushomo quando vadit ad terram pausabit cum Maiordomo si voluerit. Et habent Maiordomi talem forum quod dum fuerint Maiordomi non dant forum de suis hereditatibus et levant decimam de quanto trahunt. Et servizaria habet ibi prestimonium Cortinas et Rial, et non dat inde portionem. Et in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad intorviscatam ad Rivulum de Vizella semel in anno, et dant luitosam unde dant forum. Et istud tenet Stephanus Suarii pro prestimonio.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et vij. casalia. Et Hospital habet ibi quartam de casali. Et Monasterium de Costa medium casale.

Vide *Ibidem*, pag. 60, 149, 199 e 249. [1]

Villarinho — S. Miguel de

1 — De Monasterio de Villarino. Menendus Menendiz frater, Martinus Garcie, Gunsalvus Petriz, Menendus Pelagii, Dominicus Sueriz, Pelagius Ribeira, Dominicus Johannis, Petrus Pelagii, Johannes Petri, Petrus Diaz, Dominicus Laurencii, jurati dixerunt quod Rex non habet ibi Regalengum.

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao denominado *Judicatu de Travazoos*, posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Fafe.

2 — jurati dixerunt quod Rex non habet ibi forum.

3 — jurati dixerunt quod Rex non est patronus.

4 — jurati dixerunt quod iste Monasterius habet ibi senarias et xxiiij. casalia. Et Monasterium Sancti Tirsi j. casale. Ecclesia Sancte Marie Vimaranensis quasdam entradas.

Vide *Ibidem*, pag. 70, 163, 207 e 259. (1)

CXCV

Inquisitiones. Ex Publico Archivo hoc monumentum describendum curavimus. (2)

?

Isti sunt testes interrogati de Regalengo abscondito et de maladiis

Domnus Ramirus Judex iuratus et Interrogatus dixit quod ille habebat unam maladiam in sancto Michaelem de monte Et mende osoriz qui creauit unum suum filium in frectas qui est seruicialis Regis dixit quod rupiuit unum campum jn sam Radanhas Regalemgo cum Suis cunatis et dant inde quartam Et Maiordomj demandant inde illi tertiam dixit quod audiuit dicere quod pretor vimaranis habet maladiam et neciabat ubj. Et Duranus martiniz Maladiam in Ripa Vizella e in auezam et in Tauoadelo et in terra de Vimaranis Ermigius uenegas maladiam in Monte e Johanes fernandiz maladiam in terra Vimaranis — Suerius petriz judex maladiam in Monte et Dixit de Maiordomibus quod querebantur de petro goncaluiz qui non dabat eis suum directum de ipso Regalengo quod tenet de creiximir. Et in Ripa de Selio et similiter de Suario petriz quod non dat eis suum directum de Regalengo quod tenet et non dat directuras quas debebat dare et dixit quod casales non populant et sunt heremi propter Duram martiniz qui minatur Maiordomos et conquerentur de eo quia dicunt quod abstulit eis suum directum et dixit quod conquerebantur. Maiordomi de Petro gonçaluiz qui abstulit linos suos et dixit quod Bernal simoiz tenet uno castinario in auezam quod est Regalengo et aliud in Asorei et tolit inde linum. Et maurus regnaldiz tenet regalengum et dixit Maiordomj quod non dat eis suum directum quale debet dare. Et domna Tarasia aluinj tenet regalengum et facit inde sicut domnus Maurus. Et pelagio de Rochela tenet unum Sautum de prestimonio. M. Tabellionj et dat inde medietatem de castanario et dixit quod in Creiximir non habebant hereditas liberta nisi quanta fuerint de franco et dixit quod Maiordomi conquerebant de Caldas quod erant inde multi Regalengi et faciunt illud liber iam et similiter de johane suariz in Creiximir dixit quod Goncaluus cambitus fecit domos in Carcaua Regis et dum faceret illas ipse judex dixit ei quod in Carcaua faciebat illas dixit etiam de defesas sicut inferius dictum est per pretorem —

Domnus Gomez da Rochela iuratus et interrogatiis dixit per omnia sicut judex de auditu addidit quod audiuit Maiordomos conquerentes de hereditate de astrufi quod homines diuidebat illam inter se et faciebant illam liberam et est regalengum et fuit iam ibi Seruizaiam dominj Regis et dixit quod audiuit quod ex soueraria de portela de ffrectas usque ad hereditatem scilicet portelam de manibus mulieribus quod omnis qui ibi morantur debent esse dominj Regis et dare illi directuras exceptis illis de hereditate de condado et de Geyrosa et quod Johanes fernandiz fecit unam senariam in auezam et faciebant Maiordomj raucuram de eo quare non dabat eis suum directum de ea et eciam non audebant intrare in Matamaa propter ipsum Johanem fernandiz dixit etiam quod Petrus Gonsaluj tenet unum molendinum super riuulum merdarij iuxta fontem abbatis et dixit quod est tale forum de Nantimir quod debebant habere ibi — XI. casalia populata et non sunt inde populata nisi tria et debent dare me-

(1) Esta freguezia pertencia em 1220 ao julgado ou termo denominado *Refoios de Monte Corduba*, *Castello de Refoios*, *Monte Cordoba*, ou finalmente *Castello de Refoios de Monte Cordova*, posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Santo Thyrso.

(2) Collocamos aqui este diploma, que, apesar de não estar datado e provavelmente não pertencer ás Inquirições de 1220, conforme diz A. Herculano, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 432 da 4.ª edição, não será mui posterior. Conjecturamos que semelhantes averiguações seriam feitas para complemento d'aquellas e quiçá no mesmo anno; as testemunhas *Ramirus judex* e *Gomecius de Rupella*, que n'estas depozeram, foram inquiridores n'aquelloutra diligencia.

dietatem uini et tertiam panis et directuras et sunt ibi senarie quas debent seruiciales de vimaranis laborare per se uel dare eas cui uellent in quocumque anno et modo tenet eas. Gl. cambito et menendus torcadiz et Gl. petriz de nantimir dixit etiam quod in Caldis habebant iiij.^{or} castinarios regalengos de quibus ecclesia sancti Johanes tenet duo et sanctus Michaelis alia duo et dixit de defesis sicut inferius dictum est per pretorem —

Martinus gonsalui pretor vimaranis iuratus et interogatus dixit per omnia sicut judex et G. darochela de auditu addidit etiam de se ipso quod fuit creatus in passalibus ecclesie sancti Michaelis de Caldis et ideo habet ibi iij^{es} homines et v^{e} mulieres uiduas et jn ffrectas ij homines tamen non abstulit directum inde Maiordomo dixit etiam quod defense domnj Regis sunt male parate et sindit eas multi homines ad erigendum suas vineas ingenuas et pro inde alij homines non habent unde erigant vineas domini Regis.

Martinus stephani Maiordomus iuratus et interrogatus dixit in omnibus sicut judex et dom G.^{o} et pretor preter quod addidit et dixit quod chausa qua ille tenet in adegania dat inde suum directum Maiordomo et dixit de filijs de Johane stephaniz quod habebant unam vineam in adegania et uidit maiordomum intenciare illam multociens et nescit si per denarios si per aliquod conposuerunt se cum eo tamen nunquam uidit inde leuare forum.

Sueriuz petriz olim Judex iuratus et interrogatus dixit per omnia sicut judex et dom G. de Rochela et M. Goncaluiz pretor et m. stephaniz preter quod addidit et dixit quod de illo Casali de Creiximir quod fuit de menendo abbate quod menendus abbas habuit illud liberum et post mortem suam dimisit illud mihi Suerio petriz. Et post ea Maiordomj demandarunt ei illud et pater predicti. S. petriz cum. G. pelagiz suo germano iuit ad dominum regem A. et dixit ei quod maiordomi demandabant illi ipsum castenarium tunc dominus Rex dixit quod. S. petriz haberet illud casale sicut melius habuerat M. abbas addidit etiam quod prope illud casale habebat unum campum et medium erat castinarium Et alium medium Regalengum Et S. petriz plantauit illud totum et fecit ibi vineam. Et maiordommi demandabant suum directum de illa vinea. Et. S. petri posuit cum eis ut daret eis in quolibet anno. i. mr. postea dedit ipsam vineam leprosis. Et modo leprosi dant inde maiordomis ipsum mr. in quocunque anno. Dixit etiam de Quintana et de casalibus de creiximir quod sunt in Regalengo et antea erant iiii^{or} castinarii et cecidit unum de illis et fecerunt inde. iij. castinarios et dant inde directuras et aliud castinario prope sancti michaelis unum *(sic)* dant directuras. Dixit etiam de castinario de Menendo abbate quod de suis terrenis ipsius castinari et alijs terrenis regalengis fecit inde unum castinarium et non dant inde directuras. Dixit etiam quod si dominus rex abstulit ei ipsum castinarium quod fuit de Menendo abbate quod non habet nisi ingenium in Creiximir excepto uno campo quando ei uendidit Maurus regnaldiz per ingenuo et sciendum est quod dixit de ipso Campo esse Regalengo Item dixit quod habet. i. castinarium sub sancto chrispouaa in vilzella et habet ibi unum Campum Regalengo et nichil dat. Item in Tauoadello tenet campos regalengos et nichil dat inde. Item in sancto Georgio habet. ii. castinarios et illa castinaria laborant campos regalengos et debent inde dare suum directum et dixit quod jugarij debent dare illud directum. Item en Nespereira habet castinarium et laborant regalengum et similiter debent inde facere. Item in Aldam tenet campos et baucam et vnam paruam vineam regalengam et ibide habet vineam et campos regalengos et dat inde suum directum. Item dixit quod habebant sua germana in Tauoadello — i. castinarium Regalengum de populant si qua uis numquam uidit illud populant et dant inde totum suum directum excepto directuris.

Petrus gunsaluit maiordomus iuratus et interrogatus dixit in omnibus sicut judex et G.^{o} et pretor scilicet addidit de suo predicto Molendino qui est super Riuulum merdarium iuxta fontem abbatis quod dat inde in quocumque anno unum bracale et dedit dominus Rex A. illum taucinum et habuit. P. Gonsaluit illum de illo et dedit inde semper illud forum et dixit de sua hereditate qui est jn feruencia quod habet ibi regalengum de Laureiro et de Paacoo. Et directum de Laureyro leuat inde prestamarius— Et de Paacoo leuat inde. p. gunsaluit pro uno modio quod dedit dominus Rex ei prestimonio et dixit quod numquam plus habuit inde. Et dixit quod habet unam Senariam in lassos et super carrariam iiij^{or} pezas de vinea et quartam de terrenis de Castinario quod fuit de Caluo et

unam vineam que fuit de Petro bo et aliam que fuit de domno Saluatore et etiam aliam ipsius Saluatoris et iste vinee sunt Regalengas et dant inde suum directum domino Regi et excepto hoc dixit quod habet ibi unam quintanam et unam vineam quod ille tenet liberam de antecessore suo et dixit quod in fundo habet ille cum suo fratre Menendo gonsaluit ex utraque parte hereditatem Regalengam et in quintana patris sui de Ripa Aue: habet ibi hereditas regalenga set nescit quanta set ut putat est de Marcata et habet in lassos aliam hereditatem in Casali de Vermui et est Regalengam et non dat inde directuras et unum Castinarium iuxta Mazcotelos regalengum et non dat inde directuras. Et in Paceco. I—uineam cum quartam de una deuesa cum Castinarijs et est Regalengam et dant inde directum domino Regi — Et inter Auem et Silium habet paruum de Regalengo et dixit de fratre suo. Al. gonsaluit quod habet hereditatem regalengam in sua hereditate de Ripa Aue set nescit quanta Johanes petriz uillanus et ffernandus dominici — iurati dixit per omnia sicut Judex et Go et pretor —

DE TERRA DE SILUARES

ffernandus iohanis iuratus dixit quod domnus Saluator et menendus torcatiz cum sua germanidade plantauerunt campum de barrio de sauto unde dominus Rex solebat leuare. V — quartarios panis per quairam et modo — nisi VIJ — taleigas Item Petrus iohanis et Go. cochom cum sua germanitate tollent. I. quartario de eiradigo de castinario de Lauandeira. Item martim bernaldiz fecit. I. vineam in Aroi et nichil dat. Item de ueteri solebat habere. V. castinarios populant inter Cenaes et Siluares et multi homines uoluerunt et uolunt populare illa et non relinquent illa populare filij. Petri aluitiz et Petrus gunsaluiz et menendus gonsaluiz et al. gonsaluiz et suj fratres et johani petriz uillanus et leuant pane de terrenis ipsorum casalium ad hereditates suas ingenuas et maiordomus non est ausus intrare pro illo—Item al. gonsaluis et Pelagius petriz arrunperunt bauzas regalengas et nichil dant inde — Dixit etiam quod P. gonsaluiz aforciauit ei. V. quartarios panis de terrenis supra dictorum Ve Casalium quando erat Maiordomus —

Petrus diaz et mames iurati dixerunt idem per omnia sicut ffernandus iohanis excepto quod dixit nichil sciebant de ipsis V. quartarios afforciatis —

DE NANTIMIR QUI EST PRESTIMONIUM DE CELLARIO

Gonsaluus petriz iuratus dixit quod audiuerat dicere ad suam socram et ad allios multos quod solebat ibi habere XII castinarios populant de quibus dabant XIJ quadraziles et post ea reuersum est ad spatulas et modo non sunt nisi V^e castinarios populant. Item dixit quod homines de Barrio plantant sautos unde rex solebat leuare pane et similiter facit. G. cambito. Item ipsi godo cambito plantauit unam leiram de vinea regalenga et nichil dat. Item dixit quod erant ibi vessadas quas seruiziales per se debebant laborare uel dare eas cui uellent pro offrecione in quocunque anno e modo tenet ex eis — godo cambitus et M. torcadiz et alij et ego supra iuratutus *(sic)* et tamen damus inde rationem pro inde seruiciales perdent inde offrecionem. Item G. da Rupella fecit deffensam unde dominus Rex solebat habere panis. Item donnus godi comparauit aquam de Regalengo et leuauit inde ad suam ingenuam illam aquam. Item dixit quod tollent prestimonio. IJ. bracales et I lenzo quos inde uidit iam ille dare. Scilicet filij de Martinus lauredo tolent unum et maior menendi alium de hereditate de donna vida et donnus Gomecius cum sua germanidade tollit supradictum lenzum quod solebant dare de quodam Molendino quam mutauit. frater eius — Johanes de Rupella —

Solteyro iuratus dixit ideo per omnia quod Gonsaluus petriz excepto quod Gum. petriz dixit de socra sua —

P. boga. iuratus dixit idem quod Gum. petriz excepto quod dixit de se nisi scire de leira. de G.º cambito et defensa de Gom. de Rochela set addidit quod P. de Rupella tenet unam vessadam de qua seruiciales debent leuare sicut de alijs superius dictum est. Et dixit quod audiuit a patre suo de casalibus sicut et Gum. petriz de socra sua —

DE TERMINO DE AUEZAM

ffernandus guterriz iuratus dixit quod Judex —S. Petriz filiat per forciam maximam partem de deuessa de mauros et homines de Auezam

quorum debent esse sciderunt illam et Judex prohibuit eis illam. Item al. coriz tenet. ij. leiras regalemgas et nichil dant inde. Et ber. Simois — i — leira et nichil dat. Item homines de al. coriz acceperunt regalemgum de chausa. Item est ibi — i — castenario hermum et tenent illud nepotes Pelagij ramiriz et Petrus aluitiz. Item aliud quod tenet Petrus monacus et est hermus. Item Petrus monacus collegit — i—campum ad suam vineam et plantauit illum et non dat inde. Item est ibi quidam paredenarium iuxta quisdam hereditates de quibus — Petrus monacus dat suum forum et audiuit dicere quod fuit campum de castinario regalemgum. Item quidam homo sancte crucis de Colimbria tenet duo castenarios hermos Regalengum. Item Petrus monacus em Pereira tenet aliud hermum et al. coriz aliud in chaos hermum et aliud in castinaria hermum Gonsaluus guterriz iuratus dixit idem quod frater suus ffernandus guterriz—Joham affonso iuratus dixit idem quod ffernandus gutterriz excepto de paredenario quod dixit se nichil scire —

De trasariz

Laurentius diaz iuratus dixit quod jn lobeira — Gum. fafiaz et martinus fafiaz cum sua germanitate tenent. i. castinarium hermum Et Jo. martijz cum sua germanitate aliud hermum in regresendo—Item audiuit quod In gumianes sunt multi castinarios hermos de quibus terrenis laborant homines de Go. de Rochela et homines prestimonij de Petro coronel —

Petrus abbas. iuratus dixit idem quod Lauremcius excepto de castinario de Gomiãees.

De castinario de arca

Menendo moniz iuratus dixit quod homines iudicis domni Ramiro et Palagius galo et Garcia pelagiz faber cum sua germanitate tenent campos de dicto casali et nolunt illos laborare nec permitunt illum illos laborare et pectat inde ille racionem pro ipsis campis et similiter faciunt de vinea de qua debebant dare suum directum et afforciat illum Judex donnus Ramirus —

De termino de Caldis

Joham frisom iuratus dixit quod Gum. de sancto Simeone mutauit duo casalia de hereditate Regalemga in aliam suam hereditatem quam dicit esse ingeniam et non dat inde directuras nec de terrenis quos laborat in Regalemgum nichil dat. Item dixit quod filij de gonsaluo didaci menent—i—castinario hermo et non dant inde directuras. Item in aldraos aliud castinarium similiter et de quibusdam suis terrenis Regalemgum nichil dant. Item castinarium de Lama est hermum. Et castinario de fontaelo similiter et non dant inde directuras. Et castinario de barreiro de menendo lalo similiter — Et castinario de Didaco abbate de iuxta sanctum michaelem similiter et dixit quod uidit de illo leuare directuras patri suo. Item aliud castinario ibi quod est hermum. Et in carualio habitant — iij — homines et una muliere uidua. et debebant dare singullas directuras et nichil dant inde. Et castinario de Didaco uizo est hermum Et castinario de Gum. ordiniz similiter. Et castinario de ffelmir quod fuit de Pelagio pelagiz similiter et fuit iam in illo seruizaria domini Regis—Et castinario de Portela est hermum Et castinario de Palumbare est populatum set tamem non dant inde directuras Et castinario de hermo et de populatus. Et castinario de Didaco gunsaluiz similiter. Et in caes solebat maiordomus habere—iij—directuras et non habet inde modo nisi—i—sd—. Et castinario de Lameiro de Infias est hermum. Et de omnibus istis castinaris non habet dominus Rex directuras et debet illas habere — Dixit etiam de Ecclesia sancti michaelis de Caldis quod dominus Rex debet illam abbadare cum militibus et parrochianis Dixit etiam quod Gina diaz debebat dare directuras et non dat.

Petrus petriz bruali et Johani pardo iurati dixerunt sicut johani frisom—Dominicus de Ribeiro. iuratus dixit quod donnus Geraldus non permictit illum populare — i — castinario regalengum quod est de Pelagio et est de Ripario.

Menendus petriz iuratus dixit quod ecclesia sancti Johanis de Caldis et Gum. Menendis de portela et milites de lagoas laborant in termino de Caldis et nichil dant domino Regi — Gum. de costa tollit panem de—ij—castinarios et de totis suis quebradis et de vinea de auelaendo cum totis suis uuariis nichil dat — Dominicus iarim et Dominicus muniz et Petrus gunsaluiz de carualio et Dominicus menendiz et omnis qui laborant illas ribadas de super sanctum michaelem usque ad Cerzeiram de montisinos nichil dant et bene perdet inde dominus Rex —

vij mds — in quolibet anno. — Gum. pelagiz et Dominicus cabaaza et Saluador frater suus et Petrus brualio laborant in ipsis quebradis et vineas de Lagoas et non dant Regi — Petrus moreira de multo quod laborat non dat. Martinus balteiro cum ss. fratribus laborat campos iuxta presam de paacio et alios multos campos cum illud et nichil inde dat. Duas uessadas iacent sub sancto michaele et tenent illas filij de Jo. de caldis et nichil inde dat quia dicit illas habere per cartam et tenent aliam uessadam mediam in lagea et diuidunt illam cum filijs de Gum. de caldis et nichil inde dant. Donnus Stephanus de felmir cum ss. fratribus tenet campos et nichil inde dat. Jh. diaz tenet alios campos et facit similiter. De Trans Monte de Portela de sancto Martino laborat Martinus barriga cum omnibus ss. germanis et Jo. pelagiz cristouaiz cum ss. fratribus et nichil inde dant. Et Suerius diaz — i — trygale iuxta domum suam et vineam de fontaelas cum suis campis qui sunt super illam et nichil inde dat. Et de alia vinea de broiali similiter et de omnibus vineis de Auelaeda de Gum. Mauro. et de Martino muniz et de Petro suariz de castello nichil dat. Et vinea que fuit de Jo. de caldis de Paacio cum istis campis quomodo uadit de super palacium usque super ipsam vineam nichil inde dant. Et donnus Giraldus cum omnibus ss. laboratoribus laborat ex castinario de cauto de sancto Petro usque super barrum et nichil dat et de omnibus bauzis de vilarino. Jh. folia cum ss. fratribus facit similiter — Dixit etiam quod totum istud monstraret regi suo pede et si aliquis dixerit quod aliquid de toto isto supradicto fuerit ingenium monstret per quod. Item dixit quod Jo. menendiz tenet unam vineam in bruali et facit illam ingenuam et non monstrat per quod Et Gl. trabalio laborat bauzas et quebradas regalemgas et facit illas de castinarios ingenuo et nichil inde dat Et dixit quod in toto termino de caldis non est alid ingenuum nisi illud quod erat ex parte militum.—

Petrus iohanis Martinus menendiz da pena — Didacus garcia Maurus regnaldiz — Dominicus sancij iurati dixerunt sicut menendus petriz —

De termino de Camdooso

Menendus reuisco. iuratus dixit quod castinarius de boleiros est heremum et perdet inde dominus Rex directuras. Et donnus Egas populant. i. castinarium Regalemgum et fecit ibi — i. vineam et non dat de illa nisi terciam et debebat dare medietatem per forum ipsius terre de castinario de Octeiro Johanes fafias dat de illo totum suum directum extra quod non dat quasdam directuras de caritel. Et castinarios de ffyza tenent filij de Petro solia heremum et mutauerum chausas de ingenuo in regalemgum et plantauerum sautos et deffesas et salgueiraes et ideo est totum castinarium destructum et ipsi tolunt Maiordomis racionem de Monte de maladoira qui fuit demarcatos per multos bonos homines pro ad regem. Et clericus sancti Jacobi collegit ad se — i — campum unde solebat maiordomus leuare racionem et modo nichil inde leuat. Et filij de Petro mauro tenent — i castinarium heremum —

Johanes de Pereira Reundo de candaoso. Stephanus perro-iuratus dixit sicut M.dus rauisco

De Ripa vizella

Joham frisom iuratus dixit quod michael menendiz tenet—i—castinarium heremum in uilla alua iuxta pensum et aliud castinarium in Enfias est heremum et alliud in Aubuimes que tenet. G° Garcia — Et aliud in torzi heremum per homines de Durando menendiz Et alliud in Caluos de Guilufi per Pelagium maurum de Riuulo malo Et aliud in Caluos per Michael menendiz et per P. Pelagiz Et aliud in Portela per judicem S. Petriz et de omnibus istis casalibus perdit dominus Rex directuras.

ffernandus guterriz—Petrus menendiz seruicial Johanes affonso. iurati dixerunt sicut Johanes frisom—

Petrus menendiz de Pensso. iuratus dixit quod Petrus menendiz de Sancto Pelagio tenet in penso. i — pezam de vineam et de campo et chausas et deffessas Regalemgum per marcos diuisados. Et — i — sautum quod talliauit et fecit ibi uineam dixit etiam quod non dant Regi de monte sicut habet in villa et de aquis similiter dixit etiam quod audiuit quod Maiordomus ibat ad castinario de villa alua maiordomare et modo non habet inde nisi— i —modio.

Menendo cunhado. iuratus dixit sicut Petrus menendiz et addidit quod iam inde leuauit racionem excepto de vinea de Sauto. Dixit etiam quod Taagildi tenet unum campum regalengum de quo iam ille dederat racionem Regi et modo nichil inde dant.

De Ripa Vizella

Joham frisom supra iuratus dixit adhuc idem quod Petrus menendiz de penso et ad addidit quod castinarios de Villa noua de Duranno martiz tenet. I — leiram quod debet esse de castinario de Sancio quod est domini Regis et est regalengam et nichil dant inde. Tenet etiam ipsum castinarium alium campum regalemgum qui debent esse de castinario de enfias et tamen dant racionem inde. Et castinario de Cedofeita tenet alium campum de castinario de Sancio. Et ffernandus pelagij fecit unam magnam vineam in campo de Nogueira et non dat inde nisi. IJ. quartarios panem per quairam et — IJ — frangaos cum x oua. Et menendus petriz et Tarasia petriz et Gl. gonsaluiz tenent Campos de castinario quod populauit — Jh. affonso et homo de Gomes garcia laborat terrenos de castinario de Aboimes et non dant inde nisi nonam partem et non monstrat per quod. Et judex S. petriz tenet unum magnum campum regalemgum quem laborat Petrus grilo et nichil inde dat. Item ipse Petrus grilo laborat campum qui est de castinario de Portela per suam forciam et de ipso castinario — debebat habere dominus Rex IIJ quintanas et modo filiant ei de illis. Dominicus martiz miles et Geraldus Poluoreira. Et homo de menendus petriz sedet in hereditate ingenua et facit magnam chausam in regalemgum et scindit ipse homo unum sautum de quo dabant I barcale et modo seminat ibi panem et nichil inde dat. Et menendus affonso tenet duo castinarios in Caluos et sunt regalemgos et nichil inde dat.

Johanes affonso iuratus dixit sicut Johanes frisom et addidit quod Dominicus pelagiz qui moratur in hereditate ingenua fecit chausas in regalemgum de qua iam ipse leuauit racionem. Item dixit quod audiuerat quod menendus petriz tenet. I — uessadam que debebat esse de castinario de Petrus menendiz seruicialis —

Donnus Saluador et molendinus seruicialis iurati dixerunt idem quod superius dictum est set molendinus dixerunt quod nichil sciebat de senaria menendi petriz et addidit quod laborat unam lamam Regalengum.

ffernandus guterriz—Petrus brualio—Petrus menendiz seruicialis iurati dixerunt idem quod Johanes alfonsi —

De inter auem et silium

Pelagius pelagis de veiga iuratus dixit quod in brandiam habet — IJ — castinarios heremos per forciam de Quintana de chamosinos et per villam de couas et sunt ibi naturales qui popularent illa nisi esset forcia. Item filij de Menendus uermilio cum sua germanitate tollent regi. I. lenzum de foro molendinarum de aue. Item de hereditate de uezerei quod tenet. Petrus gunsaluit et Johanes petriz uillanus debent dare in singullos annis — IJ — capones cum — XX — ouis et — I — quairam uini et modo nichil dant et dixit iam ipse inde leuare. istum totum Item de Sauto de Currus debebant dare — I — capom et non dant illum et etiam ipse iam leuauit illum. Item filij de Petrus allio plantarum sautum in campo de spinario unde iam ipse leuauit panem et modo inde nichil dant. Item de Octeiro lauado Johanes maurus et menendus gunsaluiz debebant inde dare in quocumque anno — I — spatulam et — I — almude vini — I — almude de castaneis — I — taleiga tritici et aliam de alio. I. capom cum x ouis et VIIJ cubitos de bracale — I — cabrito. et dixit se iam istud inde totum leuare et de toto isto modo nichil dant. Item in midi tenet Johanes petriz uillanus. I — uessada quam Maiordomus debebat per se laborare aut dare eam cui uult in quocumque anno pro sua offrecione et modo tenet ipse illam per forciam et non dat inde offrecione Similiter a. coriz tenet ibi — IJ — uessadas et sicut facit et de I debebat dare — I — bracale in quocumque anno et modo non dat illum et iam ipse inde leuauit illum. Item didacus monacus debebat dare de offrecione — I — quaira uinj in quocumque anno de senaria de Sanguinal et modo non dat nisi — VJ — denarios et iam uidit patrem suum inde illam leuare. Item de Octeiro lauado supradicto. Johanes maurus. menendus gunsaluiz supradicti tollunt campum de ualle ad castinarium de Varzea. Item dixit quod audiuit a patre suo et A. gomez scarnon et menendus rebisca et a menendo fol quod medietas de quintana est Regalemgum et modo non habet in Octauam. Item dixit quod quando erat maiordomus leuauit de castinario de bulmem. quod tenet S. petriz qui fuit Judex — I — quartario pane — per mensuram cellarij. IJ. capones cum XX ouis et bonam almeitigam et modo nichil inde dant. Dixit etiam quod leuauit de castinario de barrio. I—

quarteiro pane et bonam almeitigam et debebat inde maiordomus istud leuare in quocumque anno et modo tolunt illud. Gum. suariz e al. coriz Dixerunt etiam quod de castinario de rabaldo debebant dare pro directuris. I — spatulam cum uini et castaneis — I — taleiga triticj — I — cabrito. xīj — cubitos de bracale et de toto isto non dant Regi nisi sextam partem. quia Costa tollit totum aliud. Dixit etiam quod audiuit a patre suo quod debebant dare — viij — cubitos de bracale de castinario de Atrio sancti Georgij. Dixit etiam quod pater suus leuauit — viij — cubitos de bracale — I — cabrito de castinario de Miradoiro et modo nichil inde dat Judex S. petri qui tenet illud dixit etiam quod al. coriz. habet — I — castinario in sauto et plantauit ibi vineam in uno campo regalemgum Et quia Maiordomus iuit ad racionem uini. quam iam inde habuerat amercauit illam et plantauit de illa alium campum ingenuum et non dimitit laborare ipsum campum. Dixit etiam quod castinarium de Mauram quod est de costa tenet unam bonam leiram de vinea et de chausa et de deuesa regalemgum et nichil inde dant. Dixit etiam quod leuauit iam de castinario de Canardo pro vuarijs que ibi erant — I — quairam uini et — I — st. panis et modo al. coriz nichil inde dat. Dixit etiam quod audiuit a patre suo et ab alijs supradictis quod a petra retunda quomodo uadit per Cortinal et inde per petram de Pega quomodo partit cum sesgudi et fert in Ripa de Aue dominus Rex habebant inde quartam partem de toto et quando ipse erat Maiordomus leuauerunt inde racionem et uidit inde racionem patrem suum leuare vij — mds — per quairam et modo dominus Rex non habet inde usque II quartarios dixit etiam quod tota villa de Ripa Aue usque ad Penam longam dominus Rex debet habere quintam partem et hoc audivit ab alijs supradictis et a domno Ero et a Johane Eriz et A domna Egia qui adhuc uiuit. Dixit etiam quod uidit patrem suum leuare. I — modium uini de quintana de Palumbare de Ripa de Aue et modo nichil inde dant. Dixit etiam quod audiuit a supradictis et a multis alijs quod tota hereditas de varzeela que fuit de Johanes uerua quam modo tenet sua mulieri quod erat tota regalemgum excepto domo ingenam et propter hoc facto totam aliam ingenuam Et Judex S. petriz et Maurus regnaldiz et Menendus rebisca demarcauerunt illam per mandatum domini Regis S. dixit etiam quod solebant dare de foro de hereditate de Ripa Aue que fuit de Petro bonomem — ij — directuras et modo non dant nisi unam. Dixit etiam quod castinarium de Venadi quod fuit de Petro merlo dabant de directura — I — spatulam cum suo directo — I — cabrito — I — bracal — I quartario panis — pro eiradigo et modo Pelagius petri et al. gunsaluiz nichil dant tenent etiam ipsi — ij — leiras intus in sua senaria et faciunt illas ingenua. Dixit etiam quod menendus ueegas que non erat Maiordomus habbant — I. castinarium quod semper debent tenere Maiordomus. Et ipse Maiordomus dedit unum Campum. Ecclesie sancti Georgij. Dixit etiam quod totum istud monstrare pede —

De termino de frectas

Petrus menendiz osoris iuratus dixit quod S. petri judex habet ibi — I — castinarium de maladia sancti michaelis de monte unde dominus Rex leuabat directuras et ipse tollit eas ei. — Similiter facit ibi Johanes fernandiz de alio castinario et Petrus gunsaluiz similiter facit de alijs — ij — casalibus. Dixit etiam quod castinarium de Menendus est heremum propter filios de Petro abbate dixit etiam quod posuerum crucem in castinarium de Carral chaão et illas directuras quas dabant Regi dant eas hospitali. Dixit etiam quod faciunt ibi ij ceruiçarias et non debent esse nisi unam. Et propter hoc perdet dominus Rex directuras unius castinari. Dixit etiam quod audiuit de duobus domibus. Johanes de pumarez. I quartario panis pro fogacijs et modo non dant nisi — I — taleiga etiam quod Menendus de vilar tollit directuras. Similiter tollunt directuras de castinario de Pellagio guedelha dixit etiam quod Petrus de curugeira debet dare directuras dixit etiam quod pater suus receperat filium judicis Ramiri petri in filium in quantam hereditatem habebat et etiam ipse habet hereditatem regis—Dixit etiam quod Johanes diaz miles debebat habere quartam partem medietatis ville de frectas et dominus Rex iij quartas et propter illam quartam fere trahit ad se alias tres partes. Dixit etiam quod Laurentius uenzelio laborat campos regalengos in Sauugosa et nichil inde dat. Dixit etiam quod Johanes diaz ponit marcos per se sine populatoribus et intrat per forciam in locum honoratum regis ubi numquam miles nec aliquis alius intrauit et pascit herbas et accepit palleas. Pela-

gius menendiz Osoiro menendiz domnus Ero. Gom. petri de porral Johanes petri de octeiro alto iurati dixerunt idem per omnia sicut. Petrus menendiz excepto de marquis populatis. set osorio menendiz dixit de eis sicut ffrater suus —

De termino de agrela

Menendus deueso iuratus dixit quod quando Judex. S petri cum alijs multis bonis hominibus iuit ad agrelam scribere foros de agrela audiuit dicere quod Judex et alij inuenerunt quod monius fafiaz erat Maiordomus de terra propter illud castinarium quod habebat quia talem forum habebat et dabat de illo de Censura vij taleiga panis sicut modo dat et directuras et modo non dat inde directuras et illud castinarium erat pausa Maiordomis et illud castinarium uendidit Monius fafiaz ad menendus captiuum et modo est de ffreiria de Elbora et ipse demandauit inde directuras et promiserunt ei pro inde alguno. Dixit etiam quod dominus rex habet in varzeelas — ij — castinarios unde dabant — ij — directuras et modo non dant nisi de uno solo. Dixit etiam quod castinarium de Petro fafiaz est heremum et non dant inde directuras. Et castinarium de Petrus gulmiriz similiter. Et castinario de ansures similiter et castinario de Pelagius malo similiter Et castinario de Petrus tooriz similiter. Et castinario de Pelagio ferrario et aliud de Petro luz similiter — Et castinario de Guilofes. Et castinario de Petrus froiat. Et castinario das tercias similiter. Et castinario de Gonto ramiriz est Regalemgum et est populatus et non dat inde directuras. Et castinario de Vilarino das quintas est heremum. et non dat directuras. Dixit etiam quod tale est forum ipsius terre quod si aliquis homo qui tenuerit aliquos castinarios ibi moriatur et filij aut nepotes eius ibi fecerint singulos factos dabemt singulis directuras et si forte non habuerit filios aut nepotes qui illud populant non dabunt illud castinarium directuras.—

Petrus petri caluo et Gallecus Petrus gomez iurati dixerunt idem quod Menendus deueso excepto quod non audierun ei promitere algum predictum et Petrus gomez dixit quod nesciebat illa castinaria herema

De terra de astruffi

Johan gandareij iuratus dixit quod in astruffi habet duas seruizarias et non debent esse ibi nisi una et propter hoc perdet dominus Rex directuras et terradigos de uno castinario. Item Johanes petriz fafiaz sedet in castinario ingenuo et facit chausas in Regalengo Pelagius menendiz sedet in castinario de Sauto et facit chausas in regalemgo et nichil dat inde. Item Martinus pelagiz zoça cum suo germaimento solebat dare de una quintana quam habebat ingenuam— i — frangao cum x ouis et modo nichil dat et etiam ipse leuauit inde iam istud et dixit quod ille habebat in vinea quadam ipsius Quintane leiras regalemgas et nichil dat inde. Item filij de Pelagio de Octeiro solebant dare directuras — i — solido et modo non uult dare et ipse leuauit illum solidum Item castinario de donna Euua de leira de agrela dabat — iiij — denarios et modo non dat et ipse leuauit inde illos. Item de castinario de Inter vineas solebant dare. Maiordomi — i — solido pro almeitega et modo non dat et ibide est quoddam pomerium et solebant inde dare sextam partem et modo nichil dant. Item Castinarium quod fuit de Laurencom de Costa plantauit Sautum in quodam campo Regalemgo et nichil dat inde. Item Martinus moniz fecit vineam in regalemgo et debet dare per forum ipsius terre sextam et non dat inde nisi duodecimam. Item de castinario de vluar de susano solebant dare. i. almude de milio per quairam et modo nolunt dare. Item de Seruizaria de donus Juliano dat inde ipse totam directuram. et Martim sesnandiz debet inde dare tertiam partem et non dat. Item in vilarino sunt leiras Regalemgas et veozes non dimictunt illas exire ad montem sicut alias et tenent illas absconditas Donnus Julianus et Johanes iohanis et Johanes pelagiz iurati dixit per omnia sicut Johanes gandareij —

....

De terra de Vermuy

....

In Sancto Johanes de Caluos de Inter ambas Aues comparauit dom. Reimondus petriz unde dabant domino Regi viij cubitos de fossa et modo nichil dant inde.

....

De villa de Guimaraees

hoc est fintum de bonis hominibus de Vimara-

nis quos iurant foros domini Regis. In primo donnus Didacus Prior Vimaranis Gomecius de Rupella Judex Suerius petriz Pelagius de Rupella ffernandus dominici Martinus stephani Menendus gunsalluj eriz. Petrus gunsaluj frater eius Lupus petriz Dominicus muniz Johanes iohanis Petrus martinj Portarjus Durandus pelagij — Stephanus nuniz — Petrus feo. Bernaldus simoniz. Johanes fernandiz Maurus reignaldiz jurati dixerunt quod de ista villa de Vimaranis debent dare domino Regi de omnibus casis singullos solidos de quale monete ambulauerit in quocumque anno pro festo sancti Andree preter casas cautadas et preter casas paucas de quibus dant ipsos solidos ad Ecclesiam sancte Marie et sancti Pelagij quod uenit de tempore uetero et habet unum Castinarium in fundo de Rua de Gatos. in quo debent stare azemelas domini Regis Et quando dominus Rex fuerit in Villa Vimaranis Maiordomj debent ei dare xj^m super postas cotidie. et si ibi non fuerit non debent ei dare. Et dabant domino Regi Sancio pro conduito I uacam et IJ porcos et VJ carneiros. Et de istis carnarijs erit inde unus melioratus pro ante domino Rege et quando XX quando XXV quandoque XXX uel quando plus erant quadraginta gallinas pro ad coquinam et pro ad suas aues et quam XII quandoque XV cabritos. Et quando non habebant cabritos dabant IJ — IJ gallinas pro unoquoque cabrito et quando LX quando LXX oua et lineam et salem et medium alqueire de mel et medium alqueire de manteiga — Et una Reste de cebolas et altera Restis dalos et uerzas et mortarium de repost unum diem rasum et duas libras cere cum duabus manibus de ligno et in die piscium dabunt LX peixotas pro ad totam casam et ad regem et ad suam camaram et ad ipsos qui comedunt quando ille comederit piscatum rezentem et si illum non habuerint debent dare pro illo comgros siccos et debent dare ad repostem lineam et cantaros et panelias quantas ibi opus habuerit debent etiam dare XX concas et X uasos et quando dominus Rex exierit de villa ipsos cui remanserit de canteris et de panelis et de conquis et de uasis debent dare Maiordomibus et ceruiziales debent dare in quanto fuerit in villa domino regi IIJ repostas in vimaranis cotidie. Et seruiziales habeant etiam pro foro quod dent ad zaquitariam I quartarium triticj plenum et alterum rasum et similiter de centeno et similiter de milio pro facere panem et boronam pro suis canibus et de isto tritico seruiziales debent facere panem blancum pro ad mensam domini Regis et alterum panem pro ad totam casam. Debent facere de casale de Costardo et panem centenum debet facere de casale de costardo et panem centenem debent facere de casale de Gunsaluo monaco quod est in Creiximir Et boronas debent facere in asorei in castinario quod uocant de borneiras et triticum istum debent seruiziales ad molinum et dustore farinam ad istos forarios faciant panem et boronam debet eis dare procionem unicuique de quale pane fecerit. Et Nantimir est prestimonium de cellario. Et relegum est pro uendere vinum domini Regis quod remanserit de expensa sua. Et istum Relegum debent accipere IX dias ante festum Sancti Johanis baptiste et tenerent illum usque ad uesperam sancte Marie de agusto et in ipso die in quo debent accipere relegum debent accipere totas mensurias de Villa et qualem minorem inuenerit per talem debent uendere Vinum dominj Regis. Et est tale forum quod si aliquis uendiderit vinum in ipso Relego sine Mandato de Seruizialibus. Et ei uinum inuenerint debet pectare. V. V. solidos pro tribus uicibus. Et ad quartam uicem debent ei britare archos de cuba et uertere vinum. Et de heredita de Moosendas debunt alimpiare. Casas domini Regis et jumcare illas in calentura et dare paleam in enuernio. Et de castinario de Maria dona et de Johanes ciniziam debent dare linam scicam. et darent eis porcionem de domo Regis. Et de casalibus de Petrus cauaco et de cerafena et de Pelagio sordo et de Durando debent dare linam uirida de deuesas regalemgas et darent ej racionem de domo Regis Et de castinario de Petro stalom. Et de Menendo muniz et de dicdaco dominici debent dare masseyras pro ad canes et aues et debent eis dare racionem de domo Regis. Et quando dominus Rex exierit de villa debent dare masseiras ad ipsos qui eos faciunt ut custodiant illos habet etiam dominus Rex unum fornum in Castellum et habet unam pausam in Castello alteram in vimaranis et adegam de vino Et cellarium de pane et de ipsa adega iacet in quadam partem de campo intus in Quintana que fuit de Pelagio petri alfaiate. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Livro I de Inquirições de D. Affonso II,* fls. 119 a 133.

---

(1) *Sancto Michaelem de monte:* S. Miguel do Mon-

CXCVI

Rex D. Alphonsus II monasteriis da Costa *et* de S. Torquato *legata in suo testamento relinquit. Textum nobis suppeditavit* Historia Genealogica, *Provas, tomo I, pag. 34.*

1221

In Dei nomine. Ego Alphonsus Dei gratia Portug. Rex Timens diem mortis meae incolumis existendo, ad salutem animae meae..... condidi testamentum......................

....

Mando Monasterio S. Marinae de Costa C. morabit. pro meo anniversario. Monasterio S. Torquati C. morabit. pro meo anniversario...

....

quae fuerunt factae apud Sanctarem mense Novembris Era MCCLVIIII.

CXCVII

Pactum venditionis fundi in Cerzedo *et in* Fareja. *Charta autographa, ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo asservatur, unde eam describendam curavimus.*

1222

In dei nomine. hec est karta uenditionis et firmitudinis quam iussimus facere ego johanis zapateiro et vxor mea Gurda et filia bona soror mea vobis Petro fernandiz de quanta hereditate fuit de michaeli petriz patri nostro quam nobis euenit et euenire debet in Cauto de palumbeiro et in uilla de Cerzedo et in santo Martino de faregia. Vendimus uobis ipsam hereditatem de monte in fontem cum omni sua pertinencia que ad prestitum hominis est pro sanguinitate quod uobiscum habemus et pro — L

---

te, freguezia hoje do concelho de Fafe.—*Frectas:* Freitas, freguezia hoje de Fafe.—*Sam Radanhas:* desconhecido. A terceira das *Chronicas Breves de S. Cruz*, ácerca das luctas de D. Affonso Henriques com D. Thereza, dizem que a batalha foi em Guimarães no «lugar que dizem sam radanhas». *(Port. Mon. Hist., Scriptores*, pag. 26). As *Mem. da Antiga Guim.* dizem que na freguezia de Silvares está sita a veiga de Radanho. — *Auezam, Tauoadelo, Creximir, Asorei, Caldas :* Abbação, Taboadello, Creixomil, Asurey, Caldas de Vizella, freguezias. — *Astrufi :* a freguezia de Gonça, como se verá nas inquirições de 1258. — *Matamaa :* Matamá, freguezia. — *Riuulum merdarij :* veja-se a nota ao documento XCIV. — *Fontem abbatis :* veja-se a nota ao documento CVI. — *Nantimir :* lugar d'Antemil em Pencello. —*Adegania :* Adeganha, lugar na Costa.—*Sancto Chrispouaa in vilzella :* S. Christovão d'Abbação. — *Sancto Georgio :* S. Jorge de Selho, talvez. —*Taucinum :* poça e campo do Toucinho, proximo da Fonte do Abbade, em Guimarães. — *Feruencia, Laureiro, Paacoo :* Fervença, Loureiro, Paço ; casaes em Fermentões. — *Lassos :* Laços em Creixomil. — *Mazcotelis :* a freguezia de Mascotellos. — *Paceco :* ? — *Siluares :* a freguezia de Silvares. — *Barrio, Lauandeira, Aroi :* ? — *Cenaes :* Senaes, lugar em Silvares. — *Pereira :* ? — *Chaos :* Chãos, casal em Abbação.—*Trasariz :* assim denominado neste documento o territorio situado nas immediações do rio Selho em S. Torquato. — *Lobeira :* a freguezia de Lobeira. — *Regresendo :* Requezende em S. Torquato. — *Gumianes :* Gominhães, freguezia. — *Arca :* talvez o casal d'este nome em Pinheiro. — *Santo Simeone :* S. Simão, ermida outr'ora em S. Miguel das Caldas junto ao lugar de Montesinhos.—*Aldraos, Lama, Fontaelo, Barreiro, Carvalio :* ?—*Ffelmir :* Fermil em S. Miguel das Caldas.—*Portela :* lugar na dita freguezia.—*Palumbare:* Pombal em Infias, talvez.—*Caes :* ?—*Lagoas :* lugar de S. Miguel das Caldas e Santo Adrião de Vizella.—*Montisinos :* Montesinhos, lugar em S. Miguel das Caldas.— *Sancto Martino :* a freguezia de S. Martinho de Conde. — *Fontaelas :* ? — *Broiali :* Boidalvo em Infias ? — *Auelaeda :* ? —*Sancto Petro :* S. Pedro, monte que limita a freguezia de S. João das Caldas com a de Villarinho, cuja denominação proveio duma capella dedicada a este Apostolo e da qual ainda restam vestigios. — *Barrum :* Bairro, lugar na freguezia de S. João das Caldas. — *Vilarino :* a freguezia de Villarinho, hoje do concelho de Santo Thyrso. — *Camdooso :* freguezia de Candoso (S. Martinho). — *Octeiro :* Outeiro, casal na dita freguezia. — *Villa alua :* casal de Villalva em S. Paio de Vizella. — *Pensum :* Penso, logar da dita freguezia.—*Aubuimes :* ? —*Torzi :* Torse, casal em S. Faustino de Vizella. — *Caluos :* freguezia de S. Lourenço de Calvos.—*Guilufi :* Guilhufe em Gemeos.—*Riuulo malo :* Rio mau ; veja-se a nota ao documento XX.—*Portela :* lugar de S. Christovão d'Abbação.—*Taagildi :* a freguezia de Tagilde.— *Villa noua :* lugar em S. Paio de Vizella. — *Cedofeita :* lugar na dita freguezia. — *Brandiam :* Brandião em Serzedello.—*Chamosinos :* Chamosinhos na dita freguezia. — *Couas :* Covas na dita freguezia. — *Octeiro lauado :* Outeiro Levado, lugar em S. Christovão de Selho. — *Midi :* ? —*Varzea :* Varzea em S. Martinho de Candoso.—*Barrio :* Bairro em S. Jorge de Selho. — *Rabaldo :* Arrabalde na dita freguezia.— *Miradoiro :* lugar do Miradouro em Creixomil. — *Varzeela :* Varziella no Paraiso. — *Ripa Aue :* Riba d'Ave em Silvares. — *Venadi :* Veande ? em Silvares. — *Agrela :* freguezia d'Agrella, hoje do concelho de Fafe. — *Varseelas :* Varsiellas em Castellões. — *Vilarino :* Villarinho, lugar em Gonça. — *Borneiras :* Bornaria em Azurey.

— missis quas pro animam ipsius patris nostri celebrasti. habeatis igitur ex hac die semper firmiter et qui uobis placuerit Sed si aliquis uenerit uel nos uenerimus qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit conponat uobis ipsam hereditatem duplatam et quanto fuerit meliorata et cui uocem uestram dederitis pectet illi — D — solidos. facta karta apud Vimaranis mense februarij. E.ª M.ª CC.ª Lª Xª per manus Martini menendiz mandante Martino martiz primo tabellionis Vimaranis hoc signum apponentis. Deus est ueritas et qui diligit ueritatem diligit deum et deus illum +. Nos supranominati qui hanc kartam facere iussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. Qui uiderunt=Pro testibus=Pelagius Johanes testis. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 14.

CXCVIII

D. Martim Sanches invadindo as terras d'Alem-Douro chega a Guimarães.

1222 (2)

....

e foy asi que os ouue (os capitães portuguezes) dom Martim sanchez a leuar e pasar com eles pela portela do espinho contra guimarãees mal a seu grado. E en outro dia foy a elles a guimarães e lidou com eles e uenceeos outra vez e encerrôos tras os muros de guimaraaes. E esteve hy outro dia e uio que nom queriom tornar mais. E partiuse ende e tornouse pera galiza...

Vide *Port. Mon. Hist., Scriptores, Livros de Linhagens*, pag. 198.

(1) *Palumbeiro:* Pombeiro, hoje freguezia limitrophe da de Serzedo. — *Faregia:* Fareja, freguezia hoje do concelho de Fafe.

(2) Adoptamos este anno para a collocação d'estes successos seguindo a A. Herculano, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 232 e nota XII, da 4.ª edição.

CXCIX

D. Alphonsus II Forale Vimaranense, *aera incerta, confirmat.*

1115-1222 (1)

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Vimaranes illas cartas et illos foros quos uobis dederunt aui mei Comes domnus Henricus et Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc firmissimum robur optineat precepi fieri istam meam cartam et eam meo sigillo plumbeo communiri. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + + +. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Rodericus menendi conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lupus alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petriz testes.

Domnus S. Bracarensis Archiepiscopo conf. — Domnus Martinus Portug. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port., Petrus garsie, Johanes pelagii testes.

Rex domnus Alfonsus — Regina domna Vrraca — Infans domnus Sancius — Infans domnus Alfonsus — Infans domna Alionor.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie. Fernandus suarii scripsit.

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.*, pag. 351.

(1) Entre estes dous annos foi feita a confirmação segundo J. P. Ribeiro, *Dissert. Chronol.*, tomo IV, parte 2.ª, pag. 104.

CC

Pactum circa praedia in Selho (S. Lourenço) *et in* Gominhães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.*

1223

Notum sit, tam presentibus quam futuris quod ego Domnus Didacus Prior Vimaran. cum ejusdem Ecclesiae Capitulo inplasamus tibi Fernando Petri canonico nostro unum casale in Lauredo, quod mater tua Vrraca Petri Varzea reliquit nobis pro anniuersario suo, et pro anniuersario matris, et patris sui in quo habitat Pellagius Zeibe, et aliud casale minus nonam in Ribulo de Molinis quod nobis reliquit Petrus Saluatoris pro suo anniuersario, et tu ejusdem casalis emisti inde nonam implasamus tibi supradicta casalia tali conditione ut teneas illa in uita tua et persoluas inde in quolibet anno canonicis Vimaranensis octo morauitinos minus quartam quos distribuant inter se pro ut superius dictum est, post mortem vero tuam canonici Vimaran. habeant ipsa dicta casalia libere cum quanto ganauisti, et ganare potueris in istis terminis ubi ipsa casalia jacent preter bona Patris et matris tuae. Ego Fernandus Petri bona voluntate mea do canonicis Vimaran. pro meo anniuersario casale de Picouttos quod comparaui de avuncullo meo Dono Giraldo talli pacto quod teneam illud in uita mea et persoluam inde in quocumque anno dictis canonicis unam quartam vini in calendis magi, et post mortem meam canonici Vimaran. habeant ipsum casale libere cum quanto ego lucratus fui, et lucrari potuero in termino ejusdem casalis sed si aliquis venerit uel venerimus, qui hunc plasum irrumpere voluerit non sit ei licitum sed pectet alteri parti quantum quesierit duplatum, et cui vox data fuerit pectet mille solidos hoc nostro pacto inuiolato permanente facto plaso apud Vimaran. mense magii. era millessima ducentessima sessagessima prima per manus Martini Mendes mandante Martino Martinis primo tabellioni Vimaran. hoc signum aponentis. Deus est veritas, et qui diligit veritatem diligit Deum et Deus illum + Nos supranominati qui hunc plasum facere jussimus coram bonis hominibus nostris manibus ad inuicem roboramus, qui viderunt Domnus Petrus Petri Cantor Vimaran. Domnus Gunçalus Suaris, Joannes Petri, Gunçalus Guncalui, Marcus Bernaldis, Petrus Joannis, Suerius Laurentii, Joannes Martii, Petrus Petri, Pelagius Joannis testes. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Testam. e doações,* fl. 350.

CCI

Pactum divisionis reddituum Ecclesiae Vimaranensis inter priorem et capitulum factum. Ex apographo authentico saeculi XV, ab Archiepiscopo D. Ferdinando dato, sumpsimus.

1223

Omnibus ad quos iste littere peruenerint Prior Vimaranensis et capitulum eiusdem loci. Inmortali deo fideliter et continue inherere quonjam contingit frequenter ut que semel bene gesta uel difinita sınt. propter fragilitatem memorie obliuioni traduntur. idcirco caute proujsum est, ut ea quorum memoria est necessaria in futurum literarum testimonio comendentur quam ob rem conposicionem siue diujsionem proujde et amjcabiliter inter nos. scilicet. me priorem ex una parte. et nos capitulum ex altera factam ne possit in posterum in dubium reuocari. per scriptorem comunem de Vimaranem scribi fecimus et maius firmitatis robur sigilis nostris. scilicet prioris et capituli fecimus comuniri. Est autem compositio. siue diujsio. comuni et spontanea uolunptate prioris et capituli facta talis, scilicet. ut didacus prior qui nunc est vel qui in eadem ecclesia fuerit prior de cetero canonice institutus habeat et in pace possideat. pro sua parte. et eis tantum sit contentus. scilicet. cautum de pousada. cum omnibus pertinenciis suis et octo casalia tam in capto sanctj Johanis de ponte videlicet sex casalia in quairelis cum roceis quas laborant modo filij. et nepotes. Johanis domjnjci et habent jacentiam juxta riuulum de vernegaa uersus Vimaranen, et casale de gradili et casale de togial. Item habeat et de cetero possideat casale

(1) *Lauredo:* Louredo, casal em S. Lourenço de Selho. — *Ribulo de Molinis:* Regato da Gateira, que atravessa Gominhães; veja-se a nota ao doc. CXLIII. — *Picouttos:* o casal de Picouto em Gominhães.

de baquorim et duo casalia in palaciolo. cum omnibus quebradis de palaciolo et de barrio. et duo casalia de teliado. et hereditates de prazij. preter hereditates que pertinent ad anjuersaria. et prosus quare fructus debent canonici distribuere inter se. et priorem. pro ut inferius dicetur. Item habeat et de cetero possideat. hereditates de fjiiz et de vlbaria et de froyam preter ilas quas canonici tenent pro beneficijs in eisdem locis. et de qujbus et de omnibus alijs prestimonijs que modo canonici uell porcionarij tenent ita comuni volunptate prioris. scilicet. et capituli statutum est ut decedente canonico uel canonicis prestimonjum non rredeat ad comune sed alio canonico uell canonicis in quo uell in quibus prior et capitulum uell capituli· mayor parte concordauerint. assignetur. preter casale quod tenet gonssaluus suerij in cauto sanctj Johanis et vessada quam tenet ultra fluuium aue que post mortem ipsius. G. debet djujdi per medjum inter priorem et capitulum. et preter ecclesiam et casale sanctj Julianj de moraria. et casale de pineiro. et casale de sub quintana quod fuit menendj eriz. et prestimonjum petri morarie. que omnia post mortem eorum qui nunc tenent. debent jntegre redire ad partem canonicorum tantum. Item habeat et de cetero possideat campos de sauto cum omnibus suijs decimjs. et hereditatem de padernj cum casali ubi nunc habitat gonssaluus garssie quod casale est in njgrelos. quando ipse hereditates. fuerint liberate ad c^tis et vj^ex aurijs pro quibus sunt a priore capitulo obligate sicut in quarta conposicionis inde confecta plenjus continetur. Item habeat et de cetero possideat ecclesiam de Villa coua de freitas cum suo hermjtagio et ecclesiam sanctj rromanj de caide. et ecclesiam sancte marie de morteira cum casale de matamaa. et ecclesiam sanctj martjnj de faregia. et ecclesiam sanctj saluatoris de villa frigida. et ecclesiam sanctj thome de aueçam. et ecclesiam sanctj Johanis de gundar. et medietatem ecclesie sancte eolalie de ripa selij. et medietatem ecclesiarum sanctj Johanis de villa de conde. et santj Julianj de rripa maris. et duorum casaljum in ipsa villa de conde. et sanctj pelagij de fano. et sanctj Johanis de barqueiros. et quartam partem ecclesie sancte marjne de rjuulo tinto. Item habeat et de cetero possideat medietatem decimarum ecclesie sanctj vincentij de mazcutelos et soluat in capitulo bracharensi tres marabitinos quolibet anno pro sua parte donec vinea quam plantauit prior in assorej sub vinea de monte. dederit tantum fructus unde vi^ex marabitinos possit soluj capitulo bracharensi quolibet anno pro priore et capitulo vimaranensi. Item habeat et possideat. senaram de vinea de cerdeira et senaram sanctj petri de assorej cum suo casali. et omnibus defenssis de mazanaria. et artella. et de sub monte sanctj Julianj de assorej. et medietatem de defenssa de vigia. et senaram de castinario. quomodo jacet. jnter carrariam que ducit ad castelum. et jnter valum de cerssaria et jacet a uia que vadit super quairelis vsque ad sumjtatem ipsius canpi quomodo diujdit per cornu ipsius vali de cerssaria. usque ad lapidem qui estat in rrigo deinde ad aljum lapidem de valo iuxta quairelis. nouas totam ab integro. et medietatem in omnibus ortis. Item habeat et de cetero possideat medietatem ecclesiarum sanctj pelagij vimaranensis et sanctj mjchaelis de castelo. et medietatem omnium domorum et furnj et brancorum et omnium hereditatum et reddituum qui sunt intra villam. et medietatem omnium decimarum tam perssonaljum quam prediorum. et medietatem oblacionum et oferendarum et primitiarum et mortuariorum de hijs que legantur vell dantur ecclesie vell oferuntur. altaribus. et quintam partem de decimjs et de missis. cum hijs qui cum eo sedent.· ad menssam. et medietatem molendinorum de rripa selij. et de molendino de fato preter domos et molendina et ortos et canpos. et vineas et arbores. et omnes rredditos qui pertinent ad anjuersaria quorum fructus pro vt dies anjuerssarij ocurrerit debent canonici djujdere jnter sse. et dare priori tantum quantum acipiunt quotor sinplices canonici de ipso anjuerssario. et preter ea que legantur ipsis canonicis. que debent habere sine priore. Item habeat et de cetero possideat medietatem hereditatum que fuerunt petri de costa et martinj de costa. et medietatem vinee. de Vlgeses que jacet iuxta vineam gonsaluj didaci. trivo. et medietatem casalis de moimenta. et domorum quas Vimaranensis ecclesia habet colinbrie. et domus que fuit petri ooris ferrarij que est in portugalensi ciuitate. et medietatem de apoteca. et celario. cum suo sollo. et medietatem cuparum. et aliorum vtensiljum in quibus teneant panem et vinum. Siqua vero sunt que per obljujonem indjujsa rremanent et ea que de nouo ecclesia adquisie-

rit. djujdantur per medium exceptis nomine anjuerssariorum adquisitis que djujdantur pro ut de alijs annjuerssarijs superjus dictum est. Item prior promjsit pro se et subcessoribus sujs. dare quantum opus fuerit omnja hornamenta ecclesie et altaris et rreficere. et cooperire ecclesiam. et omnes domos. que in circujtu ecclesie sunt quando necesse fuerit puta rrefectorium dormjtorium capitulum apotecam et celarium panis et viam sacram et eiusdem coherentiam. et subire honera Romane ecclesie et domjnj Regis et domjnj archiepiscopi bracharensis. et negociorum que emersserint ipsi ecclesie. Item ego prior do et concedo nomine meo et subcessorum meorum potestatem capitulo excomunjcandi pro sujs directuris. in tota villa de Vimaranen et in alijs locis. unde aliquid debent habere ubi prior habet uell habebat talem jurisdicionem ante diujsionem factam.

Capitulum uero vimaranense pro sua parte habeat et de cetero in pace possideat. cautum morarie de rripa viselle cum prestimonio petri morarie et cum prestimonio gonsaluj secundum condicionem supra scriptam. et cum omnibus quebradis que sunt extra cautum et cum ecclesijs et molendjs qui sunt in cauto predicto et cautum de rripis cum suis molendinjs et directuris quas acquisiuit ecclesia de rripis. et cum omnibus pertinencijs sujs. et duo casalia de freitas et vnum casale sancti mametis de pineiro. et vnum casale in aldeya. et vnum casale in adeganja. in quo habitaujt valascus. et duo casalia in assorey. et quator casalia in sesufe cum omnibus pertinentijs suis. et casale de egas et vilar cum casalj de pausada. de negrelos. et duo casalia in sancto vicencio de mazcutelos cum quantum ibi habet ecclesia Vimaranensis preter decimas ipsius ecclesie. que debent diujdi per medium. de quibus decimjs comunjter habeant soluj VI.ex marabitinos bracharensi capitulo. pro ut superius dictum est. et vnum casale in portella de lectones. et medium casale iuxta quintanam que fuit menendj martinj. et duo casalia in rripa Vizelle. vnum circa ecclesiam de villa frigida. et alterum iuxta villa de saa. et vnum casale in rippa selij iuxta Vrgildi. et in cauto sancti Johanis de ponte ipsam ecclesiam. et cunta casalia que sunt inter vernegaam et auem. et vocem et calumpniam ipsius thermini. et quebradas que sunt vltra fluuium aue que laborant homines de villa noua. et quantum ibi habet Vimaranensis ecclesia. preter duo casalia. scilicet. de togial et de gradili cum omnibus sujs pertinencijs. et preter vessadam. et casalle. de quibus debet fieri pro ut superius dictum est. Item habeat capitulum et de cetero possideat. medietatem ecclesiarum de sobradelo et sanctj petri de assorej. et sanctj mametis de pineiro. et medietatem ecclesie sanctj stephanj de culgeses. et ecclesia sancte eolalie de nespereira et sanctj martinj de conde. et sancte marie de siluares. et sanctj Jacobi de candoso. et medietatem ecclesiarum sanctj Johanis de villa de conde. et sanctj Julianj de rripa maris. et sanctj pelagij de fano. et sanctj Johanis de barqueiros. et quartam partem sancte marine de rriuulo tinto et senaram vinee de palunbari cum defenssis que sunt vsque ad rripam selij. et senaram de heiris cum ipso casali. et defenssam de ardam. et medietatem de defenssam de vigia. et medietatem de senarijs de pane que senarie jacent a pariete dormitorij vsque ad valum que diujdit cum senarijs de costa. scilicet. campum de heira qui jacet vltra dormjtorium et campum qui jacet jnter vineam de cerssaria et jnter senaram de costa. pro ut ferit in rriuulo cum illo canpo. qui jacet supra vineam de cerssaria. et medietatem de ortis. et medietatem de hereditatibus que fuerunt petri de costa. et martjnj de costa. et medietatem vinee de culgeses, que jacet iuxta vineam gonssaluj didaci triuo. et medietatem domorum que Vimaranensis ecclesia habet colinbrie. et domus que fuit petri ooris ferrarij. que est in portugalensi ciujtate. Item habeat et de cetero possideat meditatem ecclesiarum sanctj pelagij Vimaranensis et sanctj michaelis de castello. et medietatem omnium domorum et furnj et brancorum. et omnium hereditatum et rredituum qui sunt intra vilam et medietatem omnium decimarum tam perssonalium quam prediorum. et medietatem oblacionum et oferendarum et primiciarum et mortuariorum de hijs que legantur. vel dantur ecclesie vel oferuntur altaribus. et medietatem molendinorum de rippa selij. et de molendino de fatto preter domos et molendina. et ortos et canpos et vineas et arbores et omnis rredittus qui pertinent ad anniuerssaria. quorum fructos pro vt dies annjuerssarij occurrerit debent destribuj pro ut superius dictum est. Item habeat et de cetero possideat. medietatem de apoteca. et de celario cum suo solio. et medietatem cuparum et aliorum vtensjlium

in quibus tenent panem et vinum. Siqua vero sunt que per obljujonem indjuisa remanent. et ea que de nouo ecclesia adquisierit djujdantur per medjum exceptis nomjne annjuerssariorum adquisitis. que diujdentur pro ut de alijs annjuerssarijs superius dictum est. Item prior promjsit pro se et pro subcessoribus sujs pro ut superius dictum est. Item capitulum habeat de cetero potestatem excomunicandi pro suijs directuris. pro ut superius dictum est. acta apud Vimaranen. mediato Julio. Era mjlesima c.ªc.ª LX.ªI. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 14; e tambem *Livro dos Padroados*, fl. 8 e seguintes, onde foi copiado no seculo XVIII.

(1) *Moraria regis:* Moreira de Rei, freguezia do concelho de Fafe.— *Pousada:* ?— *Ponte:* a freguezia de S. João de Ponte.— *Quairelis:* Courellas, lugar da dita freguezia de Ponte.— *Riuulum de vernegaa:* regato de Pouve, que desagúa no Ave.— *Gradili:* Aguardilha, casal em Ponte.— *Togial:* Tojaes, lugar *ibidem.*— *Baquorim:* Bacorim, casal em Fermentões.— *Palatiolo:* Paço, casal em Silvares.— *Barrio:* Bairro, *ibidem.* — *Teliado:* Telhado em Prazins.— *Fjiiz:* a freguezia de Santa Eufemia de Prazins.— *Vlbaria:* ? — *Froyam:* Frijão em Corvite.— *Casale sancti Juliani de moraria:* Casal de S. Gião em Moreira de Conegos.— *Pineiro, subquintana:* ?— *Njgrelos:* veja-se a nota ao doc. I. — *Villa coua:* a freguezia de Villa Cova, hoje do concelho de Fafe.— *Sancti romani de caide:* a freguezia de S. Romão de Mesãofrio.— *Sancte marie de mozteira:* a freguezia de Matamá.— *Faregia:* Fareja, freguezia hoje de Fafe.— *Villa frigida:* Villa Fria, freguezia hoje de Felgueiras.— *Aueçam:* a freguezia de S. Thomé d'Abbação.— *Gundar:* Gondar, freguezia.— *Sancte eulalie de ripa selii:* a freguezia de Santa Eulalia de Fermentões. — *Sancti johanis de villa de conde:* a egreja parochial de S. João Baptista de Villa do Conde. — *Sancti juliani de ripa maris:* extincta. — *Fano:* a egreja parochial de S. Paio de Fão, Esposende.— *Barqueiros:* freguezia do concelho de Barcellos.— *Rjuulo tinto:* a freguezia de Rio Tinto, concelho de Gondomar, ?— *Mazcutelis:* freguezia de S. Vicente de Mascotellos. — *Assorej:* freguezia d'Azurey. — *Vlgeses:* freguezia d'Urgezes.— *Morarie de ripa viselle:* a freguezia de Moreira de Conegos.— *Ripis:* Ribas, freguezia de Celorico de Basto.— *Sancti mametis de pineiro:* a freguezia de S. Mamede d'Aldão.— *Aldeya:* o casal d'Aldeia em Urgezes.— *Adegania:* Adeganha na freguezia de Mesãofrio.— *Sesufe:* casaes junto á Amorosa em Azurey.— *Portella de Lectones:* a freguezia de S. Martinho de Leitões.— *Saa:* Sá, lugar de Villa Fria em Felgueiras.— *Vrgildi:* Gilde em S. Torquato.— *Villa noua:* freguezia de Villa Nova de Sande.— *Sobradelo:* a freguezia de Sobradello, hoje da Povoa de Lanhoso. — *Heiris:* casal de Eiras em Creixomil.— *Ardam:* Ardão em Silvares, ?—

CCII

Testamentum D. Nuni. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1223

Era millessima ducentessima sessagesima prima. Haec est manda quam ego Domnus Nunus facio pro remedio animae meae inprimo mando corpus meum Sanctae Mariae Vimar. et quinque marauitinos clericis Sanctae Mariae Vimar. quinque marauitinos, Petro Petri meo Abbati duos marauitinos pro cena de sabato tres marauitinos pro missis de treginta diebus quator marauitinos Spitalli Vimar. tres marauitinos Bracharae unum marauitinum, Mando canonicis Vimaranensis pro meo anniuersario medietatem de quanta hereditate habeo in Varziellas, et medietatem Spitalli Vimar; Mando quantam hereditatem habeo in Pedraluar Joanni de Uluaria, ut teneat eam in vita sua, et persoluat inde in quocumque anno Santo Saluatori de Codessosa unum marauitinum, et port mortem suam remaneat meis consoprimis scilicet Micahelli Paullis, et Menendo Joannis, et persoluant inde Sancto Saluatori unum marauitinum in quocumque anno, et port mortem eorum. rellinquant istas hereditates de Pedraluar clerico uel clericis de meo generi cui, uel quibus illis placuerit, et persoluant inde semper unum marauitinum Sancto Saluatori de Codeçosa pro meo anniuersario in quocumque anno, et non habeant potestatem vendendi, nec donandi, nec pignorandi, nec testandi, sed semper remaneant ipsas hereditates propinquiori clerico vel clericis comodo sursum resonat, et si clerici de meo genere defecerint remaneant ipsae hereditates Sancto Saluatori de Codessosa, et persoluat inde in quocumque anno Sanctae Mariae Vimar. unum marauitinum in die anniuersarii mei, et mando Joanni de Uluaria, et Micaheli Pellagii ut persoluant meam mandam, et meas debitas quasi heredes, et ista manda fuit facta per meum Abbatem Petrum Petri Testes Gunçaluus testis Micahel testis Joannes testis.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro II dos Testam. e doações, fl. 409.*

CCIII

Confirmatio donationis fundi in Creixomil. *Chartam hanc describendam curavimus ex Publico Archivo,* maço 12 de Foraes antigos, n.º 3, fl. 47.

1211-1223

Ego Alfonsus secundus dei gratia portugalie Rex una cum uxore mea Regina domna vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno alfonso et domno fernando et domna Alionor. cartam illam cuius tenor in hac carta uerbo ad uerbum continetur quam auus meus excellentissime memorie Rex domnus alfonsus fecit et concessit mendo eriz et uxori eius Dordie reinaldiz de illa quintana quam habebant in creiximir cum ipsa vinea que stat iuxta eam et cum illo campo qui dicitur fundon roboro et confirmo vobis petro gunsaluus et donationem ipsam rectam et firmam habeo quemadmodum dictus auus meus illam fecit menendo eriz et uxori eius superscriptis Et ut mea concessio et confirmo et.... ut suprascriptum est. (1)

CCIV

1224

El-rei D. Sancho II por carta dada em Panoyas apud Matheus a 22 de julho da Era de 1262 concedeu ao mosteiro da Costa a porção das searas reguengas sitas em Adeganha, que já eram lavradas pelo dito mosteiro.

Vide Arch. da T. do T., *Livro I de D. Affonso III,* fl. 5.

CCV

Textus hic, quem nobis suppeditavit Ribeiro, *Dissert. Chronolog.,* I, pag. 264, *Regem D. Sancium II aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat.*

1224

In Dei nomine. Quoniam et consuetudine, que pro lege suscipitur, et legis auctoritate dicimus, quod acta Regum, ac Principum scripto commendari debeant, ut commendata ab hominum memoria non decidant, et omnibus preterita presencialiter consistant. jcirco ego Sancius, Dei gratia, Portugalensis Rex, facio cartam donationis, et perpetue firmitudinis vobis Domno Menendo, Abbati Monasterii Sancti Tirsi, et omnibus Fratribus ibidem commorantibus, tam presentibus, quam futuris, de illo meo Regalengo de Saa, quod jacet in vestro Cauto..................................

....

Facta carta donationis apud Vimaranes, mense Decembri, Era MCCLXII. Ego supranominatus Rex, qui hanc cartam fieri precepi, coram subscriptis eam roboravi, et in ea hoc signum apponi..................................

....

CCVI

O texto seguinte, copiado da Monarchia Lusitana, parte 4.ª, fl. 127 v., *e abonado com a citação do documento respectivo, prova que El-rei D. Sancho II estivera em Guimarães na data infra mencionada.*

1225

A este Bispo (D. Pedro, Bispo de Lamego) confirmou elRey Dõ Sancho Segundo a villa de Canellas, que fora doação de seu auo Dõ Sancho. Estaua elRey então em Guimarães, & era o mes de ianeiro de mil & duzentos & vinte & cinco.

CCVII

Stephanus, archiepiscopus bracharensis, prioris monasterii Sancti Torquato statutum confirmat. Ex Archivo Collegiatae Vimaranensis hausimus.

1225

Stephanus dei pacientia bracarensis archiepiscopus. dilectis in christo filijs priori domno. M. et conuentui monasterii sancti torquati. salutem. et benedictionem. Supplicastis nobis humiliter quatinus dignaremus statutum quod in uestro monasterio statuistis circa uestiarium.

(1) Vide documento n.º XC, pag. 83.

et pictancias. misericorditer confirmare. Vnde nos considerantes utilitatem et necessitatem tam corporum quam animarum uestrarum, et uestrorum successorum. idem statutum de uerbo ad uerbum. in fine istius nostre kartule scribi fecimus seriatim. Illud ut est factum iuste et rationabiliter. nostri sigilli munimine confirmantes. Quod sic incipit. Notum sit omnibus presentibus et futuris. quod ego domnus Martinus monasterii sancti torquati. prior. considerans esse utile et honestum assignare possessiones aliquas conuentuj huius monasterij. de quibus possunt habere pitanciam et uestimenta. Iccirco do eis et firmiter concedo totam decimam quam nostrum monasterium. habet extra cautum. ut habeant inde uestes et qun fuerint infirmi siue minutj. habeant inde pitancias et refrigerium. et propter hoc quod illis facio. non tollant eis porciones suas scilicet habeant eas integras sicuti habere solebant. Quicumque hoc meum factum integrum inuiolatumque obseruauerit. sit benedictus a deo amen. Qui uero contra illud uenire presumpserit. non sit ei licitum. et quicquid fecerit ipse successor eius in irritum deducat. Facto plazo apud vimaran. mense. Junij. E.ª M.ªCC.ªLX.ªIII.ª Qui presentes fuerunt. Johanes fernandiz. confirmo. Laurencius menendi confirmo. Menendus fernandi. presbiter. confirmo. Fugaza presbiter. confirmo. Petrus martini laicus. confirmo. Pro testibus. Petrus. testis. Pelagius. testis. Menendus. testis. Data bracare. II. kalendas. Julij:

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 16.

CCVIII

Pactum fraternitatis inter capitulum lamecense et vimaranense factum. Ex apographo authentico saeculi XV, in tabulario Collegiatae Vimaranensis condito, sumpsimus.

1225

Nouerint vniuersi quod nos Petrus Johanis decanus et vniuersum capitulum ecclesie lamecensis facimus fraternitatem cum veneralibus viris et amicis karisimis vicario cantore et capitulo ecclesie vimaranis tali videlicet modo quod nos volumus et concedimus ut quilibet canonjcus seu porcionarius ecclesie vimaranensis cum eum venire contingerit ad ciuitatem lamecensem fructus prebende lamecensis ecclesie ex integro percipiat libere sicut unus de canonicis mansionarijs ecclesie lamecensis hoc tamen addito quod quamdiu in eadem ciuitate canonjcus siue porcionarius vimaranensis moram traxerit distribuciones cotidiane tam prebende quam aliorum prouentuum eidem cotidie integre persoluantur ita tamen quod si ex aliqua iusta causa ultra octo dies canonjcus siue porcionarius moram fecerit in ciuitate lamecensi teneatur seruire ecclesie sicut mansionarius in diuinis per hoc autem non intendimus aliquem ex eis in canonjcum recipere nec canonjcorum ecclesie nostre numerum augmentare nos vero predictus decanus et capitulum lamecense promitimus bona fide supradicta omnia fideliter pro nobis et successoribus nostris perpetuo obseruare jn cuius rei testimonium presentem cartam prefatis vicario cantori et capitulo vimaranjs sigillis nostris munjtam duximus concedendam cuj uolumus et concedimus quod sigillum vimaranensis capituli appendatur hec autem facimus et concedimus quare pedictus vicarius cantor et vniuersum vimaranense consimjlem fraternjtatem et condicionem in percipiendis fructibus prebendarum et prouentuum ecclesie vimaranensis teneantur nobis et etiam promiserunt bona fide pro se et successoribus suis perpetuo fideliter obseruare. Dante lameci kalendis septembris era milesima ducentesima LXª tercia.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 17. (1)

CCIX

1225

D. Martinho Sanches e D. Urraca Sanches, filhos d'El-rei D. Sancho e de D. Maria Ayres de Fornellos, venderam ao mosteiro de Santo Thyrso as herdades de Golães e de Villa Nova das Infantes, que seu pae lhes tinha dado.

Villa Nova das Infantes era couto com a ju-

(1) Este apographo foi passado por mandado do juiz ordinario de Guimarães João Perez de Faria, escudeiro, vassalo d'el-rei, por Luiz Vasques, tabellião da mesma villa pelo snr. D. Fernando, conde d'ella, em 14 de setembro de 1468.

risdicção civel e crime e, segundo Herculano, a venda de D. Martinho Sanches foi feita em janeiro de 1226.

Vide *Benedictina Lusitana,* II, pag. 32; *Hist. de Port.*, por A. Herculano, tomo II, pag. 480 da 4.ª edição.

CCX

Ius patronatus in ecclesia Villae Comitis Ecclesiae Vimaranensis fuisse, hoc diploma monstrat. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1226

In christi nomine amem. Notum sit omnibus presentibus et futuris quod in presentia venerabilis Patris Domni Martini Archiepiscopi Bracharen. civitatis et testium subscritorum recognovit Dona Maria Pellagii se nullum jus habere in Ecclesia Sancti Joannis de Villa Comitis nec etiam in Pallatio quod construxerat in atrio Ecclesiae memoratae, et mandavit et concessit Stephano Petri Rectori Ecclesiae supradictae quod Pallatium supradictum acciperet, et quod faceret de eo quidquid vellet nomine Ecclesiae memoratae renunciabit etiam eadem Domna Maria Pellagii omni juri et actioni siquid vel quam habebat vel habere intendebat in Ecclesia et pallatio supradictis mandans maleditionem filliis, et Rectoribus suis, et omnibus illis qui ab ipsa descendebant siquid jus ractione ipsius Domnae Mariae in supradictis Ecclesia et pallatio demandarent. In cujus rei testimonium ego Joannes Petri subtabellio predictus requisitus ab predicto Stephano Petri his omnibus interfui, et inde hoc publicum instrumentum confeci et signum meum apposui in eodem mense setembris era millessima ducentessima sessagessima quarta. presentibus Magistro Joanne Cantore Bracharen. Domna Tharasia Joannis filia supradictae Domnae Mariae Pellagii. Domna Tharasia Martini et multis aliis. Petrus Joannes Menendus testes.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados,* fl. 155 v.

CCXI

Testamentum Ferdinandi Petri. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1226

Hoc est testamentum meum quod ego Fernandus Petri facio pro remedio animae meae. Inprimo mando corpus meum sepelliri in Ecclesia Vimaran. Mando altari Sanctae Mariae unum marauitinum; mando canonicis ejusdem Ecclesiae decem marauitinos; mando canonicis Sanctae Mariae ut habeant quotidie per meam hereditatem de Ripa Selli et per Matadussum, et per medium casale de Lauredo unam quartam vini ita ut quando exirint de mensa eant post prandium ad capitullum, et detur eis in ipsa ora unum almudium vini in mei memoria et post Completam dent eis aliud almudium de vino similliter in mei memoria et sic fiat in perpetum per meam hereditatem supraditam. Mando quod soror mea Domna Goncina habeat meum quinionem de ipsis domibus quas cum illa habeo, et ipsa ponat unam lampadem ante altare Sanctae Mariae et illuminet illam per totum annum per unum aureum, et mando quod persoluat in quocumque anno unum aureum Santo Saluatori de lagona pro meo anniuersario; mand quod post mortem suam relinquat dictum quenionem meum quod est medietas domorum talli homini qui persoluat in quocumque anno istos duos marauitinos supra numinatos sic ego mando, et si forte illos persoluere noluerit mando quod Capitullum Vimar, et Abbas Sancti Saluatoris de lagona veniant ad ditas domos, et compleant inde istos marauitinos supra numinatos Mando, et concedo canonicis Sanctae Mariae pro meo anniuersario ipsam hereditatem meam de Picoutos, et de Citofata, et de Ribo de mullinis de ultra, et citra quantam ibi habeo sicut diuisum est per alliam cartam quam ipsi de me tenent, et mando quod soror mea Domna Goncina teneat meam hereditatem de Ripa Sellii, et de Matadussu, et medium casale de Louredo, et compleat inde mediam quartam vini boni canonicis Sanctae Mariae in suo capitullo sicut superius escriptum est, et si illa vel successor illius istud complere noluerit mando quod canonici jam dicti recipiant ipsam hereditatem, et compleant inde illud quod ego mando. Mando

fratri meo Joanni Dominici medietatem meam de ipsa almuina quam cum illo habeo, et quantum habeo in montezios, et persoluat inde in quocumque anno pro meo anniuersario ad Eulesiam Sancti Pellagii et Sancti Jacobi, et Sancti Mickelis de Castello, et ad leprosos Sancti Andreae singullas quartas de marauitino, et non habeat potestatem vendendi nec donandi, nec impinorandi istam hereditatem alicui quam illi mando sed post mortem suam relinquat illam alicui clerico de meo genere, qui uiuat in Ecclesia Sanctae Mariae Vimaran. qui bonam, et honestam vitam ducat, et compleat inde in quocumque anno quod superius resonat et sic eat in perpetuum Mando fratri meo Affonso Petri ipsum casale de Varsena et teneat illud in uita et persoluat inde in quocumque anno Monasterio de Costa unum marauitinum pro meo anniuersario, et post mortem suam relinquat ipsum casale Fernando Benediti ut teneat illud, et compleat inde in uita sua unum marauitinum pro meo anniuersario Monasterio de Costa post mortem vero Fernandi Benediti teneat istum casale aliquis clericus de meo genere viuens in Ecclesia Sanctae Mariae, et compleat inde meum anniuersarium sicut superius mandaui, et eat per genus meum in perpetuum per illam conditionem, quam frater meus Joannes Dominici tenet alliam hereditatem supra ditam. Mando gratri meo Joanni Dominici, et Fernando Martini, et Fernando Joannis meam hereditatem de Lourosa, et totam hereditatem meam quam habeo in Taboadello, et persoluant inde pro meo anniuersario canonicis Vimaran, in quocumque anno in prima die mensis januarii unum marauitinum, prima die februarii unum marauitinum, prima die marci unum marauitinum, prima die aprilis unum marauitinum, prima die maii unum marauitinum, prima die Juni unum marauitinum, et si unus eorum obierit remaneat ipsa hereditatas duobus superviuentibus, et si alter duorum obierit remaneat uni semper viuenti, et ipse ultimus relinquat hereditatem alicui clerico de genere meo viuenti in Ecclesia Sanctae Mariae sub talli conditione quod non vendat, nec inpignoret illam, et sic eat per clericos de genero meo, et compleant inde per menses numinatos meum anniuersarium sicut superius dictum est. Mando Domno Benedicto campum meum qui jacet ante domum quae fuit de Gumesio Vermudi, et post mortem suam relinquat illum canonicis Vimaran. qui faciant inde michi anniuersarium semper in prima die Jullii, et expendant in ipsa die quanto de ipso campo exuerit. Mando fratri meo Ioanni Dominici meum quenionem de molliuo de maicia. Mando quod Benedictus Menendi, et frater meus Joannes Dominici recipiant totum panem, et vinum meum, et faciant inde missas, et cenam clericis et pauperibus et diuidant per ea, quae sepulturae meae fuerint necessaria pro ut mellius viderint expedire, et mando quod illi ambo compleant, et compleri faciant totum illud quod ego in meo testamento escribere mandaui; Siquis vero contra hoc venerit, qui illos disturbare voluerit in hoc testamento quod ego facio mando quod non habeat partem nec sit hereditatus in testamento meo. Ego Fernandus Petri qui in sana memoria mea hoc testamentum meum jussi fieri, concedo, et mando ut istud valleat, et ab alliquo nunquam conrumpatur cui presentes fuerunt Domnus Benedictus Mendi Suerius Garciae Cantor Vimaran. Michael Pellagii Petrus Petri Dulcis, Bartholomeus not. era millessima ducentessima sessagessima quarta in die Sancti Joannis Baptistae. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Testam. e doações,* fl. 358 v.

CCXII

Testamentum Maioris Petri. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis descripsimus.

1227

E.ª M.ªCC.ªLX.ªV.ª Ego Maior petri non graui infirmitate cohacta scilicet mente sana et in libero arbitrio permanens condo et ordino hoc testamentum meum et ita dispono de rebus meis transitoriis ac caducis. Trado corpus

---

(1) *Matadussum:* Matadussos, casal em Fermentões. — *Lauredo, Picoutos, Ribo de mullinis:* veja-se a nota ao doc. CC.— *Citofata:* Cedofeita, nome dado então a parte da actual freguezia de Gominhães.—*Montezios:* Montesinhos, casal em S. Miguel das Caldas. — *Lourosa:* Provavelmente a freguezia de Santo Adrião de Vizella, hoje do concelho de Felgueiras; a diversos terrenos proximos da egreja parochial é dado o nome de Leirós. —*Tauoadelo:* a freguezia de S. Cypriano de Taboadello.

meum ecclesie sancte Marie Vimaranensis et IIII. morabitinos. et clericis unum morabitinum. Mando meum casale de Riquiam meo soprino Petro iohanis qui persoluat inde in quolibet anno. II. aureos ecclesie sancte Marie Vimaranis pro meo anniuersario et unum aureum Ospitali de rumzasuales. et post mortem suam relinquat illud filio meo Stephano nuni supradicto pacto. et post mortem Stephani succedat propinquior clericus et ita currat subcessiue. et predictus Petrus iohanis habeat uineam de donili cum omni suo incluso. et faciat de ea uoluntate sua. Mando meam hereditatem de Luuigildi Petro godini. et persoluat inde unum aureum in quolibet anno ecclesie sancte Marie Vimaranis et faciant inde meum alterum anniuersarium. Mando meum casale de ripa selij domno Matheo. et det inde sancto Jacobo Vimaranis pro anniuersario matris mee. I. morabitinum. in quolibet anno. et pro meo anniuersario. I. morabitinum. et per ipsum casale ad rumzauales. II. morabitinos. in quolibet anno. et per ipsum casale ad Burium. II. morabitinos. pro meo anniuersario in quolibet anno. et post mortem suam relinquat illud casale Stephano filio meo. supranominato pacto. et post mortem Stephani succedat propinquior clericus et ita currat subcessiue. Mando fratribus de Auis. X. morabitinos. et pro cenis canonicis Vimaranis. II. morabitinos. et pauperibus. IIII. morabitinos. in cibo et in potu. Et pro missis. XXX.ª dierum. VI. morabitinos. pauperibus in cibo et clericis. II. morabitinos. Et mando clericis sancti Jacobi. I. morabitinum. in cibo. et ad opus sancti Pelagij. I. morabitinum. Et pro cantare missas XXX.ª diebus. II. morabitinos. Et pro cantare missas duobus annis. XXIIII. morabitinos. et Domne Mariothe. VII. morabitinos. et Domne Costancie filie sue. V. morabitinos. Et Leprosis. medium. et ad Gafas. medium. et Carcaue. I. morabitinum. et Bracare. I. morabitinum. Et mando medium casale de riuulo de Coiros cum suo molendino filijs Stephani filij mei. et dent inde in quolibet anno jn die cene domini et omnium sanctorum singulas taligas de tritico et singulas qnartas de vino et unam liberam de cera ad ecclesiam sancte Marie Vimaranis et ad Gafas... quartas de vino in quocumque anno. Et Marie petri de Astrufi. VI. morabitinos et togam meam. Et Marie filie sue unam almucelam. et. I. chumazum. et Petro petris meo abbati. III. morabitinos. Et Petro belfilo. medium. morabitinum. pro debita. et medium. pro manda. Et mando pro apartamento filijs et filiabus Johanis nunonis filij mei. C. morabitinos. quod nunquam ueniant ad bona mea. et mando quod istos. C. morabitinos custodiant Petrus iohanis et Petrus godinj ad profectum puerorum. Et Gomecio martinj meum roucinum. Et mando unum lectum cum culcetra et cum chumazo quod iaceat in eo uir leprosus qui fuerit magis ulceratus in sancto Andree. et Bartolameo. II. morabitinos. Vrrace baldurez. I. morabitinum. Et pro missis annalibus. XII. morabitinos. et mando Marie fernandi seruienti mee. meam garnacham. Tarasie gunsaluj. III. morabitinos. Petro seedino quartam de vinea de Caidi quam nocant de ropeiro. Mando etiam Gomecio martinj militi consanguineo meo medium casale quod habeo in Guondaar. Simeoni petri. medium morabitinum. Mando hoc testamentum meum quod feci in ultima mea uoluntate quod teneat illud Petrus iohanis et Petrus godinj. et persoluant quod in neo continetur. Pro quantum ego habeo et concessit Stephanus nunionis quod nunquam ueniat ad bona mea donec persoluatur. Pro testibus Petrus iohanis bernaldiz. Johanes petri gener domni Albinj. Stephanus suaris frater eius. Martinus bisoco. Domnus Gueda. Petrus iohanis aluardino. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 19.

CCXIII

Testamentum D. Petri Laurentii. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1228

Era millesima ducentessima sessagessima sexta mense marcii; Ego Domnus Petrus Laurentii in mea memoria positus de corpore meo, et de rebus meis tale facio testamentum. Inprimis mando corpus meum sepeliri in Ecclesia Sanctae Mariae Vimar. et mando altari ejusdem quator marauitinos, et canonicis ejus-

(1) *Riquiam:* o casal de Requião em Silvares?— *Luuigildi:* Novegilde em S. Christovão de Selho?

dem quator marauitinos et mando eidem Ecclesiae viginti marauitinos annuatim per ipsam hereditatem meam de Rio máo quae fuit avi mei Domni Reinaldi Frogial scilicet quod faciant in quocumque die missam unam celebrare pro anima mea in perpetuum scilicet feria secunda, feria tertia, feria quarta, et feria sexta missa de Requie, et in feria quinta missam Sancti Spiritus, et sabbato die missam Benedictae Mariae semper Virginis, et teneat ipsam hereditatem frater meus Joannes Laurentii quem statuo in heredem meum, et persoluat annuatim supradita Ecclesia ipsos marauitinos viginti, et capellanus quem ellegerint celebret semper ipsas missas in Ecclesia Sanctae Mariae, et exeat super me pridie cum cruce, et aqua benedicta et si sepultus ibi non fuero exeat super patrem meum. Item mando pro decimis quas bene nom persolui quatordecim marauitinos, et pro cenis primi sabbati canonicis duos marauitinos, et pauperibus sex marauitinos. Item pro missis celebrandis per treginta dies duos marauitinos, et pro oblationibus totius anni duos marauitinos. Item in fine anni canonicis quator marauitinos, et pauperibus decem marauitinos. Item pro annali duodecim marauitinos. Item ad extrahendos captiuos viginti marauitinos. Item cuidam homini, qui eat pro me, et pro se ad Jerusalem viginti marauitinos et mando Sanctae Mariae Bracharen. unum marauitinum. Item ad Sanctam Mariam Rupis Amatoris quator marauitinos. Item ad Sanctam Mariam Roncevalles duos marauitinos. Item pontibus duos marauitinos, et mando leprosis Vimar. meam vineam de monte quae fuit Gunsti ex aboido cum arboribus suis, et ipsam meam domum de Rua Caldeiroa, et chausam de Rua de Gatos quae fuit Pellagii Mendi pro animabus Maijoris Petri, et fillii sui Petri Pellagii, et Pellagii Mendi, et mando leprosis femineis Vimar. hereditatem meam de Montezinhos scilicet quantum ibi habeo. Item Sancto Jacobo Vimar. duos marauitinos, et Sancto Jacobo de Galecia unum marauitinum. Item Sancto Michaeli de Creixomir unum marauitinum, et Sancto Martino de Farejia unum marauitino. Item pro duobus hominibus de quibus habui habere duodecim marauitinos pro uno annali celebraturo. Item Abbati meo duos marauitinos. Item pro calicis vino, pro pano lineo, et pro aliis necessaris in die mortis meae quindecim marauitinos. Item mando Martino Pellagii, et Joannem Pellagii ipsam hereditatem quam habeo in termino olisbonensi, et mando quod non sint ibi hereditarii nisi fillii ipsius Martini Pellagii, et Joannis Pellagii scilicet ipsa hereditas, quae mihi euenit ex parte Petri Pellagii consoprini mei. Item mando eis centum marauitinos qui currunt in facta Dorium. Item mando Petro Petri soprino meo quinqueginta marauitinos, et quito ei quidquid de me habet hatenus. Item Joanni Peixeiro quinqueginta liberas. Item fillis Domni Egidii Bracaren. decem marauitinos, et Mariae Petri uxori suae decem marauitinos. Item fractribus minoribus meum letum prefectum, et viginti marauitinos. Item fillis Geraldi Laurentii scilicet Joanni Geraldi, Petro Geraldi, et Iluirae ipsos marauitinos quos portat de me Petrus Geraldi in capitalli, et diuidat eos per tertias; Item mando Domno Petro Sueri canonico Vimar. totam hereditatem meam de Palumbali, Item mando Sanctae Mariae de Vimar. meos azougues pro anniuersariis fratrum meorum Bernardi Laurentii, et Sebastiani Laurentii quod inmentent eos singullos annuatim, et exeat super patrem meum; Item mando memoratae Ecclesiae Sanctae Mariae hereditatem meam de Nesparia quod faciant anniuersaria annuatim pro Petro Caldeirom et pro fillio suo Domno Egidio singullariter, et exeant super Joannem Caldeirom in loco Domni Egidii, et dicant annuatim unam missam pro Joanne Caldeirom, et habeant ipsam hereditatem in perpetuum, Item pro vestibus pauperum quadraginta marauitinos. Item mando filliis Mariae Petri quondam uxoris Cepriani Dominici centum marauitinos de capitalli quod de me portat ipsa Cepriani Dominici et de alio residuo respondat heredi meo Joanni Laurentii. Item mando Eluirae Suerii criantulae Domni Sujerii ipsam meam domum que stat justa cellarium Domini Regis, et mando ei ipsam hereditatem, quae fuit Domni Sueri, et jaez in collationibus Sancti Petri de Poluoraria et Sanctae Eulaliae de Petenariis talli videlicet condictione quod non sint ibi hereditarii nisi fillii legitimi ipsius Eluirae Suerii, et si unus fillius ejus sine semine obierit hereditet alterum. Item Mariae Bernaldi alliam domum quae stat sirca ipsam domum. Item Joanni Geraldi alliam domum quae stat sirca ipsam domum; Item Estephano fillio de Bona decem marauitinos; Item fratri suo Petro Sueri duos marauitinos; Item mando casale

meum de Trasaris filliis Gomesii Pellagii, et Martini Pellagii, et diuidant eum equaliter per capita; Item predicatoribus viginti marauitinos. Item mando fratri meo Joanni Laurentii. domos meas Vimar. quae fuerunt de mea avoenga, et non vendat eas, nec implaset sed relinquat eas propinquiori homini de meo genere, cui ipsa eas mandauit, Item mando ei meum casale de Curugeiras, et casale regalengum de Sancto Martino de Farejia. Item mando ei Joanni Laurentii totam hereditatem de Creixemir domos, vinias, molendinos, hereditatem de fundu, et hereditate de Mundar, et quidquid habeo preter illud quod jam mandaui, et mando eam sibi pro ad fillios suos, et siquis de filliis suis obierit sine semine hereditet alterum, et sic eat usque finem. Item mando ei domos quas habeo cum eo in Santarena et mando quod dent portionem inclusis Santi Estephani, et Santi Micahelis de Creixemir in omni vita illarum sicut ego sibi dabam. Item mando Mariae Mendi, et Pellagio fratri suo ipsam domum quam habeo in Rua Caldearona, quae jaes sirca ipsam quam mandaui leprosis Vimaran. Item crientullo meo Joanni quinque marauitinos pro anima mea, et Laurentio fillio de Maria Bernaldi decem marauitinos, Item Petro de Goardia et Martino singullos marauitinos, Item Santo Pellagio de Vimaran. unum marauitinum. Item Sancto Micaheli de Castello unum marauitinum. Item Mariae Dominici quinque marauitinos. Constantiae Dominici quinque marauitinos Item Vrracae Dominici quinque marauitinos. Item mando Mariae Joannis uxoris meae ipsum casale de Moucos, et ipsas domos meas quas habeo in Ferraria Vimar. Item mando ei Dominicam quae seruiat ei in uita ipsius Mariae Joannis, et post mortem suam ipsa Dominica sit libera et ingenua Item mando filliae de Iluira leigada decem marauitinos pro apartamento Item filliae de Majori Pellagii decem marauitinos pro apartamento, et ego Petrus Laurentii do in testimonio quod nom nutriui eas, nec baptizaui et nec teneo eas pro meis filliabus, et constituo Domnum Joannem Laurentii meum fratrem in heredem meum in omnibus rebus meis mouillibus, et inmobillibus, et mando quod respondiant ei omnes debitores mei sicut, et michi tenentur respondere, et ipse persoluat omnia debita mea, et istud testamentum meum Item mando per hereditatem meam de Creixemir, quae fuit de Pellagio Mendi unum marauitinum annuatim Canonicis Vimaran. cum inter azougues pro anniuersariis fratrum meorum supraditorum.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro II dos Testam. e doações*, fl. 116.

CCXIV

Gregorius Papa IX, Chartam immunitatis a Rege D. Sancio Ecclesiae Vimaranensi concessam, confirmat. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1228

Gregorius Episcupus seruus seruorum Dei. Dillectis Filliis canonicis Vimaran. Salutem et appostolicam benedictionem. Sacrossanta Romana Ecclesia deuotos et humiles fillios ex asuetae pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne prauorum hominum mollestiis agitentur eos tamquam pia mater suae protectionis munimine confouere. Quapropter dilecti in Domino fillii vestris justis postullationibus grato concurrentes assensu libertates et immunitates quas vobis, et seruientibus domorum vestrarum clarae memoriae Sanctius Portugalliae Rex concessit sicut vobis pie ae provide sunt ab eodem Rege concesse ac ipsius Regis autentico quod presentibus ad cautelam inseri fecimus continetur vobis et per vos Ecclesiae vestrae autoritate appostollica confirmamus, et presentis scripto patrocinio communinus Tenor autem autentici prefacti tallis est. (1)..................................

Nulli ergo onino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, uel ausu temerario contraire. Siquis autem hoc atemptare presumpserit indignationis Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Paulli appostollorum ejus se nouerit incurssum Dat. Asisii nonis Junii Pontificatus nostri anno secundo.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados*, fl. 158.

---

(1) Segue-se o doc. n.º CLXIII, que fica a pag. 116.

CCXV

Pactum venditionis fundi in Gonça. *Ex Archivo parochiali* do Mosteiro de Souto *descripsimus.*

1229

In christi nomine. hec est karta uenditionis et eterne firmitudinis quam iussimus facere ego domna maior et vir meus Julianus petri vobis nuno gomesio et uxori vestre urrace petri ex una nostra leira hereditatis que iacet in abeleira cum quanto ibi gaanavimus de Joane pumaris et de monachis et de altera leyra quam ibi de ipsis gaanavimus in abeleira cum quanto habemus in pumare qui fuit de ipso Johane pumaris et de monachis. et est ista hereditas in alquffim in collatione sancti michadis de Gonza. Vendimus uobis totas ipsas duas leiras predictas que fuerunt de Johane pumaris et de monachis cum suo quinione de pumare et cum suo iure pro pretio quod de uobis accepimus IIII. morabitinos minus terciam tantum nobis et uobis placuit et de pretio nichil pro dare remansit. habeatis igitur ex hac die semper firmiter totam ipsam hereditatem et quis uobis placuerit in perpetuum. Sed si aliquis homo uenerit qui hoc factum nostrum irrumpere uoluerit componat vobis ipsam hereditatem duplatam et quantum fuerit meliorata et cui uorem uestram dederitis pectet illi D. solidos et si nos uobis illam in concilio auctorisare noluerimus uel non potuerimus similiter faciamus. Facta karta mense januarii E. M.CC.LX.VII. per manus Pelagii iohanis tabellionis vimaranis hoc signum apponentis testimonio veritatis. +. Nos predicti hanc kartam nostris manibus roboramus. Pro testibus. Petrus — testis. Pelagius — testis. Johanes — testis. (1)

(1) Veja-se a nota n.º 2 ao documento n.º CVII.

CCXVI

D. Sancius II immunitates monasterii Sancti Torquati confirmat et ampliat. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1229

Santius Dei gratia Portugaliae Rex Pretori et Durano Pelagii et judici de Vimar. Salutem. Sciatis quod Joannes Petri Prior monasterii Sancti Torquati dixit mihi quod homines compararunt hereditates in suo Cauto contra defentionem Patris mei et contra meam defentionem unde ego mando vobis quod de quantis inveneritis quod ibi compararunt hereditatem post defentionem Patris mei et post meam defentionem quod saquetis inde mihi meum incautum et Prior recipiat hereditatem pro ad monasterium et de cetero similiter defendo quod nec cauallarii nec clerici nec burguenses comparent ibi hereditatem et si compararent mando vobis quod saquetis inde mihi meum incautum per meum portarium de Vimaranis et Prior recipiat hereditatem pro ad monasterium. Preterea mando quod homines qui habent hereditatem in Cauto et nolunt eam laborare constrigatis eos quod dent rationem de ea monasterio et quod dimitant eam liberam ad monasterium et mando quod homines qui morantur in ipso Cauto quod non habeant alium Dominum quam Priorem ipsius monasterii, et si habuerint mando Priori quod accipiat eis quantum habuerint, et ideo do istam meam cartam apertam ut sit in monasterio in testimonio quae fuit facta apud Collimbriam quinto kalendas februarii sub era millessina ducentessima sexagessima septima.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 4.

CCXVII

Johannes, episcopus Sabinensis, legatus apostolicus, in Ecclesia Vimaranensi ordinationem chori aliorumque onerum statuit. Ex apographo authentico saeculi XV descripsimus.

1229? (1)

Johanes dei gratia sabinensis episcopus apostolice sedis legatus. dillectis filijs priori et ca-

pitulo Vimaranensi salutem in domino. Ex jnjuncte nobis legacionis officio ad uestram ecclesiam visitacionis causa accedentes statum eius dilligenter examinare curauimus et super hijs que in eadem ecclesia corrigenda siue reformanda ant ordinanda reperimus taliter duximus statuendum. Inprimis igitur statuimus quod singulli in vestra ecclesia tam persone quam simplices canonici et porcionarij suas faciant ebdomadas per se uel per allios de socijs de missa de euangellio et de epistola in ordinjbus sujs secundum quod eis ebdomade a cantore fuerint asignate. Poterunt autem canonjci diaconj sine subdiaconj per allios canonicos siue porcionarios suj ordinjs suas ebdomadas adjmplere. Siquis autem canonjcus uel porcionarius defectum fecerit de missa uel de euangellio uel de epistola si profestus dies duodecim denarios si dies festus fuerit duos solidos persoluat secundum arbitrium prioris usibus jn ecclesia necessarijs deputados. hoc jntelligimus de diebus nonem lectionum. De distribucionibus autem cotidianjs districte precepimus quod tam persona quam simplex canonicus uel porcionarius qui matutinis non interfuerit usque ad benedictus per priorem uel eius vices agentem denariorum eiusdem diei perceptione priuetur. Qui misse maiori non interfuerit usque ad finem jn subtracione vinj et qui vesperis et conpletorio non interfuerit in subtracione panis de cena pugniatur nisi infirmus fuerit uel minutus ant de mandato prioris ecclesie negocijs occupatus. De anniuersarijs quoquod sit duximus hordinandum quod qui misse et processioni jnterfuerunt jntegram per cipiat porcionem. Quj neutris jnterfuerit njchil percipiat nisi jnfirmjtate uel minucione uel ecclesie negocijs sicut superius dictum est fuerit excusatus. ad oras canonicas post gloriam primj psalmj ad missam post primam orationem nullus jntrare presumat. Nullus canonjcus siue porcionarius dum diuina offitia jn vestra ecclesia cellebrantur ecclesiam jntrare presumat jn habitu seculari, quod qui fecerit a coro et cotidiana distribucione per duos dies habeatur suspensus. Cantor matricullam scribat et qui matutinis injuntum sibi offitium de lectione uel responsorio per se uel per allium neglexerit adjmplere eiusdem diei totam portionem amjctat. Numerus igitur triginta quinque canonicorum decem portionariorum in uestra ecclesia nisi adeo eius excreuerint facultates quod positis plures recipere duximus confirmandum. Districte precipimus quod in vestra ecclesia semper sit vnus magister qui studium regat jn gramatica et eidem magistro quandiu regerit vnam prebendam jntegram asignamus. mandantes njchilominus quod si eadem prebenda ipsi magistro non suficiat quatordecim aureos de bonjs uestris comunjter supradictis eidem, quod ibi studium perpetujs temporibus perseueret. Districius jnhibemus ne alliquis canonjcus uel porcionarius ecclesie uestre sit judex uel aduocatus in foro seculari nisi pro ecclesia uestra, quod qui fecerit ad ipsius prioris arbitrium punjatur. Concedimus jnsuper quod prior uester secundum constitucionem uestram poset jn ecclesia uestra ad curam animarum vnum instituere sacerdotem njchilominus confirmantes eidem quod in ecclesia sancti pellagij de Vimarañ. jn ecclesia sancti mjcaellis de castello jn ecclesia sancti micaellis de creixemir et jn ecclesia sancte eolalie de formontanos prellatos perpetuos valleat ordinare sicut in conposicione facta jnter ecclesiam uestram et ecclesiam bracarensem uidimus contineri. Vobis quoque fillij capitulum districte precipimus et mandamus quatinus priori uestro tanquam uestro ordinario obedientiam et reuerentiam debitam jnpendatis. hanc igitur ordinationem perpetuis temporibus autoritate qua fungimus jn ecclesia uestra precipimus obseruari. Siquis autem huic nostre ordinationj contra ire presumpserit jndignationem omnipotentis dei et beatorum petri et pauli apostolorum et ecclesie romane se nouerit jncursum. Data apud legionem VIII° idus agusti.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.° 21, e *Livro dos Padroados*, fl. 267 v.

CCXVIII

Textus hic Regem D. Sancium II aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat. Textum nobis suppeditavit Herculano, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 325, nota 2, da 4.ª edição.

1231

Facta carta... in curia d. regis Sancii se-

(1) Esta data não consta do documento, é porem provavel. Veja-se *Hist. de Port.*, por A. Herculano, tomo II, nota XX.

cundi... coram Petro Martini superjudice domini regis... Qui *tunc temporis curiales erant*: D. Petr. Joh. M. C. D. Mart. Joh. signif., Mag. Vicentius electus gardensis cancellar... Vimaranes, I die aug. era 1269.

CCXIX

Testamentum Gundisalvi Gundisalvi, canonici Vimaranensis. Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.

1232

Era millessima ducentessima septuagessima hoc est testamentum quod ego Gonçallus Gonçalui canonicus Vimar. facio pro anima mea Imprimo mando corpus meum sepilliri in Ecclesia Santae Mariae Vimar., altari tres marauitinos, canonicis ejusdem Ecclesiae tres marauitinos; canonicis et pauperibus tres marauitinos, et pro missis treginta dierum canonicis quator marauitinos, pro missis annalibus tres marauitinos, pauperibus octo marauitinos, Sancto Verissimo quinque marauitinos, Sancto Petro de Ferreira unum marauitinum, Sancto Micaheli de Castello unum marauitinum pro libro, et pro opere marauitinum, Sancto Pellagio unum marauitinum, Sancto Jacobo quator, leprosis de Vimar. unum marauitinum, et ad Gafas marauitinum; Sancto Martino de Farijia unum marauitinum. Sancto Micaheli de Cerzedo duos marauitinos; Vrracae Latronae decem marauitinos, Joanni Gunçalui meam hereditatem de Harões et persoluat inde pro anniuersariis patris et matris meae sex marauitinos annuatim, et mando quod mea hereditas de Ribollo mallo, et de Tabuadello diuidatur inter Joannem Gunçalvi, et Fernandum Guncalui fratrem ejus, et diuidant eam per medium scilicet duo casalia quae habeo in Ribullo mallo, et duo casalia in Tabuadello cum quanto ibi ganaui. Mando Santiae Gonçalui meum casale de Feramontanos; Mando casale de Ripa de Avizella in Frigiaa Sanctae Mariae de Gemeos in quo moratur Joannus Pellagii quod Santia Gartiae, et Petrus Morariae teneant illud in uita sua, et compleant de illo quantum ego mandaui, et in uita eorum semper illud teneant; post mortem vero amborum recipiant ipsum casale Joannes Gonçalui, et Fernandus Gunçalui frater ejus et persoluant inde canonicis Vimar. pro meo anniuersario in quocunque anno sex marauitinos. istis fratribus ambobus mortuis canonici Vimar. recipiant totum casale integrum pro meo anniuersario. Mando quod si Martinus Gunçalui persoluerit Joanni Goncalui et Fernando Gunçalui ducentos aureos quod debet recipiant quintam partem illius casalis quod mando Santiae Gartiae, et Petro Morariae in uita eorum, et de omnibus alliis casalibus quae in meo testamento resonant preter hereditatem de Arões. Mando Santio Gartiae quanto habeo in domibus in quibus ipse moratur. Mando meas domos, et totam meam hereditatem quae in testamento meo nom resonat, et omnes meas res mouilles, et inmonibilles Joanni Gunçalui, et Fernando Gunçalui: Mando Petro Petri meo Abbati meam capam pellii Santio Gartiae meum pallium de Gamili Petro Morariae meam garnachiam Martino Gunçalui fratri meo meum pallium de penna blanca Santae Mariae de Gemios unum marauitinum, Sancto Christopharo unum marauitinum Simoni Petri tres marauitinos, Mendo Petri decem marauitinos, et faciat de eis sicut ego mandaui Petro Morariae tres marauitinos, et faciat de eis sicut mandaui; Sanctiae Dias quinque marauitinos; Tharasiae Dias duos marauitinos; Dominico quinque marauitinos; Jordam duos marauitinos Martino Fernandis unum quartum de millio ad suam soprinam unum sextum de millio quae sedet cum fillio de Monaco Matri suae unum sestum de millio Petro fillio viginti marauitinos Joanni Santo quinque marauitinos per manum Santii Gartiae, et Petri Morariae Laurentio Faber duos marauitinos, Michaelli chaueira duos marauitinos Gunçaluo duos marauitinos Micahelli Gunçalui viginti marauitinos, Petro Ribeira quinque marauitinos, Judici decem marauitinos; Menendo Petri clerico de Donna Alda viginti marauitinos Petro Crispo decem marauitinos, Dominico Giraldo decem marauitinos; Augustino meam garnachiam in qua jaceo; Joanni Petri de Santo Pellagio tres marauitinos Maijori Petri chaueira duos marauitinos Micahelli Guncalui de Pardaoso duos marauitinos Filliae de Petro Pellagii de almuija de Santio Gartiae unum marauitinum Maijori Rascada unum quartum de millio. Mando quod Petrus fillius non det de ipsa casa de Ribollo mallo nec de exitu ipsius domus directuram in uita

sua, et mando quod Santius Gartia, et Petrus Morariae sint heredes mei testamenti, et faciant illud compleri per meas hereditates, et per panem et vinum, et per meas bestias excepto puldrio, et per quanto inuenerint de meo sensu, et nullus inde aliquid recipiat quousque testamentum meum sit completum sicut escriptum est. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro II dos Testam. e doações,* fl. 113 v.

CCXX

Carta regia de protecção ao convento da Costa.

1235

El Rey dom sancho o primeiro per graça de Deus Rey de puurtugall a vos dom gill vasquez saude sabede que o prioll da costa se queixou a mym de muito torto de muita força que lhe fazem em suas erdades e seus homeens que nom tem porco nem ovelha nem galinha por amor dos caualleiros mallfeitores seus vezinhos e moordomos e pouoradores de çelorico E outros homeens os quaees o prior me nom quis dizer os quaees sam em vosa terra / . e credes que nom tenho tamto rancor e desprazer deles mallfeitores como de vos que jsto lhe sofres porque vos bem sabees que o moesteiro E as erdades e hos homeens dele todo he meu onde vos mando que vista esta carta vos façaees logo sacar e tirar ho meu emcouto E emmendar o danno ao prior e os emprazaje pera o meu juizo que venham amte mym e maees vos mando que costramgaees o alcajde e o juiz de guimaraes e fernam Reymondo que sabem parte da jmquiriçam que lhes mandey sobre em felgeiras e em vall de boiro e em eses lugares em que lhes diser o prior e se a tem ja tirada dem a vos e fazea aselar de uoso selo e dos selos deles e temdea asy emparada e defesa esta erdadẽ e as outras do moesteiro que nenhuum hy nom posa mall fazer e tambem vos mando que pelas cartas as quaees tem o prior de meus avoos e de meu padre seladas e mynhas per esas julguees e façaees julgar ao juiz de guimaraes E quando vos dom gill nesa terra nom fordes o alcajde e o juiz de guimaraes façam comprir e guardar esta carta E as outras as quaees tem o prioll de meus avoos e de meu padre seladas e mynhas per meu porteiro de guimaraes que nenhum nom posa hy mall fazer Dada em leiria a xj de feuereiro era de mill e ij^{c} l xx iij. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Manuel,* Liv. 16, fl. 87 v.

CCXXI

Confirmatio chartae immunitatis canonicis Vimaranensibus facta. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.

1236

Sancius Dei gratia Portugalliae Rex prectori et judici et cunsilio de Vimaran. et omnibus aliis qui istam carta uiderint salutem. Sciatis quod canonici Vimaran. monstrauerunt michi cartam aui mei per quam erant illi et sui seruientes de suis domibus emparati et deffensi quod non pectarent vocem nec calumniam. unde sciatis quod ego mando et concedo quod ipsi sint judicati sicut unquam melius fuerunt in tempore aui mei, et sicut jacet in illa carta sua quam tenent de meo auo. unde aliud non sit, et ut semper inde sint liberi et deffensi in perpetum dedi eis istam meam cartam apertam, ut teneant eam in testimonium, que fuit facta apud Colimbriam decimo nono die januarii. Era mil dusentos setenta e quatro.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios,* tomo 1.°, fl. 5.

---

(1) *Harões:* Arões, freguezias hoje de Fafe. — *Ribolo malo, Farijia, Cersedo:* veja-se a nota ao doc. n.° CXIII. — *Frigiaa:* ?; talvez deva lêr-se *Frigida* e designe a freguezia de Villafria, hoje de Felgueiras.—*Santo Christopharo:* provavelmente S. Christovão d'Abbação. —*Feramontanos:* a freguezia de Fermentões.

(1) A data não confere com o reinado de D. Sancho I; deve ser D. Sancho II.

CCXXII

Pactum venditionis aquae, quae decurrit de Nespereira. *Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.*

1236

In Dei nomine. Haec est carta venditionis et firmitudinis quam jussimus facere Ego Gunçaluus Pellagii, et uxor mea Maria Menendiz vobis Domno Vincentio Priori et capitullo Vimar. de medietate ipsius aquae quam venit de Nespereira de quinque quinionibus duos quiniones, et ipsa aqua debet venire in saluo ad ipsum vestrum casale de heira vetra Vendimus vobis ipsos duos quiniones ipsius aquae cum omni suo jure de monte in fontem per ubi illam inuenire potueritis pro pretio quod a vobis accepimus tres marauitinos et quartam tantum nobis et vobis placuit, et de pretio nichil remansit; habeatis ipsos duos quiniones ipsius aquae in perpetuum. Sed si aliquis venerit vel nos venerimus qui hoc nostrum factum irrumpere vollueri t componat vobis ipsos duos ipsius aquae quiniones duplatos et quantum fuerit mellioratos, et cui vocem vestram dederitis pectet illi mille solidos. Facta carta mense Junii era millessima ducentessima septuagessima quarta Nos supra nominati qui hanc cartam jussimus facere coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. pro testibus Petrus testis. Pellagius testis. Martinus testis. Joannes notauit.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras,* fl. 283.

CCXXIII

Donatio in Guilhamir. Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.

1237

Notum sit, tam presentibus, quam futuris hominibus quod nos Capitullum Vimar. dedimus Estephano Joanis duodecim marauitinos per illud casalle quod ipse habet in villa quae vocatur Guilhamir ex parte patris sui Joannis Stephani talli videlicet pacto, ut ipse Stephanus Joannis habeat, et possideat illud casale in uita sua et nom habeat potestatem vendendi, nec donandi, nec amplasandi sed habeat inde fructus in vita sua, et post mortem suam illud casale liberum et sine diminutione remaneat Capitullo Vimar. et sciendum est quod Capitullum debet facere annuatim anniuersarium pro ipse Sthephanus Joannis, et ipse Sthephanus debet dare in uita sua in unoquoque anno Capitullo Vimar. de illo casali unam teigam de pane pro cognocimento. Siquis nostrorum contra hoc factum vẹnerit quantum quesierit tantum alteri parti duplet, et cui vox data fuerit pectet illi quingentos solidos. Facto plaso siue carta mense Junii era millesima ducentessima septuagessima quinta ego Sthephanus Joannis hoc plasum siue cartam manus meas roboro pro testibus Petrus testis. Pellagius testis. Joannes testis. Martinus notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro II dos Testam. e doações,* fl. 67 v.

CCXXIV

Pactum venditionis fundi in Sesufe. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1238

In Dei nomine. Haec est carta venditionis et perpetue firmitudinis quam jussimus facere ego Petrus Ferro, et uxor mea Eluira Petri vobis capitulo Vimar. de ipsa casa, et de ipso campo cum suo cidral, et ipso campo cum sua eira, et duabus laireis quos ego inquiatabam in Sezufe in vestros cortinal trans vestros valles; Vendimus vobis omnes istas hereditates cum suo jure et hoc facimus pro pretio quod de vobis accepimus duobus marauitinis, tantum nobis et vobis bene complacuit et de pretio apud vos nichil remansit: Habeatis igitur omnes supradictas hereditates in cunctis temporibus secullorum. Sed si forte aliquis homo venerit vel nos venerimus qui hoc factum nostrum irrumpere vollueri t non sit ei licitum sed pro solla temptatione petet alteri parti quingentos solllidos bonae monetae. Facta carta mense martii sub era millessima ducentessima septuagessima sexta. Nos supra nominati qui hanc cartam jnssimus facere coram

(1) *Guilhamir:* Guilhomil; em Polvoreira ou Matamá?

bonis hominibus nostris manibus roboramus. pro testibus. Petrus testis. Joannes testis. Pelagius testis. Didacus Petri notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L. dos Cont., Posses e Comp.*, fl. 295.

CCXXV

Textus hic Regem D. Sancium II aera infrascripta fuisse Vimarane monstrat. Nobis suppeditavit Historia Genealogica, Provas, tomo 1.º pag. 42.

1238

D. Sancho por graça de Deus Rey de Portugal, a vos Dom Sylvestre pella mesma Arcebispo de Braga, saude..................

....

Data em Guimarães sette dias antes das Calendas de Dezembro da Era de mil e duzentos e setenta e seis.

CCXXVI

Pactum compositionis inter Ecclesiam Vimaranensem et haeredes Ferdinandi Petri. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1239

Nouerint vniversi ad quos presens scriptum peruenerit quod cum intentio verteretur inter priorem et Cappitulum Vimar. ex parte una et Joannem Dominici et consoprinos suos scilicet Martinum Remondi et Fernandi Regmondi, et Joannem Regmondi, et Dordiam Regmondi, et Mariam Regmondi, et Elviram Regmondi, et Santiam Regmondi ex altera super testamento Fernandi Petri Bousom quondam canonici Vimar. per quod idem Prior et Cappitullum allegabant duodecim marauitinos sibi esse legatos ab ipso Fernando Petri per suas hereditates ut pro eo annuatim anniuerssaria duodecim celebrare aduersa parte dicente hoc non esse verum sed sex marauitinos tantum pro suo anniuerssario reliquisse scilicet duos marauitinos per suam medietatem de quintana de Ripa Selii, et duos marauitinos per suum casale de lourosa aserente quod ita continebatur in ejus testamento ultimo cumque super hoc fuisset diutius letigatum tandem de consensu partium ad tallem deuenerunt compositionem ut Prior et capitullum habeat in pace per ditos sex marauitinos per supraditas hereditates in quolibet anno in die anniverssarii sui scillicet in festo Sanctae Mariae Magdallenae. Item positum fuit et concessum ab utraque parte ut Prior et capitullum habeant allios tres marauitinos per preditas hereditates scilicet duos marauitinos et medium per quintana de Ripa Sellii et medium marauitinum per domum et almoyam et Prior et cappitullum obligauerunt se ad fassiendum alliud anniuerssarium pro eodem Fernando Petri in calendis Decembris in quo anniuerssario debent soluere istos tres marauitinos annuatim debent etiam Prior, et cappitullum facere alliud anniuerssarium pro jam dito Fernando Petri in callendis aprillis pro uno casalli de Picoutos quod ipse in uita sua dedit eidem Priori, et Cappitullo; Siqua autem partium uel aliquis alius contra hanc compositionem venire presumsserit non sit ei licitum sed quantum inde diminuire volluerit tantum in duplo alteri partae componnat, et cui vox data fuerit quingentos solidos bonae monetae. Fato plaso compositionis, et firmitudinis apud Vimar. mense jullii. Era millessima ducentessima septuagessima septima pro testibus Petrus, Joannes, Martinus, Pellagius notauit, et ut ista compositio majus robur obtineat fecimus inde fieri duo placita per alphabetum diuisa qui presentes fuerunt Fernandus Dominici Burguensis Vimar. Gunssaluus Godini Presbiter, Pellagius Arias Presbiter, Martinus Gunssalui Presbiter, Mendus Gomes Prellatus de Cerzedo, Michael Laurentii laicus, Martinus Lopis laicus Vimar. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Trans. e Escambos,* fl. 234.

(1) *Sesufe:* Sesulfe em Asurey. Veja-se a nota ao documento n.º LXXXV.

(1) Veja-se o documento n.º CCXI e respectiva nota.

CCXXVII

Pactum venditionis fundi in Fiiz (Santa Eufemia de Prazins). *Ex Archivo parochiali* do Mosteiro do Souto *descripsimus*.

1240

In dei nomine. Hec est karta uenditionis et perpetue firmitudinis quam iussimus facere eluira petri cum filiis et filiabus meis. Johanes suarij et petrus suarij. Maria suariz. et suus maritus Dominicus gunsaluj. et Durancia suariz. et ejus maritus petrus martinj. vobis Johanj menendiz et uxori uestre Marie petri. De nostra hereditate quam habemus in fiiz et in suo termino in loco qui uocitant lagea a sumitate montis castro usque riuolum aue. Vendimus uobis ipsam hereditatem de monte in fonte pro pretio quod a uobis accepimus XXII. morabetinos tantum nobis et uobis placuit et de pretio apud uos nichil remansit. Habeatis igitur ex hac die semper firmiter et qui uobis placuerit. Siquis uenerit uel uenerimus qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit conponat uobis ipsam hereditatem duplatam et quanto fuerit meliorata et cui uocem uestram dederitis pectet illi D. solidos. Facta karta mense februarij E. M. 2 XX. VIII. Nos supranominati qui hanc kartam facere iussimus coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. Pro testibus. Petrus. Pelagins. Johanes. testes. Martinus notuit. (1)

(1) Veja-se a nota 2 ao documento n.º CVII.

Lagea: Lage, casal na freguezia de Santa Eufemia de Prazins. — *Montis Castro:* Monte de Castro, que se eleva na divisoria com Santo Thyrso de Prazins.

CCXXVIII

Donatio agri in oppido Guimarães. *Charta, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, hodie in Publico Archivo invenitur, unde eam describendam curavimus.*

1242

In dei nomine. Hec est karta donationem et firmitudinis quam iussi facere Ego Gunsaluus petri de flandes vobis consoprine mee Sancie martinj et marito uestro. Dominico uincenti. De ipso meo campo quod habeo in uilla vimaranis in Rua de Sancta Maria et iacet inter casas que fuerunt de Cantore. et inter casam de Menendo facunda. et similiter de meo quinione quod habeo in ipso Molendino qui uocitant de Relio. do et concedo vobis ipsum campum tam de auolengo quam de ganantia et similiter quantum habeo in ipso molendino in casamento. et debeo facere uobis in ipso campo casas per mea custa. et si ego uobis illas non fecerit debeo dare uobis. centum morabitinos ueteros. in quibus illas faciatis habeatis igitur ex hac die ipsum campum et molendinum in casamentum et faciatis de hoc quicquid uobis placuerit. Siquis uenerit uel ego uenero qui hoc meum irrumpere uoluerit conponat uobis ipsum campum et molendinum duplatum et quanto fuerint melioratum et cui uocem uestram dederitis. pectet illi. d. morabitinos et insuper sit maledictus a deo amen. facta karta mense augusti E.ª M.ª CC.ª LXXX.ª Ego Gunsaluus petri uobis Sancie martinj et uobis Dominico uincenti consanguineis meis hanc kartam coram bonis hominibus meis manibus roboro et accepi a uobis pro rebora unum cifum argenteum. Pro testibus — Petrus testis = Pelagius testis = Johanis testis = Martinus notuit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 9.

(1) *Relio:* Relho, rua ainda conhecida vulgarmente por este nome, embora officialmente se denomine de Villaflor.

CCXXIX

Jus patronatus in Ecclesia de Villa do Conde *Ecclesiae Vimaranis fuisse, hoc diploma monstrat. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1243

In Dei nomine amem. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod Domino Joanne Egeae Cantore Bracharen. et Domni Silvestri Archiepiscopi ejusdem vicario sedente pro tribunalli in claustro Bracharen. presenti-

bus Martino Decano et cappitullo ejusdem loci Magister Martinus Prior Vimaran. quodam instrumentum apertum exhibuit signatum sigillo Domnae Mariae Pellagii Ribeira quod sigillum erat appositum ad latus ipsius literae per quam inneptam appositionem et tenuitatem materiae ipsius sigilli timens dictus Prior ne sigillum facile corrumperetur vel amoveretur aut alio modo viciaretur petit supradictum instrumentum autoritate prefacti vicarii sub forma publica exemplari saepe factus utique vicarius tam ipsum instrumentum quam sigillum diligenter inspexit, et nulla sui parte viciata reperit, et in presentia Cappitulli legit unde motus ex causis supra scriptis habito cum Cappitullo consillio precepit autoritate qua fungebatur michi Martino Petri notario Bracharen. ut supra nominatum instrumentum exemplarem ipsum sub forma publica redigendo quod et fuit instrumento tantum et sigillo diligenter a me ibidem prius inspectis et in nulla sui parte viciatis repertis est autem dicti instrumenti tenor talis.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego Domna Maria Pellagii timens Deum et Beatam Mariam quito, et abrenuntio Priori et capitulo Vimaran. Ecclesiam Sancti Joannis de Villa Comitis quam eis demandabam et impediebam, et hoc facio quia pro veritate inveni quod ipsa Ecclesia spectat ad Ecclesiam de Vimaran. et ad Priorem et Cappitullum ejusdem. Dat. Port. quarta die mensis marcii sub era millessima ducentessima octogessima prima hujus rei testes Dominus Martinus Decanus Petrus Gunssalui de Barundo Rodericus Fernandi magister Joannes Gomesius Alvici Stephanus Sueri Fernandus Petri canonici et multi alii. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados*, fl. 155 v.

(1) O padroado d'esta Egreja, e da Ermida de S. Julião *de Ripa Maris* a ella annexa, passou em 1319 para o convento de Santa Clara de Villa de Conde em virtude de troca pelo da Egreja de Murça. Os documentos relativos a esta permuta encontram-se no *Livro dos Padroados*, fl. 148 e seguintes.

CCXXX

1245

No mez de maio da Era de 1283 D. Urraca Sanchez vendeu ao Mosteiro de Santo Thyrso os bens que possuia em Villa Nova das Infantes e Golaens, como se prova por um documento, que existiu no Cartorio do referido Mosteiro.

Vide *Dissert. Chronol.*, por J. P. Ribeiro, tomo IV, 1.ª parte, pag. 74. (1)

CCXXXI

Pactum venditionis fundi in Sancto Johanne de Calvos. *Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1246

In Dei nomine. Haec carta vendictionis, et eterne firmitudinis quam jussi facere ego Ausenda Garciae vobis Capitullo Vimar. de tota mea hereditate quam habeo in Villa Viride in termino de Asperandei in collatione Santi Joannis de Caluis quantum ego ibi habeo vendo vobis totam ipsam hereditatem quam habeo et habere debeo in Villa Viride in termino de Asperandei de monte in fontem per ubi illam potueritis inuenire pro pretio quod de vobis accepi tres marauitinos tantum michi et vobis bene complacuit, et de pretio apud vobis nichil remansit; habeatis igitur ex hac die semper firmiter ipsam supradictam hereditatem et qui vobis placuerit in cunctis temporibus secullorum. Sed si aliquis homo venerit vel ego venero qui hoc factum meum irrumpere volluerit componat vobis ipsam hereditatem duplatam et quantum fuerit melliorata, et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos sollidos. Facta carta mense marcii era millessima ducentessima octogessima quarta ego supra nominata quae hanc cartam jussi facere coram bonis hominibus meis manibus roboro. pro testibus. Pe-

(1) Veja-se a primeira parte da nota 1 ao documento n.º CLIX.

trus. Paullus. Joannes testes. Pellagius notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Cont., Posses e Comp.*, fl. 265 v.

CCXXXII

Pactum venditionis fundi in Guilhamil. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1246

In Dei nomine. Haec est carta venditionis, et eternae firmitudinis quam jussi facere ego Petrus Nunni vobis Priori et capitullo Vimar. de tota tertia integra ipsius hereditatis quam Bernaldus Simioni et uxor sua Domna Elvira habebant in Guillamil in illo casalli quod habebant cum Joanne Stephani et ipsa tertia ipsius hereditatis evenit michi ex parte Totae Bernaldi, quae fuit monacha de Thoyas, et relliquit ibi ipsam hereditatem, et omnia bona sua, et Regina cum Abbatiça et cum conuentu de ipsius monasterii dedit illam michi pro debito quo Sugerius Petri Carnes debebat Patri meo Nunno Petri. Vendo vobis ipsam hereditatem cum omni suo jure et prestantiis suis de monte in fontem per ubi illam potueritis invenire pro pretio quod de vobis accepi sex marauitinos tantum michi, et vobis placuit, et de pretio apud vos nichil remansit. Habeatur igitur ex hac die semper firmiter ipsam supradictam hereditatem, et qui vobis placuerit in cunctis temporibus secullorum et sciendum est quod isti marauitini sunt de anniuersariis; Sed si alliquis homo venerit vel ego venero qui hoc factum meum irrumpere vollueri qui hoc factum componat vobis ipsam hereditatem duplatam, et quantum fuerit melliorata, et cui vox data fuerit pectet illi quingentos solidos. Facta carta mense octobris era millessima ducentessima octogessima quarta. Ego supra nominatus qui hanc cartam jussi facere coram bonis hominibus roboro. pro testibus Petrus. Pellagius. Joannes testes. Pellagius notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Cont., Posses e Comp.*, fl. 290 v.

(1) *Sancti Joannis de Caluis:* S. João de Calvos, freguezia extincta e incorporada na de Lordello e da qual ainda existe a pequena egreja, que serviu de parochial. — *Villa Viride:* Villa Verde, casal na freguezia de Guardisella, limitrophe de Lordello. — *Asperandei:* Esplendens, lugar em Guardisella.

(1) *Guilhamil:* Guilhomil é nome de casaes em Polvoreira e Matamá.

CCXXXIII

1246

Alexandre Herculano, firmando-se n'uma inquirição do tempo de D. Diniz, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 410 da 4.ª edição, escreve que Guimarães, a antiga corte do conde D. Henrique, foi uma das povoações importantes, que sustentaram seu preito ao monarcha deposto (D. Sancho II), sendo reduzida á viva força e submettida pelas armas á obediencia de D. Affonso III.

CCXXXIV

Testamentum Ferdinandi Dominici. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis sumpsimus.

1247

E.ª M.ª CC.ª LXXX.ª V.ª mense marcij. hoc est testamentum quod ego Fernandus dominicj facio. primo mando corpus meum sepeliri in ecclesia sancte marie Vimaranensis in loco ubi sepultus est filius meus Johannes. Et mando ibi abatj (?) et canonicis eiusdem. IIII. morabitinos. In primo sabato pauperibus. V. morabitinos. et canonicis. II. morabitinos. pro missis triginta dierum pauperibus. V. morabitinos. et canonicis. II. morabitinos. In fine annj pauperibus. IIII. morabitinos. et canonicis. II. morabitinos. Mando iohanni II. morabitinos. Didaco petri. medium morabitinum. Mando pro meo anniuersario meam domum de rua Cabreira. in qua moratur Petrus gunsalui pincalio. Et leprosibus et leprosis Vimaranis. I. morabitinum. Sancto Jacobo. medium morabitinum. Sancto micaheli de opido. medium morabitinum. Mando Dominice fernandj meam domum de rua zapateira in qua moratur Martinus de molares. et. C. morabitinos. Item mando Marie fernandj meam

domum de rua de gatos que stat intra casam Gunsaluj nugala. Item mando Geraldo fernandj meam domam in qua moratur Johannes menendj et quartam de domo quam habeo cum Suerio pelagij. Item aparto Dominicum fernandj cum. I. morabitino. Mando Johanni dominicj fratri meo meam hereditatem de pugaees (?) cum sua casa. Item mando domne Vrrace meas domos in quibus nunc habito et meam hereditatem de Gafian. et de zoues. et de palunbare quas habeat eas in uita sua. et nec habeat licenciam vendendi nec donandj nec alienandj. et post mortem eius remaneant filiis meis. quos habeo de illa. et si uos (?) obierit sine semine remaneant hereditates illas aliis fratribus suis. et sic de singulis. Mando Martino fernandj et filiis quos habeo de domna Vrraca totam meam hereditatem quam habeo in fornelo. Mando sancto pelagio medium morabitinum. Mando pro tribus annalibus. XXXVI. morabitinos. et statuo heredem meum Johannem dominicj canonicum Vimaranensem ut persoluat meam mandam. et faciat in meo sicut ego facerem. sicut ei uisum fuerit pro bono. et nemo sit ausus uenire contra meum testamentum nec diuidere bona mea donec debita mea et testamentum meum sit placatum. et siquis inde aliud uoluerit facere aparto ipsum cum. I. morabitino. presentibus Johannes pelagiz alfaiate. Petrus gunsaluj presbiter. Martinus petri bilmir. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 25.

---

(1) *Rua cabreira:* a situação da rua Cabreira determina-se por um documento, exarado em Guimarães *sexta die junii era millessima trecentessima tregesima secunda*, copiado no seculo XVIII, *Livro das Transacções e Escambos*, fl. 60 v., existente no Archivo da Collegiada, no qual se lê: *Damus vobis dicto Priori et conventui* (de S. Domingos) *illas nostras domos quas habemus in Vimar. in rua quae vocatur Cabreira et habet adjacentiam sirca domos Joannis Martini dicti Cebolla ex parte una et locum ubi vos intenditis fundare Ecclesiam vestram ex altera justa portam occidentalem.* E' todavia certo que nos livros da Collegiada se designa esta rua na parte alta de Guimarães. Projectariam os dominicos mudar a primitiva fundação do seu convento *intra muros* antes de determinado o local onde actualmente se acha?

CCXXXV

Pactum venditionis in Guimarães. *Charta authographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, hodie in Publico Archivo asservata, unde eam describendam curavimus.*

1247

In dei nomine. hec est karta uenditionis et perpetue firmitudinis quam iussimus facere ego Lupus petri et uxor mea domna Constancia vobis domno Martino pelagij Cantori Vimaranis. De ipsis nostris duabus Tendis quas habemus in Vimaranis in vico de Azougue in Regataria cum suo solio secundum diuidit solium per trabem quam uobis monstrauimus coram bonis hominibus et habent iacentiam inter Tendam Martinj menendj et de alia parte. diuidunt cum ipsa nostra Domo in qua habitamus. Vendimus uobis ipsas duas Tendas supradictas cum suo solio et cum omni suo iure secundum uobis ipsum solium diuisauimus per trabem pro precio quod de uobis accepimus C.ᵐ L.ª morabitinos quos dedimus domno Martino egidij per mandatum domnj Regis pro debito de pane. quod illi debebamus tamen nobis et uobis bene conplacuit de precio apud uos nichil remansit pro dare. Et sciendum est quod si aliquod dannum fuerit factum ipsis qui in ipsis dictis Tendis morati fuerit per illam partem solij quam nos tenemus super illis nos et alij quo istas Domos nostras habuerint post nos debemus eas totum corrigere et ememdare Debemus etiam tapare per medium uobiscum inter domum nostram et uestras Tendas quam uobis uendimus. Habeatis uos igitur ex hac die senper firmiter ipsas supradictas duas Tendas cum suo solio secundum est diuisatum et qui uobis placuerit in cunctis temporibus seculorum. Set si aliquis homo uenerit qui hoc factum nostrum irrumpere uoluerit non sit ei licitum. set pro sola tentatione quantum quesierit uel inpedire tantum uobis in duplo conponat. et cui uocem uestram dederitis pectet illj mille solidos. Et si nos uobis illas in Concilio auctorizare noluerimus uel non potuerimus similiter faciamus. facta karta mense Nouembris. E.ª M.ª CC.ª LXXX V.ª Nos supranominati qui hanc kartam iussimus fieri uobis eam coram bonis hominibus nostris propriis manibus roboramus pro testibus. Petrus testis =

pelagius testis = Johanis testis = Pelagius iohanis notuit.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 12, n.º 10.

CCXXXVI

?

In dei nomine. Ego Sancius Dei gratia Port. Rex, timens diem mortis meae... condidi testamentum meum.........................

....

Mando... Capit. S. Mariae de Vimaran. ccc. morab. pro meo anniversario...............
monasterio S. Mariae *(sic)* de Costa cc. morabit. pro meo anniversario. (1)

Vide *Hist. Genealog., Provas, I,* pag. 48.

CCXXXVII

D. Affonso III confirma as immunidades do convento da Costa.

1248

Dom afonso comde de belonha per graça de deus Rey de purtugall a vos alcaide e juiz de Guimaraes e meu meirinho damtre doiro e minho saude sabede verdadeiramente que o moesteiro da costa he meu jmteiro com todos seus termos e pertemças porque meu avoo o fez e fumdou e lhe deu todo quamto tem onde como quer que ese moesteiro de samta marinha da costa foy sempre em tempo de meu avoo e dos meus amteçesores e defeso e omrrado e emparado e eu em meu tempo em esto e em as outras cousas os ey de seguir mando a vos firmemente dizer que asy como ese moesteiro da costa Em tempo de meu avoo e de meus amteçesores foy defeso e enparado e onrrado vos asy o tende defeso e emparado e omrrado contra os Ricos homeens da terra e comtra os moordomos e contra todolos homens que em ese moesteiro mall ou torto per força ou soberba fazer quiserem, porque asy como eu achey per cartas as quaees foram de meus amteçesores as quaees sam em este moesteiro que os homeens e as erdades suas de sousa e de momte lomguo e de vall de boiro som omrradas e descarregadas e liures de todo foro Reall e tambem vos mando que por esas cartas mynhas e dos meus amteçesores as quaees em ese moesteiro da costa tem as quaees eu muytas vezes conçedi e comçedo vos mando que per esas ese moesteiro da costa julgues e semelhauelmente vos mando que se alguum do meu Reino tam ousado for que este meu mandado quiser quebrantar vos todos meus emcoutos tiray deles E assy meus amteçesores onde all não façades / senam crede que eu me tornarey per onde a vos e por eses meus emcoutos e dos meus amteçesores E por amor desto mando que o prioll da costa dese moesteiro tenha este minha carta aberta / Em testemonho Dada enn Coimbra per Vasco Dias meu sobrejuiz deçimo ij calendas dabril era de mill e dosentos e oitenta e seis.

Vide Arch. da T. do T., *Chancell. de D. Manuel, Livro XVI,* fl. 87 v.

CCXXXVIII

Textus hi Regem D. Alphonsum III aera infrascripta fuisse Vimarane monstrant.

1248

A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. Concilio et alcaldibus de freyxeno salutem...

....

Datum Vimarane VI kalendas. aprilis E.ª M.ª CC.ª LXXX.ª VI.ª

*

A. Dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. vobis alcaldibus et concilio de moas salutem...

....

Datum vimarane XI die aprilis Era M.ª CC.ª LXXXVI.ª

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet,* pag. 381 e 391.

(1) Não está datado este documento. D. Sancho II falleceu em 1248 e por isso o collocamos n'este lugar.

CCXXXIX

Pactum venditionis fundi in parrochia de Caldellas. *Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1248

In Dei nomine. Haec est carta venditionis, et eternae firmitudinis quam jussi facere ego Mayor Petri una cum viro meo Petro Petri vobis Domno Magistro Martino Priori, et Capitullo Vimar. de omni jure quod ego habeo et habere debeo in illo casalli de Villar de Caldellis quod casalle vocatur de Castello in collationi Sancti Thomae de Caldellis, et ipsum casalle habetis vos ex parte Domni Gunssalui Sugerii quondam canonici vestri qui vobis illud legauit in suo testamento et ego demandabam inde vobis quinionem ex parte patris mei Petri Fernandi Testa vendo vobis totum jus quod habeo vel habere debeo in predicto casalli de monte in fontem per ubicumque illud potueritis inuenire pro pretio quod de vobis accepi sex marauitinos tantum michi et vobis bene complacuit et de pretio apud vos nichil remansit; Habeatis vos igitur ex hac die semper firmiter totum directum quod ego habeo et habere debeo in ipso supradicto casalli de Villar de Caldellis quod casalle vocatur de Castello et faciatis de illo quidquid vobis placuerit in cunctis temporibus secullorum. Sed si aliquis homo venerit qui hoc factum meum irrumpere vollucrit componat vobis quantum quesierit vel impedierit duplatum et quantum fuerit melloratum et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos sollidos et si ego vobis illud in concillio autorisare nolluero vel non potuero similliter faciam. Facta carta venditionis mense Junii era millessima ducentessima octogessima sexta. Nos supra nominati qui hanc cartam jussimus fieri vobis Domno Magistro Martino et Capitullo Vimar. eam coram bonis hominibus nostris propriis manibus roboramus. pro testibus Petrus testis. Pellagius testis. Joannes testis. Pelagius Joannis notauit.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Cont., Posses e Comp.*, fl. 291 v.

CCXL

Charta remissionis. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.

1248

In Dei nomine. Haec est carta quitationis et renuntiationis quam jussi facere ego Maijor Petri fillia Petri Fernandi Testa una cum fillia mea vobis capitullo Vimar. de quinione toto quod ego vobis demandabam in ipso casali de Villar quod casale vos habetis ex testamento Domni Gunssalui Sugerii canonici vestri et habet jacentiam justa portum Auis in Parrochia Sancti Thomae de Caldellis do, et renuntio vobis totum ipsum quenionem quod vobis ibi demandabam cum omni jure quod ibi habeo vel habere debeo, et hoc facio pro sex marauitinis quos michi dedistis quia sic michi, et vobis placuit, et de istis sex marauitinis apud vos nichil remansit. Habeatis vos hoc totum cunctis temporibus secullorum et faciatis de eo quidquid vobis placuerit in perpetuum sed si aliquis homo venerit qui hoc factum meum irrumpere vollucrit componat vobis quantum quesierit vel impedierit duplatum et quantum fuerit melloratum, et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos sollidos facta carta quitationis mense Augusti Era millessima ducentessima octogessima sexta Ego supranominata quae hanc cartam jussi fieri coram bonis hominibus eam meis propriis manibus roboro Pro testibus Petrus testis. Paullus testis. Joannes testis. Pellagius Joannis notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Trans. e Escambos,* fl. 253 v.

CCXLI

Jus Patronatus Ecclesiae Sancti Jacobi de Sobradello *fuit Ecclesiae Vimaranensis. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1249

Noverint uniuersi presentis scripti seriem

(1) *Portum Auis:* nas margens do Ave existe um campo denominado *Porto,* pertencente ao casal da Taipa.

inspecturi quod cum inter Domnum Martini Pelagii Chantorem et Capitullum Vimaran. ex una parte, et parochianos, et alios qui dicebant se heredes Ecclesiae sancti Jacobi de Sobradello contra Petrum Cambom ex altera super censum quem Capitullum Vimar. debebat percipere de Ecclesia de Sobradello super jure patronatus ipsius ecclesiae verteretur tandem coram magistro scholarum Petro canonico et vicario Bracharensi predicti governatores et alii et predictus Petrus Cambom confessi fuerunt jus patronatus predictae Ecclesiae Sancti Jacobi de Sobradello ad Capitullum Vimaran. ab antiquo spectare, et censum scilicet duorum aureorum, et unius quartii de castaneis secis in festo Natalis Domini persolvendum et quod Prellatus ipsius Ecclesiae Sancti Jacobi de Sobradello tenetur recipere ditum Chantorem et canonicos Vimaran. tamquam patronos secundum possibilitatem ipsius Ecclesiae cum ad ipsam Ecclesiae de Sobradello casu aliquo contingeret declinare. Haec confessio facta fuit in Capitullo Bracharen. in presentia mei Stephani Petri tabellionis Bracharen. civitatis qui rogatus a parte dicti chantoris hoc instrumentum inde confeci et in registro conscripsi decimo quinto Kallendas Januarii Era millessima ducentessima octogessima septima. Petrus. Joannes. Mendus testes.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados,* fl. 66 v.

CCXLII

Confirmação de cartas regias de protecção ao mosteiro da Costa.

1249

Dom afonso per graça de Deus Rey de puurtugall Conde de belonha a todos que estas presentes letras virem saude saberees como eu vy cartas as quaees meu auoo el Rey Dom Samcho e meu padre o Senhor Rey dom afonso e meu jrmão Rey Dom Samcho deram e concederam ao moesteiro de Samta Maria *(sic)* da Costa pelas quaees o dito moesteiro fose melhor defeso e emparado com todolos direitos e pertenças suas das quaees o theor tal he (1)...

E eu em verdade as sobreditas cartas e doações as quaes os meus amtecesores ao sobredito moesteiro de samta marinha da Costa deram e confirmaram a pobro e comfirmo e as ey por firmes e mando firmemente e defendo que nenhum nom seja tam ousado vyr contra elas nem fazer mall em ese moesteiro nem em suas cousas E quallquer que daquj avamte em outro modo fezer ficara por meu jmigo e peitar me ha meu emcouto e dos meus antecesores e emmendarlhesha o dapnno a todo o que lhes fezerem e mando ao alcaide e juiz e porteiro de guimaraes que tenham emparado e defeso o dito moesteiro e o prior e conegos dele e todos seus homeens e todas suas erdades e todo seu direito asy como he comteudo em esta mynha carta e em cartas sobreditas. E em testemunho de todalas cousas ditas a presemte carta com meu selo fiz ser aselada. Dada no porto cidade quatro calendas dagosto era de mill e ij^c l xxx bij.

Vide Arch. da T. do T., *Chancel. de D. Manuel,* Livro 16, fl. 87 v.

CCXLIII

Carta de D. Affonso III sobre protecção ao mosteiro da Costa.

1250

Dom Afonso per graça de Deus Rey de puurtugal Conde de belonha a vos alcaide e juiz de guimaraes saude sabede que o priol do moesteiro da costa me dise que ese moesteiro tem huma erdade em Reçezinhos em lugar que he dito campo de paradanall e o prior dese moesteiro quer pouorar eses sobreditos campos de pradanall sabede que ese moesteiro todo he meu onde vos mando firmemente que vista esta carta vos por meu porteiro de guimaraes façaees pouorar e aproueitar eses campos de pranadall onde outra cousa nom façaees se me amaees ou temees e temde eses campos e homeens que os pouorarem firmemente defesos e emparados em tall modo que nenhuum seja ousado a eles mall nem força nem torto fazer e se alguum a eles e eses campos ou em os homeens que os pouorarem mall ou força ou torto fezer tiray e Recaday-

---

(1) Seguem-se os doc. n.os CLXIV, CXC e CCXX.

des ende a mym meu Emcouto de quynhemtos moravydis senom por yso onde a vos me tornarey E por tall que eu veja em que modo por meu mandado fazees mando que o prioll tenha esta mynha carta em testemunho Dada em guimaraes oyto calendas de junho era de mill e ij^{c} lxxx b iij annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancel. de D. Manuel*, Livro 16, fl. 87 v.

CCXLIV

Cortes reunidas em Guimarães.

1250

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod sub Era M.ª CC.ª LXXX.ª VIII.ª III° idus junii in domibus domni S. Johanis archidiaconi bracarensis in presencia magistri Manfredi cantoris Antioceni capellani domni pape et nuncii in Yspania ego Stephanus Petri tabellio bracarensis recepi de mandatu archiepiscopi bracarensis et episcoporum vlixbonensis et colimbriensis articulos conquestionum archiepiscopi et episcoporum regni Portugalie et responsionis Regis factas Vimarane ab ipso Rege in curia sua congregata ad plurima negotia regni expedienda per magistrum Petrum Juliani decanum ulixbonensem et archidiaconum bracarensem ex parte ipsius Regis datos in presencia multorum episcoporum procerum et militum et aliorum procurator ad hoc ut ipsi communiter asserebant cum domno Ricardo etiam cantore vlixbonensi dato etiam cum ipso ad hoc procuratore quos fideliter rogatus de uerbo ad uerbum transcripsi et in publicam formam redegi et signum meum apposui ....

....

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet*, pag. 185.

CCXLV

Pactum venditionis fundi in Caldas de Vizella. *Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.*

1250

In Dei nomine. Haec est carta uenditionis, et eterne firmitudinis quam jussi facere ego Gomesius Mendi Cochom vobis capitullo Vimar. de tota mea medietate ipsius casallis de Filmir de quo vos jam habetis alliam medietatem et habet jacentiam in termino de Caldis vendo vobis totam ipsam medietatem integram de toto ipso casalli de Filmir cum omnibus juris, et pertinentiis suis de monte in fontem per ubi illum potueritis inuenire pro pretio quod de vobis accepi sessaginta duos marauitinos tantum vobis et michi bene complacuit, et de pretio apud vos nichil remansit in debito pro dare: habeatis igitur ex hac die semper firmiter totum ipsum preditum medium casalle et qui vobis placuerit in perpetuum sed si aliquis homo venerit qui hoc factum irrumpere volluerit non sit ei licitum sed pro solla tentatione quantum quesierit vel impediri tantum vobis in duplo componat, et cui vocem vestram dederitis petet illi quingentos solidos, et si ego vobis in concillio autorizare nolluero, vel non potuero simılliter faciam. Facta carta mense Jullii era millessima ducentessima octogessima octaua ego supra nominatus Gomesius Mendi Cochom qui hanc cartam jussi fieri eam vobis capitullo Vimar. coram bonis hominibus meis propriis manibus roboro, et confirmo. Pro testibus. Petrus testis. Pellagius testis. Joannes testis. Pellagius Joannis notauit. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Contractos, Posses e Compras*, fl. 273 v.

CCXLVI

1252

D. Rodrigo Froias e mulher D. Chama, ou Chamoa Gomes, legaram n'este anno ao mosteiro de Santo Thyrso as terras, que possuiam no Couto d'Airão.

Vide *Benedictina Lusitana, II*, pag. 32.

CCXLVII

1252 (2)

O que uiltar quer a Uirgen
de que Deus carne fillou,

(1) *Filmir:* Fermil em S. Miguel das Caldas.

(2) Collocamos n'esta data esta *cantiga* por ser este o anno em que Affonso x começou a reinar.

se pois d'el filla uingança
marauilla non o dou.

. . . .

E d'esto uos direy ora
una uengança que fez
Jhesu-Christo en Guimarães
d'un iograr mão rafez
que el e ssa Uirgen Madre
santa e o seu bon prez
perque o mundo foi saluo,
ante tôdos deostou.

. . . . (1)

Vide *Cantigas de Santa Maria de Don Alfonso el Sabio,* Madrid 1889, vol. II, pag. 331, cantiga CCXXXVIII.

CCXLVIII

Jus patronatus Ecclesiae de Villa de Conde. *Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.*

1253

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalliae et Comes Bolon. vobis Domne Marie Pellagii salutem et amorem. sciatis quod Prior et canonici Vimaran. arrancurauerunt se michi de vobis discentes quod vos tenetis eis fortiatam ecclesiam de Villa de Conde et quod impeditis eam et facitis impediri Stephano Petri Rectori ejusdem ecclesie cui ipsi eam contullerunt, et Dominus Papa confirmauit eam sibi, et vos scitis quod Ecclesia Vimaran. est mea et omnibus que habet. Unde ego rogo vos et etiam mando uobis quod expediatis ipsam ecclesiam dicto Stephano Petri et fructus quos vos et vestri homines inde acceperunt ab illa die quod ipsa habuit eam confirmata per Pâpam et faciatis ipsum Stephanum Petri assecurare de omnibus de parte vestra quod non faciant nec dicant sibi malum nec pigere nec grauamen. Unde aliud non faciatis. et si aliquid uultis discere super hoc quando ego modo fuero in Vimaran. ut veniatis vel mittatis ibi ad me ad mostrandum illud directum quod ibi habetis, et ego obseruabo uobis vestrum directum, et ut videant qualiter meum mandatum facitis, mando quod Rector jam dicte ecclesie Stephanus Petri teneant istam meam cartam apertam et ego inuio uobis eam monstrare per istum meum portarium latorem presentem. Data in Lameco per Martinum Petri clericum quinto calendas Maji. Era mil dusentos sessenta e hum. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios,* fl. 5 v.

CCXLIX

Defensio juris Ecclesiae Vimaranensis in Ecclesia de Villa de Conde. *Charta autographa, olim ad Collegiatam Vimaranensem pertinens, in Publico Archivo servata, unde eam describendam curavimus.*

1253

Afonsus dei gratia Rex portugalie et Comes Bolonie vobis Judici et Clericis et Concilio de Villa de Conde salutem. Sciatis quod ego misi uobis meam cartam per meum portarium quos integraretis priori vimaranis et Stephano petri clerico rectore Ecclesie de uilla de Conde quantum habuistis de eadem Ecclesiam de uilla de Conde. Et quantum inde tenetis forciatum tam censum prioris vimaranis quam omnia alia que habuistis de eadem Ecclesia et noluistis sibi integrare de quo miror quam plurimum vnde iterum mando uobis firmiter quod uisa carta ista sine mora integretis dictis priorj vimaranis et Stephano petri rectore eiusdem Ecclesie de uilla de conde omnia jura que habuistis et recepistis et tenetis de Eadem Ecclesiam et totum Censum prioris et Capituli vimaranis vnde aliud non faciatis. Et si facere nolueritis mando quod iste meus Portarius Johanes Petri lator presentis filiet uobis pro inde quantum habetis quosque sibi totum integretis. Et mando Johanj alfonsi meo Meyrino quod ille teneat ipsum Ste-

(1) A proposito d'esta cantiga escreve a erudita escriptora D. Catharina Michaelis, *Cancioneiro da Ajuda*, II, pag. 765: «Os fraquissimos indicios, colhidos em cantigas de Alfonso X (CM. 238) dão-me alento para imaginar que, dentro dos limites portugueses, *Guimarães* seria o primeiro centro d'arte.» Eis o motivo porque, prestando a nossa homenagem á illustre dama, inserimos aqui a cantiga do monarcha de Leão e Castella.

(1) O copista interpretou erradamente a data; não attendeu que o x estava aspado, valendo por isso 40 e não 10; deve lêr-se no original: 1291.

phanum petri rectorem Ecclesie de uilla de conde enparatum et defensum in ipsa Ecclesia in tali guisa quod nulus sibi nec hominibus suis in ipsa Ecclesia non faciat malum nec forciam nec tortum nec grauamen quia quicumque inde aliud fecerit tornarem me pro inde ad eum et pectabit mihi meum Encautum secundum continetur in alia mea carta quam ipse tenet de me Et mando quod dictus Stephanus petri rector Ecclesie de uilla de conde teneat istam meam cartam in testimonio huius rey. Dante vimaranis ij die Julij Rege mandante per Capellanum. E.ª M.ª CC.ª LXXXX.ª prima.

Vide Arch. da T. do T., *Colleg. de Guim.*, maço 5.

CCL

Monumentum hoc ex Publico Archivo describendum curavimus.

1254

KARTA CONSILIJ VIMARANENSIS SUPER GEIJRIS HOMINUM SUORUM

Alfonsus dei gratia Rex portugalie et comes boloñ vobis pretori et judici vimaranensi et Gonsaluo petri meo homini salutem. Sciatis quod consilium vimaranensis mandauerunt mihi dicere quod uos conpellitis suos homines quod dent geijras pro ad faciendum murum Castelli vimaranensi et ipsi mandauerunt mihi dicere quod sui homines non dederunt istas Geijras in tempore patris mei nec aui mei vnde mando uobis quod uos non conpellatis suos homines quod dent ipsas Geijras pro ad ipsum murum et leijxetis eos estare in pace. Vnde aliud non faciatis. Et dictum consilium teneant istam meam cartam in testimonium. Dante in Leyrena Rege mandante per domnum Egidium martini maiordomum curie et per Cancellarium xj die martij Johanes suerii fecit. Era millesima ducentesima nonagesima secunda presentibus magistro petro iuliani Decano Ulixbonensis et archidiacono Bracarensis et Ricaldo guiillelmj Cantore Ulixbonensis et Egea laurentij et R. petri super judice.

Vide Arch. da T. do T., *Chancell. de D. Affonso 3.º*, Livro 1.º, fl. 7.

CCLI

Rex D. Alphonsus III Forale Vimaranense confirmat. Ex Publico Archivo descripsimus.

1254

A. dei gratia Rex Port. et comes Boloniae vobis Pretori et judici et Concilio de Vimaranis salutem. Sciatis quod ego outorgo uobis vestras Cartas de foro quas habetis a meis antecessoribus sigillatas, et mando quod quicumque uoluerit uendere et comparare in uestris azougues uendat et comparet ibi Et quicumque uoluerit uendere et comparare in meis azougues uendat et comparet ibi. Mando etiam quod habeatis uestras ochauas sicut eas habuistis in tempore patris mei et aui mei. In cujus rei testimonium do uobis istam meam cartam apertam meo sigillo sigillatam. Data in Leyrena Rege mandante per domnum E. martinj maiordomum Curie et per Cancellarium xx die Martii. Jo. Suerii fecit. E. M. CC. LXXXX. II. Presentibus magistro Petro iuliani Decano ulixbonensi et archidiacono bracarensi. Ricaldo gujllelmi Cantori ulixbonensi. Egea laurencij. Roderico petris superiudice. Stephano petris Spinel. Johane Suarii archidiacono Calagurritano.

Vide Arch. da T. do T., *Chancell. de D. Affonso 3.º*, Livro 1.º, fl 7.

CCLII

El-rei D. Affonso III estava em Guimarães na data infra mencionada.

1254

Saibão todos assi presentes como vindouros, que eu Dom Afonso por graça de Deos Rey de Portugal, & conde de Bolonha juntamente com minha molher a Rainha Dona Brites dou & concedo a Dom João Afonso meu amado parente ....

....

Dada em Guimarães a tres de Junho da era de mil & duzentos & nouenta & dous.......

....

Vide *Monarchia Lusitana*, parte IV, liv. XV, cap. XIX, fl. 200.

CCLIII

Alexander Papa IV priori Ecclesiae Vimaranensis facultatem concedit excommunicandi occupatores et invasores jurium et bonorum ipsius Ecclesiae. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1255

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio magistro Martino capellano nostro Priori secullaris Ecclesiae Vimaranen., Bracharen. Dioces. salutem, et appostolicam benedictionem. Nostris auribus extiti intimatum quod Vimaran. Ecclesia per audacem insolentiam inniquorum frequenter patitur in suis rebus, et juribus detrimentum volentesque tuam honorare personam, quam zellus tuae deuotionis, et fidei apud Nos et Romanam Ecclesiam exhibet laudabillem et acceptam, et ipsius Ecclesiae idemptitatibus *(sic)* precauere tibi, et successoribus tuis, qui pro tempore fuerint, ut in usurpatores, ocupatores jurium, et bonorum ipsius Ecclesiae, et in eos qui jura quaelibet reditus, seu prouentus, quae ipsi debentur Ecclesiae denegauerint exhibere si moniti canonice non satisfecerint de eisdem excomunicationis promulgare sententiam valiatis authoritate presentium indulgemus: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc tentare presumpserit indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Paulli Appostolorum ejus se nouerit incursurum. Dat. Neapolli decimo Calendas marci Pontificatus nostri anno primo.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Privilegios,* fl. 36.

CCLIV

Pactum venditionis fundi in Prazins (Santa Eufemia). *Ex apographo authentico saeculi XVIII sumpsimus.*

1255

In Christi nomine. Haec est carta venditionis, et eternae firmitudinis quam jnssimus facere ego Franciscus Mendi et uxor mea Santia Martini vobis capitullo Vimar. de tota tertia parte totius casalis de Finis in quo modo habitat Petrus Suerii in collatione Santae Eufemiae Vendimus vobis totam ipsam tertiam totius predicti casalis de monte in fontem per ubi illum potueritis inuenire pro pretio quod de uobis accepimus treginta marauitinorum, tantum nobis et vobis placuit, et de pretio nichil pro dare remansit habeatis igitur ex hac die semper firmiter totam ipsam tertiam partem totius predicti casalis, et qui uobis placuerit in perpetuum, sed si aliquis homo venerit qui hoc factum nostrum irrumpere volluerit componat vobis ipsam tertiam ipsius casallis duplatam et quantum fuerit melliorata et cui vocem vestram dederitis pectet illi quingentos solidos, et si nos vobis illam in concillio autorisare nolluerimus vel non potuerimus similliter faciamus facta carta mense Augusti era millessima ducentessima nonagessima tertia per manus Pellagii Joannis tabellionis vimaranis hoc signum apponentis Deus est veritas, et qui diligit veritatem diligit Deum, et Deus illum. + Nos supranominati qui hanc cartam jussimus fieri eam vobis coram idoneis testibus nostris propriis manibus roboramus. Pro testibus Petrus. Paullus. Joannes. testes.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *L. dos Cont., Posses e Comp.,* fl. 272 v.

CCLV

Pactum transactionis circa praedium in loco quem dicunt Arcusello *situm. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1255

Nonuerint uniuersi presentem cartam inspecturi quod cum causa inter capitullum Vimar. et Petrum sueri vicarium magistri Martini Prioris ejusdem Ecclesiae ex una parte, et Joannem Joannis Rectorem Ecclesiae Sancti Vitentii de Sausa ex altera nomine ejusdem Ecclesiae super quodam casale de Arcusello in ripa Avisellae quod casale fuit Joannis Garciae presbiteri, et rebus alliis verteretur coram Decano Salamantino Iudice a Domino Papa delegato tandem de beneplacito partium ad tallem compositionem amicabiliter est aduentum. videlicet quod Capitullum Vimar. et Ecclesia Sancti Vin-

centii de Sausa pocideant, et habeant ipsum casale per medium, et omnes fructus, et prouentus ipsius casalis inter eos per medium diuidantur et renunciatum fuit alliis questionibus, et causa predicta extitit sic supita. Facta carta vigessima quarta die septembris. era millessima ducentessima sesagessima tertia per manus Dominici Martini mandante Pellagio Joannis tabelliom Vimar. hoc signum aponentis Deus est veritas, et qui diligit veritatem diligit Deum, et Deus illum. Videlicet quod Capitullum Vimar. et Petrus Sueri vicarius magistri Martini Prioris Vimaran. Ecclesia, et Joannes Joannis Rector Ecclesiae Sancti Vicentii de Sausa, qui hanc cartam fieri jusserunt eam coram me, et idoneis testibus suis propriis manibus adhibicem roborauerunt pro testibus Petrus testis. Pellagius testis. Joannes. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro II dos Test. e Doaç.*, doc. n.º 63.

CCLVI

Pactum compositionis de fundis in Prazins. *Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1256

Nouerint vniuersi presens scriptum visuri quod cum inter capitullum Vimar., et Alffonsum Joannis canonicum, et vicarium magistri Martini ejusdem Prioris ex una parte, et Martinum Dominici Rectorem Ecclesiae Sancti Saluatoris de Thagilde, et Joannem Dominici fratrem ejus ex altera super domibus in quibus habitauit Joannes Martini canonicus Vimar. et super tribus casalibus, et tertiam partem casalis vnius quorum duo sunt in Prazins, et unum, et tertiam sunt in Fins quas pocessiones omnes Joannes Martini poscidebat coram Martino Pellagii cantore, et Petro Sueri canonico Vimar. ab Ecclesia Bracharensi judicibus delegatis questio verteretur de de beneplacito procuratorum ad tallem compositionem amicabiliter est deventum videlicet quod predicti clerici renunciauerunt omne jus siquod in predictis domibus, et pocessionibus habebant, et receperunt ab eadem Ecclesia Vimar. pro bono debito, et amore et natura quam habebant, et progenitores eorum habuerunt cum Ecclesia memorata, medietatem preditorum domorum, et pocessionum excepta tertia prelibata in tota vita eorum ab eis pacifice possidendam ita quod post mortem alterius ipsorum defuncti fratris remaneat superstiti fratri, et Ecclesia Vimar. in pace habeat, et possideat predictam tertiam partem casalis in quo moratur Petrus Suerii cum allia medietate tam domorum, quam casallium preditorum, et veniant ipsi clerici ad chorum Ecclesiae ejusdem et legant, et cantent in ipso quandocumque placuerit eis interesse diuinis post mortem vero amborum predicta medietas tam domorum quam casallium preditorum remaneant in pace, et sine aliqua questione Ecclesiae memoratae, et tam ipsa medietas quam et allia medietas tam domorum quam casallium et ita omnes possessiones predictae super quibus questio fuit mota remaneant ipsi Ecclesiae pro anniuersario Petri Petri, et Petri Pellagii cantorum Ecclesiae supradictae. Acta sunt haec in capitullo Vimar. decimo quinto Callendas Aprillis era millessima ducentessima nonagessima quarta per manus mei Pellagii Joannis tabellionis Vimar. hoc signum meum aponentis. Deus est veritas &. *Sinal publico.* In cujus rei testimonium predicti judices presentem cartam sigillis propriis consignauerunt, et ego Pellagius Joannis publicus tabellio Vimar. rogatus a partibus omnibus interfui, et hoc estromentum inde confessi et rescriptum ejus in registro scripsi presentibus. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro das Trans. e Escambos*, fl. 134.

---

(1) O documento original não foi encontrado na Torre do Tombo a fim de que a era, que deve estar escripta em algarismos romanos (MCCLXIII), pudesse ser bem lida. Crêmos que o x será aspado e d'aqui a leitura ser 1293, correspondente a 1255, que attribuimos ao documento que é exarado pelo mesmo tabellião que lavrou o antecedente. Não ha pois razão para contar-se um novo D. Prior da Collegiada como fizemos na *Revista de Guimarães,* vol. XIII, pag. 51. Este Prior Mestre Martinho é certamente o mesmo Martinho Geraldes enumerado no *Catalogo,* de Craesbeeck, tomo VI da *Colleçam da Academia Real da Hist. Port.*

Arcusello : casal e lugar em Serzedo.

(1) *Prazins :* a freguezia de Santo Thyrso de Prazins. — *Fins :* a freguezia de Santa Eufemia de Prazins.

CCLVII

Na data infra mencionada El-Rei D. Affonso III estava em Guimarães.

1258

Em nome de Deos Santa Trindade Padre Filho e Spirito Santo. Aqui se começa o primeiro livro dos degredos e constetuiçoens que fez o mui nobre Dom Afonço, o quinto Rey de Portugal que foi.

Em na era de mil e duzentos e noventa e seis annos em quarta feira honze de abril em dia de cena domini, em Guimaraens, Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal e conde de Bollonha mandou temperar sa casa e toda sa companha, a proveito de seu regno, a Dom Gil Martins moordomo da corte, e a Esteve Annes chanceller e a Dom Joam Davoym e a Dom Egas Lourenço e a Ruy Peres sobrejuiz com outros do concelho d'El Rey, e despozeram e hordenaram de mandado desse mesmo senhor Rey em aquesta maneira ....

....

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet,* pag. 198. (1)

CCLVIII

Monumentum hoc ex Publico Archivo describendum curavimus.

1258

KARTA DE FEIJRA DE CASTELLO VIMARANENSE

Alfonsus dei gratia Rex portugalie et comes Boloñ. vniuersis de meo Regno et de omnibus alijs Regnis ad quos iste litere peruenerint Salutem. Sciatis quod ego mando fieri feyram in Castello meo de vimaranis et uolo quod fiat quatuor uicibus in anno. ita quod in medio mensis junij fiat una feyra et alia fiat in medio Decembri et alia feyra in medio martij. Et mando quod unaquaque feyra duret per quatuor dies et ego do securanciam omnibus qui ad ipsam feijram uenerint ratione uendendi uel conparandi quod a nona die antequam feyra incipiatur usque ad viginti duos dies conpletos non pignorentur pro aliquo debito nisi pro debito quod factum de pecunia in ipsa feijra. Et mando quod ipsam feijram faciant in meo Castello de vimaranis ab una porta castelli usque ad aliam et ut nullus timeat uenire ad ipsam feijram. ideo do istam meam cartam meo sigillo sigillatam quam teneant alcaldes de Castello vimaranense in testimonio. Et pono super hoc tale cautum quod quicumque male fecerit hominibus qui uenerint ad ipsam feijram pectet mihi mille morabitinos. et duplet illud quod filiauerit domno suo. Et in ipsis quatuor diebus in quibus durauerit feijra non uendantur alie uende in villa vimaranis nisi in feijra excepto vino de cupis ville vimaranis set non uendatur uinum de trebolijs nec de carreto in ipsa villa. nisi in feyra. Et mando quod meus pretor de castello vimaranis gardet ipsam feijram et faciat ad eam ire omnes uendas pro ut superius dictum est. Et omnes qui uenerint ad ipsam feijram soluant portaginem pro ut inferius continetur videlicet omnis homo qui ad feijram uenerit cum panis de colore det de carrega caualari quinque solidos et de carrega asinari duos solidos et medium et de coleijro de omine quindecim denarios et si non duxerit nisi unam peciam aut duas paguet secundum forum de carrega. Et de carrega caualari de picotes uel de burellis aut de segobianis dent duos solidos et dimidium et de carrega de asino quindecim denarios et de coleijro de homine septem denarios et medaliam et de una pecia unum denarium et de duabus pecijs duos denarios. Et de manta galleca duos denarios. Et de feltro unum denarium Et de pelle cordeijra uel de auortonis aut de cabritis duos denarios Et de carrega caualari de pannis de lino uel de bragalibus duos solidos et dimidium et de carrega asinari quindecim denarios et de coleijro de homine septem denarios et medaliam et si non duxerit nisi unam peciam uel duas aut tres nisi fuerit carrega aut coleijro de homine nichil det pagare uenditor neque conparator. Et homo qui in feijra conparauerit pannos pro ad suum corpus det de zuramine — aut de capa tam de colore quam de alio panno duos denarios et de

---

(1) Em 15 de maio do mesmo anno de 1258 é datado em Guimarães o Foral de Chaves, em 18 de junho o de Vianna e em 12 de julho o de Aguiar da Beira, como pode ver-se no volume citado, pag. 687, 692 e 689.

Saya unum denarium Et de Garnacha aut de zuramine de muliere duos denarios et de sagia unum denarium. Et si fuerit miles aut homo de ordine aut mulier de linage sunt de ordine nichil debet pagare Item de carrega caualari de cordeijras uel de cabritas dent duos solidos et dimidium et de carrega de asino quindecim denarios et de coleijro de homine septem denarios et medalia et de carrega de pellibus de conellijs quinque solidos et de carrega de asino duos solidos et dimidium et de coleijro xv denarios et si non fuerit carrega integra nec coleijro dent de quolibet uestido duos denarios Et de carrega de pellibus de conelius laboratis similiter et si non fuerit carrega integra nec coleijro de homine dent de unaquaque penna apurata blanca uel nigra siue larga duos denarios et de penna miscrata uentrisca unum denarium. Et de carrega caualari de corijs cortidis uacarijs dent duos solidos et dimidium Et de carrega de asino quindecim denarios et de coleijro de homine septem denarios et medaliam et si non fuerit carrega integra nec coleijrum dent de uno quoque corio unum denarium et de carrega caualari de corijs crudis uacarijs dent decem et octo denarios et de carrega de asino nouem denarios et si non fuerit carrega integra dent de quolibet corio unum denarium. Et de carrega caualari de pellibus caprinis crudis aut cortidis dent quindecim denarios et de carrega de asino septem denarios et medaliam. Et de carrega caualari de cera duos solidus et medium et de asinari quindecim denarios et de coleijro de homine septem denarios e medaliam. Et de carrega de grana uel de pimenta, quinque solidos. Et de carrega de asino duos solidos et dimidium et de coleijro de homine quindecim denarios Et de carrega caualari de sale de compazo decem et sex denarios et de asinari octo denarios. Et de carrega caualari siue asinari de alio sale unum denarium. Et de una duzena de ferro duos denarios et de media duzena unum denarium et de una pecia de ferro unum denarium si plus homo non conparauerit et si conparauerit usque ad quinque pecias det singulos denarios pro qualibet pecia. Et de quintali de azo duos denarios. Et de coleijro de sale de homine de quatuor teegas ad supra unam medaculam. Et de quatuor teegas ad infra nichil debent dare et de quatuor teegas unam medaculam. Et de carrega caualari de sardinis tres medalias et de carrega de asino unum denarium et istam portaginem debet dare ille qui sardinas duxerit ad feijram ad uendendum et si homo de fora parte eas conparauerit debet dare de carrega caualari sex denarios et de asinari tres denarios et de sex denariatis de sardinis ad supra unam medaliam et de sex denariatis ad infra nichil et de carrega caualari de congris siccis duos solidos et dimidium et de asinari quindecim denarios. Et de carrega caualari de peijxotis siccis unum solidum et de carrega de asino sex denarios Et homo de fora parte qui peijxotas recentes duxerit ad feijram ad uendendum det de carrega caualari duas peijxotas et de asinari unam peixotam. Et bofom qui in feyra suam tendam armauerit det tres denarios et sin armauerit tendam et uendiderit suas merchandias ambulando per feijram det tres medalias. Et de boue uel de porco siue de vaca duos denarios De carnario ct de oue et de capra nichil—De cauallo uel de Roncino uel de pultro aut de mulo siue de asino unum solidum De equa uel de mula aut de asina sex denarios De mauro uel de maura medium morabitinum Et de tarrefa de corijs uermeliis duos denarios. Et de carrega caualari de allijs dent duas restes et de asinari unam restem Et homines de foris debent dare omnes supra dictas portagines tam uenditores quam comparatores. Et vicinus de villa quamuis uendiderit aut conparauerit nullam portaginem det dare. Dante apud vimaranis xvj die maij Rege mandante per dominum Egidium martinj maiordomum Curie et per donnum Stephanum Iohanis cancellarium michael fernandi notarius curie fecit. Era millesima ducentesima nonagesima sexta.

Vide Arch. da T. do T., *Chancell. de D. Affonso III, Livro I*, fl. 28 v.

CCLIX

Inquisitiones Regis D. Alphonsi III.

1258

Hic incipit inquisitio Judicatus Vimarañ. et omnium parrochiarum ejusdem Judicatus. (1)

. . . .

---

(1) Como fizemos nas Inquirições de 1220 (pag. 137) collocamos as freguezias por ordem alphabetica dos ap-

Abbação — S. Christovão d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Christofori et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Dominicus Johannis, prelatus ejusdem Ecclesie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Menendi Alvitiz Vimarañ. et herdatorum, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus eum constituit in eadem et modo filii Dompni Subjerii Raimondi faciunt ibi forciam. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xj.[cim] casalia, et unum est Dompni Roderici Alfonsi filii Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Dompno Roderico Alfonsi, dixit quod dant inde annuatim j. spatulam cum xij. costis, et ij. taligas tritici, et j. almude vini, et j. almude castanearum, et j. cabritum, et j. caseum, et j. manteigam, et iij. solidos de pedida, et xiiij. varas bracalis, et ij. capones, et xx. ova, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Et aliud est Monasterii de Costa, et comparavit illud herdatoribus in tempore fratris istius Regis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Hospitalis et nescit unde habuit illud; et aliud est ipsius Ecclesie et nescit unde habuit illud, et pectat vocem ct calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Petri Subgerii canonici Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum Johannis Alfonsi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et debent esse Maiordomi et serviciales; et tria casalia sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. almude castanearum viridum, et j. caponem, et j. franganum, et xv ova, et singulas gallinas quando Dominus Rex venerit citra Dorium una vice in anno, et singulos cabritos, et vij. varas bracalis: et hanc derituram dant quilibet per se: et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum in istis casalibus, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis (homo) forarius, dixit quod non. Stephanus Gunsalvi juratus dixit quod in quintana de Trasrio habebat ibi Dominus Rex unum casale, et dabant inde annuatim Domino Regi ij. modios panis, et modo non dant inde Domino Regi nichilum. Interrogatus quis tenet ipsum casale, dixit quod filii et nepotes Alfonsi Nuniz tenent illud forciatum. Item dixit quod de toto termino Portele debent facere v.[e] quintas, et debent inde esse tres quintas Domini Regis et alie due quinte sunt cantoris Vimarañ. et Dominici Martini Militis, et modo non habet ibi Dominus Rex totum suum jus, et jam super istam demandam interfecerunt ibi unum hominem Domini Regis in tempore fratris istius Regis, et semper ipsum casale ex illo tempore fuit depopulatum ergo modo quod est populatum. Item, dixit quod in Abuimes habetur ibi Dominus Rex unum casale, et sacat inde Ecclesia Sancti Jorgii ix.[nam] partem porcionis et non monstrat pro quo, et super hoc ipsa Ecclesia demandat terciam ipsius casalis, et Dominus Rex mandavit intregari unum suum hominem et posuit ibi suum incautum; et super suam defensam Domini Regis venit Johannes Martini, qui est prelatus, et filiavit inde panem et minavit multum ipsum hominem Domini Regis, et mandavit tornare aquam que ibat per Regalengum et tornaverunt illam per ipsam aliam suam hereditatem. Item, dixit quod in Guilla jacent ibi due vessate Domini Regis, et modo Fernandus Gunsalvi filat medietatem ipsarum vessatum et Dompna Maria Menendi, et non dant inde nichilum Domino Regi: et de Lamis non dant inde Domino Regi nichilum. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Stephanus Gonsalvi, Johannes Pelagii Gonsalvus Petri, Dominus Garcie, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 688.

---

pellidos por que hoje são conhecidas; em nota a cada uma identificamos, quanto possivel, os nomes toponymicos, o que não fizemos nas de 1220 para evitar repetições escusadas.

As inquirições das freguezias situadas aquem do Ave já foram publicadas nos *Port. Mon. Hist.*, d'onde as transcrevemos, como indicamos no final de cada uma; as situadas alem do mesmo rio são ineditas e obtivemos do Real Archivo da Torre do Tombo a respectiva copia paleographica.

(1) *Trasrio:* quinta e lugar de Tarrio. — *Portele:* idem da Portela. — *Abuimes:* desconhecido. — *Guilla:*

Abbação — S. Thomé d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Tome de Avezam et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Durandus Menendi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod solebant abbadare herdatores illam cum canonicis Sancte Marie Vimarañ., et modo abbadaverunt illam canonici et non chamaverunt herdatores. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxiij. casalia, et tres sunt inde Sancte Crucis et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam; et vij. sunt Johannis Corudo et ejus fratrum, et de istis vij. casalibus pectant inde duo casalia in quibus moratur Petrus Juliani et Johannes Fernandi vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus quare ista v. casalia non pectant vocem et calumpniam sicut ista duo, dixit quod propter Johannes Corudo et Alfonsus Johannis canonicus Vimarañ. quod defendunt Maiordomibus qui non mittant in illis pedem. Et tria sunt filiorum Martini Alvelos et Martini Gomecii, et unum istorum in quo moratur Elvira Fernandi pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat iiij.^or^ varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus quare non pectant vocem et calumpniam ista duo sicut dat istud unum, dixit quod propter Milites supradicti qui defendunt ea. Et aliud est Petri Randi cum sua germanitate Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Martini Pardal Vimarañ., et comparavit ea de nepotibus Domni Pelom herdatoribus in tempore fratris istius Regis, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et solebat inde dare unum istorum inter vineas vj. varas bracalis pro fussadaria et modo non dat ipsam fussadariam. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et unum casale et medium est Menendi Menendi Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat vj. varas bracalis pro fussadaria, et dat j. taligam panis, et medium casale non dat fussadariam; et aliud medium casale est Gontine Martini cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Ecclesie Sancte Eufemie et nescit unde habuit ea, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum inde unum istorum, et dat vj. varas bracalis pro fussadaria, et j. taligam panis; et aliud est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat iij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Magistri Vincencii, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat ij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Elvire Gomecii herdatricis, et pectat vocem et et calumpniam; et aliud est Alfonsi Johannis de Chaos, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et ij. casalia sunt Domini Regis, et unum est inde depopulutum. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant inde vj. casalia annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulos cabritos, et ij. ij. franganos, et xj. varas bracalis, et dant terciam partem omnium fructum, et medietatem vini; et aliud casale quod vocatur de Strabaria dat annuatim Domino Regi ij. modios panis et xiiij. varas bracalis, et si Maiordomus noluerit istos ij. modios debet dare terciam partem omnium fructum; et aliud casale depopulatum modo dant pro ipso casali hujusmodi xviij. solidos, et quando laborant illud dant inde portionem. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod supra vesadam Agri molendinorum jacet ibi j. leira, et dat inde annuatim Domino Regi j. franganum; et in alio loco qui dicitur Peraria jacet ibi j. leira et iij. castinarii, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum; et de casali Alfonsi Johannis de super molendinos de Souto dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis; et de hereditate nepotum Dompni Ramiri de Cortinis dant inde annuatim Domino Regi iiij.^or^ varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Fumas dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et in alio loco qui dicitur Farnaya jacet unus campus; et in Mioteira jacet alius campus. Item, dixit quod Campus de scaravelos est regalengus. Item, dixit quod in vinea Sancti Tome Atrii in fine ipsius vinee jacet j. leira, et nunquam inde Dominus Rex habuit illam portionem. Interrogatus quomodo scit quod jacet ipsa leira Domini Regis in ipsa vinea, dixit quod bene sunt

---

será um campo denominado Grillo ?—*Lamis :* a quinta do Casal, e nos prasos antigos Casal de Lamas.

x.cem anni elapsi quod vidit quendam prelatum ipsius Ecclesie, et vocabatur Petrus Monacus, quod dixit: in isto loco jacet Regalengum et ego misi de isto Regalengo in ista vinea quando eam feci, et nunquam inde dedi ullum forum Domino Regi. Interrogatus in quo loco jacet ipsa leira, quod in fine ipsius vinee quomodo partit Mazanariam per comarum contra Landi superius contra Penedum est totum Regalengum. Dominicus Johannis, prelatus Sancti Christofori, dixit de ista leira istius vinee sicut Durandus Menendi per totum. Item, dixit quod vessada Linaris magni est regalenga, et solebant inde dare annuatim Domino Regi j. morabitinum quando laborabant eam pro offrecione. Item, dixit quod ad Portam carvali jacent iij. leire; et in Retorta jacet una peza magna; et ad Portam casalis plani jacet ibi unum magnum Regalengum; et in chousis jacent ij. leire; et campus cancelli est totus regalengus; et campus Penidi est totus regalengus; et in conchouso Sancte Crucis jacet ibi j. leira; et subtus presam fontis jacet alia leira. Item, dixit quod campus de Ramundi est totus regalengus: et de toto hoc Regalengum solebant inde dare j. morabitinum et medium, et j. sextarium de pane de heiradiga, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et in alio loco qui dicitur Manuffos habetur ibi una defesa Domini Regis, et semper illam talabant et pascebantur ipsa casalia Domini Regis predicta, et modo Almozarifus Petrus Laurencii et scribanus Dompnus Vincencius Vimarañ. filiaverunt illam et toluerunt illam ad ipsos homines qui laborant ipsa casalia: et circa fontem de Goera jacet j. leira: et in isto Regalengo habebant tria casalia de vetero et erant modo depopulata, et modo fecerunt inde unum casale de novo, preter illam vessadam predictam que vocatur de Linare magno. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod Casale de Porteselo est Domini Regis, (et) debet esse servizaria et non debet facere ullum forum; et aliud casale Sancte Crucis de Plano fuit servizaria de vetero. Item, dixit quod Johannes Alfonsi fuit Maiordomus Terre, et venit quidam suus filius Dompnus Giraldus et dixit quod nunquam habuit suam bonam; et filii et nepotes Gunsalvi Goteriz debent esse maiordomi arearum de Avezam; et filii et nepotes Fernandi Goteriz debent esse Maiordomi Terre per capita: et de hereditate de Cornaria dant j. varam bracalis pro fussadaria: et in Castinaria j. leira et tenet illam Alfonsus Johannis, et non dat inde nichilum: et in Vermui stant iiij.or castinarii: et in Chaanis j. leira, et tenet illam Johannes Corrudo et non dat inde nichilum. Item, dixit quod Johannes Alfonsi fuit Maiordomus Terre, et perdidit in ipsa terra in guisa quod non potuit pagare ipsam Terram, et Almoxariffus Petrus Laurencii fuit recipere ipsum casale quod fuit Johannis Alfonsi et non dat inde nichilum Domino Regi: et in conchousis Sanctae Crucis de Colimbria jacet j. leira, et non dat inde forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod Menendus Garcie, ejusdem loci, debet esse Maiordomus Terre et arearum. Johannes Johannis, Dominicus Gonsalvi, Dompnus Andreus, Petrus Gonsalvi, Giraldus Johannis, Petrus Johannis, Petrus Juliani, omnes isti dixerunt et peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 685.

Aldão — S. Mamede d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Mametis Pinnarii et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et Monasterii Sancti Torcati. Interrogatus unde habuerunt ipsam Ecclesiam, dixit quod de Domino Rege. Interrogatus quod si vidit inde cartam per quam Dominus Rex dedisset ipsam Ecclesiam Sancte Marie et Monasterio, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xiiij. casalia, et sunt inde x. Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi ix quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. franganum, et x. ova, et j. leitigam si habuerint porcam paridam, et quod vices peperit porcam in anno debet dare j. leitigam, et ij. solidos si ibi Prestimarius non pousaverit, et terciam partem omnium fructuum, et aliud casale Riparii dat annuatim Domino

---

(1) *Chaos:* Chãos, casal. — *Cortinis:* Cortinhas, lugar. — *Scaravelos:* Escaravelhos, campo. — *Penedum, Penidi:* Penedo, casal. — *Manuffos:* Manhufe, casal na freguezia de Polvoreira, limitrophe d'esta, com uma parte das pertenças n'esta.

Regi j. spatulam cum xij. costis, et ij. taligas tritici, et ij. capones, et xxx. ova, et j. cordarium album, et xiiij. varas bracalis, et geiram in qualibet septimana, et terciam partem omnium fructuum et debet ducere ad celarium Vimarañ., et aliud est Johannis Salvatoris et Ousende Salvatoris; et duo sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento, et dant j. franganum minus terciam, et j. ovum minus terciam et omnes isti qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod circa Molendinum de Atam jacet unus magnus campus; et in Carvalio Pelagii Rabi ij. leire; et in Alia jacent ibi iij. campi et j. leira vinee; et in conchouso Domne Marie ij. leire; et campus et sautus et devesa qui fuit de Bazaca est totus regalengus; et in Porta carvalii unus campus et una bausa; et subtus nugarias Domne Ousende j. leira: et totum Regalengum laborant ista casalia supradicta Petri Subjerii et Sancte Marie, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et debent ducere panem de istis quebratis ad celarium Vimarañ. Domini Regis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Martini, Johannes Gomecii, Johannes Martini, Stephanus Pelagii, Petrus Grossus, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 726.

Arões — Santa Christina d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Christine de Arones et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. D. Garcia juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et nepotum Domni Petri Garcie Bragancianis. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxj. casalia, et iiij.^{or} sunt filiorum Domni Egidii; et tria sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento herdatorum; et duo sunt Hospitalis et nescit unde habuit ea; et duo sunt Nunionis Martini canonici Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Maioris Durandi Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam; et duo sunt Judicis Vimarañ.; et aliud est Gunsalvi Martini de Travanca; et duo sunt Roderici Alfonsi filii Domini Regis, et dant annuatim Domino Regi ij. spatulas cum xij. xij. costis, et ij. taligas centeni, et ij. cabritos, et iiij. capones, et xij. solidos pro pedida, et xiiij. varas bracalis, et j. morabitinum; et aliud casale est Martini Egidii de Aroes et ejus sororis; et tria sunt Domini Regis, et dat inde unum quod fuit Gunsalvi Petri Vimarañ. annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et ij. capones, et xx. ova, et j. almude castanearum, et x. varas et mediam bracalis, et j. cabritum, et ij. pernas carnarii, et alia duo casalia Domini Regis dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas, et iiij. taligas milii vel centeni, et ij. almudes vini, et ij. almudes castanearum viridum, et iiij. gallinas, et xxx. ova, et ij. cabritos, et ij. lectones, et vij. varas bracalis, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini, et dant singulos quartarios panis, et singulos puzales vini de heiradiga. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Valina j. leira; et in Porta ij. leire; et in Estosadoira media leire: et de istis leiris dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et j. franganum, et v. ova. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Et dant heiradigam de ligno, et pectant omnes vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, preter casalia filiorum Domini Egidii et ipsius Ecclesie. Martinus Gunsalvi, Petrus Petri, Petrus Johannis, Pelagius Petri, alius Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 728.

---

(1) *Pinnarii:* Pinheiro. De tal denominação, cuja origem se desconhece, não ha vestigios. Ha na freguezia limitrophe, Atães, um casal com este nome, mas está situado a bastante distancia d'esta.

(1) *Valina:* Vallinha, lugar.

Arões — S. Romão d'

Hic incipit inquisitio Sancti Romani de Aronis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Fernandus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, quod est herdatorum et gubernatorum ipsius Ecclesie, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Gomecii in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xlij. casalia, et sunt inde xiij. casalia ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento; et v sunt Monasterii de Refoios et habuit ea de testamento; et duo sunt Nunionis Martini canonici Vimarañ.; et duo sunt Domne Maioris de Baucis; et aliud est Judicis Vimarañ.; et aliud est Maioris Durandi Vimarañ.; et aliud est Fernandi Gunsalvi cadilo Vimarañ.; et aliud est Martini Realis et filiorum Johannis Verve Vimarañ.; et quintana est Martini Egidii et ejus sororis; et aliud est Marie Alvim; et aliud est Martini Laurencii cum sua germanitate herdatorum, et dant annuatim Domino Regi xvj. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Stephani Barral; et duo sunt Marie Alvim, et unum istorum de Trophaes dant annuatim Domino Regi viij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Fernandi Petri cum sua germanitate herdatorum; et duo sunt Domne Elvire de Valo bono cum sua germanitate; et aliud est filiorum Gomecii Pelagii cum sua germanitate herdatorum de Ferrariis, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. leitonem, et j. taligam milii, et geiram una die in qualibet septimana: et de isto casali Gomecii Pelagii de Ferrariis est inde pars vj.ta Domini Regis in monte et in valle et in fonte et in omnibus locis qui pertinent ad ipsum casale, preter domos et chousas: et aliud est Menendi Pelagii de Requexo cum sua germanitate herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. lectonem, et j. taligam milii, et geiram una die in septimana qualibet; et aliud est Domne Guede Sanctarene et facit tale forum per totum sicut aliud supradictum Menendi Pelagii; et aliud est Martini Menendi; et aliud est Monasterii de Caramalis et habuit illud de testamento: et omnes isti qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam inde herdatores Domino Regi. Item, dixit quod de hereditate Petri Nunionis de Trophaes cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi viij. varas bracalis et j. corazillum pro fussadaria; et de hereditate de Subaco Johannis Petri cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis minus terciam et j. corazillum minus terciam pro fussadaria; et de hereditate Gomecii Pelagii cum sua germanitate de Olariis dant annuatim Domino Regi viij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Olariis que fuit Marie Guterriz cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi iij. varas bracalis minus terciam pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Poeioso jacet una leira; et in Grandal ij. leire; et in Coirela ij. leire; et in Agras Outarii jacent iiij. leire; et in conchouso Outarii ij. leire; et in alio loco qui dicitur Planus ij. leire; et in Gonderiz jacet unus campus; et in Codessado j. leira; et in Riparia j. leira; et in Varzenela ij. leire; et in Porral ij. campi; et in Portela j. leira; et in Sudos unus campus; et in Arado j. leira; et in conchouso Ville Cove j. leira; et in Travessa j. peza magna campi; et in alio loco qui dicitur Casale Vermudi j. peza campi; et in Fundo alia peza campi; et in Costa alia peza campi; et in Valle de Carvalo alia peza campi; et in Leiradelo jacet j. peza Regalengui, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis; et circa aream Petri Ferri j. leira; et in vinea Petri Ferri contra bacellum j. leira; et ad portam casalium de Carvalio j. leira; et in Portu j. leira; et in fundo de Pumari Matris j. leira; et in Gayndo j. leira; et in Britelo j. leira; et in Molelos una peza campi; et in Barrada j. peza montis; et in Senroo j. peza montis; et in Sampil j. leira; et in Rapiadi in Agro Johannis Pelagii j. leira; et in conchouso ipsius Johannis Pelagii j. leira; et in aria ipsius Johannis Pelagii j. leira; et ad fontem de Infesta j. leira; et in Pomariis j. leira; et in Planis una leira; et in Subaco j. leira: et totum Regalengum laborant homines istius collacionis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant casalia Carvalii de Olariis annuatim Domino Regi ij. capones, et xiiij. ova, et xiiij. denarios. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, di-

xit quod filii et nepotes Pelagii de Aroes debent esse Maiordomi dum fuerint in Terra, et filii et nepotes Pelagii Goterriz qui vocabatur Bracalis debent esse Maiordomi Terre dum fuerint in Terra. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Pelagii Ferro, Petrus Dominici, Fernandus Petri, Menendus Pelagii, Johannes Johannis, D. Petri, Johannes Petri, Petrus Martini, Gomecius Petri, alius Gomecius Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 726.

Atães — Santa Maria d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Marie de Ataes et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Fernandus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est medietas Monasterii de Costa, et alia medietas est herdatorum, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Laurencium Menendi in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxx casalia, et sunt inde xv. casalia et medium Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea, et duo casalia sunt Pelagii Acha cum sua germanitate, et dant xiiij. varas bracalis pro fussadaria, et est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Monasterii de Costa; et aliud casale de Outerelo est herdatorum, et dant cum sua germanitate annuatim Domino Regi quartam unius bracalis de vij. varas bracale pro fussadaria; et aliud casale de Campele cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi xiiij. varas bracalis; et de casali de Gonderey herdatorum dant inde annuatim vij. varas bracalis pro fussadaria; et de casali Martini Cachopo Outarii dant inde annuatim ij. varas bracalis minus quartam: et de omnibus istis fussadariis est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Monasterii de Costa: et aliud est Martini Cachopo Vimarañ.; et duo sunt filiorum Petri Martini Bernaldiz; et duo sunt Monasterii Burii et habuit ea de testamento; et duo sunt filiorum Petri Abbatis herdatorum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et filiorum Pelagii Martini Portus et habuit Sancta Maria suam medietatem de testamento; et medium casale est Johannis Corruti: et omnes isti qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in senaria vinee ipsius Ecclesie jacet ibi una peza magna in medio ipsius senarie, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini. Item, dixit quod in vinea casalis Menendi Pelagii jacet alia peza magna in medio ipsius vinee, et dant inde annuatim Domino Regi j. puzalem vini et non magis. Interrogatus quis dedit ipsam vineam ad istud forum, dixit quod nescit. Et in alio loco qui dicitur Lama de veedo jacet ibi una peza campi, et est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est herdatorum. Interrogatus si habet ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Menendus Martini, Petrus Laurencii, D. Petri, D. Martini, Petrus Martini, Sujerius Menendi, Martinus Johannis, Petrus Fernandi, Alfonsus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 730.

(1) *Trophaes:* Estrefans, casal. — *Ferrariis:* Ferreiros, lugar. — *Requexo:* Requeixo, lugar. — *Subaco:* Subáco, lugar. — *Olariis:* Oleiros, lugar. — *Poeioso:* ? — *Grandal:* será Trendal, nome por que é conhecida uma casa? — *Coirela:* ha campos com este nome. — *Outarii:* Outeiro, lugar. — *Planus:* ? — *Gonderis:* ? — *Codessado:* o campo de Codessido? — *Riparia:* Ribeira, lugar. — *Varzenela:* Varziella, nome de campos. — *Porral:* idem. — *Portela:* nome de lugar. — *Sudos, Arado, Villa Cove:* ? — *Travessa:* nome de campo. — *Casale Vermudi:* ? — *Fundo:* nome de campo. — *Carvalo:* Carvalho, lugar. — *Costa:* Costa e Costinha, nomes de campo e casa. — *Leiradelo:* Eiradello é nome de campos. — *Portu:* Porto, lugar. — *Gayndo:* Graido, lugar? — *Britelo, Molelos, Rapiadi, Senroo:* desconhecidos. — *Barrada:* nome d'uma encosta de monte. — *Sampil:* nome de campos. — *Fonte de Infesta:* desconhecido.

(1) *Outerelo, Lama de vêedo:* desconhecidos. — *Campelo:* lugar. — *Gonderey:* Gondarem, lugar. — *Outarii:* Outeiro, lugar.

Azurey — S. Pedro d'

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Petri de Asorey et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Didaci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde habuit illam, dixit quod nescit. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxviij. casalia, et ix. sunt inde Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea; et tria sunt Menendi Fafiz et ejus sororis; et aliud est Johannis Corruti cum sua germanitate; et duo sunt Cantoris Vimarañ. et Alfonsi Johannis; et iiij.^or sunt Orrace Manteiga; et aliud est Domini Regis in Pousada et est hermum, et fecit Orraca Manteiga in terrenis ipsius casalis bonas vineas, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant inde annuatim Domino Regi j. morabitinum; et viij. casalia sunt Domini Regis, et dant inde tria casalia de Sesil annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis et vj. denarios, et duo dant singulos cordarios albos, et unum dat j. cabritum et singulos capones et singulos caseos et singulos solidos pro vendima et x. x. ova, et dant duo casalia de Bornaria singulas spatulas et singulos sextarios tritici et singulos cordarios albos et singulos franganos et v. v. ova et ij. ij. capones et xx. xx. ova et singulos leitones si habuerit eos et xiiij. xiiij. varas bracalis et singulas gallinas quando Dominus Rex transierit citra Dorium; et aliud casale Johannes de Veyga dat annuatim j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et tertiam quartam vini, et j. alqueire castanearum; et aliud casale de Betecara dat annuatim Domino Regi j. spatulam; et aliud casale quod tenet Petrus Gomecii qui moratur in Castello Vimarañ. non dat ullam derecturam. Interrogatus quare, dixit quod propter quod habet varrere ipsas domos castelli Domini Regis et curare illas et revolvere in quolibet anno. Et debet inde facere forum sicut unum istorum casalium, et tenet istud casalem per cartam istius Regis. Et ista viij. casalia Domini Regis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini de Bornaria. Item, dixit quod illud casale supradictum de Botecara comparaverunt illud Didacus Ney et Domnus Facumdus montarius et Petrus Ceritom et partierunt illud inter se, et propter illam particionem est illud casale depopulatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis supradictis casalibus, dixit quod in Agrelo jacet unus campus; et in Presizal jacet alius campus; et in Chausa jacet unus campus; et inter vineas Domne Orrace et Domini Regis jacet alius campus; et super lagare Domne Orrace jacet alius campus. Item, dixit quod in vinea Orrace Nuniz de Pausada jacet ibi Regalengum sicut incipitur per ubi fuit via vetera per valle usque Moutam de Cerzariis sicut vadit ad fundum contra Selium; et subtus Presam jacet alia magna peza sicut incipitur in Presa et vadit usque Perseguarios, deinde usque ad illum locum ubi stetit nugaria contra Quintanam: et de istis vineis predictis regalenguis que jacent contra Selium fuerunt de terrenis illius predicti casalis heremi regalengui de Pousada. Item, dixit quod deffensa que vocatur Maffomade est regalenga. Item, dixit quod Fons de Heirigo cum deffensis et cum terrenis et cum quanto ibi jacet est regalengum quanto vertit agua contra Sesil. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Macenaria jacet ibi unus mons et fuit deffensa et est regalengus; et in Portela de Userey jacent ij. leire; Item, dixit quod campus subtus vineam Riparii est regalengus; et super vineam casalis canonicorum jacet ibi unus campus; et in Lavandaria ij. leire; et in Lama de Froya jacet alius campus; et in Castinario subtus vineam Sancti Petri jacent ibi iij. leire; et in Presa de Serra ij. leire; et in Cantono unus campus. Item, dixit quod in Campo de leiris j. leira; et in Petra abelaria alia leira; et circa vineam de Bornaria ij. leire; et in Campo de rua jacet unus campus magnus, et non faciunt inde ullum forum; et in Picoto jacent ij. leire, una in fundo et alia in fine; et in Galfararia jacet ibi unus campus cum sua deffensa et cum suo sauto; et in Outario jacet ibi unus campus magnus, et debent inde extrahere ij. leiras ingenias; et in via de Amorosa jacet j. leira; et in fundo vinee Nuni Martini in Amorosa jacet una leira; et subtus Castellum de Martilom ij. leire; et in Pousadoiro jacet unus campus magnus, et est totus Domini Regis usque aquam, preter una leira Cantoris Vimarañ.: et totum hoc Regalengum laborant homines istius collacionis, et dant inde annua-

tim Domino Regi terciam partem omnium fructuum tam panis quam vini. Item, dixit quod vinea que fuit Gunsalvi Sancii que est modo cantoris Vimarañ. est tota regalenga. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est. Et omnes isti homines qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam illa casalia que sunt regalenga. Johannes Didaci, D. Menendi, D. Laurencii, D. Petri, Silvester Petri, Pelagius Petri, Petrus Subjerii, Johannes Martini, Petrus Petri, Pelagius Petri, Martinus Gomecii, Johannes de Veyga, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 723.

Balasar — Salvador de

Item in collatione Sancti Salvatoris de belsar. Petrus martinj abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum. Item dixit quod non dant fossadariam domino Regi nec est ibi honor de nouo et milites et hordines nichil acquisierunt ibi et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi. Item dixit quod de ista collatione pectant uocem et calumpniam et intrat ibi Maiordomus dominj Regis.

Stephanus iohanis — Dominicus menendi — Michael suariis—Dominicus petri iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus martinis abbas.

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Livro 9.º, fl. 30.

Barco — S. Claudio do

Item in Collatione sancti Croyo Martinus laurencij Capellanus istius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum set dant domino Regi annuatim de fossadaria pro Marcio scilicet de hereditate de Vilar. iij. uaras medio bragale. Item de hereditate de fromarigos. iij. uaras medium de bragale. Item de hereditate Marce saluatoris cum sua germanitate. j. uara de bragale. Item de hereditate dominj Michaelis cum germanitate sua. ij. uaras de bragale minus quarta Item dixit quod in ista Collatione intra Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et dant loitosam. Item dixit quod Cauta et honores noui et ame militum et forarij dominij Regis non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi nec de nouo nec de ueteri.

Laurencius petri — Petrus menendi — Martinus petri — Dominicus martinj — Petrus martinj iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Martinus laurencij.

Vide Arch. da T. do T., *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 32 v.

Barrosas — Santo Estevão de

Hic incipit inquisitio Sancti Stephani de Barrosas et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Johannes Martini, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Militum de Ferrazibus. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xvj. casalia, et viij. sunt inde Monasterii Ulvarie et habuit ea de Militibus. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod de casali Petri Subgeriie dat annuatim Domino Regi terciam morabitini de renda pro voce et pro calumpnia, et ij. gallinas, (et) v. ova. Et de casali Stephani Fernandi dat de renda annuatim Domino Regi medium morabitinum pro voce et pro calumpnia, et ij. gallinas, et v. ova. Et de casali Gonsalvi Garcie dant annuatim Domino Regi quartam de morabitino pro voce et pro calumpnia, et j. gallinam, et v. ova. Et de casali Michaelis Martini dant inde annuatim Domino Regi j. cabritum de renda pro voce et pro calumpnia, et ij. gallinas, (et) v. ova. Et casali Petri Martini dant inde annuatim Domino Regi medium morabitinum de renda pro voce et pro calumpnia, et j. gallinam, et v. ova. Et de casali Martini

---

(1) *Pousada :* quintas, cabeça do vinculo d'este nome instituido em 1302 por Gonçalo Gonçalves Peixoto. — *Sesil :* Cesite, lugar. — *Bornaria :* lugar. — *Selum :* Selho, rio. — *Quintana :* Quintã, casal. — *Picoto :* lugar que constitue uma rua suburbana de Guimarães. — *Amorosa :* lugar.

Martini non dat rendam et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et j. gallinam, et v. ova. Et de casali Martini Johannis dat annuatim Domino Regi j. morabitinum pro voce et calumpnia, et j. gallinam, xv. ova, et j. caponem. Et de casali Dompni Silvestri non dat rendam, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum. Et tria sunt casalia Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod de casali de Bafareira dat annuatim Domino Regi j. morabitinum de renda pro voce et pro calumpnia, et j. gallinam, (et) v. ova, et j. caponem; et de casali Dompni Simeonis dant inde annuatim Domino Regi ij. partes de morabitino de renda pro voce et pro calumpnia, j. gallinam, x ova, et j. caponem, Et de Casali Garcie Martini dat inde annuatim Domino Regi medium morabitinum de renda pro voce et pro calumpnia, v. ova, ij. gallinas. Et tria sunt Hospitalis, et non faciunt ullum forum propter privilegium suum; et unum est de Caramalos et de Ceti et habuerunt illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud est herdatorum et Dominici Martini de Tui, et pectat vocem et calumpniam quantum est herdatorum ipsius casalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Ventoselas jacet ibi j. leira campi et alia leira vinee, et dant annuatim Domino Regi de ipsa leira campi terciam partem omnium fructuum, et de ipsa leira vinee dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini; et in alio loco qui dicitur Lamela jacet ibi una leira et una devesa Domini Regis; et in alio loco qui dicitur Pexe jacent ibi ij. leire, et in Presa alia leira; et in alio loco qui dicitur Mandamento jacet ibi una peza magna; et in Vessada alia leira; et in conchouso Martini Johannis j. leira; et in alio loco qui dicitur Seserigo j. leira cum tribus castinariis; et in alio loco qui dicitur Regalengum jacet ibĩ unus campus, et est inde medietas Domini Regis et alia medietas est Monasterii de Costa; et in conchouso Dompni Simeonis jacet j. leira, (et) medietas est Domini Regis et alia medietas est de Costa, et laborant istud Regalengum homines Ordinum, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et de hereditate Dompni Silvestri cum suis fratribus dant iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria: et de hereditate Outurii que est herdatorum dat j. varam bracalis pro fussadaria. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod de casali Martini Johannis dant vij. varas bracalis de directura: et de hereditate Dompne Aragunti dant inde annuatim Domino Regi ij. denarios pro fussadaria. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Martini, Michael Martini, Dompnus Silvester, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 683.

Barrosas — Santa Eulalia de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Ovaye de Barrosis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Juratus et interrogatus *(sic)* cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Monasterii de Costa et herdatorum, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Michaelis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod lviij. casalia, et xij. casalia et medium sunt inde Monasterii Vilarini et nescit unde habuit ea, et x. casalia jacent in cauto Aque levade, et tria casalia et medium pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et xv. casalia sunt Monasterii de Costa et nescit unde (habuit) inde xiij. et duo comparavit inde intus cauti de Militibus in tempore Domini Regis *(sic)*, et de istis xv. casalibus jacent inde in ipso cauto xiij. casalia, et duo jacent extra cautum, et dat inde unum istorum duorum j. morabitinum de renda pro voce et pro calumpnia, et dat j. gallinam et v. ova, et aliud casale dat de renda annuatim Domino Regi medium morabitinum pro voce et pro calumpnia, et dat v. ova, j. gallinam; et xj. sunt Vicencii Roderici, et vij. casalia istorum xj.cim pectant vocem et

(1) *Bafareira:* Bufareira, casal. — *Ventoselas:* lugar. — *Outario:* Outeiro, casal. — *Mandamento:* nome de campos. — *Vessada:* Idem. — *Outurii:* Outurio, casal.

Dos outros toponymicos não ha noticia.

calumpniam, et iiij.or jacent in ipso cauto predicto; et duo sunt Dompni Menendi Subgerii; et aliud est Dominici Martini Militis; et aliud est Dompne Marie Menendi; et vj. sunt Dompne Tarasie Martini; et iiij.or sunt Dompne Maioris Subgerii; et duo sunt Monasterii de Feaes et habuit ea de testamento et jacent in ipso predicto cauto; et aliud est Monasterii Ulvarie et nescit unde habuit illud et dat de renda annuatim Domino Regi medium morabitinum, et j. gallinam, et v. ova; et aliud est herdatorum et jacet in ipso cauto; et aluid est filiorum Dompni Johannis Martini Avana et filiorum Stephani Milii ct jacet in ipso predicto cauto. Interrogatus quis cautavit ipsum cautum Aque levate, dixit quod Rex Domnus Sancius avus istius Regis. Interrogatus si cautavit ipsum cautum per cartam sive per patrones, dixit quod per patrones. Interrogatus quomodo scit quod cautavit ipsum cantum per patrones, dixit quod vidit ipsos patrones, etvidit et audivit dicere multociens quod Dominus Rex cautavit ipsum cautum; et postea nutriverunt ibi Dominum Regem Sancium fratrem istius Regis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dicitur quod in loco qui dicitur Rompicilas jacet ibi una vinea et unus soutus, et laborant hoc Regalengum homines Vicentii Roderici Militis, et dant inde annuatim Domino Regi duos capones, et xx. ova, et terciam partem panis, et medietatem vini et de castaneis: et dicitur quod habetur ibi una heremita que vocatur Sanctus Martinus de Barrosis, et in circuitu ejus stat unus soutus et dant inde annuatim Domino Regi medietatem castinearum et solebat ibi morari surreganus terre, et nescit utrum esset regalenga nec ne. Item dixit quod de uno casali Monasterii Vilarini illorum xij. predictorum daȝ de renda annuatim Domino Regi terciam morabitini, et j. gallinam, et v. ova pro voce et pro calumpnia; et de alio casali Monasterii Vilarini ipsorum predictorum dat de renda annuatim Domino Regi terciam morabitini pro voce et pro calumpnia, et j. gallina, v. ova. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Rooriz jacet ibi unum magnum Regalengum et una devesa; et in alio loco qui dicitur Mandamento jacet ibi una peza magna regalenga, et dant inde annuatim Domino Regi iij. almudes milii, et j. gallinam, et v. ova, et si Dominus Rex hoc noluerit debent dare inde terciam partem omnium fructuum; et in alio loco qui dicitur Quinom jacet ibi una magna leira, et est inde medietas Domini Regis et alia medietas est de Costa, et dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam et v. ova. Item, dixit quod de hereditate de Toseiros herdatorum dant inde annuatim Domino Regi xj. varas bracalis pro fussadaria; et de alia hereditate de Barro herdatorum dant inde annuatim Domino Regi vj. varas bracalis pro fussadaria; et de alia hereditate et de casis vie dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et hoc Regalengum supradictum laborant homines Vincentii Martini Militis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item dixit, quod Rodericus Johannis Petri Vincentii Roderici (sic) comparavit unam hereditatem in Rompicilis de uno herdatore, et solebant inde dare rendam et fossadariam, et ex quando ipse Miles comparavit ipsam hereditatem nunquam inde fecerunt ullum forum. Interrogatus in quo tempore comparavit eam, dixit quod comparavit in tempore avi istius Regis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Petrus Dominici, Dominicus Martini, Dominicus Menendi, Petrus Menendi, Martinus Garcie, Johannes Petri, Stephanus Cabeça, Benedictus Martini, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 684.

Briteiros — Santo Estevão de

Item in Collatione Sancti Stephanj de Silua escura Stephanus iohanis abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum nec fossadariam nec pectant uocem et calumpniam nec intrat ibi Maiordomus dominj Regis nec ullum forum inde faciunt domino Regi quia est honor de domno Menendo catiuo. et de domino Petro corona. Item dixit quod non sunt ihi forarij dominj Regis nec uadunt extra

(1) *Aque levade:* Agua Levada, lugar. — *Rompicilas:* Rompecias, quinta. — *Sanctus Martinus*, *Rooris:* desconhecidos. — *Mandamento:* Mandamentos, lugar.— *Quinom:* um campo da quinta de Pomarelho denomina-se *Quinhões*. — *Toseiros:* campo da quinta da Fonte de Cima.

laborare hereditates forarias seu Regalengas dominj Regis.

Pelagius iohanis — petrus iohanis — petrus menendi — domnus dominicus = Martinus iohanis iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Stephanus iohanis abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso III,* Livro 9, fl. 31 v.

Briteiros — Santa Leocadia de

Item in Collatione sancte Leocadie de palmeira. Johanes pelagiz abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum set dant domino Regi annuatim de fossadaria scilicet de hereditate de Rua. ij. denarios. Item de hereditate que fuit Pelagij de Outeiro ij. denarios. Item dixit quod audiuit quod de hereditate de Ruela dabant de ueteri fossadariam et nescit quanta. Item dixit quod est honor uetus domini Menendi catiuo et non intrat ibi Maiordomus dominj Regis nec pectant uocem et calumpniam nec forarij dominj Regis non sunt ibi nec uadunt extra laborare hereditates forarias. seu Regalengas dominj Regis Petrus petri—Menendus menendi—Petrus petri. Martinus gonsaluj—Suarius petri iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Johanes pelagiz abbas. (2)

Vide Arch. da T. do T., *Ibidem,* Livro 9.°, fl. 32.

Briteiros — Salvador de

Item in Collatione sancti Saluatoris de briteirus dominus Giraldus abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi unum Casale Regalengum qui uocatur Requeixo de quo dant annuatum de auctuno tertiam et de milio et vino medietatem et dat pro Natale. j. spatulam de xij costis cum pede et j. taleiga de centeno. et j. almude de uino et alium de castaneis uirides et pro entroydo cabrito et pro quadragesima medietatem. iij. solidos pro uno saual et pro pasca. iij. solidos de caseis et pro pentecostem. iij. solidos pro carnario et pro pidida de Maiordomo. iij. solidos et pro Sancto Johanes. j. taleiga tritici pro fugacia et. j. franganum et si tenuerit Maiordomum dabit medietatem de lino seu ante xij affusaes espadado et pro sancto Michaele. ij. bragales et. ij. capones cum. xx. ouis et. j. franganum de lino et pro eyradiga. j. solido de pane et alium de uino inter se et Maiordomum et uocat Maiordomum ad colligendum panem et ducunt eum ad celarium dominj Regis et dant loitosam. Item dant de fossadariam domino Regi annuatim scilicet de hereditate. Menendi cadeira cum germanitate sua. iij uaras de bragale. Item dixit quod non intrat ibi Maiordomus nec pectant uocem et calumpniam quia est honor uetus dominj Menendj catiuo. Item dixit quod forarij dominj Regis non sunt ibi. Martinus menendi dominus Vincentius — Petrus petri — Petrus egee — Johanes menendi iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut dominus Giraldus abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Ibidem,* Livro 9, fl. 32 v.

Brito — S. João

In collatione sancti iohanis de brito........ Rex non est patronus set habet ibi Regalengum scilicet in Carualio iiij.^or Casalia et in Laurario vii casalia et unum non est populatum et in pardelias. j. Casale et in patos ij. casalia. et in Concieiro. j. casale. et in brito. j. casale et casale de palacio et ista casalia sunt populata Item casale de Outeiro et casale de Ripparia et casale de marra non sunt populata propre malfectoriam prestamarijs. De istis uero Casalibus de Carualio et de Laurarjo dant domino Regi annuatim tertiam partem de toto pane et leguminibus et de Vino et de Lino temporaneo dant medietatem et debet seminare linum temporaneum siue uellit siue non silicet. j. almude de linaza quam si non seminauerit pignorabitur a Maiordomo pro quanto seminauerit. j. almude de linaza et dederit in fructum et dant domino Regi annuatim pro directuris silicet pro Natale singulas spatulas cum pede de. xij. — costis et singulos alqueires de uino

---

(1) Um titulo d'apresentação do cura Custodio Alves da Silva, passado em 1743, existente na camara ecclesiastica de Braga, denomina esta freguezia: Santo Estevão de Briteiros da Silva Escura.

(2) *Palmeira:* veja-se a nota ao doc. n.° XLV.

(1) *Requeixo:* lugar.

et singulos de castaneis uiridis et pro Januario singulos bragales et pro entroydo singulos cordarios et singulos cabritos et pro pascha singulos caseos cum x. x. ouis et pro sancto Johane singulas taleigas de tritico de agro pro fugacia et singulos franganos de lino et pro Sancto Michaele dant singulos capones cum. x. x ouis et singulos franganos pro lino serotino et singulos bragales et pro merendale de maiordomo singulos medios bragales et quicumque habuit porcum porcas dabit lectigam quociensqumque peperint et de casali heremo dant pro directuris quantum magis inde Maiordomus dominj Regis poterit extorquire. Item dixit quod audiuit quod Casale Menendi laurario et de Dominico laurario consueuerunt esse tria Casalia de ueteri et modo non sunt nisi duo Casalia et faciunt forum de duobus casalibus sicut supradicta Casalia faciunt et fuerunt inde Maiordomum terre et de omnibus istis Casalibus dant pro eyradiga inter se et Maiordomum singulos quartarios de pane et singulos puzales de uino et singulas quartas de uino de cupis suis si habuerint et hoc totum per mensuram vimaranis. Item de casali de pardelias dant de tritico et centeno tertiam partem de uino et de omnibus alijs meditatem excepto de lino serotino de quo dat tertiam partem et dat pro Natale. j. spatulam de xij. costis. cum pede et alqueire de uino et alqueire de castaneis. et. j. taleiga tritici et pro entroydo cabrito et pro pascha caseum. x. ouis et pro sancto johanes. j. bragale et j. taleiga tritici de agro et medium morabitinum pro porco et pro pidida de Maiordomo ij. solidos medios et dat pro sancto Michaeli. j. caponem cum. x. ouis et j. franganum Item de duobus Casalibus de patos et de casali de concieiro et de Casali de brito et de Casali de outeiro et de Casali de Riparia et de Casali de Marra faciunt forum de pane et de directuris in omnibus et per omnia sicut Casale de Pardelas excepto qnod dant singulos cordarios ubi casale de pardelias dant cabritum. Item de Casale de palacio dat tertiam de pane et medietatem de uino et pro eyradiga. j. puzale de uino inter se et Maiordomum et pro Natale. j. spatulam et. j. almude de tritico et pro sancto Michaele. ij. capones cum. xx. ouis et. j. franganum et hoc totus per mensuram Vimaranis et istud casale non facit maius forum et homines de istis suis casalibus dant geiras .... requisite fuerint

Item dixit quod sunt ibi alie leire Regalengue silicet in chousela. ij. leiras. et in quintas. ij. leiras et milites de fornelos tenent ipsas leiras per iure et non dant inde domino Regi nisi. ij. capones Item in Casale de monte. j. uinea. et. iij. leiras et medium de souto et unam casam per cachena. Item in bouzoo. j. campum. Item in concieiro. j. uinea. et alia in gonderim et in seara. j. campum et in Vilar. ij. leiras et in uarzeela. j. leira et in petra lamego. j. leira et in carualio. j. leira. et in carpacido. j. ieira. et in carregal. j. souto. et in goeua. j. souto cum toto suo termino et in sub riba. j. leira et in rrazóó. j. leira et in arenis. j. leira et in uarzea. j. leira et in arenis. ij. pez. cum suo souto et in caneiro. ij. pez. et in pradaindo. ij. pez. cum una uinea et in uão longo. ij. leiras et in gondim. ij. leiras et in corredoira. iij. leiras et iuncario. iij. leiras. et in saina. j. leira et in bouzas. ij. campo et in Joannj. j. leira et in uueiras. j. leira et in portozelo. j. souto. Item vinea de seara et in auelanido. j. leira et in salgario. j. leira et in arca. j. leira et roonriz. j. leira. Item in monte sancti Michaelis .... ria. j. campum. Item in... ria. ij. leiras de quibus dant. j. ... et. j. galina. Item in quintana de..... medietas unius domus.... in circuito eius et in sou... de sauto de quo dant. j. leira et in casali de chousa. iij. leiras et sub casali de brito. j. leira. et in arca. j. leira et in figueira. j. leira et in regada. j. pez. magnam sicut est demarcata cum medietate de una casa et cum suis uineis et dant inde. j. spatulam et. j. almude tritici. Item a deuesas de gonderim cum suo termino de quibus dant. j. spatulam et. j. almude de tritico et. iij. capoes. Item a deuesa darganedas cum suis terminis. Item in casal de Ordonio. j. campum et in Róóriz. j. campum de quibus dant medium bragale et in fundo de cortina de cabanelas. j. leira de qua dant. j. taleiga de milio. Item in cortinal de carualio. j. campum de quo dant. j. taleiga tritici et. j. capom. x. oua. Item de uno molendino de carualio dant annuatim. ij. uaras de bragale Item in arenas. ij. molendinos Regalengos et quando molent dant singulos bragales sin ante non. Item de molendino de Porto. ij. uaras de bragale Et de omnibus istis leiras dant tertiam partem totius fructos et de uino medietatem et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum pane tam de casalibus quam de istis leiris et ducunt panem

ad Ripam de Aue uel ad belmir et Maiordomus dominj Regis non audet propter milites. hordines et ista Ecclesia et mercatores Vimaranis dare pro maiorj precio quod si auderet maius forum inde haberent. Item dixit quod dant domino Regi annuatim de fossadaria pro Januario silicet de hereditate de zorros. j. spatulam de. xii. costis cum pede. et. j. almude tritici et. j. bragale. Item de hereditate de Peayno et de hereditate Johani gonsaluj dant singulas spatulas et singulos bragales — Item de hereditate Didaci gonsaluj medio bragale. Item de hereditate Menendi suarij cum germanitate sua medio bragale. Item de hereditate de Raynas medio bragale. Item dixit quod in ista Collatione intrat Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et uadunt in anuduuam et dant loitosam domino Regi silicet melius signum quod habuerit excepta bestia uel adu enerit se cum Maiordomo dominj Regis. Item dixit quod Cauta et honores nouj non sunt ibi et Milites et ordines et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi et de Casali de almerodes debent esse Maiordomj. Item dixit quod de Casali de brito debet esse Maiordomus et istud Casale fuit de tonta media. Item dixit quod audiuit quod dominus Rex habet partem nescit quot in sauto de laurario Stephanj menendi: Item dixit quod Maiordomus de laurario dant domino terre annuatim unum utrem de capra et carnem eius pro azores et unum panaleno pro ad equum suum et adubare unam cupam de sex maravedis de arcos. et meitegam quando recapitulauerit et hoc audiuit ab ipso eodem Maiordomo et addidit quod si magis inuenerit in Registro ueteri et nouo totum ipsi concedunt Gonsaluus martinj — Petrus palia — Gonsaluus petri — Martinus pelagiz — domnus Nicolaus — Johanes pelagiz Saluator de outeiro iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Suerius menendi abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 32.

(1) *Carualio:* Carvalho, lugar. — *Outeiro:* lugar.— *Ripparia:* Ribeira, lugar.— *Patos:* lugar.— *Monte sancti Michaelis:* veja-se o doc. n.º II e nota. — *Quintana:* Quintã, casal. — *Belmir:* a freguezia de Vermil.

Cahide — Santa Christina

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Christine de Caidi et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Menendus Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Martinum in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxj. casalia, et xij. casalia sunt inde Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea, et de istis xij. casalibus dant inde Casale de Medeiro annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Monasterii Ville Cove; et aliud est Monasterii de Sauto et nescit unde habuit ea; et aliud est Menendi Barral; et aliud est Stephani Menendi; et duo sunt Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea; et aluid casale de Fine de Villa fuit Ecclesie Sancti Cosmati Lubarie, et comparavit inde medietatem ipsius casalis Menendus Barral, frater Monasterii Coste, et comparavit illud in isto anno presente de Era M.ªCC.ªLXL.ªVJ.ª; et aliud est Domini Regis et Ordinis Hospitalis, et est depopulatum, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem spatule cum vj. costis, et unum almude milii, et j. franganum, et medium cabriti, et iij. varas et mediam bracalis, et terciam partem omnium fructuum; et aliud casale plani est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Stephani Menendi, et dant inde annuatim Domino Regi de sua medietate medietatem spatule cum vj. costis, et j. alqueire tritici, et j. franganum, et v. ova, et iij. varas et mediam bracalis, et medium cabriti, et terciam partem omnium fructuum: et omnes qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod de monte de condado de Caydi est inde de viij.º quinionibus quartam partem unius quinionis de ipso condado est Domini Regis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Domnus Silvester, Durandus Pelagii, Martinus Johannis, Martinus

Pelagii, Johannes Pelagii, Nunio Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonum verbo et verbum per se sicut primus.

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 731.

Caldas de Vizella — S. João das

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Johannis de Caldis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Johannes Laurencii, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Domini Regis et herdatorum. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xv. casalia et quintana, et unum est inde Martini de Casali: et aliud est casale et tres partes est Monasterii Vilarini et habuit illud de testamento, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et xij.cim casalia fuerunt Domini Regis et modo sunt Martini de Casali. Interrogatus quomodo habuit ipsa casalia, dixit quod Dominus Rex Sancius, avus istius Regis, dedit ipsa casalia Petro Nunis Petri Stephani de Casali *(sic).* Interrogatus si vidit inde cartam, dixit quod non, sed dixit quod audividici quod tenebat inde carta Martinus de Cat sali. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Ciprianus Johannes abbas ipsius Ecclesie, Lorencius Martini Laurencius Subgerii, Michael Johannis, Gonçalvus Petri, Petrus Petri.

Vide *Ibidem,* pag. 683.

Caldas de Vizella — S. Miguel das

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Michaelis de Caldis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. D. Garcie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia dixit quod est Domini Regis, et ad presentationem Domini Regis Bracarensis Archiepiscopus Johannem Martini in priorem constituit in eadem. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xlvij. casalia et xlvij. cabanarii, et vj. sunt inde Monasterii Vilarini et nescit unde habuit ea; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento; et aliud est Alfonsi Johannis canonicus Vimarañ. et fuit Domini Regis. Interrogatus quis dedit ei ipsum casale Domini Regis, dixit quod Dominus Rex Alfonsus pater istius Regis dedit ipsum casale Johanni de Caldis avo Alfonsi Johannis. Interrogatus si vidit inde cartam Domini Regis per quam Dominus Rex dedisset ipsum casale Johanni de Caldis, dixit quod non. Et aliud est Martini Menendi et Subjerii Menendi Vimarañ.; et duo fuerunt Gunsalvi de Frandres; et duo sunt Martini Reimondi (et) ejus fratrum, et unum istorum duorum est Domini Regis et non dant inde Domino Regi ullam derecturam, nisi j. gallinam, et j. solidum, et j. taligam panis de heiradiga, et dant terciam partem panis et medietatem vini. Interrogatus quare non dant totam dereyturam sicut aliud casale regalengum, dixit quod propter quod tulerunt domos de terreno regalengo et posuerunt illas in alia hereditate que non erat regalenga et depopulaverunt casale Domini Regis, et ideo non dat ullam dereituram. Et aliud est Petri Dominici et ejus fratrum herdatorum, et non faciunt inde ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et iiij. sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea; et unum est Domne Marie Vimarañ.; et aliud est Dominici Martini et Domne Marie; et aliud est Dominici Cochon; et duo sunt Cantoris Vimarañ. et ejus fratrum; et aliud est Petri Laurencii et Domne Marie cum sua germanitate; et duo sunt Dominici Garcie cum sua germanitate et Martini Gunsalvi cum sua germanitate, et dant annuatim Domino Regi xxviij. varas bracalis pro fussadaria; et xxiij. casalia sunt Domini Regis, et xx. casalia sunt inde populata et iij. casalia sunt inde depopulata. Interrogatus cujusmodi faciunt forum inde Domino Regi de istis xx. casalibus populatis, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis si habuerit porcum ex festo Sancti Martini avancius, et si non habuerit porcum usque festum Sancti Martini debet dare unum solidum pro illa, et debent dare cum spatula unam presam castanearum vel unam presam de porris, et debet dare j. cabritum vel j. cordarium, et j. lectonem si habuerit eos, et si habuerit vacam tenreiram det j. caseum, et j. gallinam quando venerit Dominus Rex citra Dorium una vice in anno, et istam derecturam dat

quilibet homo per se, et dant omnes geiras quilibet homo per se in qualibet septimana, et dant terciam partem panis et terciam partem vini, et omnes qui habitaverint in ista collatione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Item, dixit quod omnes cabanarii supradicti dant omnes singulas dereyturas sicut aliud casale forarium, et quot focos ibi fecerint debent dare singulas dereyturas. Item, dixit quod due domus sedebant in Regalengo et posuerunt ipsas domos in hereditate ejusdem Ecclesie, et solebant facere forum sicut predicte domus et modo non faciunt ullum forum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Palatio de Caldis jacent iiij. vessade que vocantur Vessade Palacii, et laborant istas vessadas illi homines quibus eas dat Maiordomus vel Servicialis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim iij. vessate iij. spatulas, et iij. taligas tritici, et iij. cordarios albos, et vj. bracales de vij. varas bracale. Et in istis iiij.or vessatis bene posset ibi habere unum bonum casale, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem outuni et medietatem milii. Item, dixit quod in loco qui dicitur Encruzilada jacet unus campus ibi; et infra Palatium jacet alius campus; et subtus ripam j. vessata et j. leira; et subtus devesam jacet alia vessata; et in Gardos subtus senariam Alfonsi Joannis jacet ibi j. leira; et in alio loco qui dicitur travessa jacent duo campi; et in Leiris de penis jacet una leira; et in alio loco qui dicitur Gramido unus campus; et campus de leira Eutres est regalengus; et in Porto jacet alius magnus campus, et super campus Portus de sobrado (jacet) una leira; et in Levada jacet unus magnus campus et j. leira; et in Paridenario magnus campus et j. leira; et in Maarigas j. leira; et in alio loco qui dicitur Stevay jacet ibi vj. medii casalis; et in fine Vinee nove j. leira; et in Pedrali jacet ibi unus campus; et in Felmir jacet ibi una vinea, et subtus domum Johannis de Portela j. leira; et subtus viam j. leira vinee; et subtus quintanam j. vinea; et in Sancta Susanna j. vinea: et totum hoc Regalengum laborat totum prelatus Sancti Michaelis supradictus, et dat inde Domino Regi annuatim terciam partem panis et vini: et campus de lapa Sancti Simeonis est totus regalengus; et in cortina de Stavay jacet una leira; et campus de rancada est totus regalengus; et subtus balneum leprosorum ij. leire; et super ipsum balneum leprosorum jacent iij. leire; et subtus pladum iij. leire; et in testa balnei magni una leira; et in Varzenela v. leire: et hoc Regalengum laborat illud heremita Sancti Simeonis, et heremita est Domini Regis et dat inde annuatim sicut dant de alio predicto Regalengo: et campus Portus est totus Regalengus; et in agra casalis Gomecii Cochon jacet unus campus; et campus Senarie est totus regalengus; et campus de ultra vineam est totus regalengus; et in Cardos ij. leire; et ultra Palacium jacet unus campus et j. senaria vinee subtus viam; et in Lapa j. leira; et in Gramir ij. leire; et in Penis unus campus; et subtus travessam ij. campi; et super vineam de trilicali ij. leire; et super viam ij. leire; et subtus penam unus campus; et subtus cortinam que fuit Gunsalvi de Frandes unus campus; et super Palacium Domini Regis jacet ibi unum magnum Regalengum et terminatur sic: incipit in Albergaria; deinde ad Bouranzo; deinde per ipsum montem quomodo vadit ad porcarigum; deinde ad Portelam balnei; deinde ad Penam longam; deinde ad molendinum Palacii; deinde ad Albergatorium ubi primitus incepimus: et intus in istis terminis jacent ix. leire aliene, et totum aliud quod ibi jacet est totum Domini Regis: et in Portela v. leire; et in Paadim iij. leire; et in Pomario de quartis ij. leire; et campus Outarii est totus regalengus; et in vinea Militum intus jacet una leira; et subtus chausam Portele j. leira; et super aream Portelle una leira; et in Gonderiz jacet ibi unus magnus campus: et de toto Regalengo supradicto dant inde terciam partem panis et vini et omnium fructuum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit. Petrus Dominici, Martinus Gunsalvi, Petrus Martini, Martinus Stephani, Gunsalvus Michaelis, Johannes Petri, Martinus Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 697.

---

(1) *Devesam:* talvez o casal denominado ainda hoje Devesa. — *Gardos, Cardos:* Cardóso, casal proximo da egreja parochial. — *Penis:* Pena, lugar. — *Sobrado:* casal. — *Levada:* lugar de *Sub-Levada.* — *Maarigas̃:* Maragatas, lugar ? — *Felmir:* Fermil, lugar. — *Portela:* Portella, lugar.— *Sancta Susanna:* casal d'este nome, onde ainda em 1369 existia uma capella dedicada

Caldellas — S. Thomé de

Item in Collatione sancti Thomei de Caldelas Johanes iohanis abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi suum Regalengum scilicet medietatem quatuor casalium de quibus casalibus dant terciam partem tocius panis leguminibus et lino et medietatem uinj et dominus Rex non leuat de isto terradigo nisi medietatem tantum de pane et de lino non etiam de uino nec de directuris omnibus quia milites qui habent medietatem istorum Casalium non .... (1) singulos almudes de centeno et singulos alqueires de uino et pro entroydo singulos cabritos et pro paschoa singulos caseos et in finem Maij singulas pernas de carnario et pedida Maiordomj et pro sancto Johane singulas taleigas tritici pro fugacia et pro sancto michaele singulos bracales et duo duo capões et xx. xx. oua e pro eyradiga singulos sextarios de pane et singulos sextarios de uino illi qui habuerint uinum et iij — iij uaras de bracale et singulos franganos et singulas geiras in qualibet ebdomada si requisiti fuerint et dant loitosam et de omnibus istis supradictis directuris nichil dant domino Regi nec dederunt quia dant milites scilicet Gonsaluus coronel et filij Martinj martinj et Monasterium de boyro et Johanes gualter quod capita istorum casalium sedent in suis hereditatibus. Item dixit quod in ista collatione habet dominus Rex Regalengum in leiris scilicet in carregal j leira cum sauto de qua dant incensorie j taleiga de milio. Item in agro de gontino j campum. Item cabo de ameal. j. leira. Item in casali de tapia j leira Item in aruor. j. leira. Item in porto de aue. ij. leiras — Item in grangias de caldelas. j. uinea de qua dant tertiam partem uinj et. j. morabitino et. j. capom cum x ouis. Item in casali petri pelagij j. leira. Item in portela — j — leira de qua dant medio alqueire panis de stiua. Item in pardelias. j. leira. Item in sancta Ouaya mediam uessada et medietas de tota laboyra. sicut est demarcata et deuesa tota est dominj Regis de quibus dant. j — cabritum. Item in pena maladoira. j. leira et de omnibus istis leiris dant domino Regi annuatim terciam partem totius fructus et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum panem ad ducunt panem ad Rial. Item dixit quod dant annuatim de fossadaria scilicet in Marcio. de quintana Johanes iohanis cum germanitate sua medio bracale. Item de hereditate Gonsaluj suarij medio bracale. Item de hereditate de bouzóós et de carrapitos. j. bracale. Item dixit quod pectant uocem et calumpiam et intrat ibi Maiordomus dominj Regis et herdatores istius parrochie dant domino Regi mediam loitosam. Item dixit quod cauta et honores noui non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi

domnus Michael — Petrus pelagiz — Petrus filo — Johanes iohanis = Petrus petri = Martinus iohanis iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Johanes iohanis abbas (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Livro 9.º, fl. 32.

Calvos — S. Lourenço de

Hinc incipit Ecclesia Sancti Laurencii de Calvis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum, et ad presentacionem ipsorum herdatorum Bracarensis Archiepiscopus Gomecium Menendi in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xiiij. casalia, et vj. casa-

---

a esta santa (Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Cont., Posses e Compras*, fl. 50) que em 1550 já tinha desapparecido (Arch. parochial de S. Miguel das Caldas, tombo da freguezia). — *Heremita Sancti Simeonis:* da ermida de S. Simão de Montesinhos, que talvez fosse a sede d'uma parochia independente e que em 1292 foi reconhecida já na dependencia de S. Miguel das Caldas (Arch. da T. do Tombo, *Livro I dos Padroados*, fl. 202), não existem vestigios; só a tradição a recorda. — *Penam longam:* Pedra longa, lugar. — *Paadim:* Padinho, lugar. — *Outarii:* Outeiro, lugar.

(1) Está cortado o alto da folha.

(1) *Carregal:* lugar. — *Tapia:* Taipa, lugar. — *Aruor:* Arvore, campo do casal da Taipa. — *Porto de Aue:* uns campos com o nome de Porto pertencem ao dito casal da Taipa. — *Pardelias:* Pardelhas, campos do mesmo casal. — *Bouzoós:* Bouços, lugar. — *Carrapitos:* lugar.

lia sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat inde unum casale ipsius Ecclesie et herdatorum de Badoucos annuatim Domino Regi xvj. varas bracalis pro fussadaria, et aliud casale de Fine de Heiriz dat annuatim Domino Regi iiij. denarios pro fussadaria; et aliud casale est de Leborino herdatoris (et) dat annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria; et duo sunt Crucis Colimbriensis, et non faciunt ullum forum propter privilegium suum; et aliud est Gunsalvi Pelagii cum sua germanitate herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant annuatim Domino Regi j. quartarium panis de foro; et aliud est Fernandi Fernandi herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Michaelis Menendi et Gunsalvi Fernandi, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit illud, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est filiorum de Dominguios herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant ij. varas bracalis pro fussadaria: et de hereditate Marie Petri de Fine de Heiriz dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria: et de hereditate herdatorum de Garapa dant annuatim Domino Regi xiiij. denarios pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Badoucos jacent ibi iij. leire et una leira vinee, et dant annuatim Domino Regi iiij. solidos, et j. franganum pro almeitiga; et in alio loco qui dicitur Quintanale jacet j. leira, et dant annuatim inde j. taligam panis, et si Maiordomus noluerit istam taligam debent dare terciam partem panis, et in Laurario jacent iij. leire vinee; et in Silvaribus una leira; et in Pena de porco j. leira; et in Amexenaria una leira; et in Fonte donega ij. castinarii; et in Lubata vj. castinarii; et ad portam Dominici Petri j. castinarius; et in Sorim in fundo de vessada Sancti Laurencii jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi unam quartam vini, et si Maiordomus noluerit istam quartam debent inde dare terciam partem panis. Item, dixit quod in Parietibus jacet unum casale depopulatum et est jam totum esmigalatum, et jacet absconditum magnum tempus habetur. Interrogatus quomodo scit quod ipsum casale ibi jacet absconditum, dixit quod vidit una vice unum hominem qui vocabatur Johannes Frison, et similiter vidit alios multos homines, et erat Maiordomus Domini Regis, et dixit ei: «o consuprine mi, nescis tu quod scio in hoc loco?» dixit quod non: tunc posuit suos pedes in ipso loco, et dixit: «in hoc loco habuit unum casale Domini Regis, et hic sederunt domus ipsius casalis, et habuit inde Dominus Rex magnum tortum», et dixit quod de palacio quod fuit Michalis Menendi usque Parietes quod erat totum regalengum, et monstravit inde eis marcos ipsius casalis. Item, dixit quod chause que stant circa ipsum palacium Michaelis Menendi, et una vinea que ibi jacet, sicut vadit ad aliam vineam Domini Regis et sicut vadit ad riparium de Guiluffi, est totum regalengum: et in Agro covo jacent ij. leire quas vendidit Maria Subjerii ama Domini Martini Sancii de casale quod tenebat de Domino Rege, et vendidit ipsas leiras Ecclesie Sancti Laurencii, et in Corrego jacet una peza magna campi et una chausa et sautus qui fuit Subjerii Conde est regalengum; et in Batoca jacet ibi unus campus, et dant de isto campo et de aliis leiris supradictis iij. taligas panis, et iij. quartas vini, et iij. franganos de foro, et si Maiordomus hoc noluerit debent ei dare terciam partem omnium fructuum; et ad portam Johannis Regis stant duo paridenarii Domini Regis; et ista omnia casalia predicta herdatorum dant omnia luctosam. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit. Johannes Calvus, Petrus Salvatoris, D. Petri, D. Gunsalvi, Johannes Petri, Petrus Gunsalvi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se. (1).

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 697.

---

(1) *Badoucos*: casal.— *Heiriz*: Eiriz, lugar.—*Laurario*: Loureiro, campo do casal de Cima d'Eiriz e ainda terreno de matto pertencente a diversos. — *Pena de porco*: Penedo do porco. — *Agro covo*: campo do casal de Balteiro. — *Batoca*: será Barroca, casal? — *Guiluffi*: Guilhufe, casal da freguezia de Gemeos, limitrophe. — *Sorim*, *Palacium*: Sonim, Paço; terreno e casal na dita freguezia de Gemeos.

Candoso — S. Martinho de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Martini de Candaoso et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Martinus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Johannis Curracus et ejus progeniei (1). Interrogatus si habet ibi Dominus (Rex) aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde Domino Regi aliquod forum, dixit quod non. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxvij. casalia, et viij. sunt inde ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat inde unum istorum quod vocatur Casale de Lagenis dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. caponem, et j. quartarium panis, et viij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud casale quod vocatur de Lourido dant inde annuatim Domino Regi xiiij et mediam varas bracalis pro fussadaria, et in alia parte dat annuatim Domino Regi viij. varas bracalis pro dereitura, et j. taligam tritici, et unam spatulam et j. cabritum; et aliud casale Outarii dat annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et v. casalia sunt Hospitalis et nescit und habuit ea, et unum casale istorum v.ᵉ quod vocatur de Lagenis dat annuatim cum sua germanitate xxiiij. varas bracalis pro fumadaria, et ij. quartarios panis de secunda de foro; et aliud est Stephani Subgerii Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi cum sua germanitate unam spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et unum caponem, et j. quartarium panis, et viij varas bracalis pro fussadaria; et tria casalia sunt Petri Villemi et Johannis Galteri Vimarañ et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi j. caponem, et x. ova, et vij. varas bracalis. Interrogatus si ista tria casalia laborant regalengum dixit quod circa Sanctum Bartholomeum jacent ij. leire, et super Texeram jacet una vinea et in medietate istius vinee jacet une peza magna regalenga, et de istis leiris dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini istius vinee. Et aliud casale est Petri Muti cum sua germanitate herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat viij. varas bracalis, et j. taligam panis pro fussadaria; et aliud est Johannis Bitouti Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et laborat istud casale ij. vessadas regalengas in loco qui dicitur Senra de Anas, et dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et aliud est Martini Petri herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luctosam; et aliud est Johannis Egee cum sua germanitate herdatorum, (et) pectat vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat Domino Regi annuatim viij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Dominici Soltarii cum sua germanitate, (et) pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fossadaria; et de hereditate Sancie Fernandi cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Marie Benedicte cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Domni Geraldi cum sua germanitate Vimarañ. dant annuatim Domino Regi viij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate que fuit Gunsalvi Migale cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi xij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Elvire Maledicte dant annuatim Domino Regi j. sextarium panis pro fussadaria; et de hereditate de Batoca dant annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et vij. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi inde, dixit quod duo istorum casalium que vocantur de Lourido dant annuatim Domino Regi ij. spatulas, (et) ij. coracilla, et ij. alqueires castanearum, et ij. cabritos, et ij. caseos, et ij taligas tritici, et v. varas bracalis, et ij. capones, et ij. leitigas; et alia duo que vocantur de Lagenis dant annuatim Domino Regi ij. spatulas, et ij. almudes tritici, et ij. alqueires castanearum, et ij. cabritos, et ij. taligas tritici, et xxviij. varas bracalis, et ij. capones, et xx. ova; et aliud casale quod vocatur Egee Cachopi dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij.

(1) O padroado d'esta Egreja pertenceu posteriormente á Collegiada de Valença; foi unido a uma das cadeiras canonicaes d'esta corporação em epocha para nós desconhecida. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 22.º da letra M).

costis, et j. alqueire castanearum, et j. cabritum, et j. caponem, et x. ova, et vij. varas bracalis; et aliud casale quod vocatur de Zaamas dat annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. alqueire castanearum, et j. caponem, et x. ova, et j. cabritum, et vj. varas bracalis, et iij. denarios pro caseo, et j. leitigam si habuerit porcam; et omnia ista vj. casalia dant singulas gallinas quando Dominus Rex venerit citra Dorium: et aliud casale est depopulatum, et debebat dare talem dereituram sicut unum istorum vj., et modo non dat nisi iiij. varas bracalis, et j. caponem, et x. ova; et omnia ista vij. casalia dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et medietatem vini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Serra jacet una vessada subtus viam, et Campus de Boali est totus regalengus, et in alio loco qui dicitur Bolarius jacet ibi unus campus magnus: et de hoc toto Regalengo dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in omnibus predictis casalibus supradictis debet esse pressum ganati, nisi quintana Hospitalis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Et omnia ista casalia de quibus dant fossadarias dant luctosas, et similiter illi qui dant spatulas dant luctosas. Item dixit quod unum casale illorum predictorum de Lagenis est heremum. Martinus Petri, Johannes Egee, Fernandus Menendi, Martinus Pelagii, Martinus Dominici, Petrus Subjerii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 706.

Candoso — S. Thiago de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Jachobi de Candaoso et omnium parochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Michael Martini, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et ad presentationem canonicorum ipsius Ecclesie Bracarensis Archiepiscopus Johannem Dominici in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus (Rex) aliquod jus vel habuit uel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxiij. casalia, et sunt inde vij. casalia abatisse Arauce, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem Domni Martini Fernandi. Et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est filiorum et nepotum Petri Solie, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luctosam; et aliud est Elvire Johannis Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Johannis Corruti, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Marie de Rozas, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et xj. sunt Domini Regis, et de istis xj. casalibus *(sic)*. Interrogatus cujusmodi forum faciunt ipsa casalia Domino Regi, dixit quod casale Michaelis Martini de Romarigo dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. alqueire vini, et j. alqueire castanearum, et unum caponem, et x. ova, et unum cordarium album, et iij. denarios pro caseo, et ij. pernas cabriti, et j. taligam tritici, et vij. varas bracalis, et j. franganum, et j. coracillum; et aliud casale in quo moratur Menendus Martini dat aliam talem dereituram sicut istud supradictum; et aliud casale in quo moratur Matheus dat talem dereituram sicut istud supradictum; et aliud casale in quo moratur Dominicus Dominici dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire vini, et j. alqueire castanearum, et unum cabritum, et j. caponem, et x. ova, et unum almude tritici, et vj. varas bracalis, et j. corasilum; et aliud (casale) in quo moratur Martinus Stephani de Candaoso dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici, et unum caponem, et x. ova, et unum cabritum, et iij. denarios pro caseo, et vij. varas bracalis, et unum alqueire vini, et unnm alqueire castanearum; et aliud casale in quo moratur Martinus Alfonsi dat talem derecturam sicut istud casale supradictum Martini Stephani; et aliud casale de Mascutelis in quo moratur Johannes

(1) *Lourido:* casal. — *Outarii:* Outeiro, lugar. — *Sanctum Bartholomeum:* capella sob a invocação de S. Bartholomeu. — *Texeram:* Teixeira, lugar. — *Batoca:* lugar. — *Zaamas:* Samas, casal.

Dominici dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire vini, et j. alqueire castanearum, et j. cabritum, et vj. varas bracalis, et j. caponem, et x. ova, et j. taligam tritici, et j. caseum; et aliud casale in quo moratur Menendus Johannis de Crexemir non dat ullam derecturam nisi quod debet facere panem quandocumque Dominus Rex venerit ad terram; et aliud casale Palacii dat modo viij. morabitinos pro derectura et pro morada; et aliud casale herenum quod laborat Pellaginus, et dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et unum alqueire castanearum, et j. caponem, et x ova, et j. cabritum, et vij. varas bracalis; et aliud casale herenum laborant Johannes Corrutus et Maria de Rozas, et dant inde annuatim Domino Regi medium morabitinum pro tota dereitura. Item, dixit quod si hoc casale fuisset populatum non essent ista casalia Johannis Corruti et Marie de Rozas populata. Et omnia ista predicta casalia Domini Regis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini, et singulos quartarios panis pro heiradiga, et singulos puzales vini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Fiuza jacet ibi unum casale regalengum absconsum ex longo tempore, et jacet unus magnus sautus, et unus campus magnus, et una peza vinee, et unum carvalale, et dividitnr sic: sicut incipitur in Larangeira, deinde ad tuffum Prese, deinde ad Riparium, et quantum jacet intus in istis terminis totum est regalengum: et in fundo senarie que fuit Petri Solie jacet una peza magna de vinea; et in vinea Elvire Johannis jacet una leira; et in chousa ipsius Elvire Johannis jacet una leira; et in senaria vinee Ecclesie Sancti Jacobi jacet ibi una peza magna regalenga. Item, dixit quod in loco qui dicitur Regos una vessata, et alia vessata que vocatur Petri Didaci, et alia vessata que vocatur Domni Egee; et in Revoiras alia vessata; et in Godino alia vessata; et totus Penousos est regalengus; et in lama de cina (?) jacet ibi unus magnus campus et medietas campi plani; et subtus vineam de Mundariis jacet unus magnus campus; et subtus ripam una peza magna campi; et in Spinario jacet ibi unus magnus campus; et in alio Spinario de inferius jacet unus campus; et lama de Candaoso, et de ista lama non dant inde ullum forum Domino Regi quia tenet illam Johannes Dominici canonicus deffessam et emparatam et darent pro illa libenter annuatim Domino Regi j. morabitinum vel terciam partem omnium fructuum; et in portela de Monte de Mascutellis facit ibi Johannes Dominici unam devesam in Regalengo Domini Regis: et omnes istos campos et istas vessadas et istas leiras supradictas laborat ista Ecclesia Sancti Jacobi, et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Et dixit quod si hoc Regalengum fuisset populatum haberet ibi bona tria casalia. Item, dixit quod in Campo de Covis jacet ibi unus magnus campus; et in Spinario jacet alius magnus campus et similiter due leire; et in Castello moceio j. leira; et in Forno teleiro jacebant iiij. vessate, et plantavit Fernandus Martini canonicus Vimarañ. in illis vineam, et jacet ibi magna vinea bona, et debet inde dare annuatim Domino Regi terciam partem vini sicut antea dabat de pane, et stat ibi unus fornus tegule, et dant inde annuatim Domino Regi de qualibet fornata tegule vj. quartarios tegule: et de toto supradicto Regalengo dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Menendus Martini, Johannes Vermudi, Reimondus Gunsalvi, Pelaginus, Martinus Stephani, Menendus Dominici, Johannes Dominici, Johannes Gunsalvi, Menendus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 708.

---

(1) *Candaoso:* Candoso, um casal e denominação da freguezia. — *Mascutelis:* Mascotellos, casal. — *Crexemir:* Creixomil, casal. — *Palacii:* provavelmente o casal denominado Pácinhos.—*Mundariis:* provavelmente o lugar das Mondas. — *Castello moceio:* Castello de Moçoulo, casal. — *Forno teleiro:* de forno de telha não ha noticia; deveria porem ser situado nos limites d'esta freguezia, Mascotellos e Creixomil, em terreno de matto, hoje, do casal de Eiras, como nos indicam os vestigios ali existentes. — *Regos:* campo do casal da Veiga de Cima. — *Penousos:* Penouços, bouça do dito casal. — *Spinario:* Espinheiro, campos do casal de Pácinhos. — *Covis:* Cova, campo do casal da Veiga.

Cepães — S. Mamede de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Mametis de Zapaes et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Garcie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum Domni Egidii Velasci. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, dixit quòd non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxviij. casalia et sunt omnia ipsorum filiorum Domni Egidii Velasci, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod semper fuerunt onrata per honorum Domni Egidii Velasci. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Martinus Garcie, Petrus Gomecii, Johannes Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 730.

Conde — S. Martinho de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Martini de Conde et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Dominicus Dominici, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Silvestrum Michaelis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod XIX. casalia et quarta et una quintana, et duo sunt inde (et) quintane Martini Dade, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum duorum in quo moratur Petrus Martini dat annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. taligam centeni, et j. cabritum, et j. franganum, et x. ova, et j. quartam vini, et j. taligam centeni, et j. lectonem si habuerit eos, et x. varas bracalis et mediam; et aliud casale est Laurencii Martini, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat aliam talem derecturam sicut istud casale supradictum; et aliud casale est Juliani Durandi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat talem derecturam per totum sicut unum istorum supradictorum forariorum; et aliud est Domini Egee et Stephani Dominici, et pectat vocem e calumpniam, et dat talem derecturam sicut unum istorum forariorum; et aliud est Petri Reimondi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat derecturam sicut unum istorum predictorum forariorum; et medium casale est Ousendine, et dat mediam derecturam; et quarta casalis est Susane, et dat quartam derecture: et dixit quod capita istorum casalium non sedent domus inde in hereditate Domini Regis nisi in hereditate Militum, et dixit quod dant medietatem castanearum: et aliud casale est Domini Regis, et dat talem derecturam per totum sicut unum istorum predictorum forariorum, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini; et tria casalia et medium sunt Vilarini et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum in quo moratur Petrus Bazaco dat j. gallinam et unum fexe de palea; et aliud est Juliani Durandi herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi xviij. varas et mediam bracalis pro fussadaria, et j. gallinam, et j. mosteam palee; et aliud est filiorum Domni Ousidri, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat mediam varam bracalis pro fussadaria; et aliud casale est Petri Reimondi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat ij. varas bracalis pro fussadaria, et j. gallinam, et j. mosteam palee; et de hereditate Petri Grili cum sua germanitate dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud casale est Dominici Johannis, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi v. varas bracalis pro fussadaria, et j. gallinam, et j. mosteam palee; et aliud casale est ipsius Dominici Johannis et ejus sororis, et dat annuatim Domino Regi iiij.or varas et vj.tam bracalis pro fussadaria, et j. gallinam et unam mosteam palee; et aliud est

(1) Esta freguezia pertence actualmente ao concelho de Fafe.

Laurencii Salvatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat xxj. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Dominici Menendi cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat v. varas bracalis pro fussadaria, et j. gallinam, et j. mosteam palee; et aliud casale est Petri Dominici cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi xj. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Bazacos de avolo dant inde annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et de hereditate filiorum Petri Garcie de Villa mediana dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Menendi Dominici cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi unam varam bracalis pro fussadaria; et de hereditate Petri Doni dant annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et de hereditate Marie Nigre cum suis consuprinis dant inde annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et de hereditate Maioris Pelagii dant inde annuatim Domino Regi xj. varas bracalis minus vj.tam pro fussadaria; et de hereditate Susane j. varam et quartam pro fussadaria; et de hereditate de Chusaros dant inde annuatim Domino Regi j. varam et quartam bracalis pro fussadaria; et de duobus molendinis qui ibi stant dant inde annuatim Domino Regi xiiij. varas bracalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Fonte bona jacent ibi iij. campi, et dant inde Domino Regi annuatim vij. varas bracalis; et dixit quod Campus de Agrelo est totus regalengus, et jacet in Riparia una leira, et dant inde annuatim Domino Regi xj. varas bracalis; et in Scanario et Riparia ij. leiras, et dant inde annuatim Domino Regi j. varam et mediam bracalis; et in Curreduyra et in Merla due leire, et dant inde v. varas bracalis annuatim Domino Regi: et laborant istud Regalengum homines Militum et herdatores, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Campus de super fontem est totus regalengus, et dant inde j. franganum, et v. ova; et in Scanario jacent ij. campi; et in Bornaria ij. campi magni, et dant inde Domino Regi annuatim j. spatulam cum xij. costis, et terciam partem omnium fructuum; et in Lamas iij. vessate, et in Gouvenso j. vessata, et dant pro istis vessatis offrecionem annuatim Maiordomo, et dant terciam partem omnium fructuum; et in Cornosa jacet unus magnus campus, et dant annuatim pro illa j. morabitinum, et terciam partem omnium fructuum; et in ipsa Cornosa (jacet) ibi una bauza, et dant inde annuatim Domino Regi ij. franganos, et x. ova, et quartam partem omnium fructuum; et in Barnotas j. bauza, et dat inde annuatim Domino Regi j. franganum et quartam partem omnium fructuum; et in Semondi j. bauza, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum et quartam partem omnium fructuum; et in cortina de Barro jacet unus campus, et dant inde terciam partem omnium fructuum; et in Outario xlviij. leire, et dant inde terciam partem omnium fructuum; et in Petra de Polumbaria jacet ibi unus campus, et dant inde terciam et quartam omnium fructuum, et solebant dare unum bracale et modo non dant. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et in Rana jacet unus campus cum una devesa, et dant inde quartam partem omnium fructuum; et in Cerzariis j. bausa, et dant inde quartam partem omnium fructuum. Stephanus Dominici et Martinus Subjerii Dominicus Petri et Petrus Martini dixerunt quod ousiia Sancti Martini usque molendinum quod est totum regalengum. Interrogati quomodo sciebant quod erat regalengum, dixerunt quod audierunt dicere cuidam capellano Martino Egee ipsius Ecclesie quod audiverat dici cuidam abbati Domno Petro Garcie ipsius Ecclesie, qui erat veterissimus homo et quod nutriverat ipsum capellanum, quod erat totum regalengum. Item, dixit quod omnia casalia supradicta dant medietatem luctose Domino Regi, preter tria casalia in quibus morantur Egeas Menendi et D. Petri et Petrus Petri quod dant luctosam integram Domino Regi. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod filii et nepotes Petri Petri debent esse Maiordomi Terre. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est. Item dixit quod de hereditate Petri Martini cum sua germana dat annuatim Domino Regi mediam varam bracalis pro fussadaria. Egeas Menendi, Stephanus Dominici, Martinus Subgerii, Petrus Martini, Durandus Martini, D. Menendi, Petrus Reymundi, Martinus Martini, D. Petri, omnes isti peribuerunt predictum

testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 700.

Corvite — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio (Ecclesie) Sancte Marie de Corvite et omnium parrochianorum ipsius Ecclesie. Memendus Menendi, juratus est interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Domini Menendi Petri, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Domnum Silvestum in priorem constituit in eadem. (2) Interrogatus si habetur ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collecione, dixit quod xvj. casalia et due quintane, et iiij. casalia et una quintana sunt Martini Menendi de Calvis, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat ipsa quintana annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et iiij. sunt Hospitalis et habuit ea de testamento, et non faciunt inde ullum forum propter suum privilegium; et duo sunt Domne Maioris Egee, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Ecclesie Ville Nove et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Dominici Vincencii Vimarañ. cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancie Godini Vimarañ. et tenet domos in sua hereditate et quantum aliud laborat est totum regalenguum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod Agra de Froyam est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est herdatorum, et determinatur sicut incipitur in cauto Sancti Johannis; deinde ad lamam de hermario; deinde ad vineam de Aljarozes; deinde ad grangiam de Curviti; deinde ad portam de bauza Gontim; deinde ad cautum ubi primitus incepimus. Item, dixit quod circa carvalium de gradaindi jacet una leire; et in Pousadoiro ij. leire; et in Sovereira ij. bauze. Item, dixit (quod) in grangis de Froyam jacet ibi una vinea Sancie Godini et filiorum Petri Menendi, et dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis; et in eodem loco jacet alia vinea Sancie Fernandi, et dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis; et alia vinea Dominici Vicencii et Petri Johannis dant annuatim Domino Regi vij. varas bracalis; et alia vinea filiorum Menendi Bacarim dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas et mediam bracalis; et alia vinea Pelagii Subjerii dat annuatim Domino Regi iij. varas bracalis; et alia vinea Petri Subjerii dat inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis; et alia vinea quam tenet ibi ipsa Ecclesia de Corbite dat annuatim Domino Regi j. puzalem vini de heyradiga; et alia vinea de Aljarozibus dant inde annuatim Domino Regi j. puzalem vini de heyradiga; et alia vinea Michaelis Revelo dant annuatim Domino Regi j. puzalem vini de heyradiga; et alia vinea filiorum Petri Menendi dat annuatim Domino Regi j. sextarium vini; et alia vinea Dominici Vincencii dat annuatim Domino Regi j. sextarium vini; et alia vinea que fuit Menendi Caballarii dat annuatim Domino Regi j. pussalem vini; et alia vinea Petri Johannis cum sua germanitate dat j. pussalem vini. Item, dixit quod in eodem loco quod Menendus Menendi de Froiam et D. Vicencii et Sancia Godini et Sancia Fernandi habuerunt plantare unum campum magnum de vinea, et Menendus Menendi de Froiam et D. Vicencii plantaverunt inde medietatem ipsius campi, et dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis et mediam, et Sancia Godini et Sancia Fernandi noluerunt plantare ipsum campum, et dant inde annuatim. Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et omnes istas vineas supradictas jacent in Regalengo Domini Regis, et debent inde dare domino Regi annuatim terciam partem vini. Interrogatus quis dedit eis istas vineas ad plantandum in Regalengo Domini Regis ad istud forum, dixit quod Dominus Rex. Interrogatus qualis Rex fuit ipse qui dedit ipsum Regalengum ad istud forum, dixit

---

(1) *Villa mediana:* Villa meã, casal.— *Fonte bona:* Fonte boa, campos das quintas do Avenal, Assento e Donegas. — *Agrelo:* campo do Avenal e Villa meã. — *Merla:* Melra, campo da quinta de Baço de Boi.— *Gouvenso:* campo de Tresmonde.— *Cornosa:* Coronhosa, campo de Baço de Boi. — *Semondi:* Tresmonde, quinta ou casal.— *Barro:* Bairro, casal.

(2) O padroado pertenceu posteriormente ao Mosteiro de Ronfe; em 4 de novembro de 1476 o Arcebispo D. Luiz Pires uniu-o com os fructos da Egreja á de Santa Christina de Longos. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 31.º da letra M).

quod nescit. Item, dixit quod de hereditate de Rua que fuit prioris Domini Didaci dant inde annuatim Domino Regi iiij. denarios pro fussadaria; et de casali Martini Menendi de Foragozas dant inde annuatim Domino Regi viij. Varas bracalis pro fussadaria de Regalengo quod est jam supradictum; et de Passarali dant annuatim Domino Regi ij. solidos. Item, de casali Roderici Menendi dant inde annuatim Domino Regi j. solidum. Item, de casali de Libi dant annuatim medium morabitinum; et de hereditate de Palaes dant inde annuatim Domino Regi j. denarium pro fussadaria. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod istud vinum et panem supradictum debent ducere homines supradicti ad Vimarañ. vel aliud tantum si dederit Terram Prestamario. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quad vidit et passus fuit et bene certus est. Durandus Johannis, Petrus Johannis, Durandus Roderici, Laurencius Petri, Laurencius Gunsalvi, Johannes Petri, Johannes Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 717.

Costa — Santa Marinha da

Hic incipit inquisitio Monasterii de Costa et omnium parrochianorum ejusdem Monasterii ipsius loci. Gunsalvus Petri, juratus et interrogatus cujus est ipsum Monasterium, dixit quod est Domini Regis. Interrogatus si dant inde collectam Domino Regi vel (si) faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxij. casalia. et sunt inde x. casalia ipsius Monasterii de Costa; et v.e sunt Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde Sancta Maria habuit ipsa casalia, dixit quod de Domino Rege. Et xvij. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde xj. casalia annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam panis, et j. quartam vini, et j. cabritum, et j. leitonem si habuerint porcam, et j. gallinam quando Dominus Rex transierit citra Dorium, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini; et aliud casale quod fuit Menendi Gunsalvi dant inde annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et ij. taligas tritici, et j. caponem, et x. ova, et unum cordarium album, et xiiij. varas bracalis, et j. quartarium panis de heiradiga, et j. pussalem vini de heiradiga, et dat terciam partem panis et medietatem vini. Interrogatus quare ista casalia iiij.or non dant dereituras, dixit quod Judex Vimarañ. tenet inde unum quod vocatur de Invernizo, et non facit inde ullum forum Domino Regi; et aliud tenet Maria Alvim quod fuit Barbe rufe; et alia duo tenet Monasterium de Costa. Et aliud casale de Geminalibus fecerunt in ipso casali unam maximam vineam et tenet eam Hospitalis, et dant inde medietatem vini Domino Regi de medietate ipsius vinee annuatim Domino Regi, et in omnibus terminis istius casalis fecerunt ibi istam vineam et tenet illam Hospitale pauperum. Interrogatus quare de ipsa alia medietate ipsius vinee non dant inde porcionem, dixit quod audivit dicere quod Dominus Rex dedit ipsam medietatem ipsius vinee pauperibus Hospitalis. Interrogatus si vidit inde cartam Domini Regis per quam ipsam vineam dedisset pauperibus, dixit quod non. Et omnes isti pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, preter iiijor casalia predicta Sancte Marie Vimarañ. que jacent in Vilari. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod campus de Persegariis est regalengus. Item, dixit quod campus de Varzenela est regalengus, et una devesa que stat circa ipsum campum tenet illam Monasterium de Costa et non facit de illa ullum forum. Interrogatus (quare, dixit quod nescit). Et super Presam casalis jacet ibi unun campus in Valle in Margaride; et alia senaria Monasterii subtus viam de Lamario ad sursum est tota regalenga; et audivit dici quod almuina que stat circa vineam Vicencii Forjaz est tota regalenga; et super molendinum de Cerzaria jacet ibi in ripa ipsius rivuli una peza campi, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi; et sub-

(1) *Froyam:* Frijão, casal. — *Cauto Sancti Johannis:* a freguesia de S. João de Ponte, que era Couto da Collegiada de Guimarães. — *Hermario:* Ermeiro, casal na dita freguesia de Ponte, limitrophe. — *Aljarozes:* Gandarós, ? campo do casal de Ribas. — *Pousadoiro:* tem este nome umas leiras cultivadas do casal d'Alem. — *Sovereira:* Sobreiras, lugar. — *Foragozas:* Fragossos, casal. — *Passarali:* Passaral, campo.

tus Penam moscariam jacet ibi j. almuina et j. santus; et in Petraria jacet ibi j. campus et fecerunt ibi sautum et devesam, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi; et in Alffavees jacet ibi una peza vinee; et in Preza de Toutino alia peza vinee; et super Campum de Feira iij. campi magni, in quibus potest habere bonum casale; et in Agro Sauto ij. vessate; et in Pena dosso ij. campi et j. devesa: et in Campo de Beenti j. campus et j. sautus; et in Freezi j. campus; et in Covelo j. leira; et in Cantoni j. leira; et in Alffavees jacet j. campus et sautus et devesa; et ad portam de Paredes jacet j. sautus; et in Cortegaza ij. sauti, et unum tenet Judex Vimarañ. et alium tenet Monasterium de Costa, et non faciunt ullum forum Domino Regi. Item, dixit quod de Verdenali dant inde annuatim Domino Regi j. modium vini de foro; et de casali de Tireuvel dant inde annuatim Domino Regi v. puzales et j. quartam et terciam quarte vini de foro; et de hereditate Menendi Gunsalvi de Cantoni dant inde aliud tantum; (et) de hereditate Martini de Costa dant inde annnatim aliud tantum. Item, dixit quod de hereditate de Cantoni dant vj. puzales vini casali de Strebaria. Item, dixit quod de vineis que jacent inter quintanam Domini Nicholai et casale de Belmonte de Costa dant inde annuatim Domino Regi x. puzales vini de foro, et non dant inde modo Domino Regi de ipsis vineis nisi ij. puzales vini; et de vinea Michaelis Petri de Rivulo de Coriis dant inde annuatim ix. quartas vini de foro; de vinea de Terronis dant inde j. quartam et terciam vini. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit dixit quod vidit et passus est et bene certus est.

Gonsalvus Petri, Petrus Pelagii, Johannes Dominici, Petrus Gunsalvi, Johannes Durandi, Petrus Gunsalvi, D. Johannis, Johannes Petri, Petrus Filius, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 735.

(1) *Vilari:* Villar lugar. — *Margaride,* lugar e casaes na extrema com Mesão-frio onde tambem ha outro com o mesmo nome. — *Preza de Toutino:* presa do Toucinho, proximo do largo do Campo da Feira em Guimarães. — *Cantoni:* Cantonha, lugar. — *Rivulo de Coriis:* Rio de Couros, que banha Guimarães.

Creixomil — S. Miguel de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Michaelis de Crexemir et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Pelagii, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et ad presentationem ipsorum canonicorum Vimarañ. Bracarensis Archiepiscopus Martinum Pelagii cantorem Vimarañ. in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xx. casalia, et unum est Petri Laurencii qui fuit almuissariffe et fuit regalengum. Interrogatus quis dedit ei ipsum casale regalengum, dixit quod comparavit illud Gunsalvi Albertini. Et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat medietatem luctose, et debet facere aream Domini Regis et borrare illam tali modo quod possunt in illa malare, et debet facere ramatam Domino Regi et targere castellum; et aliud est Ecclesie Sancti Jacobi Vimarañ. et fuit regalengum. Interrogatus quis fuit qui dedit ipsum casale regalengum ipsi Ecclesie Sancti Jacobi, dixit quod quedam Domina Regina dedit ipsum casale ibi. Interrogatus quomodo scit quod Domina Regina dedit ipsum casale ipsi Ecclesie, dixit quod audivit dicere multociens. Et alia duo casalia sunt cantoris Vimarañ., et omnes terrenos quod ista casalia laborant sunt Domini Regis, preter unum paucum de terreno in quo posuerunt domos ipsorum casalium. Interrogatus quot terrenos laborant ipsa casalia cantoris Vimarañ. de Regalengo Domini Regis, dixit quod in Prava jacent duo campi magni; et in Macenaria jacet alius magnus campus; et in Porta Macenarie jacet alius magnus campus; et in alio loco qui dicitur Agra Sancti Michaelis, de petra senarie usque vineam cantoris, et deinde per stratam et deinde quomodo partit per flumen, et quantum jacet in istis terminis, est totum regalengum: et totum hoc Regalengum laborant ista casalia supradicta cantoris Vimarañ., et dant inde terciam partem omnium fructuum Domino Regi. Item, dixit quod carvalale quod jacet circa domos ipsius casalis est totum regalengum, et celarium ipsius casalis est regalengum et sautus qui ibi jacet, et tota devesa est Domini Regis; et aliud

casale est Leprosorum Vimarañ. et habuerunt illud de Subgerio Petri Judici Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et istud casale Leprosorum laborat de Regalengo campum de Miserela et est magnus campus, et in Prova laborat aliam vessatam magnam, et super ripam laborat alium magnum campum, et tota chousa et vinea ipsorum Leprosorum est Domini Regis, nisi una parva peza que jacet in Gema in medio ipsius vinee; et aliud casale est Leprosorum Vimarañ. quod jacet circa Ecclesiam Sancti Andree, et domus ipsius casalis sedent in terreno ingeno; et ipse campus de Vinali cum suo sauto toto est regalengus; et alia peza magna super ripam jacet; et alius campus jacet in Petraria; et ij. peze vinee super casale de Prova; et aliud casale Leprosorum tenet duas pezas magnas de terrenis; et in Lasis alia vinea regalenga; et vinea de valle et devesa de Cova est regalenga Domini Regis, et dedit eam ipsis Leprosis Domnus Sujerius; (et) in alio loco super Covam habet ibi una vinea et est regalenga, et tenent illam ipsi Leprosi; et aliud casale est Petri Subjerii, et pectat vocem et calumpniam, et laborat regalengum Domini Regis; et circa domos suas jacet una leira, et facit ibi almuinam et chausam; et super fontem de Pompida (jacet) j. leira; et circa vineam Leprosorum de Lassis jacet una leira. Item, dixit quod casale Outarii est totum regalengum, preter domos que sedent in hereditate Petri Subjerii canonici Vimarañ. et sororis ejus Marie Subjerii, et dereituras omnes levant ipsi et geiras, et Dominus Rex levat inde terciam partem panis et vini; et circas ipsas domos jacet unus sautus, et non dant inde ullum forum Domino Regi, et tenet ipsum sautum Petrus Subjerii; et circa vineam arearum Sancte Marie Vimarañ. jacet ibi una vessada, et tenet illam Petrus Subjerii, et non dat inde Domino Regi nisi terciam partem panis; et ultra ipsam vineam jacet ibi alia vessada, et laborat illam Domna Maria, et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, in eodem loco jacet ibi alia magna vessata regalenga, et laborant illam Johannes Currutus et soror ejus Maria de Rozis, et non faciunt inde ullum forum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde habuit illud, dixit quod audivit dici quod Dominus Rex dedit ei ipsum casale. Interrogatus qualis Rex fuit ipse, dixit quod nescit. Item, dixit quod xij. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod x. casalia dant annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire castanearum, et j. cabritum, et unum lectonem, et j. gallinam quando Dominus Rex transierit citra Dorium una vice in anno quilibet per se. Interrogatus quare alia duo casalia Domini Regis non dant derecturas Domino Regi sicut ista x. casalia, dixit quod dant omnes derecturas quas debebant dare Domino Regi dant illas Petro Subjerii et Domne Marie sorori ejus. Item, dixit quod omnia ista xij. casalia dant geiras et offreciones et alias derecturas, scilicet, singulos sextarios tritici, et singulos cordarios albos et pro istis cordariis dant singulas tercias morabitini, et debent dare xiiij. xiiij. varas bracalis et pro istis bracalibus dant singulos morabitinos, et pro perna carnarii et pro caseo dant singulas tercias morabitini, et dant geiram in qualibet septimana, et x. casalia dant ij. ij. capones et xx. xx. ova, et alia duo casalia dant singulos capones et x. x. ova: et omnes istas derecturas dant homines ipsorum casalium Petro Laurencii qui fuit almuyssariffus et Petro Subjerii et Domne Marie et Johanni Gunsalvi Rengina et Leprosis Vimarañ.: et omnia ista predicta casalia dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit (quod) cum omnibus istis derecturis quas dant istis hominibus Vimarañ. supradictis dant eis terciam partem vini, et aliam terciam partem dant Domino Regi, et alia tercia pars remanet cum ipsis hominibus qui laborant ipsas vineas; et tamen omnes ipse vinee sunt Domini Regis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Rabisos jacet ibi una vinea et ij. campi; et in Ponte de Silio jacet ibi alia magna vinea et fecit ibi illam Petrus Laurencii qui fuit almuxariffus; et palacium Petri Laurencii est regalengus cum omnibus hereditatibus que pertinent ipso palacio. Item, dixit quod in Lassos jacet una vinea Martini Agustini et est regalenga. Item, dixit quod in Manga jacet alia vinea que fuit de Beverica et est regalenga; et in Bauza omnes vinee qui ibi jacent quas laborat Johannes Regiffa sunt omnes regalenge. Item, dixit quod Johannes Currutus tenet ibidem aliam vineam; et in Prova jacet alia vinea Johannis Johannis de Tourona; et in Manga jacet alia vinea ipsius Johannis Jo-

hannis; et in alio loco qui dicitur Lassos jacet alia vinea Johannis Curruti; et in alio loco qui dicitur Salgueiral jacet alia vinea et est Petri Subjerii et ejus sororis; et in alio loco qui dicitur Area de Onega jacet alia vinea Martini Bugaloos et Martini Menendi; et in Palumbari jacet alia vinea Donne Marie Subjerii, et fuit regalenga. Interrogatus quis dedit ei ipsam vineam regalengam, dixit quod comparavit illam de Johanne Johannis balestario Domini Regis. Et in Pomaribus jacet alia maxima vinea Petri Subjerii et ejus sororis Marie Subjerii; et in eodem loco jacet ibi alia vinea Johannis Bitouti et almuyna alia. Item, dixit quod pomarium Martini Agustini est regalengum, et non facit ullum forum de illo. Item, dixit quod in Prova jacet unus bacellus Johannis Dominici; et super viam jacet alia vinea magna Hospitalis; et vinea Montis est regalenga et tenet illam Matheus Dominici; et alia vinea Montis quam tenet Stephanus Dominici et D. Fernandi; et super vineam Polumbaris jacet unus magnus campus, et tenet illum Nunus Martini; et in Portela jacet alius magnus campus, et tenet illum Johannes Martini. Item, dixit quod de Careiro vetero usque ad Tapiam contra Moucos est totum regalengum, et non dant inde Domino Regi quicquam; et in Madrona alius magnus campus; in rua de Gatis ultra domum Judicis jacet ibi alius magnus campus; et in eodem loco ultra flumen jacet ibi una vinea cum suo pumario, et tenet illam cantor Vimarañ; et super Populacionem jacet alius magnus campus, et tenet illum Johannes Johannis; et circa ipsam Populacionem jacet ibi unus sautus, et tenet illum Martinus Agustini, et non dat inde quicquam Domino Regi; et in Navidagoo jacet alius bacellus, et tenet illum Martinus Chufarro; et in Fromigosa jacet alius magnus campus, et tenet illum Martinus Menendi servicialis; et in eodem loco jacet ibi alius magnus campus, et tenet illum casale Portelle; et in eodem loco jacet alius magnus campus, et tenet illum Alfonsus Johannis; et in Stivada jacent iiij.^{or} magni campi, et tenet eos Petrus Subjerii et soror ejus Maria Subjerii; et circa bacellum Martini Chuffaro jacet alius magnus campus, et tenet illum Passarus: et de istis predictis vineis omnibus et campis et vessatis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, preter illas que sunt scripte que non faciunt forum. Item, dixit quod in riparia Selii stant ix. molendini regalengui, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et in riparia fluvii merdarii stant ibi vj. molendini regalengui, et non dant inde Domino Regi ullum forum, nisi molendinum Martini Cornelii quia dat annuatim Domino Regi vij. varas bracalis. Item, dixit quod in vinea Polumbaris Ecclesie Sancte Marie jacet ibi una leira regalenga contra finem ipsius vinee, et non dant inde Domino Regi quicquam. Isti sunt termini de Creximir: incipitur in rua que vocatur de Gatis in Petra furata; deinde ad Cazavacho; deinde ad petram de genesta; deinde per viam finis de vigia; deinde ad marmolare Sancti Stephani; deinde ad Outarium de cercaria; deinde per citra palumbaria Judicis et Johannis Johannis; deinde per citra hereditatem Johannis Martini; deinde per finem de Mascutellis quomodo vertit aqua; deinde ad Portellam de Candaoso; deinde ad Petram cecunie de Penouzos; deinde ad carvalios de Gaamiro; deinde per finem Outarii de Serra; deinde ad testam devesee Affonsi Johannis; deinde per finem bacelli Martini Chuffar; deinde per finem Montis de moucos; deinde ad Tapam de Trepezido; deinde ad castinarium corve; deinde per finem Campi de Linnaribus; deinde ad testam devesam cantoris Vimarañ; deinde ad Tapias; deinde ad Petram furatam ubi primitus incepimus. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Martinus Gunsalvi, Gunsalvus Pelagii, Martinus Gunsalvi, Martinus Martini, Gunsalvus Petri, Menendus Menendi, Alfonsus Garcie, Gunsalvus Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 710.

(1) *Ecclesiam Sancti Andree*: da egreja ou capella de Santo André sómente resta o nome, dado a um casal onde ella e *gafaria* annexa existiram. — *Lasis*: Laços, casal. — *Rabisos*: Rabiços, casal. — *Palatium Petri Laurencii*: talvez o casal denominado *Paço*. — *Bausa*: Bouça, casal. — *Salgueiral*: lugar. — *Palumbari*: Pombaes, lugar e casal. — *Moucos*: casal. — *Madrona*: Madrôa, rua em Guimarães. — *Gatis*: rua de Gatos, hoje D. João I.º, em Guimarães. — *Fromigosa*: talvez o lugar da Formigosa em Silvares, sito nas extremas de Creixomil. — *Merdarii*: rio Merdeiro. Veja-se a nota ao doc. n.º XCIII. — *Cazavacho*: Sabacho, casal e lugar. — *Mascutellis*: a freguezia de Mascotellos. — *Penouzos*:

Donim — Salvador de

Item in collatione sancti Saluatoris de donim. Stephanus iohanis clericus iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum nec fossadariam set intrat ibi Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam. Item dixit quod Cauta et honores noui et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. nec de ueteri. Laurencius menendi iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Stephanus iohanis clericus. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 32 v.

Emilião — Santo

Hic incipit inquisitio de Sandi et Ecclesie Sancti Miliani de ultra Avem et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie citra Avem ipsius loci. Domnus Silvester, juratus et interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione citra Avem, dixit quod v. casalia, et duo sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea; et duo sunt Roderici Fafiz; et unum casale est Domne Froyle: et non faciunt ullum forum nec pectant vocem nec calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod propter milites Godinorum qui emparant illam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Martinus Martini, Menendus Johannis, D. Pelagii, Menendus Martini, Martinus Pelagii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 716.

Fareja — S. Martinho de

Hic incipit inquisitio Sancti Martini de Farejo et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Joaninus, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod semper herdatores ipsius loci cum Ecclesia Vimarañ. abbadaverunt illam. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quod casalia habentur in ipsa collatione, dixit quot xxxiiij. casalia, et sunt inde vj. casalia et medium Monasterii Polumbarii et habuit ea de testamento, et tria casalia pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, scilicet, in quo morantur Domna Aragunti et Johannes Johannis et Petrus Garcie. Interrogatus quare non faciunt ullum forum ipsa tria casalia et medium sicut istra tria, dixit quod propter quod fuerunt Domni Gunsalvi Sause. Et duo casalia snnt Hospitalis et nescit unde habuit ea; et duo sunt Petri Laurencii, Almuxariffi qui fuit Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Martini Menendi et Dominici Martini, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum est ipsius Ecclesie et habuit illud de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et alium et medium est Sancte Marie Vimarañ. et stat ibi una heremita que vocatur Sanctus Silvester, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud (est) Petri Laurencii mercatoris Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat j. varam bracalis pro fussadaria; et duo casalia sunt Fernandi Cadili

monte do casal da Veiga em S. Thiago de Candoso. — *Gaamiro:* Gámilo, casaes em Candoso. — *Outarii de Serra:* o casal de Outeiro em Candoso. — *Trepezido:* Terpecido, casal em Fermentões.

(1) A *Benedictina Lusitana,* tomo I, pag. 382, transcreve parte da carta de Couto de Donim, dada por D. Affonso Henriques ao mosteiro de Tibães em Guimarães a 26 de fevereiro de 1135, que tambem é citada por João Pedro Ribeiro, *Dissert. Chronol.*, tomo IV, parte 1.ª, pag. 160. Eis o texto da *Bened.*, que por lapso omittimos no respectivo lugar, que seria em seguida ao doc. n.º LXXXII: In honorem Jesu Christi, B. Mariae Virginis, et S. Martini Episcopi, pro remedio animae meae, et parentum meorum, et pro vobis Reverendissimo Abbati Domino Nuno facio Cautum ad illum Monasterium de Tibianes, de omni illa hereditate quam habet in Villa de Donim, ita vt illa hereditas sit sit ingenua, tam in hominibus, quam in rebus, quam etiam in terminis ab onni foro, quod ad Regem pertinet.

(1) Esta freguezia pertence e pertencia em 1258 ao julgado da terra de Lanhoso á excepção dos casaes mencionados no texto, que eram do julgado de Guimarães, motivo por que vão inseridos aqui.

Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum de Paparia, et dat ij. varas et mediam bracalis pro fussadaria, et j. sextarium minus terciam panis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum de Cavatoio herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat ix. varas pro fussadaria; et aliud est Ecclesia de Cerzedo et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et stat ibi una heremita que vocatur Sanctus Romanus; et medium casale est Johannis Pelagii et Egee Pelagii fratrum Palacioli de Sausa, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martini Vincencii Santarañ. cum sua germanitate et Monasterii Polumbarii, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat unam varam et mediam bracalis pro fussadaria; et aliud est filiorum et nepotum Pelagii Monachi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat xviij. varas bracalis pro fussadaria; et vj. casalia et medium sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi de uno casali de Rooriz mediam spatulam cum vj. costis, et medium cabritum, et j. caponem, et x. ova, et v. solidos de servicio, et j. lectonem, et j. alqueire castanearum, et iij. varas et mediam bracalis, et j. franganum, et v. ova; et tria casalia in quibus morantur Laurencius Johannis et Petrus Petri Alcarra et Petrus Dominici dant annuatim Domino Regi singulas spatulas, et singulos capones, et xx. ova, et singulos franganos, et singulos caseos, et singulos almudes castanearum viridum, et singulos lectones, et singula bracalia de vij. varas bracale, et v. v. solidos de servicio; et aliud casale de Portela dat unam spatulam cum xij. costis, et unum coracillum, et j. caponem, et x. ova, et j. cabritum, et j. almude castanearum, et j. lectonem si habuerit eos, et v. solidos de servicio, et iij. varas et mediam bracalis; et aliud casale de Cruce dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et cabritum, et j. almude castanearum viridum, et iij. varas et mediam bracalis, et dat annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si habetur (ibi) aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Arnado jacet j. leira; et in Agras j. leira; et in Linnaribus j. leira et in Ripa fluvii j. leira; et campus de Barrada est totus regalengus; et in Agro mediano j. leira; et in conchouso circa domos una magna peza campi; et in Ameano j. leira; et in conchouso vinee j. magna peza campi et medium sautum de Colaribus: et de istis predictis leiris annuatim dant Domino Regi j. spatulam porci cum xij. costis, et j. cabritum, et j. caponem, et x. ova, et franganum, et v. solidos de servicio, et j. coraxillum, et vij. varas bracalis, et dant terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Vineis circa vineam filiorum Pelagii Maquia jacet una vinea, et dant inde annuatim Domino Regi j. quartam vini de dereitura, et medietatem vini; et in conchouso quod fuit de Fernandino j. leira; et in Segui j. leira; et in Linnaribus viij. leire; et in Ceona j. leira; et in chausa Dominici Martini j. leira; et in Lamosa ij. leire; et in Fraxinario unus sautus; et in Agro mediano unus campus; et in Fonte de dona plaza j. leira; et in Restelio una vessada magna; et in Podezo jacet j. leira bona; et in Lama regalenga unus magnus campus, et dant inde annuatim j. franganum, et v. ova; et subtus molendinum de Cruce j. leira; et super senariam Almuyxariffi j. leira vinee; et in pressa anaxe ij. leire; et super chausam de Calvis unus magnus campus; et campus de olariis est totus regalengus; et subtus heremitam Sancti Romani j. vinea. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod casale quod fuit Dominici Maiordomi quis moratus fuerit in illo loco debet esse Maiordomus et pausa Divitis hominis; et casale Menendi Bimo est pressum ganati. Item, dixit quod in ipsa collatione habetur ibi unus mons magnus, et ipsi herdatores ipsius collationis laborant ipsum montem et unquam inde dederunt ullum forum Domino Regi; et venit abbas Palumbarii qui habet hereditatem in ipsa collacione et constrinsit ipsos herdatores pro ipso monte; et venit abbas ipsius Ecclesie Sancti Martini Michael Pelagii et refertavit ipsis herdatoribus pro se et pro Domino Rege quare non dabant quinionem Domino Regi et ipsi Ecclesie; et venit ipse Michael Pelagii cum ipsis herdatoribus et cum abbate Polumbarii ad Vimarañ. coram Johannem Fernandi qui tunc temporis erat Judex Vimarañ. et coram aliis multis bonis hominibus, et dede-

runt pro judicio quod sicut Dominus Rex habebatur in villis ipsius collationis quod ita haberetur in montibus; et postea fuerunt ipsi herdatores ad abbatem Polumbarii, et venerunt cum ipso abbate et cum suis fratribus et diviserunt ipsum montem, et dederunt inde terciam partem Palumbario et duas partes acceperunt ipsi herdores pro se, et noluerunt clamare homines Domini Regis, nec dederunt inde quinionem Domino Regi nec ipsi Ecclesie, et Dominus Rex nunquam habuit inde ullum directum nec habet. Item, dixit quod in campo de Figaria jacet una leira, et in vinea que fuit Dominici Maiordomi jacet una leira. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Moguimiz, Johannes Muniz, Gunsalvus Fernandi, Johannes Fernandi, Petrus Petri, Durandus Gomecii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 704.

Fermentões — Santa Eulalia de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Ovaye de Forramondano et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Joaninus Caravel, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est inde medietas Sancte Marie Vimarañ. et alia medietas est herdatorum. Interrogatus unde Sancta Maria habuit ipsam Ecclesiam, dixit quod nescit. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xliiij. casalia, et unum est ipsius Ecclesie et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et tria sunt Monasterii de Costa et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt sunt Johannis Corruti, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum est Domne Elvire Bracarensis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et tria sunt Johannis Dominici canonici Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Dominici Johannis Mauri Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo fuerunt Gunsalvi de Frandes, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et tria sunt Hospitalis et habuit ea de testamento, et non faciunt ullum forum propter suum privilegium; et unum est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martini Reymondi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Michaelis Laurencii, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et tria sunt Orrace Manteiga, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est filiorum Petri Salvatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Alfonsi Pelagii, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud est Durandi Martini, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martini Johannis Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Domni Simeonis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Gomecii Cochon, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Sancti Jenesii, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martini Magareffe Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud (est) Fernandi Johannis Verve, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et vij. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod iiij. casalia dant annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et iij. almudes tritici, et j. cabritum, et j. caponem, et x. ova, et j. caseum, et vij. varas bracalis, et dant terciam omnium fructum, et j. quartarium panis, et j.

(1) Esta freguezia pertence hoje ao concelho de Fafe. — *Heremita... Sanctus Silvester:* veja-se a nota ao doc. n.º XX. — *Heremita... Sanctus Romanus:* não ha vestigios d'esta ermida; conserva-se o nome de S. Romão em um lugar proximo d'esta freguezia e sito em Serzedo, limitrophe. — *Rooriz:* Rariz, casal. — *Portela:* Portella, casal. — *Cruce:* Cruz, casal. Tambem um lugar tem a mesma denominação. — *Arnado:* campos. — *Agras:* campos. — *Linnaribus:* Linhares, campos. — *Agro mediano:* Agro meão, campo. — *Colaribus:* será Silvares, casal? — *Lamosa:* Selamosa, campos. — *Podezo:* Podenço, campo do casal da Caveira. — *Olariis:* Oleiros, casal hoje da freguezia de Serzedo e nos limites d'esta. — *Figaria:* Figueira, campo do casal do Cabo.

puzalem vini pro heiradiga; et alia tria casalia dant annuatim Domino Regi quilibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici; et j. cabritum et j. caponem, et x. ova, et j. caseum, et vij. varas bracalis, et dant terciam partem panis et medietatem vini, et dant heiradigam sicut ista iiij. casalia supradicta. Item, dixit quod de vinea Pelagii Rebentine dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis, et j. sextarium panis, et dat inde medietatem fussadarie et aliam medietatem de foro; et de molendino de Archo dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus predictis, dixit quod campus de Assorosa est regalengus, et est inde medietas Domini Regis et alia medietas Sancte Marie Vimarañ. Item, dixit quod in eodem loco de Assorosa jacent alii iij.[es] campi, et est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Fernandi Johannis et Dominici Johannis Mauri et Domne Elvire; et in eodem loco de Assorosa jacet alius campus intiger Domini Regis, et tenet eum Johannis Corrutus; et super vineam Johannis Corruti in Tapia jacet unus campus et tenet (eum) Johannes Corrutus cum sua germanitate. Item, dixit quod in vinea que fuit Petri Feo de Fervencia jacet ibi una leira regalenga circa leiram que vocatur de Petra maladoira, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi; et in eadem vinea in fundo circa Viam covam et jacet circa vineam Domne Elvire Bracaren. et non faciunt de illa ullum forum Domino Regi. Item, dixit quod in vinea Johannis Corruti in eodem loco jacent ibi iij. leire vinearum, et de duabus dant inde annuatim Domino Regi terciam partem vini, et de alia dat annuatim Domino Regi vj.[tam] partem vini. Item dixit quod in eodem loco circa ipsam vineam Johannis Corruti jacet unus campus et una vinea filiorum Petri Feo et Martini Pelagii et dant inde vj.[tam] partem vini et panis. Item, dixit quod Petrus Feo accepit unam pezam campi in loco quod dicitur Campus lacune, et fecit ibi unum sautum, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi; et in campo senarie jacet una leira, et diviserunt inter se filii Petri Feo et consubrini ejus, et dant inde terciam partem Domino Regi, et faciunt modo ibi sautum. Item, dixit quod in Agra castinarii corve jacet ibi una peza campi, et dant inde terciam partem panis Domino Regi. Item, dixit quod in campo Talii circa molendinos canarii jacet ibi unus magnus campus, et dant inde terciam partem panis Domino Regi, et j. caponem, et x. ova. Item, dixit quod in Campo de Remolia jacet ibi unus campus regalengus, et tenet eum Stephanus Barral et non facit de illo ullum forum Domino Regi, et in eodem loco jacet ibi alius campus, et dant inde annuatim terciam partem panis Domino Regi, et laborant illum iij. homines. Item, dixit quo in Almexenali jacet una leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis; et in Petra maladoira jacent ibi iij. leire et iij. castinarii, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant de ipsis castinariis j. caponem et x. ova Domino Regi. Item, dixit quod de vinea Johannis Zancade cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi j. quartam vini. Item, dixit quod in vinea que fuit Subjerii Norze, sicut incipit in Petra deffense et vadit topatum ad carvalium Vie cove ad sursum, est tota regalenga, et de medietate dant inde terciam parte vini Domino Regi, et debebant dare medietatem vini de tota, et de alia medietate non dant ullam forum Domino Regi. Item, dixit quod circa Petram de Almazor jacet ibi unus campus; et ad Portam laurarii jacet ibi unus campus, et fecerunt in illo sautum, et non dant inde nichilum Domino Regi; et in senaria Johannis Dominici canonici Vimarañ. jacet intus in ipsa senaria j. leira vinee; et extra ipsam senariam jacent due leire, et dant inde annuatim de ipsis leiris de extra j. caponem, et x. ova, et terciam partem panis et vini; et in Carvalio lubi jacet j. leira, et dant inde annuatim Domino Regi unam taligam panis; et subtus Vineam laurarii jacet ibi unus campus, et dant inde terciam partem panis Domino Regi; et in Barro jacent due magne peze campi, et dant inde terciam partem Domino Regi, et dant inde j. caponem. Item, dixit quod circa Caleli subtus rigum jacet unus campus, et dant inde terciam partem Domino Regi, et super rigum quod vadit pro Caleli jacet unus campus, et est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Sancte Marie. Item, dixit quod super Alvarinum in fundo vinee Gomecii Cochon jacet ibi j. leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. quartam vini; et in vinea Alvarini jacet ibi j. leira, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini. Item, dixit quod in Petra Palacioli jacet ibi unus magnus campus, et laborant illum iij.[es] homines, et dant

inde terciam partem panis Domino Regi, et in Carvalio de Cervelis super viam jacet j. vessada et j. leira, et tenet illam Gomecius Cochon et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem panis; et in Lamis jacent ij. Leire, et dant inde terciam partem panis Domino Regi. Item, dixit quod in Tacina jacet una vessata magna; et in Varzenela jacet alia vessata; et totus Fojoo de via ad inferius est totus regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem panis. Item, dixit quod in Joynal jacet unus campus magnus, et est inde medietas Domini Regis, et alia medietas est Sancte Marie Vimarañ. Item, dixit quod totus Covelo est regalengum cum totis suis castinariis; et dant inde terciam partem Domino Regi; et in Ervilacosa jacent ibi ij. leire. Item, dixit quod in Hermo jacet unus campus regalengus; et in Fojo jacet ibi j. vinea magna cum suo pomario et cum toto suo plantato est regalengus de talio Domni Gomecii usque laurarium; et campus de ramis est totus regalengus et laborant illum iij. homines, et dant terciam partem panis et medietatem de omni regalengo supradicto, et dant quilibet per se unum quartarium panis; et in bauza Fernandi Rebisqui jacet una leira, et dant inde terciam partem Domino Regi; et in Restebelis jacent due leire, et dant inde annuatim Domino Regi ij. alqueires panis, et si Maiordomus noluerit istos alqueires debent dare terciam partem panis. Item, dixit quod in Turre ultra riparium jacet unus sautus et tojal, (et) accipit Gomecius Cochon de ipso tojali et de ipso sauto et non dat inde nichilum Domino Regi. Item, dixit quod in Bausis super viam jacet ibi unus campus Domini Regis, et accipit illum Gomecius Cochon et non facit de illo campo ullum forum Domino Regi; et in Varzena jacet ibi j. leira. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Menendi, Menendus Johannis, Stephanus Petri, Petrus Martini, Domnus Giraldus, Menendus Michaelis, Fernandus Subjerii, Domnus Silvester, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 720.

Figueiredo — S. Payo de

Item in Collatione sancti Pelagii de figueyreto. Dominicus pelagij capellanus ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set dant de ista Ecclesia Rico hominj uel prestamario semel in anno. ij. capones. et. xii. pane de tritico de Vimaranis et. j. cabaazam de uino de uno almude. Item dixit quod sunt ibi. xv. casalia et due quintane Regalengue de istis uero Casalibus dant annuatim tertiam partem de omnj auctuno et medietatem de milio. et painzo et de feigionibus et lino serotino et de uina de fabis uero remanet et in arbitrio Judicis utrum sicut de auctuno uel de serotino si quantum iudicauerit quod sicut de auctuno dabunt tertiam partem si uero de serotino medietatem. Item dixit quod de istis. xv. uero Casalibus sex inde faciunt tale forum silicet de casali Pelagij mauro et de casali dominici pelagij. et de casali de Becente armado. et de casali Petri suarij et de casali de Outeiro et de casali de Gonsaluo didaci dant domino Regi annuatim singulas spatulas. de. xii. costis. cum suis pedibus et singulos alqueires de uino et singulos alqueires de castaneis et prima die Januarij singulos bragaes de directura et pro introydo singulos cordarios albos et singulos cabritos et pro pascha singulos caseos cum. x. x. ouis et in prima die Madij singulos bragales et pro sancto Johanes singulas taleigas de centeno pro fugacijs et pro sancto Michaeli singulos bragales et singulos capones cum. x. x. ouis et. ij. ij. franganos excepto de Casale Dominici pelagij quod dant magjs. j. farnganum pro mazanis et alium franganum pro castaneis et singulos sextarios de pane pro eyradiga de suo quite si uero habuerit uinum dabunt singulos quartarios de communj pro eyradiga dabunt etiam. j. quartam de uino de suis cupis pro directura sicut de Casali de Padornelo. et de Casali Pelagij caualeiro dant singulas spatulas et singulos alqueires de uino et singulos alqueires de castaneis et in prima die Januarij singulos bragales

(1) *Assorosa:* Amorosa, casaes nas extremas d'esta freguezia e Azurey. — *Fervencia:* Fervença, casal. — *Canarii:* Caneiros, lugar. — *Almazor:* Almansor, lugar. — *Laurarii:* Loureiro, casal. — *Barro:* Bairro, casal. — *Palatiolo:* veja-se o documento n.º LIII e nota.

et pro entroydo singulos cordarios et singulos cabritos et pro pascha singulos caseos cum. x. x. ouis et in prima die Madiij singulos bragales et pro sancto Johanes singolas taleigas de centeno pro fugacijs et de sancto Michaele singulos capones cum. x. x. ouis et. ij. ij. franganos et singulos sextarios de pane pro eyradiga de suo quite si uero habuerint uinum dabunt et singulos quartarios de ca........ (1) Item de casali de perros dant. j. spatulam sine uino et castaneis et pro entroydo. j. cordarium et. j. cabrito et pro pascha. j. caseum. cum. x. ouis et pro sancto Michaele. j. caponem cum x ouis Item de Casali de Martinus suariz dant. j. spatulam et. j. alqueire de uino et. j. alqueire de castaneis et in prima die Januarij. j. bragale et pro entroydo. j. cabrito et pro pascha. j. caseum cum. x. ouis. et in prima die Maij. medium bragale et pro sancto Johannes. j. taleiga decem pro fugacia et pro Sancto Michael. j. bragale. et. ij. capones cum xx. oua et. ij. franganos et pro eyradiga. j. sextarium de pane de suo quite et unum sextarium de uino de communj et. j. almude de uino de sua cupa si habuerit Item de casali de Conde. j. spatulam et et. j. alqueire de uino et alium de castaneis et. j. cabritum et. j. caseum cum x ouis et. ij. bragales et. j. fugacia centena de. j. taleiga et. j. capom. x. oua. ij. franganos et pro eyradiga. j. sextarium de pane de suo quite et. j. puzale de uino pro eyradiga de communj et dant. j. quartam de uino de sua cupa si habuerit. Item de casali ermo dant. j. spatulam et pro madio. j. bragale. Item de casali de Rippa dant. j. spatulam et pro Madio. j. bragale et. j. taleiga de centeno pro fugacia. Item de casali de Petro bono. j. spatulam et. j. alqueire de uino et alium de castaneis et in januario. j. bragale et pro introydo. j. cordarium et. j. cabritum. et. j. caseum cum. x. ouis—et pro sancto johanes. j. taleiga de centeno pro fugatia et pro sancto Michael medio bragale et. j. capom. x. oua et j sextarium de milio pro eyradiga de suo quite et. j. puzale de uino de communj pro eyradiga et. j. quartam de uino de sua cupa si habuerit et hoc totum per mensuram vimaranis et de omnibus istis casalibus. dant singulas garfas annuatim de seebe. Item dant de piris et mazanis medietatem si isti arbores tollunt panem uel asoonbrant et dant dedibus istis casalibus Maiordomo dominj Regis pro lino temporaneo. ij. ij. denarios—Item de casali de Arrizado nichil dant quia non est populatum quod si esse populatum faceret forum sicut unum de supradictis. Item dixit quod de istis supradictis. xv. casalibus quicumque habuerit porcam uel porcas quotienscumque peperint dabunt leitigam de ipsis. Item de quintana de Ripario dant. j. spatulam. et. j. bragale de fossadaria et addidit quod audiuit a pluribus quod de progenie Pelagij monteiro debent uel debet esse Maiordomus terre. Item de quintana Didaci arie dant. j. spatulam et. j. bragale e. j. capom et filij et nepotes eius debent esse Maiordomus terre per forum. Item de hereditate de Gometio mercham quod habet in campo dat. j. spatulam et. j. sertam de porros—Item de hereditate de Ripa. j. frangano quod est fernandi Gometij. Item de hereditate Petri abade. j. bragale Item de hereditate domne alragunti. j. bragale et. iij. puzales de uino Item de hereditate Martinj gonsaluj. vi. quartas de uino. Item de hereditate Pelagij didaci. vi. quartas de uino cum Ecc.ª Item de hereditate de Pintos medium bragale et. j. canada de castaneis sicis. Item de casali Pelagij mouro. ij. canadas de castaneis siccis—. Item de casali Dominici pelagiz. j. canada et de castenarijs qui dicitur de perras. j. canada. Item de casali de Becente armado. viii. canadas. Item de casali Petri suariz. iiij. canadas. Item de casali de tonde. ij. canadas. Item de casali de Outeiro. ij. canadas. Item de casali Petrus menendi de somoza. ij. canadas. Item de casali de Petrilino. ij. canadas. Item de sauto que stat ad portam Petri alfonsi. ij. canadas. Item de casali Martinj suariz. ij. canadas. Item de casali de Padornelo. ij. canadas. Item de casali Pelagij caualeiro. ij. canadas. Item de cepas. j. canada et due canade de istis faciunt. j. alqueire de Vimaranis. Item dixit quod dant domino Regi annuatim de alijs leiris scilicet in pomar maijor. j. leira de qua dant medietatem milij et tertiam partem de centeno et iiij denarios. Item sub chousa. j. leira de uinea de qua dant medietatem de uino et iiij denarios Item de campo de lodreiro dant medietatem milij et tertiam partem de centeno et. j. solido et de castenarijs qui ibi stant. j. franganum. Item de castenarijs de linares. j. frangano. Item in lagea. j. uinea. Item de castenario de carreiro. j. franganum. Item de castenarijs de casali. Pe-

(1) Está uma linha cortada no alto da pagina.

lagij estremiriz. j. capom. Item de campo de cernadelo dant medietate de milio et tertiam de auctuno et in hoc campo stabat. j. castenarium de quo dabant annuatim. j. franganum et Martinus laurencij de cunia adidit ipsum castenarium dominj Regis et fecit de illo unam tuliam pro ad se. Item in padrom. j. leira de qua dant medietatem de milio et tertiam de centeno et ij denarios. Item in Padrom alia leira. de qua dant medietatem de mjlio et tertiam de centeno et viij denarios. Item in loco qui dicitur lagar Petri alfonsi stabant ibi. iij. castenarios de quibus dabamt. j. franganum et medio de capom terciam de centeno et medietatem de milio et scindint illos Maiordomus dominj Stephanj suerij de bilmir pro ad suam casam faciendam Item dixit quod ipse Stephanus suerij scindint alios centem castenarios dominj Regis pro ad ipsum casam. Item circa hospitale. j. casali Petri alfonsi. j. capam de quo dant medietatem de milio et tertiam de auctuno. Item in agrelo. Petrus uimenarius de vimaranis scindint. j. castenarium Regalengum et duxit eum pro ad suam casam et est ibi alium castenarium dominj Regis de qua dant. j. franganum annuatim. Item in cardido. j. castenarium de quo dant. j. franganum. Item de campo de casali de Eyrigo dant medietatem de milio et tertiam de auctuno et. ij. solidos. Item in maluessada. j. campum de quo dant tertiam de omnj fructu. et. j. franganum. Item de campo de seixido dant sextam partem de pane. Item de campo de nogueira et super chousa. j. leira et in iuncosa. j. campo et de omnibus istis dant sextam partem panis. Item sub deuesa de Ecclesie. j. leira de qua dant medietatem de milio et tertiam de auctuno. Item in seixido. j. leira de qua dant tertiam partem de omnj fructu. Item in caoso. j. leira de qua dant tertiam de omni fructu. Item in talióó. j. campum de quo dant sextam partem panis. Item sub uerea de talióó. j. campum de quo dant sextam panis. Item in figueiróós. j. uinea de qua dant sextam partem uinj. Item in monte de Reconquelo et in Castinario ruuial et in fugio sunt ibi bauzas de quibus dant sextam partem panis. Item in quintas. iiij. leiras de quibus dant sextam partem panis Item in cardido. iij. leiras de quibus dant sextam partem panis. Item in fundo de agrelo. ij. leiras de quibus dant sextam panis. Item in casali de gio. j. campum de quo dant tertiam panis et conparauit eum Petrus uimenarius et non dant inde nichil domino Regi. Item in casali de Gonsaluo didaci. iij. leiras de uinea de quibus dant medietatem de uino et. ij. franganos. Item in porto de cardido. j. leira de qua dant tertiam partem panis et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum panem. et ducunt panem et uinum ad quintana de brito. Item dixit quod pectant uocem et calumpniam et dant geiram si fuerint requisiti et dant loitosam domino Regi. Item dixit quod cauta et honores noui non sunt ibi et milites et ordines et ame militum non sunt ibi. Item dixit quod de ista collatione dant annuatim in renda LXXX modios inter panem et uinum et LXXX affusaes de lino Pelagius petri — Dominicus pelagiz — Petrus martiniz — Michael dominici — Martinus martinj — Petrus bonus — Martinus suariz iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Dominicus pelagiz capellanus. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 31.

Fradellos (2)

Hic incipit inquisitio ville que vocatur Fradelos et sunt omnes parrochiani Sancti Cosmati de Garffi et Sancti Johannis de Castellanis et Sancti Juliani de Celafao. Johannes Gonsalvi, juratus et interrogatus quot casalia habentur in ipsa villa, dixit quod fuerunt v. casalia de veteri, et modo morantur ibi ix homines, et illi viij. homines sunt herdatores, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant inde annuatim ipsis militibus de Garffi supradictis de Garffi j. modium panis per stivam, et dant Ordini de Avis v. almudes panis, et ij. gallinas, et x. ova; et aliud casale est Ecclesie Ville Nove et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum. Interrogatus si habet ibi aliquod Regalengum, dixit quod non, sed dixit quod laborant Regalengum in alia collacione Ville Nove, et dant inde annuatim Domino Regi quartam partem omnium fructuum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Petri, Petrus Johannis, Petrus Martini, omnes isti peribue-

(1) *Padornelo :* casal.

(2) Este lugar pertence hoje á freguezia de Arosa, que n'esta data ainda não estava constituida.

runt testimonium predictum verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 714.

Gandarella — Salvador de

Hic incipit inquisitio Sancti Salvatoris de Gandarela et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Michaelis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Monasterii Cerzedelli et Sancte Marie Vimarañ. et ad presentationem ipsius Monasterii et ipsius Ecclesie Bracarensis Archiepiscopus Sujerium Egee in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quot xiij. casalia, et ix. sunt Monasterii Cerzedelli et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torviscatam; et duo casalia in quibus morantur Petrus Michaelis et Martinus Juliani dant annuatim Domino Regi viij. viij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud casale in quo moratur D. Petri dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliude casale in quo moratur Petrus Juliani dat annuatim Domino Regi j. quartam vini, et j. gallinam pro fussadaria; et tria sunt Sancti Tirsi et nescit unde habuit ea, et non pectant vocem et calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem Militum Fafianorum. Et dixit quod casale de fine de Ganderela dat annuatim unam mosteam palee, et j. gallinam pro fussadaria; et aliud est Petri Petri clerici ejusdem Ecclesie, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Johannis Capitis Militis; et aliud est Egee Martini herdatoris, et non pectat vocem et calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod numquam fecit ullum forum. Item, dixit (quod) hereditate Petri Petri Outarii cum sua germanitate dat annuatim Domino Regi vij. varas bracalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est. Pelagius Fernandi, Petrus Michaelis, Gunsalvinus, Pelagius Pelagii, Martinus Gunsalvi, Gunsalvus Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium quilibet per se verbo et verbum sicut primus.

Vide *Ibidem,* pag. 702.

Garfe — Santos Cosme e Damião de

Hic incipit inquisitio Sancti Cosmadi de Garfi et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Michael Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Militum et Gubernatorum ipsius loci. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod solebant inde dare iij. modios vini per stivam, et j. sextarium milii, et vij. varas bracalis, et hoc forum solebant dare Domino Comite Henrico secundum quod audivit dici, et modo similiter istud forum dant Militibus et Ordini de Avis, et illud jus quod Dominus Rex debebat inde habere habent Milites et ipsa Ordo, et ad presentationem ipsorum Militum et Ordinis et herdatorum Bracarensis Archiepiscopus priorem constituit in eadem. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod lvj. casalia, et v. sunt inde Ordinis de Avis, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Interrogatus unde habuit ea, dixit quod audivit dici multociens Commendatori ipsius loci quod ipse Ordo habuit ea de Domino Comite Henrico. Et duo sunt Roderici Vicencii, et similiter audivit dici quod genus uxoris ejus habuit ea de Comite Domno Henrico; et tria sunt filiorum Fafie Godini, et similiter avus eorum habuit ea de Comite Domno Henrico; et duo sunt filiorum et nepotum Domne Marie Pelagii, et similiter ipsius avus Domne Marie Pelagii habuit ea de Comite Domno Henrico, et hoc dixit de auditu; et vij. sunt Monasterii de Sauto et nescit unde habuit ea; et tria sunt Fontis Arcate et nescit unde habuit ea; et unum est ipsius Ecclesie et nescit unde habuit illud; et xxxv. casalia sunt herdatorum, et isti herdatores dant annuatim Militibus predictis et Ordini xxv. spatulas, et xxv. cabritos, et xv. bracales de vij. varis bracale, et iij. modios panis per quayram, et vj. modios vini, et pectant vocem et calumpniam illis predictis Militibus et Ordini, et totum hoc forum solebant facere Domno Co-

miti Henrico, sicut audivit dici. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod habentur ibi quebrate de quibus dant x. quartarios panis, et totum hoc levant illi predicti Milites et Ordo quia dicunt quod Comes Domnus Henricus dedit eis totum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Michaelis, Egeas Fernandi, Menendus Martini, Petrus Petri, Muninus Johannis, Egeas Menendi, Fernandus Dominici, Petrus Petri, Martinus Petri, Martinus Pelagii, omnes (isti) peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Ibidem*, pag. 714.

Gemeos — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Marie de Geminis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Fernandi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Petri Sujerii canonici Vimarañ. et ejus projeniei. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit (vel debet) habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxv. casalia et una quintana, et unum est Martini Reimondi Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam; et vadit ad chamatum, et dat iij. varas bracalis pro fussadaria, et xvj. denarios; et aliud est Orrace Manteiga et Monasterii Arauce, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Hospitalis et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum propter suum privilegium; et aliud est Fernandi Gunsalvi Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et duo sunt Domne Marie Menendi, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem ipsius Domne. Et duo sunt Petri Sujerii canonici Vimarañ., et unum istorum pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum. Interrogatus quale est ipsum casale quod pectat vocem et calumpniam, dixit quod casale de Barro. Interrogatus quare non pectat illud aliud casale vocem et calumpniam, dixit quod propter ipsam predictam honorem. Et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Romani Guidaz Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et quintana est uxoris que fuit Nuni Martini; et aliud est Ecclesie Sancti Jorgii et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Monasterii de Costa et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Vilarini et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud casale et medium quod fuit Subjerii Pipionis est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud casale et medium fuit Gunsalvi de Frandes, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud casale est filiorum Egee Fusarii herdatorum, et de isto casali est inde tertia pars ipsorum Militum supradictorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est nepotum de Riquianis herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et duo casalia fuerunt Domini Regis et tenent modo ea filii et nepotes Marie Subjerii, que fuit nutrix Domni Martini Sancii. Interrogatus quis dedit ipsa casalia Domini Regis ipsis filiis et nepotibus ipsius nutricis, dixit quod Dominus Rex Sancius avus istius Regis dedit ipsa casalia ipse nutrici Marie Subjerii predicte, que nutrivit Domnum Martinum Sancii. Interrogatus si vidit inde unquam cartam per quam Dominus Rex dedit ipsa casalia ipse predicte nutrici, dixit quod non. Et nos Inquisitores vidimus inde cartam sigillatam apertam istius Regis sub hac forma: — Sancius Dei gratia Rex Portugallie pretori Vimarañ. salutem. Mando vobis quod integretis Mariam Subjerii, nutricem Domni Martini Sancii, de illa hereditate de Calvis quam ei dedit Domnus Rex Sancius avus meus: et mando vobis quod paretis ei eam bene sicut pareretis mihi. Unde aliud non faciatis. Datum apud Gardiam. viij.º die Aprilis. — Et alia duo casalia Domini Regis tenuit ea Domnus Subjerius Reimondi in sua vita, et ad suam mortem renunciavit ipsa casalia Sancto Tirso, et modo tenet ipsa casalia Domnus Menendus Subjerii in prestimonio de ipso Monasterio Sancti Tirsi, et aliud tria casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt de istis casalibus Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij.

costis, et singulos almudes castanearum viridum, et singulos cabritos, et singulos capones, et x. x. ova, et vij. vij. varas bracalis, et duo istorum trium dant singulos corazillos, et singulos franganos, et v. v. ova, et singulas taligas panis; et aliud casale est servizaria et ideo non dat corazillum: et dant omnia singulas gallinas quando transierit Dominus Rex citra Dorium una vice in anno, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini vinearum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus predictis, dixit quod in loco qui dicitur Conchouso Petri Subjerii de Briteiros jacet ibi una magna peza campi; et in Froiam jacent ibi ij. peze campi; et in alio loco in Froiam jacent ibi ij. leire et unus sautus; et in ipso loco subtus carvalium carraria que ibat per Regalengum ipse Petrus Subjerii predictus de Briteiros misit ipsam viam in sua vinea, et fecit viam per alium locum per Regalengum; et subtus chausas de Lubelo jacet una peza campi; et ad portam casalis Domni Menendi Subjerii jacet unus sautus, et dant pro isto sauto et pro alio sauto predicto vij. varas bracalis: et totum hoc Regalengum dederunt cuidam casali depopulato Domini Regis quod ibi jacebat, et modo est populatum: et isti campi et iste leire fuerunt alterius casalis de alia collatione. Item, dixit quod in loco qui dicitur Villa Viridis jacet unus campus, et plantaverunt ipsum campum de sauto et postea fuit plantatus, et nunquam inde Dominus Rex habuit ullum forum. Interrogatus quis plantavit ipsum campum, dixit quod Johannes Alfonsi de Tras Rio. Et in Fonte de Brados jacet una leira; et in Casela jacet alia leira; et in Vinali j. leira; et de hereditate Martini Riparie dant vj. denarios pro fussadaria; filii et nepotes Petri Menendi debent esse serviciales; et in Presa jacet una leira. Item, dixit quod in cortinali casalis Outarii de Calvis Romani Guide jacet j. leira regalenga, et solebant inde dare terciam panis, et modo non (dant). Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod in loco in vinea Johannis Alfonsi in Villa Viride jacet ibi Regalengum. Interrogatus in quo loco ipsius vinee jacet ipsum Regalengum, dixit quod in fine ipsius vinee jacet Regalengum, et quando fecerunt ipsam vineam collegerunt ipsum Regalengum intus cum de ipso sauto et cum cerzariis et cum uno carvalio. Et contra vineam ipsam jacet aliud Regalengum de sauto magna sicut vadit per stratam pro ad Polumbarium, et de alia parte per stratam quomodo vadit ad unam covam de Chorenti; et in Barro jacent ij. leire, et dant annuatim j. almude panis, et si Maiordomus noluerit istum almude panis, debent dare terciam partem omnium fructuum; et de hereditatibus de Barro herdatorum Petri Subjerii canonici et aliorum herdatorum, et dant inde annuatim vj. denarios pro fossadaria; et in Pomardique j. leira; et in Bacelali j. leira. Item, dixit quod homines Martini Menendi Militis, et homines Ordinum et herdatores rumpunt in montibus, et non dant inde ullum forum Domino Regi, nec sui homines qui morantur in suis casalibus non rumpunt in ipsis montibus. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Johannes Pelagii, D. Salvatoris, Menendus Petri, Martinus Pelagii, D. Pelagii, Johannes Petri, Menendus Petri, Johannes Menendi Rosatus, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum, quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 692.

Golães — S. Lourenço de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Ovaye de Golaes et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. D. Gunsalvi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod semper herdatores abbadaverunt illam, et Domnus Martinus Sancii forciavit eos herdatores de ipsa Ecclesia, et modo est Sancti Tirsi, et Domni Martini Egidii. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xix. *(sic)* casalia, et viij. casalia et medium sunt inde Sancti Tirsi et habuit ea de testamento; et vj. casalia et medium sunt inde Domni Martini Egidii; et v. casalia sunt Sancti Romani et habuit ea de testamento; et tria sunt Nunionis Martini canonici Vimarañ.; et tria sunt Ecclesie Sancti Jachobi Vimarañ.; et j. casale et medium est de Refoios et habuit illud de testa-

(1) *Barro:* Bairro, casal. — *Villa Viridis:* Villa Verde, casal; veja-se o doc. n.º XXXIII e nota.

mento; et tria sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento; et aliud est Hospitalis; et viij. sunt herdatorum; et aliud est Leprosorum de Baucis, et de casali ipsorum Leprosorum dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et unum cabritum, et j. lectonem, et j. taligam panis: et ista casalia supradicta pectant vocem et calumpniam Monasterio Sancti Tirsi et Domno Martino Egidii. Interrogatus quare, dixit quod quantum jus ibi Dominus Rex habebat, totum dedit Domno Martino Sancii et Domne Orrace Sancii, et post mortem Domni Martini Sancii habuit Monasterium Sancti Tirsi ipsam medietatem Domni Martini Sancii. Item, dixit quod in Varzenela villa istius collacionis habentur ibi tria casalia, et unum est Domne Maioris Menendi; et aliud est Sancti Romani de Aroes et habuit illud de testamento; et aliud est Dominici Johannis herdatoris cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi vij. varas bracalis; et aliud est Marine Gunsalvi herdatricis cum sua germanitate, (et) pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et aliud est Sancie Alvim, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Domini Regis, et dat inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam milii, et j. cabritum, et ij. gallinas, et xv. ova, et iij. varas et mediam bracalis, et terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine isto casali, dixit quod in loco qui dicitur Vessada Soutelino jacent ibi ij. agri; et in conchouso Sancie Alvim jacet una peza campi, et j. leira; et in Riparia una peza campi, et medietatem turris Sancie Alvim est Domni Regis: et totum istud Regalengum laborant ista casalia supradicta Domne Maioris Menendi et Sancie Alvim, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et dant inde j. franganum, et v. ova. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod in Vilari jacet unum casale hermum et est regalengum, et est inde caput ipsius casalis in fine ipsius villa de Vilari. Interrogatus ubi jacent terreni ipsius casalis, dixit quod in Riparia jacent iiij. leire, et in Valle jacet una leira, et in couchouso de Pitito una leira; et in alio loco qui dicitur Casale hermum jacent iij. leire; et in porta de Pequito jacet una leira cum suo sauto. Item, dixit quod in Casali de Piquito dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. cabritum, et j. lectonem: et de istis leiris dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit, quod in Maloo jacet j. leira; et subtus Rigum de Rasias j. leira; et subtus nabalem casalis Leprosorum una leira; et in Magurri j. leira; et de domo herema dant inde j. gallinam. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Pelagii, Februarius Dominici, Johannes Menendi, Pelagius Petri, Johannes Fernandi, Petrus Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 729.

Gominhães — S. Pedro Fins de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Felicis de Gomiaes et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Martinus Michaelis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et Monasterii de Sauto, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Dominicum Petri in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi dixit quod non. Interrogatus quod casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxiij. casalia et una quintana, et vj. casalia sunt Monasterii de Santo et habuit ea de testamento; et duo sant Orrace Nunionis; et duo sunt Petri Johannis Verve et Stephani Dominici; et aliud est Johannis Pelagii qui vocatur Martos herdatoris; et aliud est Brandonum herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam et x. ova; et quintana (est) fihorum Gonsalvi Munionis; et aliud casale de Garda fuit Petri Alvardin; et aliud de Valino est Pelagii Dominici cum sua germanitate, et dat inde annuatim Domino Regi j. gallinam et viij. de-

(1) *Varzenela:* Varziella, lugar. — *Soutelino:* Soutellinho, casal. — *Riparia:* Ribeira, casal. — *Turris Sancie Alvim:* A torre de Sancha Alvim seria no assento da quinta da Torre, provavelmente. — *Vilari:* Villar, lugar. — *Casal de Piquito:* casal de Piquito, lugar. — *Rigum de Rasias:* No lugar de Villar é conhecido o Rego de Razinhas. — *Magurri:* Magurre, casaes.

narios; et aliud est Dominici Magide; et ij. sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento, et unum istorum quod vocatur casale de Rua dat annuatim Domino Regi j. gallinam et v. ova; et aliud est Petri Martini beveriqui Vimarañ.; et aliud casale de Bandalos est Dominici Johannis cum sua germanitate herdatorum, et dant inde j. gallinam, et tres solidos et medium, et unum quartarium panis de heiradiga; et aliud est Martini Mauram cum sua germanitate herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam castanearum, et x. denarios; et aluid est Roderici Alfonsi filii Domini Regis, et dant inde annuatim j. spatulam cum xij. costis, et ij. taligas tritici, et ij. capones, et xx. ova, et xiiij. varas bracalis, et j. cordarium album, et iij. solidos de pedida, et j. pernam carnarii, et j. caseum, et j. manteigam, et terciam partem omnium fructuum, et mddietatem vini, et j. almude vini, et j. almude castanearum; et duo casalia sunt Domini Regis, et dat inde unum casale Nugarie annuatim Domino Regi j. cabritum, et terciam partem omnium fructuum, et aliud casale dat annuatim Domino (Regi) unam spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. gallinam, et x. ova, et j. taligam castanearum, et terciam partem omnium fructuum, et j. quartarium panis de heiradiga: et omnes isti qui morati fuerint in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam omnes herdatores Domino Regi. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Sergunda jacent ibi iij. campi magni; et in Spinario j. leira; et in sauto Agri de Naya ij. leire; et in Tesedo vj. leire; et in Senaria iiij. leire de vj.ta; et in Fonteela iij. leire; et in Lagena jacet unus magnus campus; et in conchouso Domne Orrace Portele j. leira; et in conchouso de Retendo unus campus magnus, et j. leira; et in Pousada iij. leire. Item, dixit quod in Recay jacet unum magnum Regalengum et determinatur sic: incipit in Recey; deinde ad serram eundo ad sursum per venam rivuli de Brandiela; deinde ad Linnares; deinde ad agrum Pelagii; deinde ad Fogoo; deinde ad Garey per presam de Garey; deinde ad Ficulneam veteram; deinde tornat se per agrum; deinde per inter vallos; deinde ad viam de Recoy ubi primitus incepimus: et quantum jacet intus in istis terminis est totum regalengum. Item, dixit quod Conchouso jacet unum maximum Regalengum et determinatur sic: incipit in Contensa; deinde ad Freeriz; deinde ad molendinum de Secariis; deinde ad facem de Secariis; deinde ad Aguieiras eundo per ipsum montem de Gateira; deinde ad Portam superpostam; deinde ad Lobagariam; deinde ad Petram de baucis; deinde ad Carvalarem; deinde ad marcum Vallis; deinde ad Petram ripe; deinde ad ariam Pelagii Mauri; deinde ad aream Dominici Johannis; deinde ad Ficulneam ladal subtus domos; deinde ad marcum de Rua; deinde per aquam de Verdenale; deinde ad Pausadam; deinde ad vizonam; deinde ad chousas de Valino per subtus currum de Valino; deinde ad Cerzariam ruvalem Sancti Felicis; deinde ad Fornum; deinde per super domos de Garida; deinde ad sibadum Dominici Petri; deinde ad chousam Dominici Petri; deinde ad Nugariam de Garda per marcos qui ibi stant; deinde ad Contensam ubi primitus incepimus: et intus quantum jacet in istis terminis est totum regalengum, preter ij. leiras que jacent ad Petram de Secariis, que sunt ipsius Ecclesie, et alia (que) jacet in casali Didaci. Item, dixit quod in Cornuda jacent ij. leire; et in Valino ij. campi. Item, dixit quod in Vinali jacet ibi unus campus, et stetit ibi vinea, et solebant inde dare medietatem vini, et modo dant terciam partem panis. Et totum istud Regalengum homines istius collacionis laborant illud, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et debent levare istum panem tantum sicut ad Vimarañ. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod de hermario dant inde annuatim Domino Regi j. franganum, et v. ova. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus est et bene certus est. Petrus Dominici, Petrus Petri, Martinus Menendi, D. Petri, Martinus Menendi, Martinus Dominici, Petrus Gomecii, Martinus Pelagii, Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum tertimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Ibidem,* pag. 731.

Gondar — S. João de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Johannis de Gundaar et omnium parrochianorum Ecclesie ipsius loci. Pelagius Martini juratus et interrogatus, cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod semper herdatores ipsius loci abbadaverunt il-

lam; et Gomecius Johannis fuit cum hominibus et cum armis, et forciavit ipsos herdatores ipsius Ecclesie, et accepit illam et tenuit illam usque suam mortem, et ex illo tempore nunquam herdatores abbadaverunt illam, nisi canonici Vimarañ. (1) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxv casalia, et v.ᵉ sunt inde Monasterii de Cerzedello et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et v. sunt Domne Orrace Nuniz, et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et duo sunt Dominici Johannis et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et aliud est Monasterii de Costa, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est cantoris et Martini Menendi Vimarañ, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et xj. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod vj. casalia istorum casalium, scilicet casalia de Pousada et de Brandia, dant annuatim Domino Regi unam spatulam, et j. taligam centeni, et j. alqueire vini vel castanearum, et j. cabritum, et unum caseum, et j. caponem et x. ova, et j. franganum, et vij. varas bracalis, et hanc dereituram dant quilibet per se; et alia duo casalia que vocantur de Lagenis dant annuatim Domino Regi singulas spatulas, et singulos cordarios albos, et singulos alqueires castanearum viridum, et viij. bracalia ambo pariter de vij. varis bracale, et dant ambo pariter v. modios panis annuatim Domino Regi, et si Dominus Rex noluerit istos v. modios panis debent dare terciam partem omnium fructuum, preter de lino quod (non) debent dare nisi iiij.ᵒʳ bracalia pro lino, et alia tria casalia de Silo dant annuatim Domino Regi singulas spatulas et singulos cabritos et singulos capones cum x. x. ovis et singulos caseos, et dant iiij.ᵒʳ bracalia de vij. varis bracale, nisi unum casale de Fine Ville quod est Hermum, et non dat nisi mediam directuram. Item, dixit quod ista tria casalia supradicta dant annuatim Domino Regi omnia tria pariter xvij. alqueires tritici minus vj.ᵗᵃᵐ et dant omnia ista xj. casalia terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Item, dixit quod in ipso flumine Selii habentur ibi viij. molendini, et dant inde annuatim Domino Regi singula bracalia de vij. varis bracale. Interrogatus quis dedit eis istud forum de ipsis molendinis, dixit quod talis est consuetudo Vimarañ. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in foce ipsius fluvii Selii habetur ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi iiij.ᵒʳ capones, et xl. ova, et terciam partem omnium fructuum; et dixit quod in alio loco qui dicitur Peso jacet unus campus, et dant inde modo j. sextarium panis de dadiva; et in fundo vinee Maioris Johannis jacet una leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. alqueire panis, et si Dominus Rex noluerit istum alqueire debent dare terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Ponte vetera jacet j. leira; et in Requeyxo una leira; et in face Selii j. leira: et de istis leiris dant annuatim Domino Regi iij. taligas panis, et si Maiordomus noluerit istas taligas debent dare terciam partem omnium fructuum; et de hereditate filiorum et nepotum Menendi Vermelii cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi viij. varas bracalis pro fussadaria. Item dixit quod in alio loco qui dicitur Ventarey jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi ij. capones et j. quartam vini mollis; et in Gusmiadi jacent vj. leire, et est medietas Domini Regis, et alia medietas est ipsius Ecclesie; et circa Brunarios jacet j. lei-

(1) O D. Prior da Collegiada, Gomes Affonso, por escriptura feita em Lisboa a 12 de julho de 1553, doou á Infante D. Isabel e seus successores o padroado d'esta Egreja; o Papa Pio VI em 31 d'agosto de 1560 confirmou esta doação e em 16 de dezembro de 1566 o procurador de D. Duarte, filho e successor da Infanta D. Isabel, apresentou ao Arcebispo D. Frei Bartholomeu dos Martyres os documentos respectivos. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 4.º da letra J).

Aproveitamos este ensejo para citar aqui a indicação d'um documento do anno de 1240 referente a uma freguezia de Gondar, o qual apesar dos nossos esforços não foi encontrado na Torre do Tombo, não nos sendo possivel affirmar que diga respeito a esta freguezia.

Alexandre Herculano, *Hist. de Port.*, tomo II, pag. 359 da IV edição, nota 1, escreve: «N'um documento de julho de 1240 da Collegiada de Guimarães (G. 20, M. 5) depositado hoje na Torre do Tombo, dizem alguns individuos de Gondar que «propter guerram domni Roderici, qui ipsa die, ut dicebant, versus eorundem pastor tendebat» não podiam ir tratar de certa causa a que eram chamados.»

ra, et est medietas Domini Regis, et alia medietas est ipsius Ecclesie; et in Portu de Brandiam j. leira; et in Cortina ij. leire; et in Aremali iij. leire, et dant annuatim Domino Regi j. caponem et x ova, et j. solidum, et j. varam bracalis pro fussadaria; et in cortinali Marie Johannis jacet ibi unus campus, et dant inde Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria. Item dixit quod sicut Dominus Rex habet in villa ita debet habere in omnibus montibus et in fontibus et in omnibus locis qui pertinent ad istam collationem. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod nepotes Menendi Folii debent esse maiordomi arearum, (et) filii et nepotes Menendi Egee debent esse Maiordomi Terre. Item dixit quod in omnibus casalibus supradictis debet esse pressum ganati. Item, dixit quod a devesa de Alxarey jacet ibi una peza regalenga contra pausadam. Item, dixit quod in defensa de Leiroos, in termino de Varzenela, debent exire et intrare et pascere et scindere ista omnia casalia predicta regalenga quandocumque eis necesse fuerit. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et de passus fuit et bene certus est. Johannes Garcie, Petrus Pelagii, Stephanus Petri, Martinus Petri, D. Vincencii, Vincencius Gunsalvi, Stephanus Martini, Petrus Dominici, Menendus Vincencii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 707.

Gondomar — S. Martinho de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Martini de Gondimar et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Menendi juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Johannem Pelagii in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod x casalia, et sunt inde viij casalia Hospitalis, et duo sunt Monasterii de Randuffi. Interrogatu sundi isti Ordines habuerunt ista casalia, dixit quod de testamento. Et non pectant vocem et calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod est cautata per patrones. Interrogatus quis cautavit ea, dixit quod Dominus Rex Alfonsus veter. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Godini, Petrus Gunsalvi, D. Petri, Menendus Menendi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Ibidem,* pag. 716.

Guimarães — S. Miguel do Castello

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Michaelis Castelli Vimarañ. et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. D. Didaci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est suffraganea Sancte Marie; tamen de veteri fuit Capella Domini Regis. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quare, dixit quod nunquam inde fecerunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus si faciunt aliud forum Domino Regi, dixit quod non, nisi quod pectant vocem et calumpniam divisatas, scilicet, rausum, homicidium, stercus in ore, et tenent relegum, sicut tenent homines Vimarañ., et Maiordomus Vimarañ, intrat in ipso castello pro calumpniis supradictis et debet eas raciocinare perante Alcaldes ipsius castelli, et Alcaldes debent esse electi per concilium ipsius castelli in quolibet anno in die Sancti Johannis Babtiste. Item dixit quod Rex Alfonsus veter dedit populatoribus ipsius castelli pro termino ipsius castelli et pro hereditate eorum, scilicet, sicut incipit in Corruptaria in loco ubi moratus fuit Garcia Petrarius; deinde per viam directam que vadit ad Monasterium Coste usque locum qui dicitur Furta Pelagii

(1) *Pausada:* Pousada, casal e lugar. — *Brandia, Brandiam:* Brandião, casal e lugar. — *Lagenis:* Lage, casal e lugar. — *Varzenela:* Varziella, lugar na freguezia do Paraiso, limitrophe d'esta.

Aregaze; deinde per tujarium sicut vadit circa devesam Sancte Marie Vimarañ.; deinde ad petram magnam que stat inter ambas vias; deinde circa vallum Menendi Mali; deinde sicut dividit cum hereditate Domini Petrilionis; deinde per circa domum que fuit Pelagii Francisci; deinde per domus que fuerunt Johannis Vimarañ.; deinde ad Corruptoriam ubi primitus incepimus (1): et istum terminum autorizavit Dominus Rex Sancius filius ejus ipsis predictis populatoribus, et quod non facerent inde sibi ullum forum, et quod ipsi populatores facerent inde sicut de suis propriis hereditatibus. Interrogatus quomodo scit ista que peribuit, dixit quod audivit dici patri suo quod Dominus Rex Alfonsus veter dedit eis istud forum et istum terminum, et dixit quod ipse vidit et presens fuit quando Dominus Rex Sancius avus istius Regis autorizavit ipsis populatoribus predictos foros et predictos terminos, et ambulabat equitatus cum multis militibus et cum aliis multis bonis hominibus, et vidit ei ponere pedes equi sui per divisiones predictas. Interrogatus si isti Reges predicti dederunt ipsis predictis populatoribus ipsos terminos predictos et ipsos foros predictos per cartam vel per cautos sive per aliud aliquod strumentum, dixit quod non, sed semper uti fuerunt ex illo tempore cum omnibus Regibus qui post ipsos venerunt usque modo. Item, dixit quod audivit dici sicut incipit ex una parte circa chousam prioris Sancte Marie Vimarañ. quomodo vadit eundo superius per rivulum merdarium usque fontem abbatis; deinde quomodo revertit per viam que vadit ad Monasterium Coste veniendo inferius; deinde per viam que vadit inter chousam Martini Pelagii mercatoris Vimarañ. et inter chousam prioris Sancte Marie Vimarañ.; deinde ubi primitus incepimus: et dixit quod totum istud fuit regalengum et fuit datum similiter sicut predictum terminum ipsis predictis populatoribus ipsius castelli, et modo non tenent illud populatores ipsius castelli, et tenent illud Monasterium Buri et Ecclesia Sancte Marie Vimarañ. et alii homines Vimarañ., et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod intus castellum habet ibi Dominus Rex unum furnum panis et azougues, et unum terrenum qui jacet circa ipsos azougues quomodo vadit usque ad alium furnum qui fuit Domni Martini Fernandi Vizele, et audivit dici quod ipse furnus sedet in Regalengo et Dominus Rex Sancius avus istius Regis dedit ipsum terrenum Domno M. Fernandi Vizele in quo fecit illum furnum. Item, dixit quod audivit dici quod in predictis terminis qui primitus scripti sunt Pretor qui tenuerit castellum debet habere unam coirelam in qua teneat chausam suam: tamen dixit quod habent cartam istius Regis, per quam autorizait usos et foros predictos quibus uti fuerunt in tempore patris et avi et fratris sui, et nos inquisitores vidimus eam. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est, et semper vidit et audivit usque modo.

Gunsalvus Godini prelatus ipsius Ecclesie, Pasquasius Petri alcalde, Stephanus Pelagii alcalde, Gunsalvus Petri, Johannes Martini, Petrus Menendi, Domnus Pascasius, D. Petri, Martinus Gunsalvi, Gunsalvus Magister, D. Menendi, omnes isti audiverunt et uti fuerunt toto isto termino semper usque modo, et dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 736.

Guimarães

Hic incipit inquisitio parrochianorum et domorum Ville Vimarañ. Martinus Pelagii cantor Vimarañ., juratus et interrogatus cujas est Ecclesia Sancte Marie Vimarañ., dixit quod est Domini Regis: tamen dixit quod Concilium et capitulum canonicorum ipsius Ecclesie solebant eligere priorem, et ibant cum eo ad Dominum Regem et Dominus Rex concedebat eum, et tunc Archiepiscopus nullum jus habebat ibi; et postea venit pater istius Regis (et) fecit per forciam quod prior et canonici et Concilium obedirent Archiepiscopo Bracarensi in spiritualibus tantum, et ex illo tempore Dominus Rex presentavit et Archiepiscopus confirmavit. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi et si dant inde sibi collectam vel si

(1) E' provavel que estes limites da villa do Castello se identifiquem com os da actual parochia de S. Miguel do Castello.

(1) *Rivulum merdarii:* veja-se a nota ao doc. n.º XCIII. — *Fontem abbatis:* veja-se a nota ao doc. n.º CVI.

de jure debent dare, dixi quod nunquam vidit neque audivit quod inde sibi forum facerent. Interrogatus de Ecclesia Sancti Pelagii ipsius ville, dix quod semper audivit et vidit quod est suffraganea Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus si faciunt inde vel debent facere Domino Regi aliquod forum, dix quod non. Interrogatus de Ecclesia Sancti Jacobi ipsius ville, dix quod genus Francorum Vimarañ. eligerunt semper et eligunt priorem, et vadunt cum eo ad Dominum Regem et Dominus Rex concedit eum, et ipse sic fuit presentatus et confirmatus ibi (1). Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi vel si debent facere, dix quod non. Et nos inquisitores vidimus inde cartam Domini Comitis Henrici sine sigillo et sine signo quod Dominus Comes dedit illum terrenum duobus Francis quod facerent ibi capellam suam (2). Interrogatus de hominibus que non dant soldatam annuatim Domino Regi, dix quod domus que fuerunt Domni Gunsalvi Sause nunquam audivit nec vidit quod inde forum facerent et fuerunt semper cautate et onrate, et modo deffendunt se per eas omnes domus que stant in circuitu earum ex utraque parte. Interrogatus quere, dixit quod nescit. Interrogatus (si) sunt onrate per cartam Domini Regis vel per cautos, dixit quod nunquam inde vidit cartam nec cautos. Item, dixit quod domus in quibus ipse moratur nunquam audivit nec vidit quod inde darent soldatam. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Tamen dixit quod dabit sibi Dominus Rex volnerit, quia non habet inde cartam nec aliud strumentum per quod se defendat inde; tamen nunquam inde dedit. Semiliter dixit de domibus in quibus modo moratur Johannes Martini, Judex Vimarañ. Item, dixit quod case que fuerunt Domni P. Pelagii Alferez semper fuerunt onrate. Item, dixit quod quintana de Guardal qui fuit Stephani Didaci, et Domne Marie Salvatoris, semper fuerunt onrate. Item, dixit quod case que fuerunt Pelagii Petri alfayate semper fuerunt onrate. Item, dixit quod Johannes Martini Judex fecit unam domum in terreno Domini Regis. Item, dixit quod ipse tenet unum cortinale Domini Regis et dividitur sic per parietem que stat in circuitu ipsius cortinalis Domini Regis et dividit ipsum cortinale Domini Regis de cortinali ipsius Cantoris, et ex alia parte dividitur per partem cortinalis Johannis Corruti, et ex alia parte per parietem que stat inter ipsum cortinale et aliud cortinale Domini Regis quod tenet ibi Judex Vimarañ. Interrogatus si faciunt inde ipse et Judex aliquod forum Domino Regi, dixit quod non tamen ambo dixerunt quod tenent ipsa cortinalia quod (sunt) de Domino Rege. Item, dixit quod multe alie domus habentur in villa Vimarañ de quibus non dant soldatam. Interrogatus quare, dixit quod nescit, sed semper audivit et vidit ita uti eis. Item, dixit quod in illo vico qui vadit de Ecclesia Sancte Marie usque portam Domne Orrace Nuniz nunquam ibi intravit Maiordomus Regis ad pignorandum nec ad exigendum aliquid, nec unquam inde dederunt soldatam. Et similiter dixit de xij domibus que stant in circuitu Ecclesie cum furno ejus intra vallum nunquam dederunt soldatam nisi Ecclesie Sancte Marie. Similiter dixit de quintana que fuit Domni Egidii cum omnibus domibus suis que stant extra valum. Similiter dixit de quintana in qua moratur Vincencius Forjaz. Similiter dixit de quintana que fuit Domni Menendi Abbatis qui fuit capellanus Domini Regis Alfonsi primi. Item, dixit similiter de alia domo quam habet in vico Ferrarie Ecclesie Sancte Marie. Similiter dixit de omnibus domibus in quibus morantur ortolani ipsius Ecclesie. Similiter de omnibus almuynis quas habet Ecclesia Sancte Marie in Vimarañ. quod nunquam inde fecerunt ullum forum Domino Regi nec alicui alteri nisi predicte Ecclesie. Similiter dixit de omnibus domibus Ecclesie Sancti Pelagii et Sancti Jacobi de Vimarañ. de quibus non dant soldatam nec nunquam dedit sunt inde *(sic)*. Similiter dixit de quintana que fuit Domne Ouruane et Benedicti Menendi, quod nunquam dederunt soldatam. Interrogatus quare, dixit quod semper ita uti fuerunt. Interrogatus si ipse Ecclesie habent inde cartam Domini Regis per quam deffendant ipsas domos quod non dent soldatam Domino Regi, dixit quod non habent inde cartam, sed semper ita uti fuerunt ipsi antecessores eorum cum omnibus Regibus Portugalie. Johannes Martini Judex, Domnus Nunio Martini canonicus Vima-

(1) Em 25 d'outubro de 1363 o Arcebispo D. João julgou por sentença, depois de previa citação por editos feita a quaesquer interessados e ninguem apparecer, que a apresentação da Egreja de S. Thiago pertencia ao Prior e Cabido de Guimarães. (Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 139.

(2) Veja-se o documento n.º LVIII.

rañ., Johannes Johannis de Guardal, Fernandus Cadilius, Fernandus Guillelmi, Domnus Vincencius qui fuit Maiordomus, omnes isti dixerunt sicut primus per totum. Et tunc nos inquisitores fuimus ad Concilium Vimarañ. et monstraverunt nobis cartam suam de foro chumbatam, in qua continebatur quod omnes populatores qui fecerint casas in Vimarañ dent annuatim una vice in anno de die Sancti Andree usque ad alium diem Sancti Andree xij denarios; et tunc misimus pro omnibus illis qui morantur in domibus de quibus non dant soldatam, et venerunt ad nos et diximus eis quod monstranent nobis strumenta per que defferebant soldatam de domibus eorum: tunc dixerunt quod non habebant inde ulla strumenta, sed semper ita uti fuerunt ipsi antecessores eorum, et quod nunquam inde soldatam (dederunt) sed postea dixerunt quod Dominus Rex faceret sicut vellet, quia ipsi dabunt eam si ipse voluerit: et tunc nos inquisitores mandavimus numerare omnes domos ville que non dant soldatam, et invenimus quod sunt magis quam cccc.ª de quibus non dant soldatam tam Ecclesiarum quam aliorum bonorum hominum ville Vimarañ.

Fernandus Menendi dictus Rebisca et Martinus Menendi dictus Magarafez, jurati et interrogati quid sciunt de Regalenguis terminorum ville Vimarañ dixerunt quodquod vinea que vocatur de Calvis est regalenga et almunia Monasterii Coste jacet circa vineam Vincencii Forjaz est regalenga; et hoc est in termino de Adegana. Item, dixerunt quod audiverunt dici quod in vinea senarie Coste jacet ibi regalengum per Soverariam; deinde ad deffensam de super molendinos; deinde ad Riparium: totum contra Sanctum Romanum est regalengum. Item, dixerunt quod deffensa magna que jacet contra Foffi est regalenga et tenet illam Monasterium de Costa, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Item, dixerunt quod in vinea Menendi Martini audiverunt dici quod jacet ibi regalengum contra Lagenam. Item, dixerunt quod in chousam Domne Marie jacet ibi regalengum contra coirelas que fuerunt castelli (et) dant inde annuatim j morabitinum de renda, et semper de veteri tantum inde viderunt dare. Item, dixerunt quod in chousa Vincencii Forjaz jacet ibi regalengum contra chousa Hospitalis et ipsa chousa Hospitalis est regalenga. Item, dixerunt quod ad Fontem Abbatis stat ibi unus molendinus, et solebant inde dare j bracalem. Item, dixerunt quod in Rua de Gatis in almunia que fuit Joanini jacent ibi ij. leire, et in termino de Perposto jacet alia almunia: et iste almuine sunt de prestimonio Pretoris, et dant inde ij. morabitinos et quartam, et stant ibi ij. casalia bona que vocantur de Preposto et tenet ea in prestimonio Pretor castelli Vimarañ. Interrogatus cujusmodi forum faciunt de ipsis duobus casalibus de Perposto, dixerunt quod nesciunt. Interrogati quomodo sciunt quod sunt regalenga, dixerunt quod sunt inde certi. Item, dixerunt quod in loco (qui) dicitur Maaosedas jacet ibi unus campus regalengus et tenet illum Ecclesia Sancti Jacobi Vimarañ. Interrogati quis dedit ipsum campum ipsi Ecclesie, dixerunt quod Dominus Rex dedit ipsum campum ipsi Ecclesie, et quandocunque Dominus Rex venerit ad Vimarañ. debent strare camaras de junco si fuerit veranus, et si fuerit invernus debent strare camaras de colmo vel de palia; et hoc forum facit ipsa Ecclesia pro ipso campo. Item, dixerunt quod audiverunt dici (quod) in vinea Marine Casade jacet in illa regalengum contra Petram de era. Item, dixerunt quod in fundo de Rua de Gatis jacent duo *(sic)* casale regalengum et est de strebaria Domini Regis, et tenet ipsum casale Martinus Cornelius, et dat inde annuatim Domino Regi ij solidos, et j spatulam cum xij. costis, et j taligam tritici, et terciam partem omnium fructuum. Item, dixerunt quod in Verdenale jacet unus campus quomodo intrat de sinistro in ipsa quintana de Verdenale. Item, dixit quod in vinea Johannis Bitouti (jacet) j. leira, et dant inde medietatem Domino Regi, et fuit leira ipsa Petri Mugadi. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 737.

Infantas — Santa Maria de Villa Nova das

Hic incipit inquisitio Sancte Marie de Villa Nova Infancium et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Garcia Petri, prelatus ejusdem Ecclesie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Monaste-

(1) *Adegana:* Adeganha, lugar na freguezia de Mesãofrio. — *Sanctum Romanum:* a freguezia de S. Romão de Mesãofrio. — *Foffi:* Fôfe, casal na dita freguezia. — *Rua de Gatis:* Rua de Gatos, nome ainda hoje dado vulgarmente á rua de D. João I.—*Perposto:* quinta do Preposto.

rii Sancti Tirsi et herdatorum ipsius loci, (1) et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus eum in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod Ecclesiam et Villam Novan cum xxvij casalibus dedit Dominus Rex Sancius avus istius Regis dedit Martino Sancii et Domne Orrace Sancii totum pro hereditate, et solebant inde dare Domino Regi annuatim de ipsa Ecclesia reddam. Interrogatus si vidit inde cartam Domini Regis per quam dedisset ipsam Ecclesiam et ipsa casalia Domno Martino et Domne Orrace, dixit quod vidit inde cartam Domini Regis ipsius donationis. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxxiiij casalia habentur, et sunt inde xxvi casalia Sancti Tirsi, et unum est filiorum Domni Lupi homo qui fuit Domne Orrace Sancii, et ista xxvij casalia fuerunt illa supradicta que fuerunt illius donationis Domini Regis, et non stat ibi Maiordomus nec pectat vocem nec calumpniam; et tria casalia in burgariis Nuni Martini canonici Vimarañ. et Pelagii Petri Vimarañ. et est inde tertia pars unius istorum casalium et est Palumbarii, et non faciunt ullum forum propter quod fuerunt Domni Gunsalvi de Sausa; et unum casale in Curugeiras est Petri Laurencii qui fuit almuxariffus Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud ibidem est filiorum Dominici Martini, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Marie Bernaldi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud casale in Outario est Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi j spatulam cum xij costis, et j. cabritum, et j. alqueire castanearum viridum, et vij varas bracalis, et tertiam partem omnium fructuum et medietatem vini, et v solidos de servicio; et de hereditate Outarii herdatorum dat annuatim Domino Regi iij denarios pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine isto casali predicto, dixit quod in loco qui dicitur Casale de Domno jacet ibi unus magnus campus; et in cortinali Outarii jacent ibi ij leire vinearum; et in Area vetera 1 leira vinee: et laborant istas leiras et istas vineas herdatores, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. D. Vincencii, Menendus Gomecii, Suerius Petri, Menendus Chavarius, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbum ad verbum quilibet per sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 700.

Infias — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Sancte Marie de Infias et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Martinus Pelagii cantor Vimarañ. juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod quando ipse erat Judex Vimarañ. vidit unum bonum hominem, qui dixit ei in veritate quod viderat ipsam Ecclesiam abbadare Maiordomo Vimarañ. pro regalenga et quod viderat eam regalengam. Item, Garcia Petri, dictus Clericus, juratus et interrogatus dixit quod audivit dici multociens bonis hominibus in veritate et in testimonio quod Ecclesia de Enfias quod erat regalenga, et ipse credit quod est regalenga secundum illud quod inde vidit et audivit. Martinus Menendi clericus juratus dixit sicut cantor et adidit quod vidit ibi tres prelatos ante istum et audivit eis dici multociens quod tenebant eam de manu Domini Regis (2). Martinus Subjerii, juratus et inter-

(1) Em 8 de julho de 1309 por carta dada em Lisboa o Arcebispo D. Martinho d'Oliveira concedeu ao abbade do mosteiro de Santo Thyrso, padroeiro d'esta Egreja, que apresentasse monges ou clerigos seculares como parochos removiveis *ad nutum* e que applicasse as rendas para sustentação do mosteiro. (Arch. da Mitra de Braga, armario A, maço 20, doc. n.º 1).

(1) *Burgariis:* Burgueiros, lugar. — *Curugeiras:* Crugeiras, lugar. — *Outario:* Outeiro, lugar.

(2) Os conegos de Braga Jacome de Castilho e Francisco Borges Coutinho, então padroeiros, doaram ás freiras do Convento dos Remedios da mesma cidade o padroado e fructos d'esta Egreja, sendo esta doação sanccionada por Bulla de 1552 e o parocho seria Vigario *ad nutum.* Em 1 de março de 1592 o Papa Clemente VIII, a requerimento do Vigario, allegando que a vacatura se dera em mez da reserva pontificia, proveu esta Egreja por titulo vitalicio, que todavia não surtiu effeito. Em 6 d'outubro de 1692 a abbadessa dos Remedios consentiu na elevação a Vigararia perpetua e como tal

rogatus, dixit quod in collatione Sancte Marie de Enfias habentur ibi xxvij casalia et xx cabanarii, et unum casale et duo cabanarii sunt inde Martini Termini, maiordomi de Caldis, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam; et aliud casale est Alfonsi Johannis et Falagarii et est in Palaciis in Caldis Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et hoc casale fuit Domini Regis. Interrogatus quis dedit ei istud casale Domini Regis, dixit quod Dominus Rex Alfonsus pater istius Regis dedit istud casale Maiori Petri avole Alfonsi Johannis. Interrogatus si vidit inde cartam per quam Dominus Rex dedit ipsum casale ipsi Maiori Petri, dixit quod vidit inde cartam cum sigillo plumbii sigillatam. Et aliud casale est Petri Martini et Menendi Johannis herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud casale est Menendi Vincencii herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij costis, et si non habuerit porcum debet usque festum Sancti Martini dare j solidum pro illa, et si habuerit porcum ex festo Sancti Martini avancius debet dare spatulam, et unam presam castanearum vel unam presam de borris, et cabritum vel I cordarium, et lectonem si habuerit eos, et caseum si habuerit vacam tenrariam, et xxiij casalia sunt Domini Regis et xviij cabanarii: et omnia ista casalia et isti cabanarii, preter unum casale quod est depopulatum, dant tales derecturas sicut istud casale predictum herdatoris quodlibet casale et quilibet cabanarius per se, et terciam partem tocius panis temporani, et terciam partem vini: et et omnia ista casalia dant annuatim Domino Regi iiij. iiij. denarios pro stiva linni et ordei, et de quolibet casali dant Maiordomo arearum unum panem trium denariorum, et I denarium pro vino et de ovis, et insuper quali vita tenuerint; et quando Dominus Rex venerit citra Dorium, debent dare singulas gallinas una vice in anno; et debent dare singulas geiras de qualibet septimana, et dum ambulaverint in ipsis geiris Dominus Rex debet eis dare quid comedant; et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Agra de Fonteela jacent due vessade; et in eodem loco jacet una geira; et in alio loquo qui dicitur Cagiam (jacent) ij leire; et in alio loco qui dicitur Leiros jacent due pesse campi; et in alio loquo qui dicitur Alquidom jacet unus campus; et in Redondi jacet unus bacellus; et in Pegriza jacent ij campi; et in Carvaloo duo campi; et in Linnaribus unus campus; et Subtus rigum jacet unus campus; et in Serra ij campi; et in Strata una leira; et in Pena loureira I leira; et in cortinali Dominici Subjerii i leira; et in Geminis j leira; et in Pedreiro j leira; et in Plano j leira; et in Fontano unus sautus; et in Barro alius sautus; et in Carvaliis alius sautus; et in Casali de Fofo alius sautus; et in Varzenela alius sautus; et in Presa de Fontano j castinarius; et in Canibus tertia unius devese et unius sauti; et in Outario super fontem una devesa; et in Covelo alia devesa; et in Canibus j castinarius; et Subtus matum unus bacellus; et in Fonteelas viij.[va] pars vinee et de sautis et de campis qui ibi jacent; et in Festela una devesa cum suo campo; et in Tio dono stat unus molendinus et habet inde Dominus Rex magis quam nonam partem, sed nescit quantum est magis; et in Guiluffi jacet unus campus; et in Borrario jacet unum cortinali cum paridenariis et cum castinariis et cum mazanaria; et in eodem loco jacet aliud cortinale cum uno campo et cum uvariis et cum castinariis; et in Varzena ij castinarii; et in Rebonno iij castinarii. et totum hoc Regalengum laborat ista Ecclesia Sancte Marie predicta, et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem tocius panis temporani et terciam vini. Item, dixit quod Ecclesia Sancti Petri de Porvularia laborat bauzas et terrenos in termino de Caldis (et) est totum regalengum, et non dant inde Domino Regi ullum forum. Interrogatus quare non dant de ipso Regalengo aliquod forum, dixit quod nescit. Item, dixit quod in Fundo jacent ij. campi et sautus; et in alio loco qui dicitur Forca I leira; et super presam de Armentom unus campus; et super sautum de Armentom jacet unus campus; et in Bauza j leira; et in Porto de Abreiro j leira; et in Linaribus unus Campus et j leira; et in Casali de heiro j leira; et in Guilifosso ij leire; et in Sestelo j leira; et in Pa-

---

em 30 do mesmo mez foi collado o parocho Francisco Pinheiro. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 28 da letra M).

raria unus magnus campus; et in Forno et in Figaria jacet unum magnum Regalengum; et in Campo de Tortina unus campus; et in Penis covis jacent v campi; et in Plano ij campi; et in Fisga de pena I campus cum uvariis, et debet ire iste campus per Fisgam de pena, et deinde ad Aieledoa; et in Lea j campus; et in Covelo I campus; et in Brandoriz jacet unum magnum Regalengum; et in Vinaes unus campus magnus; et in Agro de Alvaro unus campus et unus sautus; et in Persegario I campus; et in Vessada unus campus; et in Serra unus campus; et in alia Serra j leira; et super ripam jacet unus campus; et in Archa j leira; et in Cortinis una leira; et in Fontaina unus magnus campus; et in Lobaria unus campus; et in Serzedo j campus; et super domum Maioris Valasci una leira; et in alio loco qui dicitur Casal jacet unus campus; et in Portela iiij.or campi; et in portu ultra rivum j leira; et citra ipsum rivum jacet unus campus; et in Molendinis una leira; et in Rio dorio stat ibi unus molendinus, et debet habere inde Dominus Rex de IX diebus ij dies et medium; et in Leiroo una leira; et in Redondi j leira; et in Pomario magno I leira; et in Lagenis I leira; et in Regadas una leira; et in Plano de Bauzis j leira; et in Braialo jacent ibi in una vinea iiij leire. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod nepotes Gunsalvi Tooriquiz debent esse Maiordomi Terre; filii et nepotes Martini de Pena debent esse Maiordomi et serviciales et subregani; et filii et nepotes Domni Frizom debent esse maiordomi; et nepotes Petri Folie debent esse maiordomi et serviciales et subregani, et nepotes Petri Bruialo debent esse maiordomi et subregani; et nepotes Nuni Grossi (sic): et omnes qui morantur in ista collacione debent esse maiordomi et serviciales et subregani, preter Petrum Salvatoris qui non est forarius. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit. Gunsalvus Johannis, Petrus Martini; Tomas Dominici, Domnus Giraldus, Martinus Petri, Johannes Petri, D. Petri, Petrus Johannis, Martinus Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 694.

Lanhas — S. Payo de

Item in collatione Sancti Pelagij de Laynas. Petrus menendi abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum nec dant fossadariam set est cautum cautatum per terminos. Interrogatus quis cautauit illud respondit se nescire set audiuit quod erat domini Pelagij goterriz et domini Petri escacha. Item dixit quod forarij dominj Regis non sunt ibi nec uadunt extra laborare hereditates forarias seu Regalengas dominj Regis nec pectant uocem et calumpniam. Martinus pelagiz — Johanes martiniz — Martinus petri — Johanes martiniz — Dominicus martinj — Pelagius menendi — Johane pelagiz — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus menendi abbas.

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º,* Liv. 9.º, fl. 30 v.

Leitões — S. Martinho de

Item in collatione sancti Martinj de portela de Lectones Martinus dominici abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus (1) set habet ibi Regalengum scilicet vij casalia populata de qui-

(1) *Pegriza:* Preguiça, lugar. — *Carvaloo:* Carvalhosa, lugar. — *Redondi:* Redondo, lugar. — *Barro:* Bairro, lugar. — *Carvaliis:* Carvalhal, lugar? — *Outario:* Outeiro, lugar. — *Fonteelas:* será o lugar denominado Fontes? — *Guiluffi:* Guilhufe, lugar. — *Porvularia:* a freguezia de S. Pedro de Polvoreira. — *Caldis:* a freguezia das Caldas, S. Miguel. — *Fundo:* Fundos, nome de terrenos nos limites com a freguezia de Nespereira. — *Bauza:* Bouças, lugar. — *Braialo:* Boialvo, lugar. — *Pena:* casal.

(1) Esta Egreja foi unida ao mosteiro de Oliveira, hoje a Egreja parochial de Oliveira, concelho de Famalicão, em epocha que ignoro, e por isso era este mosteiro o padroeiro; em 1599, unido este ao de Santa Cruz de Coimbra, para esta congregação veio o padroado e posteriormente para S. Vicente de Fóra, onde já se encontrava em 1635. Em 1717, porque o Prior de S. Vicente não apresentou o parocho na devida opportunidade, foi feita a apresentação pela Mitra de Braga. Em 1797 os compradores do edificio e terrenos annexos do mosteiro de Oliveira julgaram-se com o direito d'apresentar o parocho, que, por esta apresentação, excerceu a parochialidade até 1825; n'este anno o Convento de S. Vicente de Fóra readquiriu por sentença o antigo direito. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 3.º da letra M).

bus casalibus iiij^or faciunt forum tertiam partem de omnj fructuum et dant de uino medietatem alia uero duo casalia que sunt in portela dant domino Regi annuatim tertiam partem de auctuno et medietatem de lino fabis et de milio et painzo et de quanto sacharem. Et de casali de petro abbo dant annuatim pro Natale. j. spatulam de. xij. costis et. j. alqueire de uino et. j. alqueire de castaneis et pro carniprinio. j. cordarium et. j. cabritum et pro pascha. j. caseum. x. oua et in quadragesima. iiij. canadas de castaneis sequis et pro Madio. j. bragal et pro sancto johane. j. taleiga de centeno pro fugacia et pro sancto Michael. j bragale. et j caponem. x. oua et. j. garfam de senebe et pro eyradiga. j. quarteiro de pane inter se et Maiordomum et pro sancto Martinus. j. quartam de uino et debet accipere agricola inter se et Maiordomum. ij. taleigas de milio pro semente. Item de casali de Oliua dant pro entroydo. j. cordarium et. j. cabritum et pro pascha. j. caseum. x. ova et pro madio. j. taleiga de centeno pro fugacia e pro sancto Michaele. j. bragale. et. j. caponem. x. oua. et pro eyradiga. j. quarteiro de pane inter se et Maiordomum. Item de duobus casalibus de paredes dant singulas spatulas de. xij. costis et singulos medios alqueires de castaneis uirides et singulos cabritos et singulos caseos cum. x. x. ouis et pro Madio singulos medios bragaes. et pro sancto iohane singulas taleigas de centeno pro fugacias et pro sancto Micael singulos medios bragaes et singulos capones cum. x. x. ouis et pro eyradiga singulos sextarios de pane de suo quite. Item de duobus casalibus de portela que fuerunt de ueteri dabant directuras sicut de casalibus de paredes et modio sunt depopulata. Item dixit quod dant de istis... libus melius sinal quod h..... sua pro loitosa. Item.... tate Pelagij onor.... tulam. et. j — sertam... et pro introydo. j. cabritum.... totum dant per mensuram.... ram. Item dixit quod sunt in ista collatione alie leire Regalengue scilicet in aluarjm. j. leira de qua dant terciam partem panis et. j. gallina. Item de castenarios de sub uineas unam gallinam. Item in mondim. j. leira et in retorta. j. leira. et in petraria. j. leira et in antas. j. leira et in carualias. j. leira de quibus dant sextam partem panis et. j. spatulam de. xij. costis. et. j. alqueire de uino et. j. alqueire de castaneis uiridis. Item freitas totum Regalengum. Item in aluarim. j. leira de qua dant tertiam partem pane et. j. gallina. iij. pane de tritico. de iij. iij denarios. Item in requeixo. j. leira et in auffi. j. leira de quibus dant tertiam partem pane. et de. j. castenario que stat in Riparia de sub uineas. j. franganum. Item de sauto de Lamela. j. gallina. x. oua. Item in carregal. j. leira. Item in chao de carregal. j. leira. Item in carualias. ij. leiras. Item in antas. j. leira. Item in pereira. j. leira. Item in mondim. j. leira. Item in paredes. j. uinea de qua dant medietatem. Item in agro cancelo. j. leira. Item in pousadoiro. j. leira. Item in bagioca. j. leira. Item in antas. j. leira..... pala. j. leira et in petraria... et in agro de mouro. j. .... de quo dant sextam partem — Item in feruencia. j. leira. Item in casal de paredes. j. leira. Item in uinea de somoza. j. leira de qua dant sextam partem uinj. Item in portela. j. leira. Item in aufi. j. leira. Item in canterada. j. leira et in ougeiam. j. leira. Item in portela de lectones xv leiras demarcate. Item dixit quod audiuit quod Johane ratom canonicus Bracarensis tenet xv. leiras consimiles istis et quod Petrus arias quondam judex et domnus Gonsaluus gonsaluj qui tunque temporis erat Ricomem de Vermuy dederunt ei istas leiras et nullum forum faciunt inde domino Regi et Maiordomus dominj Regis dat istas supradictas leiras cui magis sibi dederit et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum pane Item dant domino Regi annuatim de fossadaria pro kalendas Januarij scilicet de hereditate petri simiriz. j. bragale. Item de hereditate Pelagij gontaldiz. j. bragale. Item de hereditate de paneya et de boleiro. viij. uaras de bragale. Item de hereditate de Petro pinto medio bragale. Item dixit quod cauta et honores noui non sunt ibi et milites et ordines nichil aquisierunt ibi de nouo et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi. Item dixit quod in ista collatione pectant uocem et calumpniam et intrat ibi Maiordomum et uadunt in anuduua. Item dixit quod Petrus marnotus fuit Maiordomus terre.

domnus Julianus—Menendus pelagiz—Martinus martinj—Johane pelagiz—Petrus dominici—Juhane petri—Martinus dominici—Johanes dominici—Petrus uermudi iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Martinus dominici.

Vide Arch. da T. do T., *Ibidem,* Liv. 9.º, fl. 30, v.

Lobeira — Santos Cosme e Damião de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Cosmati de Luparia et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Domnus Andreas prelatus ejusdem Ecclesie juratus et interrogatus cujas est ipsa (Ecclesia), dixit quod est filiorum Domni Petri Martini Calvi Colimbriensis et filiorum et nepotum Domni Petri Pelagii Rubey Colimbriensis et filiorum et nepotum Domne Maioris et Domne Dordie, et ad presentationem ipsorum Bracharensis Archiepiscopus Domnum Andream in priorem constituit in eadem (1). Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxv.ᵉ casalia et medium, et iiij. casalia sunt inde Monasterii de Sauto et nescit unde habuit ea; et aliud de Patorros est herdatorum et de hereditate de Randuffi herdatorum, et de isto casali de Patorros debebant inde dare iiij. varas et mediam bracalis et modo non dant nisi iij. varas. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud casale de Covis est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi iij varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Orrace Bernaldiz ubi morabatur homo qui dicebatur Cachius, et dant inde annuatim Domino Regi ij denarios pro fussadaria; et de hereditate que fuit Petri Artarii dant inde annuatim Domino Regi j quartam vini molli pro fussadaria; et aliud est Martini Subjerii Vimarañ., et dant inde annuatim Domino Regi j varam et mediam bracalis pro fussadaria; et aliud casale est Monasterii de Costa et herdatorum et comparavit illud in tempore istius Regis, et dant inde annuatim Domino Regi xiij. varas bracales pro fussadaria; et dua casalia sunt Godini Godini Colimbrie, et dant inde annuatim Domino Regi xijᵐᵃᵐ partem omnium fructuum et vjᵗᵃᵐ partem vini, et dant Maiordomo arearum singulos denarios, et dant singulos frangos, et x. x. ova; et aliud casale de Sauto est ipsius Godini Godini et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod semper fuit ingenium et nunquam fecit ullum forum. Et aliud est Martini Subjerii Vimarañ.; et aliud casale de Batoca est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi xij. (ᵐᵃᵐ) partem omnium fructuum et x. ova; et aliud est Juliani Durandi Vimarañ. et facit tale forum per totum sicut istud supradictum de Batoca; et aliud casale de Longaria est Orrace Bernaldiz cum sua germanitate, et facit tale forum per totum sicut casale de Batoca supradictum; et aliud casale de Lumbela est Silvestri Johannis et Martini Subjerii, et facit tale forum per totum sicut casale de Batoca; et aliud casale Fontis et Hospitalis, et facit tale forum per totum sicut casale de Batoca supradictum; et aliud est Monasterii de Costa, et facit tale forum per totum sicut casale de Batoca; et aliud est Godini Godini et herdatorum de Concieiros, et facit tale forum per totum sicut casale de Batoca supradictum; et aliud est Domini Regis et Gunsalvi Michaelis cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum et lectonem si habuerint porcam, et terciam partem omnium fructuum; et v sunt Domini Regis, et dat inde Casale campi annuatim Domino Regi j spatulam cum xij costis, et j. cabritum, et j. lectonem si habuerit porcam, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini; et aliud casale de Alvili dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam, et j cabritum, et j. lectonem si habuerint eos, et vij varas bracalis, et j. franganum, et x. ova, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini et dat j quartarium panis de heiradiga; et aliud de Raxosendo facit forum per totum sicut casale de Alvili; et aliud casale do

---

(1) Em 2 de fevereiro de 1349 Cibrão Gonçalves, da Lobeira,—Martim Annes, de Covas,—Domingos Domingues, do Couto de S. Torquato,—João e Domingos Peres, irmãos, da Longara,—João Domingues, do dito Couto,—Martim Martins, do dito Couto,—Domingos Martins, da freguezia do Mosteiro de S. Torquato,—Pero Domingues,—Maria Paes, mulher de Cibrão Gonçalves, da Lobeira,—Maria Peres, do dito Couto,—Liança Peres, da freguezia de Rendufe,—Senhorinha Domingues, filha do Selleiro, e Pere Esteves, clerigo, seu irmão,—Lourenço Esteves,—Maria Domingues, mulher de Pero Domingues,—Domingos Gil,—Domingos Trocade,—Domingos Domingues, do Pombal,—Lourenço Peres, da freguezia de S. Torquade,—Maria do Sisto,—Martim Joannes, filho de João Dias,—Joanna Esteves,—Pero Janeiro,—doaram o padroado de São Cosmade da Lobeira ao prior de S. Torquato Lourenço Martins e seu convento. (Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos*, fl. 19 v.)

O arcebispo de Braga D. Lourenço, em 18 d'outubro de 1374, confirmou a annexação dos fructos d'esta Egreja ao Mosteiro de S. Torquato, que anteriormente tinha sido feita pelo Vigario geral do Arcebispo D. Guilherme. (*Ibidem*, fl. 20 v.)

Eido dat inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. lectonem et unum franganum, et x. ova. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Sequeiros jacet una leira; in in loco qui dicitur Texugueiras jacet ibi unus sautus de vj.ta; et in Cabanis jacent due leire de vj.ta; et ibidem loco jacet una leira de tercia; et in Cerzariis unus campus: et in Silvaribus j. sautus, et dant inde annuatim Domino Regi iij. denarios pro foro; et in Outeiroo unus campus de tercia; et in eodem loco subtus viam alius campus de vj.ta; et in Cortinis jacet ibi unus campus de vj.ta; et in chousa Menendi Martini jacet unus campus, et dant inde annuatim j. franganum, et x. ova, et dant inde terciam partem omnium fructuum; et in chousa Fernandi Gomecii jacet ibi unus campus et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum, et x ova, et terciam partem panis; et super casale de Guela j. leira de tercia; et casale de Guela est regalengum et est hermum, et levaverunt inde petram petrarius et alii homines, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et j. quartarium panis de heiradiga, et xv denarios; et de casali Fontis dant inde annuatim j. quartarium panis de heiradiga; et de casali Campi dant annuatim Domino Regi j. quartarium panis de heiradiga; et in Candeira jacet unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum, et x ova; et in Pradozelo j. vessada; et in conchouso de Covis j. leira vinee et alia leira campi; et subtus Longaram jacet unus campus de foce usque crebatam; et in fine Longara alius campus. Item, dixit quod omnes conchousi de Longara sunt omnes regalengui de tercia; et super ripam j. leira; et in Batocas j. leira; et circa Lombelam j. leira; et in Linnaribus j. leira. Item dixit quod varzena que jacet circa casale de Heido est tota regalenga; et subtus Matos j. leira; et in Lamis j. leira; et in casale heremo j. leira; et in Guizoy ij. leire; et super Regadas jacet una peza magna, et est medietas de tercia et alia medietas est de xij.ma; et in Regadas jacet una leira. Item, dixit quod aliud casale est Monasterii Burii, et dant inde annuatim Domino Regi xij.mam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in cortina Sancti Cosmati jacet una leyra regalenga, et dant inde xij.mam partem Domino Regi annuatim. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et est inde bene certus. Petrus Laurencii, Martinus Petri, Martinus Martini, Martinus Pelagii, Dominicus Petri abbas ipsius Ecclesie, omnes isti peribuerunt predictum testimonium sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 734.

Longos — Santa Christina de

Item in Collatione sancte christine de longus. Johanes pelagiz clericus ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi Regalengum in leiris scilicet in loco qui dicitur sanctus fijz. vij. leiras de quibus dant domino Regi annuatim tertiam partem totius fructus et. viiij. solidos pro offretione et maiordomus dant eas cuicunque sibi plus dederit et habet ibi duas cabanas Regalengas de quibus dant annuatim singulas spatulas de septem costis de porco ualens. j. bragal et pro entroydo singulos cabritos et ambe dant. j. bragale est ibi alia cabana de nouo facta et nullum adliuc faciunt inde forum. Item dixit quod dant fossadariam domino Regi annuatim pro Januario scilicet de hereditate de Medaos. j. uara media de bragale. Item de Lourino. xviij. denarios et fuit de antiquo ut dicunt. j. bragale. Item dixit quod cauta et honores noui et forarij dominj Regis et ame militum non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod in ista collatione intrat Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et dant loitosam dominis suis et uadunt currere lupum. Dicunt etiam quod audiuerunt quod medietas Ecclesie sancti felicis de maurizóó. erat dominj Regis et pausa de Rico homine.

Laurencius petri — andre martiniz — Dominicus pelagiz — Petrus martiniz — Petrus iohanis iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Johanes pelagiz clericus. (2)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 31.

---

(1) *Covis*: Covas, lugar. — *Fontis*: Fonte, lugar.— *Concieiros*: será o lugar de Conselheiros na freguezia de S. Torquato, limitrophe? — *Longaria*: será o lugar de Longarella em Atães, limitrophe? — *Alvili*: Alvelhe, lugar. — *Eido*: lugar em Atães? — *Cabanis*: lugar em S. Torquato? — *Outeiroo*: Outeiro, lugar em Atães? — *Cortinis*: Cortinhas, lugar em S. Torquato?

(2) *Maurizoo*: veja-se pag. 256, columna 1.ª e nota.

Mascotellos — S. Vicente de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Vincencii de Mascutellis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Martinus Vermudi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Ecclesie Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod viij. casalia, et tria sunt inde Sancte Marie Vimarañ. et unum istorum trium, scilicet casale Bugaloo, fuit Domini Regis et dedit illud Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus qualis fuit ipse qui dedit ipsum casale, dixit quod Dominus Rex Sancius avus istius Regis. Et Dominus (Rex) fert de ipso casali geiras et Sancta Maria fert porcionem panis; et v. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dua casalia de Bugaloos dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulos cabritos, et singulos lectones, et unum alqueire castanearum, et si non habuerint castaneas debent dare j. denariatam de porris vel unam pesam de orto; et alia duo casalia dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulos cabritos, et singulas lectigas, et singulos caseos et ij. ij. franganos, et v. v. ova, et singula bracalia; et aliud casale quod vocatur de Palma dat omnem dereituram Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus quis (dedit) ipsi Ecclesie ipsam dereituram, dixit quod Dominus Rex. Interrogatus qualis Rex fuit ipse qui dedit ipsam dereituram ipsi Ecclesie, dixit quod nescit. Et omnia ista v. casalia dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et ipsa casalia duo predicta de Bugaloos dant singulas gallinas quando Dominus Rex transierit citra Dorium. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod circa montem Mascutellis jacet ibi unus sautus, et dant annuatim Domino Regi j. franganum et v. ova. Item, dixit quod in Palumbaribus jacet ibi una vinea maxima Judicis Vimarañ. et jacet in ipsa vinea multum regalengum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, quod in Coto jacet unus mons magnus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in Cepido fecit ibi judex Vimarañ. unum bacellum magnum in Regalengo, et dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium vini antequam parciantur pro heiradiga. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Garcie, Menendus Caminal, Vincencius Pelagii, D. Didaci, D. Johannis, Pelagius Menendi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 705.

Matamá — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Sancte Marie de Matamala et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Menendi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod semper (fuit) herdatorum qui vocabantur Mogueimes, et semper ipsi herdatores abbadaverunt illam, et modo canonici Vimarañ. abbadaverunt illam. Interrogatus si habet Dominus Rex aliquod jus vel debet habere, si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxij. casalia et iiij. casalia sunt Martini Vincencii Sanctarañ. et non faciunt inde ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et unus est Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde habuit illud, dixit quod de Domino Rege. Interrogatus si vidit inde cartam per quam Dominus Rex dedit ipsum casale Sancte Marie, dixit quod non; sed audivit dici quod fuerunt duo casalia regalenga, et postquam Dominus Rex dedit ea Ecclesie Sancte Marie Vimarañ. fecerunt inde unum. Et unum est Hospitalis et Sancte Marie Vimarañ. et fecerunt inde duo. Interrogatus unde habuerunt ea dixit quod de testamento herdatorum. Et tria casalia sunt filiorum Gunsalvi herdatorum, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Pelagii Arie, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Aprilis Pincalo, et non facit ullum forum. Interrogatus quare dixit quod nescit. Et aliud est Johannis Gomecii cum sua germanitate herdatorum, et non facit ullum forum. Interro-

---

(1) *Bugaloos:* Bugalhós, lugar. — *Coto:* Côto, nome dado ao monte sobranceiro ao lugar de Santo Amaro.

gatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Domini Didaci cum sua germanitate herdatorum, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Martini Dominici de Taagildi cum sua germanitate et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Monosterii de Costa et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et tria sunt Domini Regis, (et) dant annuatim Domino Regi iij. spatulas cum xij. xij. costis, et iij. almudes tritici, et iij. cabritos et iij caseos, et duo casalia dant vj. varas bracalis, et aliud casale in quo moratur Lupus Subjerii dat vj. varas bracalis pro fussadaria, et dat terciam partem omnium fructuum, et dat iij. quartarios panis de heiradiga, et iij. puzales vini pro heiradiga. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine (istis) casalibus, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit Lupus Subjerii, Se. Gomecii, D. Didaci.

Vide *Ibidem*, pag. 704.

Mesãofrio — S. Romão de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Romani de Meyjom Frio et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et Pelagius Johannis tabellion tenet illam de manu canonicorum Vimarañ. (1) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxix. casalia et v. casalia sunt Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea; et viij. sunt Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea; et tria sunt Dominici Martini militis; et duo sunt Martini Subjerii cum sua germanitate herdatorum; et duo de Alia sunt herdatorum; et aliud est Johannis Corruti; et aliud de Riparia est filiorum Petri Arie; et duo sunt Judicibus Vimarañ.; et aliud est filiorum Johannis Verve Vimarañ.; et aliud est Monasterii de Sauto et nescit unde habuit illud; et aliud est Pelagii Menendi herdatoris; et duo sunt Domini Regis, et dat inde unum quod vocatur Pinnarii annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis et j. cabritum, et j. gallinam quando Dominus Rex transierit citra Dorium, et aliud casale quod vocatur Sarram dat annuatim Domini Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. almude tritici, et j. cabritum et j. caseum et iij. varas bracalis, et ij. solidos de pedida, et dat terciam partem omnium fructuum, et dat j. quartarium panis, et j. puzalem vini de heiradiga: et aliud casale supradictum Pinnarii dat terciam partem panis, et medietatem vini, et j. sextarium panis et vini pro heiradiga. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Pomario jacet ibi unus campus; et in Avelaido j. leira; et in conchouso Outarii jacet ibi unus campus. Item, dixit quod campus Molendinorum est regalengus: et in Oural j. leira; et in Guilami j. leira; et in alio loco qui dicitur Casale Arie jacet ibi unus campus: et dant de istis leiris j. gallinam, et v. ova, et j. solidum de pedida, et j. taligam panis de heiradiga: et in Baceiro jacet ibi unus campus; et in regada de Aliam jacet ibi unus campus; et laborant istud Regalengum homines istius collacionis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Et omnes isti qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si moratur ibi homo aliquis forarius, dixit quod non. Item, dixit quod in Agro de Cam jacet ibi unus campus et plantaverunt de illo de sauto et non faciunt de illo ullum forum Domino Regi. Et omnes herdatores dant luctosam. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Martinus Subjerii, Michael Pelagii, Garcia Petri, Suerius Gunsalvi, Gunsalvus Martini, Aprilis Petri, Martinus Dominici, Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 730.

---

(1) O padroado d'esta Egreja passou para a Infante D. Isabel nos mesmos termos que a de Gondar, como fica dito na nota 1 de paginas 259.

(1) *Riparia*: Ribeira, casal. — *Pinarii*: Pinheiro,

Nespereira — Santa Eulalia de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Ovaye de Nesperaria et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Petri juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. et cantor Vimarañ. tenet eam de manu canonicorum Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xliij. casalia et duo sunt inde filiorum Subjerii Latronis; et iiij.or casalia minus quarta sunt Domne Marie Vimarañ.; et tria sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento; et tria sunt cantoris Vimarañ., et dat inde unum quod vocatur de Covelo vj. varas bracalis pro fussadaria Domino Regi annuatim, et istud casale de Covelo comparavit illud Cantor de herdatoribus in tempore fratis istius Regis; et tria sunt Dominici Johannis Mauri; et duo sunt Martini Bernaldiz; et duo sunt Petri Fernandi cum sua germanitate herdatorum, et dant annuatim iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria Domino Regi; et aliud est Petri Subjerii canonici Vimarañ.; et aliud est Martini Pelagii cum sua germanitate herdatorum; et aliud est Stephanie Martini cum sua germanitate herdatorum, et audivit dicere quod debent inde dare vj. varas bracalis pro fussadaria et non dant illas. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Reymondi Egee cum sua germanitate herdatorum; et aliud est Petri Menendi cum sua germanitate herdatorum; et aliud est Domne Lupe herdatricis; et aliud est Martini Garcie cum sua germanitate herdatorum; et aliud est Petri Reymondi; et tria sunt Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea; et xiij. casalia sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij costis, et j. cabritum et j. lectonem si habuerit porcam paridam, et dant terciam partem panis et medietatem vini et debent ducere panem ad celarium Domini Regis ad Vimarañ., et medietatem macenarum et pirorum, et dant singulos sextarios panis de heiradiga; et omnes isti homines qui morantur in ipsa collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam herdatores et qui morantur in casalibus regalenguis. Interrogatus quare herdatores predicti non dant fossadariam, dixit quod nescit: tamen dixit quod solebant dare de ista collacione ix. bracales, sed nescit unde dabant ipsos bracales. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus predictis dixit quod in loco qui dicitur Travessas jacent ibi iiij. campi; et in Soutelino j. campus; et in Pena de madre jacet una varzena magna regalenga, et in varzena jacent due leire, quas laborant D. Johannis Maurus et Domna Maria, et debebant inde dare vij. varas bracalis et modo non dant illas. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod in Armil jacet ibi una magna varzena regalenga de Alvarino usque Lamam; et in ipso loco Alvarino usque alium Alvarinum supremum jacet ibi una maxima varzena regalenga; et in Campo de Stivada jacent ibi iij. campi; et in Coridoria alius campus; et in alio loco qui dicitur Varzena jacet alius magnus campus; et conchousum Casalis novi est totum regalengum; et in Cortina de Booca jacet una peza campi, sicut incipit in Castinario usque finem de Guiladi et quomodo partit cum cortinis de Barrio est totum regalengum. Item, dixit quod de Ripario de Archa usque Calvalium de Candaoso est totum regalengum, et in isto termino jacent iij. campi casalium regalengorum predictorum. Item, dixit quod in loco qui dicitur Valle jacent ibi duo campi; et in alio loco qui dicitur Quintanas jacet ibi una vinea regalenga, et dant inde annuatim quartam partem vini Domino Regi; et in eodem loco jacet unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.tam partem panis; et in eodem loco jacet alia vinea, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini; et in eodem loco jacet alius sautus, et dant inde annuatim Domino Regi x. varas bracalis; et in alio loco qui dicitur Casale jacet ibi unus campus, et dant inde terciam partem omnium fructuum Domino Regi; et in alio loco qui dicitur Trancoso jacet ibi unus sautus, et dant inde annuatim Domino Regi v. varas bracalis; et de castinariis de Porta dant inde annuatim Domino Regi unam varam et mediam bracalis; et in agro dOnego jacet ibi unus sautus, et dant inde

---

casal na freguezia de Atães, limitrophe. — *Sarram:* Sairrão, casal. — *Outarii:* Outeiro, casal. — *Guilhami:* Guilhomil na freguezia de Matamá, limitrophe; será este? — *Baceiro:* casal.

annuatim Domino Regi j. varam et mediam bracalis; et in Sauto vetularum una leira, et dant inde annuatim terciam partem omnium fructuum; et in Sauto d Onego jacet ibi unus sautus et est regalengus; et de hereditate de Barro dant annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod in Agro d Onego jacet ibi una vinea Dominici Johannis Mauri, et comparavit unam pezam hereditatis regalengam de Maria Pelagii et fecit ibi vineam et non dat inde nichilum Domino Regi, et ista peza campi quam comparavit D. Johannis Maurus jacet intus vineam suam, et jacet contra aquilonem, et dixit quod habentur ibi v.^{e} cubitos in amplo et xxx.^{ta} cubitos in longo; et tenet eam ipse D. Johannis; et in alio loco qui dicitur Alvelos jacet ibi unus campus et unus sautus, et dant inde terciam partem omnium fructuum, et in Portela in Sauto plano jacet unus sautus regalengus et tenet illum Garcia Pelagii per mandatum Almuxariffi Petri Laurencii et Judicis et scribani Vincencii Forjaz, et debet inde dare annuatim iiij. varas bracalis; et in Linnari jacet unus campus, et dant inde annuatim iiij. varas bracalis; et dant de Barro j. sextarium de heiradiga; et de hereditate de Sauto vetularum debent inde dare vij. varas bracalis, et non dant inde nisi iij. varas et mediam bracalis. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et de campis de Palaciano filiorum Subjerii Latronis dant inde annuatim ij. varas bracalis; et in Sauto de Gransal jacet unus sautus et est regalengus, et tenet de ipso sauto Domna Maria et non facit de illo ullum forum, et de alio quinione herdatorum dant inde annuatim xv. varas bracalis; et de sauto de Aravandi dant annuatim iij. varas bracalis; et de soutelino Elvire Nuniz dant inde annuatim v. varas bracalis, et de sauto Outarii dant inde annuatim iij. varas bracalis; et de sauto Martini Vermudi dant inde annuatim j. varam bracalis; et de sauto Arronzi dant inde annuatim v. varas bracalis; et sautus de Uvariis tenet illum Petrus Laurencii et non facit de illo ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nerat. Et de sauto de Cardoso dant inde annuatim v. varas bracalis; et de sauto de Saa Domne Marie Subjerii dant inde annuatim ij. varas bracalis, et de sauto Domne Maioris iij. varas bracalis; et de casali Menendi. Johannis iiij. varas bracalis; et de casali de Cantoris cum sua germanitate iij. varas bracalis; et de casali Petri Subjerii j. varam et mediam bracalis; et de sauto Barrados ij. varas bracalis; et de casali Stephani Dominici j. spatulam et j. varam bracalis, preter aliam derecturam predictam; et de casali Ousende Petri j. varam bracalis. Item, dixit quod in Rivulo Molendinorum in termino Nesperarie stant ibi iij. molendini, et dat inde unus Elvire Garcie annuatim vij. varas bracalis, et alius molendinus qui fuit Subjerii Eriz dat annuatim ij. varas bracalis: et totum istud Regalengum supradictum laborant homines qui morantur in predictis casalibus istius collacionis predicte Ecclesie, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et medietatem vini. Item, dixit quod Campus Molendinorum est regalengus. Interrogatus si habentur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est. Fernandus Fernandi, Menendus Johannis, Reymondus Egee, Fernandus Menendi, Petrus Petri, Johannis Pelagii. D. Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 724.

Oleiros — S. Vicente de

Item in Collatione sancti Vincentij de Oleyrus abbas non erat ibi sed Petrus martinj parochianus istius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi Regalengum in loco qui dicitur sanctus Romanus scilicet in lagona. j. leira. Item in mueiro. j. leira. Item in teliada. j. leira. Item in caga lana. j. leira. Item in canbada. j. leira. Item in campo de fondom. j. leira et de omni fructum istarum leirarum dant domino Regi añuatim tertiam partem. Item dant domino Regi añuatim de stiua siue habeant siue non scilicet in casali de Menendo. j.

---

(1) *Covelo*: lugar. — *Alvarino*: Alvarinho, lugar. — *Casalis novi*: Casal novo, casal. — *Barrio*: Bairro, casal. — *Quintanas*: Quintãs, casal. — *Porta*: casal. — *Sauto vetularum*: Souto das Velhas, monte. — *Linnari*: Linhares, lugar. — *Palaciano*: Paço, casal. — *Outarii*: Outeiro, casal. — *Arronzi*: Arronço, casal. — *Uvariis*: Uveiras, casal. — *Saa*: Sá, casal. — *Barrados*: Barreiros, lugar? — *Rivulo Molendinorum*: Rio de Moinhos; veja-se a nota ao doc. n.º XXIII.

leira de quo dant. j. alqueire de milio. Item de molelo. et de sub rego et de cima de mueyri. j. almude de milio. Item in fundo de loureiro. j. leira de qua dant. j. sextarium pane. Item de quintana de barrio que fuit de Peyres. ij. leiras de qua dant. iij. alqueires de pane. Item de casal de frade. j. leira. de qua dant. j. alqueire de pane. Item de quintana Pelagij roderici scilicet de fragili. j. leira. et de per... et de eira. j. leira et in cortinal de uinea. j. par..... et de omnibus istis. leir.. de.... de pane. et hoc totum per mensuram Vimaranis et maiordomus dominj Regis dat eas cui uel quibus uult. Item dixit quod non dant domino Regi fossadariam: Item dixit quod herdatores sancti Romani censoriauerunt se cum hospitali et propter hoc nullum forum faciunt domino Regi preter medietatem trium calumpniarum scilicet homicidium. rapsum. et furtum alij uero herdatores deffendunt se per cautum cautatum per patrones dominj Petri escachia et dicunt se audiuisse. Item dixit quod in Villa cháá duo homines defendunt se per amadigum de gunsaluo roderici et Stephanus suerij militibus. Item dixit quod forarij dominj Regis non sunt ibi nec honor nouus nec intrat ibi maiordomus dominj Regis nec pectant uocem et calumpniam —

Dominicus iohanis. Petrus iohanis — Martim menendi — Petrus alfonsi. Johanes petri — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus martini. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 30.

Paços — S. Vicente de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Vincencii de Palaciis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Durandus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et ad presentacionem herdatorum Bracarensis Archiepiscopus Geraldum Pelagii in priorem constituit in eadem. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione dixit quod xxxiij. casalia et j. quintana, et sunt inde tria Monasterii de Adauffi et habuit ea de testamento, et duo sunt inde Sancti Michaelis de Gualtar et habuit ea de testamento; et duo sunt Petri Laurencii militis, et aliud est Stephani Alfonsi militis, et aliud est filiorum Laurencii Gunsalvi; et duo sunt Alfonsi Martini militis cum suis consuprinis; et aliud est Domne Senorine cum sua germanitate; et aliud est Garcie Petri; et aliud Elvire Johannis; et aliud est Marie Menendi et Maioris Menendi; et aliud est Fernandi Johannis cum sua germanitate; et aliud est Durandi Petri cum sua germanitate; et quintana est Fernandi Johannis et Alfonsi Martini militum; et ista casalia non faciunt ullum forum Regi propter honorem ipsius quintane lestoso: et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento; et aliud est Tarasie Giraldiz de Freitas; et aliud est Hospitalis; et aliud est Sancte Michaelis de Munia et habuit illud de testamento; et tria sunt Dominici Pelagii herdatorum: et ista casalia non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nunquam fecerunt ullum forum Domino Regi. Item, dixit quod in Riali habetur unum casale de Cortinis veteris et est herdatorum et est hermum, et dat annuatim Domino Regi ij. taligas centeni et j. sextarium panis de encensoria, et iiij. varas bracalis pro fussadaria, et si fuerit populatum dabit j. spatulam. Et casale de Lamelis est herdatorum, et facit tale forum per totum sicut aliud predictum de Cortinis. Et casale de Patis est herdatorum, et facit tale forum per totum sicut unum predictorum. Et casale de Pomaribus est herdatorum, et facit tale forum per totum sicut unum istorum predictorum. Et casale Outarii est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas cum xij. xij. costis, et ij. ij. porros et vj taligas centeni, et iij. quartarios milii de encensura, et j. cabritum, et j. lectonem si habuerint porcam et capram, et ij. gallinas, et xxj. varam bracalis pro fussadaria. Et casale de Gouva est herdatorum et est hermum, et dant inde annuatim Domino Regi j sextarium milii de encensura, et j. taligam, et vij. varas bracalis. Et Casale de Gauvina est herdatorum et est hermum, et dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium milii minus vj.tam de encensura, et j. taligam centeni minus vj.tam, et ij. varas bracalis minus vj.tam Et Casale Menendi Roffes

(1) *Sanctus Romanus:* S. Romão, lugar. — *Teliada:* Telhado, lugar. — *Canbada:* Cambada, campos. — *Loureiro:* campos. — *Barrio:* Bairro, casal. — *Villa cháá:* Villa chã, campos.

est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam, et ij. taligas centeni, et j. gallinam et j. cabritum et j. lectonem si habuerint porcam et capram, et iij. taligas painzo de encensura. Item, dixit quod Casale de Christemiro est herdatorum et est hermum et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam centeni et iij. varas bracalis pro fussadaria. Et de Casali de Tio Codesendo est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. porros, et j. sextarium centeni minus vj.tam et iij. quartarios milii minus vj.tam de encensura, xiiij. varas bracalis minus vj.tam Item dixit quod omnes qui ibi fecerint focos et morati fuerint in Riali debent dare singulas spatulas cum xij. xij. costis et j. cabritum, et gallinam, et lectonem si habuerint porcam et capram, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogati si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Castinario Menendi jacet j. leira; et in Portu de Agrela j. leira; et in alio Portu de Agrela superno j. leira; et in Cortina j. leira; et super Fontem de Saezedo j. leira; Item, dixit quod inter chousam de Cristeiro et vineam Menendi Roffes j. leira; et de hereditate Fernandi Monachi dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium milii de encensura. Item, dixit quod in loco qui dicitur Odeledo ij. leire; et in Cheda j. leira et j. castinarius; et inter galibus ij. leire; et in Candino j. leira et j. castinarius, et super ripam j. leira; et laborant istud Regalengum herdatores, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. D. Petri, Dominus Passarus, Petrus Petri, Johannes Menendi, Johannes Laurencii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 733.

(1) *Lestoso*: lugar. — *Riali*: Real, lugar. — *Cortinis*: Cortinhas, campos. — *Lamelis*: Lamelas, campos. — *Pomaribus*: Pomares, campos. — *Outarii*: Outeiro, lugar.— *Gouva*: Adegoiva, lugar. — *Gauvina*: Adegoivinha, campos. — *Portu de Agrela*: Poço d'Agrella, campos. — *Odeledo*: campos.—*Cheda*: campos.—*Candino*: Candins, campos.

Paraiso — S. Miguel do

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Michaelis de Nigrellis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Pelagius Martini, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod canonici Vimarañ. forciaverunt inde herdatores et gubernatores ipsius Ecclesie, et modo tenet eam Alfonsus Johannis canonicus Vimarañ. de manu canonicorum. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex (aliquod jus vel habuit) vel debet habere, dixit quod non. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxij. casalia, et iiij.or sunt inde Sancti Martini de Candaoso et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat unum istorum quod vocatur de Sauto xij. varas bracalis et j. caponem pro fussadaria; et aliud est Petri Johannis Verva Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Orrace Manteiga et Alfonsi Petri Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Monasterii de Costa et habuit ea de testamento et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Alfonsi Johannis, et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et aliud est Stephani Johannis canonici bracarensis, et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi IX. varas bracalis, et j. caponem pro fussadaria, et j. cabritum, et aliud est Johannis Salvatoris cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum XIj costis, et j. taligam tritici, et j. cabritum, et unum caponem, et j. gallinam, et x ova, et unum almude castanearum, et XIj varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Johannis Regis cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat Domino Regi j. caponem, et x. ova, et j. gallinam, et ij. solidos, et v. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Stephani Subjerii Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi vj. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Roderici Gunsalvi Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim

ij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est herdatorum quod vocatur de Patis, (et) pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici et unum cabritum, et j. caponem, et x. ova, et xiiij. varas bracalis pro fussadaria, et dat almeitigam, scilicet, ij. franganos, et ij. panes triticos, et carnes vacinas; et aliud casale quod vocatur de Renados est herdatorum et est hermum, et dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et viij. varas bracalis pro fussadaria; et vij. casalia sunt Domini Regis Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod iiij.^{or} casalia Varzenelle dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. costis, et singulos sextarios tritici et singulos cordarios albos, et ij. ij. capones, et xx. xx. ova, et singulos alqueires castanearum viridum, singulas tercias de quartis vini, et xxj. xxj. varam bracalis, et dant singulas geiras quando Almuyssariffus eas postulaverit, et singulas gallinas quando Dominus Rex transierit citra Dorium, et sunt Sancti Joanaria et dant singulos caseos et singulas taligas panis pro heiradiga, et dant singulos franganos, et singulos panes iij. denariis panem, et iiij. iiij. solidos pro pedida; et alia ij. de Negrellis (dant) annuatim Domino Regi singulas spatulas, et singulas taligas centeni, et singulos alqueires castanearum viridum, et singulos caseos, et ambo pariter tres capones et vij. vij. varas bracalis. Item, dixit quod in Varzenella habetur una senaria vinee, et dat illam annuatim Prestamarius cui vult pro denariis. Et aliud casale est depopulatum, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici, et j. cabritum, et vij varas bracalis, et j. caponem et x ova, et dat unum caseum, et j. lectigam si habuerit porcam, et j. gallinam quando Dominus Rex transierit citra Dorium una vice in anno: et dant omnia ista casalia supradicta Domini Regis terciam partem omnium fructuum et medietatem vini. Interrogatus quare est istud casale hermum, dixit quod Stephanus Subjerii mercator Vimarañ. et filii Gunsalvi Perri de Rua gatis levaverunt petram ipsius casalis et fuerunt inde facere parietes ad sua casalia, et de terrenis ipsius casalis quod laborant Orraca Manteiga et Alfonsus Bexodo et Alfonsus Johannis canonicus Vimarañ. et ipse Stephanus Subjerii et ipsi filii Gunsalvi Perri supradicti, et ideo est ipsum casale heremum. Interrogatus ubi jacent ipsi terreni ipsius casalis quod laborant isti supradicti, dixit quod in Ledosa jacent iiij.^{or} peze magne de campo, et in Odreli stat una peza bona chousa et bonum pomalium; et in Tabula j. campus magnus; et campus Monasterii est regalengus; et in fine vinee sauti Sancti Martini jacet unus campus; et fundo ipsius vinee jacet j. leira; et in Linaribus una leira; et in Tercias iij. leire; et in Plano iij. leire; et in Canali malo j. leira; et in Riparia Avis j. leira; et in Castenaria iij. leire; et subtus casale Domini Durandi Riparii ij. leire; et circa Presam ij. leire; et super ipsam Presam unus sautus et j. leira; et in Lamelis ij. leire super Lamam, et in Valle Godini j. leira; et in Canadis super Peegum nigrum j. leira; et super Morouzom j. leira; et omnes istos campos et istas leiras laborant isti supradicti et alii homines de illo casale supradicto hermo, et ideo est hermum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istes casalibus, dixit quod super cortimale de Saa jacet una leira, et est ista leira per petram de fundo de pomarii, et deinde ad Cerzariam, et non dat inde ullum forun Domino Regi; et in Ameedo jacet j. sautus, et de leira Domni Luzi usque Puteum de Saa est totus regalengus, et de isto sauto dant inde annuatim Domino Regi IX denarios. Interrogatus quis dedit ei istum sautum ad istud forum, dixit quod nescit. Et campus de Subtus lagena est regalengus, et stetit ibi unus paridinarius, et levaverunt inde petram ad hereditatem de Requiza et ad hereditatem Orrace Mantega. Item, dixit quod in Requiza fecerunt domos in via et proicierunt viam per Regalengum Domini Regis; et in Ameedo jacet una leira et tenent illam Orraca Manteyga et Alfonsus Johannis, et non dant inde nichilum Domino Regi; et in campo de Portu jacet una leira; et in Lama deela jacet unus campus, et est medietas Domini Regis et alia medietas est Monasterii de Coste; et in Serra jacet unus sautus, et dant inde Domino Regi j. quartarium castanearum viridum; et in Revoleda jacet una deveza, et dant annuatim Domino Regi j. quartam vini; et in Sergudi j. leira; et in Valle de Gavim jacet unus sautus, et dant inde annuatim Domino Regi duos capones et xx ova, et in Quinteiros de Sergudi jacet j magnus campus; et in Sergudi stant ibi IX castanarii, et dant inde annua-

tim Domino Regi j. caponem et x. ova. Item, dixit quod Sautus de Amexinariis est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi j. caponem et x ova, et non faciunt inde aliud forum Domino Regi; et in Sergudi jacent ibi iij. leire. Item, dixit quod collacione Sancti Johannis de Gondaar jacet una bauza super casalia Domne Orrace. Item, dixit quod due vessate de Midi sunt regalenge, et solebat dare Maiordomus Domini Regis pro ofrecione et Johannes Manteiga et Johannes Ooriz acceperunt ipsas vessatas et dederunt illas ad sua casalia. Item, dixit quod de casali quod vocatur de Canado dant annuatim Domino Regi j. sextarium panis et j. quartam vini, et iiij. varas bracalis pro fussadaria et quartam et vj. unius cabriti partem, et terciam unius caponis : et de hereditate de Cidiz dant inde annuatim Domino Regi j. varam bracalis, et j. caponem, et x ova pro fussadaria; et de domo Filie bone dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam, et j. varam bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod in mio vardeira fecit ibi Johannes Verva Vimarañ unam magnam vineam, et quod audivit dicere juratis alie inquisicionis quod jacebat in illa Regalengum, sed nesciebant in quo loco jacebat, et quod audivit dici quod Maiordomus Domini Regis mecierat inde vinum ipsius vinee et posuit ipsum vinum in ipso palacio et nunquam inde levavit ipsum vinum, et post mortem ipsius Johannis Verve nunquam adubaverunt ipsam vineam et mortua fuit et est mortua. Item, dixit quod in cortinali casalis Palmarie jacet ibi una leira; et de campo de Paradela dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis de foro. Item, dixit quod in collacione de Silvaribus quod audiuit dici Maiordomibus veteribus quod vinea Juliani Durandi erat regalenga de occulo fontis usque Sabugarios contra Silvares quod ipsa vinea et sautus et devesa et quantum ibi habet est totum regalengum, et de hereditate de Pestanis dant inde annuatim j. cabritum, et j. caponem, et j. gallinam, et x. ova, et v. varas bracalis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod filii et nepotes Pelagii Sendiiz debent esse Maiordomi Terre, et filii et nepotes Menendi Fole debent esse maiordomi arearum. Item, dixit quod Sautus Varzenelle est regalengus, et comparauit inde medietatem Johannes Verva de uno jugario, et non dant inde Domino Regi nichilum. Item, dixit quod de hereditate que fuit de Luba dant annuatim ij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Sancti Martini de Sauto dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam, et j. quartam vini pro fussadaria. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Stephanus Pelagii. D. Pelagii, Domnus Durandus, D. Menendi, D. Johannis. Petrus Martini, Martinus Petri, Martinus Johannis, Gunsalvus Johannis, Pelagius Subjerii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 712.

Penacova — S. Mamede de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Mametis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Martinus Egee, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Mancelos et Sancti Martini et est suffraganea earum. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xiij. casalia et una quintana, et ipsa quintana cum uno casali est Fernandi Martini exacaffe; et aliud est Dominici Martini militis; et aliud est Orrace Petri; et tria sunt de Mancelos et habuit ea de testamento, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Sancti Martini de Pena Cova et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Dompne Durance cujusdam herdatricis, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud casale est Aprilis Pincalo Vimarañ. et hoc casale fuit Domini Regis. Interrogatus quomodo April Pincalo tenet illud casale, dixit quod nescit, sed tamen semper illud vidit ei uti; et in tempore istius Regis fuit Maiordomus capere istud casale pro de Domino Rege, et April Pincalo dedit ipso Maiordomo in tribus annis in quolibet anno medium morabitinum ut non caperet illud casale, et modo non dat nichilum: tamen ipse April Pincalo monstravit inde nobis

---

(1) *Sauto:* Souto, lugar.—*Varsenella:* Varziella, lugar.—*Rua gatis:* Rua de Gatos, nome vulgar da Rua de D. João I em Guimarães.—*Ledosa:* Ladoso, casal.

inquisitoribus unam cartam sine sigillo in qua continebatur quod Dominus Rex Alfonsus veteris dederat istud casale cuidam homini suo. Et duo casalia sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et ij. ij. taligas tritici, et ij. ij. capones, et xx. xx. ova, et singulos almudes vini, et singulos almudes de castaneis, et singulos cordarios albos, et ij. ij. solidos pro caseo, et singulos quartos carnarii, et xiiij. xiiij. varas bracalis pro fussadaria, et iij. iij. solidos de servicio, et medietatem milii regati, et medietatem vini et lini, et terciam outuni et milii quod non est regatum, et dant ofrecionem annuatim Maiordomo. Item, unum casale habentur in Froyaes et est Domini Regis et tenet illud Abril Pincalo absconditum, et dat inde annuatim Maiordomo Terre quod non dicat quod est Domini Regis medium morabitinum : et hoc dixit Johannes Petri et Durandus Petri. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus supradictis, dixit quod in loco qui dicitur Froyães jacet ibi unus campus, et de ipso campo est plantatus cum vinea et de illo jacet in campo, et modo dat inde annuatim Domini Regi j. sextarium panis, et j. franganum, et v. ova, et si Dominus Rex non uoluerit, debet dare medietatem vini et terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quia ita est. Et laborat hoc Regalengum supradictum quidam homo Palumbarii, et dat inde totum forum supradictum sicut superius scriptum est. Martinus Fernandi, Martinus Petri, Petrus Dominici, Johannes Fernandi, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 681.

Penacova — S. Martinho de

Hic incipit inquisitio Sancti Martini de Pena Cova et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Johannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Eeclesia, dixit quod est herdatorum et Monasterii Polumbarii. Interrogatus unde Polumbarius habuit ipsam medietatem ipsius Ecclesie, dixit de testamento herdatorum : et dixit quod scit quoniam Polumbarius non habet inde nisi quartam partem ipsius Ecclesie, dixit quod abbas Menendus Menendi ipsius Ecclesie dedit ipsam quartam partem Polumbario sine mandato ipsorum herdatorum. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxiiij casalia, et x. sunt inde Polumbarii et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et iiij.^{or} sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; aliud (est) Petri Martini Zavarrom; et iiij. sunt et medium Sancti Vereximi et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Monasterii Vilarini et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et medium casale est Hospitalis et habuit illud de testamento ; et aliud est Domini Regis, et dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. alumude vini, et j. almude de castaneis, et ij. taligas tritici, et ij. capones, et xx. ova, et j. cordarium album, et unum quartum carnarii, et unam soldadam de pane, et xiiij. varas bracalis, et ij. solidos pro quesso, et dat annuatim Domino Regi medietatem milii et terciam outuni; et aliud casale quod vocatur Casale de Loba est Domini Regis, et dant annuatim Domino Regi vij. varas bracalis, et dant medietatem milii et terciam partem outuni. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Campo Polumbaris jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium panis, et j. franganum, et v. ova, et si Maiordomus hoc noluerit debent ei dare medietatem milii et terciam outuni; et in conchouso Polumbarii quod fuit Didaci Boel jacet ibi j. leira, et in Cortinis alia leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium panis, et j. franganum, et v. ova, et si Maiordomus hoc noluerit debent ei dare medietatem milii et terciam outuni; et in fine vinee casalis Polumbarii de Pena Cova jacet j, leira vinee, et laborat illam quidam homo Polumbarii et dat inde annuatim Domino Regi medietatem vini; et in campo circa chousam

(1) *Froyaes :* Friães, casal e lugar.

ipsius casalis Polumbarii jacet j. leira et dant inde annuatim Domino Regi medietatem milii et terciam outuni. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita fuit. Item, dixit quod in illo casali predicto Domini Regis est pausa Maiordomi, et dant medietatem milii regati et terciam partem milii quod non est regatum. Item, dixit quod Feira dividitur inter Monasterium Polumbarii et Dominum Regem per portam oucintalis ipsius Ecclesie, deinde per stratam quomodo vadit ad carvalium de travessis. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Sugerius Martini, Duranus Bodorno, Johannes Petri, Menendus Petri, Petrus Martini, Martinus Dominici, Petrus Johannis, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 680.

Pencello — S. João de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Johannis de Penselo et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est inde medietas herdatorum ipsius loci, et alia medietas est Sancte Marie Vimarañ. (2) et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Pelagium Johannis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxiiij. casalia et vj. sunt inde Sancte Marie Vimarañ., et unum ex istis vj. scilicet Casale de Lage, et dat annuatim v. varas bracalis pro fussadaria, et nescit unde habuit ea; et aliud est Stephani Vilelmi lamacensis, et dat inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria, et duo sunt Domne Orrace Nuniz; et aliud est Johannis Corruti; et aliud est Marie de Rozas; et aliud est Marie Bernaldiz; et aliud est Johannis Corruti et Judicis Vimarañ; et aliud est Roderici Petri lozio; et aliud casale et medium est Johannis Pelagii Vimarañ; et aliud casale et medium est Sancti Michaelis de Galtar; et aliud est Petri Johannis Vimarañ; et aliud est Hospitalis et Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento; et v. sunt Domini Regis, et duo sunt inde depopulata, et solebant inde dare annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulos almudes tritici, et singulos almudes castanearum, et singulos capones, et singulos franganos, et x. x. ova, et singulos cordarios albos, et singulos caseos, et singulos bracales de vij. varis bracale, et modo dant pro istis directuris j. morabitinum et vj. solidos quilibet per se. Interrogatus quare ista casalia sunt depopulata, dixit quod ceperunt de istis terrenis istorum casalium et dant terrenos pro denariis Serviciales qui tenent illa in prestimonio, et ideo sunt casalia ista depopulata. Et aliud casale in quo moratur Martinus Gunsalvi dat annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. almude tritici, et j. caponem, et x. ova, et j. franganun, et j. cordarium album, et j. caseum, et xiiij. varas bracalis; et aliud casale in quo moratur Dominicus Gunsalvi dat annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. almude tritici, et j. caponem, et x. ova, et j. franganum, et j. cordarium album, et j. caseum; et aliud casale in quo moratur Gunsalvus Gunsalvi dat annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. almude tritici, et j. caponem, et x. ova, et j. franganum, et j. cordarium album, et j. caseum. Item, dixit quod quidam Jugarius qui vocabatur Pedrucho vendidit unam pezam de meliore hereditate quam casale habebat, et fecerunt in ipsa hereditate vineam et tenent illam filii Godini Cambiti, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem vini, et dant de aliis vineis

(1) *Casale de Loba:* um campo pertencente á quinta de Aldêa é denominado Casal de Loba.—*Polumbaris:* Pombal, lugar e campos.

(2) O D. Prior de Guimarães, Rodrigo da Cunha, auctorisado em 30 de dezembro de 1438 pelo Arcebispo annexou perpetuamente a capellania e vigararia perpetua de Pencello á Egreja de S. Romão de Mesãofrio, devendo o abbade d'esta dizer missa dous domingos consecutivos em S. Romão e o terceiro em Pencello e assim successivamente. O D. Prior Gomes Affonso, por escriptura feita em Lisboa a 12 de julho de 1553, doou á infanta D. Izabel e seus successores o padroado d'esta Egreja; o Papa Pio VI em 31 d'agosto de 1560 confirmou esta doação e em 16 de dezembro de 1566 o procurador de D. Duarte, filho e successsor da Infanta, apresentou ao Arcebispo D. Frei Bartholomeu dos Martyres os documentos d'esta doação. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 4.º da letra J.)

casalium aliorum medietatem vini: et ista casalia supradicta Domini Regis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et medietatem vini. Item, dixit quod de aliis casalibus supradictis Domini Regis vendiderunt inde hereditates et devesas et sautos, et habent illos filii Petri Godini et non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod circa Corredoriam fecit ibi Johannes Dominici canonicus Vimarañ. bonas devesas, et non dat inde nichilum Domino Regi, et habuit ad faciendum vineas et non fecit ibi nisi unam parvam vinee in Regalengo. Item, dixit quod in Farizado jacet ibi una magna vinea, et tenet illam Johannes Corrutus et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem vini; et in Pelago j. leira, et dant inde annuatim j. caponem, et x. ova; et in Varzena jacet ibi unus campus magnus et j. leira; et in Carvalio lubi jacet unus magnus campus, et dant inde annuatim j. franganum, et v. ova; et in Lama jacet unus magnus campus, et dant inde annuatim xviij. denarios. Item, in Vilari jacet unus magnus campus, et dant annuatim ij. franganos, et x. ova; et in Lama Outarii de Sapis jacet ibi unus magnus campus cum suis castinariis; et in cortinali casalis Outarii de Sapis jacent iij. leire; et in medio Campi de Stercado j. leira: et dant de istis leiris et de castinariis annuatim j. caponem, et x. ova. Item, dixit quod in Lama supradicta jacet unus castinarius, et dant inde annuatim j. franganum et v. ova; et in fundo vinee Outarii de Sapis jacet una leira vinee cum suo campo, et dant inde annuatim medietatem vini; et subtus chousa Petri Johannis jacet una leira vinee cum suo campo, et dant (inde) annuatim vij. varas bracalis; et in Burgaes ij. leire; et in Telado jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim iiij. denarios; et de casa Johannis Pelagii alfayate dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria; et in Sauto novo jacet unus campus cum suo sauto, et dant inde annuatim j. caponem et x. ova; et in Lazarim jacent v. leire, et dant annuatim ij. franganos et x. ova; et in Carvalio Hospitalis jacet ibi unus campus; et subtus Fainzado jacet ibi unus campus. Item, dixit quod in Vinea pontis jacet in illa in fundo j. leira vinee, et dant inde annuatim j. taligam panis: et laborant istud totum Regalengum homines istius collacionis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum tam panis quam vini: et totum hoc Regalengum est prestimonium Servicialium Vimarañ.: et omnes isti homines istius collacionis pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et qui morantur in casalibus regalenguis dant luctosam Domino Regi. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est quod ita est Martinus Gunsalvi, Petrus Johannis, Menendus Menendi, Johannes Didaci, D. Gunsalvi, Johannes Pelagii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 723.

Pentieiros — Santa Eulalia de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Ovaye de Pectinariis et omnium parrochianornm ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Gunsalvi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Petri Subjerii canonici Vimarañ, Interrogatus quis dedit ei ipsam Ecclesiam. dixit quod nescit. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xvj. casalia, et tria casalia sunt Fernandi Gonsalvi Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum casale est de Costa, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et iiij. casalia et medium sunt Petri Subjerii canonici Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Domne Marie ejus germana, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Petri Laurencii Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et aliud est Ousende Salvatoris cum suo germano, et pectat vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud casale est herdatorum et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi iij. almudes vini de foro;

(1) *Lage:* lugar. — *Vilari:* Villar, lugar. — *Outarii:* Outeiro, casal. — *Sapis:* Sapos, lugar. — *Stercado:* Estercado, pequeno casal. — *Telado:* Telhado, casal. — *Sauto novo:* Souto Novo é um lugar na freguezia de Corvite, limitrophe. — *Pontis:* provavelmente a ponte do Carvalhal, que recebeu o nome da ponte sobre o Selho e do casal denominado Carvalhal.

et aliud casale est Domini Regis et est depopulatum, et non dant ullam derecturam nisi tertiam partem omnium fructuum. Interrogatus si habet ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Parietibus jacent ij. leire, et in Portis subtus Portelam Sancte Ovaye j. leira, et in Longaras j. leira, et in Linaribus ij. leire, et in Fundo loureiro j. leira, et in Ferigenali j. leira, et super puteum de puzis unus campus magnus, et ad portam Domne Marie j. leira magna, et in Requeisso j. leira, et in Fojoo j. leira, et in Bozoo j. leira, et in Outario do Bordona jacet unus campus cum castinariis et cum cerzariis, et in presa de Avenalaria j. castinarius, et castinarius rotundus de subtus Lavandariam est regalengus, et in Touriol j. leira. Martinus Pelagii et Laurencius Subjerii dixerunt quod de illis duobus casalibus supradictis Petri Laurencii quod est inde unum in quo moratus fuit Suerius Rex est inde medietas Domini Regis. Interrogati quomodo sciebant quod illud medium casale erat Domini Regis, dixerunt quod viderant inde levare porcionem pro ad celarium Domini Regis, et quod ipse Martinus Pelagii levaverat inde panem quando fuit Maiordomus. Item, dixit quod in Quintanali jacet unus campus et duo paridenarii quia bene putant quod fuit caput casalis, et de hereditate Domni Arie dant inde annuatim j. alqueire vini. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit. Stephanus Dominici, Johannes Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 696.

Pinheiro — Salvador de

Hic incipit inquisitio Sancti Salvatoris de Pignario et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Fernandus Menendi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci et ad presentationem ipsorum Petrum Martini Bracarensis (Archiepiscopus) in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxiij. casalia, et iiij. sunt inde ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unus est Johannis Rotundi; et aliud est Martini Fernandi de Leireñ.; et aliud est Martini Pardar Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martini Juliani herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Domne Gorde herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et dat iiij. bracales pro fussadaria; et aliud est Petri Vimiarii cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et dat iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Petri Mudi cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et dat iij bracales pro fussadaria; et duo sunt Monosterii de Costa, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo casalia (sunt) Ousende Salvatoris cum sua germanitate, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Laurencii Menendi cujusdam clerici, et comparavit illud de uno herdatore in tempore fratris istius Regis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est nepotum Maioris Caballi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum Domne Garcie herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum (Petri) Martini de Archa herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et (vadit) ad chamatum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Vincencii Forjaz, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Vincencii Petri cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum: et de hereditate Johannis Gunsalvi Rivuli Molendinorum dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria: et de casali Martini Juliani dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod de casali Petri Martini de Archa predicto solebant inde dare Domino Regi vocem et calumpniam et luctosam, et modo non dant inde ullum forum propter Stephanum Jo-

---

(1) *Linaribus:* Linhares, campo da quinta de Lamas.— *Loureiro:* campo da quinta da Egreja.— *Pusis:* Poço, casal.— *Bordona:* Bordôa, casal em Taboadello, limitrophe.— *Lavandariam:* Lavandeira, casal em Taboadello, limitrophe.

hannis de Fermoseli quem ibi nutriverunt; et tria casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant inde Domino Regi quilibet per se annuatim j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam castanearum, et j. quartam vini, et unum cabritum, et j. caponem, et x. ova, et j. lectonem, et j. pernam carnarii, et x. varas et mediam bracalis, et geiram in qualibet septimana, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini, et j. quartarium panis, et j. puzalem vini pro heiradiga: et omnia ista casalia predicta dant luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Canales jacet ibi una leira; et in alio loco qui dicitur Mazanaria jacet ibi j. leira; et in Outario jacent ibi v. leire, et dant inde annuatim ij. franganos et xx. ova; et in Casali de Costa quod fuit Gunsalvi Didaci jacet una vinea, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini, et j. puzalem de heiradiga. Item, dixit quod de hereditate de Regada herdatorum dant inde annuatim vj. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod in Spayo in campo de casali jacent ij. leire; et in campo pontis j. leira; et subtus bacellum de Spayo j. leira; et vinea de Spayo est tota regalenga; et in presa de proviceyra jacet unus bacellus: et de istis leiris et de istis vineis dant Domino Regi annuatim iij. modios vini: et de hereditate Domne Gulodo dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria: et de hereditate de Conlazis dant j. varas et mediam bracalis pro fussadaria. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit. Petrus Menendi, Garcia Petri, Vincencius Petri, Petrus Gunsalvi, Johannes Menendi, D. Petri, Petrus Menendi, Petrus Martini, Johannes Gunsalvi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 695.

Polvoreira — S. Pedro de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Petri de Polvoreira et parrochianorum ejusdem Ecclesie. Gunsalvus Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod semper illam abbadaverunt herdatores et gubernatores ipsius Ecclesie, et post mortem Dompni Giraldi, qui fuit inde prelatus, venit Dompnus Egidius Martini et dedit illam suo vicario Gonsalvo Egee. (1) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus, vel habuit, vel debet habere, vel si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xlix., et sunt inde x.^cem^ ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et de istis x. casalibus solebat inde dare casale de Guilamiro ij. varas bracalis pro fussadaria et modo non dat illam. Interrogatus quare, dixit quod propter Domnum Giraldum. Et solebat dare ij. pusales vini de foro et modo non dat inde nichilum. Interrogatus quare non dat modo ipsum vini, dixit quod nescit. Interrogatus unde solebant dare ipsum vinum, dixit quod dabant de foro. Interrogatus quot tempus habet quod non dederunt ipsum vinum et ipsas duas varas bracalis, dixit quod bene sunt xx. anni elapsi quod non dederunt ipsum vinum, et bene sunt xij. elapsi quod non dederunt ipsum bracale. Et viij. casalia sunt filiorum Dompni Giraldi, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et de istis viij casalibus solebat inde dare casale de Ferrariis ij. varas bracalis pro fussadaria, et modo non (dat) ipsas duas varas. Interrogatus quare, dixit quod propter forciam Dompni Giraldi. Et casale de Flumine Molendinorum solebat dare ij. varas bracalis pro fussadaria, et modo non propter forciam Dompni Giraldi; et tria sunt Petri Didaci Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam. et vadunt ad chamatum, et unum istorum trium quod vocatur Rivulus Molendinorum dat ij. varas bracalis pro fussadaria, et est ibi pressum ganati, et audivit dici patri suo quod habebant dare inde lavaduram pro ad lavandum pannos Domini Regis; et tria sunt Maioris Durandi Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud casale est filiorum et ne-

(1) *Archa:* Arca, lugar. — *Rivulum Molendinorum:* veja-se nota ao doc. n.º XXIII. — *Spayo:* Espairo, lugar.

(1) Em 30 d'Abril de 1345 D. Theresa Martins, mulher de D. Affonso Sanches, e seu filho D. João Affonso d'Albuquerque, com beneplacito d'El-Rei D. Diniz, por escriptura feita em Lisboa, doaram ás freiras de Santa Clara de Villa do Conde o padroado d'esta Egreja. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 1.º da letra P).

potum Petri Abelie herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luitosam; et duo sunt Dompni Petri Subjerii canonici Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Judicis Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et alius est Petri Laurencii almoxariffi Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Pelagii Gunsalvi herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luitosam; et aliud est ipsius Ecclesie et herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Petri Menendi cortina calente herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et dat luitosam; et aliud est Petri Boya herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luitosam; et aliud est Martini Fernandi Leirene, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luitosam; et aliud est Johannis Dominici canonici Vimarañ., (et) pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et dat luitosam; et aliud est Martini Martini cum suis fratribus herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et dat luitosam; et aliud est filiorum Petri Vimarañ. herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dant inde annuatim j. varam bracalis pro fussadaria, et est pressum ganati; et aliud est filiorum Dompni Egee herdatorum (et) pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum, et dant luitosam, et aliud est Gunsalvi Johannis herdatoris, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum, et dat luitosam; et aliud est filiorum Pelagii Nepotis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi xvj. varas bracalis pro fussadaria, et j. quartam vini; et aliud est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et dat luitosam; et aliud est Ousende Salvatoris et ejus fratrum Vimarañ. herdatorum, et pectat vocem (et calumpniam), et vadit ad chamatum, et dat luituosam; et iiij.[or] sunt Domini Regis, et de istis iiij[or] casalibus fuit inde unum cum suo molendino cujusdam servicialis Martini Franci, et terciam istius casalis est Martini Menendi et Martini Bugaloo. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij costis, et j. taligam centeni, et j. cabritum, et ij. capones, et xx ova, et xiiij. varas bracalis, et j. leitonem, et j. caseum, et j. mantegam, et dat geiram in qualibet sptimana unum diem, et xviij. solidos de molendino, et terciam partem omnium fructuum : et de tota ista deritura et de toto fructu est inde tercia pars illorum predictorum cujus est tercia casalis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt de aliis tribus casalibus que remanent, dixit quod dant annuatim Domino Regi inde unam spatulam cum xij. costis, et unam taligam tritici, et j. cabritum, et ij. capones, et xx. ova, et j. almude vini xiiij. varas bracalis, et j. caseum, et j. manteigam, et unam pernam carnarii, et iij. solidos de pedida; et aliud casale Riparii dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici, et aliam taligam centeni, et ij. capones, et xx. ova, et xiiij. varas bracalis, et j. cabritum, et tres solidos pro pedida; et aliud casale Riparii dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici et aliam taligam centeni, et ij. capones, et xx. ova, et xiiij. varas bracalis, et j. cabritum, et iij. solidos pro pedida, et j. pernam carnarii et j. caseum, et j. manteigam, et j. leitonem; et aliud casale de Arca dat annuatim pro omni deritura ij. morabitinos veteres, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini: et sine istud casale jacet ibi una bona senaria vinee. Item, dixit quod habetur ibi medietas de v. castinariis, et in alio loco quarta pars de xiiij.[cim] castinariis: et in isto casali de Arca debet esse palarius, et si non fecerit palarium debet dare j. morabitinum. Item, dixit quod de duobus casalibus de Guilamieiro dant annuatim Domino Regi iiij.[or] varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Johannis Pilitarii et Petri Laurencii, qui fuit almoxarifus, dant annuatim Domino Regi iiij.[or] varas bracalis pro fussadaria; et de casali quod fuit Pelagii Engazo cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria. Et de heriditate de Rebouzos debent inde dare iiij.[or] varas bracalis et non dant illas. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Campus sauti Rivuli Molendinorum super vineam que fuit Martini Riparie jacet ibi. j. una leira, de qua non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quomodo scit quod ipsa leira est Domini Regis, et mostraverunt ei marcos per quos est marcata. Et in alio loco qui dici-

tur Retorta jacet ibi j. leira; et in alio loco qui dicitur Porta Pelagii Angazo ij. leire; et in alio loco qui dicitur Porta Sancti Juliani jacet ibi unus campus magnus Domini Regis qui vocatur Novehelo, et dixit quod audivit dici multociens bonis hominibus multis quod in ipso loco jacet j. casale regalengum absconditum de quo non faciunt ullum forum. Interrogatus quis tenet illud, dixit quod illud casale predictum Sancti Juliani. Item, dixit quod de casali de Guilamiro dantur modo annuatim x. puzales vini. Interrogatus de quo dant illud vinum, dixit quod de uno terreno regalengum quem plantaverunt ad istud forum. Et in loco de Guilamiro, in loco qui dicitur Subtus ripam casalis de uraziom, jacet ibi j. campus regalengus in quo Maior Pelagii fecit unam chousam. Item, dixit quod in fine campi de Aldrim jacet j. leira, et tenet illam Petrus Sogerii canonicus Vimarañ. absconsam, et non facit de illa ullum forum Domino Regi; et in fundo de Aldrey jacet alia leira; et in Pomario magno alia leira; et ad portam de Sambadi j. leira; et super uvarias circa Lamam de Sambadi j. leira; et in Agro Johannis jacent iiij. campi magni et una vinea, et dant inde medietatem vini; et super Pomarelum j. leira; et in Agro de Maduffo jacet j. leira inter hereditatem casalis de Ferreiroos, de qua non faciunt ullum forum Domino Regi; et subtus fontem de Vilar jacet j. leira. Item, dixit quod sautus de Recadem est regalengus; et in alio loco qui dicitur Lodarius jacent ibi ij. leire, et in Felgaria de Sauto ij. leire; et circa riparium de Ruvina j. leira; et in deffensa de Gondinares jacet j. leira deffense. Item, dixit quod campus qui jacet super presam Avenalarie est regalengus. Garcia de Arca quod in Aqua levada, in loco qui dicitur Cararius jacet unus magnus campus regalengus, et solebant inde dare terciam partem omnium fructuum, Judex Vimarañ. Domnus Ramirus cum sua germanitate fecerunt ibi unam vineam et ex quo fecerunt ipsam vineam numquam inde fecerunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quomodo scit hoc dixit quod vidit et passus fuit et audivit dici multociens patri et matri suo et suo avi, et quod docuerunt ei ipsum campum predictum pro regalengo. Garcia de Archa, Pelagius Gunsalvi, Gunsalvus Johannis, Petrus Lavado, Dominicus Calvo, Johannes Petri Abela, Garcia Pelagii, Menendus Johannis, Durandus Pelagii, Stephanus Crespo, D. Johannis, Didacus Menendi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. Item, Garcia Pelagii, Petrus Lavado, Garcia Menendi, Gonsalvus Johannis, Pelagius Gunsalvi, D. Menendi dixerunt quod in Varzena jacet unus campus quem britavit rivulus. Item, dixit quod in Areale jacet alius campus; et circa campum despaxo jacet j. leira; et in Outario j. leira; et in Novelido jacet j. leira; et bauza de Maladoria est regalenga; et in casale d Unam j. leira; et intra Ludeiro et Oeido ei *(sic)* leire vinearum; et Bauza de Revordelo est regalenga; et in vinea casalis quod fuit Martini Riparie jacet j. leira; et in Sauto de Pinaa j. leira: et de hoc non faciunt ullum forum Domino Regi. Item, dixerunt quod in Aqua levada in fine vinee de Carrario Domnus Ramirus, qui fuit Judex Vimarañ., valavit per Regalengum Domini Regis et filiavit in quantum est inde carcava et valatum per Regalengum. Item, dixit Gunsalvus Johannis et Garcia Menendi dixerunt *(sic)* quod Casale de Archa solebat esse per penedum Marie Caballarie, et deinde ad viam veteram de Ladroeira, et deinde per finem campi de Lagena, et non modo est. Interrogati quare, dixerunt quod nesciunt. Interrogati quomodo sciunt ergo quod per illum locum solebat esse dixerunt quod viderunt illud laborare per illum locum, et ipsi laboraverunt inde partem suam multociens. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 689.

Ponte — S. João de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Johannis Pontis et omnium parrochianorum ejusdem

(1) *Guilamiro*: Guilhomil, casal. — *Ferrariis*: Ferreiros, casal. — *Flumine Molendinorum*: veja-se nota ao doc. n.º XXIII. O casal de Fafião é denominado Rio de Moinhos nos documentos da Collegiada. — *Riparii*: Ribeiro de Traz-Portella, casal. — *Arca*: Carvalho d'Arca é o nome de uma quinta e casa. — *Rebouzos*: Rebouços, lugar. — *Retorta*: lugar. — *Sancti Juliani*: S. Gião, casal. — *Novehelo*: Novelo, campo. — *Maduffo*: Manhufes, casal em Pinheiro, limitrophe. — *Vilar*: lugar. — *Recadem*: lugar. — *Sauto*: Souto, lugar. — *Ruvina*: o casal de Fafião é denominado Rufina nos documentos da Collegiada. — *Gondinares*: Godinhares, lugar. — *Aqua levada*: campo. — *Areale*: Areal, campo. — *Outario*: Outeiro, lugar. — *Bauza de Maladoria*: Bouça da Malhadoira, lugar. — *Ludeiro*: campo. — *Revordelo*: lugar. — *Ladroeira*: será o local denominado do Cobreiras? — *Lagena*: Lage, lugar.

Ecclesie ipsius loci. Petrus Petri. juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde habuit ipsam Ecclesiam Sancta Maria, dixit quod Dominus Rex dedit ipsam Ecclesiam et Regalengum et quantum ibi habebat Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus qualis Rex fuit ipse qui dedit ipsam Ecclesiam et ipsum Regalengum, dixit quod nescit. Interrogatus quot casasalia habentur in ipsa collacione dixit quod xliiij. casalia, et xxv. casalia sunt inde Sancte Marie Vimarañ. et habuit inde xxiiij. casalia ex Domino Rege et unum nescit unde habuit illud, et xxij. casalia ipsorum jacent in cauto; et aliud est Orrace Nuniz; et aliud est Martini Rialis et ipsius Orrace Nuniz; et duo sunt Sancte Marie de Villa Nova; et duo sunt Hospitalis; Et aliud est Sancte Marie de Sauto et habuit illud de testamento; et aliud est Marie de Monte; et aliud est Michaelis Pelagii; et aliud est filiorum Johannis Verve; et aliud est Johannis Bitouti; et aliud est Dominici Michaelis; et duo sunt filiorum et nepotum Domni Petri Alvitiz; et duo sunt Sancti Martini de Candaoso et habuit ea de testamento; et aliud est Johannis Martini; et iiij.or casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod duo casalia istorum de Gustelaes dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. costis, et iij. iij. almudes tritici, et singulos alqueires castanearum, et ij. ij. capones, et x. x. ova, et singulos franganos, et singulos cordarios albos, et singulos savales de primis venientibus, et iij. iij. varas bracalis, et singulas pernas carnarii, et singulos caseos, et singulas manteigas, et dant terciam partem omnium fructuum; et alia duo casalia de Fonteelo dant annuatim Domino Regi singulas spatulas, et iij. iij. almudes tritici, et singulos cordarios albos, et singulos capones, et x. x. ova, et vij. varas bracalis, et unum istorum in quo moratur Pelagius Petri dat unam pernam carnarii, et j. caseum, et iij. solidos de petida, et dant terciam partem omnium fructuum: et dant omnia ista iiij.or casalia singulos quartarios panis de heyradiga, et singulos puzales, vini qui habuerint vineam, preter casale Menendi Martini: (et) de hereditate Johanni de quintana cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis; et de hereditate filiorum et nepotum Menendi Cabeza dant annuatim iiij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus predictis extra cautum, dixit quod in Taciam jacent ij campi; et in Lana jacet unus campus magnus et j. leira, et in Nugaria jacet ibi unus campus et una defensa, et dant inde annuatim j. caponem; et in Sauto jacet alius sautus; et in pomali dauffo jacet ibi una vinea et una devesa et unus campus: et totum istud Regalengum laborant homines istius collacionis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et omnes qui morabantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, preter illa xxij. casalia Sante Marie que jacent in ipso cauto et casales Hospitalis. Item, dixit quod casale de Gustelaes Domni Regis est hospicium Divitis hominis Terre. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johaninus, Suerius Gunsalvi, Menendus Martini, Petrus Petri, Petrus Gunsalvi, Michael Johannis, Petrus Menendi, Pelagius Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 716.

Pousada — Santa Maria de

Item in Collatione Sancte Marie de Pousada abbas non etiam ibi set Johanes menendi paroquianus istius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est paronus nec habet ibi Regalengum. Item dixerunt quod dant domino Regi annuatim pro sancto Michaeli de foro scilicet de Casali de domina Godo. j. franganum. Item de casali de Gunsaluo Gunsalui de Villa pedri. j. franganum. Item de Casali Dominici Gunsalui de Villa pedri. j. franganum et uadunt ad currendum lupum. Item de Casali de Gunsaluino. j. franganum. Item dixit quod milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod cauta et honores noui et forarij dominj Regis et ame militum non sunt ibi preter — Johanes menendi qui nutriuit filium — Roderici gunsalui milites. Item dixit quod in ista Collatione intrat Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et non dant

(1) *Gustelaes*: Castellães, lugar. — *Fonteelo*: Fontêllo, lugar. — *Pomali dauffo*: Pomar d'Ufe, lugar. — *Sauto*: Souto, lugar.

loitosam domino Regi. Gunsaluino — Gunsaluo petri — Dominicus Gunsalui — Gunsaluus Gunsalui — dominus Simeon iurati et interrogati dixerunt in omnibus per omnia sicut Johanes menendi. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 30 verso.

Prazins — Santa Eufemia de

Hic incipit inquisitio Sancte Eufemee Felicis Ripa Avis, et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci (2) et ad presentationem ipsorum herdatorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Johannis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxij. casalia, et tria sunt Monasterii Arauce et habuit ea de testamento; et tria sunt istius Ecclesie et habuit ea de testamento, et dant inde duo, scilicet de Villa de Lagena, xxviij. varas bracalis pro fussadaria; et v. sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento; et aliud est Polumbarii et Marie France; et aliud est Menendi Fafiz; et aliud est Marie France herdatoris cum sua germanitate; et aliud casale de Formali est herdatorum cum sua germanitate; et aliud est Maioris Egee; et aliud est Menendi Roderici de Briteyros; et aliud est Monasterii de Sandi et habuit illud de testamento; et aliud est nepotum Domni Midi, et dat annuatim Domino Regi xiiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Orrace Manteige; et aliud est Monasterii de Vilari Fratrum et habuit illud de testamento; et aliud est Hospitalis, et non facit de illo ullum forum Domino Regi propter suum previlegium; et aliud est Pelagii Subjerii cum sua germanitate, et dat annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis; et aliud est Martini Subjerii, et dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod unnum casale istorum predictorum trium Arauce, scilicet Casale Outarii, dat annuatim Domino Regi xiiij. varas bracalis; et aliud est Hospitalis de Sauto de Grades et Monasterii de Sauto; et aliud est Munionis Osoriz; et aliud est Domini Regis, et dat annuatim Domino Regi j. morabitinum et medium, et j. spatulam cun xij. costis, et ij. capones, et dat terciam partem omnium fructuum preter de castaneis quod dat medietatem castanearum. Et omnia ista casalia supradicta pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam, preter casalia Hospitalis. Item, dixit quod de hereditate de Osena vessa dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracacalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine isto casali, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod de hereditate Domni Domingo dat annuatim Domino Regi x. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Savarigos cum tota sua germanitate dat annuatim Domino Regi j. varam et mediam bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Laravasas dat annuatim Domino Regi ij. varas (bracalis) pro fussadaria. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Pelagii, Pettus Martini, D. Laurino, Petrus Subjerii, Petrus Martini, Petrus Subjerii, Johannes Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbum ad verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 716.

Prazins — Santo Thyrso de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Tissi de Plazii et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Didacus Didaci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod herdatores ipsius loci solebant abbadare illam Ecclesiam et gubernatores ipsius loci, et modo Dominicus Johannis Maurus et Domini-

(1) Esta freguezia foi extincta e está incorporada na de Balazar, existindo uma capella sob a invocação de Nossa Senhora das Neves, edificada em terreno encravado na quinta de Pousada, que a recorda.

(2) Em 1295 já o padroado pertencia á corôa; em 8 de junho d'este anno o Rei apresentou aqui Domingos Peres. (Arch. da T. do T., Livro 1.º dos Padroados, fl. 212 v.).

(1) *Lagena:* Lage, lugar. — *Formali:* Formal, lugar. — *Outarii:* Outeiro, lugar.

cus Vicencii acceperunt illam per forciam et dederunt illam filio ipsius Dominici Johannis Mauri. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus, vel habuit vel debet habere, vel si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collaccione, dixit quod xxxvij. casalia, et v.ᵉ sunt Monasterii de Sauto et nescit unde habuit ea; et ix. sunt Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea; et unum est Domni Menendi Roderici de Briteyris, et tria sunt Petri Subjerii de Briteyris; et aliud est Dominici Vincencii Vimarañ. et dat inde annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria; et aliud est filiorum Menendi Menendi de Revoreda herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Petri Villelmi mercatoris Vimarañ., et dat annuatim inde vj. denarios pro fussadaria; et duo sunt Menendi Martini et Sancie Godini, et dant inde annuatim Domino Regi iij. mealias pro fussadaria; et duo sunt Alfonsi Bordali; et unum est Pelagii herdatoris cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi vj. denarios pro fussadaria; et aliud est Pelagii Gunsalvi herdatoris cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi. iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est canonicorum Vimarañ.; et aliud est abbatis de Taagildi cum sua germanitate; et duo sunt Domne Maioris Egee; et aliud est Hospitalis; et aliud est Domne Marie de Flumine, et dat inde inde annuatim Domino Regi ij. denarios pro fussadaria; et aliud est ipsius Ecclesie et habuit illud de testamento; et aliud est Domini Regis et est depopulatum. Interrogatns quare est depopulatum, dixit quod nescit. et dant inde pro tota dereitura j. morabitinum, et laborat illud Menendus Petri herdator, et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et omnia ista casalia istius collacionis pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, preter casale Hospitalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco que dicitur Sinda jacet una vinea regalenga et unus magnus campus; et in Lamela alius campus; e te in Casali de Zava alius magnus campus: et laborant istos campos Menendus Laurencii et Martinus Menendi, et dant inde annuatim terciam partem panis et vini, et ij. capones, et j. solidum, tenent inde cartam istius Regis, quam nos inquisitores inde vidimus. Item, dixit quod super fontem Casalis de Plazii jacet ibi j. leira, et dant inde annuatim terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Baffaul jacet unus campus magnus cum suo sautu, et dant inde annuatim medium morabitinum, et j. caponem, et x. ova, et terciam partem omnium fructuum; et circa Aream Cove jacet alius campus, et dant inde annuatim terciam morabitini; et in Agro maiori subtus tojale ipsius Agri j. leira; et in Sesita j. leira; et in Sidroo j. leira; et in fine de Novaes j. leira; et in Pauzo Guizoy j. leira; et in Barrella j. leira; et in Requexo jacet una vinea et in Fontaynis una peza campi; et in Batoca j. leira; et in Leiroos ij. campi; et in Escanario jacet una vinea; et vinea de subtus Polumbari est regalenga; et in vinea Lavandarie jacet j. leira; et dant inde j. almude vini, et si Maiordomo noluerit istum almude debent dare medietatem vini; et in Bauza grangie j. leira cum suo sauto; et in agro de Requexo jacent iij. leire, et dant inde annuatim Domino Regi medium morabitinum; et in Presa varzena jacet ibi unus campus, et dant inde j. franganum et v. ova. Item quod aqua de Requexo est inde quarta pars Domini Regis, et modo Johannes de Briteiris et Petrus Subjerii tollent ipsam aquam et non rigant inde Regalengum sicut debent rigare; et in Requexo jacet unus sautus, et dant inde annuatim Domino Regi ij. capones, et xx. ova: et in fine sauti Monacorum jacet una peza Regalengui; et de hereditate de Calvo cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi iij. denarios pro fussadaria; et de hereditate Menendi Veteris cum sua germanitate dant ij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Mathey dant annuatim j. denarium pro fussadaria; et de hereditate Menendi Roxo cum sua germanitate et ipsa Ecclesia dant inde annuatim iiij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Baffaul Martini Laurencii dant annuatim j. varam minus terciam bracalis pro fussadaria; et de hereditate Didaci Didaci cum sua germanitate dant annuatim ij. denarios pro fussadaria; et de hereditate Menendi Martini et Sancie Godini de Passaral dant annuatim j. varam bracalis pro fussadaria. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidít et passus fuit et bene certus est. D. Menendi, Johannes Johannis, Johan-

nes Moniz, Menendus Roxo, Petrus Johannis, Pelagius Moniz, Johannes Moniz, Durandus Michaelis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 722.

Regilde — Santa Comba de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Columbe de Regelli et omnium parrochianorum ejus- Ecclesie. Joannes Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Dompni Egidii Martini et aliorum Militum, et ad presentacionem ipsorum Militum Bracarensis Archiepiscopus Didacum Petri in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxj. casale et una quintana, et vij. sunt inde Dompni Egidii et ejus consanguineorum; et aliud est Vincencii Roderici de Penela; et aliud est Martini Dade; et aliud est de Mancelos et habuit illud de testamento, et non facit ullum forum. (Interrogatus quare), dixit quod propter honorem ipsorum predictorum Militum. Et duo sunt Monasterii Vilarini et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum de prediete (?) herdatorum, et dat annuatim Domino Regi j. quartam vini pro fussadaria et non facit aliud forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem predictorum Militum. Et aliud est Dompni Egidii Martini; et aliud est ipsius Ecclesie et herdatorum, et dant anuatim Domino Regi pro fussadaria j. quartam vini; et aliud est ipsius Ecclesie et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter hónorem predictorum Militum. Et aliud est Menendi Rozas herdatoris, et dat inde annuatim Domino Regi j. quartam vini pro fussadaria; et aliud est Polumbarii et habuit illud de testamento, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem supradictum. Et aliud est Vincencii Roderici et Hospitalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod ad portam casalis Menendi Rozas jacet unus sautus regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et j. franganum, et v. ova. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Dominicus Laurencii, Johannes Martini, Martinus Petri, Benedictus Johannis, Bartolomeus Petri, omnes ist dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Ibidem*, pag. 682.

(1) *Polumbari:* Pombal, lugar. — *Lavandarie:* Lavandeira, lugar.

Rendufe — S. Romão de

Hic incipit inquisitio Sancti Romani de Randuffi et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Laurencius Menendi capellanus ejusdem Ecclesie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum (1) et ad presentationem herdatorum Bracarensis Archiepiscopus in priorem (eum) constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus, vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxiij casalia et ix. casalia sunt inde Monasterii de Sauto et habuit ea de testamento, et non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem Domni Gomecii Petri de Sauto. Et aliud est Petri de Rigo militis; et aliud est Domne E. Laurencii; et aliud est Monasterii de Costa; et aliud est Giraldi Affonsi; et una quintana est Petri Laurencii militis; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Petri Johannis Vimarañ.; et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud

(1) Em 9 de fevereiro de 1349 João Domingues, filho de Domingos de Villa Cova e de Luiza Paes, Lourenço Domingues, Maria Joannes, João do Casal, Maria Joannes, doaram ao mosteiro de S. Torquato e ao prior do mesmo, Lourenço Martins, o direito de padroado que tinham n'esta Egreja. (Arch. da Colleg. de Guim., Livro dos Coutos, fl. 15 v.). Identica doação fez a 15 do mesmo mez e anno Affonso Gonçalves, escudeiro, filho de Gonçalo Martins, morador que foi em Lamego, e neto de Martim Peres, escudeiro de Rendufe. *(Ibidem*, fl. 16 v.).

est filiorum Johannis Franci, et non facit ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Hospitalis et habuit illud de testamento; et v. sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. cabritum, et x. ova, et caponem, et j. caseum, et j. solidum pro bracali: et omnia ista v. casalia dant annuatim Domino Regi j. carnarium et vij. soldadas panis tritici de pedida, et dant terciam et quartam et quintam partem omnium fructuum, et dant singulos quartarios panis pro heiradiga. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Cernados jacent ij. leire, et dant inde j. caponem et x. ova; et in Bauzis j. leira; et in Curris j. leira; et in Riparia j. leira; et in Cheda ij. leire; et in Puteo j. leira, et in Ermigida j. peza campi, et dant inde j. caponem et x. ova; et in Nugaria j. conchousum, et dant inde j. caponem et x. ova; et in conchouso Martini Martini j. leira; et in Campelo j. leira: et in conchouso Sancte Marthe j. leira; et in Valino ij. leire cum suo outario; et in Portela j. leira; et in Spinosa j. leira, et dant inde unum caponem et x. ova; et in Corredoira j. leira; et in fine conchousi Gandere j. leira. Item, dixit quod in Linnari magno jacet unus magnus Regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi ix.^nam partem Domino Regi; et in Batoca jacet alia magna peza campi, et dant inde annuatim Domino Regi ix.^nam partem omnium fructuum. Item, dixit quod ultra celarios quintanarum jacet unum maximum Regalengum, de marco de Avenalaria usque senariam Menendi Petri est totum Regalengum, et dant inde annuatim Domino Regi ix.^nam partem omnium fructuum. Item, dixit quod subtus Puteum jacet unum magnum Regalengum, et dant inde terciam partem omnium fructuum Domino Regi; et super Puteum jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant inde unum caponem et x. ova, et j. cabritum et x. ova, et j. spatulam, et j. taligam centeni. Item, dixit quod campus de Baceiro est totus regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et j. caponem, et x. ova; et in Chausa de Quintaees jacent ibi v. leire, et dant inde terciam partem omnium fructuum; et in Petra Bornosa jacent iij. leire, et dant inde annuatim Domino Regi ix.^nam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Cernados jacet ibi una peza campi, et in Veiga alia peza magna, et dant inde terciam partem omnium fructuum de istis duabus casalibus; et ultra Ripam Egee de Sauto jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi quartam partem omnium fructuum: et in fundo conchousi Hospitalis j. leira. Item, dixit quod de hereditate de Cernardos dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij, costis, et j. taligam centeni, et j. caponem, et x. ova, Item, dixit quod in Randuffi habetur ibi unum casale regalengum et est heremum, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij costis, et j. taligam centeni, et j. cabritum et x. ova, et j. caponem et x. ova, et j. solidum, et terciam et quartam partem panis, et de ista porcione panis levat inde medietatem ipsa Ecclesia. Interrogatus quare ipsa Ecclesia levat ipsam medietatem ipsius porcionis, dixit quod nescit. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus este. Petrus Johannis, D. Petri, Menendus Petri, Martinus Martini, Johannes Johannis. Petrus Petri, Petrus Dominici, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 732.

Ribeira — S. Verissimo da

Hic incipit inquisitio Sancti Vereximi Riparie et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Egas Pelagii, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Militum et Monasterii Ulvarie et herdatorum, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Menendi in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquiod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod viij. casalia et una quintana, et tria sunt inde Monasterii Vilarini et habuit ea de

(1) *Cernados :* lugar.—*Sancte Marthe :* Santa Martha, casal.—*Gandare:* Gandra, lugar.—*Quintaees:* Quintãs, lugar.

testamento, et non faciunt ullum forum propter honorem ipsius quintane; et duo sunt Monasterii Ulvarie et nescit unde habuit ea; et duo sunt Laurencii Martini et quintana; et unum est Monasterii de Sauto: et non intrat Maiordomus in istis casalibus propter honorem quintane. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Menendi, Petrus Gonsalvi, Petrus Dominici, Johannes Menendi, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 680.

Ronfe — S. Thiago de

Item in Collatione Sancti Jacobi de Rauffi Stephanus martinj abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum nec dant domino Regi fossadariam nec intrat ibi Maiordomus nec pectant uocem et calumpniam set est cautum cautatum per patrones et dixit quod nescit quis Cautauit illud set dixit quod audiuit quod erat Cautum et honor domne Gontine petri. Item dixit quod forarij dominj Regis non sunt ibi nec uadunt laborare extra hereditates forarias seu Regalengas dominj Regis.

Martinus Silvestris. Menendus dominici — Martinus Petri Michael iohanis — Martinus menendi — Johanes Gonsalvj — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut — Stephanus martinj abbas —

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º,* Liv. 9.º, fl. 31.

Ruivós — S. Pedro de

Item in Collatione sancti Petri de Rubrióós. Gunsaluus petri abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus et habet ibi Regalengum scilicet tria casalia de quibus dant domino Regi annuatim de pane et uino et lino et leguminibus de septem quinionibus duos et dant pro directuris pro Natale singulas spatulas de. XII. costis et singulos almudes de castaneis et pro entroydo singulos cabritos uel pro pascha et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum panem. Item dixit quod Cauta et honores noui et forarij domini Regis et ame militum non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo dixit etiam quod Cantor bracarensis excomunicauit eos modo de nouo et fecit eos dare singulas taleigas de pane pro uodo per excomunicationem. Item dixit qnod pectant uocem et calumpniam et dant loitosam domino Regi et intrat ibi Maiordomus.

Johanes petri — Dominicus durandi — Petrus menendi — Johanes iohanis — Johanes petri — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Gonsaluus petri. (1)

Vide *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 30.

Sande — S. Clemente de

Item in Collatione sancti Clementis de Sandi. Dominicus martinj abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet j. leiram Regalengam in loco qui dicitur pedreirada de qua dant domino Regi annuatim de fossadaria pro Januario scilicet de hereditate Suerij Osorij j. bragal. Item dant in Madio pro Caritel scilicet de casali de torrente, et de Casali Petrus rubei et de Casali de souto et de Casali de uencosela et de Casali de Carualio et de Casali Suerij caluo de souerario et de Casali de Didaco pelaiz et de Casali de (2)....................

.....Casalibus de marnel et intra Riuo de Casali Petrus barriga. et de casali Pelagij suariz dant domino Regi annuatim. IIJ. IIJ. uaras de bragali. Item dixit quod cauta et honores noui et forarij dominj Regis. et ame militum non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod in ista collatione intrat maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et dant loitosam dominis suis et uadunt currere lupum et qui ibi non fuerit pectabit Maiordomo dominj Regis. IJ. IJ. solidos. Michael Petri — Fernandus Gonsalvi — Menendus gonsalvi — Petrus martiniz — Pela-

(1) Esta freguezia está incorporada hoje na de Santa Comba de Regilde, da qual é um lugar.

(1) *Rubrioos:* Ruivós, lugar da freguezia de S. Clemente de Sande.

(2) Está cortada uma linha no alto da folha.

gius petri iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Dominicus martinj abbas. (1)

Vide *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 31.

Sande — S. Lourenço

Item in Collatione sancti Laurencij de Sandi Gunsaluus petri abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi suum Regalengum scilicet in lamas. j. leira de qua dant tertiam partem pane. Item dixit quod dant domino Regi annuatim de fossadaria. pro kalendas Januarij scilicet de Currelos minores. j. bragale et. vj. denarios et pro sancto Michaele. vj. gallinas. Item de trauanca fnferiori. iij. gallinas. Item dixit quod isti qui dant fossadariam uadunt ad currendum lupum. Item dixit quod milites et ordines. nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod Cauta et honores nouj non sunt ibi et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi. Item dixit quod in ista Collatione pectant uocem et calumpniam et dant mediam loitosam domino Regi. et intrat ibi Maiordomus dominj Regis.

Petrus martini — Johanes menendi. Petrus laurentij. Menendus petri — Petrus petri— Laurentius petri — Martinus petri iurati et interrogati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia. sicut Gunsaluus petri abbas. (2)

Vide *Ibidem,* Liv. 9.º, fl. 30, v.

Sande — S. Martinho de

Item in Monasterio sancti Martinj de sandi. Dominicus menendi proposto iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus set habet ibi Regalengum scilicet. j. leira in loco qui dicitur leiras et nullum forum faciunt inde quia non excollitur. Item dant domino Regi annuatim de fossadaria pro Januarij scilicet de quintana de tras Riuo. ij. uaras de bragal —. Item dixit quod cauta et honores noui et forarij dominj Regis et ame militum non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod pectant uocem et calumpniam et intrat ibi Maiordomus dominj Regis et illi qui dant fossadariam dant loitosam domino Regi. Martinus menendi — Martinus pelagiz — Pelagius petri. fernandus iohanis — Petrus pelagiz iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Dominicus menendi. (1)

Vide *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 30 v.

Sande — Santa Maria de Villa Nova de

Item in Collatione Sancte Marie de Villa nova. Stephanus Petri prelatus ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum Item dixit quod dant domino Regi annuatim pro caritel in festo sancti johanis scilicet de Casali de barrio et de Casali de Valoyra et de Casali de devesa et de tribus Casalibus de outeiro dant. iiij. iiij. uaras de bragal et pro festo sancti Michaelis singulas gallinas. Item de ista Collatione dant annuatim de fossadaria pro kalendas Januarij scilicet de hereditate de Lagea. j. bragal. de Casal Sesto. ij. uaras de bragal Item de hereditate Marie gonsalvj. xiii. denarios medium Item dixit quod milites et ordines nichil acquisierunt ibi nec est ibi honor nouus nec uetus et ame militum et forarij dominj Regis non sunt ibi scilicet intrat ibi Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et omnes uadunt currere lupum in quinque septimanis quadragesime usque ad cenam scilicet in die Martis. et Maiordomus dominj Regis mitit ganatum in presso in Casale de Outeiro de foro.

Petrus gomiz. — Petrus pelagiz Gonsaluino. — Petrus suariuus Pelagius gomiz. iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia — sicut Stephanus petri abbas. (2)

Vide *Ibidem,* Livro 9.º, fl. 30.

S. Torquato

Hic incipit inquisitio Monasterii Sancti Torcati et omnium parrochianorum ejusdem Eccle-

---

(1) *Torrente:* lugar. — *Carualio:* Carvalho, lugar. — *Marnel:* lugar. — *Souto,* lugar. — *Vencosella:* Ventosella, lugar.

(2) *Currelos:* Correllos, lugar. — *Trauanca:* Travanca, lugar.

(1) *Tras Riuo:* Tarrio, quinta e lugar.

(2) *Barrio:* Bairro, lugar.—*Devesa, Outeiro,* lugares.

sie ipsius loci. Johannes Romani, juratus et interrogatus cujas est ipsum Monasterium, dixit quod est Domini Regis et ad presentacionem ejusdem conventus et Domini Regis Bracarensis Archiepiscopus in priorem Petrum constituit in eodem. Interrogatus quot casalia habentur in ipso cauto ipsius Monasterii, dixit quod xxxj. casalia et sunt omnia ipsius Monasterii, et totum jus quantum ibi Dominus (Rex) habebat totum dedit ipsi Monasterio quando cautavit illud. Interrogatus si est cautatum ipsum Monasterium per cartam sive per patrones, dixit quod per patrones et per cartam Domini Regis Alfonsi veteris, et carta erat sine sigillo et cum signo. Interrogatus quot casalia habentur extra cautum, dixit quod in Segadi habentur xiiij. casalia et sunt omnia herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. franganum, et dant singulos denarios Maiordomo pro vita, et dant omnia insimul istas derecturas; et dixit quod casali quod vocatur *(sic)* quod fuit Martini Froyaz cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi iij varas et mediam bracalis pro fussadaria; et de casali quod fuit Menendi Paneya cum sua germanitate dant inde annuatim iiij. varas bracalis; et de casali quod fuit Marie Luparie cum sua germanitate dant annuatim ij. varas bracalis; et de casali Menendi Nepotis cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et de casali de Lagena cum sua germanitate dant inde Domino Regi annuatim iij. varas et mediam bracalis et de casali quod dicitur dos Garcias cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis; et de casali de Leira dOnega cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi quartam unius bracalis de vij. varis bracale; et de casali de Grandaes dant inde annuatim Domino Regi quartam unius bracalis de vij. varis bracale; et de casali de Aragunti Pelagii dant inde annuatim Domino Regi iii varas et mediam bracalis; et de casali Marine Pelagii Outarii dant inde annuatim Domino Regi quartam bracalis de vij. varis bracale; et de hereditate Meunie Outarii dant inde annuatim Domino Regi quartam bracalis cum meiras et cum Menendo Paneya; et de Hereditate de Galardos dant inde annuatim iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria; et de casali de Barraes Ripe Selii dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. franganum, et iij varas et mediam bracalis; et de casali Marine dant inde annuatim iij. varas et mediam bracalis et duas pernas cabritos cum sua ranuada, et j. coraxillum; et de hereditate Parietarum dant inde annuatim Domino Regi j. solidum pro fussadaria.

Item, dixit quod de Ripa Selii dant viij. denarios de outavis, et quis venerit ibi laborare extra villam debet dare singulos denarios, et dant inde annuatim Domino Regi xij.nam partem omnium fructuum, et vj.tam partem vini. Item, dixit quod omnes qui morati fuerint in Segadi qui habuerint porcam paridam debent dare singulos leitones Domino Regi quot vices porca peperit in anno. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur dOnego jacet ibi una maxima leira; et in alio loco qui dicitur Pomarium j. leira; et in alio loco qui dicitur Ager mauri j. leira: et dant de istis leiris annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Ripa Selii subtus Areas jacet una leira; et in alio loco qui dicitur Cancelo una leira: et dant de istis duabus leiris terciam partem omnium fructuum, et in medio ipsius leire dant vj.tam et in fine ipsius leire xii.mam partem omnium fructuum. Et omnes isti qui morantur in ista villa de Segadi pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam, et dant omnes quilibet per se iij. iij. panes de iij. denariis panis annuatim Domino Regi una vice in anno, et inter iiij.or homines j. alqueire vini.

Item, in alia villa que vocatur Mosezi habentur ibi tria casalia et sunt herdatorum, et pectant vocem calumpniam et vadunt ad chamatum, et dant luctosam Domino Regi; et in Uveiras habentur ibi unum casale, et facit forum sicut unum istorum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Johannis, Durandus Pelagii, Petrus Petri, Johannes Petri, Gomecius Martini, Pelagius Fernandi, D. Johannis, dixerunt testimonium hoc.

Item, in villa que vocatur Gomiaes habentur ibi xiiij. casalia, et tria casalia et medium sunt Orrace Manteigue; et duo sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento; et aliud est Marie Bernaldiz; et aliud est Stephani Barral; et aliud est Petri Johannis Vimarañ; et aliud est Domne Ousende; et aliud est Rodorici Fafiz; et aliud est Johannis Salvato-

ris; et aliud est Burii; et duo sunt Domini Regis et dant inde annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulos sextarios tritici, et singulos cabritos, et ij. ij. capones, et xx. xx. ova, et singulas pernas carnarii, et ij. ij. solidos de pedida, et singulos caseos, et singulas manteigas, et xiiij. xiiij. varas bracalis et dant terciam partem omnium fructuum: et omnes isti qui moraturi fuerint in Gumiaes pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Carvalium Pelagii Rabi jacet ibi una peza campi; et in Pontido jacet alia peza campi, et dant inde j. franganum et x. ova: et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum et x. ova: et dant inde annuatim Domino Regi de istis campis terciam partem omnium fructuum: et in Pomario j. leira; et in Lodario ij. leire; et in Cerzaria j. leira; et in Goesendi j. leira: et dant de istis leiris vj.^tam^ partem omnium fructuum: et in ipsa Senaria ij. leire de vj.^ta^; et in Sautelo iiij. leire; et in Valina ij. leire, et dant inde terciam partem omnium fructuum Domino Regi. Item, dixit quod unus locus qui dicitur Coguludas est totus regalengus cum sautis et quanto ibi jacet, et dant inde vj.^tam^ partem omnium fructuum Domino Regi, et dant de uno sauto qui ibi jacet ij. franganos et x. ova. Item, dixit quod in cabo ipsius loci de Coguludas jacet una leira, et dant inde terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod campus de Lapa est regalengus, et dant inde terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod due vinee que fuerunt Johannes Forjaz sunt regalengue, et una jacet super viam, et dant inde Domino Regi annuatim j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. franganum, et x. ova, et ij. solidos, et alia jacet subtus viam de Galilea, et dant inde annuatim Domino Regi mediam spatule, et medium cabriti, et medium frangani, et v. ova, et j. solidum, et dant ambe terciam partem vini, et dant heiradigam. Item, dixit quod in campo de Anta una vinea jacet regalenga, et dant inde annuatim Domino Regi mediam spatulam, et medium cabriti, et medium frangani, et terciam partem vini. Item, dixit quod in campo de Galilea jacet una vinea et comparaverunt illam de uno casali Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem vini. Et dant omnes ipsi supradicti singulos puzales vini de heiradiga, et debent homines pro istis pussalibus capere singulos cestos de uvis. Et illa vinea supradicta que dat medietatem dereiture dant inde j. sextarium vini pro heiradiga. Item, dixit quod in Travessela jacet unus campus et est de tercia; et in Carvalio Pelagii Rabi j. leira de vj.^ta^; et in Pomario j. leira de vj.^ta^ Item, dixit quod de hereditate de Buiro dant inde annuatim Domino Regi iij. taligas panis. Item, quod in casali Menendi Nepotis de Segadi est hospicium Prestamarii; et in casali Pelagii Poneya est hospicium Prestamarii; et in casali Petri Ecclesie in Ripa de Selo est hospicium Prestamarii: et isti homines de Segadi debent levare panem et vinum ad aream Ripe Selii. Item, dixit quod Pousada habentur ibi tria casalia, et unum est Monasterii de Arnoia et habuit illud de testamento; et aliud est Domne Marie Rialis; et aliud est herdatorum; et ista casalia non pectant vocem et calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Casali Fernandi jacet ibi unus magnus campus, et dant inde vj.^tam^ partem Dominos Regi. Interrogatus quomodo cit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Item, dixit quod in Tras Aris habentur ibi x. casalia, et duo sunt Monasterii de Costa et comparavit ea in tempore fratris istius Regis, et dat inde unum in quo moratur Petrus Laurencii annuatim Domino Regi j. franganum et x. ova; et aliud est Petri Lupi et Monasterii Sauti; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit illud; et aliud est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum et x. ova; et aliud est filiorum Johannis Johannis cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et j. franganum, et x. ova, et vij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Pelagii Fernandi herdatoris cum sua germanitate, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum; et x. ova; et aliud est Martini Cachopo et Pelagii Menendi Vimarañ., et dant inde annuatim j. franganum et x. ova; et aliud est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi j. franganum et x. ova; et aliud est Johannes Salvatoris et Ousende Salvatoris: et omnes isti pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant luctosam ipsi herdatores predicti. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Razamela

jacent ibi vij. leire et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in fonte de Spoorigo iiij. leire; et in Pomario Chamadre j. leira; et subtus matam Martini Pardi j. leira; et in Agro de Froya j. leira; et in Molibus j. leira; et in Casali de Alvano j. leira; et in Padrozelo ij. campi: et dant de isti regalengo inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et in Rua merdaria iij. leire de vj.[ta] et dant inde annuatim Domino Regi unum franganum et x. ova, et vj.[tam] de taliga centeni, et unam varam et vj.[tam] bracalis.

Johannes Pelagii, Martinus Johannis, Petrus Petri, Durandus Petri, D. Petri, Petrus Pelagii, Johannes Pelagii, Petrus Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 727.

Selho — S. Christovão de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Christoffani inter Avem et Avizellam et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Menendus Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci (2) et ad presentacionem ipsorum herdatorum Bracarensis Archiepiscopus Martinum Chuffonem in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habetur ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod XXIX. casalia, et v. sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torviscatam; et unum est Judicis Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Stephani Martini Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torviscatam; et aliud est Johannis Dominici Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam; et duo sunt Johannis Didaci Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum duorum, scilicet casale de Lovegelli, dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. almude vini, et j. taligam tritici, et j. almude castanearum, et j. cabritum, et vij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus quare non facit forum de pane et de vino sicut facit de directuris, dixit quod nescit. Et aliud est filiorun et nepotum Petri Albi herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat j. spatulam cum xij. costis, j. taligam tritici, et j. almude vini, et j. almude castanearum, et j. cabritum, et ix. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et Petri Nuniz et Monasterii de Gundar, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat j. varam bracalis pro fussadaria; et aliud est Alfonsi Johannis canonici Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et duo sunt Petri Lupi Vimarañ. et Johannis Didaci et fuerunt Domini Regis. Interrogatus quis dedit eis ista casalia Domini Regis, dixit quod Dominus Rex Sancius avus istius Regis dedit ipsa casalia filiis Barbe Rase. Interrogatus si vidit inde cartam Domini Regis per quam Dominus Rex dedit ipsa casalia filiis Barbe Rase, dixit quod non, sed audivit dici quod tenebant inde cartam. Et aliud est Leprosorum Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam et dat j. almude panis de foro, et ij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est filiorum Laurencii Petri de Cerzedello herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam; et aliud est Orrace Manteigue, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad cha-

(1) *Segadi:* Segade, lugar. — *Galardos:* Cruz da Galharda, lugar. — *Areas:* Eiras, casal. — *Mosegi:* Mogege, lugar.—*Gomiaes:* Gominhães, freguezia independente, mas outr'ora, em parte, meeira com S. Torquato e certamente no territorio descripto no texto. — *Pausada:* Pousada, lugar.—*Rua merdaria:* será Rua Franca, proximo da Corredoura, logar onde existe a industria de cortumes e d'onde adviria a designação *merdaria*, como certamente adveio ao *Rio merdario*, que em Guimarães banha o bairro dos pelames?

(2) O padroado pertenceu posteriormente a uma das cadeiras canonicaes da Collegiada de Valença por esta Egreja estar annexa á de S. Martinho de Candoso, que era unida á dita cadeira. O parocho foi Vigario *ad mutum* até 1691; n'este anno foi elevado a Vigario perpetuo com consentimento do padroeiro. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 1.º da letra C).

matum et ad torviscatam; et duo sunt Johannis Curruti et filiorum Johannis Mauri, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dant inde annuatim Domino Regi ambo pariter j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam tritici, et j. almude vini, et j. almude castanearum, et j. cabritum, et j. caponem, et x. ova, et viij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod ista duo casalia laborant Regalengum per quod sunt perfecta. Interrogatus ubi jacet ipsum Regalengum, dixit quod in Valle Outarii lavati jacet ibi unum magnum Regalengum unde solebant habere iij. modios panis, et in Ripa Selii jacent ij. leire, et dant inde modo j. sextarium panis, et si istum sextarium noluerit Maiordomus debent dare terciam partem omnium fructuum: et hoc Regalengum et aliud quod jacet in collatione Sancti Jorgii laborant ista duo casalia supradicta et tenent domos in sua hereditate, et laborant istud Regalengum Domini Regis per quod sunt ista casalia facta, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Et iiij.or casalia sunt Stephani Subjerii Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torviscatam, et unum istorum scilicet, casale de Cardido, et dat inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod in Pena magna jacent duo casalia, et sunt inde due partes ipsorum casalium Domini Regis in monte et in valle et in omnibus locis, quibus ipsa casalia pertinent. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas porci cum xij. costis xij. costis, et j. taligam tritici, et j. cabritum, et unum almude vini, et iij. alqueires castanearnm, et v. bracales minus unam varam et terciam bracalis de vij. varis bracale, et dant inde modo j. modium et sextarium panis annuatim Domino Regi non magis. Interrogatus quis ei istas duas partes ipsorum casalium dedit ad istum forum, dixit quod nescit. Et dant luctosam Domino Regi. Item, dixit quod alia tercia pars ipsorum casalium est Hospitalis, et Hospitale populat et hermat ista casalia. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et tria casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod duo casalia Varzene dant annuatim Domino Regi ij. spatulas, et ij. taligas centeni, et ij. alqueires vini, et ij. castanearum, et ij. cabritos, et ij. caseos, et si habuerint porcam debent dare ij. lectones, et quando transierit Dominus Rex citra Dorium debent dare ij. gallinas et dant xiiij. varas bracalis: et dixit quod Johannes Didaci Vimarañ. comparavit unum istorum casalium Domini Regis in tempore istius Regis, et projescit inde hominem modo qui ibi morabatur in ipso casali et duxit inde de ipso homine j. morabitinum de intrata: et dant medietatem milii et ordei et favarum, et dant terciam de sorotino, et dant ambo pariter x. solidos de almeitiga, et dant ij. quartarios panis, et ij. puzales vini Maiordomo de heiradiga; et de alio casali dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam, et j. taligam tritici, et j. alqueire vini, et j. alqueire castanearum, et j. caponem, et j. franganum, et x. ova et j. cabritum, et j. caseum, et vij. varas bracalis, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini, et j. quartarium panis de heiradiga, et j. pussale vini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Bouzoos jacet unus campus; et in Spinario jacet ibi unus matus regalengus, et stant ibi castinarii, et dant annuatim inde Domino Regi de quolibet castinario j. denarium; et in Curribus jacet unus sautus, et dant annuatim Domino Regi j. caponem; et subtus chausam de Pena magna jacet j. leira; et super aream Penne magne jacet una leira; et in Sental ij. leire; et istas iiij.or leire laborat illas Judex Vimarañ., et dat inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis et ij. taligas panis. Item, dixit quod in ipso loco de Sental jacent alie iiij.or leire; et subtus chausam de Penna magna iij. leire; et in cortina de Penna magna j. leira; et in Cardido subtus marcum j. leira: et dant inde modo j. taligam panis, et si Maiordomus noluerit istam taligam debent ei dare terciam partem omnium fructuum: et hoc Regalengum laborant homines hominum Vimarañ. et debent inde dare terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod Campus de quartis est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi ij. quartarios avenarum, et ij. capones, et xx. ova de dadiva. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius; dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Fernandus Pelagii, Petrus Petri, Gunsalvus Gunsalvi, Giraldus Laurencii, Egidius Martini, Petrus Johannis, D. Martini, Suerius Egee, Petrus

Pelagii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 702.

Selho — S. Jorge de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Jorgii inter Avem et Selium et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Johannes Menendi juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Monasterii de Costa et gubernatorum ipsius Ecclesie. (2) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxvj. casalia, et tria sunt inde Sancte Marie Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et tria sunt Alfonsi Petri et Orrace Manteiga, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Sancti Martini de Candaoso et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Hospitalis et nescit unde habuit illud; et aliud est Alfonsi Petri lactis Vimaran. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Monasterii de Cerzedello et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Johannis Curruti et Pelagii Petri, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Marie Johannis herdatricis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et v. casalia sunt Monasterii de Costa et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum v.^e dat annuatim Domino Regi viij. varas bracalis, et j. taligam tritici, et unum cabritum, et j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire castanearum, et hoc casale est de Barrio; et aliud casale de Aravalde dat x. varas bracalis, et j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire castanearum, et j. taligam tritici; et aliud casale de Rabaldo fuit de germanitate istorum qui faciunt forum supradictum, et Maiordomus querit semper et pignorat pro ipsa derectura, et nescit si dant ei si non ipsam derecturam; et aliud est Johannis Bitouti Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis et j. cabritum pro fussadaria, et solelabat dare maiordomo arearum annuatim iij. quartarios panis et j. quartam vini, et modo habet bene x. annos quod non dat. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et duo sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et tria casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant singulas spatulas, et singulas taligas centeni, et singulos cabritos, et singulos capones, et x. x. ova, et vij. vij. varas bracalis, et singulos caseos, et singulos franganos, et singulas gallinas quando Dominus Rex transierit citra Dorium, et singulas geiras in qualibet septimana quilibet homo per se; et aliud casale quod vocatur de Veiga dixit quod fuerunt duo et tornaverunt illud in unum, et dat annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. sextarium tritici, et ij. capones, et xx. ova, et j. cabritum, et j. caseum, et xiiij. varas bracalis, et j. almude vini; et dat unum casale istorum trium quod vocatur de Milio j. leitigam annuatim Domino Regi: et istud casale supradictum quod vocatur de Veiga tenet illud Judex Vimarañ. in prestimonio: et ipsa alia duo casalia supradicta Domini Regis comparaverunt ea Alfonsus Beixodo et Orraca Manteiga comparavit unum, et Johannes Bitouto comparavit aliud, et tamen faciunt totum suum forum Domino Regi, nisi quod dant singulos morabitinos annuatim de intrata illis qui comparaverunt ipsa casalia. Item, dixit quod Johannes Bitouto accepit unam vessatam in Belote de ipso casali Domini Regis et valavit eam, et fecit in ipsa vessada bonum pomarium, et non dat inde Domino Regi ullum forum, et solebant inde dare de ipsa vessata annuatim Domino terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod de ipso casali accepit unum campum magnum in Linnaribus, et unam lei-

---

(1) *Lovegelli:* Novegilde, casal. Veja-se a nota ao doc. n.º XLII.—*Outarii lavati:* Outeiro Levado, lugar.—*Cardido:* lugar.—*Varzena:* Varzea Cova, lugar.

(2) No meado do seculo XVII o padroado pertencia ao Cabido de Braga; no primeiro quartel do seculo XIX, em virtude de sentença, era do Convento da Costa, que sómente o manteve na apresentação de dous parochos, porque em 1828 por sentença da Relação de Lisboa voltou ao dito Cabido. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 5.º da letra J).

ram in Agro, et alium campum in Strozi, et alium campum in Pomarino, et j. leiram in Veiga et omnes istos campos et leiras supradictas accepit Johannes Bitouti de ipso casali Domini Regis, et misit illos campos et illas leiras in suo casali: tamen dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod Alfonsus Bexudo accepit unum campum subtus Barro de casali Domini Regis, et misit illum campum in alio suo casali, et non facit de illo ullum forum. Item, dixit quod filii Johannis Mauri comparaverunt unum campum in Riparia Selii veream que fuit casalis de Midi. Item, dixit quod Orraca Nuniz et Alfonsus Bexodo comparaverunt duas pezas et unam circa veream et aliam circa flumen in molendino. Item, dixit quod in Riparia Selii stat unus molendinus in termino illius casalis. Item, dixit quod Cerzedelo habet terciam istius molendini et Sancia Fernandi Vimarañ. habet duas partes, et levant medietatem panis quod debebat levare Dominus Rex et non levat, et non dant inde Domino Regi nisi vij. varas bracalis. Item, dixit quod campus de Golfamir solebat inde dare habere *(sic)* Dominus Rex porcionem de mouta ad inferius cum sua riparia, et modo tenet illud Monasterium de Costa. Item, dixit quod in chousa Alfonsi Bexudo et Orrace Nunis jacet una leira, et solebant inde dare terciam partem omnium fructuum Domino Regi et j. gallinam, et modo dant inde quicquam. Item, dixit *(sic)* si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Temporarius jacet ibi unus campus; et in cortina de Veiga jacet ibi unus campus; et istos campos laborant casalia de Veiga, et dant terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in loco qui dicitur Sautus jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. quartam vini, et j. varam bracalis; et dixit quod in alio loco qui dicitur Fosim jacet una leira; et in Paleira jacet j. leira; et in alio loco qui dicitur Campus Stephani jacent ij. leire. Item, dixit quod in Sanguinali jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim j. caponem, et j. quartam vini. Item, dixit quod in Campo plani jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim ij. denarios. Item, dixit quod Campus riparie est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi j. caponem et j. quartam vini; et circa Molendinum de Coruchi jacet unus campus; et circa Riparium de Midi jacet ibi ij. senarie magne, et de una dant annuatim que jacet circa rivulum ij. capones, et de alia dant vij. varas bracalis, et audivit dici quod solebat ibi stare unum casale Domini Regis et adhuc stant ibi paridenarii; et inter senariam ipsam et Sanguinalem jacet alius campus magnus; et in Senlarea jacet ibi alius magnus campus; et subtus Barrum jacet ibi una leira: et de istis leiris ambabus dant annuatim Domino Regi ij. capones, et xx. ova, et j. solidum pro almeytiga, et j. sextarium panis pro heiradiga: et circa Riparium de Midi in dias jacet ibi unus campus cum castinariis, et dant inde annuatim Domino Regi j. caponem, et x. ova; et in Boda jacet ibi unus campus; et totus terminus Aque levate istius collationis ultra Riparium de Midi et citra est totus regalengus, et laborant illum casale Sancte Marie Vimarañ. et casale Sancti Martini de Candaoso et homo Domini Regis qui sedet in casali Alfonsi Bexudi, et dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis, et ij. capones, et xx. ova, et j. solidum pro almeitiga, et j. sextarium panis pro heiradiga; et in Linnaribus j. leira; et in vinea quintane jacet ij. peze campi; et totus sautus de Felgis est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi iiij. solidos, et terciam partem panis et homines Alfonsi Johannis canonici Vimarañ. colligerunt de isto sauto ultra vallum, et non dant inde Domino Regi ullum forum; et in Cornido jacet unus campus; et Camba jacet j. leira; et in Carreiro una leira ultra viam et citra viam; et (in) Archacha jacent tres campi magni, et dant inde annuatim Domino Regi ij. capones; et in Varzenela jacet ibi unus magnus campus: et totum hoc Regalengum laborant homines Alfonsi Bexudo et homines Orrace Manteiga et homines Alfonsi Petri et homines de Costa, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod quintana Portelle est herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi viij. varas bracalis, et j. cabritum, et ij. capones, et j. almude castanearum, et j. almude vini pro fussadaria, et pectant vocem et calumpniam; et vadunt ad chamatum, et dant luctosam. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod quis moratur in Çasali de Burgo debet esse Maiordomus Terre. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Gunsalvus Menendi, Johannes Martini, Petrus Subjerii, Martinus Johannis, Pelagius Subjerii, Gunsalvus Egee,

omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 711.

Selho — S. Lourenco de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Laurencii de Louredo et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Menendus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Domini Petri Alvitiz (2) et ad presentacionem ipsorun Bracarensis (Archiepiscopus) priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, dixit quod non. Interrogatus si faciunt aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione dixit quod xvij. casalia, et unum est Sancte Marie Vimarañ.; et tria sunt Judicis Vimarañ.; et aliud est Fernandi Johannis et Petri Johannis Vimarañ.; et aliud est Burii et habuit illud de testamento; et aliud est Petri Gati Vimarañ.; et aliud est Petri Stephani Vimarañ: et de istis ambobus casalibus dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et j. gallinam vel j. quartam vini: et aliud est Martini Reymondi Vimarañ.; et unum casale et medium est Domne Marie; et medium casale est Johannis Varal; et aliud est filiorum Gunsalvi Petri; et aliud est Sancie Alvim; et aliud est Petri Gunsalvi et tenet domos in Ingenio et terrenos quantum laborat est regalengum; et duo casalia sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas cum xij. xij. costis, et singulos capones, et x. x. ova, et singulos cabritos, et vij. vij. varas bracalis, et dant terciam partem omnium fructuum et dant pro heiradiga j. quartarium panis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Ripa Selii jacent due vinee regalenge, et dant inde annuatim terciam partem vini, et singulos puzales vini de heiradiga; et in eodem loco in Riparia Selii jacet ibi unus magnus campus; et in Scorregadoira jacet ibi una leira, et dant inde annuatim terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Et omnes isti homines qui morantur in ista collacione pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et in Refoyo jacet unus sautus, et dant inde unum caponem et x. ova. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Pelagius Johannis, Vincencius Pelagii, Stephanus Petri, Petrus Gunsalvi, Johannes Petri, Laurencius Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 718.

Serafão — S. Julião de

Hic incipit inquisitio Sancti Juliani de Celafano et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Pelagius Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Eeclesia, dixit quod est Domini Regis et ad presentacionem Domini Regis (Bracarensis Archiepiscopus) Domnum Julianum in priorem constituit in eadem. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod non habentur ibi casalia, sed dixit quod omnes qui ibi habitati fuerint in ipsa collacione qui fecerint focos debent dare singulas spatulas cum xij. costis, et singulos cabritos, et singulos lectones si eos habuerint, et dant singulas gallinas, et quartam partem omnium fructuum, et pectant vocem omnes et calumpniam, et vadunt ad chamatum et dant luctosam. Item, dixit quod de duobus casalibus ipsius Ecclesie quod non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare non dant inde spatulas sicut dant de aliis supradictis, dixit quod nescit. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod omnes esse Maiordomi Terre. Item, dixit quod de Loordelo faciunt omnes tale forum per totum sicut ista supra-

---

(1) *Barrio:* Bairro, lugar. — *Aravalde, Ravaldo:* Arrabalde, casal. — *Sautus:* Souto (Ponte do), lugar. — *Portella:* quinta. *Varsenella:* Varziella, lugar no Paraiso, limitrophe.

(2) O padroado pertenceu posteriormente a uma das cadeiras da Collegiada de Valença, por esta Egreja estar annexa á de S. Martinho de Candoso, que era unida á referida cadeira. (Arch. da Cam. Ecc. de Braga, Estados Igrejarios, maço 2.º da letra L.).

(1) *Louredo:* lugar.

dicta. Interrogatus si debet esse aliquis forarius, dixit (quod) omnes debent esse Maiordomi Terre quilibet per se. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Petri, Gomecius Pelagii, Menendus Petri, Petrus Petri, Martinus Johannis, Bartolomeus, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 734.

Serzedo — S. Miguel de

Hic incipit inquisitio Sancti Michaelis de Cerzedo et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Menendus Gomecii, prelatus ejusdem Ecclesie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et gubernatorum ejusdem Ecclesie. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxij. casalia, et vj. sunt Palumbarii et habuit ea de testamento, et v. casalia pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et tria casalia sunt Sancti Vincencii de Sausa et nescit unde habuit ea, et non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod jacent in cauto Palumbarii. Et viij. casalia et medium sunt ipsius Ecclesie cum illo casali quod vocatur de Fabrica de Segova et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum casale et medium est filiorum Ouruane herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt filiorum et nepotun Menendi Mauri, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Petri Guteriz herdatorum; et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Domne Lupe; et aliud est Ecclesie Sancti Laurencii et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Menendi Condi herdatorum et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et medium (casale) est Sancte Marie Vimarañ. et jacet in campo Palumbarii: et dixit quod omnes herdatores dant luctosam: et de hereditate de Murvala dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate que fuit Pelagii Vela dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Garcie, Vincencius Johannis, Martinus Fernandi, Durandus Johannis, D. Garcie, Menendus Petri, Vincencius Fernandi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 703.

Sever — Santa Maria de

Item in collatione sancte Marie de seuer Dominicus menendi proposto iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet Regalengum set dant domino Regi annuatim de fossadaria pro Januario scilicet de hereditate de seuer. vj. denarios. Item de hereditate de Ripparia. iiij. denarios. Item dant domino Regi annuatim pro Madio de caritel scilicet de duobus casalibus de Seuer et de casali de campo et de duobus casalibus de Ripparia et de uno casali de lama et de. iij. casalibus de Outeiro. dant. iij. iij. uaras de bragal. et de casali de lama quod est Petri pelagiz dant. j. uara media de bragal. Item dixit quod cauta de honores noui et foraraij domini Regis et ame militum non sunt ibi et milites et ordines nichil acquisierunt ibi de nouo. Item dixit quod in ista collatione intrat Maiordomus dominj Regis et pectant uocem et calumpniam et dant loitosam dominis suis.

Petrus petri — Petrus menendi — fernandus menendi — Johanes petri — fernandus iohanis

(1) *Loordelo:* Lordello, lugar.

(1) *Segova:* Segoiva, lugar.

—iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Dominicus menendi. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 31.

Silvares — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Marie de Silvaribus et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Vincencius Ooriz, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Sancte Marie Vimarañ. Interrogatus unde habuit eam, dixit quod nescit: tamen dixit quod stat in medio Regalengi et modo tenet eam Alfonsus Johannis canonicus Vimarañ. de manu canonicorum Vimarañ. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, dixit quod nescit. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quod casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xlviij. casalia, et tria sunt inde Martini Pelagii de Rochela in Fonteelo, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et ista casalia sedent inde capita eorum in Ingenio; et unum casale est Monasterii de Rooriz et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; at aliud est Marie de Monte, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Menendi Fafiz, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Monasterii de Costa et habuit illud de testamento herdatorum, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et aliud est Petri Johannis Verve, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancti Martini de Candaoso, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancti Jenesii, et pectat vocem et calumpniam, et dat annuatim Domino Regi j. caponem. Item, dixit quod in Ardam habentur ibi duo casalia et sunt ambo Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Item, dixit quod casale Ripe Avis quod fuit Domni Salvatoris herdatoris cum sua germanitate, pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas cum xij. xij. costis, et j. caponem, et j. cabritum, et ij. varas bracalis pro fussadaria: et de hereditate Menendi Rubei herdatoris cum sua germanitate pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et vj. taligas avenarum, et iij. varas bracalis: et de hereditate Laurencii Martini Travanca in Ripa Avis dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium avenarum. Item, dixit quod in Froiam habentur ibi duo casalia et sunt ambo Laurencii Martini de Travanca, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Item, dixit quod in Polumbarii habentur ibi duo casalia, et unum est Johannis Corrupti, et aliud est Sancti Martini de Candaoso, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Johannes Menendi et Gunsalvus Menendi jurati et interrogati dixerunt quod de illa hereditate supradicta Laurencii Martini Travanca debebant dare inde annuatim Domino Regi v. taligas panis. Item, dixit in Venadi habentur ibi duo casalia, et unum est Juliani Durandi herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et aliud est Domini Regis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum: Et istud casale Domini Regis vocatur de Merloos (et) tenebat domos in Regalengo, et tolluerunt istas domos de Regalengo et filiaverunt petram istorum domorum et fecerunt inde alias domos in hereditate ingenia, et modo stat casale Domini Regis hermum et laborat illud ipse Julianus Durandi supradictus. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et vij. varas bracalis, et j. quartarium panis de heiradiga, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod Pelagius Petri et Alfonsus Gunsalvi et Alfonsus Pelagii fecerunt ibi unam magnam vineam in Regalengo Domini Regis, et non faciunt inde ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Isti sunt termini istius vinee: incipitur in Ecclesia Fontis; deinde ad Perariam de Angussa; deinde ad Persegarios veteros; deinde ad Moutas cu-

(1) *Sever* é um lugar da freguezia de S. Martinho de Sande, na qual esta já estava incorporada no fim do seculo XVI, tendo porem ainda registro separado. (Arch. parochial de Sande, S. Martinho).—*Ripparia:* Ribeira, lugar.—*Campo:* lugar.

biti; deinde ad Castinariam; deinde ad Regalengum subtus viam: et ista vinea et devese et sauti quanti ibi jacent sunt regalengui. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Silvares habentur ibi vj. casalia, et iiij.^{or} sunt inde Orrace Manteyga cum sua germanitate, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi vj. varas bracalis, et iij. capones, et j. cabritum, et xx. ova de derectura; et duo casalia sunt Petri Subjerii canonici Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum duorum in quo moratur Pedrom dat annuatim Domino Regi vj. denarios et iij. almudes de cebata. Item, dixit quod in Polumbarii jacet ibi una vinea magna et tenent illam Johannes Corrutus et Fernandus Martim Rubei, et dant inde annuatim Domino Regi j. modium vini de foro. Interrogatus si ista vinea est regalenga, dixit quod nescit. Item, dixit quod in Muza habentur ibi tria casalia, et unum est Monasterii de Costa et comparavit illud de herdatoribus ex longo tempore, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi j. taligam panis, et j. franganum; et aliud est Petri Subjerii canonici Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Johannis Salvatoris et aliorum herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dant inde annuatim Domino Regi j. caponem et x. ova, et dant luctosam. Item, dixit quod in Mourili habentur ibi v. casalia, et tria sunt inde Sancti Martini de Candaoso et habuit ea de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Johannis Salvatoris et ejus so(ro)ris, et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt de isto casali Domini Regis, dixit quod dant inde annuatim j. spatulam cum xij. costis, et iij. almudes tritici, et j. cabritum, et iij. capones, et xxx. ova, et xxviij. varas bracalis, et modo dant iiij. modios panis, et si istos iiij.^{or} noluerint dare dêbent inde dare terciam partem omnium fructuum, et iiij.^{or} solidos de pedida, en j. pernam carnarii, et hoc casale tenet illud Judex Vimarañ. in prestimonio. Item, dixit quod in Moucis habentur ibi tria casalia et sunt inde Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. alqueire castanearum, et j. cabritum, et j. leitonem, et quando Dominus Rex transierit citra Dorium dant singulas gallinas una vice in anno, et terciant panem in agro, et capiunt ipsam terciam partem Domini Regis, et levant illam terciam Domini Regis ad aream Domini Regis, et debent barrare aream, et debent inde malare panem ipsum, et postquam panis fuerit malatus debent ducere illum ad celarium Vimarañ., et faciunt ramatam in Vimarañ. pro Domino Rege quandocumque eos clamaverint. Item, dixit quod in Cenaes habentur ibi v. casalia et sunt inde Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. sextarium tritici, et j. cordarium album, et vij. varas bracalis, et j. caponem, et j. franganum, et unum caseum, et terciam partem omnium fructuum, et dant singulos quartarios panis et singulos puzales vini pro heiradiga. Item, dixit quod in Requiam habentur ibi iiij.^{or} casalia, et duo sunt Fernandi Johannis et Michaelis Pelagii canonici, et sunt collacionis Sancti Johannis de Ponte, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi ij. spatulas cum xij. xij. costis, et iij. taligas tritici, et ij. cabritos, et ij. capones cum xx. ovis, et ij. franganos, et ij. caseos, et xx. varas bracalis, et terciam partem omnium fructuum, et terciam vini de una vinea nova quam ibi fecerunt, et de vinea vetera dant inde annuatim Domino Regi medietatem vini. Et omnia ista casalia regalenga dant geiras Domino Regi quodlibet per se una vice in septimana, et dant omnes luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in vinea de destro ipsius Ecclesie, ubi incipit per carreirum de Cruce quomodo vadit per vallum veterum, totam ipsam vineam in circuitu, nisi unum paucum contra Ecclesiam, quantum colligerunt ultra vallum tam devesas quam vineas quam sautos et quantum jacet extra istos valatos est totum Domini Regis.

Item, dixit quod de Petra de lagarto, que stat in via que tenet signum de Malio, deinde per subtus puteum in directo de petra a sso pee per carcavam, et deinde ad lamam quam rumperunt, deinde ad salgueyralium, et istud Salgueyralium est Domini Regis per vineam daroy, deinde ad fisgam petre sicut partit per

ipsos marcos qui sedent in leiris que stremant Regalengum. Incipit in ripario; deinde ad Petram planam, et jacet ibi unus parvus campi in ipso loco ingenius et est marcatus et bene notus; deinde ad fontem de Carazedo; deinde ad Petram covam que stat inter riguiloo et inter Penam covam; deinde ad Petram de scaada; deinde ad Petram de aresivo; deinde ad Petram forcatam: et quantum jacet intus in istis termis conchousis et vineis et devesis est totum Domini Regis. Et dixit quod in Lamis jacent ibi x. leire, et in Quintas jacent ibi iij. leire; et in Cancada jacet una leira. Item, dixit quod omnia supradicta casalia que regalenga non sunt laborant istum Regalengum, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant omnes derecturas suis dominis domorum, et dant porcionem panis Domino Regi. Interrogatus quare dant istas derecturas ipsis dominis domorum, dixit quod propter quod fecerunt domos in sua hereditate. Et de magis de quanto laborant est totum regalengum maior pars.

Item, dixit quod Suerius Gunsalvi juratus et interrogatus dixit quod in forno de portu ubi fecerunt tegulam quod est regalengus ipse campus qui ibi jacet, et Orraca Manteyga cum sua germanitate dant annuatim ij. quartarios panis de heiradiga de regalengo quod laborant.

Item, dixit quod in valle Casalis de Pediom jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim quando ibi milium est seminatum j. taligam milii de foro. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Petri, Menendus Pelagii, Petrus Petri, Petrus Johannis, Menendus Martini, Fernandus Petri, Petrus Petri, Petrus Martini, Johannes Vincencii, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 718.

Souto — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Marie de Sauto et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Domini Gomecii Petri de Sauto et herdatorum ipsius loci (1) et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Simeonem Godini in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xix. casalia et iij cabanarii, et ix. sunt inde ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et v.e sunt filiorum et nepotum Domni Laurencii Fernandi de Coyna; et v. casalia sunt Monasterii de Sauto et habuit ea testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum: et ipsi herdatores predicti pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum: et de hereditate Gunsalvi Froye dant annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate que fuit Marie Fernandi de Penela cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate que fuit Pelagii Cani solebant inde dare annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria, et modo non dant inde nichilum. Interrogatus quare, dixit quod comparaverunt ipsam hereditatem Milites de Cuyna et Ecclesia, et non dant inde nichilum. Et de hereditate de Cartemiros dant inde annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria: et dant omnes luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit

---

(1) *Fonteello:* Fontêlo, lugar.—*Ardam:* Ardão, lugar.—*Ripa Avis:* Riba d'Ave, lugar.—*Polumbarii:* Pombal, é nome de campo.—*Venadi:* Viande, lugar, ?—*Ecclesia Fonte:* é conhecida a Fonte da Egreja.—*Persegarios:* Pecegueiros, é nome d'um campo.—*Castinariam:* Castanheira, é nome d'um campo.—*Muza:* Murça, casal.—*Maurili:* Mouril, lugar.—*Moucis:* Moucos, lugar.—*Cenaes:* Senães, aldeia.—*Requiam:* Requião, lugar.—*Fontem de Carazedo:* Fonte de Sirzedo.—*Petram covam:* Penacova, casal.—*Lamis*, Lamas, nomes de campos.—*Quintas:* nomes de campos.—*Cancada:* nome de campo.

(1) Em 1272, sendo já da corôa metade do padroado, o procurador d'El-rei fez citar quem se julgasse com direito á metade restante e não apparecendo ninguem foi julgado por sentença que era no todo do Rei. Em 21 d'abril do dito anno, por carta dada em Braga, D. Affonso III apresentou, e o Vigario geral do arcebispado collou, na metade do padroado a Martinho Alvello, que anteriormente fora apresentado na parte não duvidosa. (Arch. da T. do T., Gaveta 19, maço 13, n.º 76; e Livro 2.º dos Padroados, fl. 85).

quod in Villar jacet ibi una vinea, et dant inde annuatim Domino (Regi) terciam partem vini; et in Sepal j. leira, et Subtus fozum j. leira, et de istis leiris dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si habetur ibi aliquis homo forarius, dixit quod nepotes Gunsalvi Froye debent esse Maiordomi, et filii et nepotes Domni Guimari debent esse Maiordomi Terre et arearum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est D. Johannes, Johannes Laurencii, Petrus Fernandi, Johannes Petri, Johannes Pelagii, Johannes Menendi, Johannes Gomecii, Pelagius Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 715.

Souto — Salvador do Mosteiro de

Hic incipit inquisitio Monasterii de Sauto et omnium parrochianorum ejusdem Monasterii. Martinus Menendi, juratus et interrogatus de ipso Monasterio cujas erat illud Monasterium, vel si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, vel si debet abadare illud, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxiij. casalia et ix. herdatores qui non sedent in casalibus nisi in quebratis, et xxvj. sunt inde ipsius Monasterii et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Petri Alvari et Fernandi Johannis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et tria sunt Ecclesie Sancte Marie de Sauto et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Sedis Bracarensis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et una quintana est Militum Outarii; et aliud est Fontis Arcate et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum: et herdatores pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et dat unus istorum herdatorum Martinus Menendi cum sua germanitate annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fussadaria, et dant luctosam: et de hereditate de Baral que fuit Domni Alfonsi debebat dare vij. varas (et mediam) bracalis pro fussadaria, et modo non dat nisi quimque varas et quartam, et alias duas varas et quartam debebat dare illas Monasterium de Sauto de hereditate quam mandaverunt ipsi Monasterio herdatores, et modo ipsum Monasterium non dat ipsas duas varas et quartam; et de hereditate que fuit de Domno Oveco de Baral solebat dare iij. varas et mediam bracalis annuatim Domino Regi pro fussadaria, et modo non dat nisi iij. varas, et aliam mediam varam debebat dare Monasterium de Sauto et non dat, et de alia hereditate de Cartemiros solebat dare iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria, et modo non dat nisi iij. varas bracalis, et aliam mediam varam debebat dare Monasterium de Sauto et non illam dat; et de hereditate de Naval dant inde annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria; et de hereditate que fuit de Menendo Ferro dat annuatim Domino Regi j. varam bracalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Palacia jacent ibi xxiiij. vessate, et dant annuatim Domino Regi de xx. et una vessata de ofrecione x. morabitinos et medium veteros, et xx. capones, et xx. franganos, et cc. ova; et pro tribus vessatis dant annuatim Domino Regi iij. taligas de cevada, et terciam partem omnium fructuum: et dant de heiradiga de xij. taligis unam quilibet homo per se. Item, dixit quod de pradis quos ibi faciunt dant annuatim Domino Regi ij. morabitinos pro illis; et in eodem loco stat ibi una devesa, et dant inde de tribus in tribus annis Domino Regi j. morabitinum pro illa; et in alio loco qui dicitur Noval in Casali Fontis Arcate jacet ibi una vinea, et dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam, et x. ova, et terciam partem vini; et in alio loco qui dicitur Costa jacet ibi j. leira vinee, et dant annuatim pro illa ij. solidos et medietatem vini. Item, dixit quod in vinea que fuit Menendi Ferri jacet ibi in medietate ipsius vinee una leira, et dant inde annuatim terciam partem vini; et in Casali de Lagena jacet una leira de vinea, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem vini; et in Outario de Baral jacet ibi una leira cum vj. castinariis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem castanearum; et in Carregal jacet unus sautus, et dant inde annuatim ter-

(1) *Penella*: lugar.

ciam partem castanearum, et unam gallinam; et in Painzaes jacet ibi una vinea, et dant inde annuatim Domino Regi terciam vini; et in Germundi jacet alia vinea, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem vini; et in alio loco qui dicitur Nugaria jacet unius sautus, et dant inde annuatim Domino (Regi) terciam partem omnium fructuum, et totus ipse mons Vilarini est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.[tam] partem omnium fructuum; et in alio loco qui dicitur Gralal jacet ibi unum magnum Regalengum, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in alio loco qui dicitur Tegule jacet ibi unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.[tam] partem omnium fructuum; et in eodem loco jacet ibi una devesa; et in Xeiyxal jacet unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et dant terciam morabitini pro ofrecione; et in Sauto plano jacet ibi una bauza, et est medietas Domini Regis et alia medietas est Monasterii de Sauto, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in Agrelo jacet ibi unus magnus campus et mons et dant inde annuatim Domino Regi vj.[tam] partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod nepotes Gunsalvi Froye debent esse Maiordomi Terre et arearum. Item, dixit quod audivit dici quod filii et nepotes Domni Guimari debent esse Maiordomi Terre et arearum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Johannes Petri, Petrus Pelagii, D. Petri, Martinus Menendi, Menendus Laurencii, Johannes Subgerii, Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet sicut primus (1)

Vide *Ibidem*, pag. 714.

Taboadello — S. Cypriano de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Cipriani et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Martinus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et gubernatorum ipsius Ecclesie. (1) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxj. ca salia, et duo sunt inde uxoris et filiorum Didaci Vimarañ. et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et aliud est Petri Subjerii et Petri Laureneii Vimarañ et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Vilarini et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Hospitalis et Leprosorum et herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo et mediun sunct Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Petri Martini Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Stephani Menendi Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est cantoris Vimarañ. (et) pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Joanini cum sua germanitate et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat luctosam; et aliud est Johannis Petri cum sua germanitate, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Johannis de Bene coquinarii Domini Regis cum sua germanitate, et dant iiij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Sancie Geraldi; et aliud est Sancti Petri de Porvularia; et medium casale est Johannis Lupi Vimarañ.; et v. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi quilibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini et levant illud ad Vimarañ. ubi sedet cupa Domini Regis: et omnia ista casalia pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et dant luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Redondelo jacent due leire magni campi; et in Travessa jacent duo campi magni; et in

(1) *Baral:* Barral, casal.—*Naval:* Noval, lugar.—*Lagena:* Lage, lugar.

(1) O padroado passou para o parocho de S. Faustino de Vizella, a que esta estava annexada perpetuamente. (Arch. da Mitra de Braga, Livro Summario do arceb. D. Balthazar Limpo).

Forno jacet unus campus et j. vinea; et in Senaria jacet alia peza magna campi; et circa Sautum de Bordoma jacet una leira; et in campo de Proviceira ij. leire super viam, et alie due jacent subtus viam; et in Trigalibus jacet alia peza magna campi; et super casale Johannis Petri de Lavandaria jacet una vinea, de qua dant j. sextarium vini de heyradiga, et medietatem vini, et subtus domum Joanini j. leira; et Sautum de Longora est totus regalengus; et in Lama de plano j. leira cum iij. castinariis; et in Batoucos j. leira, et dant inde j. almude panis. Item, dixit quod in montibus ipsius collacionis sunt inde due partes Domini Regis et tercia pars est herdatorum ipsius ville, et modo rumpunt in ipsis montibus et faciunt bonas vineas et nolunt quod rumpant homines Domini Regis qui sedent in suis casalibus, dixit quod ipsi homines Domini Regis querebant ipsos montes qui erant Domini Regis, et venit cantor Vimarañ. et trosquiavit inde iiij.or homines Domini Regis pro ipsa demanda quam postulabant Domini Regis, et percussit alios multos homines, et ipsos montes de Cerqueda qui erant Domini Regis, (et) quamvis venit carta Domini Regis quod misisset Judex in directo numquam misit in directo, et homines ipsius cantoris laborant ipsos montes qui sunt Domini Regis, et non dant ullum forun Domino Regi, et iiij.or (anni) sunt elapsi quod laborant ipsos montes. Item, dixit quod (in) Sauto de Refoioo jacet una leira magna regalenga cum castinariis, et non faciunt inde forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod campus predictus de Trigalibus solebat rigari de iij. presis de corrego de hereditate Petri Martini et Stephani Menendi. Item, dixit Martinus Petri quod audivit dici patri suo et frati suo quod, sicut incipit in cabo de Levandaria eundo superius per rigum spinalis sicut se vadit ad presam veteram de planis sauti, et defense et vinee et hereditates sunt omnes regalenge. Item, dixit quod Johannes Egee herdator cum germanitate sua tenent captum de Regalengo quod vocatur Campus de figueyra, et non faciunt inde forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit, Item, dixit (quod) Laurencius Sujerii moratur cum Elvira Subjerii sorore ejus in Tovoadelo et sunt cabanarii, et non dant derecturas et debebant eas dare. Interrogatus quare non dant eas, dixit quod nescit. Item, dixjt quod in vinea de Barom jacet Regalengum sed nesciunt ubi jacet, et solebant inde dare vj. quartas vini annuatim Domino Regi et modo non dant. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et illam vineam tenet Fernandus Cadilius Vimarañ. Interrogatus quomodo scit hoc, dixit quod unum hominem bonum qui dicebat quod viderat inde levare porcionem predictam ad potecam Domini Regis. Et totum hoc Regalengum laborant homines Vimarañ. et herdatores et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Item, dixit quod illud casale supradictum cantoris Vimarañ. fuit Domini Regis. Interrogatus quomodo scit quod fuit Domini Regis, dixit quod audivit dici suo soceri, quod viderat ipsum casale quando Gunsalvus Petri populavit ipsum casale pro de Domino Rege, et viderat inde levare derecturam et porcionem panis ipsius casalis Maiordomo Domini Regis. Martinus Pelagii dixit quod audivit dici patri suo quod viderat istud casale pro de Domino Rege, et quod viderat inde levare panem ad celarium Domini Regis. Item, Laurencius Subjerii dixit quod audivit dici patri suo quod viderat Domnum Bespim Maiordomum et quod levabat panem ipsius casalis ad celarium Domini Regis. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Johannes Petri, D. Petri, Martinus Pelagii, Martinus Petri, Laurencius Michaelis, Laurencius Subjerii, Johannes Egee, omnes isti peribuerunt predictum testimonum verbo et verbum quilibet per se. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 693.

Tagilde — Salvador de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Salvatoris de Taagildi et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Dominicus Petri juratus et

---

(1) *Porvularia:* Polvoreira, freguezia.—*Redondelo:* Talvez Redondo, lugar.—*Travessa:* nome de dous campos dos casaes da Egreja e do Pombal.—*Forno:* é conhecida a poça do Forno do casal da Egreja.—*Senaria:* Seára, campo do dito casal da Egreja.—*Bordoma:* Bordôa, casal em Pentieiros, que possue montados n'esta freguezia.—*Proviceira:* Preguiceiras, campo da quinta da Lama.—*Trigalibus:* Trigaes, campo da mesma quinta.—*Lavandaria:* Lavandeira, casal.—*Lama de plano:* talvez a quinta de Lama. Na quinta d'Alem, confinante, existem campos denominados Chãos.—*Batoucos:* casal. —*Figeyra:* campo e predio de habitação.

interrogatus cujas est ipsa Ecclesia dixit quod est Dompni Egidii Martini et aliorum militum, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Martinum Dominici in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione dixit, quod xxxvij. casalia, et vij. casalia sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum; et vj. casalia sunt Monasterii Vilarini et habuit ea de testamento, et unum istorum vj. casalia quod vocatur Casale de muris pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum. Interrogatus quare ista v. casalia non pectant vocem et calumpniam sicut istud unum, dixit quod jacent in capto. Interrogatus quis cauptavit ipsum cauptum, dixit quod Dominus Rex. Interrogatus qualis Rex fuit ipse, dixit quod nescit. Interrogatus quomodo est cautatum, dixit quod semper ita uti fuerunt in illis, et audivit semper dicere quod Dominus Rex cautavit ipsum locum. Et duo sunt Martini Fernandi Pimentelli; et aliud est Ordinis Templi et habuit illud de testamento; et duo sunt Monasterii de Cerzedello et habuit ea de testamento; et aliud est Vincencii Roderici; et aliud est Petri Johannis de Paua; et aliud est Sancti Johannis de Pendorada et habuit illud de testamento; et duo sunt Monasterii de Mancellos, et de istis duobus de casali quod vocatur de Turre est inde quarta pars Domini Regis et tenet eam quartam partem Judex Vimarañ. Interrogatus cujusmodi forum facit ista quarta pars Domino Regi, (dixit quod dat) quartam spatule, et mediam taligam tritici, et quartum cabriti, et medium caponis, et v. ova, et quartam almudi vini, et quartam almudi castanearum, et iij. varas et mediam bracalis, et xxj. denarios pro meitega, et quartum casei, et quartum scane butiri et quartam unius galline, et quartum unius medii alqueiri farine tritici, et unum ovum et quartum pro lagariza, (et) quartam partem porcionis panis et vini et omnium fructuum: et omnia casalia supradicta jacent in ipso supradicto caupto: et unum est Hospitalis et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum propter privilegium suum; et tria sunt Monasterii Sancti Tirsi et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Dompni Egidii et Dompni Michaelis; et unum casale quod tenet April Pincalo est Domini Regis, et non facit ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare non facit de illo ullum forum Domino Regi, dixit quod nescit. Et de isto casali faciunt inde tale forum Aprili Pincalo sicut aliud casale regalengum facit Domino Regi, et vj. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Regi, dixit quod tria casalia in quibus morantur Dominicus Pelagii et Johannes Garcie et Dompnus Silvester dant annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et ij. taligas tritici, et j. almude vini, et j. almude castanearum, et j. cordarium vel v. solidos et v. denarios pro illo, et ij. capones, et xx. ova, et iiij. bracales, et j. leitonem vel iij. solidos pro illo, et j. caseum et unam manteigam vel iij. solidos pro illis, et iij. solidos pro pedida, et hanc derituram predictam dat quilibet homo per se; et alia duo casalia istorum vj. dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et ij. ij. taligas tritici et singulos cordarios vel v. v. solidos, et v. v. denarios pro illis, et iij. iij. solidos pro pedida, et iij. iij. solidos pro leitone, et iij. iij. solidos pro caseo et pro manteiga, et singulos almudes vini, et singulos almudes castanearum, et xiiij. xiiij. varas bracalis, et ij. ij. capones, et xx. xx. ova; et ista predicta v. casalia dant annuatim vij. vij. solidos pro vita Maiordomo; et aliud casale dat annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis, et j. almude tritici, et j. caponem, et x ova, et xiiij. varas bracalis, et iij. solidos pro pedida, et j. franganum, et v. ova; et omnia ista predicta vj. casalia Domini Regis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Camoso jacent ibi iiij. vessade magne quia bene potest habere in illis unum bonum casale, et laborant istas vessadas homines Militum et non dant inde ullam derituram Domino Regi, ergo porcionem panis; et in Agra de Pousoo jacet unus magnus campus, et dant de illo annuatim Domino Regi j. solidum de diritura; et in Portu de Lamas jacet una vessada magna; et in Codesaes jacet unus magnus campus, et dant annuatim pro illo unum caponem; et campus canarii est totus regalengum, et dant annuatim pro illo unam gallinam. Item, in Codesaes jacet ibi unus ma-

gnus campus, et dant pro illo annuatim xviij. denarios, et in isto campo stant tres paridenarii, et dixit quod sunt capita trium casalium; et in Bregada jacent ibi vij. vessade magne, et dant annuatim pro illis xxij. solidos et medium, et unum bracale; et in Pedregal jacet unus campus, et dant annuatim pro illo iiij. denarios; et in Carreiro jacet alius campus, et dant annuatim pro illo iiij. denarios; et in fundo de Agro de mouro jacet unus campus, et dant annuatim pro illo iiij. denarios; et in Parietibus jacet unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et si Maiordomus istam taligam noluerit, dabit terciam partem omnium fructuum; et in Agro de canibus jacet unus campus, et laborat illum casale quod fuit Martini Bordom, et non facit de illo ullum forum Domino Regi; et in Retorta jacet ibi unus campus qui vocatur Campus Vimarañ.; et subtus quintanam Montis jacet ibi unus campus, et stat ibi unus paridenarius quia bene credit quod fuit caput casalis; et in vinea que fuit Martini Petri de Monte jacent due leire. Interrogatus in quo loco jacent ipse leire, dixit quod una leira jacet in medio ipsius vinee, et alia leira jacet in fine ipsius vinee, et dant annuatim pro illis j. franganum, et v. ova. Et subtus vineam Casalis Johannis jacet ibi unus campus et una devesa, et in Bugalal jacet ibi unus campus magnus, et stant ibi paridenarii et dixit quod (fuit) caput casalis, et dant inde annuatim iij. solidos pro meitiga. Interrogatus quomodo scit quod fuit caput casalis, dixit quod vidit homines qui viderunt ipsum casale populatum pro regalengo. Et subtus Presam de Bragadela jacet unus campus cum uvariis, et dant inde annuatim j. taligam panis, et si Maiordomus istam (taligam) noluerit debent dare inde terciam partem panis; et in Bajoca jacet ibi unus campus, et dant annuatim pro illo j. solidum; et subtus Casale Johannis jacet ibi unus campus, et dant annuatim pro illo j. gallinam, et v. ova, et j. taligam panis, et si istam taligam noluerit Maiordomus debet dare terciam partem panis; et in fine Campi linaris jacet unus campus, et dant annuatim pro illo j. gallinam, et v. ova, et j. taligam panis, et si Maiordomus istam taligam noluerit debet dare terciam partem omnium fructuum; et in Abelaria jacet unus magnus campus; et in Moraria britavit riparius qui currit per ipsum locum unam pausam Regalengui, et tenent illam herdatores de Barro, et non inde ullum forum faciunt Domino Regi; et in alio loco qui dicitur Campus de Ouzom jacet unus campus regalengus et dant inde annuatim j. taligam panis, et si Maiordomus istam taligam noluerit debent dare terciam partem omnium fructuum: et totum hoc Regalengum supradictum laborant illi homines Militum et Ordinum et herdatores, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Item, dixit quod herdatores de Barro qui habent hereditatem in Fernandi dant annuatim Domino Regi vj. gallinas de foro, et xiiij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Fernandi que fuit Martini Gunsalvi solebant inde dare annuatim Domino Regi ij. gallinas, et modo non dant illas propter Laurencium Martini Ferraz; et de casali Ulvarie de Riparia dant inde annuatim Domino Regi j. gallinam; et de casalibus de Penso dant annuatim Domino Regi j. gallinam. Item, dixit quod ad portam Johannis Gunsalvi stat una magna nugaria regalenga; et de casali de Cortinis dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate Sancti Vereximi de Fernandi dant annuatim ij. gallinas. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Nicholaus Johannis, Martinus Johannis, Johannes Johannis, Durandus Petri, D. Martini, Petrus Fernandi, Johannes Subjerii, Menendus Alfonsi, Petrus Munionis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 691.

---

(1) *Muris:* desconhecido. — *Turre:* Torre, casal que é cabeça do vinculo instituido em 1578 pelo dr. Balthazar Vieira. — *Camoso:* Côso, casal. — *Pousoo:* Bouçó, casal pertencente á freguezia de Santo Adrião de Vizella, limitrophe. — *Lamas:* Lama, casal. — *Codesaes:* Codeçaes, quasi desconhecido; encontra-se em documentos do seculo XVIII como nome de campo. — *Canarii:* Canarios, campo. — *Bregada:* casal. — *Pedregal:* nome de campo, quasi desconhecido. — *Carreiro:* talvez Carreirinho, nome de leiras. — *Agro de mouro:* Agra de mouros, campo.—*Parietibus:* Paredes, lugar. — *Quintanam Montis:* casal do Monte, hoje vulgarmente denominado Lugar.—*Bragadela:* hoje quasi desconhecido. — *Abelaria:* Abelheira, campo. — *Moraria:* Moreira, campo. — *Riparius:* ribeiro que se denomina do Fareleiro. — *Ouzon:* Ousões, campo. — *Barro:* Bairro, casal. — *Riparia:* Ribeira, casal em Regilde, limitrophe. — *Penso:* lugar em S. Paio de Vizella, limi-

Urgezes — Santo Estevão de

Hic incipit inquisitio Sancti Stephani de Ulgeses et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Petrus Neto, juratus et interrogatus cujas et ipsa Ecclesie, dixit (quod) est Militum de Ulgeges et Sancte Marie Vimarañ. (1) Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxviij. casalia et iiij. quintane et xiij. cabanarii; et v.ᵉ casalia sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et iiij. sunt filiorum Domne Tarasie Fafiz; et tria sunt filiorum Domni Fernandi Petri; et tria sunt Domni Johannis Rotundi; et una quintana est Michaelis Menendi; et aliud est Durandi Salvatoris cujusdam clerici, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat v.ᵉ varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Ousende Salvatoris Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat unam varam bracalis pro fussadaria; et aliud est Marie Galinate et Dominici de Sauto, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Judicis Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et dant annuatim Domino Regi j. franganum, et v. ova; et una quintana est Judicis Vimarañ. et herdatorum; et aliud casale est Monasterii de Costa, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et non facit aliud forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Leprosorum Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Johannis Currutus Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et tria sunt Sancte Crucis Colimbrie, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et xj. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde vj. casalia annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. almude castanearum, et j. lectonem quilibet per se et dant inde iiij.ᵒʳ singulos cordarios albos, et duo dant singulos cabritos, et ij. ij. franganos, et singulos caseos, et singulos sextarios castanearum, et dant terciam partem omnium fructuum, et terciam partem mazanarum, et dant de quolibet casali j. cerzariam meliorem quam habuerit in casali, et dant geiram in qualibet septimana quilibet per se; et alia v. casalia de Ulgeses dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulas taligas castanearum, et singulos cabritos, et singulos lectones et singulos caseos, et singulas mantegas, et singulos capones, et xx. xx. ova, et singulas pernas carnarii, et de magis dat casale quod fuit Michaelis Pelagii j. franganum, et dant terciam partem omnium fructuum, et j. quartarium panis de heiradiga, et singulos puzales vini, et dant x. x. varas et mediam bracalis: et istas heiradigas dant omnia ista predicta casalia xj. Domini Regis, preter duo casalia Martini Folegati et Petri Martini quod dant ambo unam heiradigam panis et vini; et omnia ista predicta casalia et omnes isti predicti cabanarii pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum: et de hereditate que fuit Menendi Torcati cum sua germanitate dant annuatim Domino Regi iiij. bracales pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Rooriz jacet ibi unus campus, et dant j. franganum; et in Queirom j. leira, et dant j. franganum, et v. ova, et j. coracillum, et j. taligam de cebata; et in Maria jacet j. vinea, et dant inde ij. franganos, et x. ova, et istam vineam tenet Johannes Currutus; et subtus chausam Johannis Michaelis jacet unus campus, et dat j. quartarium panis, et iij. varas et mediam bracalis de foro, et terciam partem omnium fructuum; et in alio loco qui dicitur Casale de Juruffo jacet ibi unum magnum Regalengum. Item, dixit quod de Juruffi ad superius torculare et pomarii totus est regalengus et tenet illum Judex Vimarañ. et debebant inde dare iij. varas bracalis et mediam, et modo non dat Judex nichilum; et in Vaagem jacet unus campus cum vinea, et dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis, et j. franganum, et x. ova, et j. quartarium panis pro eiradiga; et in Golela

---

trophe. — *Sancti Vereximi de Fernandi*: a freguezia de S. Verissimo da Ribeira, hoje extincta e incorporada na de Regilde. Veja-se *supra*, pag. 289. A egreja de Tagilde é senhoria directa de terras desmembradas do casal do Assento de S. Verissimo da Ribeira.

(1) Em 1429 diz-se que o padroado pertencia todo *in solidum* á mesa capitular da Collegiada de Guimarães. (Arch. da Colleg., Livro dos Padroados, fl. 224 v.)

jacet j. sautus, et dant inde annuatim j. franganum, et v. ova; et in Frayz iij. leire et viij. castinarii, et inde annuatim j. franganum et v. ova. Item, dixit quod casale quod fuit Menendi Torcati est inde vj.ª pars Domini Regis in monte et in fonte et in omnibus locis quibus istud casale pertinet, et solebat illam vj.am partem casalis tenere quidam homo Domini Regis, et modo tenet illud unum casale de Costa; et in alio loco qui dicitur Casale Egee, jacet ibi una vinea et una devesa et cum arboribus; et in Barrario jacet j. vinea et unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. lampredam; et in Lagenis jacet unus campus, et dant inde franganum; et in alio loco qui dicitur Crux j. leire; et in fundo jacet unus magnus sautus; et in alio loco qui dicitur Fons Canalis jacet unus campus, et tenet illum Martinus Rial; et in Coregos jacent duo sauti, et dant de illis ij. franganos et x. ova; et de domo Domne Maioris dant ij. franganos et x. ova; et in Regada jacent ij. sauti, et dant inde annuatim ij. franganos et x. ova. Item, dixit quod in Amealibus jacet unum casale Domini Regis et comparavit illud Judex Vimarañ. de herdatoribus, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. cabritum, et j. gallinam, et j. caseum, et tertiam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Correduira de Rooriz j. leira; et in Valado j. leira. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Cerqueira jacet ibi unus campus et una devesa; et in alio loco qui dicitur Casale Petri Capitis fuit casale regalengum, et modo est totum heremum et fecerunt in ipsis terrenis vineas. Interrogatus quis fecit ibi ipsas vineas, dixit quod Judex et filii Petri Menendi. Et in quintana de Frexinalibus jacet ibi multum regalengum. Item, dixit quod subtus Montem de Cercaria jacet unus sautus; et in Magna jacet ibi unus magnus campus. Item, dixit quod sautus de super quintanam que fuit Mauri Reynaldiz est totus regalengus. Item, dixit quod circa lagare Judicis Vimarañ. jacet ibi unum bonum carvalar, et comparavit ipsum carvalar Judex Vimarañ. et numquam inde fecit ullum forum ex quando comparavit (illud) Judex Vimarañ.; et circa ipsum carvalar jacet unus campus et una quintana que fuit Johannis Subjerii et est Judicis Vimarañ.; et subtus Picotum jacet unus sautus. Item, dixit quod sautus qui stat super domum Petri Nuniz super viam, et tenet eum Judex et filii Petri Menendi de Amealibus tenent eum, et debent inde dare tertiam partem castanearum, et modo nescit utrum inde faciunt forum necne. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Michael Menendi, Petrus Menendi capellanus ejusdem Ecclesie, Stephanus Gunsalvi, Johannes Subjerii, Martinus Folegado, Johannes Michaelis, Petrus Netus, Petrus Garcie, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Alfonsus Martini, juratus et interrogatus de termino ville que vocatur Covve, dixit quod incipit in castinariis mormoralium; deinde ad carvalium de Rooriz quomodo vadit se per stratam Portus quomodo tupat in mormoralibus ubi stat zerzeirina; deinde ad bicos valadorum quomodo partit cum Rivulo molendinorum; deinde ad finem Petre de lagarteira quomodo partit cum Sancto Vincencio quomodo vertit aqua per finem Bauze Cove; deinde quomodo vertit aqua per sautum de sesmondi; deinde ad cantum vinee Menendi Rial quomodo se transit ad petram de fine campi de quayra quomodo partit cum Creyximil; deinde ad mormorialia ubi incepimus: et totum hoc quod includitur in istis terminis est totum regalengum et herdatorum forariorum. Stephanus Gunsalvi, Alfonsus Martini, Dominicus Michaelis, Martinus Vermudi, Martinus Folegatus, isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1).

Vide *Ibidem*, pag. 699.

Vermil — S. Mamede de

Item in collatione Sancti Mametis quod est in cauto de belmir. Dominicus menendi capellanus iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus (2) nec habet ibi Regalengum nec ullum forum faciunt inde domino Regi nec uadunt extra laborare hereditates fo-

---

(1) *Queirom:* Coirão, campo. — *Juruffo:* Gerufes, casal. — *Barrario:* Barreiros, casal. — *Lagenis:* Lage, lugar. — *Crux:* Cruz, lugar. — *Valado:* campo. — *Magna:* Maina, casal. — *Covve:* Covas, lugar.

(2) O padroeiro era o parocho de Brito a que esta egreja estava annexa perpetuamente; ignora-se porém desde que epocha. (Arch. da Mitra, Livro Summario do arc. D. Balthazar Limpo).

rarias seu Regalengas dominj Regis et forarij dominj Regis non sunt ibi et Maiordomus domini Regis nec intrat ibi nec pectant uocem et calumpniam Pelagius martiniz—Dominicus petri—Petrus ooriz—Dominicus iohanis—Suarius petri iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Dominicus menendi.

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 31.

Villafria — Santa Maria de

Hec est inquisitio Sancti Salvatoris Ville Frigide. Durandus Petri, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est suffraganea Sancte Marie Vimarañ. et ad presentationem prioris et canonicorum ejusdem Ecclesie Sancte Marie Bracarensis Archiepiscopus Johannem Laurencii, canonicum Sancte Marie, in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxvij. casalia, et v. casalia sunt inde Hospitalis et nescit unde habuit ea. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quare, dixit quod propter privilegium suum. Et vj. sunt Monasterii Polumbarii. Interrogatus unde habuit ea, dixit quod nescit. Interrogatus si intrat ibi Maiordomus vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod v.ᵉ casalia jacent in cauto Polumbarii et non faciunt ullum forum, et aliud casale pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum. Et aliud est Sancte Crucis Colimbrie et habuit illud de testamento, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et tria sunt Ecclesie Sancti Jorgii et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Sancte Marie Vimarañ. et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Petri Johannis et ejus fratrum herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat xvj. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Didaci Petri et ejus fratrum herdatorum, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum, et vadit ad anuduvam; et aliud est Johannis Pilitarii Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et vij. sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt Domino Regi, dixit quod dant inde duo istorum vij.ᵉᵐ que vocantur de Taloos singulas spatulas cum xij. costis, et singulas taligas tritici, et singulas taligas centeni, et duos duos capones, et ix. ix. ova, et singulos cabritos, et xiiij. xiiij. varas bracalis pro fussadaria; et alia v.ᵉ casalia dant annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij.ᶜⁱᵐ costis, et j. sextarium tritici, et j. caponem, et j. franganum, et xv. ova, et j. cabritum, et unum caseum, et j. leitonem, et j. almude vini, et j. almude de castaneis, et j. corazillum, et j. alqueire vini vel j. alqueire de castaneis, et xiiij. varas bracalis, et v. solidos de pedida, et v. solidos de servitio, et v. solidos de almeitega, et est pausa Prestamarii: et hoc forum faciunt omnia v.ᵉ casalia quodlibet per se, et dant inde duo ofrecionem. Interrogatus quare non dant ofrecionem illa tria casalia sicut dant ista duo, dixit quod sunt modo facta de novo. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Bauza jacet ibi una bona vesada; et in conchouso de Aviziboo jacet una peza magna regalenga; et in Conchouzino jacet ibi j. leira; et in Gavim circa devesam ij. leire et debent exire usque montem per ipsam devesam: et laborant istud Regalengum supradictum homines Hospitalis et Vimarañ., et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et de omnibus istis predictis dant inde annuatim Domino Regi xviij. solidos, et vij. varas bracalis, et x. solidos de servitio. Item, dixit quod habetur ibi unum medium casale quod vocatur de Barro, et dant inde annuatim Domino Regi medietatem de omnibus derituris quas dant ipsa predicta v.ᵉ casalia Domini Regis, et non dat ofrecionem. Item, dixit quod in eodem loco jacet ibi aliud medium casale herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi mediam spatulam cum vj. costis, et viij. varas bracalis pro fussadaria. Item, dixit quod illa v.ᵉ casalia Domini Regis dant annuatim Domino Regi unam geiram in qualibet septimana quilibet homo per se. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Pradas, in termino de Taloos, jacent ibi tres leire; et in Lodario jacet j. leira; et in vinea que fuit Petri intrida jacet j. leira; et in alio loco qui dicitur Casale de Cidi jacet ibi j. leira; et super presam in loco qui dicitur Quintas (jacet) j. leira; et in alio loco qui dicitur

Bauza jacet alia leira; et in alio loco qui dicitur Lusencias (jacet) j. leira; et in Rabilongas jacent ij. leiras; et in alio loco qui dicitur Crux jacet alia leira: et laborat istas leiras Dompnus Durandus, homo Polumbarii, et dat inde annuatim Domino Regi j. taligam tritici, et ij. capones, et terciam partem omnium fructuum. Et in Carvalo jacet j. leira; et in Macenaria alia leira. Item, dixit quod in Arcuzelo jacet j. leira; et in Agrocovo jacet j. leira vinee, et laborat illam quidam homo Polumbarii, et dat inde annuatim Domino Regi medietatem vini; et in lodario Citofacte jacet j. leira vinee, et laborat illam homo quidam Polumbarii, et dat inde annuatim Domino Regi j. pusalem vini et debebat dare inde medietatem vini. Item, dixit quod in veiga de Taloos jacent ibi due vessade magne, et laborat illas Ecclesia Sancti Michaelis de Serzedo, et dant inde annuatim Domino Regi xviij. solidos, et terciam partem omnium fructuum, et quando non tenuerint fructum debent facere pradum pro Domino Terre; et in ipso loco jacet alia vessada magna, et laborat illam Johannes Dominici homo Sancte Marie Vimarañ. et dat inde annuatim Domino Regi ix. solidos et terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod homo qui moratus fuerit in Casali de Taloos debet gardare pradum supradictum de foro, et in isto Casali de Taloos debet pausare ibi Dominus Terre. Item, dixit quod in Taloos habetur ibi unum medium casale heredatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat ij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod Rodericus Menendi filiavit de illis predictis leiris Domini Regis de Rabilonguis et metuit illas in sua vinea. Item, dixit quod in medio devese Hospitalis jacet ibi Regalengum in duobus locis in uno loco contra Curros et in alio loco contra Soutum de Avoos habetur ibi ipsum Regalengum in ipsa deffessa, (et) dixit quod multociens filiaverunt inde eis ganatum pro Regalengo. Item, dixit quod in loco qui dicitur Retorta, in termino de Taloos, jacet ibi j. leira et laborat illam homo Polumbarii, et dat inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod habetur unum medium casalis in ipsa collatione Dompni Durandi herdatoris et fratrum ejus, et non facit forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Dominicus Gomecii, Petrus Johannis, Didacus Petri, Dominicus Subgerii, Dompnus Romanus, Silvester Salvatoris, Dominicus Pelagii, Petrus Dominici, Menendus Johannis, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 679.

Villarinho — S. Miguel de

Hic incipit inquisitio Monasterii Vilarini et parrochianorum ejusdem Monasterii. Sugerius Egee, juratus et interrogatus de ipso Monasterio si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt aliquod forum Domino Regi, vel si debet abbadare illud, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxix. casalia et sunt inde xxvj. casalia ipsius monasterii, et nescit unde habuit ea, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem Militum qui jacent in ipso Monasterio. Et duo sunt Monasterii Sancti Tirsi et habuit ea de testamento; et vj. casalia sunt herdatorum, et de uno istorum casalium est inde medietas Vilarini, et comparavit illud de herdatoribus in tempore fratris istius Regis, et ista casalia non faciunt ullum forum propter honorem Militum qui jacent in ipso Monasterio. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Dominicus Didaci, Martinus Petri, Didacus Fernandi, Dominicus Didaci, Johannes Salvatoris, Petrus Vilarinus, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus.

Vide *Ibidem,* pag. 690.

Vizella — Santo Adrião de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Adriani de Lourosa et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Johannes Petri, juratus et inter-

(1) *Taloos:* Talhós, casal. — *Bauza:* Bouça, casal. — *Rabilongas:* leiras. — *Soutum de Avoos:* Souto de Voz, lugar.

rogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Militum de Mugudos, et ad presentacionem ipsorum Militum Bracarensis Archiepiscopus Menendum in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxij. casalia et una quintana, et v. sunt inde Ordinis Templi et nescit unde habuit ea, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod jacent in cauto. Interrogatus quis cautavit ea, dixit quod nescit. Et v. casalia et medium sunt Monasterii Vilarini et habuit ea de testamento, et iij. casalia et medium pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum. Interrogatus quare ipsa alia duo casalia non pectant vocem et calumpniam sicut ista tria et medium, dixit quod propter una quintana nova quam ibi facit Dompnus Valascus. Et vij. sunt (et) ipsa quintana Dompni Valasci et Dompne Tarasie Martini; et duo sunt Monasterii Sancti Tirsi et habuit ea de testamento; et j. casale et medium est cantoris Vimarañ; et tria sunt Roderici Petri de Negrelos et ejus sororis; et aliud est Laurencii Pelagii de Alvarengo et ejus fratrum; et aliud est Vincencii Roderici; et duo sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est uxoris que fuit Munionis Porro; et aliud est Polumbarii et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Martineiros; et aliud est herdatorum et ipsius Ecclesie, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et est ibi pressum: et de hereditate de Souto que est herdatorum dant inde annuatim Domino Regis iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria, et j. quartam vini: et de alia hereditate de Crasto et de Lamis que est herdatorum dant inde annuatim Domino Regi j. quartam vini pro fussadaria: et de alia hereditate de Forno dant inde annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria; et de alia hereditate de Lamelas dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria: et de alia hereditate de Britelo dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria: et de alia hereditate de Burgo herdatorum dant inde annuatim Domino Regi iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria: et de alia hereditate de Silvares Johannis Petri herdatoris dant inde annuatim Domino Regi mediam varam bracalis, et j. denarium pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Petrus Egee, Johannis Petri, Dominicus Petri, Petrus Martini, Martinus Pelagii, Petrus Johannis, Joaninus, Johannis Menendi, Johannis Martini, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 682.

Vizella — S. Faustino de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Frausti et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Gonsalvus Fernandi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et gubernatorum ipsius Ecclesie. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxij. casalia, et v. sunt inde Monasterii Vilarini et habuit ea de testamento, et tria istorum v.^e^ pectant vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum. Interrogatus quare non pectant vocem et calumpniam ipsa duo casalia sicut ista tria, dixit quod fuerunt Militum et nunquam fuerunt foraria. Et v. sunt Monasterii de Taagildi et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et dat inde unum istorum annuatim Domino Regi v. varas bracalis pro fussadaria; et unum est Dominici Martini Militis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est cantoris Vimarañ. et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt Monasterii Tarauce et habuerunt *(sic)* ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et vj. casalia sunt Dom'ni Regis, et dant inde duo de Celeiroo annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulas taligas tritici, et singulos almudes vini, et singulos almu-

---

(1) *Crasto:* casal. — *Britelo:* casal. — *Silvares:* lugar. — *Lamellas:* lugar.

des castanearum, et singulos cabritos, et singulos capones, et x. x. ova, et singulos franganos, et v. v. ova, et singulas sartaginatas de foloos, et singulos vasos vini, et singulos panes triticos, et xij. xij. solidos de meitiga, et iij. iij. solidos de pedida et pro caseis, et singulos medios alqueires farine tritici, et singulos franganos, et v. v. ova pro lagariza, et singulos pauzales vini de heiradiga antequam parciantur, et homo debet capere pro hoc vino j. cestum uvarum. Item, singulas taligas tritici. Item, xiij. xiij. varas bracalis, et dant luitosam et sunt Sancti Joanaria. Item, dixit quod aliud casale de Lama de tira dant annuatim Domino Regi unam spatulam cum xij. costis et j. almude tritici, et j. caponem, et x. ova, et dat modo j. solidum de pedida, et solebat dare xviij. denarios, et vij. solidos de meitiga, et xj. varas bracalis. Item, dixit quod duo casalia dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulas taligas milii, et singulos almudes castanearum viridum, et singulos cabritos, et iiij. iiij. solidos de meitiga, et xj. xj. varas bracalis; et singulos franganos, et v. v. ova, (et) dant annuatim singulos corazillos; et quando Dominus Rex venit citra Dorium debent dare sibi singulas gallinas una vice in anno, et dat ij. capones et xx. ova. Item, dixit quod aliud casale de Zaffara est pressum ganati, et dat inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et unum corazillum, et j. taligam milii, et j. almude castanearum viridum, et j. quartam vini. et xiiij. varas bracalis, et j. cabritum vel iiij. solidos pro illo, et j. franganum et v. ova, et dat luitosam, et dat j. gallinam quando Dominus Rex venit citra Dorium una vice in anno, et dat j. caponem. Et omnia ista vj. casalia supradicta Domini Regis dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et medietatem vini, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Belala habet ibi unus mons, et in fine istius montis stant ibi paridenarii, et ipse mons est regalengus, et dant inde annuatim terciam partem omnium fructuum, et de ista porcione levat inde Dominus Rex medietatem et Sancta Maria Vimarañ. levat aliam medietatem, et dat meitigam Maiordomo. Item, dixit quod in alio loco qui dicitur Subtus senariam Domini Regis in hereditate Petri Nigri jacet ibi j. leira: et in alio loco subtus vineam de Veedo jacet ibi j. leira, et dant inde annuatim j. almude panis, et si Maiordomus noluerit istum almude debent dare terciam partem omnium fructuum et in Barrariis jacet unus soutos, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et si Maiordomus noluerit istam taligam debent dare terciam castanearum: et in Celeiroo, in hereditate de Arauca, jacent ibi due peze magne, et dant inde annuatim Domino Regi vij. varas bracalis: et in conchouso Dominici Martini de Ucha jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim j. almude panis, et si Maiordomus noluerit istum almude debent ei dare terciam partem omnium fructum: et in Savarei jacet unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis, et j. franganum, et v. ova: et in Bouza de Siro jacet ibi unus mons et est regalengus: et subtus Portelam Arche circa Lamam jacet ibi j. leira: et super vineam de Revordelo jacet ibi j. leira: et totum hoc Regalengum supradictum laborant homines Ordinum et Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Et de hereditate de Souto herdatorum dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate Petri Menendi cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi vj. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate Gomecii Petri cum sua germanitate dant inde annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate de Val Borreiro dant inde annuatim ij. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate Petri Capitis de Monte dant inde annuatim j. varam et mediam bracalis pro fussadaria. Et de bouza Petri Nigri dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis. Et de hereditate inter vineas herdatorum dant inde annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate Petri Filli j. varam bracalis pro fussadaria cum sua germanitate. Item, dixit quod omnes isti supradicti qui morantur in casalibus predictis Domini Regis debent levare panem ad Portelam Arche. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et audivit et passus fuit et bene certus est quod ita est. Dominicus Fernandi, Dominicus Petri clericus Sancti Pelagii de Ripa Vizela, jurati et interrogati, dixerunt quod viderunt Petrum Menendi abbatem ipsius Ecclesie Sancti Pelagii, quan-

do posuit pedes super quintanam de Lama de tida que erat regalenga super ipsas nugarias ejusdem loci, dixit quod erat totum regalengum contra quintanam regalengam de ipsis nugariis ad in pronum. Item, dixerunt quod audiverunt dici multis bonis hominibus quod hereditas de Lourido quam feret April Pincalo que est Domini Regis illa que partit cum Petro Fernandi. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Petri, Dominicus Pelagii, Garcia Pelagii, Petrus Pelagii, Dominicus Petri, Petrus Fernandi, omnes isti dixerunt (et) peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 684.

Vizella — S. Jorge de

Hic incipit inquisitio Sancti Jorgi de Cela et parrochianorum ejusdem Ecclesie. Petrus Gonsalvi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Domni Subjerii Reimondi et aliorum Militum de Ferazibus. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xiiij. casalia et ij. quintane, et duo sunt inde Dompne Marie et una quintana, et casalia pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt inde ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Polumbarii et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum est Hospitalis et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum propter suum privilegium; et aliud est Sancte Crucis Colimbrie et nescit unde habuit illud, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum et una quintana sunt Johannis Durandi et ejus matris; et duo sunt Dompni *(sic)*; et duo sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. xij. costis, et singulas taligas de segunda, et duos duos capones, et xx. xx. ova, et singulos cabritos, et iiij.^or^ iiij.^or^ solidos pro pedida, et vij. vij. varas bracalis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit (quod) in Painzaes jacet ibi unus campus, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis, et si Dominus Rex noluerit istam taligam, debet dare medietatem milii et terciam outuni: et in ipso loco jacet j. leira vinee, et dant inde annuatim Domino Regi j. taligam panis et j. quartam vini, et si Maiordomus hoc nolverit debent inde dare medietatem vini; et hoc Regalengum laborat quidam homo Hospitalis: et in Barrario inter riparios jacet ibi j. leira, et dat inde annuatim Domino Regi j. almude panis, et si hoc nolverit debet inde dare medietatem milii et terciam outuni; et laborat istam leiram homo ipsius Ecclesie; et in eodem loco Barrarii jacet alia leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. alqueire panis, et (si) hoc noluerit dabit medietatem milii et terciam outuni: et in porta quintane de Gonsendi jacet ibi j. leira, et stant ibi duo castinarii et non dant de illis ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quod in Felgariis jacet una vessada magna et tenet illam dominus ipsius quintane de Gonsendi, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et vij. varas bracalis. Item, dixit quod Martinus Gonsalvi de Ramada cambivit unam leiram regalengam de casalibus predictis regalenguis pro alia leira Monasterii Polumbarii et cambivit suum equale, sed tamen plantaverunt illam leiram Monasterii et emitit Dominus Rex leiram suam propter arbores quas ibi plantaverunt. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod ante portam casalis Hospitalis in quo moratur Petrus Pelagii jacet unus campus regalengus, et plantaverunt ibi unum castinarium et non faciunt ullum forum. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Dominicus Vincencii, Gonsalvus Menendi, Johannes Franqui, Petrus Pelagii, Johannes Petri, Petrus Pelagii

---

(1) *Celeiroo:* Celeirô, lugar. — *Lama de tira:* Lamatide, casal.—*Zaffara:* Safra, lugar.—*Barrariis:* Barreiros, lugar.—*Ucha:* lugar.—*Souto:* casal.— *Val Borreiro:* lugar. — *Bouça:* Bouças, casal. — *Inter Vineas:* Entre-as-Vinhas, casal.—*Lourido:* será hoje o casal denominado Loureiro? — *Portelam Arche:* O casal da Portella, limitrophe, sito na freguezia de S. Christovão d'Abbação, onde appareceram curiosos restos archeologicos e uma inscripção funebre luso-romana, que tudo existe no Museu da Sociedade Martins Sarmento. Veja-se *Rev. de Guim.*, xviii, pag. 61.

de Frumigosa, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 681.

Vizella — S. Paio de

Hic incipit inquisitio Sancti Pelagii et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Fernandus Fernandi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et gubernatorum ipsius Ecclesie, et ad presentacionem ipsorum herdatorum et gubernatorum ipsius Ecclesie Bracarensis Archiepiscopus Petrum Johannis in priorem constituit in eadem. Item, dixit quod circuitu ipsius Ecclesie jacet totum regalengum. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xl. casalia, et tria casalia et medium sunt Hospitalis et nescit unde habuit ea, et non faciunt ullum forum propter suum privilegium; et medium casale est Leprosorum Vimarañ.; et v.ᵉ sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et unum casale et medium est Militum de Feracibus; et medium casale est duorum bonorum hominum Vimarañ., et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et tria casalia et medium sunt Monasterii de Taagilde et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Vilarini et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et medium casale est herdatorum, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Dompne Orrace Nuniz et Monasterii Arauce, et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancte Crucis et Sancti Michaelis de Cerzeda et nescit unde habuit illud, et non pectat vocem nec calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod propter privilegium suum. Et aliud est Sancti Laurencii et habuit illud de herdatoribus, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et una quintana est Militum et Ecclesie Sancti Laurencii; et aliud est Polumbarii et Ecclesie Sancti Pelagii, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Dominici Martini Militis; et aliud fuit Gunsalvi de Frandes et ipsius Dominici Martini, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Sancte Marie Vimarañ. et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum et nepotum Petri Capitis, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et xiiij. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod vij. casalia dant annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. sextarium tritici, et j. corazillum, et j. almude vini, et j. almude castanearum viridum, et j. alqueire vini, et j. cabritum, et j. caponem, et x. ova, et j. franganum, et v. ova, et v. solidos de pedida, et iij. solidos pro leitone et pro caseo, et xiiij. varas bracalis: et hanc directuram dant quilibet per se: et ij. solidos pro meitiga et iij. solidos pro alia meitiga, et terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini: et dant omnia insimul xvj. gallinas, et dant de terrenis ultra fluminem medietatem milii regati. Et alia vij. casalia dant annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. carazillum, et j. taligam milii, et j. almude castanearum viridum, et j. caponem, et j. franganum, et xv. ova, et j. cabritum, et xj. varas bracalis: et hanc derituram dant quilibet per se: et iiij. iiij. solidos: omnia ista predicta xiiij.ᶜⁱᵐ casalia dant singulas gallinas quando Dominus Rex pausaverit citra Dorium una vice in anno, et dant terciam partem omnium fructuum, et medietatem vini. Item, dixit quod quis moratus fuerit in casali de Restelo debet esse servicialis et Maiordomus Terre; et in Casali de Avesso debet ibi esse pressum ganati, et debet esse ibi palarius Domini Regis, et debent omnia dare singulos feiches de palea pro ipso palario, et quis moratus fuerit in ipso Casali de Avesso debet esse Maiordomus Terre; et de hereditate Sancte Crucis de Caracinis dant inde annuatim Domino Regi v.ᵉ varas bracalis minus terciam pro fussadaria: et dant omnia luitosam: et de hereditate Petri Capitis dant decimam si eam vendiderint, et dant luitosam, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus predictis, dixit

(1) *Cella:* quinta e lugar. — *Painzaes:* nome de campo pertencente á quinta d'Anções.—*Barrarii:* Barreiros, campo da quinta da Cella de Cima.—*Gonsendi:* Gosende, lugar.—*Felgariis:* Felgarios, campo da quinta de Paredes.

quod in Penso citra devesam Pousade jacet ibi iij. leire, et dant annuatim Domino Regi pro illis iiij. solidos et medium, et terciam partem omnium fructuum; et in Agro Gontin jacet ibi j. leira, et dant annuatim pro illa iiij.or solidos; et in Pomarelo jacet ibi unus campus; et in fine Cortinalis jacet ibi j. leira, et dant pro campo et pro ista leira iiij.or solidos; et in Mourino jacent vij. leire, et dant pro illis iiij.or solidos et medium; et in Paxam jacent ij. leire et j. leira vinee, et dant pro illis ij. denarios, et medietatem vini; et in Tojal jacet j. leira vinee cum j. carvalio de uvaria, et est vinea modo facta de novo, et dant inde annuatim pro illa iiij. solidos et medium; et in Borrado Casale de Infias est Domini Regis et est depopulatum, et dant inde Domino Regi totam terciam partem omnium fructuum et non dant inde ullum deriturам. Interrogatus quare non est populatum, dixit quod propter quod jacet in alio loco. Item, dixit quod in Borrado jacet ibi unus campus magnus et iij. case et ij. castinarii, et est totum regalengum et cantor Vimarañ. tenet ipsum campum et ipsam casam forciatum, et non dat inde ullum forum. Domino Regi; et in Bauzis jacent iij. vessade, et dant pro illis annuatim j. morabitinum; et in Carral jacet una peza vinee, et dant pro illa annuatim j. franganum et v. ova; et in conchouso Dompne Elvire jacet unus campus cum uvariis et cerzariis et cum carvalis, et solebant inde dare j. franganum et v. ova, et modo non dant inde nichilum; et in Tapa jacent ibi unus campus et j. castinarius, et filiavit ipsum castinarium Dompna Elvira (et) non dat de ipso castinario nichilum, et dant de ipso campo annuatim IX. denarios, et j. franganum; et in Torarando jacent ibi tres campi, et dant annuatim pro illis vj. denarios; et circa devesas Bauzarum jacet; leira, et dant inde annuatim j. alqueire panis; et in Marino j. vessada, et dant annuatim pro illa xx. denarios; et in Lovegilli ij. leire, et dant annuatim pro illis iiij.or denarios; et in Fonte de Covis jacent ibi iij. campi; et in Paramos j. leira et laborat illam casale Sancte Crucis, et non dat inde michilum: et hoc totum Regalengum laborant homines Militum et Ordinum et herdatorum, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum et medietatem vini. In Cooso jacet Regalengum de Marino una vessada. Item, casale de Borrado jacet Regalengum, et fuerat illud de casale de Pousada, et jacet in quintana de Barelos. Item, in conchouso de Caral super casale Nugarie jacet ibi Regalengum. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Petrus Francus, Dominicus Johannis, Martinus Petri, Martinus Menendi, Fernandus Dominici, Johannes Dominici, Dominicus Johannis, Johannes Pelagii, Martinus Johannis, Andreas Petri, Johannes Garcie, omnes isti dixerunt (et) peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 687.

Agrella — Santa Christina d' (2)

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Christine de Agrela et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Joaninus, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Pelagium Gomeci in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si debet abbadare illam, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod sic, quia dant annuatim Domino Regi x. varas et mediam bracalis, et ij. quartarios milii de foro. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xiiij. casalia, et unum est Godini Lucis herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et dat iij. almudes milii de foro; et aliud casale est Menendi Devese herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam et ad castellum, et dat spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit, et dat iij. quartarios de milio de foro; et aliud casale est Menendi Avezam herdatoris, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud casale est Domini Captivi herdatoris,

---

(1) *Restelo:* Restello, casal. — *Casali de Avesso:* Casal d'Avesso em Gemeos, limitrophe.—*Penso:* lugar. —*Tojal:* lugar.—*Borrado:* casal.—*Bauzis:* Bouça, lugar.—*Carral:* quinta.—*Marino:* Mourinho, casal.

(2) Esta e as freguezias seguintes pertenciam em 1258 a diversos julgados, que respectivamente indicamos em nota; anterior ou posteriormente pertenceram, ou pertencem, ao concelho de Guimarães e d'aqui a razão por que as inserimos n'esta obra, como já fizemos nas inquirições de 1220.

et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam et ad castellum, et dat spatulam cum xij. costis, et iij. quartarios milii, et j. gallinam, et cabritum, et leitonem si habuerit; et aliud casale est Domni Gontigui herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam et ad castellum, et dat unam spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit, et v. taligas milii de foro, et quot focos ibi fecerint tantas spatulas debent dare, et duo casalia Quintane sunt Hordinis de Avis, et Dominus Rex debet ea populare et depopulare; et debet inde habere annuatim ij. spatulas cum xij. xij. costis, et ij. gallinas, et j. taligam centeni, et vij. taligas milii de foro, et dat luctuosam, et pectat vocem et calumpniam, et est pausa Maiordomi et Divitis hominis, et ij. cabritos, et ij. lectones si habuerit, et Ordo levat inde porcionem panis et vini. Interrogatus unde habuit ea, dixit quod de herdatoribus: et hoc testimonium perhibuit Judex Terre. Et aliud casale est Alviti Ramiriz herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et dat j. taligam centeni pro fugacia, et xj. taligas milii de foro; et aliud casale est Menendi Archi herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et dat unam terciam morabitini pro spatula, et j. taligam centeni pro fugacia, et x. almudes milii de foro; et aliud casale de Chicas herdatoris pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam et ad castellum, et dat unam terciam morabitini pro spatula, et j. taligam centeni pro fugacia, et v. taligas milii de foro. Et aliud casale Outarii dansul est herdatoris, pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam, et dat spatulam, et cabritum, et lectonem si habuerit, et j. sextarium milii de foro. Et casale Pelagii Menendi facit tale forum sicut predictum Outarii. Et casale Domnarum est ipsius Ecclesie, et pectat vocem et calumpniam, et dat x. varas et mediam bracalis pro fussadaria, et dat ij. quartarios milii de foro, et j. gallinam, et x. ova. Et de casali de Sedi dant x. taligas milii de foro. Et de casali Domne Lupe dant iij. sextarios milii de foro. Et de hereditate de Quintis dant xv. almudes milii de foro. Et de hereditate Sancti Michaelis de Taidi dant iij. taligas milii de foro. Item, dixit quod casale de Cazuiro facit tale forum sicut casale predictum Outarii. Et de hereditate Petri Pimni dant iij. almudes milii de foro. Et de hereditate de Ogueleiro dant tres tres taligas milii de foro; et de testamento Sancti Juliani v. almudes de foro; et de hereditate de Avoyn v. almudes de foro; et de domo Filcunee j. gallinam de foro, et j. sextarium (milii) de foro; et de hereditate de Correixa j. almude milii; et de hereditate Caroarii unum almude milii de foro. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Avenaledo jacet j. leira; et in aliol oco qui dicitur Chaanus alia leira; et in Castenigo j. leira; et in Valle de Agrela ij. leire: et de istis leiris dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum: et totum istum panem predictum quem debent dare de foro debent dare illum per mensuram parvam, et alium panem quem dant pro fugaciis debent dare illum per quartam Vimarañ.: et duabus domibus que ibi habentur de cabanariis quando fuerint populate debent dare singulas spatulas cum xij. costis. Item, dixit quod hereditas Pelagii est regalenga, et dant inde modo j. almude panis, et si Maiordomus noluerit istum panem debent ei dare terciam partem omnium fructuum. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Johannis, Petrus Gomecii, Domnus Egeas, Michael Menendi, Giraldus Menendi, Stephanus Martini, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbum et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 670.

Airão — S. João d'

Item in collatione sancti Johanis de Ariam. Petrus petri abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non hest patronus set habet ibi unam leiram in loco qui dicitur Magida de qua dant domino Regi anuatim. j. sextarium de pane et. j. caponem. Item de coruaceiras dant. j. sextarium de pane et. j. capone. x. ova. Item in Marraos. j. leira de qua dant anuatim. j. taleigam de pane et hoc per mesuram vimaranis. Item dixit quod non dant fossadariam domino Regi nec sunt ibi forarij dominj Regis nec intrat ibi Maiordomus nec pectant uocem et calumpnia nec pedida nec ullum forum faciunt domino Regi quia est ho-

(1) Pertencia esta freguezia ao denominado *Julgado de Freitas.*

nor uetus dominj Roderici ualasci—Petrus dominici—Dominicus iuliani—Dominicus petri—Petrus gonsalui — Johanes dominici — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus petri abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 24 v.

Airão — Santa Maria d'

Item in collatione sancte marie dariam de laynas. Petrus petri abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex non est patronus nec habet ibi Regalengum nec forarij dominj Regis sunt ibi nec intrat ibi Maiordomus dominj Regis nec aliquid est ibi qui laboret extra hereditates forarias siue Regalengas dominj Regis. Item dixit quod tota ista parochia est honra donj Petri escachia et nullum forum faciunt inde nec fecerunt domino Regi. Martinus petri — Menendus pelagiz — Johanes menendi — Petrus godini — domnus Laurentius — iurati et interrogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus petri abbas. (2)

Vide *Ibidem*, Livro 9.º, fl. 24.

Calvos — S. João de

Hic incipit (inquisitio) parrochianorum Judicatus de Vermuy que jacent citra Rivulum Ave. Prima fuit inquisitio Ecclesie Sancti Johannis de Calvis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Fernandus Garsie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum et Petri Johannis Verba, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Petrum Joannis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quot xvj. casalia, et v. casalia sunt inde Petri Johannis Verba Vimarañ., et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Sancte Marie Vimarañ. et nescit unde habuit ea, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et duo sunt Domne Maioris Martini et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud est Monasterii de Rooriz et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Marie Egee Pinarii cum sua germanitate, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter Reimondum Martini quod fuit inde medietas ipsius casalis sua. Et aliud est Martini Petri Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dat annuatim Domino Regi ij. varas minus terciam bracalis pro fussadaria; et aliud est Martini Fernandi cujusdam scrutiferis, et pectat vocem et calumpniam, et vàdit ad chamatum; et aliud est Vilarini et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est filiorum Martini Reimondi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est nepotum Egee Martini, et dat v. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Item, dixit herdatores ipsius loci fecerunt se homines Reimondi Martini ut sint deffensi ab omni foro regali. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Petri, Petrus Martini, Dominicus Gonsalvi, Martinus Fernandi, Petrus Johannis, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones*, pag. 621.

Castellões — S. João de

Hic incipit inquisitio colationis de Castellanis omnium parrochianorum Ecclesie Sancti Johannis ejusdem loci. Johannes Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum, et ad presentacionem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Egeam Petri in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, vel si debet abbadare illam, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod

(1) Pertencia então, 1258, ao *Julgado de Vermoim*. *Coruaceiras:* Corvaceiras, lugar.

(2) Pertencia então, 1258, ao *Julgado de Vermoim*.

(1) Veja-se a pag. 172, columna 2.ª, nota 1.

xxviij.° casalia, et sunt inde tria Gunsalvi Johannis; et tria sunt Roderici Martini; et tria sunt Monasterii Fontis Archade et habuit ea de testamento, et dant inde annuatim Domino Regi vj. quartarios panis per stivam de foro; et unum casale est Monasterii Ville Nove et habuit illud de testamento; et iiij.or sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et dant annuatim Domino Regi j. modium panis per stivam; et xij. casalia sunt herdatorum; et casale de Presa dat j. taligam centeni de foro; et casale de Dorio filiorum Pelagii Lupi dat annuatim ij. quartarios panis de foro per stivam; et casale de Verea dat annuatim Domino Regi vj. taligas panis de foro per stivam; et de hereditate de Puteis dant inde annuatim Domino Regi ij. quartarios panis per stivam; et casale Martini Menendi et filiorum Pelagii Mauri dant vij. taligas per stivam, et dant j. gallinam; et casale de Barro dat j. sextarium centeni pro fugacia per quairam, et vj. taligas milii per stivam, et spatulam cum xij. costis, et cabritum, et lectonem si habuerit eos; et casale de Valle Petri Petri dat IX. taligas milii de foro per stivam; et casale de Quintanis dat j. quartarium milii de foro per stivam; et casale Fontis dat j. gallinam, et j. taligam centeni pro fugacia per quairam; et casale de Penedo dat iij. taligas milii de foro per stivam; et casale Gunsalvi Munionis dat j. quartarium milii de foro per stivam; et casale Petri Martini dat vj. taligas milii per stivam de foro; et casale Domne Fafie dat iij. taligas milii per stivam de foro; et casale de Terciis dat j. quartarium milii per stivam de foro; et casale Outarii de Luso Pelagii dat vj. taligas (milii) per stivam de foro. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Belilal jacent due leire, et dant inde annuatim Domino Regi vj.tam partem omnium fructuum; et terrenus fontis est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.tam partem; et circa ipsam fontem jacet una peza regalenga, et dant inde annuatim vj.tam partem Domino Regi; et in Penedo ij. leire, et dant inde terciam partem omnium fructuum Domino Regi; et de leira de Faquina dant inde terciam partem Domino Regi; et in Presa de Vilari jacet una leira, et dant terciam inde Domino Regi; et in alio loco qui dicitur Peso jacet una leira, et dant inde terciam Domino Regi. Item, dixit quod dant de Ervedario j. sextarium de castaneis; et de castinariis de Aldemir dant inde j. alqueire de castaneis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod filii Pelagii Lupi debent esse Maiordomi Terre. Et omnes isti pectant vocem et calumpniam, et dant luctuosam. Martinus Petri, Menendus Martini, Petrus Petri, Martinus Petri, Martinus Pelagii, Martinus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 675.

Cunha — S. Miguel de

Item in collatione sancti Michaelis de Cunya. Menendus pelagiz abbas ipsius Ecclesie iuratus et interrogatus dixit quod dominus Rex est patronus medietatis istius Ecclesie et habet ibi Regalengum scilicet IIJ casalia et dant domino Regi anuatim scilicet de arroteas quartam partem de omnj fructu et adueniunt se cum Maiordomo et dant de auctuno tertiam partem de milio lino et fabis medietatem et omnj reuolta dant tertiam partem tocius fructus et pro eiradiga singulos sextarios de panem scilicet de milio et centeno per mensuram bracare preter casale de Gondemar de quo dant pro eyradiga. j. taleiga de pane mediato. et de uino dant medieto et de uino dant medietatem et si habuerint. x. x. puzales de uino dabunt singulos sextarios de uino quod si non habuerint. x. x. puzales dabunt secundum eiradiga secundum quantitatem uinj et dant anuatim pro directuris scilicet pro Natali singulas spatulas de XIJ costis sine pede cum IIIJ. IIIJ denarios et pro pascha singulos cabritos et singulos caseos cum. x. x. ouis et pro sancto Johane singulas taleigas de tritico. pro fugacia et debent eas segare de agro et singulos franganos. cum. x. x. ouis et pro sancto Michaele dant IJ. IJ. capones cum. x. x ouis et de ueteri solebant dare singulos bragales et modo dant pro eis singulos medio morabitino preter casale de Gondemar quod non dant caseum et oua et franganum et capones et hoc forum faciunt. XJ. casalia. De alijs uero duobus casalibus que uocantur de Eyras

(1) Esta freguezia pertencia n'esta data, 1258, ao *Julgado de Freitas*.

Dorio: deve certamente ler-se Torio, que é um lugar d'esta freguezia. — *Outarii:* Outeiro, lugar. — *Vilari:* Villar, lugar.

dant anuatim tertiam partem totius fructus et dant pro eyradiga pane et uinj singulos capones et singulos franganos. et pro directuris dant singulas spatulas de. xij. costis cum iiij. iiij denarios et ista xiij casalia dant anuatim pro pedida de Maiordomo. ij. ij. solidos et uocant Maiordomum dominj Regis ad colligendum pane et non leuant extra Villam. Item dixit quod non pectant uocem et calumpniam et dant pro loitosa. j. bouem uel vaccam et si non habuerit dabit melius donum quod habuerit excepta bestia. Item dixit quod casale de..... Regalengum dominj Regis date de toto fructum s.. casalibus. xiij. supradicti Item dixit forarij dominj Regis non sunt ibi et habuerit ibi honor de uetus dominj Gunsalui ramiriz. Item dixit quod sunt ibi alie leire Regalengue scilicet in agra de mendoes. iij. leiras. et de duabus dant medietatem de milio et tertiam de alio fructum et de alia dant tertiam partem tocius fructus Item in agra de peroes. j. leira. de qua dant quartam partem tocius fructum et. j. gallina. Item in seara de militibus. ij. leiras uine de quibus dant medietatem uinj. Item in ltār *(sic)* de Crasto. j. leira. de qua dant tertiam partem autunj et medietatem de milio domnus Saluator. Petrus Saluator — Petrus pelagiz — Martinus ihoanis — Nunus gunsalui — iurati et interogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Menendus pelagiz abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 29.

Freitas — S. Pedro de

Hic incipit inquisitio ville que vocatur Freitas et omnium parrochianorum Ecclesie Sancti Petri ipsius loci. Menendus Petri, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Menendum Johannis Bracarensis Archiepiscopus in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si debet abbadare eam, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quod casalia habentur in Freitas, dixit quod xl. casalia et due quintane, et sunt inde tria casalia et una quintana Domne Tarasie. Item, dixit quod alia duo casalia Domne Tarasie sunt, et de istis duobus casalibus levat inde Dominus Rex medietatem porcionis; et duo sunt Domne Elvire Johannis; et aliud est Didaci Fernandi cum suis fratribus; et aliud est Petri Juliani cum suis fratribus herdatorum, et dant annuatim terciam partem omnium fructuum, et de ista porcione levat inde Dominus Rex ij. partes ipsius porcionis, et aliam terciam levat Domna Tarasia cum filiis et nepotibus Menendi Osoriz; et duo sunt Johannis Bitouti Vimarañ. et dant annuatim Domino Regi j. almude de castaneis; et aliud est Monasterii de Sauto; et aliud est Marie Johannis herdatoris; et aliud est Petri Menendi herdatoris; et aliud est Johannis Menendi, et dat annuatim Domino Regi j. gallinam; et vj. casalia sunt herdatorum, qui non faciunt aliud forum nisi quod pectant vocem et calumpniam; et aliud casale est Martini de Pomaribus, et dat annuatim Domino Regi j. franganum et x. ova; et xv. casalia sunt Domini Regis, et dant annuatim Domino Regi quilibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerint eos, et unum caponem, et x. ova, et dant annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et iiij. varas bracalis quilibet per se; et de istis xv. casalibus Domini Regis levat inde vij. casalia Domna Tarasia cum progenie Menendi Usoriz de porcione ville quartam partem porcionis, et de quo laborant ista vij. casalia extra villam levat inde terciam partem porcionis: et aliud casale est Monasterii de Arnoya, et de isto casale Arnoye levat inde Dominus Rex terciam partem porcionis de quo laborat in villa de Freitas. Item, dat Domino Regi j. corasillum, et j. franganum, et x. ova, et iij. varas bracalis, et j. almude de castaneis. Et vij. cabanarii dant annuatim Domino Regi vij. gallinas et x. ova, que dat Fernandus Jo-

(1) Esta freguezia pertencia n'esta epocha ao *Julgado de Penafiel*, ou *Terra de Penafiel de Bastuço* como se denomina nas Inquirições de 1220. Bastuço é uma freguezia limitrophe d'esta, que actualmente pertence ao concelho de Barcellos. Cunha, que posteriormente pertenceu durante seculos a Guimarães, pertence hoje ao concelho de Braga.

Gondemar: Gondomar, lugar. — *Eyras:* Eiras, lugar. — *Agra de mendoes:* Agra de Mendões, campos.— *Agra de peroes:* Agra de Porrões, campos. — *Crasto:* terreno elevado, pertencente ao casal da Egreja, onde tem apparecido numerosos vestigios de povoação lusoromana, ou preromana; diz-se ter sido *habitação de mouros.*

hannis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod Mons Altus est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et de ista tercia parte levat inde Domna Tarasia cum progenie Menendi Usuriz et cum Sancta Maria Vimarañ. quartam partem porcionis. Item, dixit quod alius mons qui vocatur Penna Alta est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi tertiam et vj.[tam] partem omnium fructuum, et de ista porcione levat inde Domna Tarasia et Sancta Maria Vimarañ. et cum progenie Menendi Usoriz quartam partem. Interrogatus unde illi predicti habuerunt illa casalia et illam hereditatem cum Domino Rege, dixit quod nescit. Item, dixit quod quedam fons nascitur in Regalengo et currit per Regalengum, et modo defendit eam Domna Elvira Johannis et non vult eam dimittere hominibus Domini Regis qui laborant Regalengum. Item, dixit quod de tota villa de Freitas dant annuatim Domino Regi j. modium de castaneis pro sautis quos tenent regalengos per mensuram celarii. Interrogatus quis dedit eis istud forum, dixit quod nescit. Et omnes isti predicti de Freitas dant luctuosam, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad castellum, et debent esse maiordomi et serviciales, nisi Johannes Pelagii qui est modo Judex, et Petrus Johannis, et Johannes Petri de Portella, et filii Menendi Johannis de Pomaribus. Item, dixit quod in Castinaria habentur ibi iiij. casalia, et unum est Domne Tarasie, et tria casalia sunt Domini Regis, et pectant vocem et calumpniam, et dant inde annuatim Domino Regi iij. spatulas cum xij. xij. costis, et iij. gallinas. et iij. taligas centeni per quartam Vimarañ, et iij. capones, et xxx.[a] ova, et iij. cabritos, et iij. lectones, si habuerint eos, et xij. varas bracalis, et luctosam, et dant terciam partem omnium fructuum annuatim Domino Regi, et de ista porcione levat inde Domna Tarasia in locis obtavam et in locis iiij.[or] et in locis v.[tam] partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Godiaes habentur ibi v. casalia et sunt omnia Domini Regis, et pectant vocem et calumpniam, et dant inde annuatim Domino Regi v. spatulas, et v. gallinas, et iiij.[tam] partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Lageelas jacet ibi unum Regalengum quod modo ruperunt, et dant inde annuatim Domino Regi vi.[tam] partem omnium fructuum. Item, dixit Outarius Sancti Johannis est totus regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.[tam] partem omnium fructuum. Item, dixit quod terrenus de Peaio est regalengus, et dant inde annuatim Domino Regi vj.[tam] partem omnium fructuum. Petrus Juliani, Durandus Juliani, Johannes Pelagii Judex, Menendus Cuttelus, Petrus Menendi, D. Petri, Petrus Petri, Johannes Johannis, Gomecius Gunsalvi, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 673.

Gonça — S. Miguel de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Michaelis de Gonza de Astruffi et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie ipsius loci. Michael Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Martinum Gunsalvi in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxj. casalia et v. cabanarii, et est unum Martini Munini Militis, et pectat vocem et calumpniam, et dat xii.[mam] partem panis, et vj.[tam] vini annuatim Domino Regi; et aliud casale est Johannis Roderici, et facit tale forum per totum sicut istud aliud casale predictum; et aliud est Marie Petri de Ulvari, (et) facit tale forum per totum sicut ista casalia predicta; et aliud casale est Vincencii Martini, et pectat vocem et calumpniam; et duo casalia sunt Ordinis de Avis, et pectant vocem et calumpniam; et aliud est Johannis Gomecii bracarensis, et pectat vocem et calumpniam, et dat xij.[mam] partem panis et vj.[tam] partem vini; et ix. casalia sunt Domini Regis, et dant inde annuatim Domino Regi quilibet per j. spatulam cum xij.

---

(1) Esta freguezia era n'esta data, 1258, a séde do *Julgado de Freitas;* hoje pertence a Fafe desde o seculo passado.

Mons Altus: Outeiro Alto, no monte de Santa Marinha.— *Penna Alta*: Penas Altas, monte.— ***Portella:*** lugar ao qual a tradição dá tambem o nome do lugar do Paço. Seria aqui a séde do Julgado? — ***Castinaria:*** Castanheira, lugar e monte da freguezia de Travassós, contiguo ao monte de Santa Marinha d'esta.

costis, et cabritum, et gallinam, et dant xij.mam partem panis, et vj.tam partem vini, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad castellum, et dant luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod filii et nepotes Petri Didaci debent esse Maiordomi Terre per capita, et Michael Johannis debet esse Maiordomus Terre. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Johannis, Johannes Petri, Petrus Menendi, Johannes Petri, Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbum et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 671.

Gontim — Santa Eulalia de

Hic incipit inquisitio parrochianorum Ecclesie Sancte Ovaye de Gontim. Menendeiros, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod Ecclesia sedet circa Regalengum et circa hereditatem herdatorum, et Ecclesia jacet in medio. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non, et est suffraganea Ecclesie Sancte Andree de Travazoos. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xviij., et tria sunt inde herdatorum, et unum istorum trium in quo moratur Marina Fernandi facit forum ipsi Ecclesie ut sit deffensa ab omni foro regali, tamen pectat vocem et calumpniam, et alia duo casalia pectant vocem et calumpniam et non faciunt aliud forum nisi unum istorum duorum in quo moratur Marina Lopiz quod dedit inde medietatem luitose una vice Domino Regi. Interrogatus quod non faciunt illa tria casalia aliud forum, dixit quod nescit. Et xv. casalia sunt Domini Regis et sunt inde v.e depopulata. Interrogatus quare, dixit quod propter terrenum qui est malus. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi de quolibet casali unam spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. cabritum, et j. gallinam, et x. ova, et j. carnarium, et dant annuatim Domino Regi quintam partem panis et debent levare panem ubi Dominus Terre mandaverit in termino de Travazoo, et dant vitam Maiordomo de qualicumque tenent, et pausat cum omnibus. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Candeiras jacet ibi una geira, (et) dant inde quintam partem panis. Interrogatus, si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Et in Felgueiras habentur ibi xij. casalia, et est medietas istius ville in monte et in fonte Domini Regis, et alia medietas est Sancte Marie de Recamador, et medietas Domini Regis est depopulata. Interrogatus quare, dixit quod propter Judicium malum. Et dant inde annuatim Domino Regi de Veiga quartam partem panis, et de alia hereditate quintam partem panis. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit dixit quod vidit et passus fuit. Johannes Martini, Stephanus Pelagii, D. Petri, Stephanus Johannis, Petrus Petri, (peribuerunt) predictum testimonium verbo et verbum quibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 621.

Guardizella — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancte Maria de Gradizela et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Martinus Egee, prelatus ejusdem Ecclesie, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est inde tercia Monasterii Sancti Tirsi, et alia tercia Monasterii de Landim, et alia tercia est gubernatorum ejusdem Ecclesie. Interrogatus unde ipsa Monasteria habuerunt ipsam Ecclesiam, dixit quod nescit. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxviij. casalia, et xj. casalia sunt inde Monasterii Sancti Tirsi et nescit unde habuit ea, et tria casalia istorum xj., scilicet, casale Crucis et casale de Penso et casale de Carvalale, pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torvisca-

---

(1) Esta freguezia está descripta e incluida no *Julgado de Freitas.*

(1) Esta freguezia está descripta no *Julgado de Travassós;* hoje pertence ao concelho de Fafe.

Felgueiras formou posteriormente uma freguezia, que hoje tambem pertence a Fafe.

tam. Interrogatus quare ipsa viij. casalia non pectant vocem et calumpniam sicut ista tria, dixit quod jacent in cauto Miane de Palmaria. Et vj. casalia sunt Monasterii de Rooriz et nescit unde habuit ea, et tria casalia istorum vj., scilicet, de Carvalale, et unum de Polumbare pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et vadunt ad torviscatam, et alia duo casalia jacent in ipso cauto supradicto; et iiij.^or sunt Monasterii Cerzedelli et nescit unde habuit ea, et pectant inde tria vocem et calumpniam et vadunt ad chamatum et ad torviscatam, et unum jacet in ipso cauto supradicto; et aliud est Monasterii de Landim et nescit unde habuit illud, et non facit ullum forum propter quod nutriverunt ibi Petrum Martini Pimentellum; et aliud est Gontine Petri cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi x.^cem varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Subjerii Arie cum sua germanitate herdatorum; et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi x.^cem varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Fernandi Gunsalvi cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi x. varas bracalis pro fussadaria; et duo sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et vadunt ad torviscatam, et dat inde unum annuatim Domino Regi iij. varas bracalis pro fussadaria; et duo sunt Monasterii de Tiviaes et nescit unde habuit ea, et non faciunt ullum forum propter quod tenet ea Valascus Martini et facit ibi modo quintanam et duxit ibi castinarios de prestimonio quod tenet regalengum; et tria casalia sunt herdatorum, et non faciunt ullum forum Domino Regi. Interrogatus quare, dixit quod ipsi herdatores fecerunt se homines Domni Valasci, et faciunt servicium Dompno Valasco ut sint defensi ab omni foro regali. Et aliud casale quod vocatur de Fraxinario est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi unam quartam vini pro fussadaria; et aliud est Dompne Maioris Martini; et aliud casale quod fuit Petri Abbate est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat iij. varas et mediam bracalis pro fussadaria; et duo sunt Roderici Fafiiz; et aliud est Martini Johannis de Fermoseli; et aliud est Reimondi Martini. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 622.

Lordello — S. Thiago de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Jacobi de Loordelo et parrochianorum ejusdem Ecclesie. Martinus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Petri Martini Zafarrom et aliorum Militum et herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Laurencium Johannis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quod casalia habentur in ipsa collacione, (dixit) quod xxxiij. casalia, et xvij. casalia sunt inde Monasterii de Rooriz et nescit unde habuit ea, et de istis xvij. casalibus jacent inde xv. casalia in cauto ipsius Monasterii de Rooriz, et duo casalia jacent extra cautum et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum istorum duorum in quo moratur Menendus Petri dat annuatim Domino Regi viij. bracalis pro fussadaria; et vj. casalia sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et v.^e casalia pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, et unum jacet in ipso cauto et non facit ullum forum. Item, dixit quod unum casale istorum v.^e de morantur *(sic)* Petrus Menendi, et dant annuatim Domino Regi ij. varas bracalis pro fussadaria. Et aliud est Monasterii Sancti Tirsi et jacet in ipso cauto supradicto; et aliud est Martini Stephani, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Petri Nuniz de Outiz, et pectat vocem et calumpniam et vadit ad chamatum; et duo sunt Roderici Johannis Bracarensis cum sua germanita-

(1) Esta freguezia está comprehendida no *Julgado de Vermoim*.

Penso: lugar. — *Carvalale*: Carvalhal, casal. — *Fraxinario*: Freixieiro, casal.

te, (et) pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et dant annuatim Domino Regi xij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Martini Petri et ejus fratrum herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Monasterii de Cerzedelo et habuit illud de testamento, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et duo sunt herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud est Gonsalvi Gonsalvi cum sua germanitate herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et una quintana est Petri Martini et fecit eam ibi in tempore istius Regis; et omnia ista casalia supradicta que jacent extra cautum dant luitosam et vadunt ad torviscatam et dant omnia ij. ij. solidos annuatim Maiordomo de renda. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Item, dixit quod aliud casale est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat annuatim Domino Regi ij. solidos de renda, et dat ij. varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Pelagius Martini, Petrus Menendi, Petrus Petri; Martinus Fernundi, Petrus Subgerii, Petrus Roderici, Petrus Dominici, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 622.

Monte — S. Miguel do

Prima inquisitio (2) fuit Ecclesia Sancti Michaelis de Monte. Johannes Johannis, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Domini Regis et est heremita et non est ibi prelatus. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxv. casalia et sunt omnia Domini Regis et dant inde annuatim Domino Regi quodlibet per se j. spatulam cum xii. costis, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerint: et de istis xxv. casalibus dant inde xiij. casalia de Luilas de magis singulas taligas centeni, et unum cordarium album si habuerint oves, et si non habuerint oves debet dare cabritum si habuerint capras, et dant xiij. taligas centeni pro fugacis per quayram, et vi^tam^ partem omnium fructuum; et alia xij. casalia supradicta dant iij. modos de foro centeni per stivam, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad castellum, et dant luctosam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Petrus Gunsalvi, Johannes Pelagii, Johannes Fernandi, Johannes Petri, Domnus Salvator, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 669.

Monte — S. Pedro do

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Petri Montis et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Michael Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est capela Monasterii Cerzedelli. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xvj. casalia, et xv. casalia et medium sunt ipsius Monasterii Cerzedelli et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam et ad chamatum, et dant inde casalia de Carvalio annuatim Domino Regi viij. viij. varas bracalis pro fussadaria, et alia tria casalia de Pazoo de illis xv. casalibus dant annuatim Domino Regi viij. viij. varas bracalis pro fussadaria; et medium casale est herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dat iiij.^or^ varas bracalis pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Petrus Petri, Menendus Pe-

(1) Esta freguezia está comprehendida no *Julgado de Vermoim.*

(2) No *Julgado de Freitas,* a que esta freguezia pertencia, começaram os trabalhos das Inquirições de 1258 por esta, como se vê d'estas palavras a que serve de antecedentes a rubrica, que diz: *Hic incipit inquisitio Judicatus de Freytas et omnium parrochianorum ejusdem Judicatus.*

(1) *Luilas:* Luilhas, lugar.

tri, Menendus Subjerii, Michael Pelagii, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 624.

Niscra — S. Bartholomeu de

Hic incipit inquisitio Sancti Bartolomei de Pausada et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Gonsalvus Menendi, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est filiorum et nepotum Miane Palmarie. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod ix. casalia, et duo sunt et medium Domne Maioris Subjerii uxoris que fuit Martini Gonsalvi de Nomaes; et duo et medium fuerunt Domni Petri Poyares; et duo sunt Monasterii Sancti Tirsi et habuit ea de testamento et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter honorem Miane Palmarie. Et unum est filiorum Domni Petri Roderici; et aliud est herdatorum et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter illam supradictam honorem Miane. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Menendus Ooriz, Laurencius Petri, Gonsalvus Pelagii, omnes isti perhibuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (2)

Vide *Ibidem*, pag. 623.

Queimadella — S. Pedro de

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Petri de Queimadela et parrochianorum ejusdem Ecclesie. Gomecius Martini, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus Gonsalvum Johannis in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habetur ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xxxiij. casalia, et unum est ipsius Ecclesie et habuit illud de herdatoribus, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad torviscatam; et viij. sunt herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam et ad castellum, et non faciunt aliud forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et xv. casalia sunt Domini Regis. Interrogatus cujusmodi forum faciunt inde Domino Regi, dixit quod dant annuatim Domino Regi quilibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. almude panis, et j. gallinam et x. ova, et cabritum et leitonem si habuerint, et quintam partem panis, et dant de Guiliandi et de Argandi iiij. bracales et medium de vij. varas bracale. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in Fonte de Carvalio jacet ibi j. leira, et in Cortinis jacet ibi alia leira, et dant inde annuatim Domino Regi de Fonte de Carvalio quartam partem panis, et de alia leira de Cortinis dant quintam partem panis, et dant luitosam. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Petrus Petri, Johannes Martini, Martinus Petri, Simeon Petri, (perhibuerunt) predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 621.

Ruilhe — S. Paio de

Item in collatione sancti Pelagij de Royli. Petrus Pelagiz abbas ipsius Ecclesie iuratus et interogatus dixit quod dominus Rex est patronus et habet ibi Regalengum populatum sed duodecim casalia et dant domino Regi anuatim silicet de cortiniz medietatem de omni frutum excepto tritico de quo dant tertiam partem et si magis seminauerit quod. ij. alqueires dabit medietatem et si fecerunt reboltam dabunt tertiam partem et de illo quod seminauerint in agra pro auctuno extra casalia dabunt tertiam

---

(1) Estava comprehendida esta freguezia no *Julgado de Vermoim;* hoje extincta fazendo parte da de Serzedello, da qual é um lugar, onde existe a antiga egreja parochial.

Carvalio : Carvalho, lugar hoje da freguezia de Gandarella, limitrophe. — *Paʒoo :* Paço, lugar.

(2) Vide nota 1, pag. 174, columna 2.ª

(1) Veja-se a nota 2, pag. 175, columna 2.ª

Argandi : Argonde, lugar.

partem et de milio medietatem in locis quibusdam et in alijs tertiam partem et de baucis dant quartam partem et de lino dant medietatem. et de omnj reuolta tertiam partem et dant de uino medietatem et si forte in linare suo linum non seminauerint uel non potuerint dabunt. x. x. affusaes de lino et si seminauerint ibi aliud semen dabunt medietatem et debet eligere Maiordomus dominj Regis de istis duobus qui inde uoluerit. et uocant maiordomum dominj Regis ad colligendum panem. et ducunt ad palacium dominj Regis quod est in ipsa villa. Item dant domino Regi anuatim pro directuris silicet pro festo sancti Johanis batiste singulas taleigas de centeno pro fugacia per mensuram ueterem et singulos franganos de lino. et pro sancto Michaele singulos porcos qui ualeant singula bragalia et singulos capões et singulos franganos et singulas gallinas cum xx—xx ouis et pro Natale dominj singulas spatulas de nouem costis sine pedibus cum singulis medios alqueires de castaneis et si non habuit castaneis dabunt ij. ij. de pro eis—et pro paschoa singulos cordarios albos in uno año. et in alio año singulos cabritos et qui non habuerit oues dabit cabritum et qui habuerint porcam dabit letigam. quotiens peperit ipsa porca et dant medietatem de mazanis et de piris et de nucibus et pro prima die Madij dant singulos bragaes. Item dant domino Regi anuatim de duobus Molendinis de trebelio xij. uaras b. Item de molendino de.... ibra. j. uara de bragale Item de molendino de quilipes media bracale Item de molendino de Varzena ij bracale Item de molendino de puteo nigro ij bracale minus quarta. Item dant domino Regi annuatim pro kalendas Januarij de Sautis Regalenguis que tenent ista casalia scilicet de Sauto de casali Johanis mauri. j. quartario de castaneis. Item de casali de Siluestro. j. quartario—Item de casali de Pedreiro. j. quartario—Item de casali de pedragal. j. quartario Item de casali Johanis petri de fonte pena j taleiga Item de casali Petri pelagij iij taleigas. Item de casali Laurencij pelagiz. j. sextarium—Item de casali martini pelagij et de casali Petri dominici. v taleigas—Item de casali Johanis franco. j. sextarium. Item de casali Johanis conelio iij taleigas. Item de casali Johanis mazon iij taleigas. Item de hereditate que uocatur Eest. j. taleiga. Item de chausela. j. taleiga. Item de Sauto Marie Laurentij cum germanitate sua. j. taleiga. Item de casali de Aluarido. j. taleiga et omnes iste castanee debent esse siccas et hoc per mensuram ueterem. et Ecclesia debet habere decimam de istis castaneis. Item de alijs Sautis dant domino Regi anuatim de stiua silicet de Siluana. j. cabaaza de uino. Item de Petro canion. j. caponem. x. oua. Item de filijs Petri cota. j. franganum. x. oua. Item de Lupa et de Laurentio pelagiz cum germanitate sua. j. caponem et. j. franganum et. x. oua. Item de domno Vincentio. j. caponem. x. oua—Item de quebrada de Eest. j. caponem. x. oua. et v affusales de lino si non diuiderint linum et quicumque collegerit istas castaneas debet per soluere istas directuras alioquim faciat Maiordomus Regis de castaneis libitum suum. Item dixit quod in ista collatione sunt alie leire regalengue silicet in casali de aluarido. j. leira. Item in lamela ij leira. Item in nesparia. j. bauza. Item in casali de Eest. ij. leiras cum suo mato et sauto. Item in agro malo. j. bauza et sunt inde. iij. partes dominj Regis et de una parte extra habent inde sextam partem. Item in cima de bagoim. j. bauza. et de istis leiris dant talem partitionem panis qualem dant de alijs supradictis unusquisque in quo loco iacet. Item dixit quod habet ibi unam Senaram. et dant idem tertiam partem de auctuno et medietatem de milio et Maiordomus domini Regis dat istas leiras cui sibi plus dederit exceptis illud de quibus per soluerunt directuras. Item dixit quod non pectant uocem et calumpniam nisi. iij. nec dant loitosam et istud habent ex usu. Item dixit quod Ricus homo pausat in palacio. Item dixit quod milites et ordines nichil acquisierunt ibi. Item dixit quod forarij dominj Regis et ame militum nec sunt ibi. Item dixit quod terminus istius Regalengui dominj Regis diuidit per portum pelagij franqui ubi stabat marcus de ueteri et arrincauerunt eum et de inde uenerunt ad marcum de bauza de fiel et de inde ad marcum de gandera et inde ad campum de Tidim de inde ad marcum de Vilar deinde ad bauzam longam quomodo uertit aqua cum Cuijna de inde ultra aqua de Este ad cumenaria usque ad terminum de teuoosa et inde ad couam de ualle Romano et inde ad marcum de presa de ramada. et de inde quomodo uadit ad portum de Caudenaria ubi stat marcus de inde per riuum ad nouerci et de inde ad petrum selaijra et de inde ad petrum de Auis—

Pedreiros Laurentius pelagiz. Johanes petri. Johanes pelagiz. Menendus iohanis. Dominicus iohanis. Petrus dominici. Johanes martiz iurati et interogati dixerunt in omnibus et per omnia sicut Petrus pelagiz abbas. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 28, v.

S. Fins

Hic incipit inquisitio parrochianorum Ecclesie Sancti Felicis. Andreas Pelagii, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est suffraganea Sancti Andree et est herdatorum. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod xiij. casalia et sunt omnia herdatorum, et dant annuatim Domino Regi singulas spatulas cum xij. costis, et singulos franganos, et cabritum, et leitonem si habuerint, et unum modium centeni pro fugaciis, et iij. modios et sextarium panis de secunda de foro, et dant luitosam, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam et ad castellum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Souto Covo jacent due leire, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. D. Menendi, Martinus Johannis, Pelagius Dominici, Michael Petri. (2)

Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Affonso 3.º*, Liv. 9.º, fl. 29.

S. Torquato

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Torquati et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Menendus Martini, juratus et interrogatus quot casalia habentur in Vilari, dixit quod xj. casalia, et unum est Judicis Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam; et aliud est Sancte Marie de Sauto, et pectat vocem et calumpniam, et dat vij. varas bracalis pro fossadaria, et dat luctosam, et dat v. taligas milii pro heiradiga, et ij. franganos, et x. ova, et xvj. denarios de foro, et dant terciam partem panis et vini, et laborant istud casale Stephanus Dominici et sui fratres; et aliud casale quod laborat Johannes Munionis et sui fratres est Domini Regis, et pectat vocem et calumpniam, et dat j. spatulam cum xij. costis, et j. gallinam, et dat luctosam, et dat terciam partem panis et vini, et j. quartarium panis de heiradiga, et j. franganum, et v. ova, et viij.º denarios de foro; et aliud casale quod laborat Petrus Pelagii cum suis consanguineis est Domini Regis, et pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam, et cabritum, et gallinam, et j. quartarium (panis) de heiradiga, et dat terciam partem panis et vini; et aliud casale est Petri Pelagii et Marine Johannis herdatorum, (et) pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam, et dat vij.em varas bracalis pro fussadaria. et dat luctosam; et de domo in quo moratur Ousenda dat iij. varas bracalis pro fussadaria; et de hereditat de Quintis dant inde annuatim Domino Regi unum ovum et unam medaculam. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod in loco qui dicitur Casale subtus ripam jacet una leira; et in castinario de Corvazal jacet alia leira; et in

---

(1) A' margem, não tendo signal onde intercalar-se, lê-se: dant singulas taleigas de centeno et singulas taleigas de milio pro eiradigo per mensuram ueterem et dant eiradigo de uino, per eadem mensuram silicet qui habuit tres... uinj. d.... j. puzale.. iij modios ad minus da... secundum quantitatem ui.

Veja-se a nota 1, pag. 176, columna 1.ª

(2) Esta freguezia é hoje um lugar da de Travassós que contem 40 fogos. *Souto*, nome porque é designada em 1220 é hoje desconhecido.

Em 1220 omittimos a inquirição d'esta freguezia por lapso; reparamos n'este lugar a falta: **Reguengos:** de heremita Sancti Felicis de Sauto. Non erat ibi abbas. Petrus Petri, Martinus Jahannis, Johannes Pelagiz, Pelagius Johannis, Michael Pelagiz, Pelagius Johannis, Petrus Petriz, jurati dixerunt quod Rex habet ibi duas leiras, unde dant terciam panis et lini. *(Inquisitiones*, pag. 60). — **Foros:** Non habet ibi abbas. (Os mesmos supra)... jurati dixerunt quod in ista collatione sunt xiij. casalia de populatoribus, et dant singulas spatulas et cabritos et lectoes et frangaos sicut de collatione Sancti Andree, et pro fugacis j. modium de centeo per mesuram terre, et vj. bracales, et de censuria iij. modios sextarium de quale pane habuerit in terra, et abscondebant inde ij, taligas. Petrus Johannis Maiordomus de toto. Johannes Maza fuit Maiordomos de toto. Et Ricushomo pausat cum Maiordomis. Et omnes debent dare comedere Maiordomo, sicut dictum est in collatione Sancti Andree, et ire ad intorviscatam. *(Ibidem*, pag. 150). — **Padroados:** Non habet ibi abas. (Os mesmos supra)... jurati dixerunt quod Rex non est patronus. *(Ibidem*, pag. 199) — **Bens das Ordens:** Non habet ibi abbas. (Os mesmos supra)... jurati dixerunt quod ista ecclesia habet senarias et iij. casalia. *(Ibidem*, pag. 249).

Campelo ij. leire; et in Gateira iij. leire; (et) super fontem Leocadie j. leira; et in Petra senarie alia leira: et dant de istis leiris annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod Petrus Pelagii debet esse Maiordomus per caput. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. Joaninus, Fernandus Johannis, Laurencius Menendi, Pelagius Moniz, Pelagius Johannis, Petrus Pelagii, omnus isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 671.

Serafão — S. Julião

Hic incipit inquisitio Ecclesie Sancti Juliani et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Petrus Petri, ejusdem loci, juratus et interrogatus quot casalia habentur in ipsa villa, dixit quod viij. et sunt omnia Domini Regis, et dant annuatim Domino Regi quilibet per se unam spatulam cum xij. costis, et j. gallinam, et cabritum, et leitonem si habuerint, et similiter luctosam, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam et ad castellum et dant annuatim Domino Regi quartam et vj.tam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in Vilaredo habentur ibi vij. casalia et sunt Domini Regis, et faciunt forum per totum sicut alia casalia predicta, et de magis dant inde vj. casalia singulos sextarios centeni pro fugaciis, et unum casale dat j. taligam centeni. Johannes Petri, Michael Petri, peribuerunt predictum testimonium verbum et verbum quilibet per se sicut primus. (2)

Vide *Ibidem,* pag. 670.

Serzedello — Santa Christina de

Hic incipit inquisitio Monasterii Ecclesie Sante Christine de Cerzedelio et omnium parrochianorum ipsius Ecclesie. Gonsalvus Petri, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia *(sic).* Interrogatus de ipso Monasterio si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xx. casalia et una quintana, et xv. casalia sunt inde ipsius Monasterii, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum, (et de) istis xv. casalibus dat casale de Via quod laborat Pelagius Petri viij. varas bracalis pro fussadaria, et aliud casale quod laborat Domna Maior dat annuatim Domino Regi iiij.or varas bracalis pro fussadaria, et aliud casale quod laborat Domnus Egidius de Varzena dat annuatim Domino Regi iiij.or varas (bracalis) pro fussadaria; et aliud casale de Fonteelo est herdatorum cum Ecclesia, pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum et ad torviscatam, et dant annuatim, Domino Regi xiiij. varas bracalis pro fussadaria; et tria casalia de Covis sunt herdatorum, pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum et ad torviscatam, et dant omnia tria insimul x. varas bracalis pro fussadaria. Et de hereditate de Villa Nova herdatorum dant annuatim Domino Regi iiij.or varas bracalis pro fussadaria; et de hereditate de Fonteelo riparii dant annuatim Domino Regi ij. solidos pro fossadaria; et de hereditate de Condomias herdatorum dant annuatim Domino Regi sextarium vini pro fussadaria. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si nutriverunt ibi aliquem filium vel filiam alicujus Militis per quos Dominus Rex amisisset jus suum, dixit quod Martinus Subjerii nutriverunt *(sic)* ibi Gonsalvum Fernandi fratrem Templi. Item, dixit quod in Adianis in hereditate Monasterii de Cerzedelo nutriverunt ibi Rodericum Egee et Orracam Alfonsi. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Petrus Petri, Pelagius Petri, Johaninus, Petrus Sugerii, Dominicus Petri, Gonsalvus Petri, Martinus Sugerii. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 623.

---

(1) Esta inquirição diz respeito ao lugar de Villar d'Atão, pertencente á freguezia de S. Torquato; estava situado fora do Couto do Mosteiro e incluido no *Julgado de Freitas.*

Campelo: Campello, lugar. — *Gateira:* monte.

(2) Esta parte da freguezia de Serafão está descripta no *Julgado de Freitas* e portanto n'elle comprehendida; o restante da freguezia pertencia a Guimarães e fica descripta a pag. 298.

Vilaredo: Villarelho, lugar.

(1) Pertencia esta freguezia ao *Julgado de Vermoim* como em 1220.

Varzena: Varzea, lugar. — *Covis:* Covas, lugar.

Silvares — S. Clemente de

Hic incipit inquisitio Sancti Clementii de Silvaribus et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie. Martinus Subjerii, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod fuit Domini Regis et herdatorum, et Dominus Rex Sancius, avus istius Regis, dedit ipsam Ecclesiam et quantum regalengum et quantos foros ibi habebat Dompne Marie Arie, et Dompna Maria Arie ad suam mortem dedit istam Ecclesiam cum vj. casalibus Monasterii Sancti Tirsi. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione, dixit quod xxxij. casalia et xij. fugarie, et xx. casalia sunt Monasterionum ipsius Ecclesie, et xij. sunt Dompne Maioris Subjerii, et xij. fogarie sunt herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et dant xviij. bracales et v. varas pro fussadaria, et omnes istos foros et vocem et calumpniam levat ipsa Domna Maior Subjerii. Interrogatus unde habuit totum hoc, dixit quod ex parte Dompne Marie Arie sue avuncule. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Martinus Petri, Petrus Subgerii, Martinus Petri, Petrus Menendi, Dominicus Martini, omnes isti dixerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 555.

Sobradello da Goma — Santa Maria de

Hic incipit inquisitio ville que vocatur Sobradelus et omnium parrochianorum Ecclesie Sancti Jachobi ejusdem loci. Petrus Menendi, ejusdem loci. juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est Domini Regis et canonicorum Vimarañ. et herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Bracarensis Archiepiscopus debet priorem constituere in eadem. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod dant inde annuatim Domino Regi unum bracale de vij. varas bracale. Interrogatus quot casalia habentur in Sobradelo, dixit quod xv. casalia, et unum est Johannis Fernandi herdatoris, et pectat vocem et calumpniam, et dat viij.º varas bracalis pro fussadaria; et aliud est Johannis Johannis cum suis fratribus, et pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam cum xij. costis. et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit; et aliud casale est Marie Laurencii cum suis fratribus, et facit tale forum per totum sicut istud casale Johannis Johannis predictum; et tria casalia sunt ipsius Ecclesie, et pectant vocem et calumpniam; et aliud casale est filiorum Marie Geraldiz, et pectat vocem et calumpniam, et dat iiij.ºʳ varas bracalis pro fossadaria; et aliud casale est filiorum Pelagii Engazo, et pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit; et aliud casale est filiorum Petri Calvi, et pectat vocem et calumpniam; et aliud casale est Petri Pinneli cum suis fratribus, et pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit; et aliud est Dominici Pelagii, et pectat vocem et calumpniam; et iiij.ºʳ casalia sunt Domini Regis, et sunt depopulata, et pectabant vocem et calumpniam, et dabant singulas tercias morabitini pro spatula, et singulas taligas centeni. Interrogatus quare sunt depopulata, dixit quod nescit. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum sine istis casalibus, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius vel debitor Domini Regis, vel qui fecisset homicidium et non pectavisset illud, dixit quod non. Item, dixit quod de Casali Fluminis dant annuatim Domino Regi unum cubitum bracalis. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Mogueyme habentur ibi v.ᵉ casalia, et duo sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam; et tria sunt herdatorum, et unum istorum trium in quo Johannes Midiz moratur dat annuatim Domino Regi j. corazillum, et j. taligam centeni, et cabritum, et lectonem si habuerit, et duo non dant ullum forum nisi quod pectant vocem et calumpniam. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Vilarinus habentur ibi x. casalia, et unum casale est Petri Johannis Riparie cum suis fratribus, et pectat vocem et calumpniam, et dat spatulam cum xij. costis, et j. taligam

---

(1) Esta freguezia que em 1220 se enumera na *Terra de Montelongo,* acha-se em 1258 comprehendida no *Julgado de Felgueiras,* posteriormente pertenceu ao concelho de Guimarães e hoje ao de Fafe.

centeni, et j. gallinam, et j. cabritum si habuerit, et lectonem si habuerit eos, et iij. denarios de parada, et aliud casale de Ligos in quo moratur Johannes Menendi facit tale forum sicut istud aliud predictum; et aliud casale est Petri Egee, et facit tale forum sicut istud aliud predictum Petri Johannis. Item, dixit quod Gonsalvus Johannis Redondus facit multa mala hominibus Domini Regis, et propter (illum) depopulatur tota illa villa: et omnes ipsius ville peribuerunt istud testimonium. Et aliud casale de Quintis dat unam terciam morabitini pro spatula et pro gallina et pro toto foro; et de casali Petri Gonsalvi facit tale forum sicut casale predictum Petri Johannis; et casale donego pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam; et de domo Petri Pelagii dat annuatim j. gallinam; et casale Fernandi Martini pectat vocem et calumpniam; et casale Domni Garcie pectat vocem et calumpniam, et vadit ad castellum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Varzenelas habentur ibi v. casalia, et unum est nepotum Valasci Gayndiz, et non facit ullum forum quia fuit semper Militum et numquam fecit forum; et tria sunt herdatorum, et unum istorum trium dat terciam morabitini, et j. taligam centeni pro foro, et aliud dat spatulam cum xij. costis, et j. taligam centeni, et j. gallinam, et cabritum, et lectonem si habuerit eos, et aliud casale dat xviij. varas bracalis pro fussadaria; et j. taligam centeni; et aliud casale est Monasterii Ville Nove et habuit illud de testamento, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod fuit semper Militum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod Johannes Gunsalvi debet esse Maiordomus Terre et arearum per caput. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Sautus habentur ibi xiiij. easalia, et duo sunt ipsius Ecclesie et nescit unde habuit ea, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et casale Ermigii Johannis pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam; et casale Marie Petri est heremum, et solebat pectare vocem et calumpniam; et casale de Mouram pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam et j. sextarium panis; et casale Johannis Gunsalvi est heremum, et solebat dare j. gallinam et pectare vocem et calumpniam, et modo non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et de casali de Godinis dant j. taligam centeni annuatim Domino Regi; et casale quod fuit Fernandi Provisci pectat vocem et calumpniam, et dat j. taligam centeni; et casale Petri Froyaz est heremum, et dat j. taligam centeni, et terciam morabitini pro foro; et casale de Guilussos est heremum, et dat j. taligam centeni, et terciam morabitini pro toto foro; et casale quod fuit Johannis Gontriguiz pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam et j. sextarium panis centeni; et casale quod fuit Didaci Heitam pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam et j. sextarium centeni; et casale Gontrigui Ramiriz est heremum, et dat unam terciam morabitini pro toto foro; et casale Outarii pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam, et j. taligam centeni per quayram. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Varzenela habentur ibi xij. casalia, et unum est Hospitalis et Marie Petri, et pectat quanta est inde medietas Marie Petri vocem et calumpniam, et dat j. taligam centeni; et casale de Alvarinis pectat vocem et calumpniam, et dat j. taligam centeni; et casale Domni Pequini est heremum, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et casale in quo moratur Petrus Johannis pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam. Item, casale filiorum Martini Petri de Alcouze est heremum, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et casale Petri Gomecii pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam, et j. sextarium centeni; et casale Petri Menendi pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam; et casale ipsius Ecclesie pectat vocem et calumpniam. Item, de duobus casalibus de Fonte est inde unum Dominici Petri et aliud casale est Johannis Menendi, et pectant vocem et calumpniam, et dant singulas gallinas; et casale Martini Alfonsi pectat vocem et calumpniam, et dat j. gallinam; et casale Martini Petri est heremum et dat j. taligam centeni, et solebant inde dare spatulam et cabritum et lectonem si haberent, et modo non faciunt. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Item, dixit quantos focos fecerint in ista collatione debent dare singulas spatulas et sin-

gulas gallinas sicut est consuetudo Terre, et pectant omnes vocem et calumpniam, et vadunt ad castellum, et dant inde omnes insimul l.ta bracales de vij. varas bracale, et xij. varas que superius sunt scripte, et dant omnes luctosas: et omnia casalia depopulata si fuerint populata debent facere forum sicut alia casalia foraria. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit in testimonium, dixit quod vidit et audivit et passus fuit et bene certus est. Pelagius Johannis, Petrus Petri, Stephanus Petri, Fernandus Martini, Petrus Martini, Petrus Menendi, Johannes Midiz, D. Johannis, Petrus Salvatoriz, Petrus Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 672.

Travassós — S. Thomé de

Hic incipit inquisitio Judicatus de Travazoos et parrochianorum Ecclesie Sancti Andree ejusdem loci. Martinus Melioratus, ejusdem loci, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si debet abbadare eam, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in Travazoos, dixit quod xlvij. casalia et xxij. cabanarii, et sunt inde tria Sedis Bracarensis et habuit ea de testamento, et non faciunt inde ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter filii et nepoti Munionis Alfonsi. Et aliud est Hospitalis et Leprosorum Vimarañ., et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter Milites ipsi qui ibi morantur. Et duo sunt Nuni Menendi cujusdam scrutiferis; et aliud quarundam Domnarum; et aliud est Petri Laurentii Militis; et aliud est Monasterii de Costa et Hospitalis et Leprosorum Vimarañ.; et duo sunt Stephanie Alfonsi, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter ipsi Milites. Et aliud est Stephani Alfonsi cujusdam clerici; et casale carbone de portela est herdatorum et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod propter quod fuit Militum. Et tria sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam, et vadunt ad castellum; et xxx. casalia sunt herdatorum, et de istis xxx. casalibus dant inde xxiij. casalia singulas spatulas

(1) Pertencia ao *Julgado de Freitas*, actualmente ao concelho da Povoa de Lanhoso. A Egreja parochial d'esta freguezia tem hoje por titular Santa Maria e a denominação de Sobradello da Goma, devendo d'este modo emendar-se o que fica escripto a pag. 167 por equivoco. Na Bibliotheca da Sociedade Martins Sarmento existe um volume manuscripto, dadiva do fallecido dr. Pereira Caldas, contendo as descripções parochiaes do concelho de Guimarães, colligidas por este em 1842 e escriptas pelos parochos a pedido do administrador do concelho; da descripção do parocho de Sobradello da Goma, uma das mais curiosas, extractamos a parte que se refere ás mudanças do titular e invocação, que vem aqui mui a proposito: «por tradição consta que (a egreja) tivera principio no monte sobranceiro á freguezia e Igreja de Casteloens ao nascente da mesma, confins hoje d'esta ao poente, ahi se appelidava Santa Iria de Sobradelo, Sobradelo por estar sobre a dita freguezia, elevada e sobranceira a Castelões; depois foi mudada para cima, junto aos lugares de Vilarinho intitulando-se S. Mamede de Sobradelo, onde hoje existe uma capella: dahi passou ao lugar da Igreja velha junto ao Morouço intitulando-se S. Thiago de Sobradelo, onde hoje existe uma capella: ultimamente se mudou para o sitio do Souto ponto quasi central da freguezia intitulando-se Santa Maria de Souto de Sobradelo, e vulgarmente Sobradelo da Goma, que o verdadeiro appelido é N. Senhora dos Praseres, em cujo dia ha costume de lhe fazerem os parochos pelo menos uma missa cantada: até ao ponto de S. Thiago de Sobradelo ha somente tradição tanto das fundaçoens como das eras, e dahi para o assento, onde hoje existe, consta aver duzentos annos: o que obrigou a intitular-se Santa Maria de Souto de Sobradelo, e fazer aquella mudança de S. Thiago para Souto ou Assento foi averem alli no dito Souto umas servas de Deos (que) tinhão suas propriedades que cultivavão e como naquelle sitio ouvesse apparecido uma Senhora em sima de uma pedra quasi redonda, que ainda hoje se conserva, junto ao adro, prometerão aquellas servas de dar á Senhora apparecida o seu casal se se conseguisse mudar para elle a Igreja matriz; ultimou-se com effeito, e de S. Thiago de Sobradelo, que dantes era, principiou a intitular-se Santa Maria de Souto de Sobradelo: aconteceu por esses tempos vir na primavera um graniso de saraiva que esperançava não ficar um gomo das vides com seus cachos, com aquella fé antiga correrão os povos da freguezia a fazer preces e supplicas á nova Padroeira, conseguirão ser ouvidos daquella Mãe Protectora, cessa a tormenta ficando illesos os seus fructos, e cantando himnos de louvor principiarão a appelida-la N. Senhora da Goma, ou Sobradelo da Goma, de que ainda hoje conserva o nome entre o vulgo.»

Vilarinus: Villarinho, lugar.—*Quintis:* Quintã ? lugar. — *Varzenelas:* Varziellas, lugar. — *Sautus:* Souto, lugar. — *Godinis:* Godinhos, lugar. — *Outarii:* Outeiro, lugar. — *Alcouze:* Alcouce, lugar.

cum xij. costis, et singulas taligas centeni, et singulos franganos, et singulos cabritos, et singulos leitones si habuerint, et dant luitosam, et vij. casalia faciunt tale forum sicut ista alia predicta casalia ergo quod non dant fugacias nec fossadariam, et omnes qui habitaverint in istis casalibus predictis omnes debent dare singulas spatulas et singulos franganos. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in Outario jacet ibi unum Regalengum, et dant inde annuatim Domino Regi vj. quartarios de painzos per tributariam, et non debent inde dare magis nec minus. Interrogatus quis dedit eis istud forum, dixit quod nescit. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod Martinus Melioratus debet esse Maiordomus maior Terre et arearum, et Johannes Martini debet esse Maiordomus Terre maior, et Menendus Pelagii Maiordomus Terre et arearum, et Domnus Andreus debet esse Maiordomus Terre et arearum, et filii Menendi Martini Maiordomi Terre, et filii et nepoti Petri de Guiliandi Maiordomi Terre et arearum, et Johannes Neto Maiordomus Terre et arearum, et filii Martini Petri de Rial et nepoti Maiordomi Terre et arearum, et filii et nepoti Menendi Menendi de Rial de Maiordomi Terre et arearum, et Johannes Martini de Sima de Villa Maiordomus arearum, (et) filii Martini Martini de Queimadela Maiordomi Terre. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Vizella habentur ibi viij. casalia et iij. cabanarii, et duo sunt ipsius Ecclesie et habuit ea de testamento herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad torviscatam et ad castellum, et unum casale istorum dat annuatim Domino Regi j. sextarium centeni, et iij. varas bracalis pro fossadaria, et aliud casale dat annuatim Domino Regi vij. varas bracalis pro fossadaria, et j. sextarium centeni; et aliud casale est filiorum et nepotum Pelagii Neti, et dant inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis, et j. sextarium centeni, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit, et dat iiij. varas bracalis pro fossadaria; et aliud est filiorum et nepotum Pelagii Mauri, et dat tale forum per totum sicut istud aliud casale predictum filiorum et nepotum Pelagii Neti; et aliud casale est herdatorum filiorum et nepotum de Gondemiro, et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud casale est de Vilar et Pelagii Mauri et dat annuatim Domino Regi j. sextarium centeni, et iiij. varas bracalis pro fossadaria; et casale quod fuit Petri Auricule dat annuatim Domino Regi j. taligam centeni, et ij. varas bracalis pro fussadaria; et aliud casale est filiorum et nepotum Petri Veteri et est herdatorum, et dat inde annuatim Domino Regi j. spatulam cum xij. costis. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod non. Et dixit quod cabanarii supradicti pectant vocem et calumpniam, et dant singulas spatulas cum xij. costis. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod Martinus Fernandi debet esse Maiordomus Terre per capud. Item, dixit quod in alia villa que vocatur Asturaos habentur ibi x. casalia, et unum casale est ipsius Ecclesie et pectat vocem et calumpniam, et dat annuatim Domino Regi j. sextarium centeni, et iiij. varas bracalis pro fossadaria; et aliud est filiorum et nepotum Menendi Sesnandi, et dat j. spatulam cum xij. costis, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit, et vij. varas bracalis pro fossadaria; et aliud est filiorum et nepotum Domni Guimare, et dat j. spatulam cum xij. costis, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit; et aliud casale est Stephani Johannis de Freitas et habuit illud de uno herdatore in tempore fratris istius Regis, et faciebat tale forum sicut unum istorum predictorum, et ex illo tempore quod Stephanus Johannis habuit ipsum casale numquam fecit forum, et debebat esse maiordomus quis quis moratus fuerit in ipso casali; et aliud est filiorum et nepotum de Sesmarro Menendi et sunt herdatorum et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et aliud casale de Quintanis (est) filiorum et nepotum Gomecii Montarii, et faciunt tale forum per totum sicut casale predictum quod fuit Menendi Sesnandi, et de magis dat j. sextarium centeni; et aliud casale quod fuit Menendi Exaram dat j. sextarium centeni, et iiij. varas bracalis pro fossadaria; et aliud casale est filiorum et nepotum de Sesino Gomecii, et dat annuatim j. taligam centeni, et j. spatulam, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit, et ij. varas bracalis pro fossadaria; et aliud casale quod fuit Pelagii Pardi dat spatulam, et j. sextarium centeni, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit, et modo non dat nisi tres taligas centeni. Interrogatus quare, dixit quod propter quod est depopulatum. Et

aliud casale quod fuit de Furas dat spatulam, et j. franganum, et cabritum, et leitonem si habuerit. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod casale de Chamiro est regalengum et est depopulatum, et dant inde annuatim Domino Regi xv. taligas de painzo de foro per stivam. Item, dixit quod casale quod fuit Menendi Exaram fuit inde VI.ta pars unius mulieris et noluit facere forum et remansit ista VI.ta pars pro regalenga; et in alio loco qui dicitur Circa soutum de Friandi jacet j. leira, et dant inde annuatim Domino Regi j. almude panis, (et) si Maiordomus noluerit debent inde dare terciam partem omnium fructuum; et in villa de Vizela subtus domum Petri Johannis subtus Negraes jacet j. leira, et debent inde dare terciam partem omnium fructuum. Item, dixit quod istas spatulas predictas debent sacare illas in Terra, et postea debent levare illas homines istius Judicatus usque Vimaran. vel tantum quomodo Vimaran. ad Divitem hominem Terre. Item, dixit quod hereditas que fuit Lupi Subjerii quantam inde comparavit Martinus Pelagii noluit facere quale debebat facere. Item, dixit quod filii et nepotes petrarii de Villa Franca debent esse Maiordomi Terre et arearum, et quis traxerit inde hereditatem debet esse maiordomus; et hereditas que fuit Petri Martini Sancte Crucis quis traxerit ipsam hereditatem debet esse maiordomus arearum; et hereditas que fuit Domni Petri de Lageela quis traxerit ipsam hereditatem debet esse Maiordomus Terre et arearum; et filii et nepotes Menendi Seniiz quis traxerit suam hereditatem debet esse Maiordomus Terre et arearnm; et filii et nepotes Petri Gomecii Sancti Martini debent esse Maiordomi, et quis traxerit inde hereditatem debet esse Maiordomus Terre; et filii et nepotes Martini Nuniz Sancti Martini debent esse Maiordomi Terre et arearum, et quis traxerit inde hereditatem debet esse Maiordomi Terre; et filii et nepotes Martini Raposi similiter debent facere sicut predicti; et filii et nepotes Martini Menendi de Queimadela similiter debent facere sicut predicti: et omnes qui habitaverint in ista predicta casalia fo(ra)ria debent dare omnes quilibet per se singulas spatulas, et singulos franganos, et singulos leitones si habuerit. Item, dixit quod nunquam fuerunt ad castellum nisi ad castellum Vimaran. qui fuerunt per forciam: et isti forarii predicti Maiordomi magis istorum fuerunt se de Terra et de illis sunt inde magis mortui, et remanserunt inde hereditates, et semper isti fuerunt esse Maiordomi per ipsas hereditates. Et dixit quod omnes isti predicti debent dare xl. bracales cum istis bracali(bus) quod sunt jam computati, et per omnes debent esse xl. bracales de toto Judicatu de Travazoo. Item, dixit quod in domo Maiordomi Terre debet esse pausa Divitis hominis. Interrogatus quomodo scit omnia que perhibuit, dixit quod vidit et passus fuit. Laurencius Petri, Martinus Johannis, Johannes Petri, Johannes Martini, Martinus Fernandi, Pelagius Petri, D. Menendi, Petrus Amarelo, Domnus Silvester, Petrus Johannis, Petrus Gomecii, Johannes Linares, Petrus Gomecii, (perhibuerunt) predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem,* pag. 619.

Villa Cova — S. Bartholomeu de

Hic incipit inquisitio collationis Ville Cove et omnium parrochianorum ejusdem Ecclesie Sancti Christofani ejusdem loci. Petrus Martini, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ipsius loci, et ad presentationem ipsorum Stephanum Johannis Bracarensis Archiepiscopus in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si debet abbadare illam, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collacione dixit quod xxx.a casalia, et viij. cabanarii, et duo sunt Domne Tarasie Geraldi; et duo sunt Sancte Marie de Sauto et numquam audivit dicere unde habuit ea, et dant inde annuatim Domino Regi unum almude vini de una leira que jacet regalenga in loco qui dicitur Ormilo, et si Maiordomus noluerit dare *(sic)* istum almude debent ei dare terciam partem (omnium fructuum); et duo casalia sunt Monasterii de Sauto, et dant j. almude vini Maiordomo pro defendere unam devesam; et unum ca-

(1) O titular da egreja parochial é hoje S. Thomé. *Outario:* Outeiro, lugar. — *Vizella:* lugar. — *Quintanis:* Quintãs, lugar. — *Santi Martini:* S. Martinho, sitio no sopé do monte Alvô, onde a tradição conserva a memoria d'uma Egreja e ainda se mostram restos de sepulturas abertas em pedra.

sale est filiorum Domni Egee Subgerii Militis; et unum est Hospitalis et habuit illud de testamento Herdatorum; et vij. cabanarii sunt ipsius Ecclesie; et xxij. casalia sunt herdatorum, et de istis xxij. casalibus sunt inde viij. que pectant vocem et calumpniam et non faciunt aliud forum, et alia xiiij. casalia dant de foro Domino Regi quilibet per se j. spatulam cum xij. costis, et j. sextarium centeni per taligam Vimarañ., et unam gallinam, et dant luctosam, et cabritum, et lectonem si habuerit eos; et duo de Baldeli sunt Domini Regis, et dant Domino Regi annuatim singulas spatulas cum xij. costis, et singulas gallinas, et cabritum, et lectonem si habuerint eos, et dant quartam partem omnium fructuum. Item, dixit quod omnes qui morati fuerint in formalibus et hereditatibus illorum predictorum herdatorum forariorum debent facere tale forum sicut alii predicti herdatores. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Pons subtus hereditatem Ecclesie jacet ibi una leira; et in alio loco qui dicitur Molendinus jacet una leira, et ipse Molendinus est Domini Regis cum Regalengo de Sautelo: et de hoc Regalengo et de leiris predictis dant inde almude panis annuatim Domino Regi: et in Chousis alia leira de tercia. Item, dixit quod alia leira vocatur Chausa que jacet circa Ecclesiam, et dat terciam; et in alio loco qui dicitur Fios jacet una peza regalenga et est de quarta. Item, dixit quod in loco qui dicitur Casale donegum jacet una peza regalenga, de qua dant annuatim Domino Regi j. almude panis couti, et j. almude vini, et j. gallinam, et x. ova, et quartam partem omnium fructuum. Item, dixit quod in loco qui dicitur Barrarius jacet unum Regalengum, de quo dant inde almude de castaneis, et si Maiordomus noluerit istum almude de castaneis debent ei dare quartam partem omnium (fructuum). Item, dixit quod circa casale Nuni Nigri jacent due leire et unus castinarius, de quibus dant annuatim j. alqueire et quartam de castaneis, et j. franganum, et v. ova. Item, dixit quod de sauto de Goimiro dant annuatim j. alqueire de castaneis. Item, dixit quod de castinariis de Aacrucis dant inde annuatim j. alqueire de castaneis: et de omnibus istis hereditalibus regalengis predictis levat inde Dominus Rex vj.^{tam} partem, et alie v.^{e} partes que remanent levant Domna Tarasia Giraldi et Sancta Maria de Sauto et Monasterium Sauti illas v.^{as} partes. Item, dixit quod in Fornelo jacet una leira, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et j. franganum et x. ova. Item, dixit quod de hereditate de Mourigos dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium panis per stivam; et de hereditate de Sovereiras dant inde annuatim Domino Regi j. sextarium panis per stivam; et de casali de Fornelo j. sextarium panis per stivam; et de casali Vallis dant annuatim Domino Regi j. modium panis per stivam; et de hereditate Fontis vj. taligas panis per stivam; et de casali Outeiroli vj. taligas panis per stivam; Pelagius Johannis, Gomecius Moniz, Pelagius Pelagii. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod filii Munionis Pelagii debent esse Maiordomi Terre. Gomecius Munionis, Pelagius Menendi, Pelagius Johannis, Pelagius Pelagii, Petrus Menendi, Johannes Pelagii, Petrus Petri, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbum ad verbum quilibet per se sicut primus (1).

Vide *Ibidem,* pag. 674.

Xisto — S. Romão de

Hic incipit inquisitio collationis heremite Sancti Romani et omnium parrochianorum ejusdem heremite ipsius loci. Pelagius Johannis, juratus et interrogatus cujas est ipsa Ecclesia, dixit quod est herdatorum ejusdem loci, et ad presentationem ipsorum Andream Johannis Bracarensis Archiepiscopus in priorem constituit in eadem. Interrogatus si habet ibi Dominus Rex aliquod jus vel habuit vel debet habere, vel si debet abbadare illam, vel si faciunt inde aliquod forum Domino Regi, dixit quod non. Interrogatus quot casalia habentur in ipsa collatione, dixit quod vj., et unum est inde ipsius Ecclesie, et pectat vocem et calumpniam; et aliud casale est Pelagii Johannis cum suis fratribus et sunt herdatorum, et pectant vocem et calump-

---

(1) Esta freguesia pertencia ao *Julgado de Freitas,* hoje ao concelho de Fafe. O titular da Egreja parochial é S. Bartholomeu e não S. Christovão.

Ormilo: Talvez os campos chamados hoje Dromilhe. — *Baldeli:* Baldelhe, lugar. — *Pons:* Ponte, campo proximo do passal do parocho. — *Sautelo:* Soutello, Soutinho, leiras. — *Chausis:* Chousas, leiras. — *Fios:* lugar. — *Barrarius:* Barreiro, casal e leiras. — *Aacrucis:* Cruz, campo. — *Vallis:* Valle, nome de campo. — *Fontis:* Fontes, lugar. — *Outeiroli:* Outeirô, lugar.

niam, et vadit ad castellum, et dant inde vij. varas bracalis, pro fussadaria; et aliud est Orrace Martini cum suis fratribus Vimarañ., et pectat vocem et calumpniam, et dat j. franganum et v. ova, et vadunt ad castellum; et aliud est Marie Pelagii cum suis germanis herdatorum, et pectant vocem et calumpniam, et vadit ad castellum, et dat inde unum cabritum; et aliud casale est Domne Marie Menendi, et non facit ullum forum; et aliud casale est Marie Juliani, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad castellum. Interrogatus si habetur ibi aliquod Regalengum, dixit quod in loco qui dicitur Vinea de Zoca jacet una leira, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum, et unum franganum et v. ova; et in Centeaes (jacet) alia leira, et dant inde Domino Regi terciam partem; et in Maragata jacet alia leira, et dant inde de medietate ipsius leire terciam partem, et de alia medietate dant vj.tam partem; et in Carvalari jacet unum magnum Regalengum, et laborant illud v. homines herdatores et Ordinum, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in Serra jacent ibi vj. leire, et dant inde iiij.or vj.tam partem omnium fructuum, et due dant terciam partem omnium fructuum Domino Regi; et in Carvalio jacent due leire, et una est de tercia et alia est de vj.ta; et in Paul donego jacent iiij.or leire et sunt de tertia; et de casali de Campo dant annuatim Domino Regi j. quartarium panis de foro; et in Avellanaria jacet una leira et est de tertia; et in Troitegendi jacet unus campus magnus, et dant inde annuatim Domino Regi xij. partem panis. Item, dixit quod in Carvalio jacet unus magnus campus, et dant inde annuatim Domino Regi xij.mam partem omnium fructuum; et in Sauto velo alia leira et est de tertia; et in casali de Tojali jacet una leira et est de vj.ta et dant j. franganum et v. ova; et in Senaria jacet una peza campi et est de tertia; et in Ceveli jacet j. leira et dant inde iij. almudes panis: et dixit quod circa vineam Domne Marie jacet unus campus et est de tertia; et in campo de Penedo de Lagena ad sursum est Regalengum et est de tertia. Item, dixit quod ad portam Domne Marie de Riali jacet ibi unus campus regalengus et est de tertia; et in Linarino jacent iij. leire et sunt de tertia; et in Abatota jacet unum magnum Regalengum et est de vj.ta; et in Fajoo jacet aliud magnum Regalengum et est de vj.ta Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non. Interrogatus quomodo scit omnia que peribuit, dixit quod vidit et passus fuit et bene certus est. D. Johannis, Pelagius Johannis, Paulus Johannis, Martinus Johannis, Menendus Martini, Martinus Petri, Pelagius Johannis, omnes isti peribuerunt predictum testimonium verbo et verbum quilibet per se sicut primus. (1)

Vide *Ibidem*, pag. 671.

CCLX

Monumentum hoc ex Publico Archivo describendum curavimus.

1259 (2)

Karta de demandis factis hominibus vimaranis super Regalengis quos tenebant

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod in Era milesima ducentesima nonagesima septima mense junij in Vlixbona in presencia mei pelagij iohanis publici tabellionis vimaranis et testium subscriptorum martinus petri dictus Rial almoxariffus vimaranensis per mandatum dominj Regis demandauit hominibus de vimaranis qui tenebant hereditates regalengas in terra de vimaranis et concilium vimaranis misit ad curiam domini Regis Johannem dominici canonicum et martinum pelagii lajcum dictum de Rupella vimaranis procuratores suos super causa predicta. Et dictus martinus petri rial almoxarifus vimaranensis per mandatum domini Regis et per suum aduocatum proposuit in Curia ipsius domini Regis

(1) Esta freguesia pertencia em 1258 ao *Julgado de* [illegible] da freguesia [illegible], comarcando [illegible] mencionado [illegible]

(2) [illegible] mar-ço [illegible] Guima-rães Payo Annes, existentes no Archivo da Torre do Tombo, Collegiada de Guimarães, maço 12, n.º 28, mostram a existencia d'uma capella dedicada a S. Bento no monte [illegible] *hermitagium sancti Benedicti*, [illegible] *heremitorium sancti Benedicti in collibus sancti Micahelis de caldis et sancti Saluatoris de taagildi*, diz o segundo.

quod ipsi homines de vimaranis tenebant ipsas hereditates regalengas et non monstrabant qua ratione non dabant de ipsis hereditatibus Regalengis domino Regi suum directum sicut debebant. Et ipsi procuratores dixerunt quod dabant domino Regi omnia que continetur in suo registro et petebant ex parte concilij vimaranis pro mercede in curia domini Regis quod dominus Rex teneret eos de ipsis hereditatibus ad illum usum quale habuerunt in tempore aui et patris et fratris sui et ad suum registrum. Et predictus almoxarifus dixit quod inueniebat ipsas hereditates heremas et diuisas inter ipsos homines de vimaranis et quod perdebat dominus Rex de illis multum de suo directo et quod non dabant de illis hereditatibus porcionem nec directuras sicut de illis dare debebant. Et ipsi procuratores dixerunt quod almoxarifus nominaret illis que erant ipse hereditates de quibus dominus Rex non habebant suum directum. Et tunc ipse martinus rial almoxarifus vimaranis incepit demandare pro domino rege johanem dominici predictum canonicum vimaranis specialiter dixit illi quare ipse johanes dominici tenebat hereditatem regalengam de fondon uel quare inpediebat illam domino Regi que illam uolebat dare cui de illa sibi daret suum directum. Et ipse Johanes dominici dixit quod ipsa hereditas de fondon quam ille tenebat quod erat sua. Et tunc ipse martinus rial almoxarifus vimaranis pro domino Rege interrogauit ipsum Johanem dominici si dabat domino Regi de ipsa hereditate de fondon aliquam porcionem. Et Johanes dominici predictus dixit quod dabat illi terciam partem fructuum et recipiebat ad illam suum maiordomum et leuabat ipsam partem ad cellarium domini Regis de vimaranis. Et tunc ipse martinus petri almoxarifus vimaranis pro domino Rege per suum aduocatum dixit quod per hoc confitetur quod ipsa hereditas est coniuncta domini Regis et quod dominus rex debet de illa facere suam uoluntatem et quid sibi placuerit et hoc posuit in iudicio curie. Et tunc curia domini regis habitum consilium super hoc indicauit quod dominus Rex habeat omnes hereditates que in suo Registro continentur et quod faciat de illis uoluntatem suam nisi de illis de quibus ostenderent sibi cartas de foro uel testimonium bonorum hominum per quod illis fuit datum quod habuissent illas per forum. Et ego predictus Tabellio vimaranis rogatus a domino Rege et a dicto almoxariffo interfui omnibus et singulis supradictis et hoc instrumentum de mandato curie et istorum subscriptorum propria manu scripsi et signum meum apposui in eodem quod tale est Deus est ueritas et qui diligit ueritatem diligit deum et deus illum. Qui presentes fuerunt domnus Egidius martini maiordomus curie Domnus Stephanus johannis Cancellarius domnus martinus iohanis maior portarius domini regis domnus menendus suerij domnus ffernandus fernandi domnus lupus roderici domnus alfonsus martini et domnus Rodericus petri de espino superiudices domini Regis domnus Rodericus iohanis magister scolarum Tudensis domnus Thomas Thesaurarius bracarensis domnus johanes suerij et domnus Durandus pelagij cancellarius domine Regine domnus petrus iohanis maior repositarius domini. Et domnus Rex peciit in curia sua sibi dari de hoc facto cartam de suo sigillo sigillatam et ad peticionem ipsius domini Regis fuit hoc strumentum de sigillo ipsius domini Regis sigillatum.

Vide Arch. ,da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso 3.º* Liv. 1.º, fl. 60 v.

CCLXI

Na data infra mencionada El-Rei D. Affonso III estava em Guimarães.

1261

Esta he a ordenação e degredos que o sobredito Rey poz na sa casa

Na era de mil e duzentos e noventa e nove anos em Guimaraens no mez de janeiro mandou El Rey ordenar sa casa a dom Gil Martins moordomo, e a dom Esteve Anes chanceler e a dom Joam Davoym e a dom Martim Soares e ao mestre escolla de Tuy.

. . . .

Vide *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.*, pag. 200.

*

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie. Religiosis et honestis viris magistro milicie Templi uel comendatori tenenti locum magistri et omnibus comendatoribus de bayliis eiusdem ordinis in

regno Portugalie salutem et sincere dilectionis affectum..................................

....

Datum in Vimarane prima die februarii Rege mandante per domnum Egidium Martini et per cancellarium et per domnum Johanem Petri de Avoyno et per alios de consilio domini Regis. Dominicus Petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIIII.ª

Vide *Ibidem, ibidem,* pag. 201.

*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentes litteras inspecturis, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filia nostra Infanta domna Blanca, facio quandam populationem in Cauto de Maazedo et impono ei de nono nomen Monzon.......................

....

Que fuit facta apud Vimaranes XII.ª die Marcii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ªV IIII.ª (1)

....

Vide *Ibidem. ibidem,* pag. 696 e 698.

CCLXII

Charta D. Alphonsi III. de judice in Cauto Sancti Torquati. Ex apographo authentico saeculi XVIII hausimus.

1262 (2)

Alfonsus Dei gratia Rex Portugaliae universis presentem cartam inspecturis notum facio quod ego mando et concedo Petro Nunni Priori Santi Torcati et conuentui ejusdem loci et omnibus successoribus suis quod ipsi faciant et nominent in Cauto Santi Torcati judicem qualem voluerint et quando voluerint similiter, et mando et defendo quod nullus habeat maladiam in ipso Cauto Santi Torquati et istud facio ego amore ipsius Petri Nunni Prioris ipsius monasterii de Santo Torquato, in cujus rei testimonium dedi eidem Priori et conuentui ipsius monasterii istam meam cartam apertam datam Vimar. duodecima die jullii Rex mandauit per Alffonsum Martini super judicem Roderico Petri fecit Era millessima trecentessima.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 9.

CCLXIII

Charta D. Alphonsi III de haereditatibus regalenguis restituendis. Ex Publico Archivo describendam curavimus.

1265

KARTA REUOCATIONIS DE HOMINIBUS CONCILIJ VIMARANIS SUPER HEREDITATIBUS REGALENGIS QUAS SIBI FILIARANT

Alfonsus dei gratia Rex portugalie uobis judici et almoxarifo et Tabellioni vimaranensi salutem. Mando uobis quod si uos dedistis ad forum aliquas hereditates meas regalengas de illis quas ego mandaui filiare hominibus vimaranis quod vos reuocetis eas. et detis eas illis quibus eas filiastis et si tenent inde aliquas cartas ego reuoco eas quod de cetero non ualeant et mando quod faciatis eas britare quia ita iudicatum fuit in mea curia et illi qui hoc anno laborauerunt ipsas hereditates leuent inde fructum et lexent eas illis qui eas ante habebant. Vnde aliter non faciatis sin autem ego tornarem me pro inde ad uos. Et ut uideam quomodo meum mandatum facitis mando quod Concilium vimaranis teneat istam cartam. Dante

(1) A *Monarchia Lusitana,* tomo 4.º liv. 15, cap. 28, leu esta data 1297 e, d'este documento assim lido e d'outro, hoje impresso no vol. *Scriptores* dos *Port. Mon. Hist.,* concluiu que a infanta D. Branca, filha de D. Affonso III, nasceu em Guimarães a 28 de fevereiro de 1259. Outros escriptores seguiram a Brandão, mas a leitura de Herculano, cuja exactidão fiz verificar, não comprova aquella, e porisso a asserção de que D. Branca nasceu em Guimarães cahe pela base, ficando sómente em pé a data 1259, como diz o *Chronicon Coninbricense* e como se deduz d'um documento coevo, existente no Real Archivo da Torre do Tombo, já em tempo aproveitado n'uma noticia de D. Branca, pubicada em «O Panorama», tomo 3.º, pag. 244.

(2) Em 21 d'abril de 1262 por carta dada em Coimbra, sendo almoxariffe de Guimarães Martim Rial, El-Rei D. Affonso III emprazou um casal reguengo, novamente feito na freguezia de Creixomil, chamado casal da Madroa: *quod facio de novo apud vimaranis in villa de Creyxemil quod casale uocitant da Madrona.* (Arch. da T. do T., Chancellaria de D. Affonso III, livro 1.º, fl. 60).

Em 11 d'agosto d'este anno D. Affonso III confirmou em Guimarães o Foral de Valença como se vê no *Port. Mon. Hist., Leges et Consuet.,* pag. 572.

colimbrie xiij die agusti Rege mandante per domnum johanem de auoyno maiordomum et per Cancellarium et per alios de consilio suo Johanes uincentij notuit. Era milesima tricentesima tercia.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso III,* Livro 1.º, fl. 79, v.

CCLXIV

Charta D. Alphonsi III de hereditatitus regalenguis restituendis. Ex Publico Archivo describendam curavimus.

1265

KARTA CONCILIJ VIMARANIS DE INTREGA HEREDITATUM REGALENGARUM QUAS SIBI FILIARUNT

Alfonsus dei gratia Rex portugalie uobis judici et almoxarifo de vimaranis salutem. Sciatis quod concilium vimaranis mandauit mihi petere pro mercede quod ego facerem eidem Concilio intregare illas meas hereditates regalengas quas sibi mandaui filiare. Et ego habito concilio curie mee uidi pro bono et pro directo quod ego mandarem eis intregare ipsas hereditates. Vnde mando uobis firmiter quod uos intreguetis ipsas hereditates illis hominibus qui eas ante tenebant taliter quod ipsi populent illa casalia que populata fuerunt et dent inde talem portionem et tales directuras quales inde dare consueuerunt sicut continetur in meo registro et de alijs hereditatibus que non fuerunt de casalibus similiter dent inde mihi portionem et directuras sicut eas consueuerunt inde dare et sicut continetur in meo Registro vimaranis Vnde aliter non faciatis sin autem haberem de uobis queyxume. Et ut uideam quomodo meum mandatum facitis mando quod concilium vimaranis teneat istam cartam. Dante Colimbrie xvj die agusti Rege mandante per domnum Johanem de auoyno maiordomum per cancellarium et per Roderico ihoanis prepositum sancte crucis et per alios de concilio suo Johane uincentij notuit. Era milesima tricentesima tercia.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso III,* Livro 1.º, fl. 79 v. (1)

(1) 1267. A 5 de dezembro d'este anno *Marina petri* fez o seu testamento em que ha estas disposições que, pelo seu interesse para a historia de Guimarães, não devo omittir aqui: *fratribus minoribus sancti ffrancisci... et operi ipsius loci. 1. morabitinum et medium... Leprosibus hominibus et mulieribus vimaranis medium morabitinum.... leprosis de Bauzis.* (Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 33).

CCLXV

Legatum Ecclesiae Vimaranensi factum domus in via Corregenaria sitae. Ex apographo saeculi XVIII desumpsimus.

1269

In nomine Domini amem. Sub era mil tresentos e sete duo nonas februarii ego Ausenda Saluatoris timens diem extremum vitae meae, et posita in meo integro sensu, meum facio testamentum. Inprimo mando corpus meum sepeliri in Ecclesia Sanctae Mariae de Vimaraes... Item mando ipsi Ecclesiae Sanctae Mariae Vimaranis pro meo anniuersario totam medietatem illius domus de rua Corregenaria.... Item confrariae de Sapataris unum marauitinum.... Et ego Vincentius Johannis publicus Tabellio Vimaranis... scripsi... (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Test. e Doações,* n.º 68.

CCLXVI

Ex apographo saeculi XVIII hausimus hunc textum, qui ad vitam Vimaranensem multifariam interest.

1269

In nomine Domini amem. In era millessima trecentessima setima ultimo die mensis setembri, ego Domna Dominica Joannis posita in mea memoria, et in meo integro sensu timens extremum diem vitae meae meum facio testamentum. Inprimo mando corpus meum sepeliri in Ecclesia Sanctae Mariae de Vimaran. cum auia mea Domna Elvira............................

Item mando operi Sancti Francisci centum liberas... Item mando Inclusis Vimaran. singullas pelles... Item mando alliis mulieribus de

(1) *Rua Corregenaria:* rua Sapateira conforme a indicação posta no livro dos Testamentos citado. Hoje incorporada na rua da Rainha.

penitentia quae jacent insacatis decem liberas... Item mando leprosis Vimaran. viniam meam de Couis.... Item mando... feminis leprosis de Vimaran. annuatim unum marauitinum... Item mando fratribus minoribus de Vimaran. pro aqua duscenda ad canum treginta liberas... Item mando heredibus judicis Domni Joannis Martini viginti quinque liberas... Item mando meam medietatem domorum, et camporum qui sunt in vico de Ribo de Couros nostrae Albergariae de Goardal... Item mando confrariae de alfaates duos marauitinos..... Et ego Vincentius Joannis publicus tabellio Vimaran... scripsi...

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Testam. e Doações,* n.º 203.

CCLXVII

Charta Regis D. Alphonsis III de terminis et immunitatibus Castelli Vimaranis. Ex Publico Archivo descripsimus.

1272

A. dei gratia Rex Port. et algarbij vobis almoxariffo et judici et maiordomo Vimaranis qui modo estis et qui de cetero pro tempore fueritis salutem. Sciatis quod ego mandaui per meam cartam priori Monasterii Sancti Torquati et priori claustrati de monasterio de Costa. et Gonçaluo Menendi meo judici qui ambulat cum domno Nuno Martini meo meyrino maiori. et Vicencio iohanis tabellioni Vimaranis quod ipsi bene et fideliter inquirerent de bonis hominibus ad sancta Dei euangelia conuitatis per ubi erant termini de Castello Vimaranis. et si homines de ipso castello debebant pectare uocem et calumpniam. et quantas calumpnias debebant pectare. et si debebat maiordomus Vimaranis intrare per dictum Castellum Vimaranis. et pro quantis rebus ipse maiordomus debebat illuc intrare. et si debebat relegarius intrare per dictum Castellum et in quo modo illuc debebat intrare. et quos usus et custumes habuerunt et habebant predicti homines de Castello supradicto. et quis dederat eos illis. Et ipsi miserunt mihi inquisitionem quam inde receperunt clausam sub suis sigillis. et ego visa ipsa inquisitione et habito diligenti consilio super ea. inueni quod termini supradicti Castelli Vimaranis sunt. a veela de Pelagio uermudi que consueuit dici de Tuyrigo. deinde ad Sauugal. deinde ad Corredoyram ubi habitat Petrus Garsie petrarius. deinde ad petram de Menendo Mao. deinde per sub locum ubi inforcant homines. deinde ad palatium de Menendo Mao. deinde ad deuesam que erat de Pee quam taliauerunt homines de Bragaa. deinde ad supradictam veelam. et inueni quod predicti homines debent pectare tres calumpnias tantum. scilicet merdam in bucam et rausum et hominem mortuum. et quod maiordomus Vimaranis non debet intrare Castellum Vimaranis nisi per portagium de hominibus de fora. Et si aliquis homo de Castello supradicto fecerit aliquam de supradictis tribus calumpniis dictus maiordomus debet eumdem hominem petere ad directum de Alcaldibus de predicto Castello. et si eum non dederint maiordomo ad directum tunc maiordomus debet dictum hominem pignorare extra Castellum et terminos supradictos si ei inuenerit per quod possit habere de illo calumpniam quam fecerit. et si ei maiordomus extra Castellum et terminos supradictos non inuenerit per quod possit habere calumpniam debet pignorare homines de predicto Castello in illis que eis inuenerit extra Castellum et terminos supradictos quousque dent ei ad directum illum qui fecerit calumpniam. Et inueni quod Relegarius debet intrare supradictum Castellum et custodire suum relegum et dare ibi dictis hominibus unam tabernam de bono uino et duas. Et inueni quod homines supradicti habent istos usus et custumes. scilicet debent custodire supradictum Castellum. et ire ad velam de ipso Castello. et debent mittere per se alcaldes et andatorem. et non debent ire ad hoste, nec ad anuduuam. nec ad fossatum. Et inueni quod Rex dominus Alfonsus vetus meus bisauus dedit eis istos usus et istos custumes. Unde iudicando mandaui et mando quod homines de Castello supradicto teneantur ad foros et ad usus et custumes supradictos nominatos. et mando uobis almoxariffo et judici et maiordomo qui modo estis et qui de cetero fueritis quod teneatis et facietis tenere homines de predicto Castello ad predictos foros et usus et custumes supradictos et quod agardetis eos illis. et ipsi homines faciant et compleant mihi et successoribus meis quos in mihi et successoribus tenent facere et complere. In cuius rei testimonium dedi supradictis hominibus istam

cartam. Data Ulixbone xv die agusti. Rege mandante per domnum Johanem de avoyno suum maiordomum et per cancellarium et per Rodericum garcie de pauia et per Johanem suerii conelium et per Fernandum fernandi Cogomino et per Martinum iohanis de vinali et per alfonsum petri farina et per fratrem Geraldum dominici et per magistrum Petrum phisicum et per Petrum iohanis decanum Siluensem et per dominicum iohanis dictum iardum et per magistrum bolonil. Jacobum iohanis notuit. E. M.ª CCC. X. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso III,* Liv. 1.º, fl. 116. (2)

CCLXVIII

Carta de D. Affonso III sobre a observancia dos privilegios e guarda dos Coutos da Collegiada de Guimarães. Copia authentica do seculo XVIII.

1276

Dom Affonço pella graça de Deos Rei de Portugal e do Algarve. A vos Alcaide e Juiz de Guimarães saude mandamos que sabades os homens que britarão os Coutos da minha Iglesia de Santa Maria de Guimarães e que fezerão mal e forsa nos homems que morão em esses Coutos e nos outros herdamentos dessa Iglesia sobredita e bede todellas cousas que en filharom e fazede todo entregar a essa Iglesia e emprazade elles que venão perante minha corte responder a mim e a essa Iglesia sobredita dos encoutos que britarão asy como he conteudo nos preuillegios que essa sobredita Igreja de mim tem e dos outros Reis que ante mim forão e de honrras e de pennas e constrangede elles por quanto no mundo ouuerem e mandedemi dizer por vossa carta os nomes dos caualleiros e dos homems e das Donas que isto fezerom e o dia que deuem pareçer perante minha corte e nom leixedes em todellos Coutos nem em todos herdamentos dessa Iglesia a nenhum caualleiro nem a Dona nem a nenhum homem hauer nenhua maladia nem criar filho nem filha nem fazer hy mal nem forssa onde al nom façades senom bem crede que hauerei por en de uos queixume e tornarmei por ende aos vossos corpos e aos vossos haueres e e que veão como hy fazedes meu mandato mando ao Priol e ao Cabbido dessa minha Iglezia sobredita que tenão esta minha carta aberta em testemoyo. Dada em Lisboa desenoue dias de feuereiro ElRei o mandou Domingos Mendes a fez Era de mil e trezentos e catorze.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 9 v.

CCLXIX

Bulla Innocentii Papae V monasterii Sancti Torquati institutionem confirmans. Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.

1276

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Priori Monasterii Sancti Torquati ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regullarem vitam profecis in perpetuum regularem vitam elligentibus appostollicum conuenit adesse presidium ne forte cujusllibet temeritatis incursus aut eos a proposito reuocet aut robur (quod absit) sacrae relligionis infringat: qua propter dillecti in Domino Fillii vestris justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium Sancti Torcati Bracaren. Dioçesis in quo Divino estis obsequio mancipati sub Beati Petri, et nostra protectione suscipimus et presentis scripti preuillegio communimus. Inprimis siquid statuentes ut Ordo canonicus qui secundum Deum et Beati Augustini regullam in eodem monasterio institutus esse dignosçitur perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter obseruetur. Preteria quascumque poçessiones quaecumque bona idem monasterium in presentiarum juste, ac canonice possidet aut in futurum concessione Pontificum largitione Regum vel Principum oblatione fidellium seu aliis justis modis prestante Domino

---

(1) Confira-se o que escreveu A. Herculano, *Hist. de Port.*, IV, pag. 160 da 4.ª edição, a proposito d'este documento, que todavia julgamos não ter sido rigorosamente interpretado pelo grande historiador. Deu origem a esta sentença a contenda dos moradores de Guimarães com os da villa do Castello e não dos burguezes com os officiaes da corôa.

(2) No anno de 1275 foi feito um escambo d'uma casa entre o Cabido da Collegiada e Maria Annes dita Vieira, sita na *Rua Mosqueira sub porta de Turri vetera* (Arch. da Colleg., *Livro das Transac. e Escambos,* doc. n.º 26).

poterit adipisci firma vobis vestrisque suçessoribus et illibata permaneant. In quibus haec propiis duximus exprimenda vocabolis locum ipsum in quo prefactum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis Ecclesiam Sancti Emilliani de Ripa de Ave cum terris, poçessionibus, et omnibus pertinentiis earundem, grangias, cauta cum casalibus et piscariis, terras pocessiones, et redditus, et quidquid juris in Bracar. Portugalen. Lamesen. et Visen. Diocesibus monasterium vestrum noscitur obtinere cum terris, pratis, vineis, nemoribus, usuagiis, et pascuis in bosco, et in plano, in aquis, et mollendinis in viis, et semitis, et omnibus aliis libertatibus, et immunitatibus suis sane nouallium vestrorum quae propiis manibus aut sumptibus colletis de quibus aliquis hactenus non precepit siue de vestrorum animallium nutrimentis nullus a vobis deçimas exigere vel extroquere presumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e seculo fugientes ad conuertionem reçipere, et eos absque contraditione aliqua retinere. Pohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in vestro monasterio profetionem fas sit sine Prioris sui licentia de eodem loco nisi artioris rellegionis obtentu disçedere; disçendentem uero absque comunium literarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terrae fuerit liçeat vobis clausis januis exclusis excomunicatis, et interdictis nom pulsatis campanis supressa voçe diuina officia celebrare dummodo causam non dederitis intredicto. Crisma vero oleum sanctum consecrationes altarium seu basilicarum ordinationes clericorum qui ad ordines fuerunt promouendi a diocesano susçipietis Episcupo siquidem catolicus fuerit et gratiam et comunionem Sacrossantae Romanae Sedis habuerit, et ea vobis voluerit sine prauitate aliqua exhibere. Prohibemus insuper ut infra fines parrochiae vestrae si eam habetis nullus sine assensu Diocesani Episcupi, et vestro Cappellam seu Oratarium de nouo construere audeat saluis priuillegiis Pontificum Romanorum. Adhaec nouas, et indebitas exactiones ab Archiepiscupis, et Episcupis Archidiacorum seu Decanio aliisque omnibus Ecclesiasticis secullaribusue personis a vobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loçi liberam esse decernimus, ut eorum deuotioni et extremae voluptati, qui se illic sepelliri deliberauerint, (nisi forte excomunicati vel interdicti sint, aut etiam publiçe usurarii) nullus obsistat: salua tamem justitiam illarum Ecclesiarum a quibus mortuorum corpora asumuntur. Deçimas preterea, et possetiones ad jus Ecclesiarum vestrarum expetantes quae a laiçis detinentur redimendi, et legitime deliberandi de manibus eorum, et ad Ecclesias ad quas pertinent revocandi libera sit vobis de nostra autoritate facultas. Obeunte vero te nunc ejusdem loçi Priore, uel tuorum qualibet surretionis astutia seu mollentia proponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum mayor pars concilli sanioris secundum Deum et Beati Augustini regullam prouiderint elligendum. Paçi quoque et tranquillitati vestrae paterna in posterum soliçitudine prouidere vollentes autoritate appostollica prohibemus ut infra clausuras locorum seu grangearum vestrarum nullus rapinam seu furtum façere ignem apponere sanguinem fundere hominem temere captare uel interfiçere seu mollentiam audeat exerçere. Preterea omnes libertates, et immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontifiçibus monasterio vestro concessas, necnon libertates, et exemptiones secullarium exactionem a Regibus, et Prinçipibus vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas autoritate appostolica confirmamus et presentis scripti preuillegio communimus. Deçernimus ergo ut nulli onino hominum liçeat prefactum monasterium temere perturbare aut ejus pocessiones auferre vel ablatas retinere minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gouernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura: salua Sedis appostolicae autoritate et Diocesanorum Episcuporum canonica justitia. Siqua igitur in futurum Ecclesiastica secullarisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temtauerit secundo tertiove commonita nisi reatum sunt congrua satisfatione correxerit potestatis honorisque sui careat dignitate reamque de diuino juditio existire de perpetrata iniquitate cognoscat, et a Sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi alliena fiat atque in extremo examine districte subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus, et hic fructum bonae actionis percipiant et apud distritum judiçem premeat eternae paçis invenient. amem. amem. — Duas firmas — e no meio

dellas o seguinte — Ego Innocentius Catholiçe Ecclesiae Episcupus. Ego Petrus Tusçillanus Episcupus. Ego Viçentius Prenestinus Episcupus. Ego Simon. Sancti Martini Presbiter Card. Ego Ancletus T T. Sanctae Praxedis Presbiter Card. Ego Guilhemus T T. Sancti Marçii Presbiter Card. Ego Ricardus Santi Angelli Digno Card. Ego Johannes Santi Nicollai in carçerem Gollianus Diaconus Card. Ego Octobonus Sancti Adriani Diaconus Card. Ego Jacobus Sanctae Mariae in Cosmidem Diaconus Card. Ego Goitafeide Santi Georgi ad Vellumaiit Diaconus Card. Datum Laterani per manum magistri Petri de Mediollano Santae Romanae Ecclesiae viçecançellarii idus Mayi indictione quarta incarnatione Dominicae Anno millessimo duçentessimo septuagessimo sexto Pontificatus vero Domini Innoçentii Papae quinto anno primo.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos*, fl. 25.

CCLXX

Publicatio Interdicti Gregorii Papae X facta Guimarães. *Ex Publico Archivo describendum curavimus.*

1277

....

....

Inde uenit castrum vimaranen ibique due nonas madij anno eodem in presencia G. Martini Abbatis polumbarij. P. nuni prioris sancti Torchati fratrum predicatorum et minorum cleri ac populi eiusdem Castri ante portam ecclesie Sancte Marie. que est maior eccleleſia ipsius Castri publicauit ordinationem predictam et exposuit in uulgari. Ostendit etiam et publicauit suis locis litteras summorum Pontifficum superius memoratas iuxta modum predictum. Qua publicatione facta statim iu presencia omnium transsumptum ipsius ordinationis affixit manibus proprijs ianuis supradicte ecclesie castri eiusdem. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Rolo*, que mede 5,m 75, que se encontra sob o maço n.º 6, na caixa n.º 43 da mitra da Sé de Braga.

(1) A'cerca do assumpto a que se refere este extracto pode consultar-se A. Herculano, *Hist. de Port.*, tomo III, pag. 145 da 4.ª edição.

CCLXXI

Carta d'el-rei D. Diniz confirmando a protecção regia á Collegiada de Guimarães. Copia authentica do seculo XVIII.

1279

Dom Dinis pella grassa de Deos Rei de Portugal, e do Algarue. A vos Dom Vasco Martins meu meirinho mór ou aquelle que andar em vosso logo em terra de Guimaraes, saude, Sabede que o Cabbido da Igreja de Santa Maria de Guimaraes se me inuiou queixar de mal que les fezerom e fazem caualleiros, e outros homes dessa terra, e que os desafiam, e les fazem demandas leigalmente. Donde vos mando firmemente, que nom sofrades a homem do mundo que les fassa mal, nem forssa, nem va contra elles, nem contra as sas cousas, nem que os desafiem, e aquelles que contra elles ouuerem algumas demandas demandenos por u os deuerem a demandar, e por i reçebão todo seu direito, e aquelles que achardes que a elles mal fezerom, ou as sas cousas, ou des aqui adiante quizerem fazer mandouos que leuedes delles todo incouto, asy como he contheudo nas cartas, e nos priuillegios, que essa Igreya tem de meu Padre, e dos outros Reis que ante mim forom, e fazede a elles correger todo o mal que les fezerom ou fezerem Vos al nom façades senom crede que a vos me tornarei por ende e por uer em como fazedes meu mandado mando que o sobredito Cabbido, ou outro por el tenham esta minha carta aberta em testimonio. Dada em a Goarda prestomeiro dia de Julho. El Rei o mandou Martim Garcia a fez. Era de mil, e tresentos, e desaçete. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Privilegios*, fl 8, v.

(1) A confirmação da protecção regia á Collegiada de Guimarães foi feita pelos monarchas portuguezes seguintes; omittimos porém a publicação d'esses documentos porque não accrescentam, salvo algum em especial que indicaremos, cousa alguma ao que fica sabido pelos anteriores. Mais appropriado lugar lhes caberia em uma monographia da Insigne Collegiada.

CCLXXII

Carta confirmando a protecção regia ao convento da Costa.

1280

Dom denis per graça de deus Rey de puurtugall e do algarue a vos alcaide e juiz de guimarães e a meu meirinho damtre doiro e mynho saude sabede verdadeiramaete que o moesteiro da costa he meu jmteiro e com todos seus direitos e pertenças por que meu bisauoo o fez e fumdou e lhe deu todalas cousas que tem e como quer que ese moesteiro da costa foy sempre em tempo de meu bisauoo e des meus amteçesores defeso e omrrado e emparado e eu em meu tempo em esto e em as outras cousas os ey de seguir mandouos firmemente dizer que asy como ese moesteiro da costa em tempo de meu bisauoo e dos meus amteçesores foy sempre defeso e emparado e omrrado vos asy o tenhaes defeso e omrrado e emparado contra os Ricos homens da terra e contra os moordomos e contra todolos homeens que nese moesteiro mall ou torto ou força per soberba fazer quiserem por que asy como achey per cartas que foram dos meus amteçesores as quaees sam em ese moesteiro que todalas erdades suas de sousa e de monte longo e de vall de boiro sam omrradas e descarregadas e liures de todo foro Reall e tambem vos mando e a cada hum de vos que por esas mynhas Cartas e dos meus amteçesores as quaees em ese moesteiro da costa tem as quaees eu muitas vezes comcedy e comcedo vos com cada hum de vos per elas ese moesteiro da costa julguees e semelhauelmente a vos ou a cada hum de vos mando que se alguum de meu Regnno tam ousado for que este meu mandado quiser quebrantar vos ou cada hum de vos todos meus emcoutos e dos meus amteçesores deles arrecadees onde all nom façades senam crede que eu me tornarey des ende a vos por eses meus emcoutos e dos meus amteçesores e per tamto mando ao prior da costa dese moesteiro que tenha esta mynha carta aberta em testemunho Dada em bragaa oyto dias de julho el Rey o mandou per mestre pero chamceller joam martins notario era de mill e iij^{c} xbiij^{o} annos. (1)

Vide Arch. da T. do T.

CCLXXIII

Sententia judicis Vimaranensis ad regalenga tuenda. Ex Publico Archivo describendum curavimus.

1283 (2)

In dei nomine amen. Nouerint Vniuersi. Quod cum Geraldus martim tunc almoxarifus vimaran. moueret questionem siue demandam contra illas domus que sunt iunte. Exitui domini regis in vimaran. scilicet contra domum que fuit iohanis petri dicti currudo contra domus que fuerunt marie de Rozas e contra domus que fuerunt petri martini dicti louerigo. Coram petro fortes judice tunc vimaren. mortuo dicto Giraldo martini factus est almoxarifus. Martinus johanis deposito uero petro fortes de judicatu. Rodericus gunsalui factus est iudex inquisitores fuerunt dati per dictum Geraldum martini et coram dicto petro fortes et inquisitio facta fuit per pelagium petri et per dominicum petri dictum porteiro datos inquisitores me vincentio iohanis publico tabelione vimaren. adhibito et rogato ad dicta testium fideliter conscribenda et etiam conseruanda quorum nomina et dicta testium inferius anotantur. Dominicus iohanis alfayate: primus testis iuratus ad sancta dei euangelia et interrogatus quid sciebat de aqua que cadebat in exitum de tendis domni regis per ubi debebat exire. respondit que quando dom joham perez currudo fez aquellas casas que ora sunt do abbade que uiu en a casa que

---

(1) Tem aqui applicação o que fica dito *mutatis mutandis* na nota ao documento anterior.

(2) N'este anno de 1283 a 28 d'abril era juiz de Guimarães Ruy Gonçalves. (Cartorio do B. de Pombeiro, Livro 3.º dos Pergaminhos).

O testamento de João Domingues, feito a 2 d'agosto d'este anno, menciona legados *operi Sancti Trocadi, confrariae de alfaates, hominibus et mulieribus leprosis de Vimaranibus, et de boussis, de ultra Vimaran. inclusis Sancti Micaelis de Creiximil et Sancti Micaelis de Castello et Sancti Petri de Azurei et Sancti Stephani, fratribus minoribus et predicatoribus de Vimaran.* (Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Testamentos*, doc. n.º 35, fl. 55 v.)

foy de maria de roças unum canum e uiu per hi sair agua dos exidos delrrey e uiu outro cano en as casas que forem de pedro martins louerigo e viu per hi ir agua e nen sabia quis quanto leua. (1) ... Notatis igitur dictis testium et uerbis eorum atestationes fuerunt publicate in concilio vimaren. Corum Roderico gunsalui iudice vimaren. presentibus dicto Martino johanis almoxarifo et partibus. Quibus lectis et publicatis dictus judex habito consilio sapientum mandauit per sententiam quod aqua iret per illa loca per que testes recepti deposuerunt seu etiam dixerunt. Actum in concilio vimaren x die dezember. E. M. cccxxj presentibus Juliano durandi Silvestro michaelis. Dominico menendi petro de garsi Vicentio suerii Dominico eanes. Johane menendi. Martino Reimondi. Martino iohanis. johane iohanis. Ego autem tabellio supradictus ad hoc adhibitus et rogatus de premissis quibus interfui ad instanciam dicti martini johanis tunc almoxarifi premissa omnia propria manu scripsi et hoc signuum meum apposui in testimonium premissorum.

Vide Arch. da T. do T. *Alemdouro,* Livro 2.º, fl. 267 v.

CCLXXIV

Pactum venditionis domorum Guimarães *sitarum. Ex Publico Archivo describendum curavimus.*

1284

A El Rey compra de humas casas em a uilla de Guimarãães iunto com o adro de santiago, etc.

In dei nomine amen. Nos Johannes petri canonicus vimaranensis et martinus petri germanus eius facimus cartam uenditionis et perpetue firmitudinis vobis excelentissimo domino domno Dionisio Regi portugalie et algarbii de illis nostris domibus quas nos habemus in villa de vimaranis que fuerunt domni Johanis petri dicti corrudo quas domus nos comparauimus de Dominico eannes mouro; quas domus habent adiacentiam inter domos Martini martini dicti marroquil ex parte una et inter atrium sancti iacobi ex altera contra os açougues et in fronte iacent cum turre sancti Jacobi; vendimus vobis ipsas domos cum suo exitu et puteo cum suis ingressibus et egressibus et cum omnibus alijs iuribus et pertinentijs suis per ubi ipsas domus melius potueritis inuenire pro precio quod de vobis recepimus; silicet sexcentas libras monete veteris port. et suam roboram quia tantum nobis et uobis placuit; et de precio apud vos nihil remansit pro dare. Habeatis vos igitur ipsas supradictas domus ut superius dictum est firmiter in perpetuum et omnis posteritas uestra post vos. Et si forte aliquis contra hoc venire voluerit non sit ei licitum; sed quantum quisierit uel impedierit tantum vobis in duplo componat et cui vocem uestram dederitis pectet illi quingentos solidos bone monete Carta ista nihilominus in suo robore valitura. Facta carta, iij die nouembris E.—M.—cccxxij. Et nos qui hanc cartam iussimus fieri; eam coram bonis hominibus nostris manibus roboramus. presentibus Martino iohannis almoxarifo vimaran. Dominico martini dicto longo mercatore eiusdem uille petro stephani genero petri et annes de rua Sancti Jacobi Johanne petri. Et ego petrus dominici publicus tabellio vimaranis ad hoc rogatus premissis interfui; et de mandato supradictorum Johannis petri et Martini petri germani sui hanc cartam propria manu scripsi et hoc signum meum apposui in eadem in testimonium veritatis.

Vide Arch. da T. do T., *Livro 2.º de Direitos Reaes,* fl. 295 v.

CCLXXV

Carta de D. Diniz sobre a povoação de casaes reguengos em Moreira de Conegos.

1288

Don Denis pela graça de Deus Rey de Portugal e do Algarue. A uos Juises de Guimaraães saude. Sabede que o Cabidoo dessa Eygreia de Guimaraães me mandou dizer que sobre contenda que era antre esse Cabidoo da huma parte e hos homees de Moreyra e de Vila coua da outra sobrela poboaçom dos casaaes reguengos que esse Cabidoo ha em esses logares desuso ditos dizem que os Juises que ante

(1) Seguem-se os depoimentos de mais 13 testemunhas, identicos a este, declarando a 5.ª testemunha, João Garcia, que a agua sahia em a *rua Escura.*

uos forom derom hy antreles sentença. que os ditos homees pobrassem esses casaaes regaengos que sobreditos som. e que assi marcaram tempo a esses homees a que poboassen esses casaaes. e se os aaquel tempo non poboassen. que os Coonigos de suso ditos os dessen a poboar a outros homees quaaes eles uissen por ben. e dizem que esse tempo é ia passado a que os deueram a poboar. Por que uos mando uista esta Carta sen outra perlonga façades esses homees de suso ditos perante uos uiir e ouideos com esses Coonigos sobresto. E esses Coonigos adugam perante uos essas cartas de sentenças. E se achardes que o ffeito assj passou come de suso dito. mandauos que ffaçades essas cartas da sentenças que hy derom os ditos Juises comprir e aguardar de guisa que sse possam pobrar os ditos casaaes. Saluo se alguma cousa poder ser mostrada com dereyto da parte desses homees ou dessas molheres per que essas cartas da sentença non deuem seer compridas nem aguardadas. en parte ou en todo. Vnde al non façades. senom peytarmiades quinhentos quinhentos soldos. E sse uos for mester aiuda do Meyrino. mando ao Meyrino que uos aiude a comprir dereyto. Vnde al non seia senon tornarmia por ende a esse Meyrino. E esse Cabidoo ou outro por el tenha esta carta. Dante en Monte moor o nouo. v. dias de Janeyro. El Rey o mandou por Joham soares ouuidor en logo da mha corte. Joanne andre a ffes. E.ª M.ª ccc.ª xxvj.ª

Vide Arch. da Coll. de Guim., *Pergaminho* n.º 42.

CCLXXVI

Carta de D. Diniz, confirmando a protecção regia á Collegiada de Guimarães. Copia do seculo XVIII.

1288

Dom Dinis pella graça de Deos Rey de Portugal e do Algarve a todellos meus meirinhos, e juises dantre Doiro e Minho. Saude. Sabede q. o Cabido da Igreija de Guimaraes me inuiou dizer que caualleiros lhis pousão nos seus herdamentos, e que lhis filhão ende os conduitos, e as palhas, e a lenha, e que lhis fazem hi muito mal, e muita forssa, e mostrarume hũa carta de meu Padre em q. mandaua a Nuno Martins de Chacim q. entom hera meirinho que defendeçe que lhis non pousaçem em elles nengum, nem lhis filhaçem do seu nada sob pena dos seus encoutos; e porque a Igreija de Guimaraes he mia, e hei rezam de a defender, e a todellas sas cousas mandouos q. non sofrades a nengum que lhi pouse em nengum dos seus herdamentos, nem em nenhũa de sas Igreijas, nem em sas poçissunas, e defendedea e emparadea ca quero eu que seija emparada, e defeza, como o foi em tempo de meu Padre, e de meus Avós e de guisa o fazede que lhis non fassam daqui adiante nenhũa das cousas de suso ditas. Vnde al non façades senon a vós me tornaira eu por ende. E elles tenham esta carta. Dada em Guimaraes doze dias de Julho. El Rei o mandou por Lourenço Escolla. João Mendes a fes. Era mil trezentos e vinte e seis. (1)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios*, fl. 9.

CCLXXVII

Pactum permutationis fundorum in oppido Guimarães *inter Ecclesiam Vimaranensem et fratres minores factum. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis sumpsimus.*

1288

In nomine sancte et indiuidue trinitatis ad perpetuam rei memoriam. Nouerint uniuersi presentis scripti seriem inspecturi quod nos Capitulum Ecclesie Vimaranensis auctoritate et assenssu Venerabilis uiri donnj Pelagij dominicj prioris ejusdem. Et nos frater Alfonsus rodericj guardianus et conuentus fratrum minorum ejusdem locj ex altera auctoritate et assenssu ministri nostri prouincialis et assenssu magistri Dominicj archidiaconi Bracharensis procuratoris nostri generalis in prouincia nostra sanctj Jacobj racione seu auctoritate priuilegij santissimj Papae Martinj felicis recordacionis cujus priuilegij tenor talis est ....

Item tenor procuracionis predicti magistri Dominicj archidiaconj supradictj talis est.....

....

(1) Esta carta foi publicada por Gonçalo Fernandis, meirinho mór d'El Rei, por sua carta, escripta em Guimarães a 3 de setembro de 1291.

Nostra propria uoluntate adque nostro libero arbitrio. facimus inter nos tale concanbium. uidelicet. Nos capitulum memoratum damus adque concedimus pure et libere uobis Gardiano. et conuentuj supradictis nomine ordinis uestri. totum illud herdamentum cum omnibus ingressibus et regressibus nouis et antiquis. et cum omnibus juribus terminis et pertinencijs suis quas habet et potest et debet habere de jure per ubicumque meljus potuerint inueniri. Damus inquam (?) uobis totum illud herdamentum quod nomine nostro tenebat et possidebat. Vincencius iohanis noster canonicus cum una pecia de campo quam a nobis seu nomine nostro tenebat et possidebat Marina dominicj uxor quondam Geraldj didacj burgensis Vimaranensis. que quidem pecia iacet super suum Pelamem supradictum uero herdamentum diuidit per Ribuum de Corijs uerssus villam. et pro ut diuidit cum almunia preffatj Geraldj didacj. et per canpum ipsius quj iacet super Palumbarium. et ferit in Viridario quod excolebat Johanninus. et inde ad Carcauam. et uadit (?) super Refium (Resium?) et deinde ad Quintanam sicut peramur (?) cum fratribus supradictis Domos et Quintanam. Damus igitur omnia herdamenta supradicta cum suis domibus et cum suo palumbario et cum suo puteo et cum omnibus suis juribus pro ut superius est expressum. Pro quibus possessionibus et herdamentis nos Gardianus et Conuentus superius nominatj nomine ordinis nostri et auctoritate cujusdam littere ministri nostri prouincialis cujus tenor talis est ....

Et auctoritate et assenssu magistri Dominicj archidiaconj supradictj nostri procuratoris generalis. Damus et concedimus pure et libere uobis Capitulo memorato perpetuo seu omne per euum almunia quam nobis donauit donna Orraca dicta manteiga. et almunia quam nobis donauit donna Costancia petri cum genero suo et filijs suis. et almunia et vinea quam nobis donauit Martinus petri et uxor sua Eluira petri cum deffensis vineis molendino aquis terminis nouis et antiquis. casis sicut in cartis donacionum inde confectis plenjus continetur. Item damus eidem Capitulo almuniam quam nobis donauit Dominicus iohannis dictus mouro. et almuniam quam nobis donauit Geraldus menendj. que dicta almunia fuit ex parte Petri guillelmj et almuniam quam nobis donauit donna Maria uxor quondam Geraldj didacj cum filijs suis. Item damus eidem Capitulo almuniam cum casa sua que fuit hospitalis Concilij. sicut diuidit per Canpum de feyra et per Toucinum et inde ad Riuulum. excepta aqua si ea indiguerimus. Item eidem Capitulo casale quod fuit hospitalis Concilij. quod est in Ripa Auis. in parrochia sancti Johannis de Brito cum omnibus juribus et pertinencijs suis nouis et antiquis aquis de monte ad fontem per ubj meljus potuerint inueniri. Item damus eidem Capitulo illam almuniam que iacet sub almunia Regis quam almunia Regis excolit Pelagius petri. et diuidit per riuum. Item damus eidem Capitulo herdamentum quod excolit Vicencius iohannis. quod quidem herdamentum fuit hospitalis Concilij Vimaranensis. et iacet in parrochia sanctj Vicencij de Oleyros et in santo Pelagio de lanhas. Damus inquam (?) uobis omnia supradicta herdamenta cum ingressibus et egressibus suis juribus terminis nouis et antiquis pro ut ea meljus potueritis inuenire. et cum diuisionibus que in instrumentis donacionum ex inde confectis plenius continetur. Siquis uero contra hoc concanbium seu amicabilem conposicionem uenire temptauerit non sit ej licitum. sub pena mille morabitinorum ueterum Port. monete. a parte non obtemperante partj obtemperantj soluendorum. In cujus rej testimonium nos Capitulum Gardianus et conuentus supradictj rogamus Petrum martinj publicum tabellionem Vimaranensem ut de premissis omnibus confficeret publica instrumenta. Ego uero Petrus martinj publicus tabellio Vimaranensis ad hoc adhibitus et rogatus premissis omnibus et singulis interfuj et ad instanciam precum predictarum presens instrumentum propria manu scripsi et hoc sig + num meum apposuj in eodem in testimonium premissorum. Qui presentes fuerunt Martinus martinj tabellio Vimaranensis Martinus rodericj milles dictus badjm Matheus nunj canonicus Vimaranensis. Dominicus petri capelanus ejusdem Ecclesie Johannes petri dictus uerua Magister Dominicus canonicus Vimaranensis et alia multorum copiosa bonorum hominum multitudo. Acta sunt hec Vimarañ. x.ª die. Setempbris E.ª M.ª CCC.ª XXVI.ª

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho*, n.º 44.

CCLXXVIII

Inquirições geraes de D. Diniz

1290 (1)

Inquiriçom que se tirou sobre as honrras e deuassos dos julgados de guimarãees... (2) e suas freguisias quintaans e casaes.

Abbação — S. Christovão d'

Item freguesia de sam cristouaam de auença nom ha hy honrra nem huua. Estee como esta por deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereytos.

Abbação — S. Thomé d'

Item freguesya de sam thome de auença ho logar que chamam pena Redonda que chamam a Quintaam dos ffrancos em que moram tres homeens he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas mais nom sabem per que Rasam nem des que tenpo e esto he herdade domeens de Guimarãees. Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item tres casaees de santa cruz dizem as testemunhas que os virom trager honrrados que nom entra hij moordomo e que ouuirom dizer que teem Carta em santa cruz por que ssom as ssas herdades honrradas. Esteem como estam ataees que sabha el Rey dos preuilegios.

Item des pena Redonda ataa o telhado hu moram çinque homeens he prouado que en tenpo del Rey dom sancho pustumeiro entraua hij o moordomo e peitauam voz e coyma. E dizem que por huum casall que hy avéa o Juiz dom Ramiro que entam era ffez ende honrra. e des esse tenpo nom entra hy moordomo. Seia deuasso todo este lugar de ssuso dito e entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos.

Airão — S. João d'

Item freguesia de sam Johane dayram a paço dairã que ffoy de dona chamoa gomez com toda a ffreguesia per deuisõees dizem as testemunhas que a virom trager por honrra desque se acordam e douuida de longo tenpo e mandoa ao moesteiro de samtotisso e trouxea assy per honrra e ora o moesteiro emprazoua a gomez ffernamdez do uale e tragea assy per honrra que nom entra hy moordomo nem porteiro e trage hy seu chegador. Estee como estaa per honrra pellas deuisõees de ssuso ditas.

Aldão — S. Mamede d'

Item freguesia de sam mamede nom ha hy honrra nenhuuma. Estee como estaa por deuassa.

Arões — Santa Christina d'

Item freguesia de santa cristina. A quimtaam que chamam Villa pouca que he de gonçalo mendez Juiz que ffoy do meirinhado dizem as testemunhas que a virom honrrada des que sse acordam e que foy domeens boons.

Estee como estaa.

Item o casal del Rey que chamam da Ribeira Emprazou a Joham meeyro huum laurador e tem ende lourenço gansso os maraujdis del Rey e trageo por honrra e nom quer que hy entre o moordomo del Rey.

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Arões — S. Romão d'

Item freguesia de sam Romaom darõoes. A quimtaam que chamam arões que he de dom gomez e de lourenço ganso he prouado que a uirom honrrada des que sse acordam as testemunhas e douuida de longe pello Rego das lamas que vay pera villa pouca e ende pello Ribeiro das lamas que vae pera Villa pouca e en-

---

(1) Estas inquirições que versavam principalmente sobre coutos e honras, começadas no anno de 1288, terminaram em data incerta; foram julgadas por sentença em 1290 e é este o anno pelo qual costumam ser designadas nos monumentos legaes. (H. da Gama Barros, *Hist. da adm. pub. em Portugal*, I, pag. 446).

Como fizemos nas anteriores, 1220 e 1258, collocamos as freguezias pela ordem alphabetica da sua actual denominação, que accrescentamos em typo normando.

(2) Estas reticencias substituem *e de freitas*, escripto no original, que omittimos por não relacionarmos n'esta primeira parte senão as freguezias que então faziam parte do julgado de Guimarães; as que posteriormente accresceram ao concelho vão copiadas em seguida a estas, que terminam com a de Vizella, S. Payo, inclusive.

de pello ribeiro que chamam Gonderiz e ende per soa quimtaam de crespos hu moram as molheres e dentro em estes termos Jazem tres casaaes de Refoyos e huum do espritall e Jaz hi ha erdade de Joham do subaco. Da qual fazem foro a el Rey de pam e de carne e todo trazem per honrra e dizem as testemunhas que em todo o al da ffreguesia entra o moordomo. saluo em os tres casaaes de ffilhos dalgo.

Estee como esta por honrra pellas diuisoões de suso ditas.

Atães — Santa Maria d'

Item freguesia de santa maria dataães nom ha hy honrra nem huuma. Estee como estaa por deuassa.

Azurey — S. Pedro d'

Item freguesia de sam pedro dassorey. O logar que chamam ho monte que he de giralldaffomsso he prouado que o virom honrrado desque se acordam as testemunhas e douuida de longe e todo o al he deuasso saluo huum casal de ssarrazim meendez.

Estee como estaa por que he de filhos dalgo e em quanto ffor de filho dalgo.

Balasar — Salvador de

Item freguesia de sam saluador de belsar a quimtaam de belsar que foy dos pachachos he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas com seu cortinhal e nom mays.

Seia honrrada per que he de filho dalgo e em quamto ffor de ffilhos dalgo.

Item a quimtaam que chamam o paaço que ffoy de Joham aires comproua o arcediago dom esteuam e deua a Igreja de villa noua e deffendeua pella honrra que ante avya.

Seia deuassa e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item a granja de sandi tragea o moesteiro por homrra e nom sabem as testemunhas per que Razam e dizem que nom ha hy em a ffreguesia outra honrra saluo que ha hi herdade de freires.

Estee como estaa.

Barco — S. Claudio do

Item freguesia de sam Croyo ha de Riba daue nom hy honrra nenhuma saluo casaaes domens filhos dalgo.

Os casaes dos ffilhos dalgo seiam honrrados e em quamto forem de filho dalgo e todo ho al seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey per todos seus dereitos.

Barrosas — Santo Estevão de

Item freguesia de sante esteuam de barrosas a casa de louremço farraz fezea el em herdade que guanhou e conprou dum homem laurador que he prouado que peitaua voz e coyma e ffez ende honrra des tempo del Rey dom affomsso padre deste Rey e per Razam desta casa honrra dous casaees que estam a cabo della que nom leixa hy entrar moordomo des ho tempo sobre dito — Seia honrrada a casa per que he de filho dalgo e em quamto ffor de filho dalgo e que os dous casaees que honrraua seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Barrosas — Santa Eulalia de

Item freguesia de santa Ouaya de barrosas ha hy huum couto per padroems que he de linhagem de dom martim ffernamdez de Riba da vizella e dizem as testemunhas que ouuirom dizer que ho coutou Rey dom affomsso avoo deste Rey a dom martim fernandez e per Razom deste couto leuam os senhores delle seruiços dos homeens da costa cada anno senhas terças de marauidi peroo dizem as testemunhas douuida que ante que esse couto fosse que ante eram honrradas as herdades do moesteiro da costa.

Estee como estaa por couto —

Item ho logar que chamam pousada forom quatro casaees de ffilhos dalgo e mamdarom dous a moesteiros per Razom dos outros dous que ficarom honrram toda ha villa que nom entra hy moordomo — Os dous casaees dos ffilhos dalgo seiam honrrados por que som de filhos dalgo e emquanto forem de filho dalgo e todo ho al seia deuasso e emtre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos e nom possam hy ffazer honrra os ffilhos dalgo.

Briteiros — Santo Estevão de

Item freguesia de santesteuam de briteiros a quintaam que chamam Rial que ffoy de pero coroa he prouado que a virom honrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longe e dizem as testemunhas que a Redor desta quintaam. Em no logar que chamam vila chaam en o logar que chamam dança e en o logar que chamam ssouto e en o que chamam fforno. mandou gomez perez caualeiro noue casaaes ao moesteiro do ssouto e trageos o moesteiro por honrra assy como quamdo eram dos ffilhos dalgo e trage hy seu chegador.

A quimtaam seia honrrada por Razom que he de ffilhos dalgo e en quamto for de filho dalgo e os casaaes todos de suso ditos que souto ha nas aldeas de suso ditos seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos.

Item outra quimtam que ffoy de pedro soarez que he ora de dom Joham Rodriguez he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas.

Estee como estaa porque he de ffilho dalgo e em quamto for de ffilho dalgo.

Briteiros — Santa Leocadia de

Item freguesia de santa locaya de palmeira dizem as testemunhas que en esta ffreeguesia ham herdade filhos dalgo e moesteiros e Igreja e herdadores e ho dos filhos dalgo tragenno elles por honrra e todo o all trageo dom Joham Rodriguez por honrra e dizem que assy ho virom trager a dom meendo e a seu padre dom Rodrigo gomez e assy tragem toda a ffreguesia por honrra e nom sabem por que Razom.

Estee como estaa.

Briteiros — Salvador de

Item freguesia de sam saluador de briteiros. A quimtam de dom Joham Rodriguez que chamam briteiros he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo e a Redor desta quimtaam trage dom Joham Redriguez toda a ffreguezia por honrra. Em esta ffreguesia som çinquo casaes seus dell e huum do esprital e sete domeens filhos dalgo e herdade de herdadores en que moram dous homeens ou tres e huum casal Reguengo del Rey que trage el em seys maraujdis e trage todo por honrra tam bem o casal del Rey como o al e trage hy sseu vigairo e nom entra hy o porteiro ergo sse nam quer chegar o seu vigairo.

Estee como estaa.

Brito — S. João de

Item freguesia de sam Johane de brito a quimtaam que chamam cabanelas foy de diogo ssoayres caualeiro e leixoua ao moesteiro dulueira deffendea o moesteiro que nom entra hy moordomo per Razom da honrra que ende auia quamdo era do caualeiro. Seia deuassa pois he de moesteiro e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se escuse por que foy de filho dalgo.

Cahide — Santa Christina de

Item freguesia de santa cristina de cayde nom ha hy honrra nem huuma estee como esta deuassa.

Caldas de Vizella — S. João das

Item freguesya de sam Johane de caldas gomãaes he honrra de martim do casall e dizem as testemunhas douuida que ha deu el Rey dom Sancho o uelho a seu linhagem. Estee como estaa por honrra.

Item no logar que chamam vilar ha dous casães de vilar̃io e trageos o moesteiro por honrra per Razom que forom domeens ffilhos dalgo. Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Caldas de Vizella — S. Miguel das

Item freguesia de sam miguel de caldas o logar que chamam lagoas ffoy herdamento de homens filhos dalgo e mandaromno ao moesteiro de villarino e ora seu linagem dos que ho mandarom trageno por honrra que nom entra hy moordomo nem peita voz nem coyma e moram hy bem noue homeens. Seia este logar todo de suso dito deuasso por Razom que he de moesteiro e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se escusem per Razom que foy de filhos dalgo.

Caldellas — S. Thomé de

Item freguesia de sam Thome de caldelas. A quimtaam que chamam melly ffoy de filhos dalgo e mandarom na a ssamdi e deffendesse pela onrra damte.

Seia deuassa e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom sse deffendam por que foy de ffilhos dalgo.

Item no logar que chamam Quintaam ha dous casaaes del Rey que forom de gomçalo de frandes e dizem as testemunhas que nom entra hy moordomo nem peitam ende voz nem cooyma e dizem as testemunhas que nem sabem ha Razom por que he.

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Calvos — S. Lourenço de

Item freguesia de sam lourenço de caluos nom ha hy homra nenhuma saluo que ha hy dous casaaes de santa cruz e dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo — Estem como estam e sabha el Rey mais do ffeito se quiser —

Candoso — S. Martinho de

Item freguesya de sam martinho de candaoso nom ha hy honrra nem huuma ssaluo que ha hy herdade o espritall e todo o al he devasso— estee como esta por deuassa toda a ffreguesia saluo a herdade do espritall ata que saibham dos privilegios —

Candoso — S. Thiago de

Item freguesya de santiago de candaonso he toda a ffreguesia deuassa ssaluo o logar que chamam vilar que he do moesteiro de arouca e dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo del Rey mem peitar lhy voz nem coyma mais nem sabem per que Razam nem desque tenpo—Seia toda a ffreguesia deuassa e o casall darouca estee como esta.

Conde — S. Martinho de

Item freguesia de sam martim do conde ha hy huum paaço de martim dade e he prouado que ho virom honrrado desque sse acordam as testemunhas e douuida de longe—sseia honrrado por que he de filho dalgo e emquamto for de ffilho dalgo —

Item na quintaam que chamam villa meiyaam criarom huuma dona e deffendesse por honrra per Razom dessa criamça que nom entra hy moordomo nem peita voz nem coyma e pero ende dam a el Rey doze varas de bragal de ffosadeira nom ousa ho moordomo ala entrar por elles — Seia deuasso e entre hy ho moordomo del Rey per todollos seus dereitos e nom se escuse pollo amadigo.

Corvite — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de coruity. O logar que chamam o paaço que ffoy quimtaam de dom Rodrigo gomeez de bliteiros he prouado que ho virom honrrado desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tempo con quatro casaees que hy estam a cabo delle. os tres som da ffilhos dalgo e huum de Joham gomez de samtarem Estee como estaa con ssa honrra.

Item a quimtaam que ffoy de martim mendez de calluos que conprou dom men Rodriguez he prouado que ha virom honrrada des que se acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo quamte ho corpo da quimtaam e nom mais e dizem as testemunhas que em quatro casaees dessa quimtaam que virom hy sempre entrar ho moordomo — A quimtaam de ssuso dita seia honrrada por que he de ffilho dalgo e em quanto ffor de ffilho dalgo e em nos casaes de susso ditos entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos asy como ssoya entrar.

Costa — Santa Marinha da

Item freguesia de santa marinha da costa em no logar de sam mamede ha quatro casaaes desse moesteiro e dizem as testemunhas que os virom honrrados desque se acordam que nunca hy virom entrar moordomo e douuida dizem que os honrrou a Rainha dona Tareyja e que ha ende cartas no moesteiro — Esteem como estam e veia el Rey as cartas se quiser ou per que Razom andam honrrados —

Item ha hy huum logar que chamam o villar que he de santa maria de guimarãees e trageo a Igreja per honrra e dizem as testemunhas

que nom sabem per que Razom — Estee como estaa atees que saybam per que Razom se escusam —

Creixomil — S. Miguel de

Item freguesia de sam migel de creixemil nom ha hy honrra nenhuma—Este como estaa por deuassa —

Cunha — S. Miguel de

Item freguesia de sam migell de cuia dizem as testemunhas que a meyadade de toda a villa e del Rey Reguenga e a meyadade he de ffilhos dalgo e de moesteiros e de Igrejas a que as mandarom os filhos dalguo — E em esta meyadade dos filhos dalgo som quatro quimtaams que som de filhos e netos de lourenço ffernamdez e virom nas honrradas desque se acordam as testemunhas e per Razam destas quintaams trazem por honrra toda a villa assy ho Reguengo del Rey como todo ho all que nom emtra hy moordomo do carritell nem peita voz nem coyma saluo que entra hy o moordomo do pam pollas teigas.—Estee como estaa—

Donim — Salvador de

Item freguesia de sam saluador de doni o paaço de ffernam fernamdez Irmãao do bispo de lamego dizem as testemunhas que ho virom honrrado desque se acordam e dizem as testemunhas douuida que a terça desta freguesia he couto do moesteiro de tinbães per cartas del Rey e a outra terça he do moesteiro de adauffe e he deuassa e dam a Remda a el Rey polla voz e polla coyma. E en a outra terça ha casaães domeens filhos dalgo e outros casaaes que peitam vooz e coyma e entra hy moordomo e a terça de tinbães tragea dom Joham Rodriguez per honrra e fazem lhi ende seruiço —

Estee como esta atees que sayba el Rey mais do ffeito e quamto he sobrela terça que trage o moesteiro de tinbaaes por couto dizem que per carta del Rey chame el Rey se quiser.

Espinho — S. Martinho d'

Item freguesia de sam martinho do espiom. A quimtaam que chamam espion he de dom Joham Rodrigues e dizem as testemunhas que toda a ffreguesia he couto e honra per padrões de dom Joham Rodriguez e de seu linhagem e que nom fazem emde nenhuum foro al Rey e que sam herdades da Igreya de bragaa e de moesteiros mais nom sabem quem na coutou nem honrrou nem des que —

Estee como estaa e saiba el Rey se quiser em que maneira he coutada ou quem na coutou ou em que maneira he honrra —

Fareja — S. Martinho de

Item freguesia de sam martinho de fareia nom ha hy casa de caualeiro que se deffenda por honrra mais he prouado que em a quintaam que chamam fundo de villa iaz huum casal Reguengo del Rey e outro derdadores e pello derdadores pararom a dom gil vaasques huum quarteiro de pam por emçemçoria e hermarom o del Rey e per Razom dessa emçençoria fezerom honrra tambem do del Rey como do dos herdadores e dizem as testemunhas que ha hy tres casaaes de ponbeiro e defendeos o moesteiro por honrra per que dizem que forom de dom gil uaasquez —

Seiam todos deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e constrangam que pobrem o casal del Rey —

Fermentões — Santa Eulalia de

Item freguesia de santa olalha de forra mondaãos nom ha hy honrra nem huuma — Este como estaa por deuassa.

Figueiredo — S. Payo de

Item freguesia de sam payo de ffigueiredo a quimtaam que chamam de pedro affonsso que he de lourenço perez ffortez dizem as testemunhas douuida que aquelle cuia era parou per ella ao espritall noue teigas emtre pam e vinho e o espritall pos hy a cruz e ffez ende honrra e nom peita voz nem coyma — Seia deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom sse escuse pella ençençoria que dam ao espritall e colham ende as cruzes —

Garfe — Santos Cosme e Damião de

Item freguesia de sam cosmade de garffy dizem as testemunhas que toda a ffreguesia vi-

rom vsar por honrra desque se acordam e douuida de longe saluo sisuldi e entra hy ho porteiro em essa honrra — Estee como estaa por honrra e entre hy o porteiro e sisuldy seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item em esse sesuldy ha huuma casa de Joham Rodriguez caualeiro e dizem as testemunhas que auirom honrrada e que onrra a Redor desta casa seis casaees de moesteiros mais nom dizem per que Razom nem desquamdo — a casa estee como esta por que he de ffilho dalgo e em quamto ffor de filho dalgo—

Gemeos — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de gemeos a quimtaam que chamam caluos he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas quamte o corpo da quimtaam e nom mays. Seia honrrada por que he de ffilho dalgo e em quamto ffor de filho dalgo.

Item no loguar que chamam villa Verde ha hy huum casal de santa maria de guimarãees e outro ha hy de fernam martiz conego desse logar e outro de martim badim e forom de dordia Reimondo dona e trage nos por homrra assy como quamdo eram da dona — O casal de martim badim sseia honrrado por que he de ffilho dalgo e emquanto ffor de filho dalgo e os outros dous seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos e nom sse defenda por que foy de ffilho dalgo.

Golães — S. Lourenço de

Item freguesia de santa Ouaya de gulaaes dizem as testemunhas que toda a freguesia virom hussar por honrra ao moesteiro de santo tisso e com todo o senhorio e trage hy seu vigairo e dizem que ora nouamente des dez annos a ca que lhe faz ao moesteiro pero fernamdez caualeiro honrra daldea que chamam villa booa em que he prouado que soya penhorar o moordomo do moesteiro pola voz e polla coyma e pollos seus dereitos.

Estee como estaa por honrra de samtotisso e quamto he aldea que chamam villa boõa en que fazia pero fernamdez honrra nom na faça e entre hy o moordomo do abade por todollos seus dereitos e nom faça ende pero fernamdez honrra.

Gominhães — S. Pedro Fins de

Item freguesia de sam fiynz de gomiãees a casa dairas gonçaluez caualeiro he prouado que ha uirom honrrada desque se acordam as testemunhas quamte o corpo da casa com ssas herdades—Seia honrrada a casa e as herdades por que sam de ffilhos dalgo e em quamto forem de ffilho dalgo—

Item quatro casães que forom dorraca manteiga he prouado que quamdo eram seus que entraua hy o moordomo e ora trageos por seus gonçallo gonçalues abade de villa coua seu neto que he homem filho dalgo e trageos honrrados e em estes casãees iazem Reguemgos del Rey e tam bem os Reguengos com ho al trage por honrra. Seiam honrrados estes casaees por que som de ffilhos dalgo em quamto forem de ffilho dalgo e quamto he o Regueemgo seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey —

Gondar — S. João de

Item freguesia de ssam Johane de gondaar non ha hy honrra nem huuma — Estee como esta por deuassa —

Gondomar — S. Martinho de

Item freguesia de sam martinho de gondomar Dizem as testemunhas que toda esta ffreguesia he couto do espritall per padroens mais nom sabem per quall Rey foy coutada nem des que tempo e dizem que ha hy o moesteiro de rramduffe dous casaees em que soya emtrar ho moordomo do espritall e penhorar polla voz e polla coyma. E ganhãos martim mendez ffilho de dom meendo des dous annos a ca e fez ende honrra e nom leixa hy entrar o moordomo e faz hy pousa e ffilham aos que hy moram as palhas e a çeuada e ffazem lhes muito maal. Este como esta por couto e quamto he destes dous casaees que hy ganhou martim meendez nom seiam honrrados e entre hy o moordomo do espritall por todolos seus dereitos e sobre que lhos gaanhou hy e sobrelos seruiços chame o espritall se quiser elle martim meendez —

Guimarães

Item a villa de guimaraes em Rua de gatos as cassas que forom de martym monteiro que

som de lourenço perez e as casas que forom de maria mjgens ama del Rey e as casas em que mora gonçalo meendez que forom de esteuam meendez seu sogro e as caasas que forom de Joham pincalho que som de martim badim he prouado que sohya hi entrar o moordomo e peitaua voz e coima e dauam a ssoldada e ora nouamente tragenas por honrra des tempo del Rey e nom fazem desto Rem nem entra hy o moordomo.

Seiam deuassas todas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item ante ho forno de santa maria bem em doze casaaes que hy estam soya hy entrar o moordomo e peitauam voz e coyma e davam a soldada e ora nouamente os conigos de guimaraães tragenos por honrra e nom fazem desto Rem. nem entra hy o moordomo.

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item as casas de esteuam meendez de pinhell e ha casa que foy de mata mouros e as cassas deluira ffernamdez e as que forom de dom gill de sóo ualo com todallas outras casas que hy estam e o logar que chamam a quimtaam com quamtas casas hi ha deffendem se todas do moordomo e da soldada e dizem cuias sam casse deffendem per cartas dos Reis peroo as testemunhas nom virom as cartas as de dom gill de sóo vallo que nom sabem por que se deffende —

Seiam deuassas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos saluo se mostrarem cartas dos Reis —

Item as casas de pero ffortes he prouado que soya hy entrar o moordomo e dar a soldada e deffendeas por honrra.

Seiam deuassas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item as casas de dona maria gardal soyaas deffender quamdo era men martiz Juiz que era seu paremte e ora er deffende as pero aas vezes entra hy o moordomo.

Seiam deuassas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item ho logar que chamam paaço hu mora, martim gomçaluez fforom casas dos condes de dom meendo e de dom Joam Rodriguez e deu o conde o que hy auia aos ffrades pregadores e leuarom ende a pedra e venderom o canpo a esse martim gomçalues. E ora martim gonçalues deffendeo polla honrra que ante auya e todo ho anno vende ho vinho ffora e en tenpo do Relego vendeo dentro e nom ousa a loo entrar ho Relegueiro e perde el Rey o sseu dereito —

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item as casas que forom de duram baffara em que mora Rooy gonçaluez dizem as testemunhas que nom entra hy o mordomo e dizem que som coutadas per cartas del Rey peroo nom virom as testemunhas a carta. Estem como estam e veia el Rey a carta se quiser —

Item as casas que forom de ffernam annes e de pedre annes uerua dizem as testemunhas que nom virom hy entrar moordomo por que eram homeens boons e filhos dalgo e emuergonçauam nos os moordomos e ora er tragen nas asy seus filhos.

Seiam deuassas e entre hy o moordomo del Rey por todollos dereitos.

Item as casas de boyro dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo saluo em a casa do canto en que mora a Regateira.

Estem como estaam.

Item dizem as testemunhas que a Redor da Igreja de sam paayo levam os conigos de samta maria as soldadas des oytemta ata çem casas e nom sabem per que Razom. ergo que ouuirom dizer que ham carta per que ouuessem as soldadas duas poucas de casas peroo nom virom elles a carta mais dizem que creem que leuam elles as soldadas de mais casas e por esso nom querem mostrar a carta e disse aymda huma testemunha que ell demandando as soldadas destas casas por el Rey e teendo as ia perto de vençudas deu lhy pero esteues conigo huma punhada no Rostro e leixou as por ende a demandar e ficarom assy—

Esteem como estaam ataes que saiba el Rey mais do ffeito.

Item as casas que estam a par da adega del Rey velha contra o muro iuso he prouado que soya hy entrar o moordomo e dauam ende a soldada e ora nouamente tragenas por honrra os conigos de santa maria. E outro ssy fazem das casas de santa maria de ssoo muro e nom entra hy moordomo nem dam soldada e nom sabem as testemunhas per que Razam.

Seiam deuassas e entre hy o moordomo del Rey per todollos seus dereitos—.

Item dizem as testemunhas que des o arco

dante a casa de domingos annes ataa o arco de santa maria que nunca hy virom entrar o porteiro nem ho moordomo nem leuar ende a soldada e trage hy ssy chegador a Egreja e dizem que assy ho virom osar e dizem que ouuirom dizeer que assy fora de longo tenpo.

Esteem como estam por honrra e sabha el Rey mais do ffeito se quiser—

Item dizem as testemunhas que em a carta do fforo a que foy pobrada a villa see que dee cada casa am de dar senhos.

Infantas — Santa Maria de Villa Nova das

Item freguesia de santa maria de villa noua dizem as testemunhas que a uirom trager e husar toda per honrra ao moesteiro de santo tysso e todo o senhorio e trage hy seu moordomo e seu vigairo e dizem que ouuirom dizer que ha deu dona orraca sanchez hao moesteiro. Estee como estaa por onrra—

Infias — Santa Maria d'

Item ffreguesia de santa maria denffias nom ha hy honrra nem huuma. Este como esta deuassa —

Lanhas — S. Payo de

Item freguesia de sam paayo de laias dizem as testemunhas que he couto per padrõees e que foy de dom paay goterez e ora he de sueiro mendez e doutros ffilhos dalgo e vam ende a o Juizo de guimarãeez mais nom sabem quem acoutou nem des que tempo—Estee como esta por couto —

Leitões — S. Martinho de

Item freguesia de sam martinho de portela nom ha hy honrra nem huuma — Estee como estaa deuassa —

Lobeira — Santos Cosme e Damião de

Item freguesia de sam cosmadi ha hy huum paaço do moesteiro de souto que he prouado que soya hy entrar o moordomo e peitauam ende voz e coyma e ganhou esteuam de breteiros em tenpo del Rey dom affonsso padre deste Rey e trageo por honrra. Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus direitos pois he do moesteiro —

Longos — Santa Christina de

Item freguesia de santa cristina de longos A quyintaam que chamam longos que he de dom mendo. he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas pella fonte da murteira e ende a agua de nouall e ende a booça e ende aos tenporãos e per aqui dizem as testemunhas que virom husar a dom meendo por honrra e dizem que em esto que trage por honrra ha seete casaaes de moesteiros e de Jgrejas e doutros homeens herdadores e nom ha hi ell mais da quimtaam e dizem as testemunhas que dom meendo aJnda estendeo mais esta honrra ao logar que chamam cabreiro em que he prouado que soya entrar o moordomo del Rey e peitauam ende vóz e coyma E ora nouamente ffez ende dom meendo honrra e trage seu vigairo em todo.

A quimtaam com os termos de suso ditos per hu foe honrra de vedro este como estaa per ssas diuisões e quamte ho logar que chamam cabreiro que fez dom meendo honrra nouamente seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todolos sseus dereitos.

Item ho logar que chamam granja de Reffoyos mandou a dom men catiuo a Reffoyos e deffendea o moesteiro polla honrra que ende avia e estam a par della dous casaaes de Reffoyos em que he prouado que soya entrar o moordomo e peitauam ende voz e coyma e ora nouamente en tempo del Rey dom affonso padre deste Rey fez ende dom meendo honrra.

A grania de suso dita estee como esta e os dous casaaes de Reffoyos seiam devassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item ho logar que chamam lourĩo he prouado que soya peitar voz e coyma e deffendese per amadego peroo dam ende fossadeira al Rey —

Seia deuasso e entre o moordomo del Rey—

Item ho logar que chamam sobrado delle he de caualleiros e del de lauradores e os caualeiros honrram o dos lauradores e o seu e ha hy casaaes outros de filhos dalgo e do espritall que se deffendem por honrra.

Todo o dos filhos dalgo e do espritall estee ora como estaa e todo o dos lauradores seia

deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Mascotellos — S. Vicente de

Item freguesia de sam vincente de mazcotelos nom ha hy honrra nenhuuma—Estee como esta por deuassa e entre hy o moordomo del Rey —

Matamá — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de mata maa Quimtaam que chamam mata maa de martim carpinteiro com sete casaees que hy ha a quall foy de mestre vinçente he prouado que ha virom honrrada des que se acordam as testemunhas e douuida de longo tempo e dizem as testemunhas que ouuirom dizer que foy feita em tempo del Rey dom Samcho o uelho e ha ende hy cartas e tragena por honrra pella quintaam que ffoy dafonsso corim e em como estrema per avezam pellas cruzes que hy seem nas pedras ende pella portela de caluos e ende como vay aatas corrogueiras per ffumdo da deuesa meiyaam e ende como parte per villa noua das Infantes per porto guilhoffre e ende apresa meya e emde vaisse amagyde e emde ha deuesa da vrze e emde vaysse aa lauandeira e emde aa badiom e emde a monte moratim e emde a pedra fumduda e emde a arca velha. E esto dizem cinque testemunhas que todas moram em este logar que chamam honrra. E por que os emqueredores sospeitarom estas testemunhãs progumtarom outras de ffora deste logar conuem a saber domingos porteiro que ffoy moordomo. Disse que seemdo moordomo em tempo del Rey dom affomsso padre deste Rey emtroo em este logar que chamam honrra e penhorou hy polla voz e polla coyma.

Item paay perez dito malueiro disse que el penhorou hy eno logar que chamam outeiro. E disse em todo como domingos porteiro e a deu e disse que elle viuera com nuno martinz conigo que era homem grande e ançiaam e disse que lhe ouuira dizer que nom deuia hy aauer homrra nem huuma mais que Joham ffernandez que ffoy Juiz de guimarãaes avya hy huuma herdade que depois ouue mestre vinçente. e porque era Juiz auiam delle medo os moordomos e ffoy assy honrrado e depois er veo mestre viçente e foy honrrado e acreçentando em homrra em tempo del Rey dom Sancho postumeiro e disse esta testemunha que sabia quando nom avia hy o paço de mestre Viçente e disse que no Registo ssee que peitem voz e coyma desto que chamam honrra.

Item martim barrall disse em todo como domingos porteiro e disse que ora nouamente penhorou el hy e leuou luytosa de huum villaaom que morreu em ho logar que chamam o Ribeiro em huum casal de santa maria que he mais a demtro per aquello que chamam honrra ca o outeiro.

A quimtaam e os casaaes dos filhos dalgo seram homrrados por que som de filhos dalgo em quamto forem de ffilhos dalgo e todo ho al seia deuasso e emtre hy o moordomo del Rey por todos seus dereitos —

Mesãofrio — S. Romão de

Item freguesia de sam Romão nom ha hy homrra nem huuma — Estee como estaa por deuassa —

Moreira dos Conegos — S. Payo de

Item freguesia de sam payo de villa coua dizem as testemunhas que ha hy huum couto de santa maria de guimarãees per padroens mais nom sabem per quem ffoy coutado nem des que tenpo — Estee como estaa por couto —

Nespereira — Santa Eulalia de

Item freguesia de santa olalha de nespereira nom ha hy honrra nenhuuma — Estee como esta —

Oleiros — S. Vicente d'

Item freguesia de sam vinçente doleiros a quintaam que chamam do paço que ffoy de pero Raamirez caualeiro e ora he do moesteiro de lomar he de creligos e de lauradores e tragea o moesteiro por honrra con dous casaaes que hy ha por que ffoy de filhos dalgo — a quimtaam e estes dous casaees seiam deuassos e entra hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos pois saam de lauradores e de clerigos e nom se deffendam por que ffoy de ffilhos dalgo.

Item ho casal de çima de villa e o de villa

e o do telhado dizem as testemunhas que pararom por elles ençençoria ao esprital e deffemdeos porem o espritall do moordomo da voz e da coyma — Sseiam deuassos a entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos e nom se escusem pella ençençoria que dam ao esprital

Item todolos outros casãees desta villa som de moesteiros e de igreias e tragenos todos per honrra por que forom de filhos dalgo. Seiam deuassos por que som de moesteiros e de Igrejas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se escuse por que ffoy de filhos dalgo —

Paços — S. Vicente de

Item freguesia de sam viçente de lestoso. lestosoo he prouado que soya hy entrar maiordomo penhorar polla voz e polla coyma e pollos dereitos del Rey em tenpo del Rey dom affonsso postomeiro e pero fernandez de paaços que ho Soya deffender por honrra desenparou se delle e ora os lauradores que hy moram deffendeno por honrra e toda a villa he herdade de moesteiros e de lauradores saluo um casal que foy de domingos iohãis mouro.

Seia todo deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item a quimtaam de pero fernamdez que chamam paaços e outra casa de pero lourenço vençelho a cabo dellas ha sete casaaes de moesteiros e dous derdadores e trage todo pero ffernamdez por honrra que nom entra hy o moordomo mais chega hy o porteiro de guimaarãaes mais nom dizem as testemunhas des que tenpo fez esta honrra nem per que Razom —

Estee como estaa.

Paraiso — S. Miguel do

Item freguesia de sam miguell de negrellos a quimtaam que foy de Joham uerua e ora he de badim e de seus netos he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douujda de longo tempo quante a quimtaam com ssas searas e com sas herdades—Seia honrrada por que he de ffilho dalgo e em quamto ffor de filhos dalgo.

Penacova — S. Martinho de

Item santa maria de pena coua a quimtaam que chamam de pena coua que he domens ffilhos dalgo he prouado que ha virom homrrada desque se acordam as testemunhas quamte a quimtaa com ssas searas — Seia homrada por que he de ffilhos dalgo e em quamto ffor de ffilho dalgo.

Item ha hy outra quimtaam que chamam froyãees e he domeens que nom som filhos dalgo mays peõees melhorados e tragena por honrra mais nom sabem as testemunhas per que Razom Seia esta quimtaam deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todos llos seus dereitos e nom sse escuse per homrra —

Pencello — S. João de

Item freguesia de sam Johane de pensello nom ha y honrra nenhuuma — Seia deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Pentieiros — Santa Eulalia de

Item freguesia de santa olalha de penteeiros nom ha hy honrra nem huuma — Este como esta por deuassa entre hy o moordomo del Rey.

Pinheiro — Salvador de

Item freguesia de sam Saluador de pinheiro nom ha hy honrra nem huuma. Estee como esta por deuassa —

Polvoreira — S. Pedro de

freguesia de sam pero de poluoreira e casa que ha nome o rribeyro que foy de martim esteuez botelho he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douujda de longo tempo —

Seia honrrada por que he de ffilho dalgo e em quanto for de filho dalgo —

Item a casa de mor duraaez em que ella mora dizem as testemunhas que ha uirom honrrada dos seus dias que nom virom hy entrar moordomo. pero dizem as testemunhas que se ella morasse em guimarãees que hy entraria o moordomo en a casa e nom entra en esta.

Estee como esta.

Item a quimtaam de Rio de moinhos que foy de Joham pipas deffendesse per amadego que nom peita voz nem coyma —

Escusesse se o criado he filho dalgo ou lidemo

Item o casal que chamam de Villa meyaam he prouado que soya pagar voz e coyma e deuo dom giralldo abaade de poluoreira a dom gill e des emtam nom emtra hy moordomo —

Seia honrrado por que he de filho dalgo e em quanto for de filho dalgo —

Item o luguar que chamaaom dos homiziãaes he prouado que soya a peitar voz e coyma e emtraua hy o moordomo e ora em dias deste dom pedre annes faffiam que amda por meirinho nom leixa hy emtrar o moordomo

Seia deuasso e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Ponte — S. João de

Item freguesia de sam Johane de ponte dizem as testemunhas que he couto per deuisões e que he de Santa maria de guimarãees e dizem douuida que ho coutou Rey dom affonsso primeiro e dizem as testemunhas que ora nouamente entra alla o moordomo del Rey a demandar a loytosa e dizem que nunca ho hy virom entrar se nam desque ora martim affonsso teue a terra. Estee como estaa por couto e nom entre alla o moordomo del Rey pois nom soya ala entrar.

Pousada — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de pousada ha hy hum casal de dona mayor doutiz e mora em elle e trageo por honrra.

Estee honrrado porque he de ffilho dalgo e em quamto for de filho dalgo —

Item no logar que chamam villa pedri som tres casaees do moesteiro de sandi que he prouado que dam al Rey senhas gualinhas primeiro dia de Janeiro e tragenos por homrra os de sam lourenço por que forom delles de seu linhagem.

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se deffendam por que forom de ffilhos dalgo —

Item ho casal que chamam porto carreiro que he de sandi e deffende no estes de sam louremço por honrra e peroo nom ffoy dessa avoenga.

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos — (1)

Prazins — Santa Eufemia de

Item freguesia de santa Offemea de ffys. A quimtaam que chamam o telhado de ffyz que he darouca he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas por que dizem que criarom hy dom martinho sanches — Estee como estaa —

Prazins — Santo Thyrso de

Item freguesia de samtotisso de prazy. A quimtaam que chamam vlueira que foy de domingos Viçente he prouado que soya ende peitar voz e coyma e dizem as testemunhas cãa ouue dom meendo daquelles cuia era sen Razom e per fforça e que em huma herdade santa maria de guimarãees he de lauradores que he a par dessa quimtaam de que soyam peitar voz e coyma. e entraua hy o moordomo e fez hy dom meendo hum paaço e trage o paço e a quimtaam por honrra des tempo del Rey dom affonsso padre deste Rey e per Razom da honrra desta quimtaam e deste paço e da pousa que hy fazem Reçebe el Rey muyto dano en no seu Reguengo que hy jaz de guisa que lhe soyam ende a dar sessenta moyos de vinho e nom lhe dam ora dez — A quimtaam de suso dita estee como estaa e seu herdamento e todo o al seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e quamto he sobrela casa chame el Rey se quiser por que a ffez sobrelo seu Regucemgo —

Item ho casall que chamam de Requeyxo era de Joham paaez de briteiros he prouado que entraua hy o moordomo e peitauam ende voz e coyma e ffez esse hy huuma casa e huuma vinha e nom entra hy o moordomo des entom e per Razom dessa casa e dessa vinha tolhem a el Rey o quarto de huuma ffonte que naçe em a vinha da quall fomte era del Rey o quarto — Estee como estaa por que he de filho dalgo e emquamto for de filho dalgo. E sobre la fonte chame el Rey se quiser —

---

(1) Hoje esta freguezia está extincta e incorporada na de Balasar, como já dissemos.

Regilde — Santa Comba de

Item freguesia de santa coomba A quimtaam que chaamam Ragildi que he de dom martinho he prouado que ha virom homrada desque se acordam as testemunhas e douuida de lomgo tempo por termos deuisados e dentro em estes termos ha casaaes de dom martinho e de moesteïros e de herdadores e de caualeiros e todos os trazem por homrra e leua ende os seruiços saluo os dos caualeiros — Estee como estaa por honrra per ssas diuisõees de suso ditas.

Item a quimtaam do outeiro que he de fernam de baruosa e de martinho dade he prouado que a virom homrrada desque sse acordam as testemunhas e douuida de longe quamte o corpo da quimtaam — Seia homrrada por que he de ffilhos dalgo e em quamto for de filhos dalgo —

Rendufe — S. Romão de

Item freguesia de sam Romãao de Ramduffe a quintam que foy de dom egas lourenço de cuja he que ffez em huum sseu casal he prouado que ha virom honrrada des que se acordam as testemunhas cante a casa. Seia honrrada por que he de ffilho dalgo E em quamto ffor de filho dalgo.

Item a quimtam de pero louremço vemçelho he prouado que a uirom honrrada des que se acoordam as testemunhas e douujda de longo tenpo e tragena por honrra pella sesegua velha que ffoy do moyo da Igreja e ende per Rodizẽos e ende per formigas e ende per uentossela e ende pollo carualho da alagoa e ende aa portella de castreira e ende aa ffonte do couso e dizem as testemunhas que por aqui a virom husar mais nom sabem quem na honrou nem des que tenpo. E dentro em esto que tragem por homrra moram quatorze homens delles do esprital e delles de moesteiros e delles herdadores e delles Regaengos e nom ha hy pero veençelho senom esta quintaam e trage todo por honrra e traze hy seu vyguairo e nom leixa hy entrar mordomoo nem porteiro se nom quamdo nom queer chegar o sseu viguairo que emtra hy o porteiro — Este como esta por honrra.

Ribeira — S. Verissimo da

Item freguesia de sam vereixemo de Ribeira a quimtaam que chamam a Ramada era della de vilario e della de lourenço farraz e ffoy dessa avoenga e a de vilario tragea louremço farras emprazada e he prouado que ha virom honrrada desque sse acordam as testemunhas e douujda de longo tempo e per Razom desta quimtaam tragia louremço ffaraz por honrra nouee casaees que hy ha de moesteiros e de herdadores. Peroo nom he nenhuum dessa auoenga e tragia outrosy toda a ffreguesia por honra que nom leixaua hy entrar mordomo nem porteiro saluo se nom queria chegar o seu chegador que entraua hy ho porteiro e dizem as testemunhas que nom sabem per que Razom he feita esta honrra — Estee como estaa.

Ronfe — S. Thiago de

Item freguesia de santiago de Rauffe dizem as testemunhas que he couto de belmir per padrõees e per marcos e dizem que ffoy de dom ponço e trage hy seu Juiz e seu chegador e entra hy o porteiro quamdo nom quer chegar o chegador e entra hy o meirynho a ffazer Justiça —

Estee como esta por couto.

Ruilhe — S. Payo de

Item freguesja de sam payo de Roilhe nom ha hy honrra nem huuma outra e he toda daffonsso Rodriguez ca lho deu el Rey em escambho — Estee como estaa —

Ruivós — S. Pedro de

Vide infra **Sande** — S. Clemente.

Sande — S. Clemente de

Item freguesias de sam clemente de sandi e de sam pedro de Runhoos. A quimtaam que chamam sandi he prouado que ha virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tempo per termos e per diuisõees e demtro em estes termos Jazem oyto casaaes de moesteiros e de Egreias e ffernam de sandi cuia esta quimtaam he nom ha hy casal nenhum e trage todo esto honrrado e trage hy seu vigairo.

Estee como estaa por honrra pollas diuisões de suso ditas —

Sande — S. Lourenço de

Item freguesia de sam lourenço de ssandi A quimtaam que ffoy de Roy çancada e ora he de seus filhos. he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testeemunhas e douuida de longe e per Razam desta quimtaam honrra quatro casaaes que hy estam do moesteiro de sandi. huum da Igreja de sam lourenço peroo nom ha elle hy mais da quimtaam e as searas—

Esteem como estam —

Item no logar que chamam gramança ha quatro casaaes da ordem dauis e dous do moesteiro de sandi e tragennos honrrados e trage hy auis sseu chegador e dizem as testemunhas que nom sabem per que Razom.

Esteem como estam atees que saibam mais do feito —

Item no logar que chamam carrelos mayores ha quatro casaaes de ssandi que hy mandorom filhos dalgo e dous domeens herdadores que forom de filhos dalgo e deffendeos todos pella honrra que avia ante quamdo eram dos filhos dalgo.

Seiam deuassos e entre hy o mordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item ho casall que chamam da carreira que he de martim lourenço tabelliom de braga deffendeo ell por honrra e nom sabem as testemunhas per que Razom —

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Sande — Santa Maria de Villa Nova de

Item freguesias de santa maria de villa noua e de sam martinho A quimtaam que chamam santarem som dous casaaes huum he de bragaa e outro da Igreja de vila noua e tragem nos honrrados per Razom que dizem as testemunhas douuida que forom de filhos dalgo e dizem as testemunhas douuida que em tempo del Rey dom sancho pustumeiro entrou hy huum moordomo e matou pedro çanfanho — Seiam deuassos e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom sse escuse por que ffoy de filhos dalgo —

Item huum casal em ho logar que chamam Riael de Jusaaom que he da egreia de villa nouã trageo a Igreja por homrra por Razom que dizem as testemunhas douuida que ffoy de filhos dalgo — Seia deuasso e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se escusem por que foy de filhos dalgo

Item o casal que chamam Rial de ssusãao defemdesse per amadégo—Escusesse se o criado foy lidimo ffilho dalgo —

Sande — S. Martinho de

Item freguesia de sam martinho de samdi nom ha hy cassa de caualeiro que sse deffemda por homrra mais dizem as testemunhas que esse moesteiro trage por homrra pella pedra que estaa alem do casal do foro e ende pela fonte que estaa tras casa de Joham do foio—e ende ao Ribeiro de ffeueros e ende ao monte de Vilariño como uerte augua contra ho moesteiro e per aqui a uirom husar ao moesteiro por honrra mays nom sabem quem a honrrou nem des que tempo e dentro en estes termos jazem sete casaaes Estee como estaa com ssa onrra pellas diuisões de suso ditas.

Sande — S. Martinho de Villa Nova de

Vide supra **Sande** — Santa Maria de Villa Nova.

S. Torquato

Item couto de sam torcade he per padroens e dizem as testemunhas douuida que ho coutou El Rey dom affonsso primeiro — Estee como esta por couto —

Item freguesia de sam torcade no logar de sagady nom ha hy honrra nenhuuma — Estee como estaa por deuassa e entre hy o moordomo del Rey —

Selho — S. Christovão de

Item freguesia de sam cristauaom de Riba de sselho — a quimtaam que chamam outeiro lauado que ffoy de Orraca manteiga he prouado que quamdo era sua entraua hy o moordomo e peitauam ende voz e coyma e depois ouuea gonçallo trauanca e des entom nom entrou hy e dizem que ouuirom dizer que el Rey dom affomsso lhe deu carta per que lhe nom entrasse hy—Seia honrrada por que he de filho dalgo e enquamto ffor de filho dalgo —

Selho — S. Jorge de

Item freguesya de sam Jorge dizem as testemunhas que he toda deuassa saluo quamto iaz hy de varzeela que e da ffreguesia de negerlos — Este como esta por deuassa saluo aquello que hy iaz de varzeela —

Selho — S. Lourenço de

Item freguesia de sam lourenço de Riba de sselho nom ha hy honrra nenhuuma — Estee como estaa por deuassa entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Serafão — S. Julião de

Item freguesia de sam Juyãao de calafaao nom ha hy honrra nenhuuma — Estee como estaa por deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Serzedo — S. Miguel de

Item freguesia de sam miguel de çerzedo nom ha hy homrra nenhuma saluo que ha hy santa cruz dous casãaes e tragem os homrrados e dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo — Esteem como estam por que som de santa cruz atees que sabha el Rey per que Razom ssomrram os de santa cruz —

Sever — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de seuer a quimtaam que chamam o paaço dizem as testemunhas que a virom honrrada quante o corpo da quimtaam desque sse acordam e douuida de longe — Estee como estaa por honrra esta quimtaam —

Item a quimtaam que chamam sseuer hu morou Pero perez deffemdesse per amadego— Escusesse seu criado he filho dalgo e lidimo

Silvares — S. Clemente de

Vide infra **Silvares** — S. Martinho.

Silvares — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de Siluares a casa que chamam ponball que he de Juyaaom durãez. e a quimtam que chamam ffrogã que he de gomez fernandez caualeiro dizem as testemunhas que as virom honrradas desque sse acordam quante o coorpo das casas — Esteem como estam por honrradas —

Silvares — S. Martinho de

Item freguesias de sam martinho e de sam crimente de siluares A quintaam que chamam siluares que ffoy de Roy de nomães he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longe e dizem as testemunhas que uirom husar estas freguesias anbas por honrra com esta quimtaam como parte pello couto dantenym e enda a portella daires e ende a portella do arranhadoiro e ende a lamela e ende a pedra falcoeira e ende aa Ribeira da balsa e ende ao braço da carualha e ende aa pedra da hurgeira e ende ao heruedeiro e ende aa pedra encaualgada e ende ao liãrelho e dizem que per estes termos a uirom husar a Roy de nomães e a seu linhagem e er dizem que tras estes thermos iazem muitos casaaes de moesteiros e de Igrejas e de herdadores pero en os casaaes que hy ha samtotisso mete hy o moesteiro seu vygairo e en todo esto nom entra porteiro senom quamdo nom quer chegar o ssenhor da honrra.

Estee como estaa por honrra por ssas diuisõees.

Souto — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de souto. A quimtaam que chamam penela que he de dom gomez e a que chamam a torre he prouado que as virom honrradas desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo quante as quimtaas e sas searas e en todo o al da ffreguesia entre moordomo saluo nas herdades dos filhos dalgo.

Seiam honrradas por que som de filhos dalgo as quimtãs e as herdades e en quamto forem de ffilho dalgo —

Souto — Salvador do Mosteiro de

Item freguesia de sam saluador do moesteiro de souto a quimtãam que chamam sobrado qúe ffoy de lourenço gomes e de martim gomez douteiro he prouado que ha virom homrrada

desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo quamte o corpo da quimtaam — Seia honrrada por que he de filhos dalgo e em quamto ffor de ffilho dalgo —

Taboadello — S. Cypriano de

Item freguesia de sam cibram de tauoadello a casa que chamam ponbal e o casal do ladrido he prouado que emtrou hy o moordomo e peitaua voz e coyma e essa casa do ponbal trage Regueengo del Rey e ora em tempo deste Rey conproou gomez ffernamdez essa casa e esse casal e faz homrra tam bem do Regueengo como do all.

A casa e o casal de ssuso dito seiam honrradas por Razom que he de fidalgo e em quamto for de ffilho dalgo e o regueengo del Rey seia deuasso e emtre hy o mordomo del Rey e sobrela conpra chameno se quiserem por que conprou o Regueemgo.

Item o casal que chamam da carreira que foy do chamtre dom martim paaez e he prouado que peitaua voz e coima e emtraua hy o moordomo e ora he de martim Rodriguez badim e trageo por honrra e nom entra hy moordomo.

Seia honrrada por que he filhoo dalgo e em quanto for de filho dalgo.

Tagilde — Salvador de

Item freguesia de samta maria de tagildi A quimtaam que chamam as quimtaams que foy de dom gil martiz he prouado que a vyrom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo e per Razom desta quimtaam honrra dous casaees que estam a par della da Igreja de Tagilldi — Estee como estam —

Item a quimtaam que chamam santiago de padroso que foy de vincente Rodriguez de penella he prouado que ha virom honrrada desque sse acordam as testemunhas e douuida de longe e per Razom dessa quimtaam tragem toda a villa por honrra e ha hy noue casaees de moesteiros e de igreias que tragem outrosy por honrra e em essa villa nem em esses casaees nom emtra o moordomo nem porteiro saluo se nom quer chegar o seu chegador que entra hy o porteiro — Estee como estaa.

Urgezes — Santo Estevão d'

Item freguesia de santo esteuam dulgeses he Quimtaam que chamam vlgesses he prouado que ha virom honrrada des que sse acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo quamte a quimtaam com seus casaees — Seia honrrada por que ssom de filhos dalgo e Emquamto forem de filhos dalgo —

Item a quimtaam que chamam daldea que ffoy de pero Nuneez he prouado que ha virom honrrada desque sse acordam as testemunhas quante o corpo da quimtaam e dizem as testemunhas que en o cortinall e na vinha e em todo o al qui ha a rredor dessa quimtaam em todo soya emtrar o moordomo e des tenpo del Rey dom sancho postomeiro ffezerom honrra de todo — Seia honrrada a Quintaam per Razam que he de filhos dalgo e em quamto ffor de ffilho dalgo e todo ho al que hy ha a Redor desta quimtaam seia deuasso e entre hy o mordomo del Rey por todolos seus dereitos —

Item ho logar que chamam quimtaam hu mora Cillaoo e domingos pãez lauradores ffoy domeens ffilhos dalgo e que ora he de moesteiros e de Jgrejas e tragena por honrra e nom emtra hy moordomo nem peita voz nem coyma—Seiam deuassos e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se deffendam por que ffoy de filhos dalgo

Item outro logar que chamam quintaam hu mora Joham soares ssom dous casaees huum de santa maria de guimarãees e outro de santa cruz e tragenos por honrra que nom emtra hy o mordomo nem peitam voz nem coyma e mais nom ssabem quem nas omrrou nem des que tenpo. O casall de santa cruz estee como esta attaa que veia el Rey os priuilegios e o de santa maria seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus direitos

Villafria — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria e de sam saluador de Villa fria nom ha hy honrra nenhuma—Estee como estaa por deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todolos seus dereitos.

Vizella — Santo Adrião de

Item freguesia de santa draaom de Riba de uizella a quimtaam que chamam lourosa ffezea

dom vasco martiz en huum seu casal que lhy ficou de ssaa madre em que moraua huum Jugueiro e ffez hy gram quimtaam e paços muitos em tempo del Rey dom afomso padre deste Rey e fez ende homrra e per Razom desta homrra ffez homrra duum alqueidoom que chamam siluares e doutro que dizem burgo em os quaees he prouado que soya entrar o moordomo e peitauam voz e coyma e ora nom entra hy e em esto que ffez homrra moram noue homeens e quatro molheres — a quimtaam com ssa herdade seia homrrada por que he de ffilhos dalgo e em quanto ffor de filho dalgo e o logar que chamam siluares e que chamam burgo e todo o al que homrraua seiam deuassos e emtre hy o moordomo del Rey por todolos seus dereitos —

Item a quimtaam que chamam de lourosa que chamam quimtaam velha que he de dona aldonça e de ffernam de baruosa he prouado que ha virom homrada desque se acordam as testemunhas douuida de longe — quante o corpo da quimtaam e nom mais — Seia homrrada por que he de ffilhos dalgo e em quamto ffor de filho dalgo —

Vizella — S. Faustino de

Item freguesia de sam frausto de Riba dauizella a quimtaam que chamam bemguada que he do moesteiro de vilarimo tragea emprazada fernam de baruosa e tragea homrrada com cinquo casaaes que som hy a Redor com muitos herdamentos que hy ha de erdadores e ganhoua e conproua o moesteiro e dizem as testemunhas douuida que ffoy de filho dalgo e depois que ha ouue o moesteiro trouxeromna sempre emprazada ffilhos dalgo e per Razom da honrra que fazem desta quimtaam sobre dita que nom foy ergo huum casal som astragados bem dez casaaes del Rey que a Redor della ha que nom podem guareçer hy e estam em ora desse irem ende por mal que lhes faz fernam pires e os que com ell pousam.

E quamto he a quimtaam e os herdamentos que trage fernam de baruosa. Estee como estaa emquanto os trouxerem filhos dalgo e o al seia todo deuasso e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos nem façam ende força aos homens del Rey que moram a Redor—

Item ho casall que chamam bouças que mandou dom martinho fernandez ao moesteiro de vilarino he prouado que he delle Reguemgo de que dam a el Rey dous soldos por dereitura e seu quinhom de pam e ssoya hy entrar moordomo e çegou duram martins em tempo del Rey dom Sancho postumeiro e des emtom nom entrou hy

Seia deuasso e entre hy ho moordomo del Rey por todos los seus dereitos.

Item a quimtaam que chamam çeleirõo que he do moesteiro darouca. he prouado que he ende huma parte grande del Rey de que lhi dã huum bragal por dereitura seu quinhom do pam e trageo o moesteiro por honrra —

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Vizella — S. Jorge de

Item freguesia de sam Jorlle de Riba de Vizella a quintaam que chamam çela he a meyadade de loruam e a meyadade do espritall e dizem as testemunhas que ha virom trazer por honrra desque se acordam—Estee como estaa.

Item a quimtaam que chamam gosendi que he de martim minguez micha e doutros homeens dizem as testemunhas que ha virom trager por honrra desque se acordam que nunca hy virom entrar moordomo mais nom sabem per que Razom e moram hy quatro homeens— Seia todo esto de suso dito deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Vizella — S. Payo de

Item freguesia de sam payo de Riba de vizela a quimtaam que chamam carrall que foy de esteuam veegas ficou a ponbeiro e per Razom da sesta parte que hy ham os filhos tragena toda per honrra assy como ha ante tragia esteuam veegas per Razom desta quimtaam honrra huum casall que hy estaa de sam lourenço de caluos. a sesta parte que he ffilhos dalgo e emquamto ffor de ffilhos dalgo seia honrrada e todo ho al, com ho casal seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e nom se escuse polla honrra que auia quamdo era de ffilho dalgo nem se escuse o casall pois he de Igreja —

Item no logar que chamam Penso som tres casaees que fforom de martim gonçalues da Ramada caualeiro e conprou os pero moniz mercador e deffendiaos pella honrra que ende

auiam e ora trageos martim Rogel do porto por honrrados outrossy — Estem como estam por honrrados por que os conprou de martim gil e em quamto fforem de ffilho dalgo.

Calvos — S. João de

Item freguesia de sam Johane de calluos o paaço que foy de Reimom perez e ora he de martim dade Dizem as testemunhas que ouuirom dizer que os herdadores o derom a Reimom perez por tal que os deffendesse do moordomo E por esta Razam tragem por honrra a Redor desse paaço por deuisões em que moram seis homens e çinque molheres.

Estee como estaa.

Item a quimtaam que chamam do paraiso he do moesteiro de Rooriz he prouado que a uirom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de longo tempo —

Estee como estaa.

Item ha hy dous casaaes que comprou martim badim dauoenga dessa molher E he prouado que soya hy entrar o moordomo e dauam a fossadeira. E desque os comprou nem dam ende a fossadeira nem entra hy o moordomo—

Estee como estaa — (1)

Castellões — S. João de

Item freguesia de sam Johane de castelláaos a quimtaam que foy de dom egas picamilho he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas quamte a quimtaam e nom mais —

Seia honrrada por que he de ffilhos dalgo e en quanto ffor de ffilho dalgo —

Item a quimtaam que chamam tortio e o herdamente que ffoy de martim amado he prouado que soya hy entrar o moordomo e peitauam ende vooz e coyma e dauam al Rey huum alqueire de milho dencentoria e Reçebeu dom esteuam de ffreitas por ffilho e ficou lhy ende esta quimtaam e este herdamento e ffez emde honrra des tempo del Rey dom sancho prestumeiro e nom daa desto al Rey Rem.

Seia deuasso todo esto e entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos e pollas cousas de suso ditas e sobre quamto he que ho ganhou dom esteuam chameo el Rey se quiser e seus hereos —

Item a quimtaam que chamam espiam que ffoy de dom esteuam he prouado que a virom homrada des que se acordam as testemunhas

Seia homrrada por que he ffylho dalgo e emquamto for de ffilho dalgo —

Item de varzelas he prouado que dam al Rey sete alqueires de pam e loitosa deçençoria e comprou hy garçia mendez caualeiro desta herdade que este fforo faz. e fez ende honra e ora seus ffilhos tragen na por honrra e leuam ende a loytosa.

Seia deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos sseus dereitos e em quamto he sobrella gaanhadea chame el Rey se quiser—(1)

Freitas — S. Pedro de

Item ffreguesia de sam pedro de ffreitas A quimtaam que foy de dom diago aires que chamam ho paço he prouado que a uirom honrrada desque se acordam as testemunhas douuida de longe quamte o corpo da quimtaam estee prouado que iusso asso esta quimtaam ha dous casaaes Regaengos del Rey huum que ha nome da seruiçaria e outro de pero argijmondiz e destes dous casaaes soya hir a carreira pera a Igreja e pera ho monte per a par da quimtaam hu ora esta ho pomar nouo e tolherom na ende des tenpo del Rey dom sancho pustumeiro e nom se seruem per hy os casaaes e faz lhis gram mingua e dizem as testemunhas que ora nouamente filhou fernam de ssandi hua peça de herdamento do casall de pedro argimondiz e meteo na seara da vinha e fez ende homra e tolhe ende o seu dereito a el Rey.

A quintaam seia honrrada per Razom que he de filho dalgo e enquamto for de ffilho dalgo e enquamto he dos casaaes que lhi tolherom a carreira e do herdamento Regaemgo que filhou fernam de sandi chameo el Rey se quiser e pero aquell herdamento que filhou do casall Regaengo seja deuasso e entre hy ho moordomo del Rey —

Item a quimtaam que chamam do coruo que ffoy de dom esteuam de ffreitas e que he de fernam de sandi he prouado que em quamto

(1) Esta freguezia está descripta no *Couto de Nandim.*

(1) Descripta no *Julgado de Freitas.*

see a quimtaam e ho pomar e as deuesas dessa quimtaam que he todo Regaengo del Rey de sesto he prouado douuida que en o coruo auia quatro casaaes do moesteiro de ssouto e que dauam delles al Rey huum sesteiro de castanhas secas e huum almeirega no anno ao moordomo e peitauam ende a uoz e coyma e dauam ende feiyões e payço al Rey e douuida diserom que sabem quamdo as canbou dom esteuam de ffreitas ao moesteiro e que meem coytello que era moordomoo pedio a dom esteuam as castanhas e mandou lhy dar por ellas huum ssaco de milho e dizem outrossy de vista que na seara da vinha jaz Reguemgo del Rey de terço E des tempo de Rey dom ssancho prestumeiro fez ende dom esteuam de ffreitas honrra e tragea assy fernam de ssandy —

A quimtaam com todallas cousas de suso ditas seja deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e quamte sobre o que he Reguengo chame el Rey se quiser sobrela quimtaam e sobre todalas cousas de suso ditas —

Item en o lugar que chamam a ssouereira ha huuma casa de esteuam fernamdez escudeiro que esta iuso contra a vinha he prouado que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas e douuida de vedro e dizem as testemunhas que esteuam fernamdez acreçentou esta honrra pello Regengo del Rey e fez hy huuma coz̄ia e que esteuam fernamdez ha a cabo desta quintaam dous casaaes que tem as casas no Reguengo del Rey e fez de todo honrra des tenpo del Rey dom affomsso prestumeyro e per Razom desta honrra perde el Rey huma agua que naçe e uem pello seu Reguengo e metea esteuam ffernamdez en a honrra e nom leixa della husar aos do Reguemgo e perde per hy el Rey muito de seu dereito.

A casa de suso dita que estaa contra a vinha seia honrrada per Razom que he de ffilho dalgo e em quamto for de filho dalgo e a coz̄ia e os dous casaaes que esteuam ffernamdez onrrou e acreçentou pello Reguemgo del Rey seia todo deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e a ffonte seia deuassa outrossy e quanto he sobrelo Reguemgo e ssobrela ffonte chameo el Rey se quiser

Item a quimtaam que ffoy de Joham paez que ffoy juiz de ffreitas escusase per amadego. escussesse se ho criado foy ffidalgo e lidimo

Item a quimtaam que ffoy de diogo ffernamdez he prouado que entraua hy o moordomo e ora he de lauradores e deffendem na por que foy desse diago ffernamdez que era filho dalgo. peroo em seu tempo dizem as testemunhas que entraua hy o moordomo —

Seia deuassa e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos —

Item dous casaaes que chamam os paaços que som Reguemgo del Rey he prouado que em tempo del Rey dom affomso prestomeiro entraua hy o moordomo e deffēmdia os martim de freitas que ho nom leixaua hy entrar e ora her deffendem nos assy seus filhos e tragen nos por onrra.

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e quamte sobrelo Reguengo chame el Rey se quiser —

Item no logar que chamam a portella conprou fernam de sandj huma herdade de Joham martinz e outras de bertholameu çoudio em outros logares he prouado que eram Reguemgas del Rey e ffez ende honrra e nom daa ende al Rey nada.

Seyam deuassas e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e quamte sobrela honrra chame el Rey se quiser. (1)

Gandarella — Salvador de

Item freguesia de sam saluador de gondarella no logar que chamam carualho. tres casaaes de çerzedello e em gondarella de ssusaa e de Jusaa dous casaaes de çerzedello. he prouado que todos estes peitam vooz e cooima e defendeos pedrafonsso Ribeiro que nom entra hy moordomo mais chega nos pello porteiro—

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos — (2)

Gonça — S. Miguel de

Item freguesia de sam miguell de gonça A quimtaam que ffoy de fernam ffernamdez escudeiro e este ora de esteuam fernamdez seu filho dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo e tragen na por honrra —

Seia honrrada por que he de filho dalgo e em quamto for de ffilho dalgo —

---

(1) Descripta no *Julgado de Freitas*.

(2) Descripta no *Couto de Nandim*.

Item A quimtaam que chamam Riall dizem as testemunhas que ffoy domeens filhos dalgo e ora he Ja em poder de homeens lauradores e por que estes homeens som taaes que nom uingam honrra e som parentes de gil barriga e de martim Rodriguez de negrelos e tragen na esses caualeiros por honrra e peroo nom ham elles hy rem. E fora desta quintaam que tragem por honrra ffez gil fagundiz huuma casa sobre onze casaaes que el Rey hy ha ora nouamente en tempo del Rey dom affomsso prestumeiro e ffez ende honrra e per Razom destas honrras perde el Rey muytos dos seus dereitos destes casaaes.

A casa que ffez gil fernamdez estee como estaa por que he de filho dalgo. e enquamto for de ffilho dalgo e per que ha ffez huu nunca esteuera casa sobrelo Reguemgo del Rey chame el Rey se quiser. Riall e todo o all que hy tragiam por honrra seja todo deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos—

Item ho logar que chamam a botoca. criarom gill ffagundiz caualeiro em huma casa e per Razom dessa criamça ffezerom honrra bem de dez casaaes que hy ha peroo dizem as testemunhas que en tempo de Rey dom affomsso padre deste Rey entrou hy martim esteuez moordomo e leuou ende a loytosa pera El Rey e ameaçarom no porem peroo leuou ha el.

A casa hu criarom gill fagumdiz escusasse e todo ho all da batoca seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item a quintaam de semdi que he dum laurador Refferta que nom entre hy ho moordomo peroo entra hy e Refferta o el peroo nom dizem as testemunhas porque ho Referta.

Seia deuassa e emtre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos.

Item a hy huma casa que chamam ffigueiras he prouado que soya hy entrar ho moordomo e depois ganhou a ho abade de zerzedello e ffazia ende honrra e ora he da Igreja de guimaraeez e manda que entre hy o moordomo.

Seia deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos — (1)

(1) Esta freguesia está descripta e comprehendida no *Julgado de Freitas*.

Gontim — Santa Eulalia de

Item freeguesia de samta ouaya de contim nom ha y homrra nenhuma=

Estee como esta por deuassa. (1)

Guardisella — Santa Maria de

Item freguesia de santa maria de gradizella em asperamdey ha uma quintaam que foy de Roy faffez e outra que foy de tareija faffez e he prouado que as virom honrradas desque sse acordam as testemunhas e douuida de longo tempo e per Razom destas quintaams tragem toda a uilla de esperandey por honrra que som onze casaaes de santotisso de Rooriz e de herdadores E nom ham hy os que sse chamam ssenhores da honrra mais que tres casaaes E dizem as testemunhas que em tempo del Rey dom sancho prestumeiro entrou hy huum moordomo a penhorar em ouelhas duuma molher e matou o porem gonçalo faffez. E ora tragem hy seu vigairo e des emtom nunca hy entrou moordomo nem porteiro saluo sse nom quer chegar o sseu vigairo —

Estee como estaa.

Item ho logar que chamam freixeeiro e ponbal som quatro casaaes de moesteiros e huum derdadores E Reimom martynz des tempo del Rey dom sancho prestumeiro fez ende honrra e sseu filho martim Reimondo trage os por honrra E des entom nom entrou hy moordomo peroo dam a fossadeira a el Rey de freixeeiro.

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos —

Item — ho logar que chamam penso em que moram bem oyto homeens he prouado que entraua hy o moordomo e peitauauam vóz e coima e dauam a ffossadeira. E ora des tempo del Rey dom afonsso padre deste Rey e ffez ende dom vaasco homrra que nom fazem desto Rem nem entra hy o moordomo e assy tragem seus ffilhos —

Nom no defendam por honrra e seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos —

Item ho logar que chamam carualhal hu mora esteuam migalha e o logar que chamam par-

(1) Comprehendida no *Julgado de Travassós*.

delhas deffendemsse por amadigos que nom entra hy o moordomo nem peitam voz nem coima —

Deffendam sse se os criados som fydalgos e lydemos — (1)

Lordello — S. Thiago de

Item freguesia de santiago de lordello ha hy huum couto que chamam loordello per marcos e per deuisões que he do moesteiro de Rooriz e de ffilhos e netos de Joham carapeços E dizem as testemunhas douuida que foy coutado a meem touriz.

Estee por couto como estaa.

Item ffora desse couto no logar gaidy ha hy huma casa que fez pero martynz çaffaram em herdade que lhy aueo duum seu jrmãao e que comprou de homens lauradores que he prouado que peitauam vooz e cooima E fez ende honrra E ssancha perez saa filha ora nouamente em tempo del Rey dom afonsso padre deste Rey fez honrra auum casal de santiago de loordello que estaa a par dessa quimtaam que he prouado que entraua hy o moordomo.

A casa estee honrrada porque he de filha dalgo e emquanto for de fidalgo E quamto he o casall de santiago seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos.

Item ffora desse couto em logar que chamam taide de ssusãao ha hy huum casal de çerzedello e dous de herdadores E fazia ende Joham carapeços honrra porque dizia que criarom hy ssaa auoo E ora seus filhos e seus netos tragenos por honrra.

Deffendasse a casa hu a criarom e nom mais sse ffoy lidema. E o al seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos. (2)

Monte — S. Miguel do

Item freguesia de sam miguell do monte nom ha hy honrra nenhuma mays veiam ho Registro ca dizem que trazem a el Rey esta Igreja furtada.

Sobre esta Igreja chame el Rey se quiser que see hy por sua. (3)

(1) Descripta e comprehendida no *Couto de Namdim.*

(2) Veja-se a nota antecedente.

(3) Comprehendida no *Julgado de Freitas.*

Monte — S. Pedro do

Item freguesia de sam pedro do monte. A quimtaam que chamam a portella que he do moesteiro de cerzedello e a que chamam chamosinha que he grania do moesteiro dulueira e tragenas os moesteiros por honrra. E dizem as testemunhas que nunca hy uirom entrar moordomo nem sabem por que Razam —

Esteem como estam.

Item ho logar que chamam crasto e paaço som sete casaaes do moesteiro de cerzedello e dous derdadores he prouado que peitam vooz e coima e defendeos o abade de cerzedello que nom entre hy moordomo mais chega os o moordomo pello porteiro —

Seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos. (1)

Niscra — S. Bartholomeu de

Item freguesia de sam bertolameu, a quintaam velha que foy de dom Martim gonçaluiz de nomães he prouado que a uirom honrrada desque se acordam as testemunhas E per Razom desta quintaam tragia dom martim gonçaluiz toda a freguesia por honrra em que moram bem dez homeens E nom auia el hy mais ca dous casaaes e meo. E todo o al era de moesteiros e de herdadores e ha el Rey hy dous quartos de dous casaaes e tragem todo por honrra E dizem que nunca ende virom fazer Rem a el Rey salvo que virom demandar ho omezio de dous homeens que matarom hy peroo nom no virom ende leuar —

Este por honrra como estaa — (2)

Queimadella — S. Pedro de

Item freguesia de sam pedro de queymadella nom ha y honrra nem huuma. saluo herdade que hy a de filhos dalgo.

Estee como estaa por deuassa saluo a herdade de filhos dalgo e emquanto for de filhos dalgo. (3)

(1) Comprehendida no *Couto de Namdim.*

(2) Veja-se a nota antecedente.

(3) Comprehendida no *Julgado de Travassós.*

Serzedello — Santa Christina de

Item freguesia de santa cristinha de çerzedello A quimtaam que chamam cotiãaes que he de martim Reimondo escudeiro dizem que a virom honrrada desque se acordam as testemunhas E per Razom desta quimtaam honrram seis casaaes de çerzedello que estam a par dessa quintaam que he prouado que peitauam vooz e cooima e omezio. E nom leixa hy martim Reimondo entrar o moordomo ante da algo ao porteiro que lhos chege. E dizem as testemunhas que ssaa creença he que deuja hy entrar o moordomo.

A quintaam este honrrada por que he de fidalgo e em quanto for de fidalgo e os casaaes do moesteiro seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos —

Item ho logar que chamam cidiães tres casaaes que hy ha çerzedello defende-nos pero afonsso e Rodrigo afonsso todos tres por Razam que criarom ssa Irmãa em no que mora pero gonçaluez

Escusesse o em que mora pero gonçalluiz se a criada foy lydima e os outros seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos.

Item ho logar que chamam fenteello ha hy dous casaaes e defendia os anbos dom vaasco per Razom que criarom em huum delles ssa Irmaam E dizem os homeens cuia he a herdade que nom queria que emtrasse hy o moordomo —

Escuse o casal hu criarom se foy lydema e o outro seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por seus dereitos. (1)

Sobradello da Goma — Santa Maria de

Item freguesia de ssantiago de ssobradello. A quimtaam que chamam ho paaço de ssarrazio mendez he prouado que a virom honrrada desque sse acordam as testemunhas.

Seia honrrada por que he de ffilho dalgo e emquamto ffor de ffilho dalgo.

Item outra quimtaam que chamam quarteiro que he de santa maria de guimarães emprazoua a ssarraziom mendez e ffez ende ell honrra e dizem as testemunhas que nom sabem per que Razom —

Estee como estaa emquamto ha trouxer ffilho dalgo. (1)

Travassós — S. Thomé de

Item freguesia de sam thome de trauaaços o logar que chamam a portela do paramho he de homeens lauradores e defendeno por honrra por que foy de filhos dalgo.

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos=

Item no logar que chamam saa ha y huum casaal do esprital e tres de bragaa e herdade em que moram tres herdadores E o espritall e bragaa defendeno seu e os herdadores defendensse por que foy de filhos dalgo a herdade em que moram.

Seiam todos deuassos e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos saluo o do esprital se mostrar priuilegios per que se defende. (2)

Villa Cova — S. Bartholomeu de

Item freguesia de sam cristouaão de villa coua a quimtaam que foy de martim de freitas que chamam pandy dizem as testemunhas que ha fez ell ora nouamente em tempo del Rey dom affomsso prestumeiro em herdade de que peitauam voz e coyma e emtrara hy o moordomo e en herdade que era della dos fformaaes dos cassaaes Reguengos del Rey e ssobre treze formaes de casaaes que hy el Rey ha e fez ende honrra e perde el Rey per hy muytos dos seus dereitos.

Seia deuassa e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e ssobrela ganhadeira chame el Rey sse quiser.

Item a casa de gonçalle annes creligo deffendea ell per Razom que he creligo e per Razom damadigo escusese se ho criado ffoy filho dalgo e lidimo —

Item ho casall de couça conprou dona tareiga gyraldiz domeens ffilhos dalgo e dizem as testemunhas que nunca hy virom entrar moordomo e deffendea por honrra —

(1) Comprehendida no *Couto de Namdim.*

(1) Comprehendida no *Julgado de Freitas.*

(2) Comprehendida no *Julgado de Travassós.*

Seia honrra porque he de ffilho dalgo e emquamto ffor de filho dalgo

Item ho casall que chamam outeiro que he ende a terça Reguemgo del Rey e as duas terças de ffilhos dalgo e as casas do casall estam todas em Reguemgo de sesto he prouado que entraua hy o moordomo e des tempo de Rey dom affomsso padre deste Rey ffez ende esteuam ffernamdez homrra e nom leixa hy entrar o moordomo nem peita vooz nem coyma.

Seia deuasso e entre hy o moordomo del Rey por todollos seus dereitos e ssobrelo Reguengo chame el Rey se quiser. (1)

CCLXXIX

Emprazamento da deresa da alcaidaria de Guimarães. Fizemos extrahir do Archivo Publico.

1291

Dom Denis pela graça de deus Rey de portugal e do algarue. A quamtos esta carta virem faço saber que Eu dou e outorgo a foro pera todo sempre a Domingos gomcaluiz mercador de guymaraaes e Sancha martins sa molher e a todos seus successores a mha deuesa dalcaydaria de essa vila que iaz en a freeguesia de sam payo *(sic)* dasorey e de sam paayo so tal preyto e comdiçom que eles dem ende a mym e a todos meus successores cada ano huum meyo marauidil. E eles nom deuem a rrendar nem dar nem dõar nem apenhorar nem escambhar nem atestar nem em nenhuma maneyra alhẽar a dita deuesa nem parte dela a ordim nem abade nem a priol nem a clerigo nem a caualeiro nem a dona nem a scudeyro nem a nenhuma pesõa Religiosa nem poderosa senom a tal pesõa que faça a mym e a todos meus successores cada ano compridamente o dito foro em testimõyo desta cousa dey a eles esta carta. Dante em Coymbra tres dias de Janeyro El Rey o mamdou per joham dalpram que tem a chançelaria de seu mandado e per Duram martins seu moordomo Duram perez a fez — E. M. CCC XXIX —

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 1.º, fl. 287 v.

CCLXXX

Rex D. Dionisius Constitutionem Episcopi Sabinensis, Ecclesiae Vimaranensi datam, publicari mandavit. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis hausimus.

1291

Dionisius dei gratia rex Portugalie et algarbij. Vniuersis presentem cartam inspecturis notum fatio quod cum controuersia esset inter Pellagium dominici clericum meum priorem ecclesie sancte marie Vimaranensis ex vna parte et capitulum eiusdem ex altera super pluribus questionibus et litteris instrumentis ac priuilegijs amotis et subtractis de thesauro dicte ecclesie. Ego ex offitio meo cum essem verus patronus prefacte ecclesie mandaui dicto capitullo quod litteras et instrumenta seu priuillegia amota uel subtracta a loco supradicto si sciebant et scire poterant vbi essent ea mihi defferrerent et ostenderent Et tunc Martinus Johannis et Martinus menendi canonici eiusdem detullerunt et ostenderunt mihi quandam litteram donnj Johannis sabinensis episcopi ollim apostolice sedis legati secundum quod intra apparebat nom rasam nom cancellatam nec in aliqua sui parte viciatam sigillatam quod sigillo pemdenti et pro fillo habebat corrigiam in qua corrigia erat sigillum cereum jam antiquum habens imaginem integram pontificallem vestibus pontificalibus inductam in magnu sinistra habentem bacullum et ex illo latere erant littere integre aliquantullum oprese dicentes sigillum Johannis. Et in allio latere a dextris erant hec iam rase et fracte et nom apparebant integre nisi due littere videlicet. s. a. et pro ut prima facie apparebat videbantur in illo latere littere fuisse scripte sed propter vetustatem et temporis diuturnitatem videntur fuisse consumpte et abrase Et in costis sigilli erat cera fracta et uetustate consumpta cujus littere tenor

---

(1) Comprehendida no *Julgado de Freitas.*

Este documento, numero CCLXXVIII, foi copiado do Archivo da Torre do Tombo, Livro 1.º das *Honrras e deuassos dalem doyro,* no qual a folhas 1 começa a descripção das freguesias do *Julgado de Guimarães,* a folhas 11 verso as do *Julgado de Freitas,* a folhas 90 verso as do *Couto de Namdim.*

de uerbo ad uerbum tallis est ....
.... (1)
Iddeo ego supradictus Rex considerans et attendens pericullum ipsius sigilli ne amplius delleretur et in dubia littera uerteretur mea auctoritate dictam litteram presentibus supradictis priore et canonicis pronunciaui publicandam etiam et mandaui et feci eam publicari in publicam formam redigi et apponi ut in perpetuum eius memoria consisteret. Data leirene prima die madii. rege mandante per Johannem sugerii clericum...... martini notauit era millesima trecentesima vicesima nona.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 21.

CCLXXXI

Carta de D. Diniz dirimindo uma questão entre os mordomos de Guimarães e a Collegiada.

1292

Dom Denis pela graça de Deus Rey de Portugal e do Algarue. A uós Juizes de guymarães saude. Sabede que sobre contenda que era perante mym antre os mordomos dessa Vila da huma parte e o Cabidoo da outra sobre las soldadas que lhy esses mordomos demandauam das casas da Eygreia de Santa Maria, e de Sam Payo. Eu ouuidas sobresto muitas razões de huma parte e da outra. Porque achey que esse Cabidoo estaua en posse das ditas soldadas iulgando mandey e mando que estê outrossi na dita posse. Porque uos mando que uos non sofrades a esses mordomos que façam mal nem fforça a esse Cabidoo sobre a dita possessam das ditas soldadas. E se eles entenderem auer contra esse Cabidoo algum dereyto sobresto demandemno, como deuem, e per u deuem, e eles façam lhis entom dereyto. E se uos mester for aiuda do meyrino mando ao meyrino que andar en essa terra que uos aiude a esto. Vnde al nom façades senom peytarmedes quinhentos quinhentos soldos e tornarmey porem a esse meyrino. E o dito Cabidoo tenha esta carta. Dada em Guymarães primo dia de Agosto. ElRey o mandou por João Soares. Francisque annes a fez. Era de mil e trezentos, e trynta annos.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 50.

CCLXXXII

Actus possessionis domorum in oppido Guimarães. *Ex apographo authentico saeculi XVIII descripsimus.*

1293

Nouerint uniuersi quod in mei Vincentii Joannis publici tabellionis Vimar. presentia. ac testium subscriptorum Dominicus Fernandi Doctor in gramatica in Vimar. et Dominici Geraldi executores testamenti Geraldi Martini quondam Almoxarife Vimar. et substituti executores testamentorum Fernandi Gunçalui dicti Cadilla, et uxori suae Stephaniae Pelagii per dictum Geraldi Martini miserunt Dominicum Petri canonicum, et capellanum. Vimar. Ecclesiae qui tunc tenebat anniuersaria nomine Capitulli ipsius Ecclesiae in pocessionem corporallem unius marauitini quem dictus Fernandus Gunçalui legauit pro suo anniuersario annuatim canonicis Vimar. per illam suam domum quae est in villa Vimar. subtus portam de Turre Veteri in qua domo morauatur tunc Martinus Mendi carnifex. Item dicti executores miserunt dictum Dominicum Petri in pocessionem corporallem unius marauitini quem dicta Stephania Pellagii legauit pro suo uniuersario annuatim canonici Vimar. per illam suam domum quae est in villa Vimar. juxta pallatium Domini Comitis in qua domo tunc morabantur Dominica Vaca, et ejus germana. Actum Vimar. sexta die septembris; era millessima trecentessima vigessima prima presentibus Martinus Pellagii dictus Crauasses, Mendo Petri et Alffonço Joannis clericis Stephano Fernandi dicto Cadilo presente, et consenciente ego autem tabellio supra dictus de premissis quibus interfui ad instantiam dicti Dominici Petri presens instrumentum scripsi, et hoc signum meum apposui in testimonium veritatis.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Cout., Posses e Comp.*, fl. 5 v.

---

(1) Vide pag. 200 onde fica transcripto o documento.

CCLXXXIII

Pactum inter Capitulum Bracharense et Monasterium Sancti Torquati initum. Ex tabulario Collegiatae Vimaranensis sumpsimus.

1294

Nouerint uniuersi quod cum esset questio siue contentio inter venerabiles uiros capitulum Bracaren. ex parte una et Religiosum uirum Durandum iohanis priorem Monasterii Sancti Torquati ordinis Sancti Augustini ex altera quam Capitulum faciebat ponj supradicto Monasterio et prior dixisset quod non tenebatur in se recipere taxacionem propter compositionem initam inter Ecclesiam Bracaren. et Monasterium Sancti Torquati et quod uolebat eam obseruare et petiit quod Capitulum Bracaren. faceret eam obseruare. et tunc dictum Capitulum dixit quod de cetero prior Monasterii Sancti Torquati qui pro tempore fuerit non recipiat taxacionem sed soluat Capitulo Bracaren. datiuam et mortuariam pro ut in compositione continetur et soluere consueuit. Ita tamen quod racionem mortuariarum mittat Capellanum uel aliquem clericum ad Brac. anno quolibet qui de mortuariis fidem faciat. De quibus omnibus dictis prior petiit a me Johanne stephani tabellione Bracaren. sibj fieri publicum instromentum. Ego uero dictus tabellio premissis rogatus interfui et inde confeci hoc publicum instrumentum signo meo signatum in testimonium premissorum Fuerunt testes Durandus dominicj porcionarius Johannes iohannis? clericus Bracaren. et Petrus pelagij clericus de Villa noua. Factum in Capitulo Bracaren. xbj. kalendas Maij. E.ª M.ª CCC.ª XXX secunda. Petrus — Johannes — Martinus — testes. - ·

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 55.

CCLXXXIV

Emprazamento da albergaria das Caldas de Vizella. Documento extrahido do Archivo Publico.

1298

Dom Denjs pela graça de deus Rey de portugal e do Algarue a quamtos esta carta virem faço saber que eu dou e outorgo a fforo pera todo sempre a uos pero domingues e a uossa molher e a todolos que de uos ueerem a minha albergaria das Caldas com todas sas perteenças assi como a auya Domjngos da vizela e dou uola por tal preito e comdiçom que uos o pobredes e lauredes e fruituuguedes e dedes a mjm e aaqueles que de mjm ueerem o terço do pam e do vjnho e do linho que deus hj der e treze maraujdis uelhos e dous capões e non na deuedes a uender nem doar nem apenhorar nem alhear a caualeiro nen a Dona nem a ordjm nen a clerigo nen a outro homem poderoso. se non a atal homem que faça a mjm o meu foro assi como dito he. En testemũyo desto dey ende a uos esta mha carta. Dante en Santarem. VIIJº dias de março. El Rey o mamdou per joham Dacre joham martins a ffez. Era M. CCC XXXVJ anos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 4.º, fl. 7 v.

CCLXXXV

Emprazamento de casa em Guimarães. *Extrahido do Archivo Publico.*

1298

Dom Denjs pela graça de deus Rey de portugal e do algarue a quantos esta carta virem faço saber que eu dou e outorgo a foro pera todo sempre a uos Joham martins do poço e a uossa molher Domingas Domingues e a todos uossos suçessores humas mhas tendas que eu ey en a vila de Guimaraaes a par dos açougues e dalmoçoya dessa vila de guimaraes as quaes Tendas dou a uos con todas sas entradas con seus Eixidos per tal preito que uos e todos uossos suçessores pobredees e façades e rrefaçades as ditas tendas cada que for mester e que dedes ende a mjm e a todos meus suçessores en cada huum ano por dia de sam miguel de setenbro sex marauidis uelhos e uos nem uossos suçessores non deuedes uender nen doar nen apenhorar nen en nenhuma maneira enalhear as dictas tendas nen parte delas a ordjm nen a caualeiro nen a escudeiro nen a Clerigo nen a dona nen a nenhuma pessõa rreligiosa mais se uender ou doar ou enpenhorar quiserdes fazedeo a a tal pessõa que

faça ende a mjm e a todos meus sucessores en cada huum ano conpridameute os dictos fforos.

En testemũyo desta cousa dey ende a vos esta carta. Dada en Coinbra oyto dias doitubro. El Rey o mandou pelo chanceller pero perez a ffez. Era de m. ccc. e xxxvj anos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 4.°, fl. 11.

CCLXXXVI

Inquirições de D. Diniz.

1301

Julgado de Guimarães (1)

Item Eu Joham sazar cheguey ao Julgado de Guymarães e lendo o Rool da Enquiriçom del Rey perdante Affonso perez Juiz desse lugar: e per dante pero salgado e Joham giraldiz e Johane steueez e Goncalo gunçaluiz e martino anes Tabelliões dessa villa e com sabedoria dos mordomos e dos Jurados da terra. Achey que esse Julgado sta assy como deue segundo a mercee que el Rey fez aos filhos dalgo saluo que achey.

Arões — Santa Christina de

Item en a freeguesia de sancta Cristinha da Rões ha huum casal del Rey o qual ten enplazado Joham vinheiro e ten o Lourenço Gansso en teença e achey que per sentença era deuasso e mando que seia deuasso e que entre y o moordomo.

Balasar — Salvador de

Item na freeguesia de Saluador de Belsar. Porque achey que a quintaam que chamam de Paaço que foy de Johane anes e ora e de vila noua e quela onrrar villa noua pola onrra dante quando que se non scuse e seia deuassa e que entre y o moordomo.

Briteiros — Santo Estevão de

Item achey na freeguesia de sante Steuão de briteiros que noue casaes que don Gomez perez mandou ao moesteyro do souto que esse moesteyro os onrraua porque mando que seiam deuassos, e que entre y o moordomo. Ca assy o achey no Rool per sentença.

Caldas de Vizella — S. Miguel das

Item achey na freeguesia de san Miguel de Caldas en o logar que chamam as Lagoas que porque El Rey uolueu os filhos dalgo ao stado en que ante stauam. Mando que entre y o porteiro e que façam dereyto polos Juizes de Guymarães.

Candoso — S. Martinho de

Item achey en a freeguesia de san martinho de Candaoso que porque Steuam fernandez faz y onrra no seu herdamento e ora nouamente mando que seia deuasso e que entre hy o moordomo.

Conde — S. Martinho de

Item achey na freeguesia de san Martinho de conde que o paaço que fey de don Martin dade que é onrrado e que pero fernamdiz do Crasto faz y onrra na dicta freeguesia exetelo paaço. Porque mando que o dito Paaço seia onrrado e que o al seia deuasso e que entra y o moordomo del Rey.

Garfe — Santos Cosme e Damião de

Item achey na freguesia de san Cosmade de Garffy en onrra. e Sesuldj que era deuasso e que entra y o moordomo. e que porque El Rey os uolueu a o estado en que ante stauam non entra hy ora o moordomo en Sisuldj nem leixam e non leixam ora entrar o porteyro en Sisuldj nem en Garffy. Porque mando da parte del Rey que entre y en todo o porteiro, e que uenham perdante o Juiz de Guimaraez.

Gemeos—Santa Maria de

Item na freguesia de santa maria de Gemeos que per Juizo forom deuassados o casal que foy de fernam martinz. e o casal de san-

---

(1) As inquirições d'este julgado, que colloquei por ordem alphabetica das freguezias, existem no Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Diniz*, livro 3.°, fl. 24 v. e seguintes, d'onde fiz extrahir a copia paleographica.

cta Maria de Guymaraes que son en villa verde que os querem defender per onrra. Porque Eu mando que se non defendam per onrra. e que seiam deuassos e que entre y o moordomo.

Gominhães — S. Pedro Fins de

Item achey que o abbade de villa coua ha en san fijz de Gomiaes dous casaes que conprou e que porque fez hy onrra mando que seia deuasso e que entre y o moordomo.

Guimarães

Item achey no Rool del Rey que per Juizo devassarom muytas casas na villa de Guimarães as quaes mandey tirar do Rool dos Tabelliões Porque mando da parte del Rey que aquelas casas que son conteudas no Rool, que os dictos Tabelliões sacarem do dito Rool del Rey que seiam deuassas e que entre y o moordomo por todolos seus dereytos del Rey.

Lanhas — S. Payo de

Item achey na freeguesia de san Paayo de lanhas que outor nuniz e seus hirmãos nom querem que en o couto de Lanhas entre o porteyro e que nom uenham a Juizo de Guymaraez e mando que entre y o porteiro e que uenham a Juizo de Guymaraez. Porque achey que entraua y o porteyro e uynham a Juizo de Guimarães.

Longos — Santa Christina de

Item na freeguesia de sancta Crestinha de longos no logar que chamam Lourinho que sse defendia per amadigo e perque dauam ende fossadeira a el Rey fey deuasado per sentença porque mando que seia deuasso e que entre hy o moordomo.

Oleiros — S. Vicente d'

Item achey no Rool del Rey que per Juizo era deuassado a freeguesia de san Vicente doleyros e ora disserommy que faz y onrra Martim anes redondo porque mando da parte del Rey que entre y o moordomo pelos dereytos del Rey.

Paços — S. Vicente de

Item achey na freeguesia de san Vicente de Lestoso que per Juizo fora todo deuasso. Porque mando que seia todo deuasso e que entre y o moordomo. Item mando que dela Era de mil trezentos e uynte e oyto anos aaca non se scusse nenguum per criança de homem filho dalgo e seia chegado polo moordomo da terra e Outrossy mando que nenguum non seia scusado per criança do homem filho dalgo que non seia lydimo nem dante esta Era nem depoys.

Paraiso — S. Miguel do

Item en a freeguesia de san Miguel de Negrelos conprou o abbade de villa coua huum casal da lagea e que faz y onrra nouamente e mando que entre y o moordomo.

Polvoreira — S. Pedro de

Item na freeguesia de san Pero de poluoreyra. Pero martyz abbade da dicta Igreia faz onrra ora nouamente en os casaes dessa Igreia e non leixa y entrar o moordomo. Porque mando da parte del Rey que todos estes casaes seiam deuassos e que entre y o moordomo polos dereytos del Rey. Item achey que o abbade de villa coua faz onrra nouamente no casal do souto en essa freeguesia. Porque eu mando que seia deuasso e que entre y o moordomo polos dereytos del Rey.

Ponte — S. João de

Item achey na freeguesia de san Johane de ponte que huum Casal hu moraua Steuam pastor que é fora do couto de sancta maria de Guimarães en o deuasso e mando que seia deuasso e que entre y o moordomo polos seus dereytos.

Pousada — Santa Maria de

Item na freeguesia de sancta maria de pousada en o logar que chamam pidrj son tres casaes do moesteyro de sandj de que dauam galinhas a el Rey e scusansse porque forom de filhos dalgo porque mando que se non scusem e que entre y o moordomo.

Sande — S. Lourenço de

Item achey no Rool del Rey que Sandj queria defender na freeguesia de san Lourenço de Sandj. v. casaes en Cuitelos mayores porque diziam que foram de filhos dalgo e eensse Rool deuassarom nos per Juizo. Porque mando que saiam deuassos e que entre y o moordomo.

Item achey en essa freeguesia que o casal que foy de Martin lourenço Tabelion de bragaa en o logar que chamam careyra que foy deuassado per Juizo no Rool. Porque mando que seia deuasso e que entre y o moordomo.

Selho — S. Christovão de

Item na freeguesia de san chrispouam de Riba de selho. Achey que a quintaam que foy de Orraca manteyga que seia onrrada e que a herdade e os casaes que hy comprou o abbade de villa coua que seiam deuassos e que entre y o moordomo e que porque a quintaam de suso dicta foy dessa auoenga que seia onrrada.

Selho — S. Jorge de

Item achey na freeguesia de san Jurge de Negrelos que per Juizo era todo deuasso e que o abbade de uilla coua conprara y herdade e casaes e que fazia y onrra nouamente mando que seiam deuassos e que entre hy o moordomo.

Urgezes — Santo Estevão d'

Item achey no Rool del Rey que a quintaam e na freeguesia de sante Steuam dulgeses esta hy huum casal e que per iuyzo fora deuassado e mando que entre y o moordomo. Item achey que en essa freeguesia que a quintaam hu mora cibraão e Domingos perez paez que per Juizo fora deuassado. mando que entre y o moordomo saluo en o dos filhos dalgo.

Villafria — Santa Maria de

Item achey en a freeguesia de san Saluador de villa fria os casaes de Talhõos da ueiga que eram deuassos e o abbade de poonbeiro os conprou por escanbho e que os onrra porque mando que seiam deuassos e que entre y o moordomo.

Villarinho — S. Miguel de

Item achey que des dez anos aca começou de fazer onrra dom ffernam perez baruosa en vilarinho en o Couto de Vilarinho e mete y Juiz e non nos leixa uy̆r perdante o Juiz de Guymarãez hu sohia uy̆r Porque eu mando que seia chegados per hu deuem e uenham perdante o Juiz de Guymarães.

Vizella — Santo Adrião de

Item achey na freeguesia de san Adraão que don ffernam perez de baruosa que per Razom da quintaam de Lourosa faz ora nouamente onrra no casal *(sic)* e de Joham iohanis que son en a Lamela e mando que seiam deuassos e que entre y o moordomo.

Vizella — S. Faustino de

Item achey na freeguesia de san frausto a quintaam da Rouca de celeyroo que per Juizo foy deuassada. Mando que seia deuassa e que entre y o Moordomo.

Julgado de Freitas (1)

Item cheguey ao Julgado de Freytas e leudo o Rool da enquiriçom del Rey perdante Steuam Dias juyz de ffreytas e perdante Bertolameu perez que foy ia Juiz e perdante Beeyto perez moordomo e perdante Giralde steueez tabelliom achey que esse iulgado sta assy como deue segundo a mercee que el Rey fez aos filhos dalgo saluo que achey na freguesia de san Pero de freitas a quintaam que foy de Joham bouçom querensse scusar porque criou filha de Domingos eannes mouro e ela non era filha de caualeiro nen descudeyro. Porque eu Joham sazar mando da parte del Rey quem morar en quintaam non seia scusado per esta Razom e que seia deuassa e que entre y o moordomo del Rey por todolos seus dereytos. Item no logar que foy de Diago fernandiz achey no Rool del Rey que per Juizo deuassarom este logar porque era de Lauradores. Ou-

(1) A descripção das Inquirições d'este Julgado está no Archivo da Torre do Tombo, *Inquirições de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 18 v.

trossy eu mando da parte del Rey que seia deuasso e que entre y o moordomo por todolos seus dereytos.

Castellões — S. João de

Item na freeguesia de san Oane de Castelãos en varzeelas hu mora Joham martynz non entra y o moordomo porque diz que creou y filho dalgo. Porque mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e seia deuasso e entre y o moordomo. Item eensta freeguesia hu mora maria piriz non entra y o moordomo porque scusa que criou y filho dalgo. Porque mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scusse e seia deuasso e entre y o moordomo.

Item hu mora Pero martynz de varzeelas non entra y o moordomo. Porque diz que criou y ora nouamente filho dalgo. porque mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e seia deuasso e entre y o moordomo. Item hu mora Martim cortela non entra y o moordomo porque diz que criou y filho dalgo Porque mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e que seia deuasso e que entre y o moordomo.

Gonça — S. Miguel de

Item na freguezia de sam miguel de Gonça. no logar que chamam batoca achey que criarom y Gil fagundiz en huma casa e per Razom dessa criança queriam se scusar todalas outras casas. Porque mando da parte del Rey que a casa en que o criaron seia omrada quando for prouado e todo o al seia deuasso e entre y o moordomo por todolos seus dereytos.

Item na freguesia de sam miguel de Gonça. no logar que chamam quintaam de semdim achey no Rool del Rey per Juizo que era deuassa e ora disserommy que dex x anos aaca refertauam ao moordomo que non entrasse y per Razom de criança Porque mando da parte del Rey que seia deuassa e que entre y o moordomo por todolos seus dereytos. Item en figueiras non leixam y entrar o moordomo porque e da Igreia de Guimaraes. porque eu mando da parte del Rey que se non scuse per esta Razom nem per Razom de Paay steueez e que entre y o moordomo.

Sobradello — Santa Maria de

Item na freeguesia de san Tiago de sobradelo hu mora Affonsse annes non entra y o moordomo porque scusa que diz que criou y filho dalgo. Porque Eu mando que se a criança foy des. x. aaca que se non scusse e seia deuasso e entre y o moordomo.

Item outrossy eensta freeguesia hu mora Joham cirrado hu chamam souto non entra y o moordomo porque se scusa que diz que criou y filho dalgo porque Eu mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e seia deuasso e entre y o moordomo. Item eensta freeguesia en souto hu morou Steuam dominguiz non entra y o moordomo porque scusa que diz que criou y filho dalgo Porque eu mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e seia deuasso e entre y o moordomo. Item eensta freeguesia hu mora Giral perez do bacelo non entra y o moordomo porque se scusa ora nouamente que criou y filho dalgo porque mando que se a criança foy des. x. anos aaca que se non scuse e seia deuasso e entre y o moordomo.

Julgado de Travassós (1)

Item — Eu Joham sazar cheguei ao Julgado de trauaçoos e leudo o rrol da emquiriçom del Rey perdante Joham perez em esse tempo juiz E perdante nicolao johanes moordomo del Rey e perdante lourenço taballiom e perdante outros homeens boons desse julgado. achey em esse rrol que per juizo era deuassado todo esse julgado. saluo o que hy avia o espitall. Peroo disserom que martim rodriguiz queria honrrar dous casaaes de santa cruz na freguesia de sam pedro de queimadella e nom leixa hy entrar o moordomo del Rey pollos seus dereitos. Porque eu Joham sazar mando da parte del Rey que esses casaaes seiam deuassos e nom sse escussem per martim Rodriguiz nem per outrem. Entre hy o moordomo del Rey. e todo o al estee assy como foy julgado no Rool del Rey.

(1) Veja-se Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 279.

Julgado de Vermuy [1]

Item fuy ao Julgado de vermuy e uisto o Róól da Enquiriçom del Rey e leudo per dante Jhoam martyz que era entom Juiz e per dante lourenço gunçaluiz que fora Juiz dante e per dante Domingos duräez e Siluestre steues e Domingos giraldiz tabelliões en esse tenpo e per dante Jhoam martyz e per dante viçente martys moordomos en esse tenpo e per dante outros homees boos muytos desse Julgado achey per eles que todo o Julgado de vermuy esta assi como mandou El Rey pela mercee que fez aa caualaria en quanto prouguesse a el Rey saluo que achey...

Calvos — S. João de

Item sam Johane de Caluos o Paaço que son —vij—casaes e—v—molheres e soya y entrar o porteiro e non no leixam y entrar. Porque mando que entre y o Porteiro e uenham perdante o Juiz da terra. Item na quintaam non leyxam y entrar o porteiro. Porque uos mando que entre y o porteiro e uenham perdante o Juiz da terra. Item o lugar que chamam Parayso dous casaes que conprou martim badim non leixa y entrar o porteiro. Porque mando que entre y o porteiro e uenha per dante o Juiz da terra. Item en freixeyro deue entrar o moordomo e nono leixam hy entrar. Porque mando da parte del Rey que entre y o moordomo da terra e uenha perdante o Juiz da terra. Item—iiij—casaes do poonbal non leixam y entrar o porteiro. Porque mando que entre y o porteyro e uenha per dante o Juiz da terra. Item en pensso deue entrar o porteiro e uenha perdante o Juiz da terra.

Gandarella — Salvador de

Item a freeguesia de gandrela — iij — casaes do carualo que son de Cerzedelo e — iij — en Gandrela de susáá e — ij — en gandrela de iusaa non entra y o porteyro. Porque mando que entre y o porteiro e uenham perdante o Juiz da terra. Item en a quintaa de Ribadade e em—xj—casaes non leixa y dona maria gunsaluiz entrar o porteiro. Porque mando da parte del Rey que entre y o porteyro e uenha perdante o Juiz da terra. Item na Cruz deue dentrar o porteiro e non entra hy porque mando da parte del Rey que entre y o porteiro e uenha perdante o Juiz da terra. Item iij casaes do mato que son de Rooriz deue entrar o mayordomo porque mando da parte del Rey que seiam deuassos e que penhore y o moordomo e que uenha perdante o Juiz da terra.

Guardizella — Santa Maria de

Item na ffreguesia de santa Maria de gradizella o logar que chamam Carualhal que sse defendia per amadigo e nom sabem quem hy criarom e dauam fossadeira.

Lordello — S. Thiago de

Item a freeguesia de san Tiago de Loordelo o casal que chamam da Lama e en Ateydj de susãao deue a entrar o moordomo. Porque mando da parte del Rey que entre y o moordomo e uenha perdante o Juiz da terra e seiam deuassos.

Monte — S. Pedro do

Item a freeguesia de san Pero do monte. Portela que e de Cerzedelo e chamosinhos que e dulueyra non leixam y entrar o porteiro. Porque mando da parte del Rey que entre y e que uenha perdante o Juiz da terra. Item no Crasto e Paaçoo son vj. casaes e dous derdadores e deue entrar o moordomo e non no leixam des — x — anos aaca Porque mando da parte del Rei que entre y o moordomo e que seiam deuassos e uenham perdante o Juiz da terra. Item cotiaaes e vj casaes de Redor que son de Cerzedelo deue a entrar o Porteiro. Porque mando da parte del Rey que entre y o porteiro e uenha perdante o Juiz da terra. Item Eyriães e en fonteelo daalem non leixam entrar o porteiro. Porque mando da parte del Rey que entre hy o porteiro e uenha perdante o Juiz da terra. Item sam miguel *(sic)* do monte é todo deuasso e mando que entre y o moordomo da terra por todolos seus dereytos.

---

(1) A descripção das Inquirições deste Julgado, das quaes só fiz copiar as que actualmente são, ou foram, do concelho de Guimarães, está no Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 3 e seguintes.

Oleiros — S. Vicente d'

Item san Vicente doleiros deue entrar o porteiro. Porque mando da parte del Rey que entre y o porteiro e que uenha perdante o Juiz da terra.

Serzedello — Santa Christina de

Item na ffreguesia de santa Crestina de Çerzedelo hua dous casaes que sse defendiam per pero affonsso per razom damadigo e en Oydães e dauam fossadeyra e en fonteelo huum casal que se defendia per amadigo e daua fossadeyra. estes de susso ditos son de mays ca os que son contheudos no Rool.

CCLXXXVII

Emprazamento do forno da Alcaidaria de Guimarães. Copia que fizemos extrahir do Archivo Publico da Torre do Tombo.

1302

Dom Denis pela graça de deus Rey de portugal e do Algarue a quantos esta carta virem faço saber que eu dou e outorgo a fforo pera todo sempre a martim barregam e a todos seus sucessores o meu fforno dalcaidaria de Cuimarãaes. O qual forno he em no castello dessa vila de suso dicta so tal preito e condiçom que eles dem ende a mym e a meus sucessores en cada huum ano compridamente por dia de sam johane batista. viij° libras. E eles non deuem uender nem dar nem alhear nem doar nem apenhorar o dicto forno a caualeiro nem a dona nem a escudeiro nem a ordjm nem a clerigo senom a atal pessõa que faça ende a mym o dicto foro como dicto he En testemũyo desta cousa dei ende ao dicto martim barregam esta carta. Dante en Santarem xxiij dias de jũyo El Rey o mandou per lourenço anes seu clerigo martim lourenço a ffez. E m ccc e quarenta anos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 4.°, fl. 23 v.

CCLXXXVIII

Inquirições de D. Diniz. (1)

1304

A el Rey Imquiriçom per que sse mostra certas herdades casaes e soutos e outras cousas lhe serem sonegadas em a villa de guimarãaes e sua comarca de que sse nam pagauam foros nem trebuto nem dereito alguum ao dito senhor.

Saybam todos que na era de m — ccc — r — e dous anos =

Em presemça de mym giralde steuez publico tabelliom de guimarãaes e testimunhas que adeante som scriptas Joham domingues da criaçom del Rey veo ao dito jullgado de guimarãaes e amostrou huuma carta de nosso senhor el Rey em que era comtheudo a todollos alcaydes e juizes e tabelliõoes dos seus Reynos que o creessem da ssa parte per rrazom dos seus rreguemgos e da ssas herdades foreyras E per rrazom das homrras que fezerom e fazem hu nom deuem e dos emcoutos britados das portarias e sobellas outras cousas que elle emtemdesse que eram a seu seruiço.

A quall carta per leuda o dito joham domingues disse da parte del Rey a ayras juiiãez juiz de guimarãaes E a diogo lomgo almoxarife e ao escripuam e aos taballiõoes da dita villa de guimarãaes que o desemganassemos e lhi dissessemos todallas cousas que soubessemos e podessemos saber per que el Rey era emganado em essa terra e per que perdia os seus direitos per rrazom das sobre ditas cousas.

E nos dissemos que pello que nos soubessemos per nos e per outros homeens boons per que nosso senhor el Rey perdia os seus direitos per rrazom muytos em essa terra per rrazom das homrras que faziam hu nom deuiam nos lugares deuassos hu o mordomo del Rey soya a emtrar. E per rrazom dos rreguemgos e das herdades foreyras del Rey de que faziam doaçoes e vemdas a caualleyros e a ordijs e a outras pessoas que nom deuiam e dos rreguem-

(1) Este documento foi extrahido do Arch. da T. do T., *Livro II de Reis*, fl. 25 v. e seguintes.

gos furtados E emtom joham domingues fez leer o rregistro estas cousas. (1)

Atães

Item na freguesia de samta maria dataes ha hi huuma vinha pequena e lauoraa a egreia e deue emde el Rey aauer o meyo E ha hi outra leyra rregaemga e deuem emde aadar o terço.

Brito

Item na freguesia de sam Johanne de brito achamos que daquelles casaaes que hi el Rey ha que deuem aadar de cada huum dez e noue ouos e nom nos dam.

Item outrossy achamos em essa freguesia que do casall de pero deiram que deue aadar huum quarteyro de trigo e nom no dam senom huum sesteyro.

E outrossy desse casall deuem aadar huum quarteyro de çenteo e huum sesteyro de legumas e nom no dam.

Item outrossy disserom que no logar que chamam loureyro que foy de steuam meemdiz que colherom demtro gram peça do rregaemgo.

Cahide

Item na freguesia de samta cristinha de cayde dizem que martim barall tolhe dereituras de huum meyo casall E outro ssy tres dinheiros dessa freguesia.

Item na freguesia de samta cristinha de caydi achamos que el Rey ha hi dous meos casaaes e estam hermos e deuem apobrar.

Item achamos em esta freguesia que deuem aadar dous bragaaes de foçadeyra e nom dam ergo huum e el Rey deue aauer outro.

Calvos

Item na freguesia de sam louremço de caluos foy achado que el Rey ha hi huum casall despobrado e deuem aadar a el Rey a terra e nom achamos hi o dito casall.

Candoso — S. Martinho de

Item na freguesia de sam martinho de camdoosso deuem aadar das lageas huum alqueire de castanhas e nom nas dam.

E outrossy do casall da rribeyra deuem aadar huum almude de vinho e nom no dam E deuem aadar dous covados desse casall e nom nos dam. E outrossy da casa da batoca deuem aadar uma gallinha e nom na dam.

Item na freguesia de sam martinho de camdoosso tragia frollemça annes huum casall que chamam do barro veyo frollemça annes que era del Rey e diz que o quer pobrar e darlhi os dereitos a el Rey E Joham domingues mandou que ella e os que hi ham de dereito que o pobrem.

Corvite

Item na freguesia de samta maria de coruite achamos en o rregistro que da herdade do prioll que deue el Rey aaver quatro dinheyros e nom nos ha.

Item em essa freguesia achamos que ha hi outros rregaemgos que deue aadar ao mordomo a quem quiser e nom nos da.

Costa

Item na freguesia de samta marinha da costa achamos meos tres casaaes.

Creixomil

Item na freguesia de sam miguell de creximill he comtheudo no rregistro que todo he rregaemgo E ora os conigos de guimarãaes tragem huuma vinha que chamam deyras de que nom querem dar foro

E outro ssy a vinha da egreja de creiximill e huuma leyra de soa egreia E deue hi aauer el Rey em essa freguesia dezasete casaaes.

Figueiredo

Item na freguesia de sam paayo de figueyredo achamos que do campo que chamam do prado deue a dar huum frangãao e nom no dam.

Outro ssy de huuma quebrada da par da herdade de meem lomgo huum solldo e nom no dam.

(1) Colloquei alphabeticamente as freguezias.

Gemeos

Item na freguesia de samta maria dos jemeos deue el Rey aauer tres couodos de bragall de huum pumar e nom nos dam.

Gondar

Item na freguesia de sam Johanne de gomdaar deuem aadar de huuma chamtadoria huum capom e nom no dam.

E outrossy de bramdiam deuem aadar dous solldos.

E outrossy de castinheiros de selho çinquo dinheiros e nom nos dam. E doutro castinheyro que dizem que he do outeyro deuem aadar huum framgãao e nom no dam.

E outrossy de cabreyra deuem aadar dez ouos e nom nos dam.

Guimarães

ffoy achado no rregistro que o moynho da par da fomte do abade he rregaemgo e deue aadar tall foro como ha em lantinall—a saber —terço de pam e meyo de vinho e nom dam ora ni migalha.

Leitões

Item na freguesia de sam martinho de portella de leytõoes deuem aadar por foçadeyra ao castello de vermuj tres bragaaes e tres couodos e meyo.

Nespereira

Item na freguesia de samta olalha de nespereyra achamos meus quatro casaaes e achamos que deuem aadar do casall daluarinho dous bragaaes e do casal de pero louçãao deuem aadar duas espadoas e nom dam fora huuma.

E outrossy deuem a dar do moynho de vallinhas dous couodos de pano e nom nos dam e outro ssy do casall de dom soeyro he rregaemgo e deuem a dar meyo bragall e nom no dam.

Paraiso

Item na freguesia de sam miguell de negrellos do casall de panheya deuem aadar xvj couodos de bragaaes e huuma espadoa e huum alqueyre de castanhas e huuma teyga de trigo e huum cabrito e hum almude de castanhas e por todo isto nom da se nom dez solldos e deuem aadar ho all.

E outrossy da herdade de saa deuem aadar oito couados e nom dam senom seis e huuma espadoa e huum cabrito e nom da o cabrito e da espadoa nom da senom os tres quartos e deue aadar huuma teyga de trigo e nom da senom tres alqueires.

Item outrossy em esta freguesia na herdade de souto deuem aadar tres bragães e huum cabrito e huuma espadoa e huuma teyga de trigo. E por todo isto nom dam senam dez solldos e deue aadar o de mais.

E outro ssy da herdade de meem dano deuem aadar huuma espadoa e nom na dam e huum alqueyre de castanhas e nom nas dam.

E outro ssy da herdade de sueyro caninhas deuem aadar dous couados e nom nos dam.

E outrossy do casall que foy de caluo deuem aadar doze couados e nom dam senam omze.

E outrossy achamos que Varzeella que el Rey hi ha quatro casaaes dos quaaes deuem aadar dereituras come comtheudo no rregistro. E tem nos joham verua emprazados E achamos que a molher que foy de joham verua que fez huuma vinha em rregaemgo e huuma deffeza rregaemga da quall nom da ni migalha a el Rey e assy o dizem e assy como diz no rregistro.

Pencello

Item na freguesia de sam Johanne de pemssello deuem aadar de çinquo casaaes çinquo espadoas e nom dam emde senom quatro e ássy perde el Rey huuma E achamos meos dereituras de huum casall.

E outrossy deuem aadar de huum souto que foy de meem vermuis hum framgão e cinquo ouos e nom nos dam.

E outrossy de huum que tinha Joham das egas deuem aa dar huum frangãao e nom no dam.

E outrossy doutro campo que tinha dona mayor meemdiz deuem aadar huum framgãao e çinquo ouos e nom nos dam.

E outro ssy de huum campo das rreuoredas deuem aadar oito dinheiros e nom nos dam.

E outrossy dizem que de huum moynho que chamam de tio ayras que deuem aadar huum

bragall de pano e nom no dam E dizem que sse pode prouar.

Pinheiro

Item na freguesia de sam saluador de pinheiro achamos meus dous casaaes que som comtheudos no rregistro que som del Rey deuem a saber hu som e filhe nos pera el Rey.

Ponte

Item achamos que na freguesia de sam joane de pomte que em guistillaaes que deue el Rey aaver huuma vinha com sa deffesa.

Prazins — Santa Eufemia de

Item da freguesia de samta eufemea deue el Rey aauer oito bragaaes e quatro covados e meo E da herdade de filhos de pero mouro quatro covados por foçadeyra E da herdade douteiro e de souto dous cevados. E da herdade que foy do rreyço quatro covados por foçadeyra e comprou a Joham pires verua e nom nos dam.

Prazins — Santo Thyrso de

Item na freguesia de samto tisso de prazii deue el Rey aauer do casall de passarall dous couados de pano e nom nos ha E do casal de bafull huum couado.

S. Torquato

Item na freguesia de sam torcade em Vrgilldi ha el Rey omze casaaes E foy achado que nom ha ora hi ergo quatro pobrados. E os outros deuem sse a a pobrar todos e foy achado que a porta do poomball que jaz um campo que deue emde el Rey aauer huuma espadoa e huum cabrito e nom dam emde ora senom um framgãao Item deuem a saber quem trage o herdamento de tarrio e de emde duas partes de huuma espadoa e duas partes de huum cabrito.

Selho — S. Christovão

Item na freguesia de sam cristouam de lauegilldi achamos meos dous covados.

Item outrossy douteyro lauado deuem aadar vinho e castanhas e non nas dam.

Selho — S. Jorge de

Item na freguesia de sam Jurgo damtre ave e selho deue el Rey aa ver tres casaaes e nom ha hi ergo dous saybam parte de huum.

E outrossy do casall da quintaa deuem aadar dous capõoes e nom nos dam senam huum.

E outrossy achamos que da leyra que soya a trazer martim meemdiz que chamam de sainhas e trage a ora johanne asemço deuem aadar hum sesteyro de pam e nom no dam.

E outrossy do casall do arraualldi deuem aadar hum alqueire de castanhas e nom nas dam.

Silvares — Santa Maria de

Item na freguesia de samta maria de silluares achamos da herdade que foy de joham pirez e de martim bernalldiz que deuem aadar dous capõoes e vinte ouos e nom nos dam.

Outro sy doutro campo huum capom e dez ouos e nom nos dam e lauram nos de sam geens.

E outrossy dos campos da quintãa de corrego e de pena coua deuem aadar dous capõoes e vimte ouos e nom nos dam.

Urgezes

Item na freguesia de samte steuam dulgezes deue el Rey aaver da vinha de meem paez com ssa germaydade huum puçall deyradigo amtre as outras cousas e he negado e nom no dam.

Item em esta freguesia achamos que o souto da par daldea que he rregaemgo e que auia emde el Rey aaver huum meyo de couado e ha gram tempo que o nom dam. E affomso pires e martim negro talharom esse souto de guisa que nom ha el Rey emde nada.

Item outro ssy em esta freguesia da via da ega huum puçall deirradigo e o nom dam.

Item em esta freguesia achamos que em cerqueyra ha el Rey dous casaes e som negados.

Item achamos que nos pombaaes jaz muy gram peça de rregaemgo e trazem no por Engeno.

Item outrossy em esta freguesia da via da rregada huum puçall deirradigo e nom no dam.

Item os gaffos da samtamdre tragem huum

casall rregaemgo aa porta de samtamdre omde el Rey deuia aaver seus direitos e nom nos dam.

Item outrossy em esta freguesia daviam de poço huum solldo e nom no dam.

Item de mana çinquo ouos e nom nos dam.

Villafria

Item na freguesia de sam saluador de villa fria ha hi tres casaaes de que deuem aadar tres leytõoes e nom nos dam.

Vizella — S. Faustino de

Item na freguesia de sam frausto achamos que el Rey ha emde aaver sete bragaaes e achamos que nom ha emde el Rey mais de çimquo bragaaes meos huuma mea vara. E assy minguam dous bragaaes e huuma mea vara E outrossy minguam desta freguesia dous capõoes e vinte ouos e huum almude de castanhas.

E outrossy achamos que deuem aadar dous casaaes dous pãaes trigos e nom os dam.

E outrossy achamos que da via de louredo deue el Rey aauer huum almude de trigo por laradigo e huum fraangão e çimquo ouos e huum meyo alqueire de trigo de farinha e nom no dam.

E outrossy que ha hi emtrada e vias de que deuem aadar a el Rey o meyo e nom no dam.

CCLXXXIX

Emprazamento de casa nos açougues de Guimarães. Copia extrahida do Archivo Publico.

1304

Dom Denis pela graça de Deus Rey de portugal e do Algarue a quantos esta carta virem faço saber que eu dou e outorgo a fforo pera todo sempre a Domjngas codessa e a todos seus sucessores a mha casa dos açougues que eu Ey en Guimarães em na qual ora mora a dicta Domingas codesa a qual casa ias antre a casa em que ora mora joham de cabeçeiras da huma parte e as casas que tem emprazadas affomso perez mercador da outra per tal preito e comdiçom que ela alçe e adube a dicta casa e de ende a mjm e a todos meus suçessores en cada huum ano sex marauidis e quarta e ela nom deue uender nem alhear a dicta casa a caualeiro nem a dona nem a escudeiro nem a ordjm nem a outra pessõa poderosa nem de Religiom senom a atal pessõa que seia da ssa comdiçom e nom a nenhuma das sobre dictas e que faça ende a mjm os dictos foros como dicto he En testemuyo desta cousa dej a a dicta Domingas codessa esta carta dada en lixboa dous dias dabril El Rey o mandou per affomso anes seu clerigo martim lourenço a ffez. E. M. ccc e quarenta e dous anos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 4.º, fl. 27 v.

CCXC

1304

Doaçom dos padrõados das Egreias de sancta maria de guimarãaes ao arcebispo de Bragaa

Conheçuda cousa seia a quantos esta carta virem como eu Dom Deniz pela graça de deus Rey de portugal e do Algarue en ssembra con a Rainha Dona Isabel e con o Inffante dom Affomso nosso filho primeiro herdeyro dou e outorgo ao onrrado em christo dom martinho arcebispo da Eigreia de Bragaa per Razom da ssa pessõa e nom per Razom da dicta Eigreia de Bragaa todolos padroados e dereitos que eu ey e de dereito deuo a auer nas eigreias de sancta maria de guymarãaes em termho de panoyas do arcebispado de Bragaa e de sam pero deluas que he no Bispado de Euora. E o meu herdamento que eu ei en termho de Euora en logo que chamam chaao de valeira con todas sas perteenças e dereitos assi como o eu melhor ey e de dereito deuo a auer e todo esto lhy dou en escambho por que o dicto arcebispo deu a mjm pera senpre a ssa villa da vidigeira con todos seus termhos e dereitos e con o padroado e Eigreiario dessa villa da vidigeira. E eu deuo a fazer de todo esto que el a mjm doou toda mha uoontade liuremente pera senpre. E eu e todos meus sucessores e outrossi outorgo a esse arcebispo que el possa fazer das dictas cousas que lhy eu dou toda sa liure uoontade assi en ssa uida come a ssa morte

per ssi ou per outrem pera senpre como el entender quiser a mays seu proueito. E por esto seer mays firme e poys non uenha en duuida dei ao dicto arcebispo esta mha carta seelada do meu seelo do chumbo. Dante en Santarem xx dias de Dezembro. El Rey o mandou. Steuam da Guarda a ffez Eª. M.ª CCC e XR e dous anos. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 35 v.

CCXCI

Inquirições de D. Diniz.

1308

Julgado de Guimarães (2)

Era de mil e trezentos e quarenta e sex anos dez dias de Julho. Eu apariço Gonsaluiz de criaçom del Rey cheguey a Guimarães, e fiz uyr os jurados de todalas ffreguesias per dante mym e Giraldo steueez Tabelliom presente e uistos os Rôoes das enquirições que fforom feytas sobre ffeyto das honrras primeyramente perguntados os jurados da ffreguesia de...

Abbação — S. Thomé

Item na ffreguesia de sam Tome dauaçom achey que o logar que chamam pena rredonda en que moram iij homeens nom leixam hy entrar o moordomo e som os casaes de homeens boons de Guimarães e de dona Beringueyra e achey que forom deitados en deuasso na primeyra enquiriçon e na de Joham domingues seia deuasso o quinhom dos de Guimaraes. Item achey que des pena redonda ata o telhado moram v homeens de Guimarães non ffilhos dalgo e de viçente anes coonigo de Bragaa que tem per suçessom e ten os honrrados seiam deuassos. Item achey que auia hy iij casaes sancta crux e ten os honrrados non sabem per qual Razom estem ca em priuilegio.

Airão — S. João

Item na ffreguesia de sam Johane Dayram achey que o paaço Dayram ffoy de dona chamoa gomez e leyxou ao moesteyro de Sancto Tisso o que ali auia e la tragia toda a ffreguesia onrrada e ora enprazou Roy martyz de nomaes ao moesteyro o qual logar e faz de todo honrra non tam solamente do do moesteyro mays de toda a ffreguisia e non quer que hy entre o porteyro e Eu acho que quantos hy moram todos moram en seu herdamento engenho saluo o que mora no paaço que e do moesteyro seiam deuassos saluo o do paaço enquanto durar o enprazamento —

Arões — S. Romão

Item na ffreguisia de sam Romão darões achey que a quintaam que chamam Darões e de Steuam garso e de outros filhos dalgo que am a honrra e segundo as deuisões do Rool da primeyra enquiriçom dessa honrra achey que acreçentarom depoys en ela o casal da estrada e o de penedo que som de Reffoyos e outro hj no penedo de Caramares e de Arões e achey que en a honra soya entrar o porteyro e ora trage hj seu chegador tambem na honrra como no acrecentamento na honrra entre o porteyro del Rey e o casal estrada e en os dous do penedo que som de Reffoyos e de Caramares seiam deuassos.

Item achey que huum dos casaes do Telhado e ia de moesteyros saluo de xj quinhões os dous e tragem no aynda onrrado o que hj am os moesteyros seiam deuassos.

Azurey

Item na ffreguisia de sam pero de sorey achey no Rool da primeyra enquiriçom que era toda deuassa saluo huum casal de sarazio meendiz no monte e outro de Giraldo affonso e Eu achey per Pero da ueyga Jurado e outros homeens boons que esse casal que foy de Giraldo affonso e duum seu neto que non he caualeyro nem escudeyro seia deuasso. Item

---

(1) 1306 — Em 4 de março de 1306 o Arcebispo D. Martinho uniu ao Chantrado de Guimarães a egreja parochial de S. Payo de Villa Cova, (Moreira de Conegos) com seus fructos e rendas.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados*, tomo 1.º fl. 46.

(2) Vide Arch. da T. do T., *Inquirições de D. Diniz*, Livro 6.º, fl. 65. Segui a ordem alphabetica das freguezias como nas antecedentes Inquirições.

achey que a hj Gomez gonsaluiz filho que ffoy de Gonçalo peyxoto huma quintaam con ssa sseara que seu padre conprou dela enquiriçom aca. e faz ende honrra en pero deles dizem que e de poonbeyro seia deuassa. Item achey que dona maria molher que foy de Joham de Sandj onrra hj outra quintaam —

Balazar

Item na ffreguisia de sam Saluador de Belsar achey que a quintaam que chamam Paaço e de vila noua e trage a honrrada esse moesteyro porque foy de filhos dalgo seia deuassa—
Item achey que a Grania de Sandj que a tragem honrrada porque dizem que criarom hj dous ffilhos dalgo e achey que eram ia mortos os amos e huum dos criados seia deuassa—

Barrosas — Santo Estevão

Item na ffreguesia de santo Steuam de Barrosas achey que Lourenço ffarraz fez huma casa em huum casal que hj comprou e gaanhou duum logar que soya peytar uoz e cõomha e achey que honrram seus ffilhos hj huum casal de caramagos e de Çetj e foy ia deytado en deuasso e trage en todo seu chegador e outro ssy achey que tragiam na honrra da ffreguisia de sam vereyxmo chegador entra hj o porteyro e non ande hj chegador

Briteiros — Santo Estevão

Item na freguisia de sancto Steuam de Briteyros achey no Rool da primeyra enquiriçom que no logar que chamam vila chaam e en o que chamam dança e en souto e en logar que chamam forno mandou huum filho dalgo noue casaes ao moesteyro de souto e trage os esse moesteyro honrrados como xo eram quando eram de ffilhos dalgo e fforom entom deytados en deuasso e eu acho que os tragem aynda honrrados e trage hj o moesteyro seu chegador e nom entra hj o porteyro nem moordomo del Rey seiam deuassos e entre hj o moordomo del Rey por todolos seus derejtos.

Briteiros — Salvador

Item achey que dom Joham rrodrigiz trage a rredor dessa quintaam de Briteyros — iiij — ffreguisias ou cinquo por honrra e trage hj seu chegador en todo, e non entra hj o porteyro nem moordomo.

Brito

Item na ffreguesia de sam Johane de Brito achey que o logar que chamam cabenelas soya a sseer de ffilhos dalgo e ora achey que era ende a meyadade da Egreia e de herdadores e esta todo honrrado seia deuasso o quinhon dos herdadores, e o da Egreia. Item achey que des. ij. anos aca Lourenço abril enprazou ij. casaes de vila noua e mora ele en o huum e laura e en o outro tem huum Jugueyro e faz ende honrra e achey que todo a rredor he regaengo e que se queyxam todos da morada os que arredor moram.

Caldas de Vizella — S. João

Item na ffreguesia de sam Johane de caldas achey que o logar que chamam uilar ahj vilario. ij. casaes e trageos honrrados porque forom de ffilhos dalgo e trage hj o moesteiro seu chegador —

Caldas de Vizella — S. Miguel

Item na ffreguesia de sam miguel de Caldas achey que nas lagõas moram noue homeens enparase por que ffoy o logar de ffilhos dalgo enpero he ia do moesteyro de vilarĩho seia deuasso o dicto logar das lagõas. Item achey que o casal que chamam o Couto que e de martim affonso escriuam, e de sseu jrmãao que o defendem por honrra seia deuasso e entre hj o moordomo del Rey polos seus dereitos —

Caldellas

Item na ffreguisia de sam Tome de caldelas achey que a quintaam que chamam de melij foy de filhos dalgo e he ia do moesteyro de Sandj e tragea ora dona Maria do moesteiro honrrada seia deuassa senom for enprazada.

Calvos — S. Lourenço

Item na ffreguisia de sam Lourenço de Caluos achey que tem hj poombeyro dous casaes honrrados que forom de sancta Crux seiam deuassos.

Candoso — S. Thiago

Item na ffreguesia de Santiago de candooso achey que o logar que chamam uilar som vıȷ casaes vȷ do moesteyro d Arouca e ȷ de oneversaria (?) e ten os o moesteiro honrados porque dizem que forom de ffilhos dalgo seiam deuassos —

Conde

Item na ffreguesia de sam Martim do Conde achey que o logar de couelas trageo honrrado Pedro ffernandez do crasto enpero no Rool da primeyra enquiriçom nom ffalaua por honrra que ali ouuesse ergo o paaço de martim dade mays achey que Pedro ffernandiz teuera ali muyto a terra e ffaziam lhj muito seruiço seia deuasso o dito logar de Couelas —

Fareja

Item na ffreguisia de sam martim de ffereia achey que en quintaam que chamam fundo de vila iaz huum casal Regaengo e outro de herdadores e pelo dos herdadores pararom a dom Gil uaasques huum quarteyro de ceuada e honrraua porem palhares e—ııȷ—casaes de poonbeyro que acreçentarom hj de mays e achey que hermarom e ora esta ermo.

Figueiredo

Item na ffreguesia de sam Payo de ffigueyredo achey que a quintaam que foy de Pero affonso se enpara per ençençoria que dam ao Spital e foy deytado en deuasso per Joham domingues e en a enquiriçom primeyra seia deuassa.

Garfe

Item na ffreguisia de sam Cosmadj de Garffi achey no Rool da primeyra enquiriçom que tragia todo essa ffreguesia por honrra saluo sesuldi enpero trage ora Joham rodrigues de uaagem esse logar de Sesuldj honrrado e som. vȷ casaes de moesteyros e mostrou esse Joham rodrigues huma Carta del Rey per que lhj tornaua esses — vȷ — casaes a sseu estado como ante estauam este en sseu estado emquanto for merçee del Rey.

Gemeos

Item na freguisia de gemeos achey no Rool da primeyra enquiriçom que era honrrada a quintaam que chamam caluos quanto he o corpo da quintaam porque era de filhos dalgo e Eu apariço gonsaluiz achey que auya ia hj Rooriz quinhom e que honrram hj de mays ora de nouo des — x — anos aca huum casal em çima do paaço e outro so a uinha e moram hj—ııȷ—homeens e—ııȷ—molheres seia deuasso o quinhom de Rooriz e o casal de çima do paaço e de so a uinha.

Golães

Item na ffreguisia de Gollães e a de Santa Maria de vila noua achey que as trage o abade de sancto Tisso honradas e trage hj seu ouuidor e seu chegador enpero achey que os homeens que hj teem os caualeyros ueem a derejto perdante o Juiz de Guimarães e outro sy fazem os do Spital mays som chegados per seus homeens en cada huum o seu. Item outro ssy achey que mete o abbade seu chegador pera chegar os seus homeens que a nas freguisias de sam martim de sam cremente de Silvares os que aqui honrram sancto Tisso seiam deuassos e entre hj o moordomo polos seus derejtos e o porteyro entre no al —

Item achey que honrra hj des—x—anos aca. Goncalo anes de veeyra huum casal porque seu ende o quarto per casamento e da fossadeyra seia honrrada o quarto de Goncalo Eanes e o al seia deuasso.

Infantas

Veja-se **Golães.**

Infias

Item na ffreguesia de sancta maria denffias achey no Rool da primeyra enquiriçom que era toda deuassa e acho que tem hj martim affonso scriuam del Rey e seu jrmão huum casal que hy am onrrado seia deuasso. Item achey que Steuam reymomdo se tem a honrra por que trage huma pequena de herdade duum caualeiro enprazada enpero achey que tem a morada no seu engenho seia deuasso ele e o sseu herdamento —

Lanhas

Item achey no Rool da primeira enquiriçom que os do couto de Layas uya a Juizo do Juyz de Guimarães en o liuro de Joham çesar achey que os mandara hj uyr e que entrasse hi o porteiro porque achara que soya hj entrar e Eu acho que non ueem ora hj e que meterom hj os ffilhos dalgo seu ouuidor des xv anos aca e uenha perdante o Juiz da terra e entre hj o porteiro.

Longos

Item na ffreguisia de sancta Cristina de longos achey no Rool da enquiriçom primeyra que a honrra de bargadela que acrecentarom mays que as deuisões contauam que era deuedor metendo la de mays o logar que chamam Cabreyro e foy entom deytado en deuasso e Eu appariço gonsaluiz acho que meterom ora de nouo com essa honrra picouto que e logar de herdadores e iaz fora das diuisões da honrra e a grania de Refoyos a — iij — casaes que hj a esse moesteyro que era deuassos, e achey que teuera dom meendo enprazada essa grania com esses casaes e tragea honrrada per Razom daquele enprazamento e ora dom Johane meendiz metea por da honrra de bragadela seia deuasso picoto e a Grania de Reffoyos e os — iij —casaes. Item achey que o logar que chamam lourio se enpara — iij — per huum paramho e som ia mortos os amos e o criado seia deuasso o dito logar e os que hj morarem

Item achey que o logar que chamam sobrado he de herdadores e dele de Lourenço anes dulgeses e de Martim da torre e os dictos caualeiros achey que honrrauam o dos lauradores pelo seu e forom deytados en deuasso o dos lauradores seia deuasso

Mascotellos

Item na ffreguesia de sam Viçenço achey que auya hj a Egreia de Guimarães. ij. casaes e trage os honrrados des xviij anos a ca seiam deuassos.

Matamá

Item na ffreguesia de ssanta Maria de Mata máa achey que o priol de santa maria de Guimarães honra hj dous casaes dessa Egreia e trage hj seu chegador. Item achey que Domingos martyz e seus ffilhos am hj. iij. casaes e meo e trage os Pero carpenteyro honrrados e trage seu chegador tambem em eles come no seu enpero achey no Rool de Joham domingues que deytara en deuasso os—v—casaes e meo seiam deuassos e entre hj o moordomo polos seus dereitos. (1)

Nespereira

Item na ffreguesia de sancta Ouaya de Nespereyra achey no Rool da enquiriçom primeyra que nom acharom hj honrra nen huma, e eu acho que Rodrigo anes tem honrrada a herdade que foy de ffernam mouro e regaenga e outro ssy achey que tragia hj Badim—ij—casaes que tem por suçessom honrrados seiam deuassos.

Oleiros

Item na ffreguesia de sam viçente doleyros achey que a quintaam do paaço e do moesteiro de loomar e de herdadores e outro casal que hj a esse moesteiro e vila chãa e sam Romão que os enpara todos o Spital por ençençoria que lhj dam e som — xij — seiam deuassos, e entre hj o moordomo del Rey polos seus dereytos saluo no de boyro e en o do Spital —

Paraiso

Item na ffreguesia de sam miguel de Negrelos achey que no logar que chamam uarzeela a Johane affonsso clerigo—ij—casaes de suçesom e ten os honrrados des—x—anos a ca seiam deuassos —

---

(1) No Livro 4.º das *Inquirições de D. Diniz*, fl. 114, existe um documento, que diz respeito a esta freguezia; é o seguinte:

Julgado de Guymarães pronunciamos por deuassos todolos que eram contheudos no Rool assi comera comtheudo no Rool —

E nos logo Rendamos hos deuassos que tragiam na onrra de Mata maa no julgado de Guimarães a martim affonso Tabaliom e a domingos cachopo e a steuom pelaiz todolos dereitos que el Rey ha en estes deuassos saluo a anudoua e omezio e o que ende ante leuaua el Rey deste primeyro dia dabryl que ora passou da Era milesima tricentesima vigesima nona a huum ano por quatuor morabitinos uelhos e ficou a Renda aberta per a quem mays der —

Item achey que conprou hj Gonçalo peyxoto —j—casal e ten o honrrado ora vaasco gonsaluiz seu ffilho e achey que era fforeyro del Rey e que pagam os fforos a galĩa e huum almude de castanhas que ende am a dar —

Penacova

Item achey na freguisia de sam martim de Pena coua que o logar de ffroyaes he de homeens lauradores e teen no honrrado pero achey que foy deytado en deuasso e moram hj —ij— seia deuasso o dito logar e entre hj o moordomo —

Pencello

Item na freguesia de sam Johane de pensselho achey no Rool da primeyra emquiriçom que nom auia hj outra honrra nem huma e achey per martim iuiães e Domingos meendez Jurados que tragia martim sarazĩo honrada huma quintaam dessa egreia que chamam galtar seia deuassa e entre hj o moordomo del Rey polos seus dereitos Item achey que Goncalo peyxoto comprou hj huum casal de Domjngos reymondo de Guimarães e outros —ij— casaes e trage os goncalo goncaluiz seu ffilho honrrados e ante que esta compra ffosse eram todos deuassos e en todos entraua o moordomo pero hj auiam ffilhos dalgo herdade. Item achey hermigo garçia fez hj huma casa de morada des—vj—anos aca en herdade dessa molher que he uilaam e fez hj honrra —

Pinheiro

Item na ffreguisia de pinheyro achey que a Sancta Maria de Guimarães meo duum casal e ten o o priol honrrado seia deuasso.

Polvoreira

Item na ffreguesia de sam Pero de poluoreyra e achey que a hj huma quintaam que foy de Joham pipas e moram hj dous homeens e achey que os enpara per lourenço eanes dulgeses por seruiço que lhj ffaziam a. xv. anos. E eu apariço gonsaluiz deytoos en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus. Item achey que o abade de polueira *(sic)* tem honrrados viij casaes des iiij anos aca e forom ia en ante deytados en deuasso per Joham çesar e Eu appariço gonsaluiz deytoos en deuasso. Item achey que o abade de Vila coua. o casal do souto e achey no liuro de Joham çesar que o deytara en deuasso por que achara que o honrraua de nouo e Eu achoo aynda estar honrrado per Gomez gonsaluiz seu ffilho seia deuasso —

Pousada

Item na ffreguisia de sancta Maria da pousada achey que auya hj en vila pidri—ij—casaes o moesteiro de Sandj foreyros del Rey de que lhj dam galĩas e tragem nos honrrados os caualeiros de sam lourenço porque dizem que som seu testamento e forom deitados en deuasso na primeyra enquiriçom seiam deuassos

Item outro sy achey que estes sobre ditos enpara hj outro casal que chamam porto carreyro que e do dicto moesteiro por huum almude ou teeyga de çeuada que lhis dam dençençoria e foy outro sy deytado en deuasso seia uasso —

Prazins — Santa Eufemia

Item na ffreguesia de sancta ouffemea de ffyz achey que a quintaam que chamam o telhado e do moesteyro de Arouca e honrra a o moesteyro porque dizem que criarom hj dom martim sanchez douuida ca non achey homem que o soubesse seia deuasso.

Rendufe

Item na ffreguesia de sam Romão de Randuffe achey que non leixam entrar o porteyro na honrra que ffoy de Pero lourenco uencelho e que soya hj entrar o porteyro. e Eu mando que entre hj o porteyro —

Item achey que dam al Rey do casal de vila noua huum ffrangão e—v—ouos e do Regaengo o terçeiro do Regadio e ao martim periz ffilho de Pero uençelho per escanbho que deu a Souto cuio era e faz dele honrra. des viij anos aca e achey que a herdade que lhis el deu iaz dentro na honrra sua del. Item achey que conprou esse martim peris outro casal de que dam al Rey capom e x ouos e terço de pam de Regaengo e doutro casal a nouena des xij anos aca e faz ende honrra.

Sande — S. Lourenço

Item na ffreguisia de sam Lourenço de Sandj achey que o logar que chamam Trauanca e trageo o comendador dauis por honrra e som — vij — casaes — iiij dauis e — iij — de Sandj e achey que trage hj o comendador seu chegador.

Selho — S. Christovão

Item na ffreguesia de sancto christouam de Riba de selho achey que conprou hj Goncalo peyxoto—iiij—casaes e meo des xv anos aca e som foreyros del Rey e achey que pagam os fforos mays non entra hj moordomo e perde el Rey a uida e a pedida e a uoz e a coomha e outras cousas seiam deuassos e paguem al Rey os seus dereytos.

Serzedo

Item na ffreguisia de sam miguel de çerçedo achey que a hj poonbeyro—ij—casaes que forom de santa crux des—x—anos aca e teen hos honrrados esse moesteiro seiam deuassos

Silvares — S. Clemente de

Veja-se **Golães.**

Silvares — Santa Maria de

Item na ffreguesia de sancta Maria de Siluares achey pelos Jurados que a quintaam que chamam do Poonbal e de ffilhos que fforom de Juyão durães e de sam Martim de candooso e tragena honrrada porque ffoy de ffilhos dalgo quanto he dentro na quintaam seia deuassa e entre hj o moordomo polos seus dereytos del Rey —

Silvares — S. Martinho de

Veja-se **Golães.**

Souto — Salvador do Mosteiro de

Item na ffreguesia de sam Saluador de Souto achey que a meyadade da quintaam que chamam do sobrado he ia do moesteyro de ssouto des—viij—anos aca e tragena honrrada seia deuassa a do moesteyro

Taboadello

Item na ffreguesia de sam çibrão achey a quintaam do poonbal e a meya de ayras ueegas e a outra meya de martim perez des iiij anos a ca. Eu appariço gonsaluiz deytey a dita quintaam en deuasso.

Urgezes

Item na ffreguesia de sancto Steuam dulgeses achey no Rool da primeyra enquiriçom que a quintaam dulgeses era honrra porque era de ffilhos dalgo. e Eu acho que e ia ende a quarta de sancta maria de Guimarães e tragea o priol aynda honrrada seia deuassa aquela quarta que e ia da Egreia.

Item achey que no logar que chamam quintaam mora Domingos paez e enpara o Joham garcia des xviij anos aca. seia deuasso —

Villafria

Item na ffreguisia de santa maria de vila fria achey no Rool da primeyra enquiriçom que era toda deuassa e achey que ora ha hj o moesteyro de Poonbeyro o casal que foy de Santa Crux e trageo o Abade honrrado pero que o deytou Joham domingues en deuasso seia deuasso por que he de Ponbeyro —

Villarinho

Item achey que os do couto de vilar̃o nom uynham a Juyzo dos Juyzes de Guimarães e achey no liuro de Joham cesar e no Rool de Joham domingues que os mandara hj uir e que entrasse hj o porteiro. e Eu acho que non *(sic)* que non he couto mays que o trage o moesteyro honrrado.

Vizella — Santo Adrião

Item na ffreguisia de santo adrão de Riba da vizela achey no Rool da enquiriçom primeyra que acharom por honrrada quanto he o corpo da quintaam que chamam lourosa a velha e achey pelos jurados e pelo moordomo que honrram ora hj dom Joham rrodrigues e dom fernam pires huum casal de santo Tisso e dom ffernam pires onrra per ssy outro casal de Joham reymondo creligo des — xij — anos aca e

trage hj seu chegador e en tres casaes que hj tem dom Joham rrodrigues outro ssy seia deuasso o casal de santo Tisso e o casal de Joham reymondo creligo e entre hj o moordomo polos dereytos del Rey. Item achey que dona maria trage por honrra o logar de Siluares e do Burgo chamados por da honrra da Lourosa e forom deytados en deuassos na primeyra enquiriçom e ora acho eu que acreçentou hj de nouo o casal de crasto que e de santo Tisso e achey que en todo trage seu chegador seia deuasso o casal do crasto.

Vizella — S. Faustino de

Item na ffreguisia de sam ffrausto de Riba da vizela achey que dom ffernam pirez tem enprazado do moesteiro de vilar̃o o logar que chamam bem gaada e teno honrrado e achey que honrraua hj de mays o logar de Souto em que moram. v. e outros—iiij—casaes e trage hj seu chegador e dizem que a estragan aynda os Regueegueyros darredor este enquanto durar o enprazamento.

Vizella — S. Jorge de

Item na ffreguisia de sam Jurjo de riba de Vizela achey que a quintaam que chamam a Çela e do Spital e am hj quinhom ffilhos de Eluira pires de Guimarães que non som ffilhos dalgo e teem hj homem e honrram no pelo do Spital. Item achey que a hj santa crux outro casal e ten o honrrado e dizem que am priuilegio seia deuasso o que hj am os ffilhos de Eluira pires —

Vizella — S. Payo de

Item na ffreguesia de sam Paayo de Riba de vizela achey que a quintaam que chamam carhal foy de ffilhos dalgo e mandoua aos moesteyros de Poonbeiro e de ssam Lourenço saluo a oitaua que e de ffilhos de steuam ueegas e honrra toda per a qual quinhom des xvij anos aca as vij partes que som dos moesteyros seiam deuassos. Item achey que ay vilar̃o huum casal e outro Taagildj e achey que os honrra dom ffernam pirez de que iazem perto de bengaada que el tem enprazada de vilar̃ho seia deuassa. Item achey que hu mora Joham pires do carrhal as duas terças desse casal som de santa crux e a terça de Çerzedello e o de Çerzedello sseia deuasso. Item achey que o casal do Toial e o meyo do Spital e o meyo dos Gaffos e outrossy achey que o casal do moỹo e a terça de sam Payo e o al do Spital e trage nos honrrados a terça do casal do moỹo de sam Payo e o meyo casal do Toial dos Gaffos seiam deuassos —

Julgado de Freitas (1)

Era de mil trezentos e quarenta e sex anos quinze dias de julho. Eu apariço goncaluiz cheguey ao julgado de freytas e ffiz uyr os jurados de cada ffreguesia perdante mym e Bertolameu piriz Juyz e Giraldo steuez Tabeliom e Domjngos paez e Pero paez moordomos. e uistos os Roes que forom feytos das enquirições que se fezerom en ffeytos das honrras achey per eles primeyramente —

Agrella— Santa Christina d'

Item na ffreguesia de sancta crist̃ha dagrela achey que martim portela se enparaua porque criou ffilha de Steuam de ffreytas. a. xij. anos e outrossy Sancha martynz porque lhj criou huum ffilho. a. v. anos e criara ia ante outro a Steuam ermigit e auiam outros. v. anos e Eu deytoos anbos en deuasso e mando que se non deffendam per estes amadigos e entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos.

Item estes som as moradas que forom nas perteenças dos casaes rregaengos de que non dauam as derecturas que deuiam a dar primeyramente na ffreguisia de sam Pero de ffreytas na souereyra a quintaam hu mora o ffilho de Meen piriz. Item a quintaam de martim testa. Item a de martim das donas. Item a de Pero perez. Item a de Pero paez. Item a de maria dominguiz. Item a de Domjngos piriz. Item a quintaam de Pero garçeta de val de Payo. Item no Redondo hu mora m̃iguel paez. Item no casal de mouram hu mora. Steuam mourom hu mora Çibrão meendiz. Item na Portela hu mora Pero do carualho. Item hu mora mar̃ia branca e hu mora Domingos burracho e a casa de martim das eguas e hu mora Domingos ffernandiz. Item hu mora Eluira iohanes da conça.

(1) Vide *Inquirições de D. Diniz*, Livro 6.º, fl. 68 v.

Item a quintaam de Pero gomez que see cabo do Ameedo de vila coua. Item no casal da seruiçaria a quintaam de Bertolameu piriz e os terrẽos deso a quintaam de que a a dar a terça e non na daua e ficou pera dalo. Item no casal de ffornelo hu mora Bertolameu e hu mora marĩa dominguiz. Item a quintaam de Toça que foy do condĩho e hj a quintaam de Steuam mourom. Item na Batoca as casas que fez Pay perez en que mora Serra meendiz. Item a quintaam de martim dominguiz. Item a quintaam de Joham boom. Item en cabo de arnaldo hu mora gomes martynz.

Castellões — S. João de

Item na ffreguesia de Castelāes achey no Rool da primeyra enquiriçom que a quintaam que chamam torio e o herdamento que foy de martim amado e era prouado que peytauam ende uoz e coomha e entraua hj o moordomo e dauam ende huum quarteyro de pam dençençoria al Rey e galĩa Steuam de freytas e non da ende rrem e ffoy deytada en deuasso na primeira enquiriçom e en a de Joham dominguiz e por que non era hj o caualeiro non fiz hj rrem. Item achey que en varzeelas se enparaua Pero martynz que criou ffilho de Joham rodriguiz des. xv. anos aca. e Eu deytoo en deuasso e Eu outrossy deytoo en deuasso o logar en que mora martim boga que achey que se enparaua per ssy e hu mora marĩa piriz e hu morou Joham martynz que esta ermo.

Freitas — S. Pedro de

Item na ffreguesia de sam Pero de ffreytas achey no Rol da primeira enquiriçom que e prouado que enquanto see a quintaam que chamam do coruo que ffoy de Steuam de ffreytas e o pomar e as deuesas dessa quintaam que e toda Regaenga del Rey de cesta e que a essa quintaam quatro casaes foreyros del Rey que forom do moesteiro de Souto e non fazem ende al Rey rem e tragenos honrrados e foy todo na dita enquiriçom deitado en deuasso. Item achey que na souereyra a Sancha ffernandiz e ffilhos de Steuam ffernandiz huma casa e era conteudo na primeyra enquiriçom que a cozĩa que hj fez Steuam ffernandiz e as casas dos dois casaes que ele hj auia que as ffezera no Reguengo del Rey e que perdia el Rey per aquela Razom huma fonte que naçe e uem pelo seu Regaengo e foy todo entom deytado en deuasso e outro sy era conteudo no Rol de Joham dominguiz que deytara todo aquelo en deuasso e Eu apariço gonsaluiz acho que esta todo coutado come da primeyra.

Item achey no Liuro de Joham çesar que deytara en deuasso a quintaam que foy de Joham paez o que foy juyz que se coutaua per amadigo por que dezia que achara que aquela que hj fora criada non era ffilha de caualeiro nen de Scudeiro e por que eu Appariço gonsaluiz acho que esta aynda coutada essa quintaam deytoa en deuasso e mando que entre hj moordomo del Rey por todolos seus dereytos. Item dous casaes que chamam de Paaços que som Regaengos e trageos Steuam de ffreytas por honrra e achey no Rool de Joham dominguiz que os deytara en deuasso e Eu apariço gonsaluiz achoos estrar *(sic)* honrrados deytos en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos.

Item achey no Rool da primeyra enquiriçom que en o logar que chamam da Portela comprou Joham de Sandj do Regaengo del Rey e dizia que era prouado e non daren al Rey. Item achey que filhos de Pero eanes da vila se enpara per sy e Eu apariço gonsaluiz deytoos en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos.

Gonça — S. Miguel de

Item achey na ffreguesia de sam miguel de Gonça que Gomes martynz e Giral dominguiz e martim iohanes e maria do souto e Domingos perez moradores no Rial que se honrrauam porque defenderam de ffilhos dalgo e Eu appariço gonsaluiz achando que eles nem seus padres nom ffezerom obras de ffilhos dalgo deytoos en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey aa uoz e aa coomha e a todolos outros dereytos del Rey e achey que en anbas as enquiriçóes forom deuassas. Item achey que no logar que chamam a batoca criarom hj Gil ffagundiz e porque os amos som mortos deyto o dicto logar en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos.

Item achey en astruffe per meen iohanes e per andre migueenz e per joham paez e per pero de Sandjm jurados aos sanctos auange-

lhos que na vĩa do outeyro que foy de Pero de souto iazia duas coyrelas de vĩa regaengas e deuesa e forom mha mostrar e apeegar e Pay paez jurados hj andando disse que assy o crja e disserom que quando Pero do souto comprara aquela vĩa que logo lhj disserom por huma dessas coyrelas que lha non uendiam e esto non fficou desenpeçado ca a molher que foy de Pero do souto mj disse que mj mostraria cartas per que as auia e nom mhas mostrou e Eu mandey põer deffenssa nas dictas coyrelas e non sey se xas uendimarom per recado se sem recado.

Sobradello — Santa Maria de

Item na ffreguesia de Santiago achey que em Soutelo criou Pero paez filho de Joham rodrigues da Lama des xv anos aca e que Steuam dominguiz de Souto lhj criou outro des x anos aca e honraua os porem e Eu Apariço gonçaluiz deyto eles e os logares en que moram en deuasso e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos.

Item achey que en varzẽa criou Paay annes ffilho de lourenço eannes de Briteyros a. xv. anos aca e honrrauam no porem e Eu apariço gonsaluiz deyto en deuasso ele e o logar em que mora e mando que entre hj o moordomo del Rey por todolos seus dereytos E en varzẽa Pero annes que achey que era amo deuedro de Sarazĩo meendiz mando que seia honrrado enquanto uiuer. Item no logar que chamam Belmonte achey que Tareyga annes criou ffilho de affonso meendiz des xıȷ anos aca e outro dante e porem Eu appariço gonsaluiz mando que se honrre per sy e seia deuasso o logar em que mora des que ela morer. Item deyto en deuasso o logar hu mora Pero perez que criou ffilho de Joham rrodriguiz da Lama des —ıx—anos aca e non se escuse pelo outro que ante criara porque o tomou de mão doutrem e non de seu padre. Item outrossy deyto o logar de mogeime en que mora Johane annes que se honrraua porque criara de Pero Lourenço Cerqueyra huum ffilho non Lidimo des—vȷ—anos aca e outrossy deuasso o logar de varzeelas que esta hermo hu morou Joham martynz. Item o logar de varzeelas de susãas seia deuasso saluo o casal que hj comprou ffilhos de Sarrazĩo meendiz e mora hj Giral piriz e Domingos iohanes. Item achey que esta Egreia trage o quarto do casal dos ffreyres per mamda de que dam al Rey teeyga de Çenteo e spadoa e Leytiga e cabrito e huum bragal e non da desto rrem e demays meteu o abade a cabeça do casal con a sscara da Egreia. Item trage a terça do casal das barmorou e aa dar ende huma uara e mea de bragal e non na da. Item achey que trage o casal das Bardascas a terça e a El Rey aauer desse casal—xȷ—uaras meos terças de Bragal e spadoa e cabrito e leytom e teeyga de Çenteo e galĩa e de todo esto non da o abade a terça que deuia a dar e demays iuntou a herdade con as searas da Eg'reia Item do Casal de Martim de Souto achey que auia ende a auer el Rey huma teeyga de Centeo e espadoa e tomaa o Abade e chameyo e dissemy por esto que auia deste casal que assy o ouuera a Egreya des gram tempo mays polas cousas disse que lhy prazia dauer ende El Rey o sseu dereyto e fficou pera dal. Item a quintaam dos lauradores que e de Giraldo annes pague a espadoa e o cabrito e o leyton e a Galĩa que achey que auia a dar e non na daua e emtom fficou o dito Giralde annes pera dala.

Item na ffreguesia de Sobradello achey que aly hu mora Joham nuniz e hu mora Pero nouelo e fforeyro de que am a dar el Rey espadoa e galĩa e cabrito se ouuer cabra e leytom se ouuer porca e esto achey pelo dicto Joham nuniz e per Domyngos piriz juyz e per martim do souto e per ffernando affonso e per Domingos dominguiz e per Domingos martyns e per martim iohanes e per Pero iohanes que en a vila do Sobradelo nen a engẽo senon a quintaam de carreyra e a de martim steueez onde sal ffossadeyra e a do alcouçe que ffoy de Gonçalo remho e porem sabuda esta verdade as partes presentes os de suso dictos ficarom pera dar os dictos foros al Rey daqueles logares en que moram.

Item achey per Gomes martynz e per Bertolameu piriz e per Domingos paez e per Steuam mouram que auiam de Bertolameu eannes do cristimil que e Regaenga e disse Steuam mouram que ia lhy en dera a rraçom ao dicto clerigo e entom ueo o clerigo de ante e ficou cunhuçuda a dicta viha por El Rey —

Item achey pelos de suso dictos que as vihas de veyussen e as do grandal que as fezerom no fformal e en as perteenças do Casal Regaengo que chamam de chamoa reyxa e as partes estando presentes ficaram as dictas vihas por

del Rey e pera lhy darem ende o sseu dereyto.

Item achey pelos de suso dictos que a vĩa que chamam de Luzo que foy de Joham bouçom que e Regaenga de terça dela madre de Rio ata a Carreyra e delo olho de Lauia de Nuno ata o padram e non dauam al Rey rrem saluo duum canto de ffundo de que dam huma quarta de vĩo en aueença e paay steuez que este baçelo trage non era na terra en pero non creo que hy ponha contenda ca esto sabem todos.

Item o baçelo que fez Domyngos meendiz do vilar a a eyra a ssobrelo rrego fficou conhuçudo por Regaengo e pera dar ende o dereyto a el Rey —

Item achey per Gomez martyns e per Steuam mouram que e Regaenga da vĩa da Egreia e delo olha de ffonte a tao outom da casa que comprou martim annes de si contra o outeyro que chamam da costa e disserom que leuarom ia ende per uezes huma quarta de viho en Razom de rraçom e esto non ficou desenpeçado porque opoỹa o abade por seu contrayro o dicto Gomez martyns e quanto era da quarta do vĩo confessaua que a deuia ende a dar duas poucas de uides regaengas e mays non.

Villa Cova — S. Bartholomeu

Item na ffreguesia de sam christouam de vila coua achey no Rool da primeira enquiriçom que a quintaam de Paadim que fezeram honrra dela en fformal de Regaengo del Rey e foy entom deytada en deuasso e outrosy a deytou en deuasso Joham dominguiz non ficou desembargado porque non era hj cuia era a quintaam. Item achey que Goncalo annes clerigo adusse pera huma sa casa ffilha de Martim de ffreytas e crioua hj huma sa Barregaam e honrra o clerigo porem a casa e Eu apariço gonsaluiz deytoa en deuasso e mando que entre hj o moordomo pola uoz e pela coomha e por todos seus dereytos.

Item en soutelo achey que o casal do ameedo que trage Martim piriz e Domjngos paez que iaz hermo e porem perde el Rey a espadoa e o cabrito e o leytom e a gaĩa e Eu appariço gonçaluiz mando que aqueles que o tragem paguem os foros e ficou logo o dito Domingos paez pera pobrala.

Julgado de Vermoim (1)

Calvos — S. João de

Item na freguesia de sam Johane de Caluos achey que o paaço que foy de Reymom piriz esta honrrado e o logar do outeyro e a lagẽa e achey no Rool de Joham dominguez e en o liuro de Joham çesar que mandarom hj entrar o porteyro que ueessem a dereyto perdante o Juyz da terra e Eu achey que o nom leyxam hj entrar Peto ffernandiz do crasto nem uỹr per dante o Juiz e trage hj seu chegador e seu ouuidor e Eu Appariço gonsaluiz mando que entre hj o porteyro e uenha perdante o Juyz da terra. Item achey que o moesteyro de Rooriz conprou a quintaam que chamam do Parayso com dous casaes e tragea honrrada como ante quando era de filhos dalgo e aquela quintaam foy del Rey dom afonsso e deraa a huma dona seiam deuassos e entre hy o moordomo del Rey polos seus dereytos.

Item achey que conprou hj —ij— casaes martim badim e ora fficou a meyadade a sseus criados e non som homeens ffilhos dalgo seiam deuassos.

Gandarella

Item freguesia de sam Saluador de Gandarela de jusaa, e de susaa a v casaes o moesteyro de çerzedelo e honrraos o Abade e trage hj seu chegador e non fazem a outrem seruiço seiam deuassos.

Guardisella

Item na ffreguesia de sancta maria de Gridizela achey que o logar que chamam ffreyxeeyro e poonbal e a hj —v— casaes Cerzedelo, e outros, e honrraos o abade de Cerzedelo en pero achey no Rool de Joham domingues que os deytara en deuasso, e outrossy na primeyra enquiriçom seiam deussos e entre hj o moordomo por todolos seus dereytos. Item achey que o logar de pensso em que moram —viij— homeens que dom vaasco tragia por honrra foy deitado en deuasso na primeyra enquiriçom e depoys per Joham domingues e tragen no ayn-

(1) Vide *Inquirições de D. Diniz*, fl. 64 v.

da honrrado e nom dam a ffossadeyra que soyam a dar este enquanto for merçee del Rey—

Item achey que en carualhal hu morou Steuam migalha e o logar que chamam pardelhas se enparam per ambos e non pudj achar per homem no mundo que soubesse que forom ali criados ffilhos dalgo se non e achey que o logar que foy de Steuam migalha he fforeyro e da—viij—soldos de fossadeyra seia deuasso e entre hj o moordomo del Rey portodolos seus dereytos.

CCXCII

Carta de D. Diniz confirmando as regalias do Couto de S. Torquato. Copia authentica do seculo XVIII.

1310

Dom Dinis pella graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A quantos esta carta virem faço saber que eu vy huma carta de El Rei Dom Sancho que me o Priol e o conuento do Mosteiro de São Trocade inuiarão mostrar da qual o theor he tal .... (1)

E ora o dito Priol e Conuento inuiarão me pedir por merçe que eu lhis mandace renouar a dita carta e tresladar de verbo a uerbo, e lha confirmaçe e eu querendo lhis fazer graça e merçe mandeilha treslladar e renovar e outorgolha e confirmolha asy como em ella de suso he conteudo em testemoyo desto lhis dou esta carta. Dante em Torres Vedras treze dias de novembro El Rei o mandou Affonço Reimondo a fez Era de mil e trezentos, e carenta, e oito annos. El Rei a vio.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 10.

CCXCIII

Carta d'El-Rei D. Diniz doando a D. Affonso Sanches diversos lugares. Extrahida do Archivo Publico.

1312

Em nome de deus amen saibbam quantos esta carta virem como eu dom denjs pella graça de deus Rey de portugal e do algarue em sembra com a Rainha dona jsabel mjnha molher e com o jffante dom afomso meu filho primeiro herdeiro querendo fazer graça e merçee a afomso sanchez meu filho douuos xx libras em dinheiros nas quaaes comprastes cerua e atey e ataãos e villa caym e villa marim e hunham e brunhaães e ueyga e vilar de torno e tagilde e palmeira e o mjradoyro e moitos e boyam e sam martinho de villar e manhancellos e çapaães e carracedo e sequeiros e besteiros e nouellos e rreuogilde e tegilde e beerim e o mato de soalhaaes e loordelo e aujtus e todollos outros lugares que o conde dom martinho gil auja entre doiro e mjnho saluo mondim e as ferrarias que forom uendidas por diujda que me o conde deuja e ao dicto jffante dom afomso meu filho E mando e outorgo que uos aiades os dictos lugares que forom comprados nas dictas xx libras com todos seus direitos e perteemças ao uosso filho mayor lidimo e se hi filho nom ouuer fiquem a mayor filha E por morte desse uosso filho ou filha fiquem ao uosso filho ou filha mayor lidimo e esta condiçom que hi ouuer seia aguardada em todollos uossos filhos ou filhas qual de uos descenderem lidimamente que sempre fiquem ao filho mayor ou filha lidima e o sempre jrmaão que descenda de uos lidimamente fiquem os dictos lugares a el com estas condiçóoes e esto seia aguardado per esta guisa em todos aquelles que de uos e delles descenderem lidiamente por todo sempre E se per uentura o uoso filho ou filha lidimo ou seu jrmão lidimo ou aquelles que del descenderem lidimamente de direita linha como dicto he morrerem sem filhos ou filhas lidimos / os sobredictos herdamentos tornem se a coroa dos regnos com todos seus melhoramentos sem embargo nenhuum E em testemunho desto dou ao dicto afomso sanchez esta minha carta seelada do meu seello dante em coimbra dous dias de dezembro el rrey o mandou afomso martins a fez era de mil iij^c l^ta annos. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. João I,* Livro 2.º, fl. 97.

---

(1) Omittimos a carta de D. Sancho, que fica inserida a pag. 200, doc. n.º CCXVI.

(1) Esta carta está inserida em outra de D. João 1.º passada, a favor de João Gomes da Silva, por D. João 1.º no Porto a 25 de junho da Era de 1432, que egualmente contem outra de D. Fernando passada em Torres Ve-

CCXCIV

Carta de D. Diniz sobre guarda e protecção ao mosteiro de S. Torquato. Copia authentica do seculo XVIII.

1314

Dom Dinis pella grassa de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A quantos esta carta virem faço saber que eu recebo em minha goarda e e em minha encomenda e so meu defendimento Pay Perez Priol do Mosteiro de São Trocade e seus frades e seu mosteiro e seus homens e seus herdamentos e sas poçissõis e todellas outras sas cousas porque mando e defendo firmemente que nom seja nenhum ousado que fassa mal nem forssa ao dito Priol nem a seus frades nem a seu mosteiro nem a seus homens nem a seus herdamentos nem a sas proçissõis nem a nenhuma das outras sas cousas ca aquel que em hy al fiser ficara por meu inimigo e peitarmeha os meus encoutos de seis mil soldos e corregera em dobro o mal ou forssa que feser ao diro Priol e aos ditos frades e a cada huma das outras sas cousas. Em testemoyo desto dei ao dito Priol e frades esta minha carta. Data em Lisboa des dias de Agosto El Rei o mandou por mestre João das leis Esteuão Domingues a fes Era de mil e tresentos e sincoenta e dous annos.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 11.

CCXCV

Carta de D. Diniz sobre protecção á Collegiada de Guimarães. Copia authentica do seculo XVIII.

1316

Dom Dinis pella grassa de Deos Rey de Portugal e do Algarue a vós Alcaide e Juises de Guimaraes. Saude. Sabede que mestre Pedro meu fizico Prior da minha Igreya de Santa Maria dessa Villa me disse que alguns Ricos homens, e caualleiros, e outros homens poderosos quando vem a essa Villa que pousão nas casas dos seus Conigos da dita sa Igreya contra sa vontade, e que lhis fazem hi muito noyo, e muito dano, e muita perda, e esto nom tinheu por bem de pousar nenhum com elles contra sa vontade. Porque vos mando que defendades da minha parte, e asy o fazede pregoar pella Villa que nem hum nom seya ousado que pouse nas casas dos ditos Conigos contra sa vontade delles sob pena dos meus encontos de sex mil soldos. E se depois desse pregom hy forem pousar alguns contra vontade delles, e contra a minha defesa hideos logo hende poer fora, e penhoradeos pellos meus encontos sobreditos, e tende a penhora para meu mandado e mando a Gomes Martins meu meirinho mor Antre Douro e Minho, ou a qualquer meu meirinho que depus el hy for que vos ajude a cumprir o meu mandado se mester for, e nom fassades hy al senom çertos sede que eu vos mandaria constranyer por esses encontos, e leualloshia de vos, e por ver como hy cumprides meu mandado mando que o Cabbido da dita Igreya tenha esta minha carta. Dat. em Lx.ª noue dias de Setr.º El Rey o mandou por Egas Lourenço seu clerigo. João Domingues a fez. Era de mil tresentos sincoenta e coatro annos. Egas Lourenço.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios,* fl. 10 v.

CCXCVI

Carta de D. Diniz a proposito dos prejuizos causados á Collegiada pela construcção dos muros de Guimarães.

1318

Don Diniz pela graça de Deus Rey de Portugal e do Algarue. A uos taballiões de Guimarães saude. Sabede que o Cabidoo da minha Egreia de ssanta Maria de Guimarães my enuiarom dizer que eles e dita Egreia rreçeberom dano e perda nos seus herdamentos dapar da uila per rrazom desse muro que eu hy mandej fazer. E que nom tan solamente rreçeberom

---

dras a 5 d'abril da Era de 1405 a favor de Aires Gomes da Silva, tio paterno do primeiro, aio do dito rei, a quem foram doados de juro e herdade os lugares referidos no documento, que de D. Affonso Sanches passaram successivamente ao Conde D. Martim Gil, a D. João Affonso d'Albuquerque e a D. Martinho, filho do ultimo, vagando por morte d'este sem successão para a corôa.

pelo ffundamento do muro mais ainda que rreceberom e rrecebem dano e perda em os outros seus herdamentos porque tragem a pedra e a madeira pera esse lauor. E enuiarommy dizer que alguns homens boos da dita vila mandarom a essa Egreia mil e quinhentas libras pera ffazer ffesta huma uez no ano ao Corpo de deus e pera outras anniuersarias. E que my pediam por merçee que my prougesse de conprarem hy herdade que ualesse as ditas mil e quinhentas libras de conpra. E eu per rrazom da perda que pelo dito muro rreçeberom de si querendo ffazer merçee aa dita Egreia e aa onrra da dita ffesta que ham de ffazer tenho por bem e mando que o dito Cabidoo possa comprar tanta herdade que ualha mil e quinhentas libras de conpra. Porque uos mando por nom auer hy engano nenhuum que o dito Cabidoo uos jurem aos santos auangelhos que nom ffaçam maior conpra por esta carta que as ditas mil e quinhentas libras nem tragam hy outro conlhuyo. E outrossi rreçebede juramento dos uendedores cada que as conpras fezerem. E as cartas das conpras que eles fezerem das ditas mil e quinhentas libras façam huum de uos tabaliões. E depoys que as começardes de ffazer nom lhy dedes esta carta pera lhy fazer outro tabaliõ outras. E depoys que a conpra das ditas mil e quinhentas libras for acabada e as cartas das conpras ffeitas con o theor desta carta britade logo esta carta en guisa que non possam por ela mais conprar. Vnde al non ffaçades. Dada en ffreelas vyntj e huum dia de Julho. ElRey o mandou. Joham migeez a ffez. Era de mil e trezentos e çincoeenta e sex anos.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 76. (1)

(1) Esta carta está inserida n'uma carta de compra de diversos casaes, exarada a 5 de maio de 1319 pelo tabellião de Guimarães Pero Salgado.

Por lapso omittimos no lugar respectivo, que era a pag. 337 em seguida ao documento CCLXII, um outro que se refere á construcção dos muros de Guimarães por El-rei D. Affonso III; aproveitamos o ensejo para aqui o incluir visto que se occupa do mesmo assumpto, em epocha diversa, do documento supra.

CCLXII *a*

Charta D. Alphonsi III de damnis Ecclesiae Vimaranensis ex murorum laniariorumque extructione illatis reparandis. Ex apographo saeculi XVIII descripsimus.

1265

Alfonsus Dei gracia Rex Portugalliae uobis judici et tabellioni de Vimaran. salutem. Sciatis quod Capitulum Ecclesie Vimaran. mandauerunt michi discere quod ratione muri et asougues quos ego mandaui facere in Vimaran. perdidit ipsa Ecclesia magnam partem de suo herdamento et de reditibus quos ipsi annuati habere solebant. Unde mando uobis firmiter quod vos inquiratis bene et fideliter veritatem quantum posset vallere ipsum herdamentum quod sibi embargauerunt tam muro et tam asougues, et quantum perdunt de renda annuati, et mictatis michi inquisitionem sigilatam sub sigillo consillii Vimaran., et ego videbo eam et faciam ibi quod de directo fuerit faciendum. Unde aliud non faciatis sinautem tornare pro inde ad vos, et mando quod predictum capitullum teneant istam cartam. Data Colimbrie hundecimo die augusti Rege mandante per Domno Joannem de Aboino et per Martinum Joannis prepositum Sancte Crucis et per allios de consilio suo Joannes Vinsentii notarius. Era mil e trezentos e tres.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios*, tomo 1.º, fl. 6.

CCXCVII

Documento sobre questão da Collegiada de Guimarães com o Arcebispo de Braga. Copia authentica do seculo XVIII.

1318

Noverint universi quod in presentia mei Petri Dominici Salgado publici tabellionis Vimaran. autoritate regalli, et testium subscriptorum ad hoc specialliter vocatorum et rogatorum venerabilles viri Chantor, et Cappitullum Ecclesie Vimaran. Bracharensis Diocesis congregati in Cappitullo ut est moris dictae Ecclesiae dixerunt quod ipsi timentes gravari per reverendum Patrem Domnum Joannem Divina Providentia Archiepiscupum Brachar. super Ecclesiis Santi Joannis de Ponte Santi Joannis de Villa Comitis Santi Pellagii de Villa Cova Santae Mariae de Silvares Santae Mariae de Matama et Santi Michaellis de Negrellis quas habebant mensae suae, et Dignitatibus Chantoriae et Thesaurariae dictae Ecclesiae Vimaran. canonice annexatis ad Sedem Apostollicam appellarum et quod libenter dictam appellationem eidem Domino Archiepiscupo publicarent nisi timerent capi vel carserari pro eo quod dictus

Dominus Archiepiscopus consuerit appellantes capere et male tractare, et protestati fuerunt quod proter hoc non currerent eis tempora prosequendi appellationem suam. Qui presentes fuerunt Dominicus Joannis Joannes de Ponte Dominicus Dominici Martinus Joannis clerici chori dictae Ecclesiae Vimaran. Ego vero Petrus Salgado tabellio supradictus ad instantiam dictorum Chantoris, et Capitulli Vimaran. de premissis quibus interfui presens instrumentum propria manu scripsi, et hoc signum meum apposui in eodem in testimonium veritatis. Actum in dicto Capitullo Vimaran. Ecclesiae quarto Kallendas Octobris Era millessima trecentessima quinquassima sexta.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Padroados,* tomo 1.º, fl. 50 v. (1)

CCXCVIII

Carta regia fixando o numero dos tabelliães em Guimarães. Extrahida do Archivo Publico.

1321

Dom Denjs pela graça de deus Rey de portugal e do Algarue a uos juizes e concelho de Guimaraaes saude. Sabede que martim anchinho francisque annes de contieiro martim affomso Giralde steues Steuam paaez Tome affonso. joham barroso Tabaliõees dessa villa menuyarom dizer que como lhys eu ouuesse feito merçee quando a mym ueerom a Eisaminaçom assi como eu mandei aos outros Tabaliõees do meu senhorio que eles todos ficassem no offizio do Tabalionado que depois desto framçisco louremço e francisque annes do poço Goncale annes e affonso perez e Steuam martins gaanharom de mjm cartas per que ffossem Tabaliões em essa villa. E ora os ditos martim anchynho e francisque martim affomso Giraldo steuez Steuam perez Tome affomso e joham barrosso emuyarome dizer que tamtos Tabaliões nom se poderiam hy mamter E que eles podiam muy bem comprir o offizio do Tabaliado assi como ante compriam. E eu ueendo que me pediam aguysado e entendendo que e meu seruiço e proueito do poboo quanto meus *(sic)* offiziaaez ouuer na mha terra podendo comprir o que conpririã os muytos Tenho por bem e mando que estes martim anchynho francisque annes de contieiro martim affonso Giralde steues. Steuam paaez Tome affonso que eu hy dei por Tabaliom em logo de pero salgado e joham barroso que da primeira ficarom no offiçio de Tabalionado quando lhys eu fiz merçee seiam Tabaliões. Outro sy tenho por bem e mando que Steuam martins seia Tabaliom com eles per seruiço que me fez no meu muro dessa vila. E rreuogo de Tabaliões estes franeisco lourenço e ffrancisque annes do poço. Gonçale annes affomso perez que hy depoys entrarom no offizio. E tenho por bem que daqui a deante nom aia hy outros Tabaliões nem mays destes viij°. Saluo per uagaçom de cada huum deles porque uos mando que defendades da minha parte E estes que eu Reuogo que nom obre mays do offizio desse Tabalionado so pena dos corpos. En testemũyo desto dey aos ditos Tabaliões esta carta Dante en Santarem xxiiij° dias de feuereyro El Rey o mandou affonso anes a fez E. M. CCC L IX=Steuam da guarda=

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz,* Livro 3.º, fl. 134 v.

CCXCIX

Cerco de Guimarães por D. Affonso, filho d'El-Rei D. Diniz. Extracto do «Livro das Linhagens do Conde D. Pedro».

1322

Este rrey dom Diniz ouue guerra com seu filho dom Affonso que era infante,...foy na era de mill CCCLX...e foisse deytar sobre a villa Guimarães E guardaua a villa e o castello huum caualeiro que chamauam Meem Rodrigues de Vascomçellos e defendeolha muy bem. El Rey dom Deniz soube que jazia sobre a villa de Guimarães........................

O iffante quando soube que seu padre juzia sobre Coymbra alçousse de Guimaraães.....

Vide *Port. Mon. Hist., Scriptores,* pag. 256.

(1) 1320
Juizes ordinarios de Guimarães João Paes e Gonçalo Martins.

(Arch. da Colleg. de Guim., *Sentenças da fazenda,* tomo 1.º, fl. 2 v.).

CCC

Carta de D. Diniz sobre o relego de Guimarães. Copia do seculo XVII.

1322

Dom Dinis por graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue a todolos meus almoxorifes e sacadores mordomos rendeiros e a todolos que daqui en diante ouuerem de vir e de tirar os meus direitos e rendas da minha terra e da minha villa de Guimarães saude sabede que eu querendo fazer graça e merce ao concelho dessa Villa tambem aos que ora hi sam como aos que ham de uir por seruiço que me fiseram e por façanha de lealdade que fiseram por mim em essa Villa esses que ora hi sam tenho por bem e mando que ho relego que elles hauiam em essa Villa des noue dias ante Sam João ata Santa Maria dagosto que ho aiam daqui en diante para sempre des primeiro dia de Janeiro ata postomeiro dia de feuereiro porque mando e defendo que nenhum nom seia ousado sob pena dos meus encoutos de seis mil soldos que os daqui en diante constranga que por outra guisa aiam relego senon por esta que eu mando cada qual que os constrager ou lhes fiser desaguisado por esta resam pagara a mim os dittos meus encoutos e tornarmeei eu ao seu corpo porem e assi mando a todolos meus socessores que o façam assi cumprir e gardar polla minha bençam e sob pena da maldiçam de Deos e da minha em testemunho desto dei ao ditto concelho esta minha carta cellada do meu cello de chumbo. Dante em Leiria vinte e hum dias dabril El Rei o mandou João Miz a fez. Era de mil trezentos e secenta annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões*, fl. 13.

CCCI

Carta de D. Diniz sobre a defeza dos muros de Guimarães. Copia do seculo XVII.

1322

Dom Dinis por graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue a uos Juises de Celorico de Basto e de Monte longo e de trauaçós e de freitas saude sabede que os Juises e concelho de Guimarães me enuiaram dizer que quando noutro dia o Infante meu filho cerquou essa villa que elles eram dentro na villa mui poucos e que os desses lugares comarquãos que meus seiades e que os deuesedes aiudar a defender e a gardar a minha Villa e o meu castello assi como diuião fazer quoaesquer de meu senhorio que hi podem chegar que o não fesestes assi como quer que tanto seiades seus uisinhos e non aiades signas nem aiades outro si cerqua em uos colhades e defendades quando uos cumprir senão a Guimarães mais que alguns dantre uos por indusimento do Infante e dos seus foram a elles a combatellos e porque me elles feseram seruiço e feseram por mim façanha de lealdade em defenderem essa minha Villa como a defenderam de si por esto que agora alguns mostraram contra elles querendolhes eu faser merce pera sempre tambem aos que hora hi sam como aos que ham de uir tenho por bem e mando que uos dittos concelhos uenhades daqui adiante cada q̃. cumprir aiudar a defender a cerca da ditta Villa de Guimarães e que outrosi saiades com elles cada que sairem com sa cina pera alguns lugares a meu seruiço e mando que em esto lhes seiades obidientes e façades seu mando sob pena dos corpos e dos aueres e outrosi mando a elles q̃. uos construauiam pero esto e quatem nas outras cousas em que sodes isentos delles o tenho por bem que ho seiades como sodes e mettades uossos Juises e aiades uossas iurdições como sempre ouuestes. E mando... por este agardamento que uos eu mando que lhes façades que elles aiudem e uos defendam e uos colham nessa Villa quando uos cumprir com uossos corpos e com uossos aueres e assi mando a todos os meus socessores que o façam assi cumprir e gardar pella minha bensam e sob pena de maldiçam de Deos e da minha e em testemunho desto dei ao ditto concelho de Guimarães esta minha carta cellada de meu cello de chumbo. Dante em Leiria a vinte e hum dias dabril El Rei o mandou João Miz a fez era de mil e trezentos e secenta annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões*, fl. 12.

CCCII

Notificação feita ao concelho de Braga de privilegios concedidos aos Vimaranenses. Copiamos este documento d'um pergaminho do seculo XIV.

1322

In nomine dominj amen. Conhoscam todos que per dante ffrancisque Annes raçoeiro da Eigreia de Bragaa e juiz ordinhairo da dita çidade e Duram perez e Steuam perez procuradores da dita çidade com conçelho apreguado seendo no Paaço uelho do onrado padre e senhor dom Johane pola merçee de Deus arcebispo da santa Eigreia de Bragaa due costume de se fazer o Conçelho presente mjm Domingos perez pubrico tabelliom da dita çidade e das testemunhas adeante scriptas Joham mateus vogado da villa de Guimaraens en seu nome dos juizes e dos procuradores e do conçelho da dita villa de Guimaraens mostrou e pubricou e leer fez per mjm dito tabelliom huum stromento com tres traslados e huum era priuilegio e os dous de cartas de nosso senhor elRey non cancellado nem raso nem en huum logo sospeito feito e asinaado per maaom daffonsso perez tabelliom de Guimaraens o qual eu dito tabelliom uy e fielmentei esguardei no qual era conteudo antre as outras coussas en o traslado do priuilegio que o dito senhor elRey per que os franqueaua que nem huum dos de Guimaraens nom paguassem portagem nem outra costumagem en todo seu senhorio nem viagem pera todo sempre e en huma das cartas era conteudo antre as outras coussas que nem huum nom nos doestasse nem fosse ousado de os doestar e se os doestasse que as justiças dos loguares du os doestassem facam en elles justiça e lhis dem morte de traedores e no outro traslado antre as outras coussas per que mandaua defender a todolos meirinhos e a todalas justiças e conçelhos de ssa terra e a todolos outros seus vassalos e seus naturaes que entramente andaua aueença antrele e seu filho Infante don affonsso que nom fezesse mal aos uassalos do dito Infante nem a nem huum da sua merçee nem lhis filhasse nada de seu en outrosi aos conçelhos de Coimbra e de Monte mayor o uelho e de Guaya e do Porto e de Bragaa nem a nenhuum outro que o seruisse ata que os ele mandasse que a qual que o fezesse que lho lazeraria o corpo e o auer come a qual que britasse segurança. O qual estormento leudo e pobricado de traslados leudos e pobricados Duram perez e Steuam perez procuradores do dito concelho en seu nome e do dito conçelho de Bragaa disserom que a eles prazia mujto de qualquer merçee que Deus fezesse ao dito concelho de Guimaraens como a seus visinhos e amigos e que lhis prazia mujto da essençom e merçee que lhis nosso senhor elRey que Deus defenda mujtos anos por bem fazia. E disserom que portagem nem passagem nem outra custumagem que a nom hauiom eles nem era sua portagem nem custumagem passagem de Bragaa nem rendia ao conçelho ca a uila e os dereitos dela tambem das ditas passageens portageens e custumageens come das outras coussas todas eram e som de nosso senhor o arçebispo e do cabidoo e que ainda suas fossem ou ao conçelho rendessem que nom iriam contra o mandado delRey nem contra a sua uoontade mays aguardariam e conpririam sempre o mandado delRey. En testemunho da qual coussa o dito Joham mateus en nome dos ditos juizes e procuradores e conçelho e seu pidiu a mjm dito tabelliom huum testemunho. testemunhas Lourenço dominguiz criado do Dayam Pay despinho Domingos iohanes Lourenco anes vogados Affonso steuees tabelliom de Bragaa e outros Eu dito tabelliom que a estas coussas presente fuy e a rogo do dito Joham mateus este stormento escreuy e meu sinal en el pugi en testemunho de uerdade. Feito em Bragaa. IX. dias de mayo anno domini millessimo CCC.º XXII.º Dominicus. Petrus. Dominicus. +. (1)

Vide Cartorio do Barão de Pombeiro, *Livro 3.º dos Pergaminhos*, n.º 7.

---

(1) No Archivo da Camara, *Livro das Provisões*, fl. 13 v., foi copiado no seculo XVII, embora com alguns erros de leitura, este documento. O pergaminho pertencia certamente ao Archivo municipal.

CCCIII

Carta de D. Diniz privilegiando os besteiros de Guimarães. Copia do Archivo Publico.

1322

Dom Denjz pela graça de deus Rey de portugal e do algarue a quantos esta carta virem faço saber que eu querendo fazer graça e merçee aos beesteiros da minha uila de guimaraaes. E aos do castelo desse logo E aos do termho dessa villa por seruiço que me fezerom E assinadamente por façanha de gram lealdade que por mjm mostrarom em deffendimento da dita villa. E eu deffendendo sas herdades e sas lealdades tenho por bem e mando que os ditos beesteyros que quiserem seer de conto seiam scriptos per huum tabaliom da dita villa e perante seu anadal. e que tenham boas beestas e seerem bons beesteyros sen nem huma burlla e sem outro emgano nenhuum E que estes que daqui a deante aiam onrra de caualaria E por esta onrra que am de caualaria mando que se en allguuns logarez ouuerem seus preitos ou ssas demandas e lhys ouuerem de julgar custas que lhys Julguem custas de caualleiro. E sse ueados ou outra caça matarem mando e defendo que nom leuem deles porem pena nenhuma nem encoutos nem os constrengam porem saluo se a matarem em alguuma mha mata coutada que eu tevesse pera minha caça estremadamente E a caça que matarem sea quiserem uender mando que a uendam sen almotaçaria E mando que seiam escusados direm a nenhuum logar fora da dita vila saluo quando sair o Conçelho da dita uilla ou fforem chamados pera meu seruiço. E tenho por bem e mando que seiam escusados da vela e de finta e de talha e de todalas outras peitas e sacadas que o dito Conçelho fezer antre ssy saluo em ffazimento de ffontes e saluo em colheyta ou talha ou fintos se os a mjm ande dar este conçelho e de pontes e de calçadas em que se nenhuum nom hade escusar E mando que os ditos beesteiros escolham antre ssy hum homem boom beesteiro que seia seu anadel. E esse que fezerem anadel jure aos santos auangelhos nas maãos de huum Tabaliom da dita villa que faça comprimento de dereito a aqueles que lho demandarem ou que perante el ouuerem seus preitos ou ssas demandas e que guardem sempre o meu seruiço e mha onrra e dos meus successores E os ditos beesteyros deuem fazer comprimento de dereito perante o seu anadel de todolos preitos e demandas que antre si ouuerem ou que outrem aia contra eles saluo em feito dalmotaçaria e em casos criminaaes que deuem responder como cada huum dos outros uezinhos do logar hu fforem moradores. E en outros preitos e demandas nom deuem Responder nem seer chamados nem costreniudos senom perante seu anadel. E quando comprir de uirem pera meu seruiço ou de ssairem com o Conçelho da dita vila mando que seiam chamados e costreniudos per seu anadel. E tenho por bem que o anadel depoys que seruir sas sex domaas com seu conçelho que lhy dem em ssa quitaçom mayor que a cada huum dos besteyros. E por esta graça e merçee que faço aos ditos beesteyros E ao dito seu anadel mando e defendo que daqui a deante nenhuum nom seia ousado que faça mal nem força a eles nem a sseus homens nem a ssas molheres nem em ssas herdades nem em ssas possissões nem em nenhuma das ssas cousas ca aquelle que o ffezer ficara por meu emmygo e peitara a mym os meus emcoutos de sex mil soldos. E correger aos ditos beesteyros em dobro o mal ou a fforça que a eles ou qualquer das outras sas cousas fezer. En testemũyo desto dei aos ditos beesteyros esta minha carta aberta e seelada do meu seelo peudente Dante em lixboa xij dias de jũyo el Rey a mamdou per joham lourenço seu vassalo joham perez a fez. E. M. iij^c lx anos. joham lourenço.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 142 v.

CCCIV

Mercê regia feita ao Alcaide-mór de Guimarães. Copia extrahida do Archivo Publico.

1322

Carta perque Meem rodriguiz de vasconçelos ffaca huma casa forte na herdade do couto de pena Gati pera emparamento de seu corpo

Dom denis pela graça de deus Rey de portugal e do Algarue A quantos esta carta virem

faço saber que mem rodriguiz de vasconcelos meu vassalo e meu meyrỹo moor aalem doyro me enuyou dizer que el se temya dalguns que uiuem antre doiro e minho que lhy mostrauam maa uoontade polo seruiço que mi el fez e que por esto lhy conpria huma casa forte en na sa herdade do couto de penagati pera teer hy o corpo en salluo quando lhy conprise e outro ssy pera teer hy a molher e os filhos que non possam Receber dano daquelles que lhy a el mal querem polo meu seruiço e que non podia fazer essa casa forte sem meu outorgamento porque eu ei deffeso que nem huum homem non possa fazer casa forte no meu senhoryo sem meu mandado. E enuyoume pedir per merçee que mi prouguesse que lhy outorgasse que podesse fazer a dicta casa na dita sa herdade e que a podesse auer e lograr ca el guardaria dela o que deuya pera non uỹr ende a mjm noio nem deseruiço nem dano aa mha terra. E eu ueendo que me pidia Razom e aguysado e entendendo que lhy conpria a dita casa e que auya eu Razom de lho outorgar pelas Razões de suso ditas e querendo lhy fazer graça e merçee polo seruiço que me el faz muy lealmente e muy bem mando e outorgo que el possa fazer a dita casa na dita sa herdade hu non faça.... nem perjuizo a outro nenhuum e el deue guardar que nunca dela uenha desseruiço nem dano A mjm nem aa mha terra en Testemunho desto lhy mandey dar esta mha carta. Dante en lyxboa — v — dias doitubro el Rey o mandou Joham martiz a ffez Era de mil e trezentos e LX anos.— Steuam da guarda. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Diniz*, Livro 3.º, fl. 146 v.

CCCV

Carta de D. Diniz sobre as pousadas nos herdamentos da Collegiada. Copia authentica do seculo XVIII.

1322

Dom Dinis pella grassa de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A todellos meus meirinhos, e juizes Dantre Douro, e Minho, Saude. Sabede que Mestre Pedro meu clerigo Prior da minha Igreya de Guimarães mi disse que caualleiros lhi pouzão nos seus herdamentos e que lhi filhão ende os condoitos, e as palhas, e a lenha, e que lhi fazem hi muito mal, e muita forssa, e mostraromi hũa carta de meu padre em que mandaua a Nuno Martins de Chassim que entom era meirinho que defendeçe, q̃. lhi nom pouzacem em elles ningum, nem lhi fizeçe mal, nem forssa, nem lhi filhaçem do seu nada sob penna dos seus encoutos; e porque a Igreya de Guimaraes he minha e hey razom de a defender, e a todellas sas cousas, mandouos que non sofrades a ningum que hi pouze em nenhum dos seus herdamentos, nem em nenhũa das sas Igreyas, nem em sas poçessoins, e defendedea, e emparadea, ca quero eu que seya emparada, e defeza como foi em tempo de meu padre, e de meus avós, e de guisa o fazede que lhi non façam daqui adiante nenhũa cousa das de susoditas. Vnde al non façades senon a vos me tornaria eu por vos. E o dito Prior, ou alguem por el tenha esta carta Data em Santarem quinze dias de nouembro. El Rey o mandou. João Domingues de Portel a fes. Era de mil trezentos e sessenta annos. Esteuão da Goarda.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Privilegios*, fl. 11 v.

CCCVI

Carta de D. Diniz confirmando a isenção de portagem anteriormente concedida aos Vimaranenses. Copia authentica do seculo XVII.

1324

Dom Dinis por graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A todos os Alcaides e meirinhos e juizes e alcaides e commendadores e a prelados e a todas as outras iustiças do meu reino que esta carta uirdes saude. Sabede que porque o concelho de Guimarães me seruio sempre bem e lealmente e quiz e quer meu seruiço que eu lhe fiz graça e merce que não pagassem portagem em todo o meu senhorio u essa portagem era minha, e sobre esto lhes dej minha carta e nos dicerão que esta merce que lhes eu fezera que lha não guardauão em

---

(1) A mercê de que se occupa este documento foi concedida por serviços prestados na defeza de Guimarães. Veja-se *Hist. de Port.*, tomo 2.º, pag. 154, por B. Pinheiro.

algũs lugares da minha terra; e porque elles sempre quiserão o meu seruiço por tal guisa que eu ei resão que essas merces e liberdades que lhes eu fiz que lhes seião guardadas e que nenhum lhes ua contra ellas tenho por bem e lhes mando que quando alguns uisinhos de Guimarães fossem por nossas Villas ou por nossos lugares com suas mercandias ou com outras suas cousas e uos fezerem certos por carta desse concelho que são di moradores e uisinhos continuadamente como deuem e sem outro engano que uos non leuedes dellas portagem nem consintades a nenhum outro que a leue delles quanto he aquella que eu ouuer de auer e se lhes alguem sobre esto quizer fazer força uos alçadelha. Vos al non façades senon a uos me tornaria eu por em e peitarmeedes os meus encoutos em testemunho desto lhes dei esta minha carta dada em Santarem desaseis dias de Março ElRei o mandou. Martim Fernandes a fez. Era de mil e trezentos e sesenta e dous annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões*, fl. 9 v.

CCCVII

Inquirição sobre o Couto de Moreira de Conegos.

1324

Sabham todos que en presença de mjm Giral steueez tabaliom de Guymarães e das testemunhas aqui scriptas Domingos Longo e Martim Romeu Juizes da dita vila disserom que o chantre e o Cabidoo de santa Maria de Guymarães lhis mostrarom huma carta de nosso senhor elrey em que lhis mandaua que eles fossem ao Couto de Moreyra de Riba da Vizela de que eles diziam que estauam en posse e que se achassem que o chantre e cabidoo estauam em posse do dito Couto de Moreyra que os manteuessem en ela como achassem que fosse dereito. e que nom soffessem aos Vigayros de Bragaa nem a Lourenço mouram nem a nenhum outro que lhis sobre lha posse do dito Couto faça mal nem força leygal e que se lha fezessem que lha alçassem logo como fosse dereyto. E os ditos Juizes disserom a mjm dito tabaliom e a Martim San Paayo que estaua en logo do Alcayde que fossemos ao dito Couto de Moreyra e que soubessemos se estaua en posse do dito Couto o dito chantre e Cabidoo que lho adussessemos por escripto ca diziam que eles nom podiam ir a la por outros negoçios que auiam e eu tabaliom con o dito Alcayde fomos ao dito Couto e chamamos homees boos e fezemolos iurar todos nos auangelhos e fezemos esta enquiriçom que tal. Item Martim paaez Juiz do Couto de Negrelhos iurado e perguntado disse que ele sabia que o Chantre e Cabidoo de Guimarães estauam en posse do Couto de Moreyra de leuar ende todalas cousas que hj ha e que auia bem uynte anos e mais que isto sabia. Item Martim beeytiz jurado e perguntado disse que ele sabia estar Domingos dominguiz en o Couto de Moreyra de mahom do Cabidoo de Guimarães auia bem dez e sex anos. Item Domingos dominguiz abbade de Santozidro jurado e perguntado disse que ele reçebia en nome do Cabidoo de Guimarães todalas cousas que auia no Couto de Moreyra e que estaua hj dessa mhaom do Cabidoo e que lho enprazorom e que lhis daua sa renda cada ano desse couto come conteudo en seu plazo. Item Domingos dominguiz jurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemõya. Item Martim climente jurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemõya. Item Domingos dominguiz jurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemõya. Item Domingos danssidj iurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemõya. Item Lourenço giraldiz iurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemõya. Item Nicolao iurado e perguntado disse en todo come Martim paaez primeyra testemoya. A qual enquiriçom tirada os ditos Juizes virom a dita enquiriçom e acharom que o dito Cabidoo de Guymarães estaua en posse do dito Couto de Moreyra e mandarom ao Alcayde de Guymarães que se alguem fezesse mal ou força ao dito Cabidoo sobrelho dito Couto que lha alçassen. Feito foy isto no Conçelho de Guymarães vynte e quatro dias dabril Era mill trezentos sasseenta e dous anos testemõyas Martim afomso Steuam paaez tabeliões Joham bordom Steuam belmir Lourenço rodriguiz Martim san Paayo Domingos iohanis e outros e eu tabaliom de suso dito a esto foy presente e a petiçom de Francisco martim coonigo este stru-

mento de como o dito feyto passou screuj e meu si+nal y pugi que tal e.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 79.

CCCVIII

Carta de D. Affonso IV sobre as pousadas nos herdamentos da Collegiada. Copia authentica do seculo XVIII.

1327

Dom Affonço pella graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A vos Vasco Pereira meu meirinho mayor Antre Doiro, ou a qualquer que andar em seu logo, e a todellas outras justissas dos meus reinos que esta carta virdes Saude. Sabede que o Prioll, e o Cabbido da minha Igreya de Guimaraes me enuiarom dizer que caualleiros e homens filhos dalgo vão pousar nos herdamentos, e posissoins, e nas Igreyas sofraganhas da dita minha Igreya, e lhis fazem hy muito mal, e muita forssa filhandolhis hy o conduito, e a lenha, e a palha, e as outras cousas, que lhis hy achão, non hauendo razom nem direito de lhas filharem, nem de pousarem hy, e hindolhis contra as cartas, e priuillegios, que de meu Padre, e dos outros reis que ante mim foram tem, e minhas outro sy, e nom lhas querendo goardar, e esto mi semelha mui sem razom, se asy he ca sabem elles que eu soo Padrons da Igreya de Guimaraes, e que asy nom am direito nem razom de o fazerem. Porque tenho por bem, e mando a cada hums de vós que logo vista a carta sabades bem, e direitamente todo aquello que lhis ende filharão os dittos caualleiros. e filhos dalgos de que xi nos o ditto Priol e Cabbido quixarom que forom a essas sas herdades e pocisoins, e Igreyas, e todo aquel que achardes que lhis ende filharão como non deuiam fazedelho todo correger, e entregar como he conteudo no meu degredo, e nom sofrades, nem consentades, que lhis hy daqui adiante fassão mal, nem forssa, nem pouzem, nem comão nenhũa cousa do seu contra sa vontade sem razom, e como nom devem, e fazedelhis cumprir, e goardar as cartas e priuillegios que de El Rei meu Padre, e dos outros Reis que dante mim forão, e de mim tem, e que lhis nom vão contra ellas. Vnde al nom façades senom a vos me tornaria eu por en. Dad. em Lx.ª vinte e coatro dias de mayo. El Rei o mandou. Martinho Martins a fez. Era de mil trezentos sessenta, e sinco annos. El Rey a uiu.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I.º dos Privilegios,* fl. 12. (1)

CCCIX

Sentença sobre a jurisdição dos Coutos de S. João da Ponte e de Moreira. Do Archivo da Collegiada de Guimarães.

1334

Era de mil e trezentas e seteenta e dous vynte e huum dias de ffeuereyro em Santaren perante Affonso steues e Ayras eanes ouuidores dos ffeitos d El Rey fforom mostrados huuns rroes em que eram scriptas humas scripturas das quaes o theor tal he. ffreguesya de ssanhoane de Ponte (2) ....
ffreguesya de ssam paayo de Vila coua (3) ...
....
Na ffreguesya de ssam Saluador de Ribas ha huum Couto da Igreia de ssancta Maria de Guymarães por padrões e entra hy o porteyro. + Estee como esta por Couto.

E os ditos Ouvidores visto o que nos ditos rroes era contheudo julgarom que sse guardasse como nos ditos rroes era contheudo quanto era por razom dos Coutos de ssanhoane de ponte e de Vila Coua e disserom que quanto era ssobrelas jurisdições que o Prior e o Cabidoo da Igreia de Guymarães desyam que auyam nos ditos Coutos de ssanhoane de Ponte e de Vila coua que queryam ouuyr o procurador El Rey e o procurador dos ditos Prior e Cabidoo sse alguma cousa quisessem dizer e ffazerem o que fosse dereyto e uirom a procuraçom que ffernam uaasquiz procurador dos

---

(1) 1329
Em 22 de março d'este anno era juiz de Guimarães Estevam Paes. (Arch. da Colleg., *Livro dos Padroados,* fl. 153 v.

(2) Veja-se a pag. 357 a inquirição d'esta frueguezia.

(3) Idem, a pag. 355 a inquirição de Moreira dos Conegos.

ditos Prior e Cabidoo trazja porque era sseu procurador e porque nom acharom que por ela poder pera entrar a preyto ssobrelas jurisdeçõees que dezya que os ditos Prior e Cabido auyam em nos ditos Coutos mandarom que o dito ffernam uaasquiz ffosse por procuraçom ssoffecyente pera poder entrar preyto ssobrelas jurisdições dos ditos Coutos que diz que os ditos Prior e Cabidoo ham nos ditos Coutos e onrras e pera demandar e deffender ssobre todo o sseu dereyto e asignaarom que domjngo de pascoela primeyro que bem veessem os ditos Prior e Cabidoo ssobresto perante eles por sseu procurador ssoffecyente e eu Lourenço martins de Guymarães esto screuy. Affonso steues. Arias. j.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 97.

CCCX

Sentença sobre a jurisdição no Couto de S. Torquato. Copia feita no seculo XVIII d'um apographo authentico do seculo XV.

1336

Dom Affonço pella graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A quantos esta carta virem faço saber que eu por Lourenço Callado meu de criassom que para esto mandei Antre Douro e Minho çitar fiz perante os Ouuidores dos meus feitos o Priol e Conuento do Mosteiro de São Trocade dapar de Guimarães por razom dalgũas jurisdições que a mim hera dito que os ditos Priol e Conuento tragião no Couto do dito seu Mosteiro que he no Julgado de Guimarães que a dia çerto conteudo na dita çitassom vieçem perante os ditos meus Ouuidores mostrar em como tragião as ditas jurisdiçõis no dito Couto e ao dia que lhes asy pello dito Lourenço Callado foi asinado a que pareçessem perante os ditos meus Ouuidores sobre la dita rezom como dito he Giraldo Esteues meu procurador por mim da hũa parte, e Domingos Gonçalues procurador dos ditos Priol e Conuento da outra pareçerão perante Joanne Annes Mellom Ouuidor dos meus feitos e da parte dos ditos Prior e Conuento pello dito seu procurador satisfazendo ao que lhes por mim hera mandado foi dito que o dito seu Mosteiro hauia hum Couto a redor de sy chamado e hauudo por Couto do dito Mosteiro por çertos marcos e diuizois o qual lhe fora dado e coutado por ElRei Dom Affonço primeiro Rey que foi de Portugal e outrogados por cartas de El Rei Dom Sancho e de ElRei Dom Affonço que forão de Portugal e de ElRei Dom Diniz meu padre e minhas no qual Couto dizião que elles trazião certas jurisdiçõis sçiliçet que elles metião seu Juiz no dito Couto em cada hum anno em qual tempo querque por bem tinhão, e que tolhião hum e poinhão outro quando xe lhes antolhaua e que este Juiz que asy por elles hera metido no dito Couto ouuia todellos feitos çiuis dos moradores do dito Couto no dito Couto e doutros quaisquer que hy vem demandar direito, e dar sentenças antre as partes e das sentenças que daua se algũa das partes queria appellar appelauão para o Priol do dito Mosteiro e do Priol para mim e outsosy dizião que metião seu mordomo no dito Couto que fazia as pinhoras e as chegas, e as entregas no dito Couto por mandado do dito Priol e do Juiz do dito Couto e que leuaua as vozes e as coimas no dito Couto para o dito Mosteiro e que prendia os degrados e os malfeitores e outros quaisquer de que lhe fosse dada querella tal porque deueçem ser presos se achados herão no dito Couto e que os leuaua perante o Juiz do dito Couto e se a querella hera tal que tangeçe crime que o dito Juiz do Couto os mandaua entregar a hum cabo do dito Couto aos Juizes de Guimarães que fezeçem delles direito e justiça e que este mordomo que asy pellos dito Priol e Conuento hera metudo fazia tapar os pães e as vinhas e os outros labores e que puinha penna em aquelles que o fazer nom querião que moradores herão do dito Couto e que leuaua a penna delles para o dito Mosteiro e que destas jurisdiçõis e cousas sobreditas estaua o dito Mosteiro em posse por dez vinte trinta carenta annos e por tanto tempo que a memoria dos homens nom hera em contrairo as quais razõis asy postas da parte dos ditos Prior e Conuento o dito meu procurador posçe por mim petissão contra os ditos Priol e Conuento dizendo que as sobreditas jurisdiçõis que os ditos Priol e Conuento tragião no dito Couto de seu Mosteiro pertençião a mim por direito comum e porem pedia que o dito meu Ouuidor defendeçe por sentença aos ditos Priol e Conuento que des hy em diante nom uzaçem

das ditas jurisdiçõis no dito Couto e que as leixaçe a mim contra a tal petissom o dito procurador dos ditos Priol e Conuento posçe a defeza dizendo que os ditos Priol e Conuento nom herão theudos a leixar duzar das ditas jurisdiçõis nem de as leixar a mim por o que já dito e alegado hauia em sas rezoins que ja dadas hauião de suso ditas as quais dizião que ora dauão por defeza contra a dita petissom as quais dizião que tragião direito e que deuião ser contestadas pello dito meu procurador, e pedia que as contestaçe, e o dito meu procurador contestando as ditas rezõis da defeza disse que o nom sabia nem cria, e o procurador dos ditos Priol e Conuento disse que o queria prouar, e veo com os seus artigos os quais forão julgados por pertençentes por Affonço Salgado Ouuidor dos meus feitos e da portaria outro sy o dito meu procurador er veyo com artigos para prouar por mim interrução os quais forão recebidos a se prouar a interrução e julgados por pertençentes por os sobreditos Affonço Salgado e Joanne Annes Mellom meus Ouuidores pellos quais artigos asy da parte do dito Mosteiro, como da minha os ditos meus Ouuidores mandarão fazer inquiriçõis as quais inquiriçõis feitas e abertas e publicadas Joannes Annes Mellom, e Domingos Paes Ouuidores dos meus feitos, e da portaria, os quais examinadas as ditas inquiriçõis acharão que o dito Mosteiro prouaua tanto de sa intençom que lhe abundaua e que eu prouaua que hauia en no dito Couto a jurisdiçom do crime e porem os ditos meus Ouuidores presentes os sobreditos procuradores julgarão por sentença difinitiua que os ditos Priol e Conuento e o dito seu Mosteiro ouueçem as sobreditas jurisdiçois do ciuel, e uzaçem dellas no sobredito Couto pella guiza que as allegauão nas sobreditas sas rezoins e as prouarão e que des hy em diante nom uzaçem hy doutra jurisdiçom nenhũa e que eu uzaçe hy da jurisdiçom do crime que prouara e em testemunho desto dei en aos ditos Priol e Conuento, e ao dito seu Mosteiro esta minha carta. Dante em Santarem treze dias de março ElRey o mandou por Joanne Annes Mellom e por Domingos Pais Ouuidores dos seus feitos e da Portaria Esteuão Martins a fez era de mil trezentos setenta e coatro annos.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos*, fl. 6.

CCCXI

Protesto sobre a jurisdição do Couto de S. João de Ponte da Collegiada de Guimarães.

1336

Sabham todos que em presença de mjm Thomé Affonso publico tabaliom de Guimarães e das testemunhas adeante scriptas perdante Martim Romeu Juiz da dita uilla Alvaro periz coonigo da Egreia de Santa Maria da dita uilla e Vigairo e procurador de Dom Stevam Dade e do Cabidoo da dita Egreia disse que alguuns homees das Courellas do Couto de Sanhoanne de Ponte que he da dita Egreia nom ssabendo nem entendendo a jurisdiçom que o dito Priol e Cabidoo sobrelas ha porque deuem arresponder e ffazer dereito e rrecebello perdante o dito Priol ou perdante seu vigairo e procurador e que ora nouamente lhi disserom que alguuns do dito Couto ueerom a Juizo perdante os Juizes de Guimarães o dito Aluaro periz em nome do dito Priol e Cabidoo protestou e disse que come quer que eles ueesem ou por uentura ueerem a Juizo alguum saluo perdante o Priol ou perdante seu Ouuidor que non ffezesse preiuizo ao dito Priol e Cabbidoo nem aa dita ssa Eigreia e protestou que lhis fficasse a saluo e aguardado todo sseu dereito e ssa Jurdiçom e assi pediu a mjm tabaliom este stromento ffeito ffoj em Guymarães quinze dias de mayo da Era de mil e trezentos e setemta e quatro annos Testemõyas Paay Rodrigues Joham exeto Martim annes coonigo Viçente varqueyro Domingos mendez do paaçoo, Vicente de Cahydj dito Cotimo e outros e eu tabeliom sobredito este stromento screuj e meu sinal aqui pugi que tal he ✛.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Pergaminho* n.º 109.

CCCXII

Sentença sobre a Honra de Briteiros e o Couto d'Espinho. Copiada do Archivo Publico.

1341

Dom Affonso pela graça de deus Rey de Portugal e do Algarue A quantos esta carta virem

faço saber que eu pelas vilas e comarcas do meu senhoryo mandei fazer chamamento geeral per Razom de todos aqueles que auyam vilas ou Castellos Coutos ou Onrras ou jurisdições algũas em elas no meu senhoryo que adia çerto contheudo no dicto chamamento ueessem perante os Ouuydores dos meus feitos mostrar em como as Auyam e tragiam ao qual dia que lhis assi pelo dicto chamamento era assignado a que parecessem perante os dictos meus Ouuidores sobrela dicta razom como dicto he. Giralde steuez meu procurador por mjm da hũa parte E Gonçale annes de Briteiros e Dona Maria ffonso sa molher. e Gonçalo pirez procurador em mha Corte seu procurador da outra parecerom perante Johanne annes melon e Domjngos paaez Ouuydores dos meus feitos. E da parte dos dictos Goncale annes e sa molher satisfazendo ao que lhis per mjm era mandado per o dicto meu procurador foy dicto que eles auyam hũa onrra em quinteela julgado de vila Real na ffreeguesya de sancta Marynha. e que toda a jurisdiçom Real da dicta Onrra era sua per esta guisa Conuen a ssaber que eles tragiam hy seu juiz e seu Vigairo E que o dicto juiz ouuya todolos feitos Ceuys e criminaaes dos moradores da dicta Onrra E que o dicto vigairo fazia as chegas e penhoras e emtregas na dicta Onrra cada que compria E sse contra algũa pessõa era dada sentença pelo dicto juiz da dicta Onrra que taniesse a crime que appelauam pera o dicto Goncalo annes e que do dicto Goncale annes appellauam pera mjm. E sse auya dauer pẽa de Justica que o dicto Goncalo annes o mandaua entregar Aas justiças de Vila Real que he da mha jurisdiçom e dizia que da dicta onrra e jurisdições em ela contheudas steuerom senpre e stauam em posse per ssy e per Aqueles onde eles vynham per vynte e quarenta anos e per tanto tenpo que a memoria dos homens non era em contrairo........ (1)

Outro ssy diziam que eles con outros filhos dalgo auyam a onrra de briteiros e couto em Espinho — Julgado de Guimarães que era nas freeguesias de sancto Steuam e de sancta Locaya e de sam Martinho despinho Aa qual onrra diziam que uynha A aldeia de Donyn na onrra e couto diziam que tragiam seus Juizes e seus Vigairos pela guisa que os tragiam na sobredita Onrra de quinteela.

....

Outro ssy *(os citados Ouvidores)* fezerom catar os Rooes per Razom da Onrra de Breteiros e do Couto despinho E ffoy hy achada hũa scretura da qual o teor tal he. Item ffreeguesia de sam Saluador de Breteiros A quintaam de Dom Johan Rodriguiz que chama Breteiros he prouada que a uyrom onrrada des que sse Acordam as testemunhas e douuida de longo tenpo E a rredor desta quintaam traie Dom Johan rodriguiz toda A ffreguesia por onrra. E en esta freeguesia son cinque casaaes seus del. e hũu do spital e sete dhomens filhos dalgo. E herdades de herdadores en que moram dous homens ou tres e hũu casal Regaengo del Rey que trage el en seus moradores e traiem todo por onrra Tanbem o casal del Rey come o Al. E traiem hy seu vigairo. E non entra hy porteiro del Rey ergo senon que quer chegar o sseu vigairo.

Este como esta. E os dictos Ouuidores vista a dicta scretura Julgarom per sentença que a dicta onrra quanto era na freeguesia de san Saluador ouuesse vigairo que ouuysse os feitos Çeuys dos moradores da dicta freeguesia como sse ataaqui ouuyrom e que non ouuysse hy outros feitos nemhũs de crime E que a mha justica husasse hy de toda jurisdiçom de crime. E quanto eram os moradores das freeguesias de sancto steuam e de Sancta locaya e de sam Martinho despinho fossem todos a direito perante a mha Justiça Real assy no Ceuil come no crime e que as dictas freeguesias non fossem honrradas......

....

Por que mando aas mhas Justiças Reaaes dos Julgados em cuias comarcas as dictas Onrras e logares Jazem a cada hũu en sseu Julgado que faça conprir e aguardar O Juizo dos dictos meus Ouuydores e que husem por mjm nos dictos logares de toda Jurisdiçom de crime. E non soffram aos dictos Gonçalo annes e sa molher nem a outro nem hũu por eles que nos dictos logares huse de nenhũa jurisdiçom criminal vnde al non façam senom A eles metornaria eu porem En testemunho desto mandey ende seer feita esta mha carta Dante em

---

(1) Publicamos o que diz respeito a Quintella pela referencia que lhe faz a allegação relativa a Briteiros. Em seguida estão as allegações ácerca de outras Honras, que omittimos por serem alheias a Guimarães.

lyxbōa vj dias de feuereiro. El Rey o mandou per Johanne annes melon e per Domjngo paaez Ouuydores dos seus feitos e da portaria Steuam martinz A ffez Era M.ª CCC Lª XXIX Anos = Domjngo paaez = Johanes iohanis =

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso IV,* Livro 4.º, fl. 89 v.

CCCXIII

Carta de D. Affonso IV sequestrando as jurisdições que possuia D. Thereza, viuva de D. Affonso Sanches. Copia do Archivo Publico.

1342

Item outra carta contra a dicta Dona Thareyga per que filhasem pera ele en logo de Reuelia todalas jurisdições das Onrras...... e d Atãaes e de Nespereira e de Villa quiz e de taagilde e de Regilde e de Palmeyra de Faro e de Louigilde a qual carta foy pera o corregedor dantre doiro e minho Dante no dia e era sobredictos.

Item leuou outra carta contra a dicta Dona Thareiga per que filhasem pera ele en logo de Reuelia toda a jurisdiçom do crime das Onrras de cepãaes e de maceeira e dunhom e de Loordeiro a qual carta foy pera o corregedor dantre Doiro e minho no dia e era sobredictos. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Affonso IV,* Livro 4.º, fl. 101 v.

CCCXIV

Extrahido do Archivo Publico.

1343

Como os Clerigos que querelarem doutros devem dar fiadores

Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal, e do Algarve Avos Juizes de Guimarãaez saude. Vi a Carta, que me enviastes en que deziades, que alguns Leigos se ordinharorom d'Ordes Meores, e que vos dam querelas de pessoas leigas, e que juram, que as podem provar, e nomeam testemunhas e des que som prezos os de que assi querelam que desenparam as acusacões, e que vos tomades os feitos pela Justiça e o seguides aa custa desse concelho, e que esses presos vos mostram minha Ley, em que he contheudo, que se alguas pessoas assi desenparam as acusacões que os Juizes lhis façam correger as custas, e perdas, e desonra, que per mercee, que vos mandase como sobre este fezessedes. E eu veendo, o que me enviastes pedir, tenho por bem, que vos dos Clerigos casados facades conprimento de Direito se d'alguas pessoas assi querelarem, e fazendo comprir, e aguardar essa Ley, e quanto he dos outros Clerigos, que assi derem essas querelas, e jurarem dellas, e nomearem testemunhas pera provarem vos dizedelhes, que deen fiadores leigos, que se querelarom como nom deviam, ou foram maliciosos em esses feitos que corregam a esses presos as prisões, e desonras, e custas, e perdas, e danos como corregeriam se fossem pessoas leigas, e como em essa Lei he contehudo, e se nom derem assi esses fiadores vos nom lhi recebades essas querelas, e dando fiadores vos recebedelhi essas querelas, e fazede o que for direito, e se achardes, que devem correger algua cousa a esses presos vos mandade, que o corregam, e se o correger nom quiserem vos fazedelho correger pelos beenz desses fiadores como achardes, que he direito, e esto fazede assi a Clerigos d'Ordees Meores, como a outros Clerigos quaesquer vnd al nom facades. Dada em Obidos dooz dias d'Agosto El Rey o mandou per Mestre Pero, e Mestre Gonçalo das Lex, seus vassalos. Steve Annes de Pedroso a fez Era de mil e trezentos, e oiteenta e hum annos.

Vide Arch. da T. do T., *Livro de Leis e Posturas antigas,* pag. 652. (1)

---

(1) Estas cartas foram dadas em Coimbra a 24 de julho da Era de 1380, como se vê do registro de outro anterior a estas.

(1) 1352
Juizes em Guimarães em 27 de março de 1352 Martim Gil e João Affonso. (Cart. do Barão de Pombeiro, Livro 1.º dos Pergaminhos, n.º 6).

CCCXV

El rei D. Affonso IV assignou em Guimarães a concordia com seu filho D. Pedro.

1355

E depoys desto quatorze dias do mes da gosto da Era suso dicta (1) na vila de Guymarãaes na clasta do moesteyro de sam francisco dessa vila seendo hy presentes o sobredicto mujto alto Nobre e poderoso Senhor Rey e a sobredicta muy Nobre Senhora Reynha. Em presença demy Vaasque añes tabelliom jeeral suso dicto e das testemunhas que adeante som scriptas. O dicto Senhor Rey disse que perdoaua e perdoou pera senpre a todos vassalos do Iffante..
....
Esto foy feyto no dito logo. no dia. mes e era sobredictos. Testemunhas que presentes forom a esto. O dicto ArceBispo de Bragaa. Dom Gil fernamdes Mestre da Caualaria da Ordem de sam Tiago en Portugal. Dom Diego lopes. Senhor de fferreyra. Pero Coelho. Steue añes. Johane Affonso do Vale Alcayde de Guymarães. Caualeyros. Mestre Johañe e Mestre Affonso das leis. Bertholameu martyz scriuam da Posidade dEl Rey e outros. E eu Vaasque añes Tabelliom jeeral sobredicto que a todas estas cousas presente fuy. E per mãdado e outorgamẽto do dicto Senhor Rey e do dicto Senhor Iffante tres strometos semelhauys dhuu theor cõ mha mãao screuy. dos quaaes hũu he pera El Rey. o outro pera a Reynha e o outro pera o Iffante e en cada hũu. deles meu synal fiz que tal — he en testemunho de verdade.

Vide *Frei Gonçalo Velho,* por Ayres de Sá, pag. 71.

CCCXVI

Nomeação de Alcaide-mór de Guimarães. Copia do Archivo Publico.

1357

Carta porque o dicto senhor mamdou entregar o seu castello de guimarãaes a gonçalo paaez de meeira uasalo do comde dom Joham seu filho que lhe delle fez menagem etc em lixboa xx dias de junho de mil III^c l R V annos.

Outra tal carta do castello de ualença ao sobredito gonçalo pãaes.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Pedro,* Livro 1.º, fl. 2.

CCCXVII

Carta de D. Pedro I concedendo privilegios aos besteiros de Guimarães. Copia do Archivo Publico.

1357

PRIUJLLEGIOS DOS BEESTEIROS DE GUIMARAAES

Dom pedro pella graça de deus Rey de portugal e do algarue / a quantos esta carta virem faço saber que o anadel e beesteiros do conto de guimaraaes e de seu termo me enujarom dizer que elles e os beesteyros que ante elles forom no dicto logo forom sempre priujligiados e honrrados. E que sempre ouuerom em uontade e ham de me fazerem serujco e de teerem boas beestas e poerem os corpos e o que ham em meu serujço quando conprir e mjnha mercee for. E pedirom me por mercee que lhe desse mjnha carta espeçial em que fossem contheudos todollos priujlegios que mjnha mercee fosse que elles ouuesem E eu veendo o que me pediam e querendo lhe fazer graça e mercee outorgo lhes estes priujlegios que se adiante seguem Primeiramente outorgo lhes que elles aiam priujlegios de caualeiros — a saber — em esta guisa que quando elles ouuerem demandas hũu besteyro contra outro beesteyro ou contra outro qualquer que o beesteiro que for uencedor leue custas do uencido como caualeiro — a saber—quatro soldos e meo de cada dia / Outro ssy lhes outorgo que quando ouuerem de seer chamados pera uyrem a meu serujço que seiam chamados per seu anadel e nom pollo alcaide nem pollas justiças desse logo Outrossy lhes outorgo elles nom seiam theudos de pagar em peyta nem em talha que deyte esse concelho saluo se essa peita ou talha for lançada pera fazer ou refazer fontes ou pontes ou calçadas ou muros ou pera guardar ou uellar a terra ou pera pagar algũa colheita se a eu ou-

(1) O documento publicado na mesma obra anteriormente a este, que transcrevemos aqui, é datado a 5 d'agosto da Era de 1393.

uer dauer desse concelho E em estas cousas mando que elles paguem como cada hũu dos outros seus ujzinhos Outrossy querendo lhes fazer graça e mercee tenho por bem que despois que me elles serujrem seis domaas com seu conselho quando me conprir que lhes deen sua qujtaçom despois do dicto tempo pella guisa que se custumou ataa ora Outro ssy lhes outorgo que elles posam matar sua caça com seus cãaes e com suas beestas e com seus forõoes per todollos lugares que elles tiuerem por bem saluo naquelles lugares que som coutados per mjm ou per meu mandado ou forem des aquj en diante se eu entender de seerem coutados algũus lugares pera auer prazer em elles E saluo outrossy se algũus donos dalgũas herdades tiuerem suas coutadas antygas ou per graça que lhes eu tenha feita em esses lugares que mando que seiam guardadas as dictas coutadas E se as non guardarem que paguem a coyma como outro qualquer E que outrossy se matarem a caça per outra maneira qualquer e nom com beesta nem com cãaes nem com forões que paguem a coyma como outro qualquer Outro ssy querendo lhes fazer graça e mercee tenho por bem que o seu anadel ouça os seus feitos ciuẽes como he e foy custumado ataa quj em esse logo e nas ujllas e lugares darredor del saluo se esses beesteiros forem moleiros ou regatãaes ou aiam tãaes mesteres que seiam da jurdiçom dos almotaçẽes ca entom mando que o anadel nom conheça de tãaes feitos que pertençam a almotaçaria e ós almotacees seiam dello juizes Outro ssy querendo lhes fazer graça e merçee tenho por bem que esses beesteiros nom seiam penhorados nas suas beestas nem nos seus bois darado nem em seu pão que fizerem certo que teem pera semear esse anno nem em suas roupas de seus leitos que elles tiuerem aguisadamente e conthinuadamente em suas camas nem outro ssy em panos de seu uestir nem de suas molheres que seiam conujnhauẽes pera elles e os nom tenham sobeios nem em as cousas com que elles laurarem e ganharem de comer cada hũu em seu mester Outrossy querendo lhes fazer graça e mercee Tenho por bem e mando que elles possam uender sem almotaçaria a caça que elles matarem com suas beestas e com seus cãaes e com seus furõoes E se algũu desses beesteiros mesturar outra caça com aquella que assy tiuer tomada pera uender sem almotaçaria mando que em toda sua ujda perca o priuilegio dos beestejros em quanto tange o priujlegio da caça E de mais que seia preso e que os jujzes dhj me enujem dizer todo o feito pera o ueer eu e stranhar como no feito couber Outrossy mando ao conselho desse logo que quando ouuerem mester cada hũu desses beesteyros pera leuarem algũu preso ou outras cousas pera algũu lugar que lhes façades dar mantymento como lhes foy costumado ataa quj dante em torres uedras xxij dias dagosto el rrey o mandou per mestre goncalo das leis e lourenço steuez seus uassallos jaruas annes a fez era de mjl ijj^c l R v annos. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Pedro I,* Livro 1.º, fl. 10 v.

CCCXVIII

Carta de D. Pedro I confirmando os privilegios do mosteiro de S. Torquato. Copia authentica do seculo XVIII.

1357

Dom Pedro pella graça de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A quantos esta carta virem faço saber que eu querendo fazer graça e merçe ao Priol e Conuento do Mosteiro de São Trocade outorgolhi, e confirmo todellos preuillegios foros, e liberdades que lhis forão dados, e outorgados, e confirmados por os Reis que ante mim forão, e os seus boms uzos, e custumes que sempre ouverão e de que sempre uzarão atá a morte de El Rei Dom Affonço meu padre a que Deus perdoe, e mando que lhis sejão agoardados e uzem delles como sempre uzarão ata o dito tempo em testemunho desto mandei dar aos ditos Priol e Conuento esta minha carta. Data em Coimbra vinte e hum dias de Outubro. El Rey o mandou por Mestre Gonçallo das Degretais e por Loureço Esteus seus vaçallos Geruas Eannes a fez; era de mil, e trezentos, e nouenta, e sinco annos. (2)

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro dos Coutos,* fl. 13.

---

(1) Esta carta foi confirmada por outra dada em Santarem a 21 de dezembro de 1359, como se vê do mesmo Livro citado, fl. 40 v.

(2) D'esta carta, por extravio do original, foi dado

CCCXIX

Confirmação dos privilegios do Couto de Lanhas. Copia do Archivo Publico.

1358

Carta per que o dicto senhor confirmou e outorgou aos moradores do couto de lanhas termo de guimarãaes todos seus priujlegios foros liberdades e boons custumes de que sempre husarom e etc. em santarem xij dias de dezembro de mjl iii^c l R vj annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Pedro*, Livro 1.º, fl. 33.

CCCXX

Carta de mercê das Caldas de Vizella, etc. Copia do Archivo Publico.

1360

Doaçam feita ao jffante dom joham de porto de mooz e doutros lugares aqui contheudos

em nome de deus amem / dom pedro pella graça de deus Rey de portugal e do algarue. a quantos esta carta virem fazemos saber que nos a rrequerimento do jffante nosso filho primeiro e herdeiro veendo e comsirando como o jffante dom joham nosso filho he tal de que a nos e ao dicto jffante dom fernando pode sempre recrecer serujço e aa nossa terra defendimento e enparamento quando comprir E por outras mujtas razõoes boas e aguisadas que nos a esto mouerom pera esse jffante dom joham e seus sucesores poderem manteer seu estado e honrra segundo lhe compre E fazer a nos e a nossos sucesores serujço e aa terra defendimento e enparamento segundo dicto he porem de consentimento e outorgamento desse jffanfe dom fernando nosso filho E outrossy de consentemento e outorgamento da nossa corte e de nossa certa scientia damos e doamos e outorgamos per titullo de doaçam antre os ujuos ao jffante dom joham sobredicto e a todos seus sucesores de linha lidima per nacença descendentes a villa de porto de moos e a uilla e terra e julgado de sea e as terras e julgados da lafõoes de gulfar e de çaatam de penalua e redemuynhos de beesteiros de seuer de fonte arcada, de bem viuer de moymenta de hermamar de panha de Riba de ujzella e de figueyredo e daguiar da beira e daadaganha e os prestemos de cequjns de uulueira do conde e de ulueira de bajro que os aia e tenha e posuya em todo tempo de sas vidas com todos seus termos e aldeas e terras rotas e por romper senhorios Jurdições assy ciuees como crimjnaaes dereitos reaaes rendas e todollos outros seus direitos e perteenças quãaes quer que a nos nas dictas villas terras e lugares pertence e pertençer pode em qualquer guisa. E destinto o linhagem da linha lidima per nacenca do dicto jffante dom Joham fiquem as dictas villas terras e lugares com todos seus direitos e pertenças per essa meesma de que ao dicto jffante dom joham sobredicto dellas fazemos doaçam ao jffante dom denjs seu jrmãao nosso filho se ujuo for E se ujuo nom for fiquem aos herdeiros descendentes de linha lidima per nacença mais chegados do dicto jffante dom denjs fiquem per essa meesma guisa e condiçom aa jffante dona breatiz sua jrmaa outrossy nossa filha se ujua for E se ujua nom for fiquem aos hereeos mais chegados de linha lidima descendente dessa jffante dona breatiz E uaa per essas linhas descendentes de grãao em grãao em quanto os hi ouuer E destinto esses linhageens descendentes per nacença lidima dos dictos jffantes e de cada huum delles entom as dictas uillas terras e lugares com seus termos e aldeas e jurdicções e senhorio real e todos seus direitos e pertenças deuem ficar logo liures e jsentas sem referta e contenda nenhuma com todas suas bemfeitorias aa coroa do regno assy que esta doaçam e herança em parte nem em todo em nenhuum tempo nom passe a outros herdeiros nem pesoas estranhas fora da linha lidima per nacença descendente do dito jffante dom Joham e outrossy dos dictos jffantes dom denjs e dona breatriz per doaçam uenda nem escambo nem per outro enlheamento nem outro titullo que seia Reseruando pera nos tam somente e pera nossos sucessores as dictas villas terras e lugares e julgados as appellaçõoes

---

traslado authentico por carta do mesmo Rei escripta em Santarem a 2 de maio de 1362, como consta do citado *Livro dos Coutos*.

dos feitos crimjnaaes E quanto he nos feitos ciuẽes ou crimjnaes ciuelmente ententados as apellações das dictas villas terras e lugares uenham perante os ouujdores dos dictos jffantes e de seus sucesores segundo suso he diujsado que deuem per graaos soceder e hi se determjnarem sem outra apellaçom e agrauo nem alçada pera nos nem pera outro nenhuum. E outrossy Reseruando pera nos e nossos sucesores nas dictas villas terras e lugares e cada huma dellas toda correiçom mayor de justiça e toda outra justiça mero e misto jmperio e senhorio real fiquem com o dicto jffante dom joham e com todos seus sucesores E outrossy com os dictos jffantes dom denjs e dona beatriz e com todos seus sucesores de linha lidima descendentes per nacença lidima segundo dicto he E se algumas clausullas em esta doaçam fallecem assy de feito como de dereito de huso ou de custume ou per outra qualquer razam que se em ella fossem nomeadas e expressas essa doaçam mais firme seria nos de nosso poder absoluto e de certa sciencia as auemos em ella por expressas e nomeadas. E outrossy se alguum dereito huso custume façanha ou razam qualquer possam seer achados ou clausullas postas em esta doaçam per que em parte ou em todo poderia seer quebrada ou redarguida de nom ualiosa tolhemolas e remouemollas ende de nossa certa sciençia e de nosso comprido poder absoluto E em testemunho desto mandamos ende seer feicta esta carta e seellar do nosso seello do chumbo dante em eluas hu emtom faziamos cortes xxiiij dias de mayo el rrey o mandou goncallo pirez a fez era de mil iij^c e l R b iij annos.

E eu o jffante dom fernando sobre dicto filho primeiro e herdeyro do dicto Rey dom pero vista e esguardada esta doaçam suso dicta feita per o dicto meu padre ao dicto jffante dom joham e a seus sucesores E conheçendo por verdade que foy esto per mjm pedido ao dicto meu padre auendo por uerdadeiras e aguisadas e lidimas as razõoes em ella comtheudas e as outras per que se o dicto meu padre com razom e aguisado e por seruiço seu e meu e proll e defendimento do regno moueo a fazer esta doaçam porem de mjnha certa sciencia e liure uontade sem prema nenhuma e em quanto ora a mjm perteençe e perteençer pode ao diante em qualquer guisa outorgo e ey por firme e stauel a dicta doaçam assy e pella guisa que per o dicto meu padre he feita Em testemunho desto mandey poer aquj meu seello pendente e sobscpreuy aquj per minha mãao / o jffante.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Pedro*, Livro 1.º, fl. 86.

CCCXXI

Provisão que os caseiros da Ordem do Hospital sirvam como servem as pessoas do concelho de Guimarães. Copia authentica do seculo XVII.

1361

Dom Pedro pella graça de Deos Rei de Portugal e dos Algarues a quantos esta carta virem faço saber que ho concelho e homens bons da uilla de Guimarães me inuiaram dizer que a ordem do esprital ha casaes e herdades do termo da dita villa que os moradores desses casaes e erdades seruião de sempre á ditta villa em vellarem e fazerem carcouas e em todolos mais negocios que pertencião ao dito concelho e porque eu dei a ditta ordem minha carta de graça em que mandei que os que laurassem nas erdades da ditta ordem não seruissem a ditta villa nem pagassem com os desse concelho fintas e talhas en os negocios em que sempre seruiram polla qual resam diziam que recebião em ello aggrauamento e emuiaramme sobre ello pedir mercê e eu uisto o que me enuiaram pedir e querendolhe fazer graça e merce tenho por bem e mando que os lauradores que morarem nos dittos casaes e erdades que ha ditta ordem ha no dito termo da ditta villa vsem de seruir e pagar com os do dito concelho de Guimaraes nas ditas cousas como sempre usaram em estas cousas seiam non embargando ha ditta villa o que assi a ditta ordem ora de mim tem certa resam e por esta non seia preiuiso algum direito o priuilegio se ho essa ordem em esta resam ha em testemunho desto mandei dar esta carta ao ditto concelho dada em Eluas aos noue dias de maio ElRei o mandou per Lourenço Esteues seu uasallo. Francisco hannes a fez Era de mil tresentos e nouenta e noue annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões*, fl. 8 v.

CCCXXII

Carta de D. Pedro I sobre a jurisdicção espiritual do Prior de Guimarães. Copia authentica do seculo XVIII.

1364

Dom Pedro pela graça de Deos Rey de Portugal e do Algarve. A vos João Pires Corregedor por mim entre Douro e Minho e a outros quaesquer que depois vos forem Corregedores em essa Comarca, e todelas outras minhas justiças dos meus reinos que esta carta virdes. Saude. Sabede que Gonçalo Telles Prior da minha Igreja de Santa Maria de Guimaraens me disse que os Priores que pelo tempo forom da dita Igreja esteverom sempre, e elle outrosy em posse da Jurisdição espiritual em essa Igreja, e nos Clerigos della, e que ora alguns asy clerigos, como leigos, lhe embargão a Jurdição, e lhe poem sobre ella torva e fazem damno a essa Igreja e torvão o serviço de Deos. E pediume por merçe chamandome a esto como braço sagral que se el quizesse prender ou mandar prender alguns clerigos que fizessem algumas cousas sem rasão, e como não devião na dita Igreja que mandasse que lhos ajudassem a prender e apoderar para fazer delles direito e justiça. E que outrosi mandasse estranhar aos leigos que na dita Igreja fizerom e fazem alguma sem razão com homens e com armas e lhe torvão a dita Jurdição como minha merçe fosse: E que mandasse outrosy manteer em posse alguns a que elle desse algũas das conesias dessa Igreja, dessas conesias que lhos assi desse. E eu vendo o que me pedia, e porque fui certo por hua composiçom outorgada, e confirmada per Privillegio do Papa para sempre que hi ha entre o Arcebispo e Cabido da Igreja de Braga e o Prior e Conegos e Raçoeiros da Igreja de Guimaraes, per que os Priores que som pellos tempos no dito logo; E porque outrosi fui certo que o dito Prior per si, e per seus antescessores que forom Priores da dita Igreja estavão em posse da dita Jurdição e uzava della por escripturas publicas e per processos feitos per tabellioens publicos que forom ordenados perante os ditos Priores que forom ante el, e forom recebidos na dita Igreja de Braga onde forom por apellaçoens que sahirom dante esses Priores para a dita Igreja de Braga os quaes o dito Prior mostrou perante my: E porque a my pertençe defender a dita minha Igreja, e os direitos e honras della como Padroeiro que della som, e outrosy querendolhe fazer graça e merce ao dito Prior e a dita sua Igreja em defendimento e ajnda como braço sagral e em favor e reverencia da Santa Igreja de Roma e por aguardamento e defendimento dos privillegios que lhe som dados per os Padres Santos. Tenho por bem e mandovos que se alguns clerigos no dito logo de Guimaraes fizerem alguns maleficios ou algua torva sobre a dita Jurdição sem direito e os dito Prior quizer prender ou mandar prender para fazer delles direito e justiça que vos os prendaes per seu mandado e os ajudeis a prender: E outrosy se vos os prenderdes per a dita razom e por alguas querelas que vos delles dem que lhos entreguedes, salvo em aquelles casos que tanger e enduzem deposiçom e suspençom perpetua em que o conhecimento he do Arcebispo segundo he conteudo na dita composiçom; Outrosy se alguns leigos fizerem mal ou força na dita Igreja com homens ou com armas ou torva por qualquer guisa sobre a dita Jurdiçom e posse della sem direito e sem razom, vos prendedeos, e tendeos bem prezos ataa meu mandado para se fazer delles direito e justiça. Outrosy se o Prior prover alguns dos beneficios que ha na dita Igreja como deve prover vos mantedeos em posse desses beneficios e dos fructos, e novos, e rendas delles a aquel ou aquelles a que asy proveer, e nom sofrades a nenhum que faça mal nem força nem embargo sem razão a el e a seu Cabido sobre a collação dos ditos Beneficios. Vnde al nom façades. Dante em Santarem vinte e sete dias de Abril. ElRey o mandou per Affonso Domingues seu vassalo. Lourenço Annes de Lamego a fez. Era de mil quatrocentos e dous annos.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I.° dos Privilegios,* fl. 187.

CCCXXIII

Carta de D. Pedro I confirmando os privilegios da Igreja de Guimarães.

1364

Dom Pedro pela grassa de Deos Rey de Portugal, e do Algarue. A qualquer taballião dos

meus reinos que esta carta virdes. Saude. Sabede, que Gonçallo Telles Priol da minha Igreya de Santa Maria de Guimaraes me disse, que ElRei Dom Affonço filho que foi de ElRey Dom Sancho reçebeo em sua goarda, e encomenda a dita Igreya, e Priol, e Conigos, e as sas cousas della. E que se lhes algum mal, ou forssa fizeçem que peitassem a el quinhentos marauidis, e corregessem a elles o mal, ou forssa e damno que lhes asy fizeçem, e que dipois desto El Rey Dom Affonço mandou que se alguns fizeçem mal, ou forssa á dita Igreya, e as ditas sas cousas que os emplazacem para el para leuar delles os ditos quinhentos marauidis demcoutos, e mandaua as Justiças que os defendessem; e pediome o dito Priol por merçe que se alguns Ricos homens, ou caualleiros, e poderosos, ou outros quaesquer fezeçem mal, e forssa a dita Igreya ou ao Priol, e Cabbido, e Conigos, e clerigos della, ou lhe fezeçem damno, ou sem razom aos seus bens, e herdades, e cazais, e coutos, e seus jugadeiros, e nas outras sas cousas que fossem çitados sobresto perante mi pera peitarem a mi os ditos encoutos, e corregerem a dita Igreya e Priol, e Cabbido, e Conigos o mal, e forssa, e desguisado que lhes asy fizeçem a elles, e as sas cousas. Eu vendo o que me pedia, e querendolhe fazer graça e merçe ao dito Priol, e a dita Igreya tenho por bem, e mandouos que çitedes quaesquer pessoas, que estas cousas sobreditas fazem quando para ello fordes requerido, e asinade dia çerto a esses que asy çitardes a que pareção perante mim, e enuiademe dizer o dia do apareçer Vnde al nom façades. Dada em Santarem vinte e sete dias de Abril. ElRei o mandou por Affonço Diz seu vaçallo Vasque Annes de Lamego a fez. Era de mil e coatro centos, e dois. Alffonsus Doct.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro I dos Privilegios*, fl. 12 v.

CCCXXIV

Registo da nomeação do Alcaide-mór de Guimarães. Extrahido do Archivo Publico.

1367

Castello de Guimarãaes

Outra tal carta per que o dito senhor fez mercee do seu castello de guimarãaes a airas gomes da silua a dez dias dabril de mil iiij^c e cinque annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando*, Livro 1.º, fl. 6 v.

CCCXXV

Sentença sobre jurisdição no concelho das Caldas de Riba de Vizella.

1367

De my o iffante dom Joham filho de my nobre rei dom Pedro a uos Martim Gonçalues meu C.^or ou a outro qualquer que meu Corregedor ffor saude. ssabede que o priol e conuento do moesteiro de Roriz do arcebispado de Bragaa e os moradores do Couto do dito moesteiro me enuiaram dizer que elles estam em posse e em liuridoem dauerem toda juridiçom ciuil de tanto tempo a ca q̃. a memoria dos homens nom he em contrario outrossy de nom pagarem em nenhuns concelhos em cujo termho estiuessem em nenhuns encarregos ssaluo em nas despezas das mididas e nas despezas dos prezos que pela justiça acusados sseiam e nom em mais, assy como todo mais cumpridamente he contjudo em sseus priujlegios e cartas de sentenças que dizem que ssobrello teem que fforom dados per El-Rey dom Pedro que Deos perdoe e por Joham Pires seu C.^or em essa comarca e que ora o conçelho das Caldas de Riba de Vizella que he em essa minha terra em cujo termho ora ssom que as nom querem guardar as ditas sentenças e priuilegios e lhes vom contra elas costrangendoos que pagem em mais encarregos do que nas ditas sentenças e priuilegios he contjudo e pidiromme sobrello merçee e eu vendo o que me pidiam tenho por bem e mandouos que presentes partes a que esto pertençe vejades as ditas sentenças e priuilegios que esse priol e conuento do dito moesteiro e moradores do dito sseu Couto dizem que teem e eompridellas e aguardedelhas em todo como achardes que he derejto e guisa que cada huma das ditas partes aja sseu derejto e nom recebom outro agrauamento nenhum nem altero façades. Dada em torres uedras dous dias de outubro o Iffante o mandou per Affonso Lourenço sseu contador a que o el mandou desembargar Joham Steuez o fez

Era de mill e quatro centos e cjnquo anos. Affonso Lourenço.

Vide Cartorio da Universidade de Coimbra, gaveta 7.ª, maço 1.º, n.º 20.

CCCXXVI

Carta D. Fernando confirmando os privilegios da Igreja de Guimarães.

1368

Esta carta, identica á de El-Rei D. Pedro, (1) foi dada, a requerimento de mestre Vicente, Prior da Egreja de Santa Maria de Guimarães, em Santarem a 25 de novembro da Era de 1406 por mandado d'El-rei por Fernão Martins e Rodrigo Esteves, seus vassallos, e feita por Fernando Mico.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Privilegios,* fl. 13 v.

CCCXXVII

Carta de D. Fernando sobre os perturbadores dos direitos e bens da Igreja de Guimarães. Copia authentica do seculo XVIII.

1368

Dom Fernando pella grassa de Deos Rei de Portugal e do Algarue. A todas as Justiças dos meus reinos. Saude. Sabede que Mestre Vicente Priol da minha Igreya de Santa Maria de Guimarães, e meu fisico me disse que por priuillegio da Santa Igreya de Roma he outorgado, e dado poder a todos os Priores da dita Igreya, que em todos os vsurpantes, e ocupantes, ou torbantes, ou forssadores dos direitos, e bens quaesquer que seyam da dita Igreya, ou que os embargarem possão em elles poer sentenças descumumhom, e disseme que se temia que se el fizeçe ou desse algums processos, e sentenças contra estes sobreditos dellos nom publicarem, nem mandarem publicar, e pedindomi por merçê que sobresto lhe ouueçe algum remedio com direito, e mandaçe que daquelles que asy forem escommungados possão leuarlhe pennas que som contheudas nas minhas ordinhaçõis que asy he costume dos meus reinos, e eu vendo o que me pedia porque a mi pareçe defender a dita minha Igreya, e outrosy querendo-lhe fazer grassa e merçe ao dito Priol, e a dita sa Igreya, e defendimento com o braço sagral em fauor, e reuerença da Santa Igreya de Roma, e por gardamento, e defendimento dos priuillegios do Padre Santo que me em esta razom mostrou. Tenho por bem e mandouos que as sentenças que el asy puzer nas ditas pessoas, que as fassades cumprir, e agoardar em aquello que a vos pertençer, e a minha jurisdissom asy em razom da pena come das outras cousas, e os proçessos que contra elles fizerem que os pubriquedes, e fassades pubricar, e dedes dello estromentos se para ello fordes requeridos como deuedes, e al nom fassades. Dat. em Santarem vinte, e sinco dias de nouembro. El Rei o mandou por Fernam Martim, e Rodrigo Esteues seus vaçallos. Fernam Micon a fez. Era de mil e coatro centos e seis annos. Fernandus Martini, Rodericus Estephani.

Vide Arch. da Colleg. de Guim., *Livro 1.º dos Privilegios,* fl. 14.

CCCXXVIII

Extrahido do Archivo Publico.

1369

Doaçam da terra dantre selho e aue a domingas annes

Carta per que o dicto senhor deu em teença em quanto sua mercee fosse a sua terra dantre selho e aue do almoxarifado de guimarãaes a domjngas annes sua criada pera seu mantimento / em cojmbra xx dias de setembro de mil iiij c vij annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 1.º, fl. 45 v.

(1) Vide doc. n.º cccxiii.

CCCXXIX

Carta de D. Fernando concedendo graças e mercês ao concelho de Guimarães. Copia do original existente no Archivo Municipal.

1369

Dom Fernando pella graça de Deos Rey de Portugal e do Algarue. A quantos esta carta virem ffazemos ssaber que nos conssirando como os homẽes boos e Concelho da nossa Villa de guimarãaes forom ssempre e ssom muj leaaes e uerdadeyros e como sse estremarom e aprestarom ssempre pera fazer seruiços aos Rex nossos anteçessores fazendo por eles muj boas façanhas e ffeitos assynados guardandolhy ssempre os deujdos de naturaleza e da menagem que os pobos que Rey hom, fazem e deuem guardar a sseu Senhor, como esto começarom de fazer des a probraçom dessa Villa, e ao primeiro Rey que foy en Portugal e assy o continuarom des entom em nos tempos en que recreçerom mesteres aa casa de Portugal, assy em no tempo delRey Dom denjs, come no tempo delRey Dom afonso nosso avoo a quem Deos perdoe deffendendo sempre e guardando essa Villa pera elles contra mujtas gentes que a por uezes çercaram e quiserom filhar em baixamento do estado desses Reys por as quaaes razões lhis elles derom e fezerom muitas graças e merçees e liberdades, como agora em no nosso tempo esses homẽes boos e conçelho guardarão a nos os deuedos da naturaleza e da vassalagem que comnosco teem defendendo e emparando essa nossa Villa, a dom anrrique que sse chama Rey de castella quando a agora teve çercada com o sseu poder e lhy fezerom mujtos dapnos e desonrras, e assynadamente tomandelhy dentro em no sseu raal por força, dom Fernando de Castro que el tragia preso (1) e porque Nosso Senhor Deos que he justiça uerdadeira mandou e acomendou aos Reys que pos em sseu logar em na terra e a que deu o sseu poder sobre os pobos que lhis dessem galardom pellos bẽes e estranhamento e escarmento dos males, querendo nos desto husar e conheçer e galardoar a esses homẽes boos e conçelho de guimarães estes seruiços e façanha que a nos e por sy meesmos fezerom come dito he, e porque esto seia testemunho a todalas jentes que guardarem e fezerem lealdade e uerdade que nossa entençom e voontade he de lhes fazer muytas merçees, Por todasest as razões Nos querendo fazer aos sobreditos homẽes boos e conçelho de guimarães graças e merçees que nos enuiarom pedir ssobre estas cousas adeante scriptas. Outorgamolhas como sse adeante seguem, Primeiramente nos enuiou dizer esse conçelho que a cerca dessa Villa he muj grande e a companha muj pouca tambem na vila como no termho porque a major parte e melhor do termho da dita Villa ffoj dada ao Ifante Dom Joham que ficou a Villa ssem termho e he por hy muj minguada porque pouco conçelho da dita Villa, era chamado pera nosso seruiço os do termho da dita Villa seruiam com el e pagaum com el os encarregos que recreciam, e quando ora foram çitados mandou a Gonçallo perez corregedor a alghuñs julgados de terras chãas que sse colhessem em essa Villa com o pam e vinho e aueres e os ajudassem a defender a villa, e tambem os juizes come os dsesas terras procurarom de o ffazer, assy que em essas terras chãas fficou grande mantimento e companhas, e elles ficaram todos mjnguados que nom veerom nem huum dos que aujam de vyr, e ficarom muj poucos em grande perjgoo, e pediramnos por merçee pera a villa seer mantheuda e deffesa pera o nosso seruiço que pollo termho que lhy nosso padre tomou que era junto com essa villa que lhy dessemos os julgados de uermuy e de ffelgeiras e ho de ffreitas que ssom juntos e partem com os termhos dessa Villa e por esto sseeria a Villa melhor pobrada e deffesa para nosso serviço. Nos fazendo graça e merçee a esse concelho e a essa Villa de Guimarães damoslhis e outorgarmolhis per maneira de doaçom por sseus termhos e que aiam por sseus termos toda a terra que ora he chamada Vermuy e a terra que he chamada Felgeiras e a terra que he chamada Freitas as quaes ora ssom julgados e partem com os termhos da dita Villa de Guimarães, com os moradores em ellas assy em tal maneira que seiam esses moradores dessas terras e os dessa Villa de Guimaraães todos huum poboo e huum conçelho e essas terras de Vermuj e de felgeiras e de ffreitas termho dessa Villa, e

(1) Vide *Chronica de D. Fernando* por Fernão Lopes, vol. I, cap. XXXIV.

nom seiam daquj em deante julgados nem conçelhos como o ante eram reseruando e reteendo pera nos alguuns djreitos se os auemos dauer dessas terras ou dos moradores delas ou de cada huum deles que a nos e a nossos anteçessores fezessem e deuam fazer assy em jeeral come em espiçial per qualquer maneira que a nos perteença e seiam deuidos que taaes djreitos como estes queremos que fiquem comnosco que os ajamos nos e nossos soçessores. Outro sy nos enuiarom dizer esse conçelho e homẽes boos de Guimarãaes que em essa Villa ha a Villa que chamam do castello, a qual ha jurdiçom apartada com parte do muro nouo a fondo do muro uelho e quando ora foy çercada tambem a Villa uelha com sseu termho conueo a elles de a guardar e defender, e como quer que os moradores desse logo ssom boos que nom erom tantos que a podessem defender ssem ssa ajuda e pois dela teem ho encarreguo pediromnos por merçee que ajuntassemos a jurdiçom e ffosse toda huma e per hy sseeria o nosso seruiço melhor guardado. Nos querendo fazer graça e merçee a esse conçelho teemos por bem e mandamos que a jurdiçom daquj em deante seia toda huma he nom departida e que aia dous juizes em toda essa villa em cada huum ano e nom majs, os quaaes seiam escolheitos pelos homẽes boos e conçelho dessa Villa e confirmados per nos e per nossos soçessores, e que assi os dessa Villa que chamam do castello come dessa outra Villa de Guimarãaes seiam todos huum poboo e huum conçelho. Outrosy nos enuiarom dizer que a essa Villa que chamam do castello foy outorgada antigamente feyra quatro vezes no ano cada feyra quatro dias e em estes dias era mandado que as vyandas e mercadorias que as nom vendessem em essa nossa villa e as leuassem ao castello e desto sse ssegia gram dapno a essa Villa de Gujmarãaes e mujto scamdalo antre elles e os do castello sem prol que aos do castello dessa feira veesse porque a essa feira dessa Villa nom veem mercadorias de fora parte nem mercadores que conprem nem vendam nem sse veendem em essa feira outras mercadorias saluo mantymento que assy a lo leuam dessa Villa que vam a lo conprallo no que elles nom teem prol, pediromnos por merçee de lhy mandarmos que nom aia hy esta feira. Nos querendo sobresto fazer graça e merçee ao dito conçelho e Vila de Gujmarãaes teemos por bem que nom aia hy a dita feira, e mandamos e outorgamos a esse conçelho que possam fazer e façam em essa Villa de Gujmarãaes em cada huma domaa feira em huum logar e huum dia assynado qual esse conçelho pera esto scolher. Outrossy nos enuiarom dizer que esse conçelho prometeu seruiço a nosso padre em tenpo que pero tristam foy corregedor do qual ainda deuem mjl e çem libras, e depois lhis mandou pedir outro seruiço per Fernam martjnz e elles prometeronlhy de fazer seruiço de pagar cada huum quatro vezes a moeda e diziam que ficarom muj pobres e derrancados porque esse conçelho auja tres meses que manteuerom em galiza e em melgaço deoz hmẽes de cauallo e dez beesteiros e çento homẽes de pee, em que diziam que despenderom bem tres mjl libras, e ora quando a Villa foy çercada fezerom gram despeza em as cousas que compridoiras forom pera defesa dessa Villa e em mantjmento que derom a alghuuns lauradores que hy veerom que o nom tynham. E pediamnos por merçee que lhis quitassemos estes seruiços. Nos querendo fazer graça e merçee a esse conçelho quitamoslhy todo aquello que a nos deue e que ficou por pagar das ditas mjl e çem libras e da dita moeda que cada huum auja de pagar quatro vezes segundo per esse conçelho foy prometudo, e defendemos aos nossos almoxarifes e sacadores e porteiros e outros ofiçjaaes quaaesquer que nom costrangam o dito conçelho nem outra pessoa dessa villa ou termho por a dita razom. Outrossy nos enuiou dizer o dito conçelho que o termho da dita Villa foy roubado e queimado gram parte e mortos mujtos lauradores e delles presos e roubados dos gados e de quanto aujam assy que os lauradores nom teem per hu laurem as erdades que tragiam e perderom os frujtos que laurados tynham, e que ora ho nosso almoxarife non enbargando esto os costrangja que pagasem a nos as rendas dos frujtos que lhis assy dapnarom. E pediromnos por merçee quanto a nos perteençja das nossas erdades de mandar que nom fossem ogano costrangudos por renda porque cada huum dos dessa comarca nom ham ogano renda de erdades que aiam e era nosso seruiço ao deante de lhis quitar parte das rendas que aujam de dar ca em outra guisa ficariam despobradas porque lhis nom ficarom gaados nem mantjmento per que as laurem e a terra ficaria des-

pobrada o que he em gram dapno da Villa e nom hera nosso seruiço. Nos ssobresto querendo fazer graça e merçee a esse conçelho e aos lauradores e moradores em essa Villa e em sseu termho que fezerem çerto ao nosso almoxarife e escripuam dessa Villa que elles estauam dentro em essa Villa em seruiço nosso e a deffendjmento della quando a ora teue çercada dom anrrique quitamolhis as rendas e djreitos que nos este ano aujam e eram theudos e obrigados de dar por razom das erdades nossas que de nos teem e tragem, e deffendemos aos nossos almoxarifes e sacadores e porteiros e oficiaaes que os nom costrangam por ellas, ffazendo elles antes çerto aos nossos almoxarife e escripuam como dito he. Outrossy nos enuiou dizer o dito conçelho que a terra nom podja sser laurada per gram tenpo per mjngua de companha e lauradores e que os nossos rendeiros costrangem os lauradores que traguem raçooes das erdades que nom podem laurar, e pediromnos por merçee que mandassemos que nom seiam costranjudos os que as laurar nom podesem mostrando que nom ha hy maliçia. Nos querendo sobre esto fazer graça e merçee ao dito concelho e aos lauradores que moram em a dita Villa ou em sseu termho que fezerem çerto que estauam dentro em essa Villa em seruiço nosso e em deffendjmento della quando a agora teue çercada dom anrrique, e que per nemhuma guisa nom podem laurar nem aprofeitar as erdades que de nos teem e tragem quitamolhis estes dous anos as raçoes e djreitos que nos por elles ham de dar ffazendo elles todo sseu poder pera as laurarem e aprofeitarem. Outrossy nos enujou dizer esse conçelho que nos lhis deramos por juiz Domingos perez do Porto e mandamos que lhy dessem em cada huum ano quinhentas libras, e que esta contia lhy nom podiam dar por a mjngua que aujam como dito he, e que na Villa hauia taaes q̃ue ssom hidonjos pera juizes e que faram a nos seruiço, e que fosse nossa merçee que lhy alçassemos esse juiz e mandassemos que ouuesse hy juiz de sseu foro. Nos querendolhis ssobre esto fazer graça e merçee teemos por bem e mandamos que nom seia juiz em essa Villa e que esse conçelho enleja sseus juizes e enuiem a nos a enliçom como dito he en çjma. Outrossy nos enujou dizer esse conçelho que elles derribarom e destroirom os arraualdes da dita Villa por defesa della e aquelles cujas as casas eram querem demandar ho conçelho que as corregesse e o dapno hera tamanho que nom tynha o conçelho per hu o paguasse e fosse nossa merçee de nom dar este dapno ao conçelho ca o nom podia correger e mandassemos que daquy a deante nom ouuesse hy arraualdes ca eram dapnosos aa defesa da dita Villa nem aruores nem casas a redor do muro açerca de cercuito dhuma beesta. Nos querendo ssobresto fazer graça e merçee a esse concelho teemos por bem e mandamos que nom seia theudo esse concelho aquelles cujas eram as casas que esse concelho derribou por prol e defenssom dessa Villa de lhas correger nem pagar, e mandamos e deffendemos que daquy em deante nom façam nemhuumas casas nem ponham aruores a redor dessa Villa aa de ffora tam chegadas ao muro que possam dy tirar e lançar huma bõa beesta ssenam dentro ou açerca do muro dessa Vila, e sse alghumas casas ou aruores hy estom agora mandamos que as derribem e tirem logo aquelles cujas ssom ssopena de as perderem e...... conçelho. Outrossy nos enujou dizer esse conçelho que os tabelliãaes desa villa seiam de pagar a nos e aos nossos anteçessores em cada huum ano trezentas libras e tomaramlhis a major parte do julgado e costrange o nosso almoxarife que nos pagem essas trezentas libras nom lhis descontando nemhuma cousa pola terra que lhis foy tomada elles eram bem deligentes a nosso seruiço. Pediromnos por merçee que desta contia lhis mandassemos descontar parte segundo a terra que lhis tomarom, ca doutra gisa elles nom poderiom viuer em esses offiçios. Nos querendo fazer graça e merçee a esse conçelho e aos tabelliaaes dessa Villa que fezerem çerto aos nossos almoxarife e escripuam della que esteuerom dentro em essa Villa em nosso seruiço e em deffensom della quando ora foy çercada como dito he quitamolhis a renda que nos aujam de dar este ano desse tabelliado e defendemos ao nosso almoxarife e porteiros e sacadores que os nom costrangam por essa renda ffazendo elles çerto como dito he. E em testemunho desto mandamos dar ao dito conçelho esta nossa carta seellada de nosso seello de chumbo. (1) Dante em Cojnbra vynte dias de setembro ElRey o mandou por Joham glliz seu

(1) O documento conserva ainda este sello.

vassallo e veedor da ssua fazenda Joham marecos a ffez Era de mjl e quatroçentos e ssete anos.

ElRey.

Joham gonçallez.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Pergaminho* n.º 1.

CCCXXX

Carta de privilegios concedidos á villa do Castello de Guimarães. Copia do Archivo Publico.

1370

Dom fernando e etc a quantos esta carta virem faço saber que o concelho e homeens boons da villa do castello de guimaraaes me enujarom dizer que elles aujam priujllegios e graças e mercees que lhes forom dadas e outorgadas pellos reis que ante mjm forom per que lhes outorgarom termo e Jurdiçam per ssy E que ouuessem outrossy feira franqueada quatro vezes no anno e que guardasem e velasem essa villa E outras cousas que mais compridamente dizem que som contheudas em esses priujllegios os quaees lhe forom outorgados e confirmados per mjm. E dizem que auendo assy esses priujllegios que o concelho desse logo de guimarãaes que sta fora desse castelo me enujarom dizer que quando a dicta villa fora cercada de dom anrrique que elles ouuerom emcargo de guardar essa villa do castello polla qual razam me pediram por mercee que lhes dese carta per que nom ouuesem a dicta feira na dicta villa do castello e que fossem todos de huum poboo E que pellos dessa villa de fora do castello fossem emlegidos os que ouuesem de seer juizes e que eu lhes outorgara todo esto E dizem que per esta razam os do castello de guimarãaes de fora do dicto castello fazem lançar e pagar aos moradores da dicta villa do castello sisa e fintas e talhas e hir com presos e lhes dam outros encargos de que ante eram scusados e nom lhes queriam guardar seus priujllegios E que per esta razam eram dampnados da gram parte do que aujam E de mais que essa villa do castello se despobraua.

E pediram me por mercee que lhes desse mjnha carta per que husasem de sua jurdiçam como ante husauam E eu veendo o que me pediam e queremdolhe fazer graça e merçee aos moradores da dicta villa do castello tenho por bem e mando que elles seiam todos huum poboo assy na justiça como ao ciuel com emtendimento que quando ouuerem de emleger seus jujzes que huum dos jujzes seia da villa do castello E ho outro da villa de fora do castello.

Outro ssy quando ouuerem de fazer seus vereadores que huum dos vereadores seia de cima da villa do castello e os outros da villa de fora do castello E mando que daqui en diante em cada huma domaa façam audiencia esses jujzes ambos huum dia da domaa dentro na villa do castello soo alpender de sancta margarida.

E nas outras cousas mando que esses moradores da dicta villa do castello que hi morarem conthinuadamente sem outra mallitia e engano lhes seiam aguardados todos os priujllegios graças e mercees que a esses que moram dentro da villa do castello foram dadas outorgadas confirmadas pollos reis que ante mjm foram e outrossy per mjm E em testemunho desto lhes mandey dar esta mjnha carta dante em santarem xbiij dias de junho el rrey o mandou per fernam martins seu vasallo vaasque annes a fez era de mjl e iiij[c] viij annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando*, Livro 1.º, fl. 63 v.

CCCXXXI

Carta de D. Fernando sobre a guarda da villa de Guimarães. Copia do seculo XVII.

1372

Dom Fernando pella graça de Deos Rej de Portugal e do Algarue a vós Goncallo Mendes de Vasconcellos nosso coudel mór entre Douro e Minho saude sabede que ho concelho e homens bons de Guimaraes nos inuiaram dizer que esta Villa por ser bem gardada vellada pera nos della darem boa conta como sempre deram que lhes compria muito e fasia mister de terem mais companha pela uellar roldar a dita cerqua e pediramnos por merce que lhe dessemos por termo terra de Basto e de Celloriquo, e de Roças Vieira e Villaboa de Guilhofrei e que por esto seria a ditta Villa melhor gardada e nos uendo o que nos dizer inuiaram e querendo fazer graça e merce a esse conce-

lho temos por bem e mandamosuos que quando se ouuer mister que constraniades os moradores dos dittos lugares pera uellar roldar e gardarem essa Villa a aiudarem a fazer nos lauores que forem compridouros pera repairamento e refazimento dessa Villa senão sam constrangidos por nosso mandado seruirem outros lugares donde al non façades, dada em Coimbra uinte e hum dias de feuereiro ElRei o mandou per Fernão Martins seu uassallo Martim Sanches a fez Era de mil quatrocentos e dez annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões,* fl. 10 v.

CCCXXXII

Copia tirada do Archivo Publico.

1372

PRIUJLLEGIOS DA VILLA E CASTELLO DE GUIMARÃAES

Dom fernando e etc. a quantos esta carta virem fazemos saber que nos querendo fazer graça e mercee aos moradores da villa do castello de guimarãaes / teemos por bem e mandamos que todolos carnjceyros e paadeiras e pexeiros que na dicta villa dentro morarem conthinuadamente e no termo della que talhem e vendam todallas cousas que a seus mesteres pertençam que de uender ouuerem dentro na dicta villa e nom em outro lugar.

Outrossy mandamos que se faça feyra na dicta villa quatro vezes no anno pella guisa que he contheudo nos priujllegios que a dicta villa dos reis que ante nos forom e de nos teem. E mandamos que nem huum nom lhe vaa contra esto nem constranga os dictos carnjceyros paadeyras e pexeiros que em outro lugar talhem nem vendam as dictas cousas saluo no dicto logo do castello E em testemunho desto lhes mandamos dar esta nossa carta / dante na dicta villa de gujmarãaes xx dias de julho el rrey o mandou per aluaro gonsalues seu vasallo corregedor na sua corte affonso pires a fez era de mjl IIIJ^c dez annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 1.º, fl. 108 v.

CCCXXXIII

Copia do Archivo Publico.

1372

ENTREGA DE MUJTAS TERRAS A DOM JOHAM AFONSO CONDE DE BARCELLOS

Carta per que o dicto senhor mandou entregar a dom Joham afonso conde de barcellos essas terras que som no almoxarifado de gujmarãaes e de ponte de lima. a saber. o julgado de freitas. terra de gomjnhãaes. terra de çamãaes. terra de siluares. terra de comas e hulgosos. terra de ogilde. terra de sagade. terra de sam martinho do Conde. terra dauençãao e monteira. terra de nespereira. terra de villa noua de par de freitas jtem o mjradoyro. terra de transamiz e a Ribeira de soaz / as terras lhe deu em pagamento de sua conthia de cincoenta lanças com que o auja de serujr e etc em bragaa xv dias dagosto de mjl IIIJ^c e dez annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 1.º, fl. 110 v.

CCCXXXIV

Carta para Guimarães ter jurisdicção em Vermoim. Copia do Archivo Publico.

1373

Dom Fernando, etc. a uos concelho e homens boos de guimarãaes saude bimos bosso recado que nos mandastes em que diziades que a essa billa foi tomado grande parte do termo que era dado ao Iffante Dom Joham nosso irmãao, o qual poz nos ditos lugares seus officiaaes E que depois foi nossa mercee de uos dar por termo a terra de bermoy que fossedes todos huum concelho e huum poboo e que ouuessedes a jurdiçam crime e ciuel, que depois demos a dita terra de bermoy a Tello Gonçalves e que lhe demos a jurdiçam ciuel polla qual razam diziades que perdiades da dita terra de bermoy a ajuda que hi soyades dauer pera guardar e bellar e defender combosco essa billa e pagar comnosco nas cousas que nos eram conpridoyras E pediadesnos por mercee que uos resti-

tuisssmos a jurdiçam ciuel que a nos demos ao dito Tello Gonçalves E nos bendo o que nos pedir enuiastes querendo uos fazer graça e mercee outorgamosuolla como nos por uos foi pedido Porem uos mandamos que husedes e custumedes com elles a dita jurdiçam como husauades e costumauades em no tempo em que uos por nos era dada. Em rasam da jurdiçam crime husade e costumade com elles como husaaes des que uos por nos foe dada. Em testemunho desto uos mandamos dar esta nossa carta. Dante em Santarem xxbı de junho el-rrey. o mandou per Rodrigo Esteves seu bassalo Martim Simões a fez era de mil ııȷ^c^ xı annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 1.º, fl. 127.

CCCXXXV

Carta de D. Fernando sobre a pousada dos fidalgos em Guimarães. Copia authentica do seculo XVII.

1376

Dom Fernando pella graça de Deos Rey de Portugal, e dos Algarues. A vos Juizes da nossa Villa de Guimarães saude sabede que o concelho, e homẽs bõos dessa Villa nos enviaram dizer que elles ham foro per o primeiro Rey que houue em Portugal, e confirmados pelos Reys, que despois foram, e per nos, em o qual dizem que he contheudo que nenhum fidalgo nom more na dita Villa contra vontade dos moradores della em o qual foro sempre fora aguardado hatté hora, e que deramos... a quastellãos gram peça delles, que lhes dem na dita Villa pousadas, camas, e palhas, e lenha sem dinheiros, e que ha... que pousam na dita Villa por espaço de hum anno, e mais no que elles dizem que sam muito agrauados, e enuiaranos sobre ello pedir merce, e nos vendo o que nos pedir enviaram, e querendolhes faser graça, e merce temos por bem, e mandamos que os ditos fidalgos possam morar em essa Villa oito dias quando hy vierem pera enderacem algũas cousas que lhes cumprirem em estes oito dias mandamosvos que lhes dedes casas em que pousem, e camas sem dinheiros, e que as outras cousas lhes dedes, e aiam por seus dinheiros, e se os vos per outra guisa consentirdes esto vos volo estranharemos, e de mais volo faremos correger por vossos bens toda a perda, e dano, que alguns por esta resam receberem, e esto fazede de guisa que elles non recebam de vos agrauamento, nem achemos no... depois, dum al non façades dante em Leiria trinta de Nouembro ElRey o mandou por Fernam martins seu vassalo Affonso Domingues a fez era de mil e quatrocentos, e quatorze annos.

Vide Arch. da Cam. de Guim., *Livro das Provisões,* fl. 180 v.

CCCXXXVI

Extrahida do Archivo Publico.

1380

Doaçam de Cenaes e de Siluares e etc.

Carta porque o dicto Senhor deu em prestemo emquamto sua mercee fosse a costança afonso de faria as terras de cenãaes e de Siluares que som no almoxarifado de guimarãaes e etc. em portalegre vııȷ. dias de mayo de mjl ııȷ^c^ xbıȷ. annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 2.º, fl. 61.

CCCXXXVII

Extrahida do Archivo Publico.

1381

Doaçam dos direitos de Caldas a Meen Freyxoo

Carta per que o dicto senhor deu em prestemo todallas rendas direitos e nos que elle ha em terra de caldas do almoxarifado de gujmarãaes a meen freixoo seu uasallo e etc em lixboa xxȷ dias de setembro de mjl ııȷ^c^ xıx annos.

Vide Arch. da T. do T., *Chancellaria de D. Fernando,* Livro 2.º, fl. 85 v.
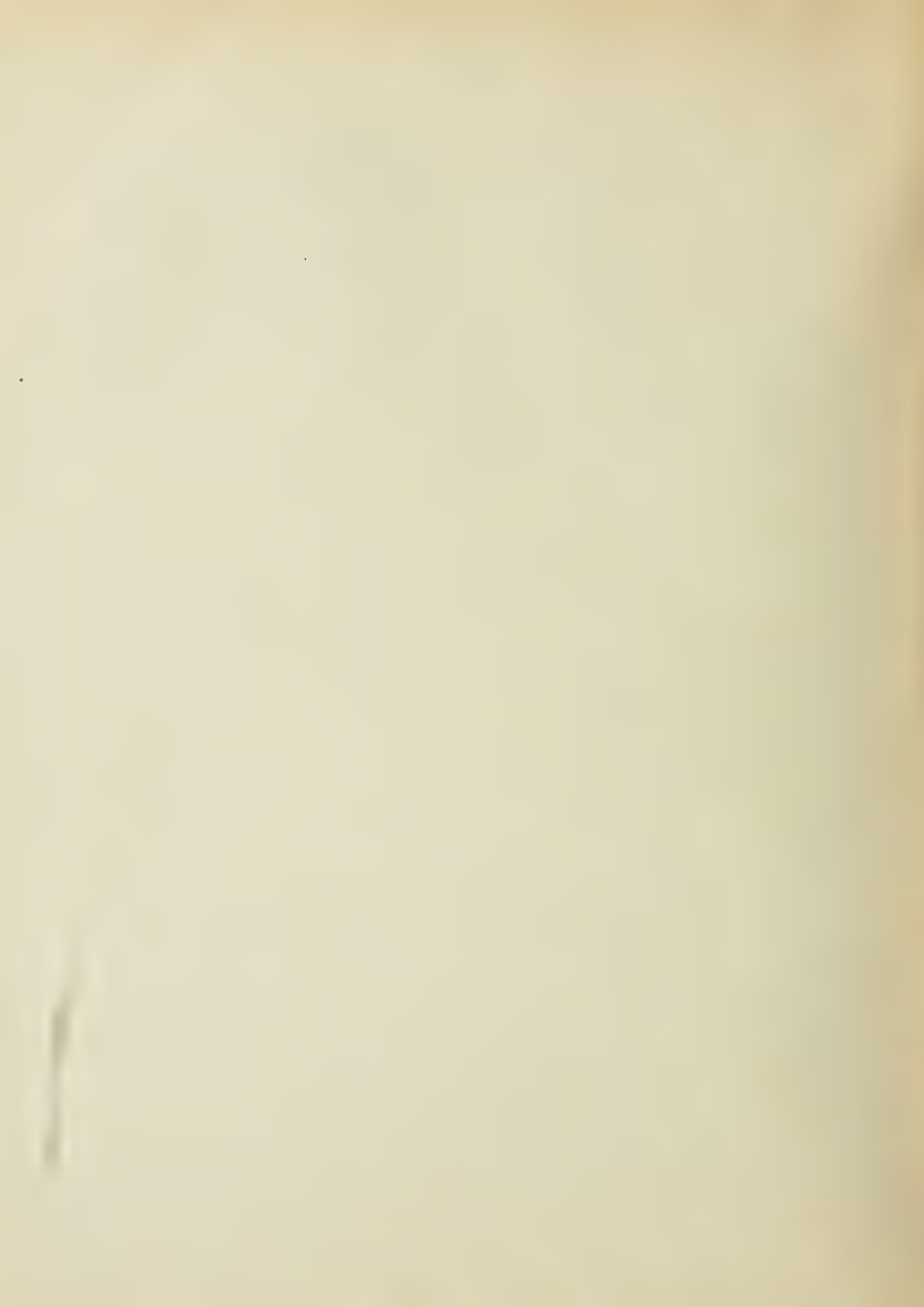
APPENDICE [1]

CCCXXXVIII

Donationis chartam Monasterio Laurbanensi factae descripsimus ex Libro Testamentorum *ejusdem Monasterii.*

928

TESTAMENTUM DE UILLA COUA DE CONDESA DOMNA ONECA

Domnis inuictissimis hac triumfatoribus sanctisque martiribus sancti mameti et sancti pelagii quorum baselica scita est in locum predictum monasterio lauribano. Nos exiguos famulos uestros honecca una cum filiis meis munna. ledegundia. exemenus. et mummadomna. cum peccatorum mole depressos in spe fiducia roborati damus atque concedimus uilla quam uocitant uilla coua integra pro anima domnissimi nostri domini ueremudi diue memorie seu et nostre unde ante dominum ueniam mereamur consequi. et est ipsa uilla suburbio conimbrie et diuidet cum alia uilla coua et cum alquinitia et olibaria. damus eam ab integrum per suos terminos anticos in omni giro cum omnia quicquid ad prestitum ominis est in ea post parte ipsius monasterium pro uictum uel uestitum fratrum qui ibidem in uita sancta perseuerauerint ut abeant eam iuri quieto perenniter possidenda. Siquis tamen aliquis homo hunc uotum nostrum ad infringendum uenerit uel uenire temptauerit. in primis sit excomunicatus et extraneus a sancta communione et cum iuda christi proditore habeat parte in damna secularia. et insuper pariet post parte fratrum ipsius monasterii ipsa uilla duplata et uobis perpetim abitura. Notum die ipsas nonas decembris. Era DCCCC^os^ LXVI^a^. Nos uero agnoscentes quod noster domno iam ea dederat ad ipso monasterio in uita sua et non potuit istum testamentum complere. Post hec adinplebimus nos quod ille inquoabit et nos adfirmabimus.

Honnecca hunc testamentum a nnos factum conf.—Munnia conf.—Ledegundia conf.—Exemenus didaz conf. — Mummadomna conf. — Aloytus lucidi test. — Rodorigus tedoniz test. —Ermegildus gundisaluiz test.—Gundesindus didaz test.

Recemondus diaconus test. —Vittize presbiter test. — Gundisaluus diaconus test. — Ansemondo test.

Ranemirus progie regis conf. — Gundisaluus muneonis conf.—Adaulfus presbiter scripsit in uilla abozamates — Sub christi nomine pantaleus episcopus conf.—Sub christi nomine pelagius episcopus conf.—Sub christi nomine salomon episcopus conf.

Vide *Port. Mon. Hist., Diplom. et Chart.*, doc. n.º 34.

CCCXXXIX

Ex codice, qui titulum Livro de D. Mummadona *prae se fert, desumpsimus.*

952

KARTULA DE CONTRAMUTATIONE DE VILLA MEDIANA

In dei nomine. Ego ueremudus adefonsi uobis tia nostra domna mummadomna. Placuit mihi atque conuenit nullius coegentis imperio neque suadentis articulo sed propria mihi accessit uoluntas ut concedere et commutare uobis villa mea propria que est territorio anegie uocitata uilla mediana subtus monte gauano in-

---

[1] Os documentos, que em seguida publicamos, embora não se occupem de terras situadas no concelho de Guimarães, relacionando-se com os primordios da Collegiada Vimaranense têm aqui seu cabimento.

ter duos amnes uno fluuio durii et alio ribulo quod dicunt pauia. ipsa villa ad integrum uobis ea concedo per suos terminus anticus cum omne sua prestantia que ad ea pertinet secundum illa obtinuit auius meus domno Gudesteo et secundum illa acepi in diuisione de meos tios siue et quos ego ad illa aplicabit et uos adhuc cum dei libamine aplicare potueritis omnia ab integro de datu nostro iuri uestro sit concessa. et quicquid de ea facere uolueritis liberam in dei nomine habeatis potestatem. et accepi de uos pro ea villas uestras proprias que sunt territorio galetie in ualle deza. id est omnia uestra portione in villa peazos quod dicitur arcus siue et in graua et castro pedroso et portione in uilla mari. eadem villa cum suos domus siue terras et pumares morrati. etiam et villa de sauto omnia uestra portione siue et in fonte arcata. terras et pumares siue et domus quantum abetis in larazo. eadem villas supra taxatas quos a uos acepi cum terras pumares sauta reuoreta siue domus cum edificiis suis et omnis exitus montis ad integrum a uobis accepi. et unusquisque quos accepi firmiter obtineat. Siquis tamen quod fieri non credo aliquis homo uenerit hunc factum nostrum ad inrumpendum hanc quiliue homo que nos ad iuditio diuendicare non potuerimus post parte uestra aut uos in uoce nostra tunc infera uel ininfera pars nostra partique uestre villa duplata uel quantum ad uos fuerit meliorata et uos perpetim habere. Facta cartula contramutationis die xºiiiiº kalendas decembris. Era Dªccccª lxxxxª. Ueremudus adefonsi in hanc cartula contramutationis a me facta manu mea confirmo.

Airas gudenandiz test. — Oduario queriaci test. — Sereniano test. — Zesabo ermiariz test. — Aldoretus inuoladiz test. — Sarrazino moniz test. — Reuelius ranimiriz test.

Pelagius uisterani test. — Aurelius diaconus test.—Sendinus presbiter test.—Zoleima cartemiri test. — Floila ueremudit test. — Martinus galendiz test. — Quiriaco. Pepino test. — Froisendus diaconus notuit. — Zoleiman.

Vide *Ibibem*, doc. n.º 66.

CCCXL

Flamula Deo-vota vendit Monasterio Vimaranensi duos pagos, Villa do Conde *et* Quintella, *aliaque bona cum servis ibidem habitantibus. Ex autographa charta olim in scrinio Collegiatae Vimaranensis, nunc in Publico Archivo servata.*

953

In nomine domini. Ego flamula prolis pelagius et iberia. Uobis gonta abba et fratres et sorores habitantes cenouio uimaranes in domino salutem amen. Annuit nanque serenitatis mee asto animo et propria mea uoluntate ut facerem uobis sicuti et facio textum scripture uenditionis et firmitatis de uillas nostras proprias quos habemus in ripa maris prope ribulo aue subtus montis terroso. id est uilla de comite quomodo diuidet cum uilla fromarici et cum uilla euracini et inde per aqua maris usque in suos terminos antiquos ab intecro uobis concedimus cum suas salinas et cum suas piscarias et ecclesia que est fundata in castro uocitato sancto iohanne per suos terminos ab intecro uobis illa concedimus cum omni sua prestancia quicquid in se obtinet. Et concedimus uobis alia uilla uocitata quintanella ab intecro per suos terminos quomodo diuidet cum uilla fromarici et uilla tauquinia et perge ad archa de peori et diuide cum uilla argeuadi et cum uilla anserici et inde per carraria maurisca et inde ad archa qui sta super ipsa uilla et inde in aula maris et torna ad termino de fromarici ubi prius inquoabimus. pomares ficares aquas cursiles uel incursiles et omni sua prestancia quicquid in se obtinet ab intecro uobis concedimus cum cunctis prestationibus suis secundum eas obtinuerunt genitores nostri pelagius et iberia sic et nostra criazone uobis damus in ipsas uillas et ut eis benefaciatis. Id sunt filios de baltario et de trasilli. et filios de gresulfo et de genilli et de gondulfo. Et accepimus de uos ii^{as} mulas placiuiles. i saia fazanzal cum sua uatanna tiraz manto azingiaue cum suo panno fazanzale. iº uaso inmaginato et exaurato. ii^{as} pelles anninias. fiunt sub uno mille solidos ipsum nobis bene conplacuit. ita ut de hodie die et in omni tempore sit omnia de iuri nostro abraso ab integro. et ad parte monasterii uimaranes sit traditum atque confirmatum perenniter deserbiendum. Siquis tamen quod fieri non credimus aliquis homo contra hunc factum nostrum ad inrumpendum uenerit que nos in iudicio deuindigare non potuerimus aut uos in uoci nostre quomodo duplemus uobis ipsas uillas et ad parte iudicis terre auri iiº talentum. et hoc fa-

ctum nostrum in cunctis obtineat firmitatis roborem. Nodum die VII kalendas aprilis. Era DCCCCLXXXXI[a].

Flamula deouota in hanc cartula uenditionis et firmitatis a me facta manu mea +.—Hoduarius aloitiz manu mea + —Alderetto senioriniz manu mea + —Lucidus confrater manu mea + —Pelagius arianiz manu mea + —Eidinus presbiter manu mea + —Gundesindus zanoniz manu mea + — Froila christiniz manu mea + — Gundemiro manu mea +.

Aloitus cellenouensis manu mea + — Amarellus manualdi manu mea + —Iaffar sarraciniz manu mea + —Palatinus armentari et presbiter + — Arias diaconi manu mea + — Adefonso test. + —Menno test. + —Christoualo (?) test. + — Zonio test. + —Vermudo test. + — Zidi guntemiriz test. + — Quiriaco test. + — Iouito test. + Guntemiro test. +.

Airigus astrulfi manu mea.

Vide *Ibidem,* doc. n.º 67.

CCCXLI

Decerpsimus ex libro regestorum Livro de D. Mummadona *sic dicto.*

959

Kartula de fano prope rippa maris

Nonn est quidem ambiguum sed plerisque manet cognitum eaque villa nuncupata fano que est erga anne catauo haut procul ab ore maris domne Gunterodi quos concessit ei per scripture benefactis Veremudus pepiz uir suus. et ipsa domna Gonterode commutauit cum Didaco prolis menendi. pro quo et accepit ab eo in saliniense salinas et villa que illi apte fuit. ex quibus utrorumque cartulas sibi commutacionis uicissim fecerunt sicut mos esse solet. Obinde ego didacus placuit anime mee in saluatorem dominum placens series testamenti ecclesie sancte tradi perpetualiter continens ita. Domnis inuictissimis ac triumphatoribus gloriosisque atque sublimibus sancti saluatoris et eius alme genitrix marie semper uirginis sanctis christi martiribus Georgii Pelagii cum sociis suis roseo cruore perfusos sacris dei uirginibus Eolalie leocadie cum tirunculis suis sponsi celesti ortu incolas paradisi siue apostolorum martirum reliquie que recondite sunt in villa uimarum multaranes territorio lattito diocesi bracharense secus riolo selio que est fratrum et sororum cenobio. Ego cliens ac pusillus Didacus simul cum coniugi mee Ildoncie cum peccatorum mole depressi in spe fiduciaque sanctorum non usquequaque disperatione deicimur qui sepe grauari criminibus facinorum consistimus ut per uos sancti martires reconciliari mereamur communem dominum ac sanctorum omnium fida supplicatione deposcimus. Et ideo deuotione nostre extitit ut de paupertacula nostra aliquantum ecclesie uestre oferre debemus sicuti et oferimus pro uictum atque uestimentum fratrum uel sororum in ipso loco degentium et sub regulari tramite degencium persistencium. saltim pro luminaribus aule sancte et uestimenta altariorum sanctorum siue in elemosinis pauperum uel aduenturum ospitum sicut superius dixi ipsa fundo iam prefata fano per suis antiquioribus terminis cum cunctis praestationibus suis pomiferis saltis pascuis paludibus uel quicquid continet secundum ea commutaui cum domna Gunterodi. Nullus ex propinquis meis uel extraneis proprium uindicantes nisi in ipso loco habitantes et in uita sancta perseuerantes. Siquis denique quod fieri deus non paciatur aliquis homo contra hanc series testamenti ad irrumpendum uenerit quisquis ille fuerit sit anatema marenata in conspectu dei et sanctorum apostolorum ita ut partem non habeat in resurreccione prima sed iude proditoris domini heres effectus parili pena sit luiturus ita ut nec corpus eius terra suscipiat sed anima eius antro inferni recipiat. Et hec scriptura perpetualiter obtineat firmitatis robore cuncta per secula. Notum die XII° kalendas iulii. Era D[a] CCCC[a] LXXXX[a] VII[a]. In nomine domini didacus et ildoncia in huius series testamenti manus proprias confirmamus.

Didacus conf.—Guneomirus conf.—Atraulfus conf.— Gundesalbus conf.— Amphilocius conf. —Viliemirus conf.—Aloitus conf.

Astrulfus. Viaericus. conf.—Aarom. Reimundus. conf. — Suniemirus. Benedictus. conf. — Titus. Pelayus. conf. — Aloitus diaconus. Grisomarus diaconus — Suimirus diaconus. Honoricus diaconus—Aries. Veremudus. Itila. Didacus. diaconos.

Vide *Ibidem,* doc. n.º 77.

CCCXLII

In Livro de D. Mummadona, *sic dicto, invenitur.*

982 (?)

Carta de villa fornos

In dei nomine. Ego tradilo conuersa vobis sobrinas meas Ermosinda conuersa Tadilo conuersa sesilli conuersa Ebrili conuersa Placuit mihi per bone pacis et uoluntas asto animo ut facerem uobis iam dictas textum scripture firmitatis de omne mea hereditate que abeo in uilla fornos et habe iacentia inter tamiga et durio subtus monte de aradus territorio anegia. damus uobis illa atque concedimus de onne ipsa hereditate IIIª integra quantum me corpede *(sic)* inter fratres meos uel heredes. concedimus uobis atque confirmamus in terris montes fontes aquis pascuis atque paludibus terras ruptas atque dirruptas petras mobiles uel immobiles mazaneiras castineiras vineas uel omnes pomiferas siue etiam sesigas molinarum et omne domum meam cum suis intrinsecus domorum cubos cupas lectos mensas catedras uel quantum ibi ad prestitum hominis est. confirmamus uobis ipsa IIIª integra et insuper casale que dicent uiniale quod fuit de auia nostra ermecundia. confirmamus uobis atque concedimus ut abeatis uos firmiter ipsa hereditate siue in uita mea siue post obitum meum in uestro iure sit tradita atque confirmata et de nostro iure sit abrasa et in uestro dominio sit tradita et concessa. Siquis tamen quod fieri non credimus aliquis homo contra hanc cartula firmitatis ueneris uel uenerit ad inrumpendum an nos an alius in uoce nostra an unus ex progeniis nostris In primis ut sit extraneus a corpus et sanguinis domini nostri ihesu christi non accipiat communione et cum iuda domini traditore luat penas in eterna dampnatione. Facta cartula firmitatis x° v° kalendas agustas. Era M.XX.ª Trudilo conuersa in hac cartula firmitatis manus meas roboro.

Solmirus presbiter test. — Felicis presbiter test. —Teoderedus test. — Bonacinus presbiter test.

Gontemirus confesso conf.—Gregorius presbiter conf.—Seremanus presbiter conf.—Arualdus diaconus conf.

Flomaricus dominicus test. — Marcus confesso conf.—Froila confirmo.—Sangemiro conf. —Ordonius presbiter notauit.

Vide *Ibidem,* doc. n.° 134.

CCCXLIII

Ex Livro de D. Mummadona *descriptum est.*

992

Carta de hereditate in uilla sautello et barreiros

In nomine domini. Ego fratri daniel uobis mea domna Mummadomna prolix didaci et ad fratres et sorores habitantes sub tramite regularis in cenobio Vimaranes. Magnus est enim titulus donationis scripture firmitatis hactus largitatis qua nemo potest ad inrumpendum uenire neque foris lege eicere sed quidquid grato animo et prona uoluntate offertur opportet enim semper libenter amplecti. ideo denique iam supra nominato fratri daniel placuit mihi ut facerem uobis domnos meos iam supra taxati textum scripture firmitatis cartula incommuniationis de hereditate mea propria que habeo in villas Sautello et barrarios. et fuit ipsa hereditate de tios nostros Gundesindo truitelli et sixerta. et secumdum illa nunc modo in iure nostro obtinemus trans linares pratis padulibus saltis uineis pumares figares cesares piscarias sesigas molinarum aquis aquarum cum eductibus suis uel quantum ad prestitum hominis inueneritis in ipsa villa extra meo domo ubi modo abito cum suo ortale. omnia quod superius resonat medietate uobis firmiter concedo ita amodo et deinceps abeatis teneatis et usque im perpetuo uindicetis uos et cuius uice adueniens habitandi monasterii Vimaranes. Siquis tamen quod fieri nuncas uidetur hunc fatum nostrum immodice molierit mutilare et a uestro temerario conauerit infringere ex qualiue persona sit an ex propinquitas nostra an ex parte extranea adueniens qualiscumque persona spiritu orribili prouocata in primis sit segregatus a corpus et sanguinis domini nostri ihesu christi et cum iuda domini proditore luat penas in eterna dampnatione ita ut nec in finem communionem accipiat set in perpetuo confusione permaneat et insuper pariet uobis omnia ipsa hereditate duplata uel quantum ad uos fuerit

meliorata et post parte iudicis auri talenta I° et nobis perhenniter habituram. notum die scripture incommuniationis et firmitatis VII° idus Septembris. Era XXX^a discurrente post M.ª Frater daniel in hac cartula incommuniationis quod fieri elegi manu mea confirmo.

Gonta abba conf. — Teoderedus prepositus conf. — Sarrazinus confessus conf. — Uiarigus confessus conf.

Gundesalbus confessus conf. — Uiliamirus confessus conf. — Ordonius confessus conf. — Valascus confessus conf.

Japhar presbiter test. — Nunus presbiter test. — Guntemirus presbiter test. — Froila presbiter test.

Vide *Ibidem*, doc. n.° 166.

CCCXLIV

Ex Livro de D. Mummadona, *sic dicto, desumpsimus.*

999

Carta de villa Sautello siue plazo

In Era M^aXXX^aVII.^a Orta fuit intentio inter louesindo abenazar que tenuit sua uoce et de suos germanos uel heredes cum domnos de vimaranes Gonta abba et mummadomna didaz. petiuit ipse louesindo petitione ad ille comite menendo gonsalui ut habuisset cum eis ueritate pro villa sautello quod ganauit socer eius egica honoriquiz et constrinxit eos sub ligali plazo sagion nomine Germias aloitiz pro ante ipse comite supra taxato. causatus fuit ipse louesindo in sua uoce et de suos germanos et suos heredes qualiter tenuerunt homines de sautello sua hereditate per L^a L^a annos et uidit domno eigica comparare ad domnos de vimaranes ad ipsa domna mummadomna et ad domno Gonta abba extra difinitione auadit que aliquando ei sacassent ad face aut audissent legente talia responsum Vimara muniz que uoce tenuit de domno Gonta et de domna mummadomna qualiter comparauit domna mummadomna et Gonta abba et fratres et sorores medietate de ipsa hereditate de frater daniel sicut et illa domna maior ganabit medietate de villa de donon quelaniz et de suos germanos uel heredes sicut in plazo resonat quod ad ipsa domna fecerunt et ad monasterio de vimaranes et ad fratres et sorores et sciente domno eigica quod erat ipsa hereditate de ipso plazo fecit inde petitione ad ipsos domnos et ad caritate et ad benequerentia fecerunt ei donationis de ipsa hereditate per carta super uerbo que alia hereditate non fillassent nec comparassent de ipso plazo nec non fecissent malefacturia super nostros homines. et dum accepit ipsa carta donationis filiauit nostros homines et pendorabit et religauit et pressit alias hereditates super munitione de ipso plazo. et filauit nostro porto et parabit ibidem suó barco et nauuabit nostros homines et maliauit nostro barcario et exiuit nobis inde multa superbia et malefectoria super nostros homines que abuerit uerbo ut fuisset humile et ille et suos filios et neptos ad casa de vimaranes et pro hanc scelus et per ille plazum unde sciente fuit inrumpemus ipsa donatione et iterum constrinxit eos ipse sagione supra taxato ut ad diem actum dedissent V^eV^e testimonias hic in prato aluari in kalendis nouembris ut testificassent super eas uoces quos altercarunt. testificamus nos testes prolati de parte de louesindo abenazari domna emiso adefonso uiliulfiz Quiriaco adulfiz Louegildo abba et frater didaco subrinus V^e. de parte de vimara moniuz illa domna mummadomna Gonta abba Aloitus abba Goderedus prepositus Fagudus ramirit. dum autem compleuerunt hunc testemonium tradiderunt plazo ad ipse sagion ut fuisset pro ad lege ubi fuisset ille comite et suos iudices. et inuenerunt hic in gondesindi. et ordinabit suos iudices bera zanoniz Fagildus confessus ut iudicassent ueritatem ipsos iudices inter ipso louesindo et vimara muniuz et suos plazos et suos acertos et inuentarios quos tenebant domnos de vimaranes per que deuindicarunt ipsas hereditates. et dum legerunt ipsi iudices et intellexerunt omnia inuenerunt ueridicum illum quod aseruit vimara muniut. et ordinarunt per librum iudicum ut traucisset vimara muniuz cum suos plazos et suas scripturas et suas testes que erant suas scripturas priores et iterum religauit eos ipse sagion sub certo plazo ut dedisset vimara munioz ipsas V^e testimonias prenominatas pro ad iuramento hic ad sancto verissimo in villa gondesindi et iurasset quia illo que asseruit vimara muniut esto ueridicum et crebantasset ille plazo que erat prior illa carta que fecerant posterior et illas alias cartas quod fecerunt ipsos homines super ipso plazo et louesindo roborauit ipso plazo pro

se et pro suos heredes ut suscepisset ipsas testimonias et ipso iuramento. Dum autem peruenerunt ad ipsam baselicam ut compleuissent plazo et iuramento agnouit se ipse louesindo abenazari in ueritate et eiecit ipse vimara et ipsos domnos fora de ipsam baselicam et noluit suscipere ipso iuramento quia dicebant ueritatem. et roborauit illa conditione in manus de ipse sagion Germias aloitiz. et item roborauit hanc plazto louesindo abonazar a mea persona et de meos germanos et meos heredes tibi sagioni meo Germias aloitiz per hunc meum plazo tibi compromitto ut asignet tibi ipsa villa de sautello pro quod ipsos domnos de vimaranes calumniabit in concilio. Isto magio mediato Era quod supra. et tu asignes ea ad ipsos de vimaranes cuius ueritas est et amplius non calumpniet illa non ego non meos heredes in nulloque tempore pro quo accepit in conpagina de domno Gonta xx^{i}viiiº solidos et de domna Mummadomna villa de alaiuti et si minime fecero et hunc plazo exessero pariat post parte monasterii vimaranes d solidos et ipsa villa duplata et post parte regis uel comite que illa terra iudicauerint suo iudicato. Louesindo abunazar in hoc plazo manu mea confirmo et roboro.

Menendus gonsalui manu mea conf. — Sub christi nomine Arias dei gratia episcopus conf. — Pelagius guntemiriz conf. — Sisnandus menendiz conf. — Guterre moniz conf. — Pelagio fideliz conf.

Aloitus abba conf. — Honoricus zaleiman — Gonta abba conf. — Sarrazino suariz conf. — Viliamirus confessus conf. — Kartemirus mitiz conf.

Vide *Ibibem*, doc. n.º 183.

CCCXLV

Ex libro regestorum Vimaranensis Collegiatae, qui Livro de D. Mummadona *inscribitur, descripsimus.*

1025

Carta de villa mediana et de villa aminitello

Obinde ego adefonsus serenissimus princeps ad uicem et personam filiis meis etiam in persona domna mummadomna una cum consensu comite Nunus aloitiz et uxori eius comitissa domna ilduara etiam et comitissa domna onneca seu et comitissa tuda uegillaz et filiis meis ermegildus et lupe tibi petro aloitiz in domino deo eternam salutem amen. Placuit namque serenadi nostram gloriam ut faceremus tibi petro aloitiz cartula firmitatis de villas nostras proprias que fuerunt de parentes nostri dux menendus gondisalui et tuta domna it sunt villa mediana medietate ex integra de ea cum incommuniatione de menendo et alias hereditates in ipsa villa que in nostras cartas tenemus etiam et uilla aminitello tercia porcione de ea sicut ea fuit de gondesindo osorit et de uxor sua domna eilo. et alia tercia in ipsa villa aminitello que fuit de cidi odoriz que contramutaui cum illa comitissa post morte de ille comite per inuentarios et scripturas pro alia villa que dedit illa comitissa ad ipse cidi tras cadauo nunccupata laco. concedimus tibi as villas superius nominatas pro alia uilla quod tibi concessit tya nostra et mater comitissa tuta domna per cartula firmitatis nunccupata cezilli quod tibi dederunt in pretio de tuo cauallo supra taxato et ad obitum de illa comitissa exiuit tibi calumpniosa de parte monasterio de vimaranes et non potuimus eam uindicare de ipso monasterio per ueritate. et pro tali actio dedimus tibi ipsas villas superius adnotadas per locis suis et terminis antiquis ubique eas potueritis inuenire ut abeas et possideas tu et omnis posteritas tua uel cui tu eas relinquere uolueris firmiter facias de eas quod tua extiterit uoluntas. et in ipsas villas concedimus tibi casas cubos lectos uei catedras cubas uineas pumares sauta defesas montes et fontes pascuis palludibus exitus montium ascessum et regressum uel quicquid ad prestitum ominis est in ipsas villas ab omni integritate tibi concedimus. ita ut de odie die uel tempore sint ipsas villas de iuri nostro abrasas et in iuri tuo sint traditas atque confirmatas. Siquis tamen quod fieri minime credimus aliquis homo uenerit de parte nostra aut de propinquis nostris uel de extraneis contra hunc factum nostrum ad inrumpendum uenerit uel uenerimus pariat tibi qui talia commiserit ipsas villas duplatas uel triplatas cum quantum de mandatum tuas fuerint melioratas. Facta cartula firmitatis iiiº nonas Septembris. Era lxª iiiª post m.ª Adefonsus serenissimus princeps in hanc cartula firmitatis manu mea roboro.

Sub pondus timoris domini petrus dei gratia

lucense sedis episcopus conf. — Christi iuuanime fultus ennegus episcopus interfui.

Nunus aloitiz cones *(sic)* conf. — Ilduara comitissa conf. — Onneca comitissa conf. —Tuta uegilaz comitissa cum filiis meis conf. — Roderico uegilaz armiger regis conf.

Pipino scemeniz conf. — Pelagio floilaz que comes conf. —Valasco almeiuz conf. — Fraino fernandit conf. — Didaco osoriz test. — Fromarico rudiliz notuit.

Vide *Ibidem*, doc. n.º 259.

CCCXLVI

Ex codice, qui titulum Livro de D. Mummadona *prae se fert, hausimus.*

1042

Karta de ecclesia sancto mamete et de ecclesia sancto felice de ripa tamice

In nomine domini. Ego magister racemiru uobis domno nostro petrus abba fratres et sorores habitantes in cimiterio vimaranes plazum ligale uerbum facio uobis per scriptura firmitatis ut deinceps amodo quod erit xvi° kalendas iulias Era mª lªxxxª que habitem in ipsas ecclesias quos mihi dates ex datui uestro uocabulo sancti mameti et sancto felice de ripa tamice et populet et edificet et plantet eas et faciat uobis seruitium rectum et fideliter cum eas et reddat inde uobis rationem per manus uester maiorinus de anno in anno cumctis diebus uite mee. et non extraniet inde ulla causa nec per meo consilio necnon immitat uobis ibidem nulla subposita mala unde inpedimentum habeatis aut uos aut uester maiorinus. et non me reclamet ad alio domno nec alia potestate nisi ad uos et ad casa de vimaranes. et quantum ibidem edificauerit et fecerit ad obitum meum non extraniet inde necquicquam sed sanam et intemeratam stet post parti uestre. et si minime fecerit et hunc plazum exesserit pariet uobis aut post parte ipsius monasterii x boues et iudicato. Magister racemiro in hoc plazo manu mea roboro. Qui presentes fuerunt. Donnon test. Monio test. Honorico test. Aloitu test. Idila test. Fagildu presbiter notuit.

Vide *Ibidem*, doc. n.º 322.

CCCXLVII

Descripsimus ex codice, qui titulum Livro de D. Mummadona *prae se fert.*

1053

Cartula de monasterio de lalin et de soutelo et de arca

Coniuncti fuerunt multitudo filii benenatorum ominum in concilio ripa catauo super altercatione quod habebat petrus abba in uoce de cenobio vimaranensis contra domna maior mulier que fuit de pelagio gomize et contra suis filiis pro arcisterio de lalini cum omnes suas adiuntiones quos in noticias resonat. hic in ipso concilio presentaui ipse petrus abba testamento et plazo super omnes suas adiuntiones de ipse monasterio lalini. et dederunt ante me didaco tructesindiz ipsas scripturas et legimus eas et prospeximus et sunt legitimas et pro it mando ego didaco tructesindiz que iuret ipse abba domno petrus per se et ille preposito et alios viii° de casa de vimaranes et firment illo testamento simul et ille placito et conponat ipsa domna maior et suos filios illa censura lex de illo testamento et de illo plazo. sic nos inuenimus in liber iiii° titulo v° sentencia viª ubi dicet—Deus iustus iudex que iusticiam intemporabiliter diligis non uult iusticiam seruire temporis sed tempora pocius equitatis lege concludi ipse igitur deus iusticia est deo. ergo datur quisquis a fidelibus in dei ecclesiis iustitiam deuotione offertur—. Pro id mandamus ut conponat domna maior et suos filios illa pena placiti de illo testamento et de illo plazito. et quia negant scripturas ipsa domna maior et suos filios et dicent quia non habent scripturas et in liber v° sentencia iiª ubid icit — De conseruatione et readintegrationem ecclesiastice rei consultissima regni nostri credimus prouidere remedia — per exite et reducant testato ad testamento sicut christo ad patre. Didaco tructesindiz confirmo. Nos testes prolati que sumus de parte cenobio vimaranes id sumus ille abba domno petro per se et ille preposito. Fagildus confessus. Osorio telliz. Arias confessus. Christoforus uiliamiriz. Pelalagio sagatiz. Aloito eriz. Diaco ennegoz. Iheremias arias.

Item plazo

Pelagio sagatiz in uoce de vimaranes fratres et sorores ibi habitantes et domna ileuba cognomento maior gunsaluiz et filiis suis tibi sagioni nostro citi saluatoriz per hunc nostrum plazum tibi conpromittimus sub die quot erit v° nonas maii Era Mª LXXXXª Iª Vt dè ego pelagio sagatiz istos dominos superius nominatos pro ad iuramento hodie ista cadillo monasterio de palmeira. et que iurent illos scriptos de vimaranes quomodo lex nobis ordinauit et de monasterio de lalini et de sautello et de arca et de fontanello et de inuolati et de porrales simul et mandamento de sancta eolalie secundum in scripturas resonat. et domna ileuba et filiis suis que suscipiant ipso die. et ipsa domna et filiis suis dent fiadores ad illa trebuna ut post iuramento que compleant que lex ordinauerit per manu de ipse sagioni citi saluadoriz. et sendino pinioliz et heredibus suis similiter faciant. et qui hunc plazum exserserit pariat illos monasterios et illas villas in duplo et iudicato. nos superius nominati in hoc plazum manus nostras roboramus. Pro test. Menendo pelagii test. Ordonio petri test. Menendo senioriz test. Aluaro aluariz test. Pelagio citit presbitero notuit.

Vide *Ibidem*, doc. n.° 386.

CCCXLVIII

Ex codice, qui titulum Livro de D. Mummadona *prae se fert, hausimus.*

1057

Carta de villa segefredi

Donnis inuictissimis hac triumphatoribus gloriosisque martiribus sancti Saluatoris sancteque tue genitrix marie semperque uirginis Sanctis apostolis petrus paulus iacobus iohannes tomas Andreas philippus bartolomeus necnon et iohannes babtiste ad domino missos et ad offitium predicationis electus cum martiribus christi romani Stephani protomartir facundi et primitiui iusti et pastoris laurenti arcidiaconi uincentii leuite celesti cruore perfusos cum uirgines eolalie tecle christine eugenie eufemie dorotee agate celesti talamo collocatas et ultimo martiris beato pelagio uel omnium sanctorum martirum uirginum atque confessorum quorum reliquie recondite sunt in monasterio vimaranes que est fundata ad radicem oppido latito inter bis alueis uehementibus aue et auicella urbium bracarensium. Ego ancilla christi Godegia confessa cum peccatorum mole depressa quia nec initium nascendi nouimus nec finem seculi scire ualemus quando e seculo migraturi erimus admonentem nos illum dauitticum qui ait — Uouete et redditte domino deo uestro omnis qui in circuitu eius offertis munera—et in alio loco dicit — tua sunt domine omnia et que de manu tua accepimus dedimus tibi quia peregrini et ospite sumus super terram —. et ideo deuotioni mee extitit ut de paupertacula nostra aliquid aule sancte uestre ecclesie offerre sicut et ofero pro animas nostras et de odario arriani. id est villa nunccupata segefredi ab integro sicut illa ganaui cum ipse odario diue memorie in uita sua et sicut illa obtinuit post obitum suum iuri meo ab omni integritate concedimus cum cunctis adprestationibus suis que in se obtinet et ad prestitum hominis est. damus cum edificiis terras ruptas uel barbaras aquis aquarum et sesicas molinarum exitu montium et regressum. et iacet ipsa villa iusta uilla lemeni et abrigosa subtus monte crasto beati (?) inter duos riuulos pelelio et alister territorio bracarensis quomodo illa ambas ganauimus per pretium et firmitatis roborem et quomodo in nostris scripturis resonat ubique illa potueritis inuenire per suis terminis et locis antiquis. omnia que est et quante est do atque concedo ad ipsum locum sanctum et ad fratrum et sororum ibidem persistentium qui boni fuerint et sub manu abbatis caste et sobrie uixerint uel in uita sancta perseuerauerint ut sit inde illis tolleratione et ante deum nos mercis copiosa in eterna remuneratione quo et iuratione confirmo per diuinitatem sanctam et tronum glorie eius quia contra hunc factum nostrum nunquam ero uentura ad inrumpendum. Et si aliquis ex propinquis nostris uel exteris hunc factum nostrum infringere uoluerit aut immodico conauerit quisquis ille fuerit auferat dominus memoria illius de terra et deleat nomen eius de libro uite et cum iustis non scribantur sed cum biotenatus sit pars illius in eterna baratro et iuda domini proditore eres effectus parili pena sit luiturus non accipiat corpus sanguinis domini nostri ihesu christi portio sed similis pereat et pena

tabescat et conprehensus coram comite uel iudicis terre istius in quadruplum componat quantum inde usurpare conauerit post parte huius ecclesie et hunc factum nostrum in cunctis obtineat firmitatis robore longeua dierum. Facta series testamenti notum die quod erit x°v° kalendas aprilis. Era Mª LXXXXªv.ª Godegia confessa in hac scriptura quod fieri elegi et uotum meum adimplendo sicut cum odario ariani in uita sua uerbum abuit ita et ego manu mea conf.

Petrus abba conf.—Gomez eigat conf.—Arriani prepositi conf.—Fagildus confessus conf. —Didacus conf.

Osorio conf.—Vermudus flomarici conf.—Pelagius menendi conf.—Gomice fernandiz conf.—Aioito eiriz confirmo.

Emila scelemondiz presbitero notuit.

Vide *Ibidem,* doc. n.° 402.

CCCXLIX

Vimaranensis monasterii abbatem Conimbricae obsidioni inter fuisse, hoc monumentum monstrat. Ex Chronicon Complutense *hausimus.*

1064

XIII. Kalendarum Februarii Era MCII. Rex Fernandus cum conjuge ejus Sancia Regina, Imperator fortissimus, simul cum suis Episcopis Cresconio Iriensi Apostolicae Sedis, Vestruario Lucensis Sedis, Sisnando Visensis Sedis, Suario Minduniensis, seu Dumiensis Sedis; similiter Abbatibus, Petro de Arcestio (1) Vimaranensi, cum suo praeposito Arriano confratre, et De comatio Caelle novae Arriano Abbate, et alii multorum filii bonorum hominum, obsedit Civitatem *Colimbriam,* et jacuit ipse Rex cum suo exercitu..... VI. menses: et capta fuit in manus illius Regis per honorificentiam pacis, et cum presura famis. Et exierunt inde ad captivitatem v. millia L. Saracenorum, et fuit ipsa capta, et ipsa captivitas in Vespera S. Christophori, quae est VII. Id. Julii Era quae sursum resonat. Et obiit famulus Dei Fernandus Rex tertia feria, hora prima, VI. Kls. Januarii in die Sanctae Eugeniae Era M.C.III. intrante IIII.

Vide *Ibidem, Scriptores,* pag. 19.

(1) *Lege* asceterio: Flor.

CCCL

Charta donationis in Freitas. *Ex Publico Archivo describendam curavimus.*

1141

In christi nomine. Ego Alfonsus portugalensium Rex comitis henrici et Regine Tarasie filius magnique Regis alfonsi nepos facio cartam donationis et perpetue firmitudinis pro seruicio quod mihi fecisti et pro remedio anime mee tibi Pelagio fromariguis de hereditate mea propria quam uocant uillam freitas scilicet illum casalem quod fuit de Palnisio dias territorio bracarense discurrentibus aquis dorio (1) Do itaque tibi illum predictum casalem ubi uocant burganes cum omnibus suis directuris et habeas tu illum predictum casalem per suos terminos et locos antiquos ubicumque eum potueritis inuenire et quicquid ad eum pertinet et omnis posteritas tua usque in perpetuum. Contra quod factum meum quicumque uenerit ad irrumpendum tam de propinquis quam de extraneis quantum a uestro iure de predicto casale alienare temptauerit et insuper per ausu temeritatis—.d.—solidos probate monete conponat et sit maledictus et excomunicatus nec resurgat in die iudicij. facta carta donationis et perpetue firmitudinis kalendas februarij. Era Milesima Centesima septuagesima nona—Ego alfonsus portugalensis rex hanc cartam tibi Pelagio fromariguis propria manu roboro—Ego comes Rodericus curie dapifer confirmo Garsia menendiz signifer confirmo—Egas monis confirmo=Laurentius uenegas confirmo—Gunsaluus roderici confirmo—menendus alfonsi confirmo—Petrus testis=Pelagius testis=Johanes testis—Dante per manu Elis *(sic)* cancellarii Petrus eius uicarius scripsit. (2)

Vide Arch. da T. do T., *Foraes Antigos,* maço 12, n.° 3, fl. 47.

(1) Certamente houve equivoco na leitura; deverá lêr-se *torio.* Veja-se nota ao doc. n.° XXIV.

(2) Omittido por lapso no lugar competente inserimos aqui este documento.

CCCLI

1179

D. Affonso Henriques em seu testamento, que existiu no Archivo da Sé de Vizeu, feito em fevereiro do anno de 1179 (Era 1217), lega determinada somma ao *Hospital novo* de Guimarães. (1)

Vide *Elucidario* por J. de S. R. de Viterbo, vb. *Mozmodiz*.

CCCLII

Confirmatio donationis in Freitas. *Ex Publico Archivo describendum curavimus.*

1219

Ego alfonsus secundus dei gratia Portugalie Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno alfonso et domno Sancio et domno fernando et domna alionor cartam illam cuius tenor in hac carta uerbo ad uerbum continetur quam auus meus excellentissime memorie Rex domnus alfonsus fecit et concessit pelagio fromariguis de supranominato casali roboro et confirmo—Petro pelagij fogasa et filiis menendi pelagij et filiis Luppe pelagij et eorum successoribus et donationem ipsam ratam et firmam habeo quemadmodum dictus auus meus illam fecit. Et ut hec mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant hanc cartam fieri precipi et meo sigillo plumbeo comunuri que fuit facta apud Vimaranes ultima die marcij Era Milesima ducentesima quinquagesima setima—Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus Qui affuerunt—Domnus M. iohanis signifer domni regis confirmo—Domnus P. iohanis maiordomus curie confirmo—Domnus G. menendi confirmo—Domnus Egidius ualasquis confirmo—Domnus Rodericus menendiz confirmo—Domnus Garsia menendiz confirmo—Domnus Valascus menendiz confirmo Domnus P. garsie confirmo Domnus martinus petri confirmo—Domnus Pontius alfonsi confirmo—Domnus Lopus alfonsi confirmo—Domnus S. bracarensis archiepiscopus confirmo—Domnus M. Petri episcopus confirmo—Domnus P. colimbriensis episcopus confirmo—Domnus S. Vlixbonensis episcopus confirmo Domnus S. Elborensis episcopus confirmo—Domnus Pelagius Lamecensis episcopus confirmo Domnus .. Visensis episcopus confirmo—Domnus M. Egitaniensis episcopus confirmo—Magister Pelagius cantor portugalensis testis—Petrus garsie testis—Petrus petri testis—Martinus petri testis—Vincentius menendi testis Johaninus testis—Gunsaluus menendiz cancellarius Dominicus petri scripsit. (1)

Vide Arch. da T. do T., *Foraes Antigos,* maço 12, n.º 3, fl. 47.

CCCLIII

Charta D. Alphonsi III de generalibus inquisitionibus faciendis.

1258

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et Comes Bolonie omnibus Pretoribus, Meirinis, Judicibus, Conciliis, et toti populo de Inter Dorium et Avem, salutem. Sciatis quod ego mitto Godinum Godini, civem Colimbriensem, et Johannem Martini priorem de Pedroso, et Thomam Fernandi de Cabanões, et Vicencium Petri scribanum, quod ipsi inquirant bene et fideliter totam ipsam terram de Inter Dorium et Avem, videlicet, ubi incipit in foce Dorii, et inde eundo superius ubi intrat Tamega in Dorium, et inde eundo superius per Tamegam sicut dividit terminus de Celorico et de Cabeceiras cum Barroso, et inde sicut vadit directe ad fluvium de Ave, et inde per rivum de Ave sicut intrat in mare. Unde mando vobis quod unusquisque Judex in suo Judicatu juvet eos ad faciendum ipsam inquisitionem, et faciat venire eis omnes homines de qualibet parrochia ad dicendum eis veritatem de omnibus rebus de quibus eos interrogoverint, et ipsi inquisitores

(1) Não podemos haver noticia segura do documento citado, julgamos todavia dever não omittir esta referencia.

(1) Este documento confirma o que fica dito na nota ao doc. n.º CLXXXVII.

faciant eos constringere per meum portarium quem defecerunt secum, si venire noluerint ad eos. Et mando firmiter et defendo quod nullus sit ausus qui amooret nec amenazet ipsos homines qui debent dicere testimonium, nec qui eis male faciat, quia quicumque eis male fecerit vel eos amooraverit vel amenazaverit remanebit pro inimico meo de corpore et de habere, et ego faciam sibi pro inde malum in corpore et in habere. Et mando vobis quod per ubicumque ipsi inquisitores passaverint per vestra loca quod recipiatis eos, et nullus sit ausus qui contra eos veniat nec qui eos impediat, et ponatis eos in salvo de una terra in aliam. Unde aliter non faciatis, sin autem ego me tornabo pro inde ad vos. Et ipsi inquisitores teneant istam cartam in testimonio. Datum Vimarañ. xj. die Maii, Rege mandante per Domnum Egidium Martini et per Cancellarium. Dominicus Petri fecit. Era M.ª CC.ª LXL.ª VI.ª

Vide *Port. Mon. Hist., Inquisitiones,* pag. 738.

INDICES

I

DOCUMENTOS

(O 1.º numero indica a data, o 2.º o numero d'ordem e o 3.º a pagina).

A

B

C

T

U

V

II

NOMES PROPRIOS

(O numero em lettras romanas indica o documento, em lettras italicas a pagina. Desde o anno de 1220, primeiras inquirições geraes, sómente indico os nomes d'aquelles individuos, que exerceram alguma funcção ou cargo publico).

A

B

C

D

H

N

O

Q

R

S

T

U

Z

III

NOMES TOPONYMICOS

(O numéro em letras romanas indica o documento, em letras italicas a pagina).

A

B

C

G

H

P

Q

R

T

U

V

X

Z

ERRATA [1]

Pagina	Columna	Linha	Erro	Emenda
IX	1	5	Portugallien-sium	Portugalen-sium
»	1	25	Portugallien-sium	Portugalen-sium
»	1	29	Portugallien-sium	Portugalen-sium
»	1	35	neglegenter	negligenter
»	2	10	semelhantes	de semelhantes
XI	1	4-5	*Latina et por-tugalliensia*	(elimine-se)
»	1	37	Portugalliensis	Portugalensis
XII	2	14	D.	(elimine-se)
»	2	16	Momumenta	Monumenta
»	2	17	D.	(elimine-se)
»	2	18	D.	(elimine-se)
»	2	23	dynastia	dominação
»	2	25	bragantina	brigantina
XIII	1	1	*Portugalliae*	*Portugaliae*
»	1	14	Portugallien-sium	Portugalen-sium
2	2	37	Livro	Livro 1.º
3	1	33	collegiatae	Collegiatae

(1) *Nota importante:*

Surgiram demasiadas as emendas indispensáveis para a rigorosa correcção dos documentos que constituem o 1.º tômo do «Vimaranis Monumenta Historica». Reparo natural fará, portanto, quem achar êste facto estranhável numa obra que, pela sua natureza e meticuloso cuidado com que deveria ter sido coligida e revista, lapso algum havia de apresentar. Colectânea de documentos importantissimos destinados à investigação histórica, devia sem dúvida a sua revisão ser absolutamente perfeita, antes de entrar na máquina, para evitar corrigendas finais, sempre de mau aspecto.

Infelizmente êsse propósito foi contrariado por motivos de ordem vária, entre os quais avulta a circunstância de a obra, iniciada em 1898, ter sido suspensa variadíssimas vezes (a 1.ª parte dêste tômo foi publicada em 1908), desamparada do auxílio monetário, tornando assim irregular e desordenado o trabalho, feito por períodos curtos e, dentro dêsses períodos, talvez apressadamente para compensar das longas interrupções intercaladas, quando é certo que, para sua completa perfeição, exigia uma seqüência metódica inalterável e uma direcção constante.

A parte que, depois de impressa há muito, se reviu agora, concluído o volume, está rigorosamente correcta. Porém, as cópias manuscritas dos documentos da Tôrre do Tombo foram extraviadas e, portanto, tornou-se impossível revê-las novamente, após a sua impressão, sem recorrer a um novo trabalho de consulta directa dos originais e conseqüentes demoras e despesas, no que não houve viabilidade.

Para se conseguir pôr êste volume fora do prelo, mesmo assim, com as imperfeições que se lhe apontam e das quais nos não cabe a culpa, houve que vencer um grande número de dificuldades de tôda a ordem. Isto nos deve atenuar, em parte, a responsabilidade da sua publicação menos cuidada, o que de forma alguma representa inconsciência ou falta de probidade literária, visto como, antecipando-nos à crítica estranha, somos os primeiros a notar as deficiências que contém. Cremos, todavia, que o valor da obra não diminuirá por isso grandemente, pois revelará ao menos, aos estudiosos, as fontes de consulta e a importância indiscutível dos documentos inéditos aqui exarados.

Os volumes que vão seguir-se, até ao fim dêste exaustivo trabalho confiado à Sociedade Martins Sarmento, serão indubitàvelmente revistos com mais rigoroso cuidado, para evitar a repetição do que teve lugar com o primeiro, e do qual, possìvelmente, se dará mais tarde uma 2.ª edição correcta.

Finalmente a carta corográfica a que se alude a pág. XI do prefácio (I Parte) também não foi possível encontrá-la e, já agora, morto em 1912 o primeiro director dos trabalhos e ilustre investigador P.e João Gomes de Oliveira Guimarães, Abade de Tagilde, não houve facilidade em saber-se do paradeiro do desenho, se é que chegou a ser executado. Será, porém, ainda incluida essa carta auxiliar da interpretação dos textos em um dos volumes subseqüentes.

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
3	1	37	REX	REX
4	1	26	*Ramirii*	*Ranimiri*
»	1	42	*Colgezes*	*Colgeses*
5	1	37	spirutu	spiritu
6	2	26	ihoannis	iohannis
7	1	6	pontifex conf. — Zanon	pontifex conf. — Hegica ennegot conf.— Zanon
»	1	16	maplissimam	amplissimam
»	1	29	nom	non
»	1	40	XXX, XXXII, XLVIII e LI.	XXIX, XXXII, XLIX e LII.
»	2	47	nee	mee
8	1	2-3	fefre	febre
»	1	8	Nec non	Necnon
»	1	39-40	Mumadona	Mumadomna
9	1	3	domus	domos
»	1	23	santon	santom
»	2	31	uirgines.	uirginis.
»	2	36	glisisssas	glisissas
10	1	17	ususpare	usurpare
»	1	33	quautum	quantum
»	2	3	gondesindis	gondesindiz
»	2	7	gutterrit	guterrit
11	2	22	infiirmitate	infirmitate
12	2	23	Onoricos	Onoricus
13	2	30	confirmo. — (2 vezes)	confirmo — (2 vezes)
»	2	31	confirmo. —	confirmo —
»	2	39	Cartula	Kartula
15	2	6	muncupata	nuncupata
»	2	45	omniam	omnia
16	2	17	vimarares	vimaranes
18	2	12	victa	vita
»	2	20	Ecelesie	Eclesiae
20	1	26	Libro	Livro
»	1	40	15.	XV.
21	2	28	santissimis	sanctissimis
»	2	42	*santi*	*sancti*
22	1	2	enin	enim
»	2	22	no.	no-
23	1	35	respetivo	respectivo
24	1	39	XXXI.	XLII.
»	2	13	ab	abe
28	1	50	*archangeli*	*arcangeli*
29	1	3	agnonerunt	agnouerunt
30	2	37	dc	de
31	1	16	uxorl	uxori
»	1	41	*Floilanes*	*Floianes*
31	2	28	zersedello	zersedelo
33	1	17	xx^1	xx^i
»	1	41	Amarello	Amarelle
35	1	3	iohoannes	iohannes
»	1	37	sancti	sancto
36	1	20	onnes	omnes
»	2	30	scriturarum	scripturarum
37	1	22	ant	ante
»	1	28	conf.—Munio	confirmo—Munio
»	1	48	menendit	menindit
38	1	5	MATAMALA	MATAMÁLA
»	1	18	imperio Rex	imperio ipsius Rex
»	1	44	LXXX^a	L^aXXX^a
»	2	10	placitu	placito
39	1	10	roborabimus	roborauimus
»	1	33	habemus	abemus
»	2	9	facerimus	fecerimus
40	1	29	trasaris	trasariz
»	2	18	santo	sancto
41	1	9	santi	sancti
»	1	33	huis	huius
»	2	35-36	(penselio)	(pensello)
42	1	10	eum	cum
»	1	22	eldosinho	eldosindo
»	1	27	lauegildi	louegildi
»	1	44	XXXV^a	XXXVe
»	2	1	deinçeps	deinceps
»	2	20	sınt	sint
43	1	21	*Pensello:*	*Penselio:*
»	1	29	*Uarsena*	*Uarzena*
»	1	38	*Portella*	*Portela*
»	1	51	Portella	Portela
44	1	46	sede	sed
»	1	51	comit	comite
»	2	19	Petros	Petrus
»	2	51	*Portella*	*Portela*
46	2	18	monasterio (sic)	momasterio (sic)
47	1	6	ibidem (sic)	ibibem (sic)
»	1	35	*En*	*Et*
48	1	13	*tauoadelo*	*tauoladelo*
»	2	37	ihoanne	iohanne
49	2	51	rippa	ripa
51	2	10	integra	integra.
»	2	24	trasarici.	trasarici
»	2	47	permanent.	permanente.
»	2	50	nauman.	naumam.
52	1	21	uila villa	uila . villa

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
52	1	45	*iocino,*	*ioacino,*
»	1	50	*iocino*	*ioacino*
»	2	15	*Masegio*	*Mazegio*
»	2	33	*Portella deua:*	*Portella de deua:*
»	2	35	*uellaria:*	*uelaria:*
53	1	16	*Pauzada:*	*Pausada:*
»	1	23	XVI	XVII
»	1	24	*Uilarino:*	*Uillarino:*
»	1	31	*nesperaria:*	*nespereira:*
»	1	40	*Zerzedo,*	*Zersedo,*
»	1	42	XXIV, X e XX	X, XX e XXIV
»	1	51	Quinta	Quintã
»	1	54	*Trauasolus,*	*Trauazolus,*
»	2	12	Aldão,	Ardão,
»	2	13	*Varramundanes:*	*Varramondanes:*
»	2	14	*Trepesido:*	*Trepezido:*
»	2	18	Gustellães	Gustelaes
»	2	26	*sancto*	*sancti*
»	2	38	*Villa*	*Villar*
»	2	45	Sancti	sancti
»	2	54	*crexemir:*	*creximiri:*
54	1	31	reuordelo:	rouordelo:
»	1	34	*filipi:*	*filippi:*
»	2	28	*Rendulfi*	*Randulfi*
»	2	29	*Santa*	*Sancta*
»	2	37	*Cellfaano*	*Cellafano*
55	2	19	quadruplo	quaduplo
»	2	33	Emila pelagii presbitero	Emila presbitero
56	1	22	uobis	nobis
»	1	43	*parte spectare*	*parte spectant uel spectare*
»	1	44	*prouiciam* et vocatur	*prouinciam* et uocatur
»	1	44	*fidei,*	*fidei.*
»	1	45	est,	est
»	1	46	e.ª M.ª 2.ª V.ª Vº kl.	era M.ª L.ª V.ª V.º Kl.
57	1	7	LEUFO	LEUFO PRESBITEROS
»	1	23	qui	que
»	1	27	turre.	turrem.
»	1	28	et integramus	concedimus et intergamus
»	1	34	[3]supramominatam	omite-se a variante 3 e as variantes 4, 6 e 7.
57	1	41	autem	audaciter
»	1	42	hoc	nunc
»	1	45	traditori	traditore
»	2	1	facta	Facta
»	2	4	Eirigus [6]	Pro testis Eirigo (omite-se a variante)
»	2	5	conf. Abbas	conf. Abbas ordonius conf. Abbas
»	2	6-7	Fromarigus	Fromarigo
»	2	28	ipsa	ipsam
»	2	30	igitur	inde
58	1	1	quantum	quam
»	1	3-4	inrupturas.	barbaras.
»	1	9	tantum	tam
»	1	10	in semper	et tempore
»	1	31	nomime	nomine
59	1	43	*nontomari:*	*nantomari:*
»	2	9	et	et est
»	2	14	honoriquiz.	loueriquiz
»	2	15	sna	sua
»	2	15-16	eldeuedriz.	eldreuediz.
»	2	19	laream	laixam
»	2	20	emidu. Rogo inde	emisu. Rogo tamen
»	2	21-22	deuotionen	deuotionem
»	2	22	in iste	iuste
»	2	23	anferantur	auferantur
»	2	25	predicto auferre	predicto loco auferre
»	2	35	sancti	spanili
60	1	8-9	domna	(elimine-se)
»	1	9	salutem.	salutem amen.
»	1	13	habemus	habuit
»	1	14	nostra domna Senior lucee	mea domna Senior. lucet
»	2	6	ULTRAAUE.	PONTE ULTRA AUE.
»	2	17	inuerine	inuenire
»	2	21	ipsal area	ipsa larea
»	2	33	uencionis	uendicionis
»	2	34	Menendo test. Aluitu	Menendo test. Suero test. Aluitu
61	1	5	descriptum que	descriptumque
»	1	6	Alfonsi	Alphonsi
»	1	17	qui habitare	qui ibi habitare
»	1	19	uestra	uestras
»	1	22	Rubertotibaldi,	Rubertotibaldi.

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
61	1	23	non omnibus	non etiam omnibus
»	1	26	II	III
»	2	1	sino	sine
»	2	3	fideiiussorem	fideiussorem
»	2	11	pousada	pausada
»	2	29	aut de pugno	et de pugno
62	1	4	quendam	quemdam
»	1	16	uenditio.	& uenditio.
»	1	19	Deo.	deo.
»	1	23	non	non etiam
»	1	37	& etiam	& ut etiam
»	2	11	Gemecius	Gomecius
»	2	26	ccc.^{s}	ccc^{s}
63	1	1	adrocia	odrocia
»	1	6	V^{a}	V.^{a}
»	1	10	do	de
»	1	24	suari	suario
»	1	38	triumphatores	triunphatores
»	2	15	saec,	saec.
»	2	18	duximus,	duximus.
»	2	25	MOREIRA,	MOREIRA.
»	2	38	III^{or}	IIII^{or}
64	1	2	ermiaro	ermiario
»	2	6	IIIIes	IIIes
»	2	25	toliolos	taliolos
»	2	30	noualas	nouales
65	1	12	ipsa	ipse
»	2	31	Villarino	Vilarino
66	1	3	III^{os}	IIIes
»	2	35	(acrescente-se)	Vide *Ibidem*, doc. n.º 952.
67	1	7	praecepto,	praecepto Comitis Henrici,
»	1	10	excomunicatus	excommunicatus
»	1	16	presentibus	praesentibus
»	1	17	excomunicatum	excommunicatum
»	1	19	offitio	officio
»	1	22	consortium	consortio
»	1	33	adhibere,	exhibere,
»	1	42	Ecclesiae	Ecclesiae homo Dei
»	1	44	xit	xit,
68	1	15	uobis	uobis.
»	1	39	mandum	mandum.
»	1	41-42	inrupendum	inrumpendum
»	2	16	In domine	In nomine
»	2	21	Ohinde	Obinde

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
68	2	22	Pelagins	Pelagius
»	2	27	monte	mente
»	2	37	auepimus	accepimus
69	1	1	perpetuum	perpetuum.
»	1	29	Enricus	Henricus
»	1	32	Martim	Martin
»	1	35	Vimarens	Uvimarens
»	2	2	confirmo. qui presentes	confirmo, qui praesentes
»	2	3	Arias	Arias,
»	2	3	Vizeu,	Viseu,
»	2	4	Alvasir	Alvazir
»	2	5	Moniz, Dominus Ripaminii	Monis, Dominus Ripaminij,
»	2	6	Joannes tenens terrae	Joannis tenens terram
»	2	7	Lucendus Petriz, Alferez confirmat.	Lucendus Petriz Alferez confirmat,
»	2	8	Pelagius testis. Resendus	Pelagius testis, Gundisalvus testis, Resendus
»	2	9	Sisnandus notuit	Sesinandus notavit
»	2	18	set	sed
»	2	18	notissimum.	notissimum,
»	2	21	per bone	pro bono
»	2	22	facere	faceremus
»	2	22	domino	domno
»	2	25	proposito	praeposito
»	2	35	conuenies.	conueniens.
70	1	4	quisierit nullum habet	quaesierit nullum habeat
»	1	8	exconumicatus	excomunicatus
»	1	11	perpetuum facta	perpetuum. Facta
»	1	15	domino	domno
»	1	24	gunsaujt	gunsalujt
»	1	26	qous	quos
»	2	1	uolis	uobis
»	2	20	uichil	nichil
»	2	45	*tedeiras*	*teleiras*
71	1	13	clerecis	clericis
»	1	14	sernicio	seruicio
»	2	34	teus	tens
72	1	40	inquoanimus	inquoauimus
73	1	31	nobis (em parte dos exempl.^{es})	uobis

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
73	1	40	nel	uel
74	2	6	Riuiolos.	Ruuiolos.
75	1	21	Set	Sed
»	2	24	sacrosanto	sacrosancto
»	2	34	illo	illos
»	2	43	adicimns	adicimus
77	1	19	alienigine	alienigene
»	2	23	fecisti	fecistis
»	2	26	cabum.	cabo.
»	2	27	debit	dedit
78	1	9	pectet	pectent
»	1	24	Kalendas	kalendas
»	1	29	D. Alphonso Henrici	D. Alphonso Henrici (a Mem Fernandes)
»	1	36	servitio quod mihi fecistis	seruitio quod mihi fecisti
»	1	37	adversus	aduersus
»	1	38	una	unà
»	1	39	Grossus et cum aliis	Grossus,et cum alijs
»	2	5 *		
»	2	25	(a nota ao doc. LXXX, sem efeito)	
79	1	14	hereditatem	hereditate
»	1	20	sus	suos

* O texto do documento LXXX substitua-se pelo seguinte:

In nomine domini Amen. Sit vobis hominibus qui venistis in hanc vilam vimaranensem Rationem populandi pro bona pace quod mihi dono anriquo nimjs placet et huius rey maxime sumus (?) comptenti vna cum muliere mea dona tareiga quod nullus potens qui secum duxerit societatem non posit in dictam vilam domos edificare absque consensu abitantium in dictam vilam ex quo nomine nostro evenit quod aliqui se volunt Intromitere in dictam vilam et quia non est nobis opus sed tueor ut non fiat anplius quare fecistis nobiscum honorem fidelitatis et ita mandamus vt in eternum conpleatur ab ilis qui post nos venerint sub penna benedictionis ac maledictionis et sit maledictus a deo sicut pater meus maledixit translatam per Egidium valascum ad quinque qualendas madij Era M. C. lx viij°. (Do Arquivo da Camara de Guimarães, pergaminho n.° 1).

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
79	1	31	tripatam	triplatam
»	2	16	(sic)	(elimine-se)
»	2	18	aguas	aquas
»	2	32	agusti	augusti
80	1	16	inueuire	inuenire
»	1	18	exiti	exitus
»	2	8	nepos	Nepos
»	2	9	Joanni	Joanni,
»	2	16	vassallis	vassalis
»	2	36	nocitant	uocitant
»	2	43	excumunicatus	excomunicatus
81	1	19	spiritus	spiritu
»	1	25	iuri	iure
»	1	28	commorantibus	commorantibus.
»	1	31	clericis quoredes	clericis quoheredes
»	1	40	aprilis in octauis pasce	aprili in otauis pase
»	2	12	nense	nensem
»	2	14	1242	1142
83	1	15	nominis	nomine
»	2	4	concellarius	cancelarius
»	2	20	ubcumque	ubicumque
84	1	10	ECCLESIA	ECClesiis
»	1	14	Pelagius	pelagius
»	1	15	archiepiscopo	archiepiscopi
»	1	18	parentorum	parentum
»	1	23	parentorum	parentum
»	1	24	ab	a
»	1	29	duplo	duplum
»	1	32	Pelagius	pelagius
»	2	15	creluda	crebada
»	2	26	omnum	omnia
85	1	40	tripatam	triplatam
»	2	26	Set	Sed
86	2	27	preeio	precio
»	2	35	omi	omni
87	2	21	uiolencio	uiolencia
»	2	39	dominum	domnum
»	2	40	de inceps	deinceps
»	2	43	Set	Sed
88	1	12	tercione	tercioue
»	1	14	resttuitione	restitutione
»	1	17	inda	iuda
»	1	23	confirmo.	et confirmo.
»	2	7	ducimus	ducimur
»	2	23	insipientis	insipientes
»	2	27	inueuiant	inueniant
»	2	38	uemdus	uermudus

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
88	2	40	nouicis	nonicis
89	1	18	mee	me
»	1	32	aunt	aut
»	1	33	d^{os} c	d^{os}
»	2	20	pellagii gonsaluiz	pelagii gunsaluis
90	1	3	gonsalus	gunsaluus
»	1	4	pelaiz confirmo. Ego	pelaiz confirmo. Ego Diago Guçaluis confirmo. Ego
»	1	21	iuri	iure
»	1	29	pactum	factum
91	1	18	authographa,	autographa,
92	1	11	uicentius	Vincentius
»	1	24	complacuit	bene complacuit
»	1	26	cumctis	cunctis
»	1	31	melioratum	melioratam
»	1	37	testibus.	testibus —
»	2	10	manet	maneat
»	2	10	quod	eo quod
»	2	15	Garciae:	Garcee:
»	2	30	juri	jure
»	2	33	scripto adsignatas	scripto designamus cum omnibus illis, quae ad prestitum hominis sunt jure perhenni, et nos similiter habeamus quas vobis scripto adsignatas
93	1	17-18	et regina domna tarasia,	et Regina Domna Tarasia;
»	1	31	ipsas	omnes ipsas
95	1	21	post teritas.	posteritas.
»	1	22	Set	Sed
»	1	31	26.	36.
»	2	26-27	morabitum	morabitinum
96	1	12	comparani	comparaui
»	1	20	rubtas	ruptas
»	1	49	*merdario:*	*merdarium:*
»	2	36	(depois d'esta linha accrescentar)	1176
99	1	23	uarzela	uarzeela
99	1	40	Petros	Petrus
»	2	36	*Varzela:*	*Varzeela*
101	2	31	deduocim	duodecim
»	2	32	pertiones	portiones
102	2	6	qua	quo
103	2	18	Santii	Sancii
»	2	28	Santio	Sancio
»	2	42	CLVII	CVII
104	1	8	fraugere	frangere
»	1	15	Godimus	Godinus
»	1	40	confirmari	confirmare
»	2	23	Sanctius	Sancius
»	2	27	118.	116.
»	2	33	mem	meum.
»	2	34	vel	vel,
»	2	35	incurrat	incurrere
»	2	35	libertatis	libertatem
»	2	36	quodcunque	quodcumque
»	2	37	castrorum	Castrorum
»	2	37	Montemayore	Monte Mayore
»	2	39	mea Regina Domna D:	mea, Regina Domna D.,
»	2	41	castra	Castra
»	2	43	etiam	etiam,
»	2	44	filiee	filie
»	2	46	ibi	ibi,
»	2	47	Castellum	Castellis
105	2	33	cito	cito illum
»	2	34	qur	quia
106	1	46	CVII	CXXVII
108	1	7	Quam	Quoniam
»	1	8	assignantur	assignamus
»	1	13	rupela	rupella
»	1	16	et	uel
»	1	19	suo	suis
»	1	22	querimonia	querimoniam
»	1	22	utique	utrique
»	1	23	equitatem	equalitatem
»	1	23	conpreserat	compensas
»	1	24-25	excitarat et iohannes	extiterat et iohannis
»	1	25	iudez	iudex
»	1	26-27	inquirerent	inquireret
»	1	27	ecclesiarum	eclesiarum
»	1	29-30	interrogauere habitantes	interrogaverunt habitatores
»	1	32	inuenire.	inueniri.
»	1	35	ecclesie	eclesie
»	1	38	dilatatione	d'latione
»	1	39	et	sirca et

Pag.	*Col.*	*Lin.*	*Erro*	*Emenda*
108	1	46	qui	qua
»	1	47	inquisitores	et inquisitores
»	2	1-2	inuenere	inuenerunt
»	2	2	omines	omnes
»	2	4	ecclesia	eclesia
»	2	5	scilicet et invenere	et etiam inuenerunt
»	2	6	ecclesie	eclesie
»	2	11	fuere	fuerunt
»	2	12	decreuere	decreuerunt
»	2	13	cedere	ecclesiae
»	2	15	Gunsalus	Gunsaluus
»	2	20	Pellagii et alii	Pellagii Fogaza. Menendus Fortis. Menendo Pellagii. et alii
»	2	36	conventu	conuentu
109	1	2	Jacobi	Iacobi
»	1	9	Flabilae lus	Flabilae Petri
»	1	43	Ecclesiae hanc	Ecclesiae vobis Didaco Vimaranis Priori, et conuentui ejusdem Ecclesiae, hanc
»	2	24	fort	forte
»	2	30	april	aprilis
»	2	34-35	Suerins	Suerius
111	2	19	torquati	Torcati
»	2	20	Bracarensis diocesis salutem et apostolicam.	salutem et apostolicam benedictionem.
»	2	28	cusantes.	cusatis.
»	2	28	(?)	(supprima-se)
»	2	29	ydolatrie	idolatrie
»	2	33	et	(supprima-se)
»	2	33	distincte	districte
»	2	35	bracarensi	Bracarensi
»	2	39	alioquin	Alioquin
113	2	18	junio	junio.
114	2	8	quicum	qui cum
»	2	9	ate	a te
»	2	16	ate	a te
»	2	21	Vincentuis	Vincentius
115	1	15	cacellarius.	cancellarius.
»	2	8	menediz	menendiz
116	2	7	centum	michi centum
»	2	14	quarta	quarto

Pag.	*Col.*	*Lin.*	*Erro*	*Emenda*
117	1	40	maria	marinha
118	2	6	Ecclesiae	Ecclesia
»	2	43	hoc	Hoc
»	2	48	anniuersario.	anniuerssario.
119	1	4	sucessores	successores
»	1	8	inquietauerit.	inquietauerit,
»	1	9	presumpserit.	presumpserit,
»	1	26-28	domnus (5 vezes)	donnus (5 vezes)
»	1	28-29	Petrus magister	Stephanus magister
»	1	36	Ihoannes	Iohannes
»	2	13	inpignore	in pignore
»	2	14	uobi	uobis
»	2	15	ipsas	ipsos
120	1	2	Julianus	Domnus Julianus
»	1	13	dei	Dei
»	1	18	est ista	est sita
»	1	27	possideat	possideam
»	2	8	bracarensis	bracarensis ecclesie
»	2	14	inter	inter nos
»	2	27	quemadmodum	quem admodum alii
»	2	36	nos	non
»	2	43	(?)	(supprima-se)
»	2	48	quatinus	quatenus
121	1	4	temporis	(supprima-se)
»	1	18	metropolitanam	metroproliticam
»	1	19	in processionem	et processionem
»	1	20	contradictione	condicione
»	1	24	et in loco	et loco
»	1	25	prestiti	prestito
»	1	27	in uocatione	inuocatione
»	1	28	non in	non et
»	1	32	Causa	Causam
»	1	38	archiepiscopi	arbitrio
»	1	39	comuni	communi
»	1	43	diocesi bracarensi	bracarensi diocesi
»	1	45	supranominati	superius nominati
»	1	46	siue	sine
»	1	51	monasterium	monasteriorum
»	1	52	in dicta diocesi	in bracarensi diocesi
»	2	1	considerabimus	considerauimus

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
121	2	2	diligenter	diligenter. —
»	2	5	sucessores	successores
»	2	11	quarta	quira
»	2	12	quarta	quira
»	2	18	alius	aliud
»	2	19	anone	annone
»	2	25	XX^{ti} gallinas	XXX^{ta} gallinas
»	2	28	1.º restem	1.º alqueire de manteiga unam restem
»	2	29	uescuntur	uescimur
»	2	43	per uobis	partibus
»	2	44	(?) quod	. quod —
»	2	47	et bracara.	et de bracara
»	2	52	ecclesia	ecclesie
122	1	12	indiuisas	et diuisas
»	1	14	scriptioni	scriptionum
»	1	15	conpositionis	compositione
»	2	37	fort	forte
123	1	12	Fdei,	Fidei,
»	1	15	DE	DANDA DE
»	1	18	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	1	20	Bracarensis	bracarensis
»	1	23	archiepiscopum	Archiepiscopum
»	1	27	archiepiscopum	Archiepiscopum
»	1	34-35	archiepiscopo	Archiepiscopo
»	1	39	per dictas	predictas
»	1	45	nos	non
»	2	1	Bracarensi archiepiscopo	bracarensi Archiepiscopo
»	2	4-5	episcopo	Archiepiscopo
»	2	6	(?)	(supprima-se)
»	2	7	ydolatrie	idolatrie
»	2	7	nollentes	nolentes
»	2	10-11	quatinus	quatenus
»	2	11	archiepiscopo	Archiepiscopo
»	2	16	alioquin	Alioquin
»	2	16-17	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	2	18	tulerit	tulerit.
»	2	27	concordia	concordiam
»	2	28-29	metropolitanam	metropoliticam
»	2	29	in	et
»	2	30	contradictione	condicione
»	2	32-33	archiepiscopo	Archiepiscopo
»	2	34	et in loco	et loco
»	2	37	in uocatione	inuocatione
»	2	38	non in	non et in
123	2	47	comuni	communi
»	2	49	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	2	50	Prior	prior
»	2	51	tres	prefati tres
»	2	52	statuerint	statuerint inter nos
124	1	2	sunt	superius sunt
»	1	7	considerabimus diligenter ideoque	considerauimus diligenter. Ideoque
»	1	10	subccessores	successores
»	1	11-12	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	1	13	uitationem	curationem
»	1	13	que	qui
»	1	17	quarta	quira
»	1	17	quarta	quira
»	1	26	Vimarane conditione	uimarane conditione mensure
»	1	33	aliarum	aliam
»	1	34	quo non uescuntur	quibus non uescimur
»	1	36	archiepiscopum	Archiepiscopum
»	1	37	com	cum
»	1	38	1.ª	1.^{am}
»	1	39	paramentum	apparamentum
»	1	41	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	1	43	ciones	tiones
»	1	44	ex nichil	et nichil
»	1	46	hoc	Hoc
»	1	52	Bracarensi archiepiscopo	bracarensi Archiepiscopo
»	2	1	mortuariis	morturiis
»	2	4	(?)	(supprima-se)
»	2	4-5	consuetudines	consuetudinem
»	2	6	mortuariis.	morturiis
»	2	6-7	reicepcione archiepiscòpi	receptione Archipresbiteri
»	2	8	X.ª	X.ª (quadragesima, por o X estar aspado)
»	2	11	continetur	continentur
»	2	13	seruetur illesam. hiis	seruent et illesam. Hiis
»	2	14	diximus.	diximus
»	2	16	supradictum	predictum
»	2	18	sub	sine
»	2	30	conpositione	compositione
»	2	33	adquiesierit	adquisierit

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
124	2	34	dapmno	dampno
»	2	36	alias	Alias
»	2	48	romanus	romanus canonicus
125	2	38	monocus	monacus
126	2	8	IIII. Ego	IIII.ª ij.º idus Augusti Ego
»	2	9	Gomecii	gomecii
»	2	10	Dei	dei
»	2	14	sepelire	sepeliri
»	2	24	archiepiscopo	Archiepiscopo
»	2	24	pro ut	prout
»	2	26	stabile:	stabile.
»	2	29	Requiam	Riquiam
»	2	29	Vi-	Vin-
»	2	31	Requiam	riquiam
»	2	35	Tarasia	tarasia
»	2	35	Go-	go-
»	2	36	mecioniz	mizoniz
»	2	39	sustentari	sustentari.
»	2	40	archiepiscopo	Archiepiscopo
»	2	41	Sedis ca-	sedis Ca-
»	2	47	Requiam	riquiam
127	1	3	Peelio Pela-	peelio pela-
»	1	7	Cauti	cauti
»	1	13	Marie et sancte marine.	marie quam tenuit pelagius teliado. et sancte marine
»	1	14	Piquemol. sunt	piquaniol. Sunt
»	1	17	possunt	possent
»	1	19	Layas de Vermuim	laias de uermuim
»	1	20	semiliter	similiter
»	1	23	Pechi	pechi
»	1	24	uermuiz	uermudi
»	1	24	uicentii	uincentii
»	1	25	Pelagius	pelagius
»	1	25	etiam	totam
»	1	29	et toto	et ut toto
»	1	30	Bracara	bracara
»	1	33	habitare	habitare.
»	1	35	mee	mee.
»	1	36	percipiam	percipiam.
»	1	42	archiepisco-	Archiepisco-
»	1	45	implazi	implazaui
»	1	48	dominio	dominium
»	1	52	quidquid	quicquid
»	2	1	ego	Ego
»	2	5	archiepiscopus	Archiepiscopus
127	2	9	aliud	illud
»	2	12	tenptauerit	temptauerit
»	2	20	omnibus meis	omnibus rebus meis
»	2	25	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	2	26	archiepis-	Archiepis-
»	2	38	soluat elapso	soluat. Elapso
»	2	39	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	2	41	archiepiscopus	Archiepiscopus
»	2	46	IIII.	IIII.ª
»	2	48	Oo-	oo-
»	2	51	Guimariz.	guimariz.
»	2	51	Tarasia	tarasia
»	2	52	supradictum	supradicti.
128	1	2	Stephano	S.
»	1	39	Layas	Laias
»	1	45	uicentii	uincentii
»	2	8	Diocaesamus	Diocaesanus
129	1	19	Ecclcsia	Ecclesia
»	1	33	voluntati	voluntate
»	2	17	quator	quatuor
»	2	20	Ausindam	Ausendam
»	2	23	Per-	Pre-
»	2	30	Archidiaconum	Archidiaconorum
130	1	7	quator	quatuor
»	1	26	Facta	Facta autem
»	1	34	quinquessima	quinquegessima
»	2	43	*Consuet*	*Consuet.*
131	1	6	malefecerint	malefecerint, quod quicumque eis ibi malefecerit
»	1	9	illis	ipsi
»	2	32	*Vimaranem*	*Vimarane*
132	1	9	II^{us}	II.^{us}
133	2	43	*Asperandei:* Esplendens, lugar da freguesia de Guardizella.	*Asperandei:* diz o index do livro citado, que é na freguezia de Esporões, termo de Braga.
134	1	3	Concedio etiam e	Concedo etiam et
»	1	8	sciendum	Sciendum
»	1	11	uobis	nobis
»	1	17	illum.	illum. ✠

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
135	2	5	(Abaixo d'esta linha, acrescente-se):	Vide Arch. da T. do Tombo, *Chancellaria de D. Manuel*, Liv.° 16 fl. 87 v.°
»	2	8	Asoreiy	Azurey
136	2	29	Sed quod graviter	Sed, quod grauissime
»	2	32	Suareij.	Suarij.
»	2	33	J.	I.
»	2	33	concilium	Concilium
»	2	40	Ejusdem	Eiusdem
»	2	42	faciens	faciens,
137	1	11	Torquati	Torcati
139	1	22	ovos,	ovis,
140	1	35	etat	erat
141	1	19	Osevis,	Oseviz,
»	2	20	Pelagius Petri, Petrus Pelagiz	Pelagius Petri, Petrus Petri, Petrus Pelagiz,
142	1	7	eeclesia	ecclesia
»	2	6	Paazaoo	Paazoo
143	1	34	quodo	quod
»	2	29	Caldellis.	Caldelis.
»	2	40	cubitus,	cubitos,
»	2	43	Maria	Marie
144	1	36	La genas,	Lagenas,
»	2	15	fossadeira iiij. cubitos,	fossadeira iiij. bracales et iiij. cubitos,
145	1	5	Interragati	Interrogati
146	1	49	frangao. De vinea de Menendo Menendiz de Bacorin	frangao. De vinea de Menendo Menendiz j. bracale. Et de vinea de Menendo Menendiz de Bacorin
»	2	3	que	qui
»	2	16	Soprinus.	Soprinus,
»	2	38	Sancte	Sante
148	1	12	quandam	quamdam
149	1	18	Petriz	Periz
»	1	42	siccis	siccis,
151	2	29	unun	unum
152	2	17	ista Villa	ista villa de Villa

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
153	1	26	sextarium.	solidum.
»	1	27	vini:	vini;
156	1	26	Gulsalvus	Gunsalvus
»	1	45	exsite	existe
157	1	39	D.	De
»	1	51	almude.	almude,
158	1	3	(1)	(1) (E' a nota da pagina 157).
»	2	15	Calvet	Calvete
159	1	28	pro directuris (sic)	pro directuris
161	2	2	Rendufi.	Randufi.
162	1	10	quod non est	quod est
»	2	37	quo	quod
»	2	43	gallinan.	gallinam.
164	1	4	castaneis, et caseum,	castaneis, et cabritum, et caseum,
»	2	10	capones X. X.	capones cum X. X.
»	2	52	casali	Casali
165	1	3	fussadeira	fossadeira
»	2	31	Sautelo	Sautelo sunt
»	2	40	erat	era
167	1	5	S. Thiago	S.ta Maria
168	1	3	vini;	vini,
»	1	46	onnes	omnes
169	2	38	habei	habet
170	1	6	j. denarios,	ij denarios,
»	1	30	di	de
171	1	21	brabales,	bracales,
»	1	31	casalibus	casalibus quod
172	2	22	qnod	quod
173	1	29	centeno	centeo
175	2	10	frangao	frangao,
176	1	6	et qui non habuerit porcam	et qui non habuerit oves dabit cabritum, et qui habuerit pórcam
178	1	35	*Cordova*	*Cordoba*
»	2	31-32	interrogatiis	interrogatus
»	2	34-35	diuidebat	diuidebant
181	2	25	et	est
184	2	11	habbant	habebat
187	1	33	na Costa.	em S. Romão de Mesão-frio.
188	1	25	com eles	(com eles)
»	1	26	Guimarãees	guimaraães

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
188	1	27-28	elles a guimarães	eles a guymaraães
»	1	28	vez	uez
»	1	29	encerrôos	encerôos
»	1	30	esteve	esteue
»	1	30	queriom	queriam
»	2	7	infantibus	Infantibus
»	2	23	menendi	menendiz
»	2	27	Archiepiscopo	Archiepiscopus
»	2	36	Johanes	Johannes
189	2	26	et maius	et ad maius
»	2	34	cautum de pou-	cautum de mo-
»	2	40	sada	raria regie et cautum de pousada.
»	2	40	gradili	graduli
190	1	8	vlbaria	vluaria
»	1	18	gons-	gon-
»	2	37	quotor	quatuor
»	2	48	et celario.	et de celario
191	1	2	djujdantur	djujdentur
»	1	27	molendis	molendinjs
»	1	29	acquisiuit	acquisiuit Vimaranen
»	1	43	medium casale	medium casale de
»	2	31	triuo. et medietatem	triuo. et medietatem casalis de moymenta. et medietatem
192	1	18	Courellas,	Correllos ?
»	1	25	*Vlbaria:*	*Vluaria*
»	1	31	*moʒteira*	*morteira*
»	1	35	*Sancte eu-*	Sancte eo-
»	1	43	*Maʒcutelis:*	Mazcutelos
193	2	2	commendata	comendata
»	2	4	jcirco	Icirco
»	2	34	*Torquato*	*Torquati*
»	2	39	piscopus.	piscopus
»	2	39	domno	donno
»	2	40	monasterii	monasterij
194	1	3	uestrarum,	uestrarum.
»	1	4	successorum.	successorum,
»	1	10	monasterii	monasterij
»	1	13	possunt	possint
»	1	17-18	pitancias	pitantias
»	1	19	facio.	facio,
»	1	42	veneralibus	venerabilibus
»	1	43	karisimis	karisimjs
194	1	44	ecclesie	eclesie
»	1	46	ecclesie vimaranensis	eclesie vimar.
»	2	2	lamecensem	lamecen
»	2	2	ecclesie	eclesie
»	2	4	ecclesie	eclesie
»	2	6	vimaranensis	vimar.
»	2	11-12	lamecensi	lamecens
»	2	16	predictus	predicti
»	2	17	lamecense	lamecens
»	2	18	successoribus	sucessoribus
»	2	21	Vimaranjs	Vimar
»	2	23	Vimaranensis	Vimar
»	2	23	capituli	capitulli
»	2	25	quare pedictus	quia predicti
»	2	25	vniuersum	vniuersum capitulum
»	2	26	Vimaranense	Vimaran
»	2	27	percipiendis	precipiendis
»	2	28	vimaranensis	vimar.
»	2	29	-neantur	-nentur
»	2	30	successoribus	sucessoribus
»	2	31	obseruare. Dante lameci.	obseruare Data Lamec.
195	1	15-16	Archiepiscopi Bracharen. civitatis	Archiepiscupi Bracharen. et mei Joannis Petri publici sub tabelionis Bracharen. Civitatis
»	1	25	Domna	Donna
»	1	25	juri	Juri
»	1	25	si-	si
»	1	29	siquid	si quid
»	1	30	Domnae	Donnae
»	2	27	mand	mando
196	2	5	molliuo	mollino
»	2	32	v.ª Ego	v.ª menso madij Ego
»	2	45	*Tauoadelo:*	*Taboadello:*
197	1	2	iiii.	iiij.
»	1	5	ii.	ij.
»	1	11	predictus	predictus.
»	1	13	uoluntate sua.	uoluntatem suam.
»	1	16	meum	mihi
»	1	19	i.	j.
»	1	22	ii.	ij.
»	1	23	casale	Casale

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
197	1	23	ii.	ij.
»	1	25	casale	Casale
»	1	26	meo.	meo
»	1	30	ii.	ij.
»	1	31	iiii.	iiij.
»	1	32	vi.	vj.
»	1	33	ii.	ij.
»	1	34	i.	j.
»	1	35	i.	j.
»	1	36	ii.	ij.
»	1	38	xxiiii.	xxiiij.
»	1	39	vii	vij.
»	1	41	i.	j.
»	1	42	i.	j.
»	1	44	quolibet	quocumque
»	1	46	qnartas	quartas
»	1	50	vi.	vj.
»	1	51	i.	j.
»	1	52	Petris	Petri
»	1	52	iii	iij.
»	2	2	medium.	medium
»	2	12	ii.	ij.
»	2	13	xii.	xij.
»	2	15	iii.	iij.
»	2	16	seedino	sordino
»	2	17	nocant	uocatur
»	2	23	neo	eo
»	2	27	domni	domnj
»	2	29	biscoco.	bisoto.
199	2	24	ae	ac
»	2	29	scripto	scripti
»	2	30	ninus	ninus.
»	2	33	uel	uel ei
»	2	35	indignationis	indignationem
»	2	39-40	dos Padroados,	1.º dos Privilegios,
200	1	16	michadis	michaelis
»	1	28-29	uozem	vocem
»	2	34	millessina	millessima
»	2	37	4.	10 v.
201	1	6	ant	at
»	1	14	sine	siue
»	1	22	nonem	nouem
»	1	31	ant	aut
»	1	35	per cipiat	percipiat
»	1	45	qui	qui in
»	1	50	decem	et decem
»	2	33	jncursum.	incursurum.
204	2	44	jnssimus	jussimus
204	2	45-46	Polvoreira ou Matamá ?	Polvoreira.
205	1	27	priorem	Priorem
»	1	29	Fernandi	Fernandum
»	2	14	quintana	quintanam
»	2	24	Siqua	Si qua
»	2	42	234.	324.
206	1	29	Pelagins.	Pelagius.
»	2	6	similitcr	similiter
207	1	30	Priorem et	Priorem et ad
»	1	39	155 v.	155.
»	2	16	Haec	Haec est
208	2	21	Fernandus	donnus Fernandus
»	2	25	iiii.	iiij.
»	2	27	ii.	ij.
»	2	29	ii.	ij.
»	2	30	iiii.	iiij.
»	2	30	ii.	ij.
»	2	31	iohanni ii.	iohanni clerici ij.
»	2	35	i.	j.
209	1	2	nugala.	nugalia.
»	1	6	i.	j.
»	1	11	quas	ut
»	1	14	uos ?	unus
»	1	20	xxxvi.	xxxvj.
»	1	28	i.	j.
210	2	32	kalendas. aprilis E.ª	kalendas aprilis Era
211	1	13	lationi	latione
212	1	8	verteretur	questio verteretur
»	1	21	Ecclesiae	Ecclesiam
213	1	9	(Deve notar-se depois de 87 v.º)	Que na data supra, D. Affonso III tambem deu em Guimarães, foral á povoação de Mirandella, elevando-a á categoria de villa.
»	1	14	Era	era
»	1	14	IIIº	III.º
»	1	15	Johanis	Iohanis
»	1	16	Manfredi	Maufredi

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
213	1	21	conquestionum	cumquestionum
»	1	22	responsionis	responsiones
»	1	24	negotia	negocia
»	1	25	Juliani	Iuliani
»	1	26	ulixbonensem	vlixbonensem
»	2	19	vobis in	vobis illam in
214	2	6	dicte ecclesie	dicte ecclesiae
»	2	12	Livro	Livro 1
»	2	21	Afonsus	Alfonsus
215	1	25	consilium	concilium
»	2	34	consilium	concilium
216	1	21	ocupatores jurium,	ocupatores, et inuasores jurium,
»	1	43	jnssimus	jussimus
»	2	4	Vendimus	vendimus
217	2	4	Bracharensi	Bracarensi
»	2	5	de de	de
»	2	25	dicta medietas	dictae medietates
»	2		(in fine)	Em o anno de 1256 houve côrtes em Guimarães. Mon. Lusit. liv. 9. pag. 84 v.º
218	1	6	Santo.	Sancto.
»	1	17	Annes chanceller	Anes chanceler d'El Rey
»	1	37	(antes d'esta linha):	(1) Em 11 de maio do mesmo anno de 1258 é datada em Guimarães a carta regia que manda fazer a inquirição e noméa os inquisidores para ella, etc.
219	2	19	ct	et
220	1	9	eadem	eadem:
»	1	10	Subjerii Raimondi	Subgerii Reimondi
»	1	16	est	est inde
»	1	31	ct calumpniam,	et calumpniam
220	1	31	et aliud est Petri	et aliud est Ecclesie Sancti Jorgii et nescit unde habuit illud, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum; et aliud est Petri
»	1	37	et tria casalia	et aliud est filiorum Petri Alfonsi, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum, et debent esse Maiordomi et serviciales; et tria casalia
»	2	12	inde Domino	inde annuatim Domino
»	2	15	Item	Item,
»	2	15	debent	debent inde
»	2	30	hominem et posuit	hominem qui moratur in ipso casali per suam cartam et per suum portarium, et portarius intregavit ipsum suum hominem et posuit
»	2	44	Pelagii	Pelagii,
»	2	45	Dominus	Dominicus
221	1	8	chamaverunt	clamaverunt
»	1	14	tres	tria
»	1	18	moratur	morantur
»	2	14	et et	et
»	2	18	depopulutum.	depopulatum.
»	2	23	fructum,	fructuum,
»	2	28	fructum;	fructuum;
»	2	31	portionem.	porcionem.
»	2	50	portionem.	porcionem.
222	1	1	quendam	quemdam

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
222	1	7	quod	dixit quod
»	1	9	Regalengum.	regalengum.
»	1	18	casalis	Casalis
»	1	19	chousis	Chousis
»	1	20	campus	Campus
»	1	21	campus	Campus
»	1	24	campus	Campus
»	1	32	Almozarifus	Almozariffus
»	1	42	Casale de Porteselo	Cazale de Portezelo
»	2	7	terra	Terra
»	2	12	Sanctae	Sancte
»	2	30	Interrogatus quod si	Interrogatus si
»	2	39	quod	quot
»	2	40	porcam	porca
223	1	6	Vimarañ., et aliud	Vimarañ., et dat j. pernam carnarii, et j caseum, et mantegam; et duo sunt Petri Subjerii et Marie Subjerii Vimarañ., et aliud
»	1	10	terciam	terciam:
»	1	15	magnus	maximus
»	1	20	bausa;	bauza;
»	1	39	Garcia	Garcie
»	2	2	collatione	collacione
»	2	9	pectant	pectat
»	2	13	dant annuatim	dant inde annuatim
»	2	35	Estosadoira	Estosadoria
»	2	44	Domini	Domni
»	2	48	verbum per	verbum quilibet per
»	2	49	728.	729.
224	1	5	quod	dixit quod
»	1	7	presentationem	presentacionem
»	1	15	testamento; et V sunt	testamento herdatorum; et tria sunt Hospitalis et habuit ea de testamento; et V. sunt
»	1	21	Realis	Rialis
»	1	49	aliud	istud aliud
224	2	11	hereditate Gomecii	hereditate filiorum Gomecii
»	2	37	Pumari	Pomari
225	1	20	est medietas	est inde medietas
»	1	28	XXX	XXX.
»	1	30	ea,	ea;
»	1	43	*Villa*	*Ville*
»	2	4	varas	varis
»	2	5	Campele	Campelo
»	2	6	Domino Regi	*elimine-se*
»	2	19	Sancta	Santa
»	2	36	habet	habetur
226	1	3	Asorey	Osorey
»	1	16	Cantoris	cantoris
»	1	24	Sesil	Sezil
»	1	36	Johannes	Johannis
»	1	47	casalem	casale
»	2	2	Facumdus	Facundus
»	2	25	quanto vertit agua contra Sesil.	quantum vertit aqua contra Sezil.
»	2	28	deffensa	defensa
»	2	43	deffensa	defensa
»	2	50	una leira Cantoris	unam leiram cantoris
227	2	14	dominij	dominj
»	2	35	Subgeriie	Subgerii
»	2	47	Et casali	Et de casali
228	1	1	rendam	rendam,
»	1	4	morabitinum pro voce et calumpnia,	morabitinum de renda pro voce et pro calumpnia,
»	1	18	caponem, Et	caponem; et
»	1	33	ipsa leira	ipsa alia leira
»	1	36	Regis;	Regis; et in alio loco qui dicitur Araoo j. leira, et in Cutario j. leira;
»	1	37	leire,	leire;
»	1	51	dant	dat
»	2	1	Outurii	Outuri
»	2	5	directura:	deritura:
»	2	43	Vicencii	Vincencii
229	1	9	illud	illud,
»	1	12	aluid	aliud
»	1	14	ct	et

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
229	1	16	Rex Domnus	Dominus Rex
»	1	20	cantum	cautum
»	1	21	et videt et audivit dicere	et vidit et audivit dici
»	1	25	dicitur	dixit
»	1	28	Vicencii	Vincencii
»	1	31	dicitur	dixit
»	1	37	Item	Item,
»	1	38	da	dat
»	1	44	gallina,	gallinam,
»	2	15	Item dixit, quod	Item, dixit quod
»	2	18	fossadariam	fussadariam
»	2	22	comparavit in	comparavit eam in
»	2	43	ihi	ibi
231	2	11	ieira	leira
232	1	20	adu enerit	aduenerit
»	1	32	panaleno	panalem
»	2	8	Martinum	Martini
»	2	13	collatione,	collacione,
»	2	22	aluid	aliud
»	2	29	dant	dat
»	2	31	franganum, et medium	franganum, et V. ova, et medium
»	2	49	perhibuit	peribuit
233	1	14	collatione, dixit quod XV. casalia et quintana,	collacione, dixit quod XV. casalia et j. quintana,
»	1	19	nescit. Et xij.^{cim}	nescit. Et unum casale et quarta est herdatorum, et non faciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit. Et xij.^{cim}
»	1	23	Nunis	Nuniz
»	1	25	audiuidici	audivit dici
»	1	26	carta Martinus de Catsali.	cartam Martinus de Casali.
»	1	32	Johannes	Johannis
»	1	33	Martini	Martini,
»	1	34	Gonçalvus	Gonsalvus
»	1	41	Ecclesia	Ecclesia,
»	2	3	aliud est	aliud casale est
234	1	15	Palatio	Palacio

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
234	1	22	varas	varis
»	1	24	inde annuatim	inde
»	1	28	Palatium	Palacium
»	1	31	Joannis	Johannis
»	1	32	travessa	Travessa
»	1	36	campus	campum
»	1	41	vj.	vj.^{ta}
»	2	8	Portus est totus Regalen-	portus est totus regalen-
»	2	16	trili-	triti-
235	2	32	Ecclesia	inquisitio Ecclesie
236	1	11	Crucis	Sancte Crucis
»	1	20	est Michaelis	est filiorum Michaelis
»	2	21	Domini	Domni
»	2	21	casale	casali
»	2	23	Laurencii,	Laurencii;
237	1	21	xiiij et mediam varas	xiiij. varas et mediam
»	1	28	und	unde
»	1	31	fumadaria,	fussadaria,
»	1	39	Vimarañ	Vimarañ.,
»	1	43	regalengum	regalengum,
»	2	17	pectat	pectant
»	2	21	germanitate,	germanitate herdatorum,
»	2	24	fossadaria	fussadaria
238	1	8	cam;	cam:
»	1	9	venerit	transierit
»	1	13	ova;	ova:
»	1	29	fossadarias	fussadarias
»	1	31	Item	Item,
»	1	32	Petri,	Petri, Pelagius Petri,
»	2	5	uel	vel
»	2	36	istud supra-	istud aliud supra-
»	2	42	corasilum	corazillum
»	2	47	dcnarios	denarios
»	2	48	unnm	unum
239	1	11	herenum	heremum
»	1	15	herenum	hermum
»	1	16	Corrutus	Currutus
»	1	31	dividitnr	dividitur
»	1	35	jacet	jacet ibi
»	1	45	cina	ima
»	2	2	emparatam	emparatam,
»	2	8	vessadas	vessatas
»	2	17	iiij.	iiij.^{or}

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
240	1	14	honorum	honorem
»	1	36	quintane	quintana
»	2	10	Domini	Domni
»	2	11	e	et
»	2	46	lumpniam	lumpniam,
»	2	52	linam	linam,
241	1	15	inde annuatim	inde
»	1	34	Fonte	in Fonte
»	1	39	Riparia ij. leiras,	in Riparia ij leire,
»	1	48	franganum,	franganum
»	2	1	Gouvenso	Gouvenzo
»	2	10	dat	dant
»	2	20	quartam	quartam partem
»	2	33	abbati	abati
»	2	50	Subgerii,	subjerii,
242	1	6	Corvite	Corviti
»	1	6	ipsius	ejusdem
»	1	7	Memendus	Menendus
»	1	7	est	et
»	1	9	Domini	Domni
»	1	11	Silvestum	Silvestrum
»	1	12	habetur	habet
»	1	16	collecione,	collacione,
»	1	22	iiij.	iiij.^or
»	1	24	privilegium;	previlegium;
»	1	34	regalenguum.	regalengum.
»	2	14	Vicencii	Vincencii
»	2	17	iiij.	iij.
»	2	20	dat	dant
»	2	22	Corbite	Corbiti
»	2	23	heyradiga	heiradiga
»	2	26	vinea Michaelis	vinea filiorum Michaelis
»	2	32	dat	dant
»	2	36	Vicencii	Vincencii
»	2	39	Vicencii	Vincencii
»	2	44	annuatim.	annuatim
»	2	47	domino	Domino
243	1	2	Domini	Domni
»	1	19	quad	quod
»	1	36	casalia.	casalia,
»	2	13	pussalem	pussale
»	2	17	Inve-	Inver-
»	2	18	rnizo,	nizo,
»	2	20	tenet	tenet ea
»	2	23	Hospitalis,	Hospitale,
»	2	45	unum	unus
»	2	49	Vicencii	Vincencii

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
244	1	2	santus	sautus
»	1	8	Sauto ij. vessate;	de Sauto ij vessade;
»	1	24	annnatim	annuatim
»	1	26	Strebaria.	Strabaria.
»	1	28	Domini	Domni
»	1	33	de vi-	et de vi-
»	1	36	peribuit	peribuit,
»	1	36	est	fuit
»	2	3	Crexemir	Crexumir
»	2	18	Gunsalvi	de filio Gunsalvi
»	2	22	possunt	possint
»	2	42	stratam	stratam,
245	1	2	Subgerio Petri Judici	Subjerio Petri Judice
»	1	9	peza que jacet in	de peza que jacet ibi in
»	1	27	fon-	Fon-
»	2	38	Rabisos	Rabizos
»	2	47	qui	que
246	1	2	Curruti	Corruti
»	1	7	Donne	Domne
»	1	39	Chufaro;	Chuffaro;
»	1	46	Subjerii; et circa	Subjerii; et in Stivada jacet ibi j. vessada, et tenet illam Alfonsus Garcie cum sua germanitate; et in eodem loco subtus viam jacet alius magnus campus, et tenet illum Petrus Subjerii et soror ejus Maria Subjerii; et circa
»	1	50	dant	dant inde
»	2	6	molendinum	molendinus
»	2	8	Polumbaris	polumbaris
»	2	15	marmolare	mormolare
»	2	23	testam devesee	testeam devese
»	2	24	Affonsi	Alfonsi
»	2	28	testam	testeam
»	2	29	vesam	vese

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
246	2	39	710.	709.
»	2	43	*Rabisos:*	*Rabizos:*
»	2	43	*Palatium*	*Palacium*
»	2	44	*Bausa:*	*Bauza:*
247	1	5	fossadariam	fussadariam
»	1	27	milites	Milites
»	2	15	illam. Interrogatus	illam, et modo canonici Vimarañ. abbadaverunt illam. Interrogatus
»	2	18	quod	quot
»	2	19	quot	quod
»	2	28	snnt	sunt
248	1	9	varas	varas bracalis
»	1	39	varas	varis
»	1	52	j.	una
»	2	1	leira	leira;
»	2	2	Barrada	Barrala
»	2	7	sautum	sauti
»	2	28	Almuy-	Almuys-
»	2	29	xariffi	sariffi
»	2	37	casale	casale quod fuit
249	1	8	herdores	herdatores
»	2	31	pniam	pniam,
»	2	47	iiij.	iiij.^{or}
»	2	51	terciam	terciam partem
»	2	52	fructum,	fructuum,
250	1	3	tritici;	tritici,
»	1	4	cabritum	cabritum,
»	1	7	ista iiij.	ista alia iiij.^{or}
»	1	41	Pelagii	Pelagii,
»	1	44	quod	qui
»	1	45	sautum,	sautum
»	1	46	campo	Campo
»	2	12	maladoira	maladoria
»	2	22	parte	partem
»	2	24	ullam	ullum
»	2	51	Palacioli	Palocioli
251	1	1	Regi,	Regi;
»	1	5	Leire,	leire,
»	1	7	jacet	jacet ibi
»	1	15	castinariis;	castinariis,
»	1	21	campus	Campus
»	1	24	tem	tem vini
»	1	35	Bausis	Bauzis
»	1	48	se.	se sicut primus.
»	2	35	farnganum	franganum
253	1	18	centem	centum
253	1	20	capam	campum
»	2	32	inde annuatim ipsis militabus de Garffi supra-	annuatim ipsis Militibus supra-
»	2	37	calumpniam	calumpniam,
»	2	38	habet	habetur
254	1	8	ipsius	ejus
»	1	18	xiij.	xiiij.
»	2	18	solebant	solebant inde
»	2	18	Comite	Comiti
»	2	32	Vicencii	Vincencii
»	2	38	ipsius avus	avus ipsius
255	1	29	lumpniam;	lumpniam,
»	1	37	calumpniam;	calumpniam,
»	2	18	tertia	tercia
»	2	40	Domnus	Dominus
»	2	48	Tirsi, et aliud	Tirsi; et alia
256	1	13	Conchouso	Conchousum
»	1	14	magna peza	peza magna
»	1	29	in loco	in alio loco
»	1	49	collegerunt	colligerunt
»	2	4	ij.	due
»	2	22	Rosatus,	Rozatus,
»	2	24	verbum,	verbum
»	2	36	habere	habere,
»	2	40	Tirsi	Tissi
257	1	9	Tirsi	Tissi
»	1	13	Tirsi	Tissi
»	1	35	ij.	duo
»	1	38	pi,	pi;
»	1	38	Dom-	Domi-
»	1	42	fructuum;	fructuum,
»	1	47	villa	ville
»	2	6	dixit,	dixit
»	2	29	Regi	Regi,
»	2	29	quod	quot
»	2	32	de Santo	Sauti
»	2	33	sant	sunt
»	2	35	Martos	Matos
»	2	38	fihorum Gonsalvi	filiorum Gunsalvi
258	1	1	Dominici	Dominice
»	1	3	ca-	Ca-
»	1	13	aluid	aliud
»	1	19	madietatem	medietatem
»	2	8	ariam	aream
»	2	47	Ecclesie	ejusdem Ecclesie
»	2	48	Martini	Martini,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
258	2	49	interrogatus,	interrogatus
259	1	8	habere	habere,
»	1	14	chamatum,	chamatum;
»	1	16	Johannis	Johannis,
»	1	17	calumpniam	calumpniam,
»	1	21	Vimarañ,	Vimarañ.,
»	1	26	Pousada	Pausada
»	1	29	caponem	caponem,
»	2	10	lino,	lino;
»	2	11	spatulas	spatulas,
»	2	12	cabritos	cabritos,
»	2	13	ovis	ovis,
»	2	15	Hermum,	hermum,
»	2	16	directuram.	derecturam.
»	2	43	fructuum;	fructuum:
»	2	46	Item	Item,
»	2	47	Ventarey	Venterey
»	2	49	capones	capones,
260	1	5	caponem	caponem,
»	1	7	inde	inde annuatim
»	1	9	Item	Item,
»	1	16	Item	Item,
»	1	25	et de passus	et passus
»	1	36	Menendi	Menendi,
»	2	5	Interrogatu sundi	Interrogatus unde
»	2	26	Marie;	Marie,
»	2	30	non.	non. Interrogatus si faciunt inde aliquod forum Domino Regi de domibus ipsius castelli in quibus ipsi morantur, dixit quod non.
»	2	36	relegum,	relegum
»	2	37	Vimaran,	Vimaran.
»	2	42	Item	Item,
261	1	5	Domini	Domni
»	1	7	domus	domos
»	2	13	autorizait	auctorizat
»	1	24	Magister,	magister,
»	2	46	et	vel
262	1	2	neque	nec
»	2	4	dix	dixit
»	1	7	dix	dixit
»	1	8	dix	dixit
»	2	14	dix	dixit
262	1	19	hominibus	domibus
»	1	20	dix	dixit
»	1	26	quere	quare
»	1	32	sibi	si
»	1	33	volnerit,	voluerit,
»	1	35	inde;	inde:
»	1	35	Semi-	Simi-
»	1	40	qui	que
»	2	3	sic	sic:
»	2	4	Domini	Dominis
»	2	7	per parietem	per azougues novos Domini Regis, et ex alia parte per parietatem
»	2	12	non	non:
»	2	24	nunquam	nunquam inde
»	2	33	Ecclesie	Ecclesia
»	2	40	de Vimarañ.	Vimarañ.
»	2	41	nunquam	unquam
»	2	50	antecessores	et antecessores
263	1	8	Vimarañ	Vimarañ.
»	1	14	nent	rent
»	1	18	(dederunt)	(dederunt),
»	1	29	Vimarañ	Vimarañ.;
»	1	29	quod quod	quod
»	1	30	regalenga et almunia Monasterii Coste jacet	regalenga, et almuina Monasterii Coste que jacet
»	1	32	regalenga;	regalenga:
»	1	37	regalengum	totum regalengum.
»	1	44	chousam	chousa
»	1	45	coirelas	correlas
»	1	45	castelli	castelli,
»	1	47	viderunt	viderent
»	1	50	pitalis	pitalis,
»	2	6	ij.	ij.º
»	2	21	palia;	palia:
»	2	25	Gatis	gatis
264	1	7	novan	novam
»	1	18	xxvi	xxvj.
»	1	26	Palumbarii,	Polumbarii,
»	1	31	pniam	pniam,
»	1	41	fructuum	fructuum,
»	2	5	i	j.
»	2	15	per	per se
»	2	34	cantor	cantor,
265	1	2	Enfias	Eenfias

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
265	1	2	xxvij casalia et xx	xxvij. casalia et xx.
»	1	15	ipsi	ipse
»	1	23	xij	xij.
»	1	25	j	j.
»	1	29	i	j.
»	1	30	tenrariam, et xxiij	tenrariam; et xxiiij.
»	1	31	xvxiij	xviij.
»	1	38	et omnia	omnia
»	1	41	i	j.
»	1	42	insuper	insuper de
»	1	44	rium,	rium
»	2	6	ij	ij.
»	2	7	Leiros	Leiroo
»	2	8	Alquidom	Alqueidom
»	2	10	ij	ij.
»	2	13	ij	ij.
»	2	14	i	j.
»	2	15	Subjerii i	Subjerii j.
»	2	15	Geminis j	Geminis j.
»	2	16	Pedreiro j	Pedreiro j.
»	2	16	Plano j	Plano j.
»	2	20	j	j.
»	2	23	j	j.
»	2	31	cortinali	cortinale
»	2	35	ij castinarii; et in Rebonno iij castinarii.	ij. castinarii; et Rebouno iij. castinarii:
»	2	46	sautus;	j. sautus;
»	2	46	i leira;	j. leira;
»	2	49	j leira; et in Porto	j. leira; et in porto
»	2	50	j leira;	j. leira;
»	2	50	et j	et j.
»	2	51	j	j.
»	2	52	ij leire; et in Sestelo j	ij. leire; et in Sestelo j.
266	1	4	v campi; et in Plano ij	v. campi; et in Plano ij.
»	1	5	i	j.
»	1	7	j	j.
»	1	8	i	j.
»	1	11	i	j.
»	1	13	j	j.
»	1	14	j	j.
»	1	17	j	j.
»	1	20	j	j.
»	1	24	ix diebus ij	ix. diebus ij.
»	1	25	j	j.
266	1	26	i leira; et in Lagenis i	j. leira; et in Lagenis j.
»	1	27	j	j.
»	1	28	Braialo	Bruialo
»	1	28	iiij	iiij.
»	1	32	Maiordomi	maiordomi
»	1	36	subregani,	subregani;
»	2	34	*Braialo:*	*Bruialo*
267	2	46	Juhane	Johane
268	1	5	clesie	clesie,
»	1	6	filiorum	filiarum
»	1	10	presentationem	presentacionem
»	1	25	iij	iij.
»	1	28	ij	ij.
»	1	29	;	:
»	2	2	j	j.
»	2	2	fussadaria;	fussadaria:
»	2	4	j	j.
»	2	8	xiij.	xiiij.
»	2	11	xij^{mam}	xij.^{mam}
»	2	11	vj^{tam}	xj.^{mam}
»	2	13	frangos,	franganos,
»	2	29	et	est
»	2	39	cabritum	cabritum,
»	2	40	v	v.
»	2	42	j spatulam cum xii	j. spatulam cum xij.
»	2	46	et j	et j.
»	2	47	vij	vij.
»	2	50	vini et dat j	vini, et dat j.
269	1	3	nem	nem,
»	1	6	in in	et in
»	1	7	Texugueiras	Texugueyras
»	1	10	campus:	campus;
»	1	20	x	x.
»	1	27	Fontis	Pontis
»	1	32	x	x.
»	1	35	fine	fine de
»	1	40	Item	Item,
270	1	11	collacione,	collatione,
»	1	13	Bugaloo,	de Bugaloo,
»	1	26	pesam	presam
»	1	30	caseos	caseos,
»	1	43	Mascutellis	de Mascutellis
»	1	49	Item,	Item, dixit
»	2	21	habet	habet ibi
»	2	22	si faciunt	vel si faciunt inde
»	2	25	cione,	tione,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
270	2	25	xxij. casalia	xxij. casalia,
»	2	38	ea	ea,
»	2	39	Gunsalvi	Gonsalvi
»	2	45	quare	quare,
271	1	1	nescit.	nescit. Et aliud est Judicis Vimarañ. et non facit ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit.
»	1	2	mini Didaci	minici Didaci
»	1	5	germanitate	germanitate,
»	1	6	calumpniam	calumpniam,
»	1	13	ea	ea,
»	1	17	cabritos et iij	cabritos, et iij.
»	1	26	fuit	fuit.
»	1	37	jus	jus vel habuit vel debet
»	1	41	salia et v. casalia sunt	salia, et v. casalia sunt inde
»	2	2	Judicibus	Judicis
»	2	8	costis	costis,
»	2	11	Sarram	de Sarram
»	2	13	cabritum et j. caseum	cabritum, et j. caseum,
»	2	30	campus;	campus:
272	1	4	Petri	Petri,
»	1	10	bere	bere,
»	1	12	ipsa	ista
»	1	13	salia	salia,
»	1	22	sunt	sunt Martini de Rochela; et aliud est filiorum Petri Martini
»	1	30	debent	debebant
»	1	41	xij	xij.
»	1	42	cabritum	cabritum,
»	1	44	vini	vini,
»	1	47	*Guilhami*	*Guilami*
»	2	2	heiradiga;	heiradiga:
»	2	3	ipsa	ista
»	2	12	ctis	ctis,
»	2	15	in	in ista
»	2	22	supremum	supernum
»	2	32	Calvarium	Carvalium
»	2	52	agro	Agro
273	1	3	inde annuatim terciam	inde terciam
»	1	11	vineam	vineam,
»	1	16	go;	go,
»	1	19	fructuum,	fructuum;
»	1	21	Almuxariffi	Almuxareffi
»	1	32	Gransal	Gramal
»	1	39	bracalis,	bracalis;
»	1	42	Arronzi	de Arronzi
»	1	45	ne-	nes-
»	1	46	rat.	cit.
»	1	49	bracalis.	bracalis; et de sauto Menendi Alfonsi cum sua germanitate dant inde annuatim ij varas bracalis; et de sauto
»	1	50	Menendi.	Menendi
»	1	51	de Cantoris	Cantoris
»	2	2	Barrados	de Barrados
»	2	3	j. varam	ij varas
»	2	17	habentur	habetur
»	2	22	Johannis Pellagii.	Johannes Pellagii,
274	1	41	Geral-	Giral-
»	2	1	xxxiij.	xxxiiij.
»	2	3	testamento,	testamento;
»	2	5	militis,	militis;
»	2	6	militis,	militis;
»	2	10	aliud	aliud est
»	2	15	militum;	militum:
»	2	16	Regi	Domino Regi
»	2	21	Sancte	Sancti
»	2	29	centeni	centeni,
»	2	40	porros et vi	porros, et vi.
»	2	46	sextarium	quartarium
»	2	47	taligam,	taligam centeni,
»	2	52	Roffes	Roffas
275	1	3	gallinam et j. cabritum et j lectonem	galinam, et j. cabritum, et lectonem
»	1	4	painzo	de painzo
»	1	5	Christe-	Christi-
»	1	6	hermum	hermum,
»	1	11	j porros,	ij porros,
»	1	12	vj.^{tam} et	vj.^{tam}, et

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
275	1	13	xiiij.	et xiiij.
»	1	14	Item	Item,
»	1	16	costis	costis,
»	1	19	Interrogati	Interrogatus
»	1	24	leira;	leira.
»	1	31	castinarius,	castinarius;
»	1	32	leira;	leira:
»	1	38	Dominus	Domnus
»	2	14	collacione,	collatione,
»	2	26	tamento	tamento,
»	2	28	calumpniam	calumpniam,
»	2	30	pectant	pectat
»	2	31	chamatum,	chamatum; et aliud est Dominici Menendi cum sua germanitate herdatorum, et pectat vocem et calumpniam, et vadit ad chamatum,
»	2	32	ix. varas bracalis,	ix varas bracalis
»	2	33	cabritum,	cabritum;
»	2	40	xij	xvj.
276	1	5	tritici	tritici,
»	1	17	tritici	tritici,
»	1	19	singu-	et singu-
»	1	24	Joanaria et dant singulos caseos	Joanaria, et dant singulos caseos,
»	1	26	iij.	de iij.
»	1	38	caponem et x	caponem, et X.
»	1	43	fructuum	fructuum,
»	2	4	campo,	campo;
»	2	5	pomalium;	pomarium;
»	2	8	et	et in
»	2	12	Castenaria	Castinaria
»	2	13	Domini	Domni
»	2	16	Lamam,	Lamam;
»	2	18	j. leira;	j. leira:
»	2	20	casale	casali
»	2	22	istes	istis
»	2	23	cortimale	cortinale
»	2	25	pomarii,	pomario,
»	2	26	forun	forum
»	2	30	ix	ix.
»	2	43	Coste;	Costa;
276	2	50	ova, et in Quinteiros	ova; et in Quinteeiros
»	2	52	ix	ix.
277	1	4	x	x.
»	1	6	quod collacione	quod in collatione
»	1	10	ofrecione	ofercione
»	1	14	Canado	Canardo
»	1	15	panis	panis,
»	1	16	fussadaria	fussadaria,
»	1	16	vj.	vj.^{tam}
»	1	17	caponis:	caponis;
»	1	20	x	x.
»	1	21	gallinam,	gallinam
»	1	24	Vimarañ	Vimarañ.
»	1	25	alie	alius
»	1	37	audiuit	audivit
»	1	50	comparauit	comparavit
»	2	4	gallinam,	gallinam
»	2	7	Pellagii.	Pellagii,
»	2	8	Johannis.	Johannis,
»	2	18	Mancellos	de Mancellos
»	2	24	xiij.	xiiij.
»	2	30	nescit.	nescit. Et duo sunt Polumbarii et nescit unde habuit ea, et nonfaciunt ullum forum. Interrogatus quare, dixit quod nescit.
278	1	15	habentur	habetur
»	1	27	non uoluerit,	hoc noluerit,
»	1	32	quia	quod
»	2	5	clesie,	clesie. Interrogatus quis dedit Polumbario ipsam aliam quartam partem ipsius Ecclesie,
»	2	17	lumpniam, et vadunt ad chamatum; aliud (est)	lumpniam; aliud (est)
»	2	51	lumbarii	lumbarii,
279	1	1	leira	leira,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
279	1	3	outuni.	outuni. Interrogatus si moratur ibi aliquis homo forarius, dixit quod non.
»	2	5	casalia	casalia,
»	2	6	vj.	vj.,
»	2	6	Lage, et	Lage,
»	2	10	fussadaria.	fussadaria;
»	2	14	Vimarañ;	Vimarañ.;
»	2	15	lozio;	losio;
»	2	16	Vimarañ;	Vimarañ.;
»	2	18	Vimarañ;	Vimarañ.;
»	2	37	franganun,	franganum,
»	2	39	annuatim	inde annuatim
280	1	25	annuatim	inde annuatim
»	1	46	annuatim	inde annuatim
»	2	11	est	est.
»	2	22	Vimarañ,	Vimarañ.
»	2	23	Ecclesiam.	Ecclesiam,
»	2	26	Gonsalvi	Gunsalvi
»	2	34	na,	ne,
»	2	36	calumpniam	calumpniam,
»	2	40	herdatorum	herdatorum,
281	1	13	do	de
»	1	33	Petri,	Petri, alius Johannes Petri,
»	1	38	Sancti	Ecclesie Sancti
»	1	43	sentationem	sentacionem
»	1	46	*Pusis:*	*Puʒis:*
»	2	5	iiij.	iiij. casalia
»	2	8	unus	unum
»	2	16	chamatum et dat iiij.	chamatum, et dat iiij. varas
»	2	21	chamatum;	chamatum,
»	2	23	nosterii	nasterii
»	2	33	Domne	Domni
»	2	43	calumpniam	calumpniam,
282	1	3	faciunt	faciunt inde
»	1	7	lectonem,	leitonem,
»	1	33	j.	ij.
»	1	46	Gunsalvus	Gonsalvus
»	2	7	jus, vel habuit,	jus vel habuit
»	2	8	aliquod	inde aliquod
»	2	25	xij.	xij. anni
»	2	28	viij	viij.
»	2	29	inde dare	dare inde
»	2	34	non	non dat
»	2	36	marañ.	marañ.,
282	2	36	calumpniam.	calumpniam,
»	2	39	ganati,	ganati, et aliud casale quod vocatur de Telado est ibi pressum ganati,
283	1	3	Subjerii	Subgerii
»	1	6	calumpniam	calumpniam,
»	1	7	alius	aliud
»	1	16	chamatum	chamatum,
»	1	24	chamatum	chamatum,
»	1	27	matum	matum,
»	1	34	tosam, et aliud est Gunsalvi	tosam; et aliud est Gonsalvi
»	1	42	matum	matum,
»	1	46	iiij^{or}	iiij.^{or}
»	2	3	sptimana	septimana
»	2	7	cujos	cujas
»	2	12	almude	almude castanearum viridum, et j. almude
»	2	13	xiiij.	et xiiij.
»	2	15-19		(eliminem-se)
»	2	22	tritici	tritici,
»	2	25	narii	narii,
»	2	43	heriditate de Rebouzos debent	hereditate de Rebouzos de bebant
»	2	44	illas.	illas. Interrogatus quare, dixit quod nescit.
»	2	51	Regis, et mostraverunt ei	Regis, dixit quod multi homines dixerunt et monstraverunt ei ipsam leiram que erat Domni Regis, et monstraverunt ei
284	1	13	regalengum	regalengo
»	1	14	in loco	in ipso loco
»	1	32	leire,	le re;
»	1	33	Sauto	Souto
»	1	37	quod	d x t quod

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
284	1	42	quo	quando ibi
»	1	44	hoc	hoc,
»	1	48	Gunsalvi,	Gonsalvi,
»	1	49	Gunsalvus	Gonsalvus
»	2	1	peribuerunt	perhibueruut
»	2	4	Gunsalvi,	Gonsalvi,
»	2	5	Menendi	Menendi,
»	2	19	in	inde
»	2	20	Gunsalvus	Gonsalvus
»	2	27	esse	esse,
285	1	17	Et	et
»	1	31	tici, et singulos	tici, et singulos alqueires vini, et singulos
»	1	32	X. X.	XX. XX.
»	1	46	puzales,	puzales
»	1	47	habuerint	habuerit
»	1	48	Johanni	Johanini
»	1	51	dant	dant inde
»	2	11	mora-	moran-
»	2	12	bantur	tur
»	2	16	Domni	Domini
»	2	30	paronus	patronus
286	1	9	Eufemee	Eufemie
»	1	10	Ripa	Ripe
»	1	13	(2)	(2),
»	1	16	habet	habet ibi
»	1	26	testamento; et aliud	testamento; et duo sunt Petri Johannis Ave; et tria sunt Monasterii de Sauto et habuit ea de testamento; et aliud
»	1	39	previlegium;	privilegium;
»	2	32	Pettus Martini, D. Laurino,	Petrus Martini, D. Lourino,
»	2	33	Martini, Petrus Subje-	Martini. Martinus Petri, Johannes Martini, Petrus Subje-
287	1	4	jus,	jus
»	1	5	faciunt	faciunt inde
»	1	7	collaccione,	collacione,
287	1	14	et aliud	et aliud est Domne Orrace Nuniz cum sua germanitate, et dant inde unam varam bracalis pro fussadaria; et aliud est Johannis Dominici cum sua germanitate, et dat annuatim Domino Regi j. varam et quartam bracalis pro fussadaria; et aliud
»	1	32	inde inde	inde
»	1	36	Interrogatns	Interrogatus
»	1	37	et	Et
»	1	45	que	qui
»	1	47	e te in	et in
»	1	52	tenent	et tenent
»	2	13	Pauzo	Pauza
»	2	14	vinea	vinea,
»	2	18	leira;	leira,
»	2	19	Maiordomo	Maiordomus
»	2	26	Item quod	Item, dixit quod
»	2	32	ova:	ova;
»	2	40	et	et de
288	1	9	ejus-	ejusdem
»	1	20	vij.	viij.
»	1	29	prediete	predicte
»	1	35	anuatim	annuatim
»	2	2	sautus	soutus
»	2	7	perhibuit	perhibuit,
»	2	10	ist	isti
»	2	15	Sancti	Ecclesie Sancti
»	2	23	jus,	jus
»	2	26	casalia	casalia,
»	2	33	Af-	Al-
289	1	23	Cam-	Com-
»	1	50	Quintaces	Quintaaes
»	2	5	casalibus;	leiris;

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
289	2	8	fructuum: et in	fructuum. Item, dixit quod in Curralibus jacet j. leira, et dant inde annuatim Domino Regi terciam partem omnium fructuum; et in
»	2	10	Cernardos	Cernados
»	2	11	xij,	xij.
»	2	14	ova,	ova.
»	2	25	este.	est.
»	2	27	Johannis.	Johannis,
»	2	40	aliquiod	aliquod
»	2	47	*Gandare:*	*Gandere:*
»	2	47	*Quintaees:*	*Quintaaes:*
290	1	5	Sauto:	Souto:
»	1	6	quintane.	ipsius quintane.
»	1	9	fuit et bene certus est.Petrus	fuit. Petrus
291	1	15	fnferiori	inferiori
»	2	44	ejusdem Ecclesie	ejusdem Monasterii
292	1	3	Regis et ad presentacionem	Regis, et ad presentationem
»	1	5	Petrum	Petrum Nunionis
»	1	34	bracalis	bracalis;
»	1	43	iii	iij.
»	1	49	Hereditate	hereditate
»	2	10	inde	(elimine-se)
»	2	11	xij.^{nam}	xij.^{mam}
»	2	17	dOnego	Casale dOnego
»	2	26	vj.^{tam}	vj.^{tam},
»	2	28	Segadi	Sagadi
»	2	36	vocem calumpniam	vocem et calumpniam,
»	2	38	habentur	habetur
»	2	40	peribuit	peribuit,
»	2	44	hoc-	hoc.
»	2	45	in villa	in alia villa
»	2	50	rañ:	rañ.;
»	2	51	Rodorici	Roderici
293	1	2	gis et dant inde annuatim	gis, et dant annuatim
»	1	8	bracalis	bracalis,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
293	1	16	ova: et dant	ova; et in Soutelo jacet alia peza campi, et dant
»	1	26	dicitur	vocatur
»	1	27	et quanto	et cum quanto
»	1	31	Coguludas	Coguladas
»	2	10	quod	dixit quod
»	2	16	quod	quod in
»	2	20	herdatorum;	herdatorum:
»	2	25	Dominos	Domino
»	2	26	cit	scit
»	2	43	franganum;	franganum,
»	2	45	dant inde annuatim	dant annuatim
»	2	48	Johannes	Johannis
294	1	1	leire	leire,
»	1	3	Poma-	poma-
»	1	8	regalengo	Regalengo
»	1	10	vj.^{ta}	vj.^{ta},
»	1	27	presentacionem	presentationem
»	1	30	habetur	habet
»	1	34	*Mosegi:*	*Moseʒi:*
»	2	2	collacione, dixit quod xxix.	collatione, dixit quod xxix.
»	2	6	Vimarañ.,	Vimarañ.
»	2	10	Johannis Dominici	Dominici Johannis
»	2	22	filiorun	filiorum
»	2	30	calumpniam	calumpniam,
»	2	43	filiis	ipsis filiis
»	2	46	torviscatam	torviscatam,
295	1	13	solebant	solent
»	1	14	Selii	Silii
»	1	24	Subjerij	Sujerii
»	1	26	istorum	istorum iiij.^{or},
»	1	27	et dat	dat
»	1	31	valle et	valle et in fonte et
»	1	38	rnm	rum
»	1	41	non	et non
»	1	44	tercia	tertia
»	1	49	Domino	inde Domino
»	1	52	ij.castanearum,	ij. alqueires castanearum,
»	2	3	gallinas	gallinas,
»	2	17	ova	ova,
»	2	27	annuatim	inde annuatim
»	2	30	ij. leire;	ij. leire:
»	2	31	leire	leiras

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
295	2	33	ij.	iij.
»	2	47	forarius;	forarius,
296	1	13	aliquod	inde aliquod
»	1	15	collacione	collatione
»	1	17	calumpniam	calumpniam,
»	1	25	Vimaran.	Vimarañ.
»	1	26	chamatum; et aliud	chamatum; et alia duo casalia sunt Orrace Manteigue, et pectant vocem et calumpniam, et vadunt ad chamatum; et aliud
»	2	43	intrata	intratu
»	2	50	Domino	Domino Regi
»	2	52	campum magnum	campum
297	1	1	campum	campum magnum
»	1	3	ga	ga,
»	1	4	Bitouti	Bitouto
»	1	14	Bexodo	Beixodo
»	1	28	Nunis	Nuniz
»	1	31	dant	non dant
»	1	35	campus; et istos	campus; et subtus Paleiram circa veream jacet ibi unus campus; et istos
»	1	42	leira; et in alio	leira; et in Ribela jacet una leira; et in alio
»	1	45	caponem,	caponem
»	2	6	magnus; et in	magnus; et inter ambos rigos jacet ibi alius magnus campus; et in
»	2	11	heiradiga:	heyradiga:
»	2	22	pro heira-	de heira-
»	2	26	panis	panis,
»	2	30	Camba	in Camba
»	2	44	calumpniam;	calumpniam,
298	1	6	Louredo	Lauredo
»	1	9	Domini	Domni
»	1	10	ipsorun	ipsorum
298	1	14	aliquod	inde aliquod
»	1	16	collacione	collacione,
»	1	22	Petri Stephani	Stepanhi Petri
»	1	24	panis,	panis
»	1	35	fructuum	fructuum,
»	2	12	caponem	caponem,
»	2	18	et	ad
»	2	25	Eeclesia	Ecclesia
»	2	37	chamatum	chamatum,
»	2	44	Terre.	Terre debent.
299	1	12	inquisitio	inquisitio Ecclesie
»	1	22	vj.	vj. casalia
»	1	24	calumpniam	calumpniam,
»	1	36	nepotun	nepotum
»	1	39	herdatorum;	herdatorum,
»	2	1	herdatorum	herdatorum,
»	2	37	foraraij	forarij
300	1	18	quod	quot
»	1	32	calumpniam	calumpniam,
»	2	3	germanitate,	germanitate
»	2	19	Polumbarii	Polumbari
»	2	27	v.	x.
»	2	27	in	quod in
»	2	32	Et	et
»	2	35	istorum	istarum
301	1	10	derectura;	dereitura;
»	1	16	barii	bari
»	1	17	Martim	Martini
»	1	33	Sancti	Ecclesie Sancti
»	1	45	iiij.^{or}	iiij.^{or} modios
»	1	47	en	et
»	2	16	caponem, et	caponem, et x. ova, et
302	1	10	termis	terminis
»	1	13	leire;	leire,
»	1	15	istum	istud
»	1	46	*Fonte:*	*Fontis:*
»	1	49	*Maurili*	*Mourili*
»	2	6	Domini	Domni
»	2	20	testamento,	de testamento,
303	1	12	est D. Johannes,	est. D. Johannis,
»	1	13	Johannes Pelagii,	Johannes Pelagii, Johannes Pelagii,
»	2	4	quimque	quinque
»	2	14	dat,	dat;
»	2	27	ofrecione	ofercione
»	2	32	heiradiga	heyradiga

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
303	2	46	tim terciam	tim DominoRegi terciam
»	2	52	annuatim ter-	annuatim DominoRegi ter-
304	1	6	sautus, et dant	sautus, et dant inde annuatim Domino Regi xiiij. franganos, et lxx. ova; et in Vilarino jacent ibi iij. leire, et dant
»	1	17	Xeiyxal	Xeyxale
»	1	21	est medie-	est inde medie-
»	1	25	mons	mons,
»	1	37	Subgerii,	Subjerii,
»	1	39	quilibet	quilibet per se
»	2	6	ca salia	casalia
»	2	8	pniam	pniam,
»	2	9	Laurenei Vimarañ	Laurenci Vimarañ.
»	2	16	mediun sunct	medium sunt
»	2	25	germanitate	germanitate,
»	2	39	illud	illum
»	2	42	chamatum	chamatum,
»	2	45	magni	magne
305	1	6	campi; et super	campi; et subtus chousam Joanini jacet una peza campi; et super
»	1	9	vini,	vini;
»	1	15	Regis	Regis,
»	1	29	forun	forum
»	1	39	frati	fratri
»	1	40	Levandaria	Lavandaria
»	2	6	unum hominem	vidit unum hominem
»	2	10	herdatores	herdatores,
»	2	15	soceri,	soceri
»	2	37	Petri	Petri,
»	2	49	*figeyra:*	*figueyra:*
306	1	1	Ecclesia	Ecclesia,
»	1	9	collacione dixit,	collacione, dixit
»	1	12	calumpniam	calumpniam,
»	1	14	casalia	casalium
»	1	16	lumpniam	lumpniam,
»	1	28	Cerzedello	Cerzedelo
»	1	32	Mancellos,	Mancelos,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
306	1	43	butiri	butiri,
»	2	8	Regi,	Regi;
»	2	23	tritici	tritici,
»	2	24	solidos,	solidos
»	2	27	manteiga,	mantega,
»	2	35	ova;	ova:
»	2	45	Pousoo	Pouzoo
»	2	51	regalengum	regalengus
»	2	51	unam	j.
307	1	9	iiij.	iiij.^{or}
»	1	29	devesa,	devesa;
»	1	31	caput	capud
»	1	32	meitiga	meitega
»	1	33	caput	capud
»	2	3	regalengus	regalengus,
»	2	17	Ferraz;	Feraz;
»	2	24	iiij.	iiij.^{or}
»	2	30	Subjerii,	Sujerii,
»	2	37	*Pousoo:*	*Pouʒoo:*
308	1	2	Sancti	Ecclesie Sancti
»	1	5	et	est
»	2	4	se	se,
»	2	15	lectones	lectones,
»	2	26	vini;	vini:
309	1	3	inde	dant inde
»	1	10	Egee,	Egee
»	1	16	leire;	leira,
»	1	20	ova;	ova,
»	2	3	necne.	nec ne.
»	2	7	Subjerii,	Sujerii,
310	1	48	pniam	pniam,
»	2	8	fussadaria;	fussadaria,
311	1	34	fussadaria.	fossadaria.
»	2	19	casalia	casalia,
312	1	20	facit	fecit
»	1	25	Vimarañ;	Vimarañ.;
»	1	39	Regis	Regi
»	1	46	sadaria;	sadaria:
»	2	9	Johannis	Johannes
»	2	11	Johannis Menendi, Johannis	Johannes Menendi, Johannes
313	1	15	costis	costis,
»	1	17	vij.	vj.
»	2	4	fructuum	fructuum:
»	2	14	fructum:	fructuum:
»	2	50	Vizela,	de Vizela,
314	1	22	Subjerii	Subgerii
»	2	19	nolverit	noluerit
»	2	24	nolverit	noluerit

Pag	*Col.*	*Lin.*	*Erro*	*Emenda*
314	2	26	Ecclesie;	Ecclesie:
315	2	22	meitiga	meitiga,
»	2	28	carazillum,	corazillum,
316	1	1	jacet	jacent
»	1	18	fructuum	fructuum,
»	1	19	ullum	ullam
»	1	23	regalengum	regalengum,
»	1	25	forum,	forum
»	1	30	jacet	jacet ibi
»	1	33	jacent	jacet
»	1	35	Elvira	Elvira,
»	1	40	jacet; leira	jacet j. leira,
»	1	46	mi-	ni-
»	2	21	Gomeci	Gomecii
»	2	26	annuatim	inde annuatim
»	2	33	vadit	vadunt
»	2	40	Domini	Domni
317	1	11	dare,	dare;
»	1	13	depopulare;	depopulare,
»	1	16	luctuosam,	luctosam,
»	1	34	dansul	d ansul
»	2	3	Filcu-	Ficul-
»	2	9	aliol oco	alio loco
»	2	10	Castenigo	Casteuigo
»	2	16	fugaciis	fogaciis
»	2	17	duabus	de duabus
»	2	29	et	ad
318	1	25	parrochianorum	parrochiarum
»	1	31	Verba,	Verva,
»	1	38	quot	quod
»	1	39	Verba	Verva
»	2	24	dixit	dixit quod
»	2	26	deffensi	defensi
»	2	28	ibuit,	hibuit,
»	2	37	omnium	et omnium
319	1	10	herdatorum;	herdatorum:
»	1	11	sa	za
»	1	32	Domne	Domni
»	1	38	Belilal	Belidal
»	2	5	luctuosam.	luctosam.
»	2	7	Martinus Pelagii,	Martinus Pelagii, D. Pelagii,
320	2	9	quod	quot
»	2	39	se;	se:
»	2	49	corasillum,	corazillum,
»	2	52	gallinas	gallinas,
321	1	26	luctuosam,	luctosam,
»	1	30	Portella,	Portella,
»	1	32	iiij.	iiij.^{or}

Pag.	*Col.*	*Lin.*	*Erro*	*Emenda*
321	1	37	Vimarañ,	Vimarañ.,
»	1	38	lectones,	lectones
»	1	42	iiij.^{or}	iiij.^{am}
»	1	44	v.	v.^{e}
»	1	51	dixit	dixit quod
»	2	11	Vide *Ibidem*, pag. 673.	Vide *Portugaliae Monum. Hist.*, *Inquisitiones*, pag. 673.
»	2	27	xii.^{mam}	xij.^{mam}
»	2	40	per	per se
322	1	10	Terre. Interrogatus	Terre. Interrogatus cujusmodi forum debent facere cabanarii predicti, dixit quod pectant vocem et calumpniam. Interrogatus
»	1	26	et	et quod
»	1	27	Sancte	Sancti
»	1	34	forum	forum,
»	1	37	quod	quare
»	2	11	est	est inde
»	2	13	Recamador,	Recamador:
»	2	18	peribuit	perhibuit,
»	2	21	(peribuerunt)	(perhibuerunt)
»	2	22	quibet	quilibet
»	2	26	Maria	Marie
»	2	31	Monasterii	est Monasterii
323	1	22	Subjerii	Subgerii
»	1	23	torum;	torum,
»	1	26	Gunsalvi	Gonsalvi
»	1	36	viaes	vaes
»	2	8	peribuit,	perhibuit,
»	2	22	Interrogatus quod	Interrogatus quot
»	2	31	viij.	viij. varas
»	2	34	calumpniam,	calumpniam
»	2	44	pniam	pniam,
324	1	16	torviscatam	torviscatam,
»	1	26	Petri;	Petri,
»	1	27	Fernundi,	Fernandi,
»	1	33	Ecclesia	Ecclesie
»	1	37	est	habetur
»	1	39	Regis	Regis,

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
324	1	48	parrochianorum	parrochiarum
»	2	7	vi^{tam}	vij.^{am}
»	2	9	modos	modios
325	1	1	Subjerii,	Subgerii,
»	1	16	Subjerii	Subgerii
»	2	3	habetur	habet
»	2	19	tum	tum,
»	2	19	habuerint,	habuerit,
»	2	29	peribuit,	perhibuit,
327	1	31	Vide Arch. da T. do T., Inquirições de D. Afonso 3.º, Liv. 9.º, fl. 29.	Vide *Portugaliae Monum. Hist.*, *Inquisitiones*, pag. 620.
»	1	44	de	De
»	1	45	erat	habet
»	1	46	Petri, Martinus Jahannis,	Petriz, Martinus Johannis,
»	2	17	j. spatulam	unam spatulam
»	2	28	et dat spatulam,	(elimine-se)
»	2	29	fussadaria.	fossadaria,
»	2	30	quo	qua
»	2	32	hereditat	hereditate
»	2	41	ij,	ij.
»	2	43	Maiordomos	Maiordomus
»	2	47	abas	abbas
328	1	11	omnus	omnes
»	1	26	castellum	castellum,
»	1	40	Cerzedelio	Cerzidelio
»	2	5	habere,	habere, vel si debet abbadare illud,
»	2	14	Maior, dat	Maior, dat annuatim Domino Regi iiij. varas bracalis pro fussadaria, et aliud casale quod laborat Johannes Petri de Varzena dat
»	2	21	annuatim,	annuatim
»	2	30	fossadaria;	fussadaria;
»	2	32	sextarium	j. sextarium
»	2	37	Subjerii	Subgerii
329	1	4	Subjerii,	Subgerii,
»	1	11	Monasterii	Monasterio
329	1	13	fu-	fo-
»	1	14	Monasterionum	Monasteriorum
»	1	15	Subjerii,	Subgerii,
»	1	18	fussadaria,	fossadaria,
»	1	20	Subjerii.	Subgerii.
»	1	34	loci.	loci,
»	1	41	varas	varis
»	2	2	fus-	fos-
»	2	5	costis	costis,
»	2	12	Geraldiz,	Giraldiz,
»	2	23	aliud	aliud casale
»	2	25	Regis,	Regis
330	1	7	Gon-	Gun-
»	1	14	Gonsalvi	Gunsalvi
»	1	15	casale	Casale
»	1	16	calumpniam,	calumpniam; et casale Petri Johannis pectat vocem et calumpniam,
»	1	33	fussadaria;	fossadaria,
»	1	43	xiiij. easalia,	xiiij.^{or} casalia,
»	2	2	ullum forum.	forum ullum.
»	2	8	rcmum,	remum,
»	2	51	dixit	dixit quod
231	1	14	Salvatoriz,	Salvatoris,
»	2	20	scrutiferis ; et aliud	scutiferis; et aliud est
»	2	21	Laurentii	Laurencii
232	1	3	habuerint,	habuerit,
»	1	5	fugacias	fogacias
»	1	12	painzos	paimzos
»	1	27	Rial de	Rial
»	1	37	centeni,	centeni
»	1	52	Mauri	Mauri,
»	2	5	fussadaria;	fossadaria;
»	2	31	numquam	nunquam
»	2	32	quis	quis-
»	2	33	aliud est	aliud casale est
333	1	11	Friandi	Freandi
»	1	21	maran.	marãn.
»	1	21	Vimaran.	Vimarañ.
»	1	23	Subjerii	Subgerii
»	1	24	Pelagii	Pelagi de Sturaos remansit pro regalenga, quoniam ipse Martinus Pelagii

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
333	1	36	(em alguns exemplares): arearn;	arearum;
»	1	49	franganos, et	franganos, et singulos cabritus, et
»	1	51	Vimaran.	Vimarañ.
»	2	3	isti	uti
»	2	6	bracali(bus)	bracali(bu)s
»	2	33	lacione	lacione,
»	2	33	casalia, et viij.	casalia et vij.
»	2	34	Geraldi;	Giraldi;
»	2	46	*Santi*	*Sancti*
334	1	3	Herdatorum;	herdatorum;
»	1	11	habuerit	habuerint
»	1	36	in loco	in alio loco
»	1	46	de Aacrucis	d Aacrucis
»	2	12	stivam;	stivam.
»	2	46	*Chausis:*	Chousis:
335	1	35	xij.	xij.^{am}
»	1	40	vj.^{ta}	vj.^{ta},
»	2	34	do	de
336	2	30	ordenação	ordennação
»	2	31	sobredito	ssobredito
»	2	31	casa	casa.
»	2	34	El Rey	ElRey
»	2	35	chanceler	chancheler
»	2	37	escolla	scolla
337	1	7	Avoyno	Auoyno
»	1	16-17	nono	nouo
»	1	20	v iiii.^{a}	viiii.^{a}
»	1	45	pubicada	publicada
»	2	26	illis	illas
338	1	3	Caneellarium	Cancellarium
»	1	9	hereditatitus	hereditatibus
339	1	18	Alphonsis	Alphonsi
»	1	27	claustrati	claustrali
»	1	30	Vicencio	Vicentio
»	2	17	directum de Al-	directum Al-
»	2	25	calumpniam	calumpniam maiordomus
»	2	27	cxtra	extra
»	2	32	et	aut
»	2	39	dominus	domnus
»	2	46	facietis	faciatis
341	1	13	et in plano,	et plano
»	1	21	e	et
»	1	36	fuerunt	fuerint
»	1	43	Oratarium	Oratorium
»	2	10	qualibet	quolibet

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
341	2	43	de diuino	se diuino
»	2	52	nient.	niant.
342	1	33	ecclelesia	ecclesia
»	1	38	iu	in
»	2	24	todo incouto	todo o meu incouto
343	2	3	(accrescente-se-lhe):	Chancellaria de D. Manuel, L.º 16, fl. 87 v.
»	2	43	*boussis,*	*boussis*
344	2	39	Deus	deus
»	2	47	ditos	ditos.
345	1	3	assi marcaram	assinaaram
»	1	10	Carta	carta
»	1	14	sentenças.	Sentenças.
»	1	14	ffeito	ffeyto
»	1	15	ffaçades	façades
»	1	17	sse	se
»	1	18	pobrar	poboar
»	1	19	ser	seer
»	1	20	homees	homens
»	1	32	ffes.	ffez.
»	2	6	nengum	nenhum
»	2	7	de	das
»	2	17	Mendes	Martins
»	2	18	Livro	Livro 1.º
»	2	32	conuentus	Conuentus
346	1	19	Ribuum	Riuulum
»	1	35	assenssu	asenssu
»	1	39	almunia	almuniã
»	1	40	almunia	almuniã
»	1	42	almunia et vinea	almuniã et vineã
»	1	44	deffensis vineis	Deffensis Vineis
»	1	51	guillelmj	guillelmj.
»	1	52	Maria	Marina
»	2	3	feyra	ffeyra.
»	2	4	cinum	cinum.
»	2	5	casale	Casale
»	2	7	parrochia	Parrochia
»	2	10	damus	Damus
»	2	13	riuum. Item damus	riuulum. Item Damus
»	2	16	parrochia	parochia
»	2	17	Vicencij	Vincencij
»	2	24	concanbium	concambium
»	2	28	nos	Nos
»	2	29	conuentus	Conuentus
»	2	30	tabellionem	Tabellionem

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
368	2	31	quod	quodam
»	2	33	sigillum	sigillium
369	1	3	Iddeo	ldcirco
»	1	5	litera	lictera
»	1	24	mordomos	moordomos
»	1	26	mordomos	moordomos
»	1	28	Payo-	Paayo.
»	1	32	estê	este
»	1	33	mordomos	moordomos
»	1	34	sobre a	sob la
»	1	35	se	sse
»	1	36	algum	alguum
»	1	41	senom	ssenom
»	2	1	em	en
»	2	4	tos,	tos
»	2	13	presentia.	presentia
»	2	15	Dominici	Dominicus
»	2	19	uxori	uxoris
»	2	20	Geraldi Martini	Geraldum Martinii
»	2	21	capellanum.	capellanum
»	2	32	uniuer-	aniuer-
370	1	8	uirum	uirum dõn
»	1	10	altera	altera super taxacionem
»	1	27	tabellione	tabellione publico
»	1	28	instromentum	instrumentum
371	1	14	lendo	leudo
391	2	20	xx	x̄x̄
392	1	19	ficara	ficará
»	1	21	corregera	corregerá
»	1	22	dizo	dito
»	1	25	Agosto	Agosto.
»	1	26	leis	leis.
»	1	27	fes Era	fez era
»	2	14	encontos	encoutos
»	2	18	encontos	encoutos
»	2	19	mandado	mandado;
»	2	25	encontos	encoutos
»	2	40	Diniz	Deniz
»	2	41	uos taballiões	uoz Tabaliões
»	2	43	ssanta	santa
»	2	44	e dita	e a dita
»	2	46	rrazom	rrazo
393	1	2	em os	enos
»	1	4	madeira	madeyra
»	1	5	alguns homens	alguus homees
»	1	7	Corpo	corpo
»	1	8	anniuersarias.	anniuerssarias.
393	1	11	conpra.	compra.
»	1	13	ffazer	fazer
»	1	16	comprar	conprar
»	1	20	ffaçam maior compra por esta carta	façam maior compra por esta Carta
»	1	23	conpras	compras
»	1	25	façam	faças
»	1	26	tabaliões. E depoys	Tabaliões. E depoyss
»	1	28	tabaliõ	Tabaliõ
»	1	30	cartas	Cartas
»	1	30	ffeitas	ffeytas
»	1	31	carta	Carta
»	1	31	carta	Carta
»	1	31	non	nom
»	1	33	huum	hũn
394	1	1	consuerit	consueuit
»	1	15	quinquassîma	quinquagessima
»	2	15	franeisco	francisco
»	2	35	Diniz	Denis
»	2	36	Affonso	Affomsso
»	2	36	inffante	iffamte
»	2	38	Guimarães	Guimaraães
»	2	40	gues	guez
»	2	40	defendeolha	defemdeolha
»	2	41	El Rey dom Deniz	Elrrey dom Denis
»	2	42	Guimarães	Guimaraães
»	2	43	iffante	iffamte
»	2	43	juzia	jazia
395	1	6	almoxorifes	almoxarifes
»	1	11	ao concelho	aos do concelho
»	1	21	nom	não
»	2	29	constrauiam	constraniam
»	2	35	elles	elles uos
»	2	40	de maldiçam	da maldição
396	1	27	fielmentei	fielmente
397	1	17	anadal.	anadel.
»	2	31	peudente	pendente.
398	2	22	susoditas	suzo ditas
»	2	24	carta	carta.
»	2	39	todas as	todalas
»	2	39-40	do meu reino	dos meus reinos
»	2	42	e quer	(elimine-se)
399	1	3	essas	(elimine-se)
»	1	4	que lhes eu fiz	que eu lhes fiz
»	1	5	lhes	non lhes
»	1	6	lhes	(elimine-se)

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
399	1	8	mercandias	marchandias
»	1	9	suas	(elimine-se)
»	1	15	quizer	lhes quizer
»	1	16	Vos	hou
»	1	17	peitarmeedes	peitar miades
»	2	6	chamamos	chamamos hj
»	2	52	martim	martins
400	1	15	Prioll,	Priol,
»	1	29	Padrons	Padrom
»	1	34	dalgos	dalgo
»	1	38	filharão	filharam
»	2	2	por en.	porem.
»	2	13	trezentas e seteenta e dous vyn-	trezentos e Seteẽta e dois anos vyn-
»	2	14	em	en
»	2	17	em	en
»	2	18	ffreguesya	ffryguesya
»	2	22	ha	ha hj
»	2	23	Igreia	Egreia
»	2	32	Igreia	Egreia
»	2	35	El	dEl
»	2	37	e	E
»	2	43	fruegue-	fregue
401	1	3	entrar	Entrar
»	1	3	jurisde-	jurisdi-
»	1	11	e asignaarom	E assignaarom
»	1	11	domjngo	Domjngo
»	1	12	bem	vem
»	1	14	e eu	E Eu
»	1	41	hua	hũa
»	2	20	outsosy	outrosy
»	2	35	dito	ditos
402	1	2	tal	qual
»	1	16	com os seus	com seus
»	1	32	en	eu
»	1	38	sobredito	dito
»	1	51	6.	5 v.
406	2	38	LoureçoEsteus	Lourenço Esteues
408	2	23	da ditta ordem	dessa orde
»	2	25	en os	e nos
»	2	35	seiam	seeam
»	2	37	tem	temẽ
»	2	37	non	nam
409	1	11	virdes.	virdes
»	1	14	pelo tempo	pellos tempos
»	1	16	Jurisdição espiritual	Juridição Espiritual
»	1	17	della,	della;
409	1	18	asy clerigos, como leigos,	assy Clerigos, como Leigos,
»	1	29	alguma	algua
»	1	31	outrosy	outro sy
»	1	32	alguns a que elle desse algũas	alguus a que el desse alguas
»	1	33	lhos	lhes
»	1	39	da Igreja	da dita Igreja
»	1	40	tempos no dito logo:	tempos na dita Igreja de Guimaraens ham jurdição ordinaria no dito logo;
»	2	6	ajnda	ajuda
»	2	13	e os dito	e os o dito
»	2	17	se vos os	se os vos
»	2	20	e suspençom	ou suspençom
»	2	24	homens ou	homees e
»	2	33	ou aquelles	ou á aquelles
»	2	40	fez. Era de mil quatrocentos	fez era de mil e quatro centos
410	1	28	Eu	E eu
411	1	13	Fernão	Fernando
»	1	15	FernandoMico.	Fernam Micõ.
»	1	25	reinos.	Reinos que esta Carta virdes.
»	1	41	cccxiii.	cccxxiii.
»	2	2	he costume	he o costume
»	2	7	com o braço	em ajuda como braço
»	2	21	Martim,	Martin,
415	1	7	n.º 1.	n.º 22.
416	1	4	a aiudarem	e aiudarem
417	1	1	tuisssmos a jurdiçam	tuissemos a jurdiçam
»	1	1	ciuel que a nos demos ao	ciuel como vos ja por nos fora dada ante que a nos deramos ao
»	1	2	bendo	beendo
»	1	6	com	como
»	1	27	confirmados	confirmado
»	1	40	ser	zer
»	1	47	per	por
»	1	48	vos	nos
»	2	3	sam	zam

Pag.	Col.	Lin.	Erro	Emenda
417	2	5	depois,	depois
421	2	1	rum reliquie que recondite sunt in villa uimarum multaranes territorio	rum multarum reliquie que recondite sunt in villa uimaranes territorio
422	1	14	onne	omne
»	2	1	confirmo.-	confirmo
»	2	22	habeo	abeo
»	2	35	fa-	fac-
423	1	2	nobis	uobis
424	2	34	uei	uel
»	2	36	fontes pascuis	fontes pradis pascuis
425	1	1-2	iuuani-me	iuuami-ne
»	1	30-31	causa nec per meo	causa nec per me nec per meo
»	2	36	ubid icit	ubi dicit
»	2	45	Pelalagio	Pelagio
426	1	27	notuit.	notauit.
428	2	35	diuidit	diuiditur
»	2	36	ceiras	ceyras
»	2	40	inquisitionem	inquisicionem
»	2	43	interrogoverint,	interrogaverint,
429	1	8	inimico meo	meo inimico
431	2	3	Sesufe	Sezufe
»	2	10	Balazar:	Briteiros:
431	2	12	Balazar:	Briteiros:
432	1	8	340.	370.
»	1	16	60	59
»	1	17	236	239
»	1	39	41	40.
»	1	41	13-15	14-14.
»	1	43	(Depois d'esta linha:)	—: instituição de feira.1258-258-218.
»	2	14	176-114-196.	1176-114-96.
»	2	43	372-340.	272-343.
»	2	46	*crexismir.*	*creisimir.*
433	1	2	1192	1172
»	1	40	1259	1219
»	2	4	209.	207.
435	1	52	67	167
»	2	26	252	253
436	1	1	1334	1334
»	2	33	76	77
»	2	46	44	43.
438	1	51	1174	1176
»	2	47	pultar-se	sepultar-se
439	1	49	230	210
»	2	3	298	248
»	2	5	299	249
440	1	12	56.	66.
441	1	15	15.	17.
444	1	22	36	37

ACABOU DE SE IMPRIMIR
AOS TRINTA DIAS DO MÊS DE OUTUBRO DE 1929
NA TIPOGRAFIA MINERVA VIMARANENSE
RUA 31 DE JANEIRO
GUIMARÃES